5. 6. 430

5. W. 6.

THEOLOGIA
SCHOLASTICO-DOGMATICA
JUXTA MENTEM
D. THOMÆ
AQUINATIS
AD USUM DISCIPULORUM
EJUSDEM ANGELICI PRÆCEPTORIS
ACCOMMODATA

PER F. VINCENTIUM LUDOVICUM GOTTI
Bononienſem, Ordinis Prædicatorum, in Patria Univerſitate
Controverſiarum Fidei Profeſſorem
NUNC
SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALEM.

TOMUS III. IN PRIMAM SECUNDÆ PARTIS
ORDINE NONUS
De Divina Gratia; de Juſtificatione Peccatoris; & de Merito Juſti.

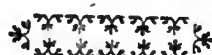

BONONIÆ M.D.CC.XXX.
Ex Typographia Bononienſi Sancti THOMÆ AQUINATIS.
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

CATALOGUS

Eorum, quæ hic Tertius Tomus in Primam Secundæ, ordine Nonus, complectitur.

TRACTATUS DE DIVINA GRATIA.

QUÆSTIO PRIMA.

De Necessitate Gratiæ Divinæ.

DUBIUM PRIMUM.

Variæ Gratiæ Actualis Acceptiones, ac ejus Præcipui Hostes.

DUBIUM SECUNDUM.

An ad cognoscendas Veritates Supernaturales, & Fidei sit Necessaria Gratia?

Digitized by Google

DUBIUM TERTIUM.

An ad cognoſcendas Veritates Naturales Homo Lapſus egeat Speciali Gratiâ.

DUBIUM QUARTUM.

An poſſit Homo Lapſus velle, & facere Bonum, ſive Juſtus, ſive Peccator ſit, ſive Infidelis?

DUBIUM QUINTUM.

An, ut Homo Lapſus poſſit facere Opus bonum Morale indigeat Speciali Gratiâ per Chriſtum: an verò ſufficiat Auxilium ordinis Naturalis?

DUBIUM SEXTUM.

An Homo Lapſus poſſit ſinè Speciali Gratiâ Deum ſuper omnia diligere?

Digitized by Google

DUBIUM SEPTIMUM.

An ſit neceſſaria Gratia ad Obſervantiam totius Legis Naturæ?

DUBIUM OCTAVUM.

An ſit neceſſaria Gratia ad Victoriam Tentationum?

DUBIUM NONUM.

An ad diu vitanda omnia Peccata Mortalia, quæ ſunt contra Legem Naturæ, requiratur Specialis Gratia?

DU-

DUBIUM DECIMUM.

An ut Homo Lapsus vitare possit omnia Peccata Venialia, indigeat Gratiâ, & Quali?

DUBIUM UNDECIMUM.

De Necessitate Gratiæ ad se Præparandum ad Gratiam.

DUBIUM DUODECIMUM.

An Qui jam consecutus est Gratiam Habitualem, indigeat ulteriori Gratiæ Auxilio ad Benè operandum, & Quo?

DUBIUM TERTIUMDECIMUM.

An Homo in Gratia constitutus indigeat Auxilio Speciali Gratiæ ad Perseverandum Finaliter?

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

De Divisione Gratiæ Actualis.

DUBIUM PRIMUM.

Quid sit Gratia Gratis data, & Quotuplex.

DUBIUM SECUNDUM.

De Divisione Gratiæ Actualis in Operantem, & Cooperantem.

DUBIUM TERTIUM.

Duæ aliæ Divisiones Gratiæ Actualis.

DUBIUM QUARTUM.

De Gratia Sufficiente, & Efficaci.

DUBIUM QUINTUM.

Unde Gratia suam habeat Efficaciam.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO TERTIA.

De Gratia Habituali.

DUBIUM PRIMUM.

An Gratia Habitualis sit Donum Intrinsecum Animæ?

DUBIUM SECUNDUM.

An Gratia Habitualis sit Accidens, an Qualitas, & an in Specie Habitus?

DUBIUM TERTIUM.

An Gratia sit Supernaturalis, & Participatio Formalis Divinæ Naturæ.

DUBIUM QUARTUM.

An Gratia constituat Hominem Filium Dei Adoptivum?

Digitized by Google

DUBIUM QUINTUM.

Utrum Gratia Habitualis sit realiter idem cum Caritate ?

DUBIUM SEXTUM.

In quo, ut in Sbjecto Immediato, sit Gratia Habitualis ?

DUBIUM SEPTIMUM

Utrum solus Deus sit Causa Principalis Gratiæ ?

DUBIUM OCTAVUM.

An Deus sit Causa Gratiæ per Creationem ?

DUBIUM NONUM.

An Homo Viator possit certò scire, se esse in Gratia, tali Certitudine, ut nequeat ei subesse falsum ?

TRACTATUS

DE JUSTIFICATIONE PECCATORIS.

QUÆSTIO PRIMA.

De Essentia Justificationis.

DUBIUM PRIMUM.

Utrum Justificatio Impii sit Remissio Peccatorum?

DUBIUM SECUNDUM.

An in Justificatione Impii Peccata sic remittantur, ut verè auferantur, & deleantur?

DUBIUM TERTIUM.

An Justificatio fiat per solam Justitiam Christi nobis Imputatam, an per Justitiam Intrinsecam?

DUBIUM QUARTUM.

An sola Gratia Habitualis sit Causa Formalis Justificans?

DU-

Digitized by Google

DUBIUM QUINTUM.

An possit Homo à Peccato mundari solâ Extrinsecâ Dei Condonatione, absque ullâ sui Intrinsecâ Mutatione?

DUBIUM SEXTUM.

An possit Remitti unum Peccatum Mortale, non remissis omnibus?

DUBIUM SEPTIMUM.

An Gratia ex Natura rei opponatur cum Peccato Mortali?

DUBIUM OCTAVUM.

An de Potentia Dei Absolutâ fieri possit, ut sibi coexistant in eodem Subjecto Peccatum, & Gratia?

Digitized by Google

QUÆSTIO SECUNDA.

De Dispositionibus ad Justificationem.

DUBIUM PRIMUM.

An Homo Adultus per Motum Liberi Arbitrii se disponere debeat ad Gratiam Justificantem?

DUBIUM SECUNDUM.

An ad Justificationem requiratur Motus Fidei; & quænam debeat esse hæc Fides?

DUBIUM TERTIUM.

An Fides sola sufficiat ad Justificationem?

DUBIUM QUARTUM.

De Cæteris Dispositionibus ad Justificationem.

§. V.

TRACTATUS

DE MERITO JUSTI.

QUÆSTIO PRIMA.

De Essentia, Divisione, & Existentia Meriti.

DUBIUM PRIMUM.

Quid, & Quotuplex sit Meritum.

DUBIUM SECUNDUM.

An Homo Justus possit aliquid à Deo Mereri de Condigno?

DUBIUM TERTIUM.

An Retributio Vitæ Æternæ pro Meritis sit Actus Justitiæ, & cujus?

§. III.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Conditionibus Requisitis ad Meritum.

DUBIUM PRIMUM.

An Actus Meritorius debeat esse Liber, & quâ Libertate?

DUBIUM SECUNDUM.

An Actus Meritorius debeat esse Bonus, & in Obsequium Dei?

DUBIUM TERTIUM.

An ad Meritum Requiratur Status Viæ, & Status Gratiæ?

DUBIUM QUARTUM.

An Meritum spectet ad Caritatem; & quomodo ad illud debeat Caritas influere?

DU-

Digitized by Google

DUBIUM QUINTUM.

An ad Meritum Hominis coram Deo requiratur Divina Ordinatio, promiſſio, & Pactum?

QUÆSTIO TERTIA.

De his, quæ Cadunt ſub Merito.

DUBIUM PRIMUM.

An Homo poſſit Mereri primam Gratiam, ſive Auxiliantem, ſive Juſtificantem ſibi, vel aliis?

DUBIUM SECUNDUM.

An poſſit Homo ſibi Mereri, ut Reparetur poſt Lapſum?

DUBIUM TERTIUM.

An Homo Juſtus poſſit ſibi Mereri Augmentum Gratiæ, & Caritatis; & hoc de Condigno?

DUBIUM IV. ET ULTIMUM.

Utrum Homo possit Perseverantiam Mereri?

Vidit D. Augustinus Maria Alfieri Clericus Regularis Sancti Pauli, & in Ecclesia Metropolitanâ Bononiæ Pœnitentiarius pro Eminentissimo, & Reverendissimo Domino D. Cardinali Jacobo Boncompagno, Episcopo Albanensi, Archiepiscopo Bononiæ, ac Sacri Romani Imperii Principe.

Die 3. Septembris. 1730.

Attentâ præmissâ Relatione

IMPRIMATUR.

Fr. Paulus Hieronymus Gallaratus Inquisitor Generalis Sancti Officii Bononiæ.

Digitized by Google

THEOLOGIÆ
SCHOLASTICO-DOGMATICÆ.

TRACTATUS
DE DIVINA GRATIA.

QUia per legem admonemur quidem, quid agere debeamus; non tamen juvamur, ut id, quod agere debemus, impleamus: postquam de legibus actum est, ait D. Thom. 1. 2. q. 109. *Consequenter considerandum est de exteriori principio humanorum actuum, scilicet, de Deo, prout ab ipso per gratiam adjuvamur ad rectè agendum.* Vocat autem gratiam principium exterius; non quòd gratia intrinsecè non insit, & homini non inhæreat: sed quia Deus, qui est gratiæ largitor, principium exterius est, idest, extra hominem est, nec illi per seipsum inest, aut inhæret. In præsenti ergo Tractatu, primò: considerabitur cum eodem S. Doctore *De necessitate gratiæ*. Secundò: *De gratia quantùm ad ejus essentiam*. Tertiò: *De ejus divisione*.

QUÆSTIO I.

De Necessitate Gratiæ Divinæ.

GRatia alia est actualis, alia habitualis. Hic de gratia actuali specialiter agemus, quæ est donum actuale à Deo descendens, quo creatura rationalis adjuvatur ad omnes suas operationes perficiendas; maximè eas, quæ ejus vires excedunt, quæque ad ejus æternam salutem ordinem habent. De hujus ergo necessitate specialiter agimus.

DUBIUM I.

Variæ Gratiæ Actualis Acceptiones, ac ejus præcipui Hostes.

§. I.

Quid Nomine Gratiæ veniat.

1. NOmine gratiæ significantur dona à Deo gratis, & liberaliter creaturæ rationali collata. Quia verò hujusmodi dona triplicis generis sunt; ideo triplex est gratiæ acceptio. Primò ergo accipitur gratia largè, & impropriè: & hoc modo nomine gratiæ significatur quodcumque beneficium à Deo nobis gratis, & liberaliter concessum; sive ad naturam pertineat, sive supra naturam sit. Ita sumitur à D. Hieronymo *Epist.* 139. (nunc inter Criticas) *ad Cyprianum*, dum ait: *Homo à principio conditionis suæ Deo utitur adjutore: & quàm illius sit gratia, quòd creatus est, illiusque misericordia, quòd subsistit, & vivit &c.* Et à S. Augustino, quando *Epist.* 95. *modò* 177. scribit: *Quâdam non improbandâ ratione dicitur gratia Dei, quâ creati sumus, ut nonnihil essemus; nec ita essemus aliquid, ut cadaver, quod non vivit, aut arbor, quæ non sentit, aut pecus, quod non intelligit; sed homines, qui & essemus, & viveremus, & sentiremus, & intelligeremus: & de hoc tanto beneficio Creatori nostro gratias agere valeamus: unde meritò & ista gratia dici potest; quia non præcedentium aliquorum bonorum operum merito, sed gratuitâ Dei bonitate donata est.* Gratiam in hac acceptione nemo negavit unquam: imò ipse gratiæ hostis in-

fensissimus Pelagius hac gratiæ acceptione Patres Concilii Palæstini fefellit, ut notat S. August. Epist. citatâ. Dum enim videbatur concedere necessitatem gratiæ ad o e a salutaria; nomine gratiæ nil aliud intelligebat, nisi beneficium creationis, vel liberum arbitrium gratis à Deo nobis concessum. Unde idem S. August. *Serm.* 11. *de Verb. Apost.* modò *Serm.* 26. *c.* 7. inducit Pelagianum ita loquentem: *Hoc ipso, quia liberum arbitrium hominis defendo, & dico, quia liberum arbitrium sufficiens est, ut justus sim, non sinè gratiâ Dei*. Sed Augustino ipsum interrogante: *Expone ergo nobis, o doctor, quam dicas gratiam?* Respondet: *Cum dico... liberum hominis arbitrium; vide quia hominis dico*. Quid deinde? *Hominem quis creavit? Deus. Quis ei liberum arbitrium dedit? Deus. Si ergo hominem Deus creavit, & homini Deus liberum donavit arbitrium; quidquid potest homo de libero arbitrio, cujus gratia debetur, nisi ejus, qui eum condidit cum libero arbitrio?*

Nec in hoc erravit Pelagius: sed in eo, quòd hac solâ gratiâ contentus, quâ homines sumus; aliam gratiam verè talem, quâ Christiani sumus, & quâ supra naturam elevamur, negaret.

Quòd si dixeris: nomen gratiæ opponi debito, ac per consequens non posse inter gratias recenseri dona naturalia, cùm illa videantur esse debita.

Respondetur ex D. Thom. 1. 2. *q.* 111. *a.* 1. *ad* 2. Duplex esse debitum. Unum ex merito proveniens, quod refertur ad personam, cui propter sua merita aliquid debetur. Alterum secundùm conditionem naturæ; puta si dicamus, debitum esse homini, quòd habeat intellectum, voluntatem, & alia ad naturam humanam pertinentia. Dona igitur naturalia, estò non careant hoc secundo debito, carent tamen primo: non enim ex merito hominis est, quòd sit, quòd sit homo, & quòd habeat ea, quæ conveniunt homini.

II. Secundò accipitur gratia magis strictè, prout dicit aliquod donum, non quidem ordinem naturalem prorsus excedens; sed tamen naturæ ex vi creationis, & conservationis indebitum. Tale fuit donum integritatis naturalis primo homini concessum: & talia in statu naturæ lapsæ sunt quædam auxilia intra ordinem naturæ specialia; quæ Deus confert aliquibus ad aliqua opera ordinis naturalis difficilia, & relatè ad naturam lapsam indebita

III. Tertiò demum accipitur gratia maximè propriè pro beneficio supra totum naturæ debitum, nobis per Christum exhibito; quo disponimur, & ordinamur ad facienda opera meritoria, ut oportet, ad vitam æternam consequendam. Et hæc est propriè, ac theologicè gratiæ acceptio, de qua in hoc Tractatu præcipuè acturi sumus: quamvis de gratia etiam in secunda acceptione mentionem aliquando facturi simus.

§. II.

Gratiæ Hostes Præcipui.

IV. Primus, qui contra gratiam in apertum erupit, fuit Pelagius Monachus, anno 412. qui heresi Pelagianæ nomen dedit. Hujus Personam, hæresis progressum, variosque ejusdem status abundè descripsimus *Tom.* 4. *in* 1. *P. de Prædestinatione Qu.* 3 *Dub.* 1. §. 1. Unde illuc meum Candidatum remitto. Ut rem paucis verbis concludam: Pelagius initio suæ hæresis omnem omnino gratiam negavit; solamque naturam rationalem cum libero arbitrio nomine gratiæ, ut nuper dicebamus, esse gratiam sufficientem ad quodcumque bonum opus ad vitam æternam conducens asserebat. Deinde aliqualem gratiam à natura distinctam mussitare cœpit: sed hanc non aliud esse, quàm legem, doctrinam, & Christi exemplum; gratiam, nempe, merè externam. Postea gratiam aliquam internam visus est fateri, in sola tamen illumina-

natio-

Digitized by Google

natione intellectus sitam: & hac, nullo alio positio, voluntatem suis viribus posse ad omne opus bonum, etiam ut oportet ad vitam æternam. Tandem gratiam ad velle bonum confessus est, & quidem supernaturalem: sed hanc non necessariam, sed solùm utilem, & ad majorem operandi facilitatem asserebat: & hanc humanis meritis impetrari posse. Damnatus tamen cum suo errore fuit Pelagius in Concilio Carthaginensi, anno 412. in Diospolitano, anno 415. in Carthag. & Milevitano, 416. in plenario totius Africæ, anno 417. in Ephesino 1. anno 431. ac Demum finaliter proscriptus à Summis Pontificibus Innocentio I. Zozimo, Bonifacio, Xisto, à Leone Magno, à Gelasio, & Hormisdâ in sua *ad Possessorem* Epistolâ.

V. Victo Pelagio, ejusque hæresi, altera surrexit; quæ, quia Pelagianæ appendix, & ramusculus fuit, Semipelagiana dicta est. Ortum habuit 1. in Africa, specialiter in Monasterio Adrumetino, occasione acceptâ ex iis, quæ S. Augustinus scripserat contra Pelagianos. Cùm enim S. Doctor gratiæ Divinæ necessitatem, ac vim ad opera salutaria mirè extulisset; quidam ex doctrina ejusdem existimarunt, sequi fatalem necessitatem, ac proinde inutiles esse correptiones. Quidam verò Augustini doctrinam temperare volentes, dixerunt: non aliter posse liberum arbitrium cum gratia conciliari, nisi dicendo, progressum quidem in bonis operibus ex gratia esse; initium tamen, maximè fidei, seu desiderium credendi ex nobis esse, non ex gratia, nec Dei donum.

VI. Error hic ex Africa transfretavit in Gallias, maximè Massiliam (unde postea Semipelagiani Galli Massilienses dicti sunt) ubi plures Patronos, hosque viros doctrinâ insignes, nactus est, Cassianum, Faustum Regiensem, Gennadium, aliosque. Horum error erat: initium aliquod justitiæ, ac salutis esse à nobis, nimirum, fidem, ac voluntatem aliquam salutis obtinendæ; & hæc præcedere opera gratiæ, sicut desiderium sanitatis obtinendæ præcedit operam medici. Ita exponebat Hilarius *Epist. ad August.* Dicebant insuper: Deum sincerâ voluntate velle omnium salutem; nec speciali voluntate, ac consilio magis velle salutem unius, quàm alterius; nec Christum Passionis suæ fructum uni magis, quàm alteri applicare. Ita S. Prosper *Carmine de Ingratis c.* 13. Semipelagianorum historiam, aliosque eorumdem errores recensuimus citato *Tomo* 4. *in* 1. *P. Q.* 3. *de Prædest. Dub.* 1. §. 2.

VII. Hactenus illos retulimus, qui libero arbitrio nimiùm deferentes, gratiæ divinæ detraxerunt. Modò ad aliud extremum oppositum accedendo placet eos afferre; qui gratiam sic statuerunt, ut libero arbitrio locum non relinquerent. Primi inter hos fuerunt ex Monasterio Adrumetino aliqui, tempore S. Augustini; qui S. Doctoris doctrinam de gratia malè intelligentes, per eam liberum arbitrium opprimi dicebant: quos secuti sunt alii, Prædestinatiani dicti (de quibus, an revera fuerint, resolvimus *Tom.* 4. *in* 1. *P. Q.* 2. *de Prædestinat. Dub.* 1. §. 2.) de quorum schola seculo 9. fuisse traditur Gotteschalcus quidam, natione Germanus, professione Monachus.

VIII. Hunc errorem, inter alios quamplures, excitavit Martinus Lutherus. Dum enim asserebat, per peccatum originale extinctum fuisse in nobis liberum arbitrium ad bonum, & mansisse unicè determinatum ad malum; ac proinde liberum arbitrium ad bonum in nobis esse rem de solo titulo, seu titulum sine re: ex hoc deducebat, omnem nostram intellectionem esse errorem, omnem nostrum affectum esse peccaminosum, omnem nostram actionem peccatum. Hinc prosequebatur dicens: liberum arbitrium nihil agere, sed merè passivè se habere, recipiendo actum à Deo in ipso productum. Opera autem bona, non

Digitized by Google

ex nobis prodire, sed extrinsecâ applicatione Passionis, & meritis Christi unicè in nobis fieri, seu nobis imputari: ac proinde injuriam facere Redemtori, qui contenderet benè agere, ac pœnitentiam assumere; cùm sufficiat credere, sibi esse remissa peccata per imputationem externam meritorum Christi. Quæ omnia anathemate confixit Tridentinum *Sess. 6. Can.* 4. 5. 11. &c.

IX. Calvinus verò, estò non tantâ impudentiâ, ut Lutherus, diceret, liberum arbitrium ad bonum à nobis esse penitùs sublatum, reverà tamen solùm arbitrii nomen admisit: dum asseruit, illud sub gratia positum non liberâ electione agere, sed necessitate, & à gratiâ Dei moveri, sicut equus à sessore movetur.

X. Ex his colligitur: Pelagium, Lutherum, & Calvinum suas hæreses ex eodem hoc principio intulisse, nempe: Liberum arbitrium cum præveniente, & efficaci gratia Dei consistere non posse. Ex hoc autem principio oppositas conclusiones deduxerunt. Pelagius enim, & Pelagiani, ac Semipelagiani sic arguebant: Datur in homine liberum arbitrium; ergo non datur gratia Dei præveniens, & efficax. Ubi ex antecedente de fide certo deduxerunt consequens hæreticum. Lutherus verò, & Calvinus sic discurrebant: Datur efficax, & præveniens Dei gratia secundum Scripturas, & Augustinum; ergo non est in homine liberum arbitrium. Unde & isti ex principio secundùm fidem certo, & opposito consequenti hæretico Pelagii, inferebant oppositum antecedentis catholici, quo Pelagius dixerat, in nobis esse liberum arbitrium.

XI. In hoc erraverunt etiam Bajus, cujus, inter alias, damnavit propositiones 39. 66. & 67. anno 1567. S. Pius V. & Jansenius, cujus propositiones proscriptæ fuerunt ab Innocentio X. anno 1653. Alexandro VII. 1656. Innocentio XII. & Clemente XI. Hi enim in statu naturæ lapsæ solam libertatem à coactione, non verò libertatem indifferentiæ, seu à necessitate admiserunt.

XII. Catholici ergo studium esse debet, ut ab hæreticis recedat; gratiæ necessitatem ad opera bona asserere contra Pelagium: liberum arbitrium ad bonum non esse extinctum per peccatum originale, contra Lutherum. Quod ostendimus *Tom. 6. in 1. p. Quæst. 10. de Effectibus peccati Origin. Dub. 2. §. 2.* Et contra Calvinum, Bajum, & Jansenium, liberum arbitrium in præsenti statu gaudere libertate, nedum à coactione, sed & à necessitate, seu indifferentiæ. Quod ostensum à nobis est *Tom. 1. in 1. 2. Tract. de Act. human. q. 2. de Voluntario libero. Dub. 1. §.3.* & *Dub. 2. §. 1.* his igitur prænotatis, ad propositam quæstionem accedamus.

DUBIUM II.

An ad cognoscendas Veritates Supernaturales, & Fidei sit necessaria Gratia?

§. I.

Aliqua notatu digna.

I. Noto primo: veritatem aliquam tripliciter dici posse supernaturalem. Uno modo ex parte objecti tantùm, non autem ex parte rationis sub qua, seu motivi assentiendi, quod est divina revelatio: sicut si aliquis moveatur ad credendum mysterium Trinitatis ex aliquo motivo humano, non quia Deus illud revelavit. Alio modo potest esse supernaturalis ex parte motivi assentiendi, non verò ex parte rei creditæ; ut quando credimus aliquod naturale, quia Deus illud revelavit: quomodo credimus, Abraham habuisse duos filios (quæ est veritas naturalis) quia Deus hoc nobis revelavit in S. Scriptura. Tertiò denique modo potest veritas aliqua esse supernaturalis utroque modo; ita ut & res credita, & moti-

motivum credendi supernaturalia sint: ut dum credimus, Deum esse trinum, & unum, quia Deus dixit.

II. Noto secundò: ad cognoscendas veritates supernaturales duo requiri. Unum ex parte objecti, scilicet, quòd proponatur, seu reveletur: alterum ex parte intellectus, ut scilicet ei assentiatur; & ex parte voluntatis, quæ moveat intellectum ad assentiendum. Primum nemo unquam negavit, nec Pelagius ipse, saltem in secundo suæ hæresis statu. Imò hanc unicam gratiam sufficere dicebat ad credendum; nempe, quòd Deus rem credendam exteriùs homini revelet, seu proponat. Secundum negavit Pelagius: & quamvis in tertio suæ hæresis statu gratiam aliquam internæ illustrationis admiserit in intellectu; ulteriorem tamen gratiam internam in voluntate, saltem tanquam necessariam, constanter negavit.

III. Noto tertiò: in fide tria considerari posse; cogitatio de mysteriis, quæ per fidem creduntur; affectus, seu imperfectum desiderium fidei; & ipse actus fidei, seu assensus. Pelagiani docebant: sive ad cogitationem de mysteriis fidei, sive ad affectum credendi, sive etiam ad ipsummet fidei actum, homini lapso satis esse externam revelationem cum interiori mentis illuminatione. Semipelagiani, ii præsertim, de quibus Prosper, & Hilarius ad Augustinum scripserunt, fatebantur quidem, ipsum fidei actum à Deo esse per gratiam datam etiam voluntati: sed contendebant, Deum in nobis per gratiam non operari primam cogitationem, & primum desiderium, seu velleitatem credendi; sed hæc esse à nobis: & in hoc sensu dicebant, initium fidei à nobis esse.

§. II.

Assertiones Catholicæ.

IV. Dico primò. Quando veritas, estò in se sit supernaturalis, attingitur tamen ob motivum merè naturale; suppositâ revelatione, & propositione potest viribus naturæ attingi. Probatur. Nam veritates illæ, ut motivo merè naturali attinguntur, sunt quidem supernaturales in se, & materialiter, non tamen formaliter, & in ratione objecti; quia objectum in ratione talis formaliter consideratur ex motivo, sub quo attingitur: sic Deus, etiam ut unus, in se supernaturalis est; ut tamen naturali discursu à Philosopho unitas Dei demonstratur, in ratione objecti, naturalis est.

Propterea hæreticus, qui articulos, quos credit, non quia Deus eos revelavit, ad credendum movetur, aliàs omnes alios crederet; sed quia suo proprio judicio, & pertinaci suæ voluntatis superbiâ, ac proinde motivo merè naturali, ad eos, præ aliis, credendos movetur: quamvis eos firmissimè credat, non tamen fide supernaturali, & divinâ, nec gratiæ auxilio eos credit, sed fide prorsus humanâ, ut in *Tract. de Fide* docemur à D. Th. 2. 2. *q.* 5. *a.* 3.

Eâdem ratione, qui ad credendum unicè moveretur ex auctoritate eorum, qui fidei mysteria proponunt, & prædicant, vel aliquo signo viso, nec altiùs cogitatione assurgeret; fide tantùm humanâ, & motivo naturali crederet, nec crederet sicut oportet ad salutem. Ut ergo quis credat fide supernaturali divinâ, & ut oportet; necesse est, ut fidei articulos firmissimè amplectatur propter auctoritatem Dei revelantis, & ex affectu pietatis erga Deum, quo, nempe, Deo se subjicit volens; indubitatè suscipiat omnia, quæ ipse revelat, quamvis humanam rationem longè superent. Hinc

V. Multò minus Fide supernaturali,

Digitized by Google

li, & divinâ crederet, qui ex pravo affectu, puta, regnandi, vel alio quovis malo fine ad credendum præcipuè moveretur. Et hoc primò: quia affectus credendi est donum Dei: id autem de affectu pravo dici non potest, cùm sit peccatum. Secundò: affectus credendi est initium bonæ voluntatis: pravus affectus è contra est initium malæ voluntatis. Tertiò: credens ex affectu pravo se habet, sicut qui propter vanam gloriam eleemosynam largitur; ergo sicut in eo non est vera misericordiæ virtus, quia finis vanæ gloriæ imperat eleemosynam: ita nec in eo, in quo pravi affectus, & finis imperant fidem.

VI. Dico secundò. Ad actum fidei divinæ, sive ad assentiendum veritatibus supernaturalibus, ut oportet; sive sint supernaturales tam ex parte objecti, quàm ex parte motivi; sive tantùm ex parte motivi, requiritur gratia interna per Christum. Est veritas de fide, stabilita contra Pelagianos in pluribus Conciliis; præsertim Arausicano secundo, anno 529. *Canon. 6. & 7.* & novissimè in Tridentin. *Session. 6. Canon.* 3. his verbis: *Si quis dixerit, sinè præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicuti oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.*

VII. In opposito errore aliquando se fuisse, nimirum, ad credendum sufficere prædicationem veritatis, neque aliud Dei donum requiri, ingenuè, ac humiliter fatetur S. Augustinus *l. de Prædest. SS. c. 3.* dicens: *Neque enim fidem putabam Dei gratiâ præveniri, ut per illam nobis daretur, quòd posceremus utiliter; nisi quia credere non possemus, si non præcederet præconium veritatis: ut autem prædicato nobis Evangelio consentiremus, nostrum esse proprium, & nobis ex nobis esse arbitrabar. Quem meum errorem nonnulla opuscula mea satis indicant, ante Episcopatum meum scripta* (nimirum, expositio quarumdam proposit. ex Epist. ad Romanos.)

VIII. Ad deponendum autem suum antiquum præfatum errorem dicit ibidem, motum se fuisse ex dicto S. Cypriani l. 3. Testimoniorum ad Quirinum: *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* Quod ostendit ex Apostolo 1. *Cor. 4. v. 7.* dicente: *Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quibus S. Augustinus subjungit: *Quo præcipuè testimonio etiam ipse convictus sum, cùm similiter errarem; putans fidem, quâ in Deum credimus, non esse donum Dei, sed à nobis esse in nobis, & per illam nos impetrare Dei dona quibus temperanter, & justè, & piè vivamus in hoc seculo.*

IX. Hanc veritatem *Cap.* 2. præcedente probaverat Sanctus Doctor ex illo ad Philippens. 1. v. 19. *Vobis donatum est pro Christo, non solùm ut credatis in eum; verum etiam, ut patiamini pro eo.* Super quæ, ait: *Utrumque ostendit Dei donum, quia utrumque dixit esse donatum. Nec ait, ut pleniùs, & perfectiùs credatis: sed ut credatis in eum.* Rursus ex illo 1. Cor. 7. v. 25. *Misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis. Non ait, quia fidelis eram. Fideli ergo datur quidem; sed datum est etiam, ut esset fidelis.* Alia S. Script. testimonia adducemus infra.

X. Probatur autem hoc discursu. Elicere actum fidei, prout oportet, quatuor modis intelligi potest. Primò: ita ut per illum impleatur præceptum, quo actus fidei præcipitur. Secundò: ut ille actus ad justificationem conferat. Tertiò: ut fiat ex pio in Deum revelantem affectu. Quartò: ut ille actus sit ita certus ex parte credentis, ut ita credens paratus sit mortem subire pro veritate, quam credit. Atqui gratia est simpliciter necessaria ad eliciendum actum fidei, prout oportet, quocumque ex dictis quatuor modis hæ voces, *prout oportet*, sumantur; ergo &c.

Minor

Digitized by Google

Minor pro primo modo prob. Dum præcipitur actus fidei, præcipitur actus, qui sit supernaturalis; is enim est actus fidei, ut oportet; sed actus fidei, qui sit supernaturalis, non potest elici sine gratiâ: natura enim per seipsam non potest ad ea, quæ supra ipsam sunt, ejusque proportionem excedunt; ergo &c. Unde D. Tho. *hâc q.* 109. *a.* 1. docet, quòd *unaquaque forma indita rebus creatis à Deo habet efficaciam respectu alicujus actus determinati, in quem potest secundùm suam proprietatem; ultra tamen non potest, nisi per aliquam formam superadditam: sicut aqua non potest calefacere, nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet, ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quadam intelligibilia cognoscenda; ad ea scilicet in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire. Altiora verò intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur, sicut lumine fidei, vel prophetiæ, quod dicitur lumen gratiæ, inquantùm est naturæ superadditum.*

Ad actum fidei secundo modo esse necessariam gratiam, ostensum est superiùs ex Tridentino *Sess.* 6. *Can.* 3.

Esse etiam necessariam ad actum fidei tertio modo, idest, ut quis ex pio in Deum affectu credat, probatur. Nam pius ille in Deum affectus est initium bonæ voluntatis: at initium bonæ voluntatis non est à nobis, sed à Dei gratia, ut infra ostendemus: *Deus est enim qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate*, (ajebat Philippensibus Paulus c. 2. v. 13.)

Tandem Gratiam esse necessariam ad eliciendum actum fidei cum tanta certitudine, ut homo paratus sit pro fide mortem obire, constat. Tùm ex Paulo ad Philipp. 1. v. 19. *Vobis donatum est pro Christo, non solùm, ut credatis in eum, verùm etiam, ut patiamini pro eo.* Tùm quia: paratum esse mori pro Christo, ejusque fide, est actus ardentissimæ caritatis in Deum, juxta illud Jo. 15. v. 13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Tùm demum: quia tanta certitudo de mysteriis, quæ cum ratione naturali plerumque in speciem pugnant, & de quibus, cùm sint fidei, haberi nequit demonstratio, non aliunde, quàm ex Dei adjutorio haberi potest.

XI. Dico tertiò. Ad eliciendum fidei actum, ut oportet, non solùm necessaria est gratia interna illustrans intellectum, sed & movens voluntatem. Hoc quovis tempore pertinaciter negavit Pelagius, ut vidimus; constat tamen ex dictis. Nam homo non movetur ad credendum, ut oportet, nisi ex pio affectu erga Deum: ista autem pia affectio, & bona voluntas, cùm sit supernaturalis, quia de objecto supernaturali, non potest nasci ex nobis. Rursus; intellectus quamvis illustratus non procedet ad credendum, nisi moveatur à voluntate: voluntas autem propriis viribus movere non potest ad actum fidei supernaturalem.

XII. Dico quartò. Etiam ad initium credendi, sicut oportet, hoc est, ad cogitationem, & desiderium vel tenuissimum habendæ fidei, vera, & efficax gratia actualis per Christum simpliciter, & absolutè requiritur. Est contra Semipelagianos. Et probatur primò ex illo 2. *Corinth.* 3. *v.* 5. ubi postquam dixit: Fiduciam nos habere per Christum ad Deum, subjungit; *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Super quæ D. Tho. ibi *Lect.* 1. ait: *Causa autem hujus fiducia est, quia quidquid ego facio, etiam ipsum principium operis, Deo attribuo. Et ideo dicit:* Non quòd simus sufficientes cogitare, *saltem non dicere, vel implere. Nam in quolibet processu operis primò est assensus, qui fit cogitando; deinde collatio per verbum, & postmodum impletio per opus: unde fit, ut sic nec cogitare quis à se habeat, sed à Deo: non est dubium*

tium quòd non solùm perfectio operis boni est à Deo, sed etiam inchoatio: Philipp. 1. Qui cæpit in vobis opus bonum &c. *Et hoc est contra Pelagianos dicentes, quòd inchoatio boni operis est ex nobis, sed perfectio est à Deo..... Sed ex hoc ne videatur tollere libertatem arbitrii, dicit:* A nobis, quasi ex nobis. *Quasi dicat: possumus quidem aliquid facere, quod est liberi arbitrii; sed hoc, quod facio, non est ex me, sed à Deo, qui hoc ipsum posse confert; ut sic & libertatem hominis defendat, cum dicit:* A nobis, *idest, à nostra parte: & divinam gratiam commendet, cum dicit:* Quasi ex nobis. *scilicet, procedat, sed à Deo.* Ita S. Tho. Et S. August. l. de Dono perseverantiæ c. 13. *Cogitantes (inquit) credimus, cogitantes loquimur, cogitantes agimus quidquid agimus: quod autem attinet ad pietatis viam, & verum Dei cultum non sumus idonei cogitare aliquid tanquam ex nobis metipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

XIII. Præcipuè verò *lib. de Prædest. SS. cap.* 2. relatis Apostoli verbis prælaudatis, subjungit: *Attendant hìc & verba ista perpendant, qui putant, ex nobis esse fidei captum, & ex Deo esse fidei supplementum. Quis enim non videat, priùs esse cogitare, quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, nisi priùs cogitaverit esse credendum. Quamvis enim raptim, quamvis celerrimè credendi voluntatem quædam cogitationes antevolent; moxque illa ita sequatur, ut quasi coniunctissima comitetur: necesse est tamen, ut omnia, quæ creduntur, præveniente cogitatione credantur..... Quod ergo pertinet ad religionem, atque pietatem (de qua loquebatur Apostolus) si non sumus idonei cogitare aliquid, quasi ex nobis metipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est; profectò non sumus idonei credere aliquid quasi ex nobis metipsis, quod sinè cogitatione non possumus; sed sufficientia nostra, qua credere incipiamus, ex Deo est.*

XIV. Probatur secundò. Si nos ex nobis daremus Deo bonam credendi voluntatem, & subinde Deus daret nobis fidem; nos priùs daremus Deo de nostro, & Deus retribueret nobis de suo: atqui Paulus clamans oppositum ait, Roman. 11. v. 35. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Hinc S. August. *lib. de Prædest. SS. cap.* 2. concludit: *En ipsum igitur initium fidei nostræ, ex quo, nisi ex ipso est? Neque enim, hoc excepto, ex ipso sunt cætera; sed ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

Si dicas, hoc ipsum desiderium credendi esse etiam à Deo, qui prior dedit nobis voluntatem, quam subinde nos ipsi offerimus. — Sed contra. Positâ hac responsione, estò voluntas, quæ potest esse bona, & mala, prout scilicet dicit liberum arbitrium potens flecti ad bonum, & ad malum, sit in nobis à Deo; prima tamen voluntas bona, quæ, nempe, est initium fidei, erit in nobis ex nobis, non ex Deo; ergo aliquid erit in nobis, quod non erit ex Deo, contra illud Pauli 1. Cor. 4. 7. *Quid enim habes, quod non accepisti?* Imò cum melior sit voluntas bona, quàm voluntas potens esse bona, & mala; id, quod melius est, erit ex nobis, quod verò minus bonum est, erit ex Deo. Ita discurrit S. August. *lib.* 2. *de Peccat. merit. c.* 18. his verbis: *Nam si nobis libera quædam voluntas ex Deo est, quæ adhuc potest esse vel bona, vel mala, bona verò voluntas ex nobis est: melius est id, quod à nobis, quàm quod ab illo est.*

XV. Probatur tertiò. Si illud primum fidei desiderium, & initium sit à nobis, ejusque intuitu Deus conferat nobis fidem; jam fides secundùm merita nostra dabitur, nempe, secundùm illum bonum affectum, & inchoatam credendi voluntatem: sed hoc damnatum fuit in Pelagio; ergo &c. Hoc argumentum urget S. Augustin. *lib. de Prædest. SS. c.* 2. dicens: *Quis autem dicat, eum, qui jam cæpit credere, ab illo in quem credidit nihil mereri? Unde fit, ut jam merenti cætera dican-*

Digitized by Google

dicantur addi retributione divinâ ; ac per hoc gratiam Dei secundùm merita nostra dari : quod objectum sibi Pelagius, ne damnaretur, ipse damnavit.

XVI. Prob. tandem auctoritate Concilii Arausicani II. *Can.* 5. ubi ita statuitur : *Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui justificat impium, & ad generationem sacri Baptismatis pervenimus, non per gratiæ donum, idest, per inspirationem Spiritus Sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed eis documentis nobis inesse dicit ; Apostoli- Beato Paulo dicente :* Con[illegible] *approbatur*, qui cæpit in vobis bonum opus, perficiet usque in diem Domini nostri Jesu Christi. *Et illud* : Vobis datum est pro Christo, non solùm, ut in eum credatis, sed etiam, ut pro illo patiamini. *Et* : Gratiâ salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis : Dei enim donum est. *Qui enim fidem, quâ in Deum credimus, dicit esse naturalem ; omnes eos, qui ab Ecclesia Christi alieni sunt, quodammodo fideles esse definiunt.* Videatur etiam *Can. 6.* & 7. Conferantur ea, quæ diximus *Tom.* 4. *in* 1. *p. Qu.* 3. *de Causis Prædest. Dub.* 1. §. 3.

§. III.

Argumenta contraria.

XVII. Contra primam assertionem nihil occurrit speciale. Contra secundam verò objici potest. Intellectus propriis viribus attingere potest quidquid intra ejus objectum specificativum continetur : sed veritates supernaturales fidei continentur intra objectum specificativum intellectus humani, quod claudit omne verum ; ergo &c.

XVIII. Respondeo, majorem esse veram de objecto proportionato potentiæ ; non verò de objecto excedente facultatem potentiæ. Veritates autem supernaturales licèt contineantur intra spheram essentialem objecti specificativi intellectus humani, quod est omne verum ; excedunt tamen ejus naturalem facultatem, & proportionem, cùm sint altioris, & ordinis diversi. Quemadmodum lux Solis, estò contineatur intra objectum specificativum visus, quod est corpus lucidum, vel coloratum : quia tamen ob nimium ejus splendorem excedit naturalem facultatem, & proportionem visus, ab eo nequit videri, nisi speciali aliqua virtute roboretur.

XIX. Objicies secundò contra tertiam assertionem. Si ad credendum requiritur gratia ex parte voluntatis, [illegible] requiritur ex parte intellectus; lium actuale, ponitur [illegible] præter auxituralis fidei ; ita in voluntate deberet, præter gratiam actualem, poni habitus supernaturalis ; quo, sicut intellectus, ita, & ipsa permanenter inclinaretur ad imperandum actum fidei : atqui hoc videtur absurdum. Nam ille habitus in voluntate nec esset virtus theologica, ut patet, nec moralis infusa ; virtutes enim morales infusæ amittuntur per peccatum mortale, sicut ipsa gratia, à qua emanant : habitus autem ille perseveraret in peccatore, sicut & fides, quæ in eo manet, informis tamen.

XX. Responderi solet dupliciter. Primò, neg. maj. Sicut enim ad opera artis efficienda ponitur habitus in solo intellectu, quamvis ad opus artis efficiendum debeat à voluntate moveri : ita ad assentiendum mysteriis revelatis poni debet habitus in intellectu, qui immediatè elicit assensum ; in voluntate autem, quæ solùm movet ad assensum, nihil habituale, & permanens poni debet, sed solùm actuale auxilium hìc, & nunc eam elevans.

Secundò, datâ maj. nego min. Nec enim necesse est, ut ille habitus positus in voluntate, sit directè, & propriè virtus theologica, vel moralis infusa ; sed reductivè pertinet ad virtutem theo-

theologicam fidei, tanquam via, & dispositio ad ipsam. Sed de hoc dicetur in *Tract. de Fide*.

XXI. Objicies tertiò contra quartam assertionem. Apostolus dicit quidem, gratiam non esse ex operibus, non tamen dicit, gratiam non esse ex fide; ergo estò dici non possit, quòd opera præcedant gratiam, non est cur fides, saltem inchoata, præcedere non possit gratiam, & finè gratiâ haberi.

XXII. Respondetur, co. ant. neg. conf. Nam opera possunt esse finè gratia, & ante gratiam, quia naturalia sunt; non tamen fides, quia supernaturalis est, & ad justificationem perducit. Et hoc indicavit Paulus ipse *ad Galat. 2. v. 16.* dum ait: *Et nos in Christo Iesu, &c non ex operibus legis*. Et S. August. l. de Prædest. SS. c. 7. *Ex fide autem ideo dicit justificari hominem, non ex operibus: quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus justè vivitur. Nam dicit etiam ipse:* Gratiâ salvi facti estis, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est (Ephes. 2. v. 8.) *idest, & quod dixi per fidem*, non ex vobis, *sed Dei donum est etiam fides*. Cætera argumenta inveniet Studiosus proposita, & soluta supracitato *Tom. 4. Q. 3. de Caus. Prædestin. Dub. 1. §. 4.*

XXIII. Quæres tamen: An & quomodo fides sit primum Dei donum, & prima gratia; seu an, & quomodo fides sit primus effectus gratiæ?

Suppono, in fide quatuor considerari posse. Primò: cogitationes de fide amplectendâ. Secundò: voluntas audiendi Evangelium ex desiderio salutis. Tertiò: bonus in Evangelium auditum affectus. Quartò tandem: ipse actus fidei, seu assensus, & consensio voluntatis auditis, & revelatis in Evangelio. Cogitationem antecedere fidem, superiùs ostendimus ex S. August. *l. de Prædest. SS. c. 2.* Voluntas audiendi Evangelium ex desiderio propriæ salutis eluxit in Proconsule Sergio, antequam fidem amplecteretur. *Hic* (inquit Lucas Act. 13. v. 7.) *accersitis Barnabâ, & Paulo, desiderabat audire verbum Dei*. De affectu verò credulitatis in Evangelium auditum testatur Arausicanum II. *Can. 5.* superiùs allato.

XXIV. Respondeo ergo: si sumatur fides pro assensu, quem intellectus motus à voluntate præbet revelatis, non est primus effectus gratiæ; si nomine effectus intelligatur omne id, quod est à gratia: consensum enim, & assensum revelatis præcedunt cogitationes de amplectenda fide, voluntas audiendi Evangelium, affectus: quæ in Evangelium gratiæ, & Dei dona esse, contra Semipelagianos ostendimus. Quapropter inter Quesnelianas propositiones à Clemente XI. proscriptas, est hæc num. 27. *Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum*. Videantur quæ diximus *Tom. 3. in 1. p. Q. 2. de Volunt. Dei dub. 3. §. 6. num. 59.* Si verò fides sumatur in esse completo, & prout claudit omnes præfatos actus, sic dici potest primus effectus gratiæ, & radix, ac fundamentum justificationis, & cæterorum donorum, ac meritorum: non enim Deus hominem movet ad aliarum virtutum supernaturalium actus, nisi priùs ei fidem tribuerit. Quare S. Augustinus Ep. 105. modò 194. ad Sixtum c. 2. *Restat igitur,* (inquit) *ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium .... non humano, quod isti extollunt, tribuamus arbitrio: nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcumque sunt merita: sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, idest, finè meritis cogitamus .... opera quippe bona fiunt ab homine; fides autem fit in homine, finè quâ illa à nullo fiunt homine*. Et Conc. Trident. Sess. 6. cap. 8. *Fides* (inquit) *est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, finè quâ impossibile est placere Deo &c.*

DU-

Digitized by Google

DUBIUM III.

An ad cognoscendas Veritates Naturales Homo lapsus egeat speciali Gratiâ?

§. I.

Exponitur dubium.

I. Loquimur hîc, & loquemur in sequentibus de homine in statu lapsus; in quem scilicet peccato Adami delapsus plura contraxit vulnera, inter quæ vulnus ignorantiæ in intellectu, ut ostendimus. *Tom. 6. in 1. p. Qu. 10. de Effect. Peccati Origin. Dub. 1.*

II. Veritates insuper naturales, seu naturali lumine cognoscibiles, aliæ sunt speculativæ, aliæ practicæ. Speculativæ sunt, quæ unicè movent ad sui cognitionem, & in ea faciunt sistere intellectum. Practicæ sunt, quæ ulteriùs, vel movent, vel dirigunt intellectum ad operationem. De utrisque sermo erit.

III. Veritates insuper præfatæ sumi possunt, vel divisivè, vel collectivè. Posse omnes cognoscere divisivè, est posse omnes sigillatim, seu singulas sejunctim attingere; ita ut nulla in particulari offeratur, quam non possit cognoscere. Posse autem omnes cognoscere collectivè, est posse cognoscere omnes conjunctim, totam collectionem veritatum ita absorbendo; ut nulla ex his supersit, quæ non cognoscatur. Sicut posse comedere divisivè omnia poma, quæ sunt in canistro, est posse comedere singula; ita ut nullum sit in canistro pomum, quod non possit comedi: posse autem omnia collectivè comedere, est posse omnia sic comedere; ut nullum remaneat in canistro pomum, quod non comedatur.

IV. Præterea: Veritates naturales, aliæ sunt naturales ex parte luminis tantùm, non ex parte objecti: sicut Deum esse unum, intellectivum &c. ex parte objecti divinæ, & supernaturales veritates in seipsis sunt; ex parte luminis tamen sunt naturales: quia ratione connexionis, quam habent cum ratione naturali, per lumen naturale cognosci possunt. Aliæ sunt naturales ex parte objecti, sed non ex parte luminis; quarum scilicet notitiam per sensus, seu per sensibilia habere non possumus: quales sunt cogitationes, & secreta cordium, dum non manifestantur exteriùs: futura contingentia, & etiam præterita, quæ sui vestigium non reliquerunt: similiter quot arenæ sint in mari, quot lapilli in flumine: veritates de Angelis demonstrabiles, quæ non cadunt sub sensu: & infinitæ aliæ, quæ de rebus possibilibus formari possunt. Aliæ tandem sunt naturales tàm ex parte objecti, quàm ex parte luminis; ut sunt omnes illæ, quæ non solùm quoad entitatem sunt naturales, sed ad quarum cognitionem beneficio sensuum mediatè, vel immediatè possumus devenire. De veritatibus ergo primi, & tertii generis præsens Dubium procedit: nam de veritatibus secundi generis, nullus ambigere potest, quin ad eas cognoscendas specialis gratia requiratur.

V. Circa nomen gratiæ observo, posse dupliciter accipi. Primò: generaliter pro omni eo, quod est indebitum, sive sit intra, sive supra totum naturæ ordinem. Secundò: specialiter pro eo, quod est indebitum tanquam excedens totum naturæ ordinem. Et hæc est gratia, de qua olim Controversia fuit inter Augustinum, & Catholicos ex una parte, & Semipelagianos, ac Pelagianos ex altera. Modò de hac non loquimur, sed de gratia, seu auxilio, quòd licèt non sit toti naturæ indebitum, quia intra ordinem naturæ contentum; sit tamen indebitum huic, vel illi, in hac vel illâ circumstantiâ.

VI. Hinc aliis terminis distingui solet Dei auxilium, seu concursus ad operandum: nempe, in auxilium gene-

Digitized by Google

rale, & auxilium speciale. Primum est illud, quod Deus dat in ordine ad aliquem actum naturæ debitum, ac ejus viribus proportionatum: unde idem est auxilium generale, & auxilium debitum secundùm providentiam generalem, quâ Deus distribuit unicuique, quæ suæ naturæ conveniunt. Secundùm est illud, quod datur ad aliquid indebitum; vel supra debitum naturæ, aut absolutè, vel in talibus circumstantiis positæ: unde idem est auxilium speciale, ac indebitum; quod est effectus providentiæ specialis, quâ Deus interdum facit, ut natura ultra ordinarias vires agat. Quærimus ergo: an ad cognoscendas veritates naturales, quarum notitia humano ingenio comparari potest, omnes, sive divisivè, sive collectivè, sive speculativas, sive practicas necessaria sit gratia, seu auxilium speciale: an verò sufficiat auxilium generale, & debitum vi creationis, & conservationis naturæ.

VII. Suppono duplicem solere distingui potentiam. Unam physicam, quæ attenditur penes commensurationem ad actum, abstrahendo à difficultatibus, impedimentis, occupationibus &c. Alteram moralem, quæ non solùm attenditur secundùm commensurationem ad actum, vel objectum; sed ulteriùs dicit carentiam omnium impedimentorum, quæ possent eam prohibere, ne exeat in actum, vel saltem ne ita promtè, & expeditè. Sit exemplum: homo sanus, & liber à compedibus habet potentiam physicam, & moralem ad ambulandum: sed homo, qui vel laborat podagrâ, vel compedibus detinetur, physicè quidem potens est ad ambulandum, non tamen moraliter, quia non est liber ab impedimentis.

VIII. In hac Controversia quatuor sunt opiniones. Prima asserit, veritatem naturalem, quæ aliquo modo movet affectum ad rectè vivendum, non posse cognosci sinè auxilio gratiæ per Christum: quæ verò non movet ad virtutem, posse quidem cognosci sinè auxilio gratiæ per Christum, non tamen sinè auxilio gratiæ Dei. Ita Vazquez.

Secunda opinio est, posse quidem hominem lapsum sinè speciali auxilio cognoscere multas veritates naturales tàm speculativas, quàm practicas, non tamen omnes etiam divisivè; cùm sint aliquæ admodum abstrusæ, & difficiles. Ita Montesino, Granado, & alii.

Tertia opinio censet, hominem lapsum solo concursu generali posse omnem veritatem speculativam cognoscere non solum divisivè, sed etiam collectivè. Quæ opinio tribui solet Durando, Cajetano, & Medinæ.

Quarta tandem existimat, hominem lapsum posse quidem solo concursu generali cognoscere omnes veritates naturales, sive speculativas, sive practicas divisivè, non tamen collectivè sumtas. Hæc est communis inter Thomistas. Nostram ergo opinionem sequentibus aperiemus.

§. I.

Duæ Priores Resolutiones.

IX. Dico primò. Homo non potest ullam veritatem, sive speculativam, sive practicam, sive naturalem, sive aliam actu cognoscere sinè divino auxilio, saltem generali, quo Deus unamquamque causam movet ad agendum. Ita S. Doctor *hâc q. 109. a. 1.* concludens: *Sic igitur dicendum est, quòd ad cognitionem cujuscumque veri homo indiget auxilio divino, ut intellectus à Deo moveatur ad suum actum.* Cujus rationem his verbis præmiserat: *Omnes motus tàm corporales, quàm spirituales reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus. Et ideo quantumcumque natura aliqua corporalis, vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo.* Ne verò quis existimet, Deum movere creaturam per hoc præcisè, quòd ei dedit, ac in ea conservat

vat virtutem motricem, addit: *Sic igitur actio intellectus, & cujuscumque entis creati dependet à Deo quantùm ad duo. Uno modo, inquantùm ab eo habet perfectionem, sive formam, per quam agit: alio modo, inquantùm ab ipso movetur ad agendum.* Et ne quis timeat, tali motione sibi auferri libertatem, dixerat: *Quæ quidem motio est secundùm suæ providentiæ ordinem, non secundùm necessitatem naturæ, sicut motio corporis cœlestis.* Deus enim causis, quas voluit agere necessariò, aptavit formam determinatam ad unum; iis autem, quas voluit agere liberè, formam indidit indifferentem. Cùmque moveat omnes, ut agant convenienter ad formam, & naturam, quam eis dedit; sic se gerit, ut dum movet causas necessarias, faciat, ut agant necessariò: dum verò movet liberas, faciat, ut liberè agant, & contingenter. Operatur enim in unoquoque secundùm ejus proprietatem, ut alibi docuimus, ex eodem 1. *p. q.* 83. *a.* 1. *ad* 3. Videri etiam potest *Lect.* 1. *in c.* 3. 2. *ad Cor.* 1. 2. *q.* 51. *a.* 4. *ad* 2. *Opusc.* 3. *c.* 129. *Opusc.* 2. *contra Græcos c.* 10. Sed de hoc jam sermonem habuimus *in* 1. *p.* & *in hâc* 1. 2. *de Voluntario libero*, & iterum sermo redibit de efficacia Gratiæ.

X. Dico secundò. Homo in statu naturæ lapsæ potest aliquas veritates naturales sive speculativas, sive practicas, etiam si ad bonum honestum moveant, cognoscere absque auxilio gratiæ per Christum; imò absque speciali auxilio gratiæ. Est contra Vazquez. Prob. maximè de veritatibus speculativis, ratione D. Thom. hîc *a.* 1. Unaquæque forma, indita rebus creatis à Deo, ex se habet efficaciam respectu alicujus actus determinati, in quem potest secundùm suam proprietatem; sicut ignis ex se habet vi suæ formæ efficaciam ad calefaciendum, visus ad videndum colores, auditus ad audiendum sanos: sed intellectus humanus habet sibi inditum lumen intellectuale, de se sufficiens ad quædam intelligibilia percipienda, ea maximè, ad quorum notitiam ex sensibilibus potest devenire; ergo quemadmodum applicato combustibili, solo concursu generali, ignis potest comburere, applicato per lucem colore visus videre, & applicato sono auris audire, & hoc absque additione alicujus extranei, & indebiti: ita quoque intellectus applicato sibi intelligibili proportionato, solo concursu generali &c.

XI. Respondent Adversarii, duplex inter intellectum, & alias potentias esse discrimen. Unum, quòd potentiæ naturales non sunt ullo vulnere sauciatæ, sicut intellectus; qui per peccatum originale mansit obnubilatus, & vulnere ignorantiæ læsus: alterum, quòd aliæ formæ, & potentiæ naturales non sunt indifferentes, sed determinatæ ad sua objecta, & actus: ignis ad calefaciendum, visus ad videndum colores, auditus ad audiendum sonum. At intellectus non est determinatus ad verum, sed indifferens ad verum, & falsum: unde concursus Dei ad verum non est illi debitus.

XII. Sed contra primò. D. Thomas laudato *art.* 1. dicit, Intellectum hominis lapsi ad cognoscendum indigere tantùm auxilio Dei moventis, quod generali ratione requiritur ad hoc, ut unaquæque causa agat: sed hoc est auxilium, seu concursus generalis; ergo &c.

Secundò. Lumen naturale intellectus, estò per peccatum originale fuerit attenuatum, non fuit tamen totaliter extinctum; ergo cum solo concursu generali Dei potest aliquas veritates, saltem ex clarioribus, noscere. Conf. prob. Nam lumen attenuatum, etsi non intensè, potest tamen lucere: & homo ægrotus potest aliquos passus incedere, etsi non tot, quot homo sanus: & visus, licèt læsus, dummodò non sit prorsùs extinctus, absque speciali confortatione videre potest aliqua maximè visibilia.

Tertiò. Estò intellectus sit indifferens

rens ad verum, & falsum, ex sua tamen inclinatione tendit ad verum sibi proportionatum; unde falsitas est contra naturam intellectus: sed cuique potentiæ debitus est concursus ad terminum proportionatum suæ inclinationi naturali; unde gravibus debitus est descensus, & levibus ascensus; ergo intellectui debitus est concursus ad verum, & consequenter, ut verum cognoscat, non eget gratiâ speciali.

XIII. Probatur secundò etiam de veritatibus moralibus. Philosophi Gentiles in disciplinis tàm physicis, quàm moralibus plures veritates abstrusissimas, aliasque moribus componendis aptissimas, ut ex Aristotelis, Platonis, Socratis, Senecæ, & aliorum libris colligere est, penetrarunt, ac docuerunt: atqui eas veritates non penetrarunt ex auxilio gratiæ per Christum: nam, prima gratia per Christum est primus motus ad fidem, ut supra dicebamus, qui motus Gentilibus illis, qui de Christo nihil audierunt, nunquam concessus fuit. Secundò. Gratia per Christum non datur, nisi in ordine ad salutem: neque enim Christus mortuus est, ut humanarum disciplinarum, quæ nihil ad salutem conferunt, cognitionem homini lapso mereretur. Unde S. August. *Ep.* 105. modò 194. *ad Sixtum c.* 2. ut Pelagium impugnaret, qui cùm in Concilio Diospolitano gratiam confessus fuisset, & interrogatus, quid nomine gratiæ intelligeret, dixisset, gratiam ipsam humanam esse naturam: *Abjiciatur* (inquit) *à Christianorum cordibus ista fallacia: nam omnino non istam gratiam commendat Apostolus, quâ creati sumus, & homines essemus: sed quâ justificati, cùm mali homines essemus. Ista est enim gratia per Jesum Christum Dominum nostrum.* Eâdem ergo ratione nec mortuus est Christus, ut Philosophi essemus, nec ut veritates naturales cognosceremus.

XIV. Probatur tertiò, Hominem lapsum sinè gratiâ per Christum, & sine auxilio indebito posse cognoscere aliquas veritates morales, licèt ad bonum honestum moveant. Primò. Nam principia communissima moralitatis, ut: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris. Bonum est faciendum, malum est fugiendum*, quis, nisi rationis sit impos, statim non cognoscit? Deinde veritates, quæ in Decalogo continentur, per se movent ad bonum honestum. Vix enim fieri potest, ut quis de hac veritate: *Parentes sunt honorandi*, seriò cogitet, quin ad pietatem erga parentes excitetur: atqui hæc, & aliæ veritates Decalogi sinè gratiâ per Christum etiam ab homine lapso cognosci possunt. Cùm enim Decalogi præcepta sint conclusiones ex primis moralibus principiis immediatè deductæ; quis adeò hebes est, ut iis cognitis istas deducere non possit? Si Gentiles olim multa opera ex objecto bona, & honesta operati sunt, & nunc operantur sinè auxilio gratiæ per Christum; cur sinè eodem auxilio eas veritates cognoscere non potuerunt, quarum cognitio ad ea opera ex objecto bona, & honesta movere poterat?

XV. Dices tamen primò contra hanc secundam assertionem. Humana mens non potest intelligere aliquid, nisi cogitando, ut ait August. *lib.* 14. *de Trinit. cap.* 7. sed Apostolus dicit 2. ad Corint. 3. v. 5. *Non quòd simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*; ergo homo non potest &c.

XVI. Respondeo ad min. quòd vel Apostolus loquitur de cogitatione merè naturali: & sic ait, non esse sufficientes &c. quia *semper indigemus divino auxilio ad cogitandum quodcumque, inquantùm ipsum movet ad agendum*. Ita D. Tho. hoc *a.* 1. *ad* 3. Vel loquitur de cogitatione pertinente ad pietatem, religionem, & fidem: & sic, ait S. August. l. de Prædest. SS. c. 2. *Profectò non sumus idonei credere aliquid, quasi ex nobis metipsis, quod sinè cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, quâ credere incipiamus, ex Deo est.* Et hæc intelligentia, quam

præ-

præfato textui adhibet etiam S. Thomas in 2. *dist.* 28. *qu.* 1. *a.* 1. *ad* 1. mentem Apostoli magis assequitur, ut Dub. præced. & nos ostendimus.

XVII. Dices secundò. Concilium Milevitanum c. 4. *Utrumque*, ait, *Dei donum est, scire quid agere debeamus, & diligere, ut faciamus*; ergo saltem ad veritates morales, quæ nos excitant ad honestè agendum, cognoscendas, gratia per Christum necessaria est. Rursus Arausicanum II. expressè ait: *Divini muneris est, cum rectè cogitamus*. Et ne quis rectam cogitationem ad solam supernaturalem restringat, *Can.* 22. dicit: *Nemo habet de suo, nisi peccatum, & mendacium*.

XVIII. Respondeo, Concilium Milevitanum loqui de cognitione eorum, quæ agere debemus ad salutem: & ad hæc dicit, esse necessariam non solùm gratiam illustrationis in intellectu, quam Pelagius admittebat; sed gratiam actionis in voluntate, quam Pelagius negabat, ut jam vidimus. Quare utrumque statuit Dei donum esse: & *scire quid agere debeamus*, quæ est gratia in intellectu; & *diligere, ut faciamus*, quæ est gratia actionis in voluntate. Unde Concilium Milevitanum loquitur de cognitione, quæ ad justificationem conferat, non autem de cognitione merè naturali, quæ nullo modo ad fidem, aut justificationem conducat; qualem habuerunt etiam Gentiles, & de quâ unicè loquimur in præsenti.

Concilium verò Arausicanum II. in eodem sensu loquitur, quo Concilium Milevitanum. Agebat enim contra Semipelagianos, qui, ut vidimus, initium salutis, nempe, cogitare de salute, dicebant esse ex nobis. Quod, ut everteret, dicit: *Divini muneris est, cum rectè cogitamus*, hoc est, ut oportet ad salutem, vel ad præcavendum à peccatis; addit enim: *Et pedes nostros à falsitate, & injustitiâ continemus*. Insuper se loqui de cogitatione, ut oportet ad salutem, explicaverat *Can.* 7. dicens: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit .... posse confirmat .... hæretico fallitur spiritu*.

Quod verò dicitur: *Nemo habet de suo, nisi peccatum, & mendacium*; non facit sensum, quòd homo viribus propriis non possit, nisi in peccatum, & mendacium: sed quòd quidquid peccati, & mendacii est in homine, ab homine fit, non à Deo, sive fonte justitiæ, sive auctore naturæ. Quemadmodum enim, si quis in locum tenebrosum inferret lucem, quâ illatâ, locus ille maneret ex parte illuminatus, & ex parte obscurus, & tenebrosus; dici deberet, quòd quidquid habet lucis, & claritatis habet ab eo, qui lucem intulit; quod verò esset obscuritatis, haberet à se, seu ex defectu majoris luminis, quod illi deest: ita homo ex nihilo ortus, & rursus ex peccato originali obtenebratus, quidquid habet veritatis, sapientiæ, virtutis, & sanctitatis, habet à Deo, sive ut largitore gratiæ, sive ut auctore naturæ mentem illustrante, & voluntatem confortante: quidquid verò defectus habet, sive in cognoscendo, aut volendo, habet à se, veluti reliquias sui nihil, & contagionis ex Adamo contractæ. Unde S. August. *l. de Nat. & gratia c.* 3. ait: *Omnia quidem bona, quæ habet* (homo) *in formatione, vita, sensibus, mente, à summo Deo habet Creatore, & artifice suo: vitium verò, quod ista naturalia bona contenebrat, ut illuminatione, & curatione opus habeat, non ab inculpabili artifice contractum est; sed ex originali peccato, quod commissum est libero arbitrio*.

XIX. Sed instabis. Si ex originali peccato vitium etiam in mentem contractum est; ergo nihil absque illustratione Dei cognoscere poterit, & consequenter sine gratiâ.

XX. Respondeo ex D. Thom. *hoc a.* 1. *ad* 2. dist. conf. Illustratione, quæ sit applicatio luminis, con. conf. Quæ sit nova collatio luminis, subdist. ad ea, quæ vires naturalis luminis excedunt,

dunt, conc. conf. Ad ea, quæ naturali lumini sunt proportionata, nego conf. *Sol intelligibilis* (inquit S. Doct.) *qui est Deus, illustrat interiùs. Unde ipsum lumen naturale animæ inditum est illustratio Dei, quâ illustramur ab ipso ad cognoscendum ea, quæ pertinent ad naturalem cognitionem: & ad hoc non requiritur alia illustratio, sed solùm ad illa, quæ naturalem cognitionem excedunt.*

XXI. Sed replicabis. S. Thomas excludit quidem ad cognoscendum verum naturale aliam illustrationem dantem lumen habituale, non tamen aliam illustrationem, per modum gratiæ actualis; ergo &c.

Respondeo, neg. ant. Nam D. Thom. ad cognoscendum verum naturale, ultra lumen naturale à Deo inditum, id solùm requirit, quod requirit unaquæque causa ad agendum actum suæ virtuti proportionatum: sed unaquæque causa ad agendum, aliud auxilium non requirit, quàm generale, seu motionem ad agendum; ergo idem dici debet de natura humanâ. Aliàs, ut ipse docet in 2. dist. 28. q. 1. a. 5. *Aliis imperfectior esset, si non sibi sufficeret in naturalibus operationibus. Et ideo dicendum est, quòd hæc vera, sinè omni lumine gratiæ superaddito, per lumen naturale intellectus agentis cognosci possunt.*

XXII. Dices secundò. Ea, quæ Gentiles Philosophi de Deo cognoverunt, ad Rom. 1. v. 19. *Deus..... illis manifestavit;* ergo non sinè gratiâ potuerunt illa cognoscere. Unde Augustinus *Epist.* 120. modò 140. *ad Honoratum c.* 35. ait: *Ne hoc quidem nobis esse tribuendum, quòd nos scimus Deum: sed eam quoque scientiam illius misericordiæ tribuamus.*

XXIII. Respondeo, neg. conf. Quæ Philosophi Gentiles cognoverunt de Deo, Deus illis manifestavit, non per aliquam specialem revelationem; sed præsentando eorum naturali lumini species rerum creatarum, quæ seipsis manuducunt ad cognitionem sui Creatoris, ut idem Apostol. ibi dicit *v.* 20. Unde D. Thomas in 2. *dist.* 28. *qu.* 1. *a.* 5. *ad* 2. de istis Philosophis loquens: *Pro tanto* (inquit) *dicitur eis Deus revelasse; quia naturalem rationem eis dedit, & creaturas condidit, in quibus majestas Creatoris cognosci poterat; & non per aliquod lumen gratiæ naturali lumini superadditum.*

S. Augustinus autem ibi loquitur non de cognitione Dei naturali, sed supernaturali: explicat enim illud Matth. 25. *Nescio vos.* Perinde, ac si diceretur: *Nescitis me, quando de vobis magis eligistis confidere, quàm de me.*

XXIV. Dices tertiò. Veritatum naturalium notitiam rectè petimus à Deo; ergo donum Dei est, quod ex gratia nobis datur.

XXV. Respondeo, neg. conf. Possumus enim pro auxilio generali Deum orare, & de eo obtento ipsi gratias agere, quando habet aliquid contingentiæ, & fallibilitatis: nam ob talem contingentiam rationem habet beneficii, non specialis, quia debitum est; sed generalis, quia ex parte eventus contingens est. Hac ratione oramus Deum, pro pluvia, serenitate, frugibus terræ &c. & illis obtentis gratias agimus illi; quia licèt regulariter pertineant ad providentiam generalem, tamen contingentiam, & fallibilitatem habent ex parte eventus: qui eventus cùm contineatur in manu Dei, qui operatur omnia in omnibus, etiam ea, quæ naturæ debita sunt; in manu ejus est etiam cognitio nostra, quamvis debita, & ideo ab ipso petenda. — Addo: quòd etsi non statuamus necessariam gratiam ad habendam cognitionem naturalium absolutè; eam tamen necessariam concedimus, ad cognitionem faciliùs obtinendam, vel ut ipsâ utamur, prout expedit ad salutem. Et sub hac ratione scientiam à Deo petimus, & à Deo petebat Salomon, *Sap.* 9.

XXVI. Dices quartò. Homini per peccatum inflictum est vulnus ignoran-

rantiæ, quod sanari non potest, nisi per gratiam Christi; ergo sinè istâ non potest saltem veritates practicas cognoscere.

Confirmatur. Ex cognitione veri moralis nascitur prudentia: at sinè gratiâ Christi non potest homo esse prudens: quia prudentia absque virtutibus moralibus esse non potest, hæ autem absque gratia Christi haberi nequeunt; ergo &c.

XXVII. Respondeo, neg. conseq. Nam vulnus ignorantiæ non verè, ac perfectè sanatur ex hoc, quòd homo aliquas veritates etiam morales cognoscat, nisi lumine fidei illustretur; fides autem non datur, nisi ex meritis Christi.

XXVIII. Ad Confirm. nego maj. Nam vera, & perfecta prudentia non oritur ex qualibet cognitione veritatis moralis; sed tantùm ex ea, quâ de omnibus agibilibus rectè judicari potest: sic autem judicare nemo potest sinè gratiâ speciali. Ratio est: quia prudentia circa omnia agibilia, etiam quoad substantiam, & quoad officium sumta, supponit appetitum circa omnia rectum, & ordinatum; intellectus enim judicat pro variis voluntatis affectibus: sinè autem speciali gratiâ per Christum appetitus non potest esse circa omnia rectus. Hinc licèt Philosopho persuasum sit, Deum esse super omnia diligendum, non esse tentationi consentiendum: sinè gratiâ tamen non judicat, hîc, & nunc Deum super omnia diligendum esse, ac tentationi non consentiendum. Nam judicium illud semper est conjunctum cum praxi: includit enim imperium, quo voluntas agere jubetur id, quod intellectus judicat, hîc & nunc esse faciendum.

XXIX. Dices quintò. Homo per peccatum factus est cæcus, ideoque à Gregorio Magno *Homil. 11. in Evang.* figuratur in illo cæco, cui Dominus, *Luca* 18. visum restituit: at cæcus propriis viribus nihil potest videre; ergo &c.

XXX. Respondeo, hominem per peccatum factum quidem esse omnino cæcum, quoad veritates ordinis supernaturalis, & quæ conferunt ad salutem; quia fuit privatus lumine fidei, & scientiæ, quod Deus primis Parentibus infuderat: non tamen fuisse factum omnino cæcum, quoad veritates naturales, ita ut privatus fuerit lumine naturalis rationis. Alioquin homo lapsus nec prima quidem principia naturalia, nimirum: *Totum est majus sua parte: Bonum est faciendum, malum est fugiendum*, propriis viribus posset cognoscere, quod nemo dixerit.

§. III.

Alia Resolutiones.

XXXI. Dico tertiò. Homo in statu naturę lapsę potest sinè gratiâ cognoscere singulas veritates naturales, tàm speculativas, quàm practicas: hoc est, nulla ex præfatis veritatibus est, quam cum solo auxilio generali Dei non possit cognoscere; quod est, posse cognoscere omnes divisivè.

Assertio hæc intelligi debet primò de veritatibus naturalibus, ad quas homo per sensum, & sensibilia potest pervenire. Si enim veritates aliquæ naturales sint adeo latentes, ut ad eas per sensus homo nec studio, ac labore possit pervenire, de his præsens assertio non procedit. Secundò debet intelligi non de omnibus hominibus etiam rudibus, & hebetis ingenii; multi enim ait D. Tho. 1. *contra Gentes c.* 4. propter complexionis indispositionem naturaliter sunt indispositi ad sciendum; multi vel otio, vel pigritiâ, vel curâ rei familiaris distrahuntur: sed de aliis excellenti ingenio præditis, qui studio, & contemplationi rerum naturalium vacant. Hi enim sinè speciali gratiâ proprio studio, inquisitione, industriâ, inventione, vel aliorum magisterio quamlibet veritatem possunt cognitione divisivè assequi.

Digitized by Google

Quoad veritates etiam naturales practicas observandum est, eas esse in duplici differentia: quædam enim pertinent ad artes, & dirigunt factionem: quædam, dictæ morales, dirigunt humanas actiones. Istarum autem aliquæ spectant ad Philosofopiam moralem; suntque vel principia moralitatis, vel conclusiones ex iis deductæ. Aliæ spectant ad prudentiam, & dictant, quid hìc, & nunc agendum sit. Dum ergo dicimus, intellectum hominis lapsi posse sinè speciali gratiâ cognoscere omnes veritates naturales, etiam practicas, divisivè; non loquimur de vero practico ad prudentiam spectante: quia verum practicum ad prudentiam spectans est illud, quod hìc, & nunc agendum est, secundùm conformitatem ad apetitum rectum, ut nuper dicebamus: & hoc, saltem in singulis occasionibus, sinè speciali gratiâ haberi non potest. Sed loquimur de veritatibus practicis, sive artificialibus, sive etiam moralibus, ad Philosophiam moralem spectantibus, à qua considerantur solùm in universali: & etiamsi sumantur in particulari, dum tamen proponantur solùm indifferenter voluntati, de iis eadem ratio videtur esse, ac de speculativis.

XXXII. Assertio igitur sic explicata prob. primò. Ex pluribus hominibus in actu primo expeditis, & potentibus tàm physicè, quàm moraliter quamlibet veritatem divisivè cognoscere, non est specialis gratia, quòd alicui saltem illorum detur auxilium ad quamlibet divisivè cognoscendam: causæ enim sufficienti, & expeditæ ad actum sibi connaturalem debetur concursus ad agendum; ita ut ad nullum actum ei specialis gratia fiat: sicut igni debetur concursus ad comburrendum quodcumque combustibile sibi aplicatum: atqui ex providentia generali Dei conditi sunt plures homines expediti physicè, & moraliter ad quamlibet veritatem divisivè studio, & industriâ cognoscendam; ergo alicui illorum dari auxilium ad quamblibet veritatem divisivè cognoscendam, specialis gratia non est. Min. probatur. Ex vi enim providentiæ generalis quovis tempore creari homines excellentis ingenii, fortes, integræ sanitatis, longioris vitæ, & contemplationi deditos, pertinet ad perfectionem humanæ naturæ: & hoc nedum inter Christianos, sed etiam inter Gentiles; quorum aliqui studiosissimi fuere, & talis ingenii, ut quamlibet veritatem indagantes, eam assequerentur, talisque valetudinis, ut usque ad decrepitam senectam sanitate integri pervenerint.

XXXIII. Probatur secundò, præcipuè de veritatibus moralibus in generali, vel etiam in singulari indifferenter tamen propositis. Nam eadem ratio est de veritatibus moralibus in universali cognoscendis, ac de veritatibus speculabilibus; cùm omnes, vel sint prima principia, quæ ex ipsis terminis innotescunt, ut ista: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris: Deus est colendus: Bonum est faciendum, malum vitandum*: vel sunt conclusiones ex primis principiis immediatè, vel mediatè deductæ, ut sunt præcepta legis naturæ; ideoque sunt viribus naturæ proportionatæ, ut nulla possit occurrere in eis cognoscendis difficultas viribus nativis insuperabilis; ergo quæmadmodum singulæ veritates speculabiles, ita & singulæ veritates morales in universali possunt solo concursu generalis providentiæ divisivè cognosci.

De veritatibus etiam moralibus in singulari, indifferenter tamen propositis, probatur. Nam cognitio indifferenter proponens verum practicum in singulari, vel constituit, vel est unum ex necessariò requisitis, ad constituendum liberum arbitrium; ut ostendimus *Tom. 1. in 1. 2. Tract. de Act. Human. Q. 2. de Voluntario libero Dub. 4. §. 1.* sed liberum arbitrium non est specialis gratia homini; ergo neque cognitio indifferenter ei proponens objectum: cui enim non est specialis

cialis gratia constitutum, neque debet esse specialis gratia id, quod ad ejus constitutionem necessariò requiritur. Min. quoque est certa: quia liberum arbitrium spectat ad constitutionem naturæ humanæ inquantùm rationalis.

Confirmatur primò. Pelagius admittebat liberum arbitrium ad bonum, & cogitationes, quibus sufficienter ei bonum proponeretur: & tamen à Patribus reprehenditur, tanquam non admittens specialem gratiam ad bonum requisitam; ergo liberum arbitrium cum cognitione indifferenti specialis gratia non est.

Confirmatur secundò. Sicut, ut oculus videat, requiritur concursus speciei, & objecti eum constituens in actu primo; ita, ut voluntas sit facultas ad liberè operandum expedita, necessariò requirit cognitionem indifferenter proponentem objectum: sed ex quo debitus est homini visus, debitus est etiam concursus speciei, & occursus objectorum; ergo ex quo debitum sit homini liberum arbitrium, debita est ei cognitio indifferenter proponens bonum, & malum.

XXXIV. Dixi: debitam esse cognitionem, seu judicium indifferenter proponens bonum, & malum. Quòd si loquamur de judicio practico dictante, hìc, & nunc esse prosequendum bonum, & inclinante voluntatem ad illud; estò concedam, posse illud formari ab homine lapso sinè speciali gratiâ in aliquo casu: non tamen concedam posse formari in omni, etiam divisivè. Et ratio est: tùm quia tale judicium infert in voluntate actum bonum; ergo eodem modo loqui debemus de illo, ac de actu bono: sed voluntas sinè speciali gratiâ potest quidem aliquod opus bonum facere, ut dicemus, non tamen omne adhuc divisivè; non enim sinè speciali gratiâ potest in præsentia gravis tentationis, aut aliud opus valdè difficile; ergo &c.

Tùm etiam: quia tale judicium respicit verum practicum ad prudentiam spectans: sed, ut supra dictum est, non potest homo lapsus sinè speciali gratiâ formare dictamen rectum ad prudentiam spectans, saltem in omni casu; ergo &c.

XXXV. Dico quartò. Homo lapsus est impotens sinè gratiâ speciali ad cognoscendas omnes veritates naturales, sive speculativas, sive morales, etiam in universali, collectivè: nimirum, totam earum collectionem sic absorbendo, ut nulla remaneat cognoscenda. Hanc veritatem demonstrant insuperabilia impedimenta, quæ reddunt hominem lapsum ad hoc impotentem. Primò. Vita brevior, quàm ut satis sit ad tot tantarum, ac ferè infinitarum veritatum notitiam comparandam. Secundò. Acumen ingenii, quod ob debilia sensuum organa continuo labore prorsùs obtunditur, juxta illud Sap. 9. v. 15. *Corpus enim, quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Hinc nimio studio addicti contrahunt ægritudines, quibus plerumque speculationi efficiuntur inepti. Tertiò. Quia nemo unquam, post Adami lapsum, omnium omnino veritatum naturalium cognitionem, quantâcumque diligentiâ, quantocumque studio assecutus est. Imò neque omnes, qui ab Adamo usque ad præsens floruerunt, omnes omnino veritates naturales deprehendisse, indicant plurimæ veritates, quæ retroactis seculis incognitæ, nostris seculis innotuerunt; ergo omnium veritatum collectivè sumtarum cognitio est homini lapso impossibilis.

XXXVI. Quæres primò: Qualis sit impotentia in homine lapso ad totam collectionem veritatum naturalium cognoscendam?

Respondeo, in quodam sensu dici posse solùm moralem, & in alio physicam. Solùm moralem: quia non est ex defectu virtutis, imò in intellectu supponitur virtus sufficiens ad totam collectionem; quia intellectus agens

potens est ex omnibus species formare, & intellectus possibilis eas recipere: sed oritur præcisè ex impedimentis supra enumeratis, quæ obstant, ne intellectus possit totam suam virtutem explicare. Dici etiam potest impotentia physica; quatenus in homine nulla datur potentia physica ad hæc impedimenta superanda: sicut homo ligatus habens vires ad ambulandum, sed non valens abiicere à se ligamina, dicitur physicè impotens ad ambulandum.

XXXVII. Quæres secundò: Qualis gratia requireretur ad hanc impotentiam vincendam?

Respondeo, gratiam, quæ requireretur, non fore quidem quoad substantiam supernaturalem; fore tamen supernaturalem quoad modum, non absolutè, sed relatè ad hominem lapsum. Non fore supernaturalem quoad substantiam, videtur certum. Nam hæc requiritur solùm ad id, quod substantialiter excedit vires naturæ creatæ, & creabilis: talis autem non est collectio omnium veritatum naturalium. Fore tamen supernaturalem quoad modum, patet: quia modus, quo homini darentur species, & scientia omnium veritatum naturalium collectivè, esset supra debitum, & exigentiam naturæ humanæ lapsæ. Fore verò supernaturalem quoad modum relatè solùm ad hominem, non absolutè, probatur. Quia cognitio omnium veritatum naturalium, quæ ex sensibilibus haberi potest, etiam collectivè, non est supra exigentiam, imò est debita naturæ Angeli; ergo licèt sit supernaturalis quoad modum respectu naturæ hominis, ob impedimenta, quæ in eo sunt, non tamen absolutè: ad hoc enim oporteret, ut talis modus excederet, non solum naturam, & exigentiam hominis, sed cujuscumque naturæ creatæ, & creabilis.

XXXVIII. Quæres tertiò: An hujusmodi gratia requisita ad cognitionem omnium veritatum naturalium collectivè, sit gratia solùm Dei Conditoris; an verò sit gratia Christi Redemtoris, & conferenda ex ejus meritis?

Censent aliqui, fore gratiam Dei Conditoris, non Christi Redemtoris, moti ex August. *Ep.* 105. modò 194. *ad Sixtum*. Et ex PP. Africanis *Ep.* 95. modò 177. *ad Innocentium*, dicentibus, gratiam per Christum esse illam, ad quam nobis procurandam Christus mortuus est: atqui non est mortuus, ut homines, aut Philosophi essemus, sed ut essemus justi; ergo &c.

Veriùs tamen, & communiùs censent alii, gratiam illam fore per Christum, & ex ejus meritis. Quia quibus daretur, daretur, vel ut ipsi ad pietatem reducerentur; vel ut alios reducerent ad salutem. Quod colligere licet in Salomone, & aliis, quibus scientia concessa est, vel ob propriam, aut aliorum salutem, vel ad Ecclesiæ ædificationem. Quo pacto dici potest, Aristoteli, & aliis similibus, si qui sunt, ex Christi gratia fuisse datam plurium veritatum cognitionem ad bonum Ecclesiæ, & profectum fidelium: cùm eorum doctrinis Ecclesia, & PP. usi fuerint ad veritates fidei cum Philosophia conciliandas.

Neque verum est, ea sola cadere sub meritis Christi, propter quæ Christus est mortuus. Nam Christus meruit sui nominis exaltationem, sui corporis gloriam, illuminationes, & gaudia accidentalia Angelorum: & tamen propter ista mortuus non est, sed solùm propter nos homines, & propter nostram salutem.

§. IV.

Objectiones contra has duas Resolutiones.

XXXIX. Contra tertiam assertionem objici potest primò. In homine lapso multa sunt impedimenta, tùm extrinseca, tùm intrinseca: debilitas humani ingenii, pigritia, tedium laboris, brevitas vitæ, & alia, quæ sicut obstant cognitioni

tioni omnium veritatum naturalium collectivè, ita & singularum divisivè. Eo vel maximè, quòd Aristoteles 2. *Metaph. c.* 5. docet, quòd intellectus noster se habet ad manifestissima naturæ, sicut occulus noctuæ ad lumen solis. Et experientia testatur, plures etiam excellentis ingenii erga eandem veritatem, post longum studium, & laborem veritatem non invenisse: cujus signum est varietas opinionum, quî divisi sunt, imò errores, in quos pro lapsi sunt. Nisi ergo adsit gratia & auxilium indebitum, non potest homo lapsus singulas veritates cognoscere.

XL. Respondeo, prææallata impedimenta officere quidem, ne homo lapsus absque gratiâ cognoscere possit omnes veritates naturales collectivè; & rursus, ne quilibet homo possit etiam singulas divisivè cognoscere: non tamen, ne in tota specie humana dari possit aliquis homo excellentis ingenii, complexione fortis, à curis omnibus abstractus, qui solo concursu generali Dei quamcumque veritatem, cui se applicaverit, assequi possit: in quo sensu procedit nostra assertio. — Neque id negat Aristoteles. Ut enim exponit D. Thom. ibi, *per manifestissima natura* non intelligit veritates ex sensibilibus cognoscibiles, de quibus loquimur; sed substantias immateriales, ut Deum, & Angelos, quas, cùm sint remotæ à sensibus, non potest homo quidditativè, ac perfectè cognoscere: unde nisi confortetur, se habet ad eas sicut noctua ad lumen Solis — Varietates autem opinionum solùm arguunt, multos aliquas veritates non fuisse assecutos, non tamen nullum: & dato etiam nullum fuisse adhuc assecutum; non sequitur, alios non fuisse assecuturos, si majori indagine eas conarentur penetrare.

XLI. Objicies secundò contra eandem. Voluntas non potest ad omne opus bonum, etiam divisivè, absque speciali gratia, ut dicemus; ergo neque intellectus: quia sicut voluntas per peccatum mansit infirma; ita intellectus vulnus ignorantiæ contraxit.

Confirmatur primò. Non est ratio, quare intra ordinem naturæ detur opus bonum adeo difficile, ut ad illud egeat voluntas speciali auxilio; & in linea veri non detur veritas aliqua adeo difficilis, ut ad ejus cognitionem requiratur specialis gratia: præsertim quia, ut ait D. Thom. 1. *Contra Gentes c.* 4. aliquæ sunt veritates valdè difficiles, & ad quarum cognitionem ordinatur totius Philosophiæ consideratio.

Confirmatur secundò. Deus in ratione boni non magis excedit voluntatem humanam, quàm verum divinum, intellectum creatum. Et sicut graves tentationes reddunt opus morale difficile: ita cognitio veri redditur difficilis ex studio, labore, accedente tædio, pigritiâ, & distractione ad alia.

XLII. Respondeo, negando consequ. Duplex enim assignari solet disparitas. Primà: quòd per peccatum gravius fuit infixum vulnus voluntati in ordine ad bonum, quàm intellectui in ordine ad verum, præsertim speculabile. Nam voluntas mansit aversa ab ultimo fine, qui est primum principium in moralibus: at intellectus circa prima principia speculabilia mansit illæsus. Ut autem docet S. Tho. Q. 3. *de Malo a.* 13. qui errat circa prima principia, difficiliùs potest reduci. quàm qui errat solùm circa conclusiones; quia hic potest reduci ad veritatem per principia, in quibus non errat.

Secundà disparitas est (& fortè melior) quòd intellectus speculativus non est principium movens alias potentias, sed perficit suum opus intra se: & quamvis ad illud utatur sensibus, isti non impediunt, sed potiùs juvant intellectum, tanquam ministri ad intelligendum. At voluntas est principium movens cæteras potentias, à quibus sæpè rebellionem patitur, & resistentiam: appetitus enim sensitivus sæpè rebellis voluntatis imperium infirmat, ut in gravi tentatione contingit; ideoque

que ita difficilem reddit actum voluntatis, ut nisi adsit specialis gratia, illum producere nequeat.

XLIII. Ad primam Conf. ratio est jam assignata. Nam à bono rationis diligendo sensibilia, ratione rebellionis appetitus, conantur retrahere voluntatem: at à vero cognoscendo non retrahunt, sed potiùs ad illud manuducunt intellectum. Hinc dilectio summi boni est inter opera difficillimum, cognitio autem summi veri potiùs est facillima; quia sensibilia eam potiùs promovent, quàm impediant. Et quæcumque veritates in se difficiles beneficio sensuum, studio, ac labore superari possunt.

XLIV. Ad secundam Confirm. dico, Deum in ratione boni à voluntate prosequibilis (estò non in ratione entis) magis excedere voluntatem humanam, quàm in ratione veri ab intellectu attingibilis: quia à prosecutione Dei summi boni sensibilia retrahunt voluntatem, ab attingentia vero Dei summi veri non retrahunt, sed ad eam potiùs manuducunt. Difficultates autem retrahentes à studio ob laborem, tædium &c. non sunt in intellectu ad cognoscendum, sed in voluntate ad applicandum intellectum: unde sequitur, quòd auxilium speciale poni debeat in voluntate, non in intellectu.

XLV. Objicies tertiò contra eandem. Auxilium ad cognoscendum quodlibet verum divisivè non est debitum; ergo est speciale. Ant. prob. Intellectui Petri non est debitum auxilium ad cognoscendum potiùs speculabile, quàm fabrile: intellectus enim Petri est indifferens ad contemplanda speculabilia. & fabrilia; ergo auxilium ad contemplandum determinatè speculabilia non est ei debitum.

XLVI. Respondeo, dist. ant. Non est debitum huic individuo determinatè, conc. antec. Non est debitum speciei humanæ, nego antec. Ad probationem autem assumtam eodem modo respondeo. Certum est ergo, quòd non est debitum titulo creationis, ut Petrus applicetur potiùs ad speculabile, quàm ad fabrile: & ideo respectu illius dici potest gratia, orta tamen ex creatione, quòd applicetur potiùs ad speculabile. Cæterùm respectu totius speciei humanæ debitum est: quia titulo creationis debetur naturæ humanæ, ut aliquod ejus individuum, vagè sumptum, vacet contemplationi speculabilium. Sicut quòd Petrus sit acuti ingenii, sit agilis staturæ, favor est Petro; non tamen est favor, sed debitum speciei humanæ.

XLVII. Objicies primò contra quartam assertionem pro Cajetano. Vulnus ignorantiæ, ex peccato originali contractum, non afficit intellectum speculativum; ergo homo in statu naturæ lapsæ sinè speciali auxilio potest omnes veritates naturales speculabiles collectivè cognoscere. Probat ant. ex D. Tho. 1. 2. *qu.* 85. *a.* 3. ubi enumerans potentias, quæ per peccatum remanserunt vulneratæ, asserit, unam esse Rationem in qua est prudentia: sed Ratio, in qua est prudentia est, Ratio pratica, non speculativa; ergo &c.

XLVIII. Respondeo, neg. ant. ad probat. dico, S. Thomam ibi solùm velle, quòd vulnus ex peccato relictum, sit in Ratione practica, in qua est prudentia, præcipuè & principaliter; non verò, quòd unicè in illa sit: ita ut nec mediatè Ratio speculativa sit vulnerata. Quare citato loco dicit: *Per peccatum, & Ratio hebetatur, præcipuè in agendis*. Videantur quæ diximus *Tom.* 6. *in* 1. *p. Qu.* 10. *Dub.* 1. §. 2. ubi vulnera ex peccato originali in intellectu relicta descripsimus.

XLIX. Objicies secundò contra eandem. Quælibet causa cum solo auxilio generali potest exire in actum suæ virtuti proportionatum: sed cognitio omnium veritatum naturalium, etiam collectivè sumtarum, est actus proportionatus lumini naturali intellectus hominis etiam lapsi; cùm non solum singulæ, sed tota earum collectio contineatur sub ente per sensibilia cogno-

scibi-

Digitized by Google

scibili, quod est objectum proportionatum intellectus humani; ergo &c.

Si respondeas, maj. veram esse de actu proportionato proportione tàm physicâ, quàm morali; non verò de actu proportionato proportione quidem physicâ, sed non morali. In statu autem naturæ lapsæ, dato, quòd collectio veritatum naturalium sit proportionata proportione physicâ; non tamen est proportionata proportione morali, propter impedimenta supra relata, quibus quasi ligatur, ne exeat in actum circa illam.

L. Replicabis. Non obstantibus illis impedimentis, potest homo lapsus singulas veritates naturales divisivè cognoscere; ergo & omnes collectivè. Conf. prob. Quia à singulis enumeratis ad omnes simul valet consequentia; ut si dicatur: hic homo est risibilis, ille est resibilis, ille &c. ergo omnes homines simul sunt risibiles.

Explicatur. Supponamus, veritates naturales esse centum: homo valens attingere omnes divisivè absque speciali gratiâ, poterit, verbi gratia, attingere nonaginta novem veritates; ergo poterit attingere centesimam; ergo omnes collectivè.

LI. Respondeo, conced. antecedens negand. consequentiam. Ad prob. dico, quòd modus arguendi à singulis ad omnia simul est bonus, quando consequens eodem modo sumitur ac antecedens; secus si sumatur diverso modo. Ut si dicerem: hic equus divisivè, & separatim sumtus non potest trahere currum, nec ille; ergo neque omnes collectivè, & simul sumti non valeret: quia procederetur à sensu divisivo ad collectivum. Ita in casu: quamvis hæc consequentia sit bona: potest intellectus hanc veritatem divisivè ab alia cognoscere, & istam, & illam; ergo potest omnes divisivè: non tamen valet: potest intellectus hanc, & illam divisivè cognoscere; ergo omnes collectivè, eadèm ratione: valet tamen in casu allato, ratione materiæ, quia arguitur in materia necessaria.

Ad explicationem dico, eam non benè percipere sensum divisivum, & collectivum. Sensus enim divisivus stat in hoc (quoad præsens) quòd possit quis quamlibet earum veritatum attingere; ut nulla sit inter eas, quæ non possit attingi. Sensus verò collectivus stat in hoc, quòd possit quis omnes illas attingere, ut nullam relinquat, quam non attingat, non quidem simul, sed successivè. Sit exemplum: dentur plures racemi in canistro: dicetur quis posse omnes illos racemos divisivè comedere; quia inter illos nullus est racemus, quem non possit comedere: dicetur autem posse omnes illos comedere collectivè, si eos omnes comedat, ut ex eis nec unum relinquat, quem non comedat, estò successivè. Patet ergo, quòd præfata explicatio confundit sensum divisivum cum collectivo successivo.

LII. Sed dices. Intellectus cùm sit potentia spiritualis, quò plures veritates cognoscit, eò potentior fit ad cognoscendas alias; ergo tandem poterit ad omnium collectionem devenire.

Respondeo, neg. conf. Estò enim intellectus, qui plura cognoscit, eò fiat ad alia cognoscenda potentior in seipso; attamen in sibi adjunctis, & inservientibus, puta sensibus, debilitatur, & fatigatur: ac subinde, ob tale impedimentum, non potest omnium collectionem attingere.

DUBIUM IV.

An possit Homo lapsus velle, & facere Bonum, sive Justus, sive Peccator sit, sive Infidelis?

§. I.

Quædam prænotantur.

I. HOmo in triplici statu considerari potest. Vel in statu puræ naturæ, in quo quidem non fuit, sed à Deo condi potuit.

tuit. In statu innocentiæ originalis, in quo fuit Adam ante peccatum, & fuissent omnes ejus Posteri, si non peccasset, violando præceptum. In statu naturæ lapsæ, seu corruptæ, in quem cecidit Adam peccando, & in quem cum ipso omnis ejus posteritas prolapsa est.

II. Homo lapsus potest esse vel justus habens gratiam justificantem; vel injustus carens gratiâ justificante, sed habens fidem supernaturalem: vel infidelis carens gratiâ, & insuper fide. De homine in hoc triplici statu quærimus: an possit facere opus bonum morale, & honestum?

III. Opus autem bonum aliud est bonum, & honestum bonitate solùm, & honestate morali: & est illud, quod versatur circa materiam convenientem & nullâ circumstantiâ vitiatur, sed procedit ex dictamine rectæ rationis: veluti cum Infidelis quispiam, naturali honestate motus, reveretur patrem, reddit depositum, tuetur innocentem &c. Aliud est opus bonum ad salutem: estque illud, quod habet non solùm omnes circumstantias requisitas, ut supra, ad opus bonum morale, sed insuper confert ad æternam salutem: estque à speciali auxilio Spiritus Sancti, sive inhabitantis sive moventis. Ejusmodi sunt illa bona opera, quæ per inhabitantem Spiritus Sancti gratiam fiunt ab hominibus justificatis: & etiam illa, quæ, Spiritu Sancto cor movente, ad justificationem disponunt; ut credere, sperare, diligere, de peccatis pœnitere.

IV. In hac materia plures errarunt. Pelagius, de quo supra, voluit, omne opus bonum etiam salutare, & ut oportet ad salutem, fieri posse sinè gratiâ Dei per Christum, saltem afficiente voluntatem. Lutherus, & Calvinus, nullum opus in se bonum ab homine lapso fieri posse dixerunt; sed omnia opera, etiam hominis justificati, esse in se immunditias, & veluti pannum menstruatæ, & solùm ex meritis Christi non imputari. Michael Bajus existimavit, ad omne opus bonum morale requiri gratiam habitualem, & imperium Caritatis: ac subinde omnia opera, quæ fiunt à peccatore esse abominationes, & peccata. Jansenius autem asseruit, ad omne opus bonum moraliter gratiam fidei esse necessariam: ex quo intulit, omnia opera Infidelium esse peccata, & omnes eorum virtutes, vitia. Hoc proponit tanquam indubitatam S. Augustini doctrinam l. 3. de Statu naturæ lapsæ c. 14. *Nullum videlicet opus bonum, ne quidem moraliter, ab humano arbitrio fieri posse, nisi per gratiam, non quamlibet, sed fidei, liberetur: ut proinde ante fidem non sit ei liberum, à peccato, dum hîc, & nunc agere meditatur, abstinere; sed quòcumque sese verterit, quâdam humanis viribus insolubili peccandi necessitate teneatur.*

V. Omnes tamen Doctores verè Catholici, quamvis concorditer stent contra Pelagium, Lutherum, & Calvinum, Bajum, & Jansenium, dissident tamen in hoc: quòd quidam ad omne opus bonum morale eliciendum requirant gratiam quamdam actualem specialem, & theologicam collatam ex meritis Christi. Ita Vazquez cum aliquibus aliis. Quidam verò admittunt, sinè gratiâ speciali, cum solo auxilio Dei moventis, hominem lapsum posse aliquod opus bonum moraliter efficere. Ita communiùs sentiunt S. Thomæ discipuli, modo tamen inferius explicando. Priùs igitur hoc Dubio errores eliminabimus: opiniones verò Catholicorum in sequenti discutiemus.

§. I.

Resolutio contra Pelagium.

VI. Dico. Nullum bonum salutare, & conducens ad vitam æternam fieri, vel haberi potest absque gratiâ actuali speciali per Christum datâ. Dico *fieri* vel *haberi*: quia non solùm actiones, quæ fiunt à nobis, sed etiam habitus virtutum infusarum,

quæ

Digitized by Google

quæ etsi non fiant à nobis, habentur tamen, à dono Dei gratuito per Christum descendunt.

VII. Probatur primò. Quia Christus, Joan. 14. *v. 6.* universaliter dicit: *Ego sum via, & veritas, & vita, nemo venit ad Patrem, nisi per me:* atqui per quodlibet opus ad salutem pertinens itur ad Patrem; ergo illud fieri, aut haberi non potest, nisi per Christum, eius scilicet gratiam.

Rursus: Joann. 15. v. 5. *Sinè me* (inquit) *nihil potestis facere;* loqui autem Christum de opere conducente ad salutem, quod per Christi gratiam fieri debeat, ex contextu liquet. Ibi enim seipsum comparat viti, & discipulos palmitibus; qui, si in vera vite Christo manserint, multum fructum afferent: fructum utique salutis, qui manat à Christo, & quem à discipulis suis ipse requirit. Super quæ S. Aug. *Tract. 81. in Joan.* ait: *Ne quisquam putarit, saltem parvum aliquem fructum posse à semetipso palmitem ferre; cùm dixisset:* Hic fert fructum multum, *non ait: quia sinè me parum, sive multum, sed:* Nihil potestis facere. *Sive ergo parum, sive multum, sinè illo fieri non potest, sinè quo nihil fieri potest. Quia etsi parum adtulerit palmes, eum purgat agricola, ut plus afferat: tamen nisi in vite manserit, & vixerit de radice, quantumlibet fructum à semetipso non potest ferre.*

Tertiò: ex locis supra relatis *Dub.* 2. §. 2. quibus ostensum est, sinè gratia Dei per Christum nec posse nos cogitare, desiderare prout oportet ad salutem, tam ex Scripturis, quàm ex Augustino, & Concilio Arausicano II. non enim inutiliter repetenda sunt. Solum addo eundem S. August. *lib. de Gratia Christi* ita scribentem: *Gratiam Dei, quâ caritas diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, sic confiteatur qui vult veraciter confiteri; ut omnino nihil boni sinè illâ, quod ad pietatem pertinet, veramque justitiam, fieri posse non dubitet.*

VIII. Ratio autem est: quia nulla creatura habet naturalem facultatem, ut per se, seu suis naturalibus viribus elevetur ad gradum naturæ altioris; ergo non potest propriis viribus, absque auxilio divinæ gratiæ, tendere ad finem supernaturalem: cum ergo ad eum tendat per opera supernaturalia, non potest ea facere absque gratiæ auxilio. Alioquin, ut benè discurrit Paulus, *Galat.* 2. *v.* 21. Si homo potest per opera moralia legis ad justitiam tendere; *Ergo gratis Christus mortuus est:* quia non ob aliam causam Christus est mortuus, nisi propter nostram justificationem — Addo: quòd omne opus ad salutem pertinens, vel est dispositio ad gratiam, vel est meritorium vitæ æternæ: sed homo non potest facere opera disponentia ad gratiam, sinè gratiâ Spiritus Sancti moventis, nec opera meritoria vitæ æternæ sinè gratia Spiritus Sancti inhabitantis, ut infra ostendetur; ergo &c.

Pelagianorum argumenta solvimus *Tom.* 4. *in* 1. *p. Qu.* 3. *de Caus. Prædest. Dub.* 1. §. 4. quæ Studiosus videre poterit.

§. III.

Resolutio contra Lutherum, & Calvinum.

IX. Dico. Neque omnia Justorum opera sunt peccata; neque omnis actio humana est mala in se. Probatur primò ex Trident. à quo anathemate feritur, Sess. 6. Can. 7. *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quâcumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementiùs quis nititur se disponere ad gratiam, tantò eum graviùs peccare.* Et Can. 25. *Si quis in quolibet bono opere Justum, saltem venialiter peccare dixerit, aut, quod intolerabilius est, mortaliter; atque ideo pœnas æternas mereri; tantùmque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem.*

X. Multa sunt, quæ adversùs hunc errorem à Theologis Polæmicis adducuntur ex Scripturis, & PP. nos brevitati studentes aliqua subjiciemus. Primò ergo probatur ex Job. 1. v. 1. *Vir erat in terra Hus nomine Job, & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Quod Deus ipse confirmavit, *v.* 8. dum ad Satan conversus dixit: *Nunquid considerasti servum meum Job, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Quomodo autem dicere potuisset Deus, Job esse virum rectum, recedentem à malo, timentem Deum, si in omni opere suo peccasset mortaliter? Aut ergo Deus falsum dixit; aut (quod verum est) falsum dicunt Lutherus, & Calvinus. Imò Satan ipse potuisset Deum redarguere, dicens: non est verum, quòd Job sit vir rectus, sit timens te, recedat à malo, cùm continuò peccet; sed tu non imputas ei peccata, quæ facit.

XI. Secundò. David ad Deum loquens, de semetipso, *Psal.* 7. *v.* 10. dicit: *Judica me, Domine, secundùm justitiam meam, & secundùm innocentiam meam super me.* Psal. 16. v. 1. *Exaudi, Domine, justitiam meam.* v. 3. *Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas.* v. 15. *Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo.* Psal. 17. v. 24. *Et ero immaculatus cum eo.* v. 25. *Et retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam, & secundùm puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.*

An hæc tantâ fiduciâ dixisset David, si scivisset, omnia sua opera esse coram Deo injustitias? Mentitus esset, dum ait, Deum in corde, per ipsum probato, non invenisse iniquitatem, cùm nihil aliud in eo invenisset, nisi iniquitatem; si verum esset, quod dicunt Lutherus, & Calvinus. Accedit: quòd ipse Deus, 3. *Reg.* 14. *v.* 8. increpans Jeroboam, per Prophetam Abiam, dixit: *Non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo.* Si autem omnia opera David fuissent peccata coram Deo, & æternâ pœnâ digna; quomodo fecit, quod placitum erat in conspectu Dei? An ergo peccata Deo placent?

XII. Tertiò. Christus, *Matth.* 5. *v.* 16. ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum &c.* Si autem omnia opera Justorum sunt peccata, cur Christus hortatur, ut ea faciant? Rursus: Paulus, 2. ad Timoth. 4. v. 8. *Bonum* (inquit) *certamen certavi ..... de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Si omnia gesta Pauli fuerunt coram Deo peccata; quomodo Deus justus judex pro illis gloriam dabit in coronam? Præterea: 2. Cor. 5. v. 10. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum.* Quomodo possumus ante tribunal Christi, referre quæ gessimus, sive bona, sive mala; si coram ipso omnia mala sunt?

XIII. Nec refert cum Calvino *lib.* 3. *Instit. c.* 17. §. 10. dicere: *Quòd opera nostra justa sunt, & habentur; quia, quidquid altàs vitii in ipsis est, Christi puritate sepultum non imputatur.* Nam si Calvinus diceret, opera, quæ habent vitium, Christi puritate deleri in homine justo, & in eo non esse ampliùs vitiosa, facilè percipi posset: sed quòd in operibus hominis justi maneat vitium, & vitio manente sint Deo grata, quis intelligit? An fortè quia, licèt sint in se peccata, Deus non reputat talia? At eodem modo dici posset, quòd una nigredo sit alba, alia nigra; quia, licèt omnes nigredines sint nigræ, una tamen reputatur nigra, alia non: si quamvis omnia opera Justi sint peccata, unum tamen est peccatum, aliud non, quia, ut peccatum non imputatur. Cùm ergo

ergo Scriptura opera hominis, alia bona, alia mala esse dicat; dici debet, aliqua esse intrinsecè bona, aliqua intrinsecè mala.

XIV. Sed objiciunt primò. *Psalm. 142. v. 2.* dicitur: *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens:* ergo, inquiunt, opera etiam Justorum coram Deo sunt injustitiæ, & peccata.

Respondeo, negando illatum. Verba enim illa triplicem pati possunt sensum. Primus est: Domine Deus, ne velis exacto, & severo judicio mecum contendere; quia nullus mortalium coram te invenitur tàm justus, ut nulla ex parte sit culpabilis, in iis saltem, in quibus Justi quicumque delinquunt, quæ quotidiana, & venialia peccata vocantur. Secundus est: quòd nemo coram Deo ex seipso, seu propriâ virtute justificetur: quia nullam possumus veram habere justitiam, nisi ex Divino munere. Tertius est: quòd sicut nos quamvis reverâ simus, comparatè tamen ad Deum, sic sumus, quasi non simus; quia solus ipse ab esse non potest deficere, cùm sit ipsum esse: ita quamvis reverâ justi simus, comparatè tamen ad Deum, qui à justitia deficere non potest, cùm sit ipsa justitia, sic sumus justi, quasi non simus. Eodem ergo modo, quo Job. c. 4. v. 18. dicit, quòd *in Angelis suis reperit pravitatem:* & c. 25. v. 5. *Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus*, quamvis Angeli boni, qui serviunt ei, pravitatem non habeant, & luna, ac stellæ verè luceant: sic homo, estò verè justus, comparatè ad Deum dicitur non justus: unde subdit: *Quantò magis homo, putredo, & filius hominis vermis.*

XV. Objiciunt secundò. Ecclesiastæ 7. v. 21. *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Quibus consentaneè loquitur Paulus, *Rom. 3. v. 12.* dicens: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum*; quod priùs dixerat David *Psalm. 13. v. 3.*

Respond. sensum Ecclesiastæ esse, non quòd vel homines in quolibet actu peccent; vel quòd omnis eorum actio sit peccatum, ut Acatholici volunt: sed quòd nullus homo sit ita sanctus, quin aliquando, saltem leviter, non peccet; vel non sit in periculo, *ut & de virtutum culmine ad vitia delabatur..... & nunquam eum esse securum; sed semper metuere in tranquillitate naufragium*. Ita S. Hieronymus *l. 2. adversùs Pelagianos*.

Paulus verò ibi, sicut & David, describunt homines, quales sunt ex vitiata suâ origine: sic enim *non est justus quisquam*, nec vel unum opus bonum facere potest, quod ad salutem animæ pertineat. At de homine, jam per Christum justificato, aliter loquitur, dum ad *Ephes. 2. v. 10.* vocat eum creatum *in operibus bonis*.

XVI. Objiciunt tertiò illud Isaiæ 64. vers. 6. *Et facti sumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ universa justitia nostra*. Ergo omnia opera, quæ faciunt etiam Justi, sunt immunda, & maculata.

Respondetur huic textui, quem in ore semper habent Protestantes, neg. cons. Quod enim infertur in consequenti, nempe, omnia opera hominis etiam justi sunt immunda, non ponitur in antecedente, nempe, in textu: imò potiùs oppositum. Cùm enim ibi loqueretur in persona totius populi Judæorum, cujus maxima pars Deum corde dereliquerat; propter quod Deus illum in captivitatem tradidit: benè dicit, facti sumus omnes ut immundi. Et licèt aliqua opera, quæ ipsi putabant justitias, prosequerentur, nimirum, oblationes, sacrificiorum, ac festorum legalium observantiam; quia tamen ex continuo affectu ad sua crimina, & bonæ intentionis defectu, aliarumque circumstantiarum ea peragebant; ideo coram Deo comparantur panno menstruatæ: quia, estò aliquod

D 2 appa-

appareret bonum, & mundum, prava tamen intentio totum opus maculabat. Non tamen sic omnes vocat immundos, & omnia eorum opera maculata; quasi in toto illo populo nullus esset Justus, & nemo aliquod bonum opus saltem morale faceret: aderat enim inter alios Isaias ipse, imò etiam aliqui justitiam veram facientes: dixerat enim v. 5. *Occurristi lætanti, & facienti justitiam*. Sed, ut ait S. August. l. de Unit. Ecclesiæ c. 12. *Plerumque sermo divinus impias turbas Ecclesiæ .... sic redarguit, tanquam omnes tales sint, & nullus omnino bonus remanserit*.

XVII. Objiciunt quartò S. Paulum, *Roman. 7. v. 18.* dicentem: *Scio enim, quòd non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum*. Atqui Matth. 7. v. 18. *Arbor mala non potest fructus bonos facere*: ergo homo nullum opus bonum facere potest.

Respondeo, neg. conf. Nam S. Paulus nomine mali intelligit fomitem peccati, seu concupiscentiam, quæ licèt ex peccato sit, & ad peccatum inclinet, peccatum tamen propriè non est; ut *Tom. 6. Q. 8. de Peccato Origin. Dub. 2. §. 2. & 3.* ostendimus. Neque ex concupiscentiæ inclinatione fiunt omnia opera, præsertim illa, quæ ex spiritu fidei, & gratiæ prodeunt. Arbor autem mala, nempe, homo malæ voluntatis, quales erant falsi Prophetæ, dum ex mala voluntate operabantur, certè non potest fructus bonos facere: sed non sequitur, quòd homo semper sit arbor mala, & ex mala voluntate operans. Imò Christus ibi supponit, quòd aliquando possit esse arbor bona, & fructus bonos facere; ait enim: *Arbor bona fructus bonos facit*.

XVIII. Objiciunt tandem Patres. Augustinum *l. 9. Confess. c. 13.* dicentem: *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remotâ misericordiâ discutias eam*. S. Gregorium l. 9. Moral. c. 2. *Sanctus vir omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspicit, si ab interno arbitrio districtè judicetur*; quod alibi sæpiùs repetit. Et S. Bernardum Serm. 5. de Verb. Isaiæ *Nostra enim (si qua est) humilis est justitia, recta forsitan, sed non pura*.

Respondeo S. August. solùm velle, non esse vitam hominis ita laudabilem, quæ si à Deo discutiatur, non inveniatur aliquâ maculâ, veniali saltem, maculata; ob quam temporali pœnâ post mortem esset purganda, nisi Deus eam, vel totam, vel ex parte misericorditer per Christum remitteret.

S. autem Gregorius solùm vult, quòd si homo per superbiam audeat se Deo comparare, quasi quod à Deo accepit, à seipso habere præsumat, totum amittit. Sanctus autem vir, quod ex se habet virtutis suæ meritum, vitium reputat; quia si districtè judicetur, quod putat esse meritum, inveniet non esse meritum, sed vitium, nec esse veram justitiam, sed fortè injustitiam. Eodem modo exponendus est in aliis locis. Vel dicendum, quòd loquitur de justitia nostra comparatè ad justitiam Dei; coram qua quæ alioquin vera justitia est, definit esse justitia, ut supra diximus.

S. Bernardus verò puram justitiam ibi vocat; quæ absque omni peccato est, tàm præsenti, quàm præterito. Distinguit enim justitiam, docens, aliquam esse rectam, sed non puram, nec firmam; cujusmodi est in homine mortali, quando benè vivit, & peccato non consentit: dum enim sic vivit, habet justitiam rectam, sed non puram, quia aliquando peccavit, nec firmam, quia ab ea potest peccando excidere: aliam rectam, & puram, sed non firmam, ut in primis nostris Parentibus, antequam peccarent: aliam denique puram, rectam, & firmam, quæ scilicet nec unquam amissa fuit, nec amitti potest, ut in beatis Angelis. Sed de hoc satis

§. IV.

§. IV.

Resolutio contra Bajum.

XIX. Dico. Ad faciendum opus bonum morale non requiritur gratia sanctificans, nec imperium caritatis: ac proinde homo, dum est in statu peccati mortalis, potest aliquod bonum opus morale facere, nec omnia opera peccatoris sunt peccata.

Probo primo ex Constant. Concilio *Sess.* 15. Ubi, inter alios Jo. Wicleffi, & Joan. Hus errores, damnatur iste: *Ex principiis fidei est per se notum, quòd quidquid homo in peccato mortali fecerit, peccat mortaliter.* Et iste: *Si homo est vitiosus, & agat quidquam, tunc agit vitiosè; & si est virtuosus, & agat quidquam, tunc agit virtuosè: quia sicut vitium, quod crimen dicitur, sive peccatum mortale, inficit universaliter actus hominis vitiosi; sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.*

Secundò ex Conc. Tridentino *Sess. 6. Can.* 7. eum anathemate damnante, qui dixerit: *Opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quâcumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri.* Quare ratione optimâ S. Pius V. anno 1567. tres sequentes propositiones ex Bajo damnavit; nempe, nu. 35. *Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Num. 38. *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quâ mundus diligitur.... aut laudabilis illa caritas, quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ, Deus amatur.* Et nu. 40. *In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.*

XX. Probatur primò assertio. Christus, *Luca* 11. *v.* 41. hortatur Pharisæos, qui peccatores erant, ut faciant eleemosynam: *Verumtamen, quod superest date eleemosynam:* sed si eleemosyna facta à peccatore esset peccatum, vel Christus ad eam non hortaretur, vel hortando, hortaretur ad faciendum peccatum; ergo &c. Rursus: *Daniel. c.* 4. *v.* 24. hortatur Nabuchodonosorem peccatorem, imò & infidelem, his verbis: *Consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis:* atqui peccata novis peccatis non redimuntur, nec Deus ab actu malo movetur ad ignoscendum; ergo eleemosynæ illæ, ad quas hortabatur Daniel, licèt factæ à peccatore, erant opera moraliter bona, dum fierent animo relevandi miserias pauperum.

XXI. Probatur secundò. Ideo peccator non posset facere opus moraliter bonum, quia, ut ajebat Bajus, in quovis suo opere serviret dominanti cupiditati, seu operaretur semper ex affectu ad peccatum: sed hoc est falsum; ergo &c.

Min. prob. Dum homo existens in peccato, puta luxuriæ, ex motivo pietatis exhibet debitam reverentiam parentibus, ex motivo misericordiæ subvenit egeno, vel motivo alterius virtutis facit aliquod opus virtutis, animo exercendi honestatem illius virtutis; talia opera certè non facit ex affectu, vel ut serviat dominanti cupiditati luxuriæ; ergo &c. — Et jure quidem: nam sicut homo habitualiter conversus ad Deum per gratiam, non semper operatur ex affectu, & ordine ad Deum; sed interdum in quædam prolabitur, quæ licèt levia, & venialia, peccata sunt: ita quoque ex adverso homo habitualiter aversus à Deo, & conversus ad creaturam per peccatum, non semper operatur ex affectu ad creaturam; sed aliquod opus morale bonum ex alio motivo potest facere. Unde Chrysostomus Homil. 67. ad Populum: *Non potest* (inquit) *malus omnino malus esse, sed evenit, ut aliquid habeat boni: neque bonus esse omnino bonus, sed nonnulla solet habere peccata.*

XXII. Probatur tertiò. Opera virtutum, justitiæ, religionis, misericordiæ, temperantiæ &c. jure naturali, & divino præcipiuntur non solis

lis

lis justis, sed etiam injustis, & peccati mortalis labe inquinatis: atqui non præciperentur, si isti ea non possent implere, nisi peccando; alioquin eis præciperetur, ut peccarent, atque in hac inevitabili necessitate constituerentur, ut peccarent, sive implendo, sive non implendo actum præceptum; ergo &c.

Imò sequeretur, quòd non essent hortandi peccatores ad facienda opera bona, ut jejunia, orationes, mortificationes: si enim nullum opus bonum facere possent, sed in quovis opere peccarent; idem esset eos hortari ad opera bona, ac eos hortari ad peccandum: quo quid absurdius?

XXIII. Sed inquies. Quid juvare potest peccatorem ejus oratio, quem Deus odit, quem *non exaudit*, ut habetur *Joan.* 9. & cujus oratio *erit execrabilis?* ut dicitur *Prov.* 28. Quid proderunt eleemosynæ, & opera pietatis moralia, quæ utpote merè naturalia, ad justificationem nihil conferunt?

XXIV. Ad hoc respondit jam D. Th. 2. 2. *q.* 83. *a.* 16. ubi docet: *Quòd in peccatore duo sunt consideranda, scilicet, natura, quam diligit Deus, & culpa, quam odit. Si ergo peccator orando aliquid petit, inquantùm peccator, idest, secundùm desiderium peccati; in hoc à Deo non auditur ex misericordia, sed quandoque auditur ad vindictam, dum Deus permittit peccatorem adhuc ampliùs ruere in peccata. Deus enim* quædam negat propitius, quæ concedit iratus, *ut Augustinus dicit* (Tract. 73. in Joann.) *Orationem verò peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem Deus audit, non quasi ex justitia, quia peccator hoc non meretur; sed ex pura misericordiâ, observatis tamen quatuor præmissis conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, piè, & perseveranter.*

Hoc idem repetit eadem 2. 2. *q.* 178. *a.* 2. *ad* 1. his verbis: *Oratio in impetrando non innititur merito, sed divina misericordia, quæ etiam ad malos se extendit: & ideo etiam quandoque peccatorum oratio à Deo exauditur. Unde August. dicit super Joann.* (Tract. 44.) *quòd illud verbum cæcus locutus est, quasi* adhuc inunctus, *idest nondum perfectè illuminatus:* Nam peccatores exaudit Deus. *Quòd autem dicitur, quòd* oratio non audientis legem est execrabilis, *intelligendum est, quantùm est ex merito peccatoris: sed interdum impetrat ex misericordia Dei; vel propter salutem ejus, qui orat, sicut auditus est Publicanus, ut dicitur Lucæ* 18. *vel etiam propter salutem aliorum, & gloriam Dei.*

XXV. S. Augustinus, præter loca à S. Thoma allata, hanc veritatem etiam docet *lib.* 2. *contra Epist. Parmeniani c.* 8. his verbis de Publicano orante dicens: *Quamquam enim justificatus destiterit esse peccator; tamen ut justificaretur peccator orabat, & peccator confitebatur, & exauditus justificatus est, ut desineret esse peccator. Non utique desineret esse peccator, nisi priùs exaudiretur peccator. Quamobrem non quidem omnem peccatorem exaudiri, sed tamen non omnem peccatorem non exaudiri veritas testis est.* Ita S. Doctor adversùs donatistas errorem Baii præformantes.

XXVI. Quomodo etiam eleemosyna, & aliud opus morale factum à peccatore possit à Deo acceptari, docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 17. *q.* 1. *a.* 2. *quæst.* 2. *ad* 1. ubi loquens de Pharaone, cur nihil Deo acceptabile facere potuerit, ait: *Quòd si opus Deo acceptabile dicatur opus meritorium, tunc planum est, quòd nec Pharao, nec aliquis in peccato mortali existens potest facere opus Deo acceptum. Si autem omne opus, quod est bonum ex genere, & bona intentione factum, dicatur opus acceptabile Deo; tunc dicitur Pharao non potuisse, non quia omnino non potuerit, sed propter fixionem obstinatæ voluntatis ad malum, in quam inciderat, divinâ gratiâ desertus.* Hinc si aliquis in peccato existens, bona intentione faciat eleemosynam pauperi; actio

actio ista, estò non sit acceptabilis Deo tanquam meritoria, potest tamen Deus ex sua misericordia ad eum converti, ut à peccato liberetur. Unde S. Cyprianus Serm. de lapsis: *Si* (inquit) *ad veniam delicti sui Dominum justis, & continuis operibus inflectat, misereri talium potest*. Ubi nota: S. Cyprianum non dicere: *misereri talium debet*, quasi ex justitia; sed *potest*, nempe, ex misericordia. Et *Daniel. c.* 4. laudato, hortans Regem ad redimenda peccata sua eleemosynis, adhuc dubiam relinquit ei peccatorum remissionem, dicens: *Forsitan ignoscet delictis tuis*. Et ratio est: quia opera purè moralia nec merentur, nec disponunt ad gratiam remissionis: sed ex pura Dei misericordia est, quòd ad ea respiciat, & gratiam, quà peccator se ad justificationem præparet, largiatur.

XXVII. Altera assertionis pars: quòd scilicet ad faciendum opus bonum morale, non requiratur imperium caritatis, sequitur ex dictis. Nam si homo non existens in gratia habituali potest aliquod opus moraliter bonum facere; id etiam poterit sinè imperio caritatis, quæ supponit gratiam tanquam ejus proprietas.

XXVIII. Probatur autem specialiter. Actus fidei, timoris, spei, & attritionis, quibus secundùm doctrinam Tridentini *Sess. 6. c. 6.* & *Sess. 14. c.* 4. peccator incipit se disponere ad justificationem, sunt actus boni, & laudabiles; cùm sint à Spiritu Sancto specialiter movente cor, estò nondum inhabitante: & tamen ex imperio caritatis non sunt, quia ad eos actus non ex caritate, quam nondum habet, sed ex reverentia ac metu movetur; ergo actus boni sunt, & non ex caritate. Quòd si isti, qui tamen supernaturales sunt, possunt esse boni, & non ex imperio caritatis; multò magis poterunt esse boni actus morales moralitate, & honestate solùm naturali.

XXIX. Ratio autem hujus est: quia bonitas moralis actus in hoc distinguitur à bonitate supernaturali, & meritoriâ vitæ æternæ; quòd illa constituitur per solam conformitatem actus cum debita ratione, & prudentiâ, absque ullo ordine ad finem supernaturalem: ista verò procedit ex influxu gratiæ, & caritatis referentis actus nostros in finem supernaturalem. Unde quamvis sinè caritate homo nequeat elicere actus supernaturales, & meritorios vitæ æternæ; potest tamen sinè illâ plures actus honestos, & moraliter bonos exercere, ut colere parentes, subvenire egenis: isti enim actus debitâ intentione facti, ex fine proximo, & objecto habent honestatem, & bonitatem moralem.

XXX. Addo: quòd si ad quodcumque opus moraliter honestum, & bonum necessaria est ordinatio caritatis; sequeretur, quòd quotiescumque homo deliberatè agit, adstringatur præcepto caritatis. Cùm enim, juxta nos, non detur actus deliberatus in individuo indifferens, quoties homo deliberatè agit, tenetur honestè, & benè moraliter operari: sed hoc est absurdum, cùm præceptum caritatis, utpote affirmativum, non obliget pro semper, sed pro tempore determinato; ergo &c.

XXXI. Sed dices primò. Ut actus humanus sit moraliter bonus, debet ab operante ad Deum referri: sed peccator non habens caritatem non potest actum suum ad Deum referre, cùm sit à Deo aversus; ergo non potest facere actum moraliter bonum.

Respondeo, negando maj. maximè intellectam de Deo fine supernaturali; alioquin in quolibet actu deliberato urgeret præceptum caritatis. Ut ergo actus humanus sit bonus bonitate morali, satis est, ut ab operante dirigatur ad finem proximum honestum; & fiat ob honestatem virtutis, & quòd pravâ intentione talem ordinem non impediat. Hoc enim posito, actus ille, cùm ex natura sua ordinetur ad Deum auctorem totius moralis

ralis honestatis, interpretativè saltem ad Deum tendit, & ex tali ordine bonus evadit. Et constat in actu attritionis à peccatore ex metu gehennæ concepio, quem bonum, & laudabilem esse Tridentinum definit: qui tamen ad Deum per caritatem non refertur, cùm procedat à subjecto per peccatum à Deo averso. Et in actu, quo quis, in peccato existens, ex pietate naturali movetur ad sublevandum egenum: cùm enim sit conformis dictamini rationis, conformis est etiam legi æternæ Dei; ideoque interpretativè, & mediatè saltem, ad Deum tendit: qui propterea ex sua misericordia interdum movetur ad respiciendum peccatorem gratiâ suâ. Hoc aliqui explicant exemplo lapidis, qui cùm naturâ sua tendat in centrum; si ab extrinseco non impediatur, ad centrum ut sui terminum spontè descendit. Sic actus ex objecto bonus, si ab operante, malo fine, aut pravâ circumstantiâ non detineatur, spontè ad Deum totius boni fontem ascendit.

XXXII. Sed replicabis. Omnes actus hominis in peccato mortali existentis referuntur ex parte operantis ad malum finem; ergo sunt peccaminosi, & moraliter mali: quia actus ex objecto, & specie boni ex intentione mala vitiantur. Antec. probat. Homo existens in peccato mortali quidquid appetit, ordinat ad bonum proprium; ergo &c.

Respondeo, neg. ant. Sicut enim homo justus non actu semper refert omnia ad Deum, licèt in eo habitualiter suum ultimum finem constituat, cùm nonnunquam venialiter peccet: ita nec impius omnia, quæ facit, actu refert ad bonum proprium, in quo habitualiter suum ultimum finem constituit. Solùm ergo actu refert peccator actus suos ad bonum proprium, ad quod per peccatum est habitualiter conversus; quando ex influxu illius, & ex affectu ad ipsum operatur, seu quando operatur ut peccator. Cæterum cùm sicut Justus non semper operatur, ut Justus, ita nec impius semper operetur, ut impius; fit, ut quemadmodum non omnis actus hominis justi est ex affectu ad justitiam, & ex influxu illius: sic nec omnis actus hominis injusti sit ex influxu injustitiæ, & ex affectu ad illam. Hoc demonstro: nam impius non agit semper ex prava cupiditate, sed aliquando ex motu Spiritus Sancti, nondum quidem inhabitantis, sed moventis; ut diximus supra de actibus, quibus incipit se disponere ad justificationem: quis autem dicat, actus, ad quos Spiritus Sanctus movet, actu referri ad pravum finem? Similiter dum peccator, tactus misericordiâ, alienæ egestati subvenit, quis dicet, istum referre actu hoc opus ad finem suæ pravæ cupiditatis? Ad ejusmodi ergo actus prava cupiditas ex parte subjecti supponitur quidem, sed non influit, & quasi per accidens comparatur.

XXXIII. Dices secundò. Opus hominis elevati ad finem, & ordinem supernaturalem, si non ordinatur ad talem finem, est malum: sed qui non habet caritatem, non ordinat &c. ergo semper facit actum malum. Maj. prob. Quia in homine natura sensitiva conjuncta est cum rationali, actus sensitivæ partis deliberatè elicitus redditur malus, si non ordinetur ad bonum conforme naturæ rationali: unde supra *q.* 18. *a.* 9. infert S. Thom. ex hoc principio, non posse dari actum indifferentem in individuo; ergo similiter in natura conjuncta cum elevatione ad finem supernaturalem, actus erit malus, si ad talem finem non ordinatur.

Respondeo, neg. maj. Ad prob. nego ant. Causa enim, quare actus sensitivæ partis, si deliberatè fiat, debet ordinari ad bonum rationis, aliàs erit vitiosus, non est præcisè, quia conjungitur cum natura rationali; sed quia in omni actu deliberato debet illi subordinari. At natura rationalis non tenetur, ut benè agat, in omni actu suo se actu subordinare fini, ad

quem

quem est elevata; sed sufficit, ut actum suum ordinet ad finem rationi naturali conformem.

XXXIV. Dices tertiò. In Scripturis plura opera, alioquin in se optima, hoc ipso rejiciuntur, quòd ab impiis fiant: *Quare* (inquit Deus ipse ad peccatorem, Psalm. 49. v. 16.) *tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Et *Isaia 1. v. 13.* ait Deus: *Ne offeratis ultra Sacrificium frustra: incensum abominatio est mibi.... Calendas vestras, & Solemnitates vestras odivi &c.*

Respondeo, Deum citatis locis non significare, hæc omnia esse peccata, ex eo præcisè, quòd à peccatoribus fiant; sed reprehendere Judæos, qui prava intentione ea faciebant, scilicet, non ex affectu religionis, & honestatis, sed ex hypocrisi, & vanagloriâ: omnemque suam justitiam in cultu illo externo constituebant, virtute, & cultu Dei interno contemtis. Unde *Isaia 29. v. 13.* dicitur: *Populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est à me.*

XXXV. Afferri solent varii S. Augustini textus, quibus videtur dicere, quòd id, quod facit homo finè caritate, nullo modo facit benè; omnia bona hominis in summum bonum referenda esse; & virtutes, dum propter se appetuntur, superba vitia esse.

Sed respondetur, S. Doctorem non negare, id, quod facit homo finè caritate, fieri benè moraliter; sed solùm negare, fieri benè, ut oportet ad salutem. Velle, omnia opera bona in summum bonum referenda esse, vel explicitè, ex parte operantis, ut sint meritoria vitæ æternæ; vel, quòd saltem à tali ordine operans illa non actu retrahat, ut sint bona morali bonitate. Virtutes autem superba vitia vocat in Stoicis, qui de suis virtutibus gloriabantur, ac superbiebant, in eisque ultimum finem collocabant.

§. V.

Resolutio contra Jansenium.

XXXVI. Dico. Ad faciendum opus bonum morale non est necessaria gratia fidei: ideoque non omnia opera Infidelium sunt peccata. Probo. Nam Scriptura variis in locis refert, aliqua Infidelium opera fuisse à Deo remunerata: cujusmodi fuit beneficium præstitum Israelitis ab obstetricibus Ægyptiis, quod Deus remuneratus est, ædificando eis domus *Exod. 1.* Gratia, quam Raab præstitit exploratoribus Israelitis, Dei voluntate à Josue compensata fuit *Josue 2. & 6.* Et *Ezechiel. 29.* Nabuchodonosor dicitur à Deo mercedem sui operis recepisse. Unde Hieronymus ibi: *Ex eo, quòd* (inquit) *Nabuchodonosor mercedem accepit boni operis, intelligimus, etiam Ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede Dei judicio præteriri.* Propterea S. Augustinus *l. 5. de Civit. Dei c. 15.* asserit, Deum Romanis infidelibus dedisse amplum Imperium, ut eorum virtutes in hac vitâ mercedem aliquam haberent. Atqui Deus non remuneratur opera mala, seu peccata; hæc enim non præmio digna sunt, sed pœnâ; ergo in Infidelibus dantur opera bona, & honesta moraliter.

XXXVII. Verùm quia Jansenius gloriatur, sibi patrocinari Augustinum; audiamus S. Doctorem *l. de Spiritu & litt. c. 27.* ubi dicit, quòd hi, qui naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, quamvis non sint habendi in numero eorum, quos Christi justificat gratia: *Quædam tamen facta, vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundùm justitiæ regulam non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò, rectèque laudamus.* Quamvis autem subdat, quòd *si discutiantur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemve mereantur*; addit tamen, quòd *non usque adeo* in

In anima humanâ imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint; unde meritò dici possit, etiam in ipsa impietate vita sua facere aliqua legis, vel sapere. Et inferiùs *cap.* 18. dicit, quòd estò talia opera non sint eis profutura *in die, qua judicabit Dominus occulta hominum;* proderunt saltem, *ut mitiùs puniantur. Sicut enim non impediunt à vita æternâ justum quædam peccata venialia, sinè quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sinè quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.*

XXXVIII. His præcluditur Jansenii responsio dicentis, in Infidelibus dari aliqua bona opera ex parte objecti, seu operis; non verò ex parte finis, seu operantis. Primò: nam, ut vidimus, multa bona opera Infidelium Deus temporaliter remuneratus est: at si ex parte finis fuissent mala, Deus ea non fuisset remuneratus: quis enim dicat, bonum opus ex fine malo factum, puta ex vanagloria, à Deo remunerari? — Secundò: estò Augustinus dicat, quòd si opera illa discutiantur quo fine fiant, vix inveniantur, quæ justitiæ debitam laudem mereantur; non negat tamen, posse ab Infideli aliquod bonum etiam bono fine fieri: subdit enim, imaginem Dei non esse penitùs in Infideli detritam: esset autem penitùs detrita, si non posset aliquod opus bonum ob finem honestum rationis facere, & liberum arbitrium ad bonum esset prorsus extinctum. Deinde dicit, quòd bona illa opera proderunt Infideli, saltem ad mitiorem pœnam: si autem essent ex fine mala, & proinde nova peccata, non prodessent ad mitiorem, sed obessent ad acerbiorem pœnam.

XXXIX. Sed mentem S. Augustini colligo ex *Epist.* 130. modò 144. ubi de Polemone, qui in disputatione de temperantia cum Xenocrate habitâ, factus fuit continens, dicit, hanc mutationem non fuisse opus humanum, sed divinum: quia si corporis bona, *sicut forma, vires, & salus... non sunt nisi ex Deo Creatore, & perfectore naturæ, quanto magis animi bona donare nullus alius potest?* Audebit ne dicere Jansenius, continentiam, quam Augustinus fatetur esse donum Dei Conditoris in Polemone, fuisse bonam solùm ex officio, & objecto, malam verò, & peccatum ex fine? Rursus prosequitur Augustinus: quòd si Polemon ex luxurioso factus continens *sciret, cujus esset hoc donum, ut eum, abjectis superstitionibus gentium, piè coleret; non solùm continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret: quod ei non tantùm ad præsentis vitæ honestatem, verùm & ad futuræ immortalitatem valeret.* Continentiæ igitur Polemonis moralis honestas non deerat, quamvis deesset fides, quâ illi in futura vita prodesse posset.

XL. Hinc *Epist.* 99. modò 164. *ad Evodium* scribit, in libris Ethnicorum quasdam laudabiles vitas legi: *Ut excepto Dei Cultu, in quo erraverunt... imitandi meritò proponantur:* imitandi verò meritò non proponerentur, si semper ex fine pravo operati essent. Item *lib. de Gratia Christi c.* 24. ex subita mutatione Assueri in favorem Judæorum infert, intelligendum, & fatendum esse: *Non lege, atque doctrinâ insonante forinsecus, sed internâ, & occultâ, mirabili, ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Bona ergo fuit non solùm ex parte objecti, sed etiam ex parte intentionis, & finis mutatio voluntatis in Assuero Ethnico, si eam operatus est Deus.

XLI. Nunc examinandum est præcipuum Jansenii fundamentum. Existimat ipse, omnia Infidelium opera ideo esse peccata, quia opera, aliàs ex officio, vel objecto bona, aut in pravum infidelitatis suæ finem detorquent; aut saltem in verum finem Deum, quem ignorant, referre omittunt: unde

unde fiunt mala, vel ex appositione finis pravi, vel ex omissione finis debiti: sed utrumque falsum est; ergo &c.

Min. pro prima parte prob. Quid enim cogit, ut Infidelis semper agat ex affectu, puta, ad Idolum? Quid prohibet, ut Infidelis det eleemosynam indigenti, ut ejus necessitati occurrat, nil cogitando de suo Idolo, vel pravo infidelitatis fine? *Sicut enim* (inquit S. Thom. 2. 2. q. 10. a. 4.) *habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu, quem non refert ad fidei finem, vel venialiter, vel etiam mortaliter peccando: ita etiam Infidelis potest aliquem actum bonum facere in eo, quod non refert ad finem infidelitatis.* Videantur superiùs dicta *§. praecedente, num.* 31. *&* 32. Unde S. Th. *In Cap.* 1. *Epist. ad Tit. lect.* 4. exponens hæc verba: *Coinquinatis autem, & Infidelibus nihil est mundum*, ait: *Quando peccator facit aliquod bonum, secundùm quòd est peccator, & Infidelis, totum est peccatum ex radice: sed si quid facit ex principio alicujus boni, quod habet, ut fidei informis, vel natura, non est immundum.*

Min. pro secunda parte probatur. Ex dictis enim, ut actus humanus sit moraliter bonus, & laudabilis, non requiritur, ut in Deum expressè referatur, ut ultimum finem: sed satis est, ut ex natura suâ ad Deum tendat, & à Deo per pravum operantis affectum non deordinetur. Actus enim qui fiunt à peccatore, sive à Catechumeno, ante justificationem, & Baptismum, boni, & laudabiles sunt ex Tridentino: & tamen non possunt ab operante expressè ordinari ad Deum; cùm careat, vel fide, vel saltem caritate, utpote in peccato mortali adhuc existens: sed opera, quæ facit Infidelis, estò ad Deum expressè non ordinet, non tamen semper à Deo deordinat; ergo &c.

Confirmo hoc. Si, ut actus sit bonus moraliter, requiritur, ut expressè ab operante ordinetur in Deum, ut ultimum finem; sequitur, quòd Fidelis, imò & justus homo, qui nihil de Deo cogitans dat eleemosynam pauperi ex solo motivo subveniendi ejus miseriæ, non faciat actum moraliter bonum, imò peccet: quia dum nihil de Deo cogitans operatur, certè actum illum expressè non ordinat in Deum. — Nec valet dicere, Justum ejusmodi eleemosynam referre habitualiter in Deum per habitum caritatis, quo ornatur — Nam habitus nihil ponit in actu, nisi ad eum ponendum influat: aliàs, qui habet habitum justitiæ, si postea peccet per intemperantiam, peccaret etiam peccato injustitiæ. Cùm igitur in Justo, qui habens habitum caritatis, nil de Deo cogitans, ex pura pietate erga pauperem, ei dat eleemosynam, habitus caritatis nihil influat in talem actum; sequitur, quòd illum expressè non ordinet in Deum: & quòd, ut actus sit moraliter bonus, non requiratur expressa ordinatio in Deum.

XLII. Probo secundò, evertendo aliud Jansenii fundamentum. Ideo Infidelis non posset actum moraliter bonum facere, quia in eo corruptum esset omne principium boni moralis: sed hoc est falsum; ergo &c. Min. probata manet supra ex Augustino: non enim in Infideli prorsus obtrita est imago Dei. Deinde ratione, quâ D. Tho. 2. 2. *qu.* 10. *a.* 4. probat, non omnia opera Infidelium esse peccata, his verbis: *Peccatum mortale tollit gratiam gratum facientem; non autem totaliter corrumpit bonum naturæ. Unde cùm infidelitas sit quoddam peccatum mortale, Infideles quidem gratiâ carent; remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Unde manifestum est, quòd Infideles non possunt operari bona opera, quæ sunt ex gratia, scilicet, opera meritoria; tamen bona opera, ad quæ sufficit bonum naturæ, aliqualiter operari possunt. Unde non oportet, quòd in omni suo opere peccent; sed quandocumque aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant.*

Cùmque sibi secundò loco opposuisset: *Fides intentionem dirigit: sed nullum bonum potest esse, quod non est ex intentione recta; ergo in Infidelibus nulla actio potest esse bona.* Respondet: *Ad secundum dicendum, quòd fides dirigit intentionem respectu finis ultimi supernaturalis: sed lumen etiam naturalis rationis potest dirigere intentionem respectu alicujus boni connaturalis.*

XLIII. Dices tamen primò. Apostolus ad Rom. 14. v. 23. *Omne autem* (inquit) *quod non est ex fide, peccatum est:* sed nullum opus Infidelis est ex fide; ergo omne opus Infidelis peccatum est.

Respondet D. Tho. loco laudato ex 2. 2. ad 1. *Quòd verbum illud est intelligendum, vel quia vita Infidelium non potest esse sinè peccato; cùm peccata sinè fide non tollantur. Vel quia quidquid agunt ex infidelitate, peccatum est: unde ibidem* (ex August. lib. 4. contra Jul. cap. 3.) *subditur:* quia omnis infideliter vivens, vel agens, vehementer peccat.

In *cap.* 14. *ad Rom.* lect. 3. duplici responsione exponit præfatum textum. Primùm: quòd ly *ex fide* non accipitur pro fide theologica, quæ est regula credendi, sed pro conscientia, quæ est regula agendi; ita ut sensus sit: omne, quod non est ex fide, idest, ex dictamine conscientiæ judicantis licere, peccatum est. Loquebatur enim de Judæis, vel aliis, qui cùm judicarent, quosdam cibos sibi esse illicitos, eos comedebant. Secundò: si accipiatur pro fide theologica, ly *non ex fide* debet accipi contrariè; ita ut sensus sit: quòd est contra fidem, seu ex infidelitate, peccatum est. Ecce S. Thomæ verba: *Omne, quod est contra fidem, vel contra conscientiam, peccatum est.* Priori modo textum Pauli sumit Chrysost. *Homil. 35. in Epist. ad Roman.* dicens: *Hìc fidem, non dogmatum, sed propositi argumenti intelligit,* & cum eo alii Veteres, ac Recentiores. Posteriori verò sumit S. Augustinus cum aliis.

XLIV. Dices secundò. D. August. *l. 4. contra Julian. c.* 3. docet, fidem ad omne opus bonum desiderari; ac subinde nullum opus sinè fide esse bonum: ex quo infert, omnia opera Infidelium esse peccata, ac virtutes Philosophorum non fuisse veras virtutes, sed vitia.

Hæc Augustini testimonia, quibus se vicisse gloriatur Jansenius, nisi & ab ipso aliquâ benignâ interpretatione emolliantur, contra ipsum sunt. Nam Augustinus loco citato exigit ad bonum opus, non qualemcumque fidem, sed eam, quæ per dilectionem operatur: hæc autem non solùm in Infideli non est, sed neque in fideli peccatore; ergo si verba Augustini sunt in toto rigore accipienda, ad opus bonum requiretur influxus, non solius fidei, sed etiam caritatis: quod tamen Jansenius fateri erubescet; ne in errorem Michaelis Baii à Tridentino, & S. Pio V. damnatum impingat.

XLV. Respondeo ergo advertendo, quòd S. Augustinus contra Julianum scribebat, qui unus ex præcipuis Pelagianis erat. Qui videlicet existimabant, etiam Infideles per opera moraliter bona, & virtutes morales eximi ab omni vitio, & peccato; ac reverà fieri posse justos, ac per hujusmodi opera à damnatione æterna eximi. Quare S. Augustinus, ut iis sese opponeret, docebat, ad omne opus bonum fidem desiderari, nullumque opus sinè fide esse bonum; nimirum, potens hominem justificare, à peccato mundare, & eximere à damnatione æterna: quæ veritas catholica est. Hinc infert, omnia opera Infidelium esse peccata, non quoad actum (nisi fortè ab iis fiant ex affectu ad infidelitatem, vel ex alio pravo fine) sed quoad statum; quia semper fiunt in statu peccati, & ab homine simpliciter vitioso. Dicit etiam, virtutes Philosophorum non fuisse veras virtutes, sed vitia: vel quia nil illos juvabant ad vitam æternam, cùm semper essent in statu peccati: vel quia vix apud

apud Ethnicos invenitur aliqua vera virtus, vel aliquod opus ex objecto bonum, quod ab operante, aliquo pravò fine, vel circumstantiâ non vitietur. Unde ait: *Ipso non recto fine peccatum est*. Addi potest: S. Augustinum non dicere, singula opera ejus, qui sinè fidei directione operatur, esse peccata; sed totum corpus, sive congeriem operum esse plenam nigredine peccatorum: quia pauca inveniuntur, quæ peccata non sint. Et ideo l. de Spiritu, & litt. c. 27. *Si* (inquit) *discutiantur; quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitia debitam laudem, defensionemve mereantur*. Ubi non dicit, *nulla* esse, quæ debitam laudem mereantur, sed ea esse *rara*.

DUBIUM V.

An, ut Homo lapsus possit facère Opus bonum Morale indigeat speciali Gratia per Christum: an verò sufficiat Auxilium Ordinis Naturalis?

§. I.

Rejicitur opinio Vazquez, & Gregorii.

STabilito, hominem, sive justum, sive peccatorem, sive etiam infidelem, posse aliquod bonum opus morale ordinis naturalis facere; superest modò examinandum: an possit aliquod saltem facere cum solo auxilio generali; an egeat auxilio speciali: & hoc, an debeat esse ex meritis Christi.

I. Dico. Ut homo lapsus faciat opus bonum morale ordinis naturalis, non indiget gratiâ per Christum, seu gratiâ theologicâ. Est contra Vazquez, & Gregorium de Arimino. Probatur primò. Gratia illa per Christum, vel dat vires, ita ut sinè illâ non possit, ut videtur velle Gregorius; vel solum dat actu agere, ita ut sinè illâ possit quidem agere, sed non aget opus bonum morale, ut sentit Vazquez: sed utrumque est falsum; ergo &c. Minor pro prima parte probatur. Tùm quia: Concilia Arausicanum II. *Can.* 7. & Tridentinum *Sess.* 6. *Can.* 1. anathema dicunt ei, qui dixerit, per opera solis naturæ viribus facta posse justificari; ergo supponunt, in natura etiam lapsâ, adesse vires ad faciendum opus bonum morale. Tùm quia: si in libero arbitrio non sunt vires ad faciendum aliquod bonum opus morale; jam liberum arbitrium ad bonum erit extinctum, & non valebit nisi ad pecandum: quorum primum damnavit Trident. *Sess.* 6. *Can.* 5. contra Lutherum; secundum autem S. Pius V. contra Bajum. Imò seclusò tali auxilio, esset æquè destitutus viribus, & impotens ad bonum opus morale ordinis naturalis, ac ad bonum opus ordinis supernaturalis: careret enim aliquo absolutè necessario, & antecedente non solùm actum, sed etiam posse, quod reipsa non haberet, nec posset à se habere, nec promereri. Nam si in sua potestate esset, illud auxilium habere, vel promereri; maximè hoc posset per actum aliquem moraliter bonum: at neque hoc posset. Nam ad tale opus bonum, quo promeretur illud auxilium, vires non haberet, nisi mediante alio auxilio, & sic in infinitum: vel si ad tale opus bonum non egeret auxilio, neque egeret ad alia, cùm omnia sint ejusdem ordinis.

II. Unde prob. secundò. Liberum arbitrium in homine lapso non est extinctum ad bonum, sed solùm attenuatum, & infirmatum; ergo in eo remanserunt vires aliquæ, ad faciendum aliquod opus bonum morale, etsi non omne. Estò enim homo æger non habeat vires ad se movendum, sicut homo sanus, nisi ab alio adjuvetur; habet tamen vires, ut ad aliquos passus seipso se moveat; ergo cùm homo integer, & sanus potuisset viribus suis omne opus moraliter bonum facere, homo

homo æger suis viribus poterit facere saltem aliquod. Ita discurrit S. Thomas hâc *qu.* 109. *a.* 2.

III. Secunda autem pars eâdem ratione probatur. Potentiæ enim habenti ex se vires ad aliquos actus, debitum est auxilium, ut aliquos saltem ex iis agat, etsi non omnes; ergo si, ut supponit Vazquez, aliquæ vires ad bonum in libero arbitrio remanserunt post peccatum, debitum est illi, ut ad aliquod bonum aliquando moveatur: & sic, quòd aliquam piam cogitationem, etiam practicam, de bono honesto concipiat, puta, de colendis parentibus, de subveniendo indigenti, & quòd secundùm illam operetur; poterit interdum esse effectus concursus generalis, & debiti naturæ, in qua rectæ rationis lumen non prorsus extinctum est.

IV. Nec obstat, quòd peccatum originale mereri potuerit, ut homo bonis cogitationibus congruis, & quovis auxilio efficaci privaretur — Nam potuit etiam mereri, ut lumen rectæ rationis in eo prorsus extingueretur, & ut cæteræ corporis, animique dotes amitterentur. Cùm ergo, hoc non obstante, peccatum hæc non demeruerit; nec proinde lumen rectæ rationis, nec aliæ naturales dotes sint ex gratia Dei per Christum: neque dicendum est, quòd omnis pia cogitatio, & bonum opus ex gratia per Christum sit.

V. Probatur ulteriùs. Ad ea tantùm opera requiritur gratia theologica, & per Christum, quæ ordinantur ad vitam æternam, aut nostram justificationem; cùm Christus gratiam suam ad nostram salutem ordinaverit: sed opus moraliter bonum in ordine naturali non ordinatur, nec conducit ad nostram salutem; ergo &c.

Min. probatur primò. Nam, ut Dub. præcedente dictum est, etiam in Infidelibus dantur opera moraliter bona, in quibus non conducunt ad justificationem, & salutem; cùm in eis non sit fides, quæ est salutis, & justificationis initium. Secundò. Quia quidquid ad justificationem, & salutem conducit, debet cum ea proportionari, sive per modum meriti, sive impetrationis, sive dispositionis: at nullum opus morale ordinis naturalis hoc habet, nisi cum Pelagio sentiamus; ergo &c.

VI. Dices primò. *Joann.* 15. *v.* 5. dicitur: *Sinè me nihil potestis facere*. 2. Cor. 3. v. 5. *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Et 1. Cor. 4. v. 7. *Quid autem habes, quod non accepisti?*

Sed hujusmodi textus intelligendos esse de bonis salutaribus, & conducentibus ad justificationem, diximus supra, & concedere tenetur etiam Vazquez: alioquin tenebitur dicere, non solùm gratiam congruam, seu efficacem ad opus bonum morale, sed etiam auxilium sufficiens, & dans posse, esse donum Dei per Christum; quod tamen ipse negat, sed ex præfatis textibus infertur. Concedere etiam tenebitur, quòd *liberum hominis arbitrium sinè gratiâ, & Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valet*. Quòd *cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex natura solis viribus, ortum ducat, agnoscit*. Et quòd *Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus: & Christi gratiæ injuriam facit, qui ita sentit, & docet*. Quæ tamen sunt propositiones in Bajo damnatæ à S. Pio V. & Gregorio XIII.

Eodem modo respondetur ad id, quod objicit Vazquez ex Concilio Palæstino, ubi inter cæteras propositiones, quas Pelagius coactus est retractare, hæc habetur: & *gratiam Dei, atque adjutorium non ad singulos actus dari*. Quod pariter damnatur in Concilio Arausicano II. *Can.* 3. *&* 11. — Etenim ibi, & aliis in locis, quæ afferri possent, sermo est de gratia salutari, & ad actus, prout oportet ad justificationem, quam Pelagius prorsus negabat, & Semipelagiani, saltem

ad

Digitized by Google

ad initium fidei, ut superiùs dictum est.

VII. Dices secundò. S. Thomas Q. 24. *de Verit. a.* 14. dicit: *Si gratiam Dei velimus dicere, non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur .... sic nec ullum bonum homo potest facere sinè gratiâ Dei.*

Respondeo, S. Thomam citatis verbis loqui de actu ad salutem ordinato; nam post ly *operatur*, subjungit: *Et exteriora ordinat ad hominis salutem.* Cæterùm superiùs loquens de opere purè morali, & honesto honestate naturali, dixerat: *Illud autem bonum, quod est naturæ humanæ proportionatum, potest homo per liberum arbitrium explere .... Quamvis autem hujusmodi bona homo possit facere sinè gratiâ gratum faciente; non tamen ea potest facere sinè Deo: cùm nulla res possit in naturalem operationem exire, nisi virtute divina; quia causa secunda non agit, nisi per virtutem causæ primæ, ut dicitur in lib. de Causis. Et hoc verum est tàm in naturalibus agentibus, quàm in voluntariis.* At concursus Dei necessarius ratione dependentiæ causæ secundæ à prima, generalis est; ergo &c. Nec refert, quòd hanc quandoque etiam gratiam appellet; gratiam, inquam, Dei generalis Conservatoris, & Provisoris: quia non nostris meritis, sed gratuitâ Dei bonitate donata est. Unde in 2 dist. 28. q. 1. a. 1. ad 1. *Gratia* (inquit) *dupliciter dicitur. Uno modo donum gratuitum. Alio modo ipse Deus gratis dans. Dona autem gratuita propriè dicuntur, quæ naturalibus superaddita sunt, sinè quibus bonis homo multa bona facere potest, quamvis non meritoria. Nihil tamen boni potest facere sinè gratiâ Dei, secundùm quòd intelligitur gratia ipse Deus gratis dans: eo quòd ipse est principium omnis boni, non tantùm in hominibus, sed etiam in aliis creaturis.*

VIII. Dices tertiò. Ecclesia non pro quibusdam tantùm, sed pro singulis operibus bonis Deum orat, ejusque gratiam postulat; & illis factis Deo gratias agit: sed oratio, & gratiarum actio apud Augustinum est clarissimum argumentum indigentiæ gratiæ divinæ; ergo &c.

Respondeo primò, Ecclesiam bona opera moralia à Deo postulare, non præcisè, ut sistant in bonitate morali naturali, sed ut nos ad salutem conducant; quare suas collectas concludit: *Per Dominum nostrum Jesum Christum*, ex cujus meritis gratiam sibi dari postulat, ut ad salutem prosint.

Respondeo secundò, Ecclesiam adhuc orare posse Deum, ut nos faciat benè moraliter operari: quia licèt possimus aliquod opus bonum morale facere, sinè speciali gratiâ, non tamen singula, etiam divisivè, ut dicemus, propter pericula, & laqueos, quibus humana vita plena est; adeo ut homo sinè speciali divino adjutorio evadere non possit, & superare universa: propterea Deum oramus, ut honestè etiam in operibus moralibus operemur. Quamvis, ut superiùs dictum est, orare possimus Deum etiam pro iis rebus, in quibus agendis gratiâ speciali non egemus; quia semper egemus ipso, ut adjutore, saltem tanquam primo movente, & Provisore generali, quod auxilium non sit simpliciter (præsertim hìc, & nunc) debitum, nec in potestate hominis positum. Qua ratione rogamus Deum etiam pro aeris tranquillitate, frugum abundantiâ, sanitate &c. quæ tamen ex gratia speciali, maximè per Christum, non prodeunt.

IX. Dices quartò. Major, & fortior Dei concursus requiritur ad actus bonos moraliter, quàm ad malos: sed ad malos, secundùm substantiam spectatos, concursus Dei solùm est generalis; ergo ad bonos erit specialis.

Confirm. Homo per peccatum factus est distortus, ad instar tibiæ curvæ: atqui tibia curva, sibi relicta, non potest non claudicare, si ambulet; ergo nec homo, sibi relictus, potest rectè operari, nisi à Deo specialiter rectificetur.

X.

X. Respondeo, neg. conf. Quamvis enim ad actus moraliter bonos concursus Dei non sit gratia per Christum, & specialis; adhuc tamen aliter concurrit ad actus bonos, ac ad malos. Nam ad malos concurrit solùm quoad entitatem, non quoad malitiam actus, quam solùm permittit: ubi ad bonos, quoad utrumque concurrit, & auctor est non solius entitatis, sed bonitatis. Ita S. Thom. in 2. dist. 37. q. 2. a. 2. ad 3. *Deus* (inquit) *dicitur causa bonarum operationum, non solùm quantùm ad essentiam actus, sed etiam quantùm ad perfectionem, secundùm quam bona dicuntur: utrumque enim agenti influit, & ut agat, & ut benè agat. Sed in malis actionibus quamvis sit causa earum, quantùm ad essentiam, non tamen est causa quantùm ad defectum:* hoc enim reducitur in solam causam secundam deficientem.

XI Ad Confirm. nego conf. Nam, ut ait D. Thom. Q. 24. de Verit. a. 12. ad 4. *Exemplum Augustini* (l. de Perfect. Justitiæ c. 2.) *de curvitate quantùm ad aliquid non est simile: quia scilicet non est in potestate tibia, ut utatur curvitate, vel non utatur: ideo oportet, omnem motum tibia curva claudicationem esse* (si nimirum ambulet) *Liberum autem arbitrium potest uti, vel non uti suâ curvitate: & ideo non oportet, quòd in omni actu suo peccet, sed potest quandoque vitare peccatum. Est autem simile quantùm ad hoc, quòd non est possibile omnia vitare.* Et ad hunc finem eo exemplo utebatur S. August. contra Pelagianos, qui volebant, hominem sinè gratiâ posse omnia peccata vitare. Addo: quòd si exemplum hoc in omnibus esset simile; sequeretur, hominem peccatorem in omni actu suo peccare, quod superiùs reprobavimus.

Hinc patet differentia inter hominem adhuc mortalem, & Dæmonem, aut Damnatos. Nam hi cum sint in termino, sunt jam in malo immobilitati, & obstinati; quemadmodum è contra Beati sunt immobilitati in bono: ac per consequens semper illi ex prava, isti ex bona voluntate operantur. Homines autem mortales, utpote in statu viæ, neque habent voluntatem in malo obstinatam, neque semper operantur ex prava voluntate.

§. II.

Resolutio nostra.

XII. Dico primò. Homo lapsus, cum solo concursu generali Dei, potest aliquod bonum morale honestum facere. In hac assertione non intendimus, naturam humanam in quolibet suo individuo posse, cum solo concursu generali, aliquod bonum opus morale facere, sed naturam in aliquo individuo: ita ut concursus ille sit generalis, & debitus naturæ ad aliquod opus facile. Assertio sic explicata prob. Attentâ conditione humanæ naturæ, ex vi Providentiæ generalis debetur ei, ut in aliquo suo individuo aliquando benè operetur; ergo auxilium, ad aliquando benè operandum, non est naturæ indebitum, sed conforme ejus exigentiæ. Ant. prob. Natura humana in pluribus individuis habet potentiam expeditam, & facilem, ut in una, vel altera occasione eliciat aliquos actus bonos, faciles, & quibus appetitus sensitivus parum, aut nihil repugnet: sed ad providentiam generalem, quæ unicuique rei providet secundùm ejus naturam, & exigentiam, spectat, ut naturæ habenti expeditionem ad bonum, in aliquo suo individuo concursum præstet, ad aliquando tale bonum faciendum; ergo &c. Maj prob. Inclinatio ad bonum honestum, estò per peccatum originale manserit infirmata, non tamen mansit prorsus extincta; ergo mansit expedita ad aliquod bonum, ut per seipsam ad illud possit in aliquo individuo, & aliquâ circumstantiâ: *Sicut* (inquit D. Thom. hâc q. 109. a. 2.) *homo infirmus potest per seipsum aliquem motum habere; non tamen*

men perfectè potest moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ.

XIII. Dico secundò. Quoties aliquod individuum naturæ humanæ benè operatur intra ordinem naturalem, fit illi gratia specialis, præ alio non operante; quæ proinde poterat illi negari, illæso debito naturæ. Probatur. Estò enim, ut diximus, naturæ in aliquo individuo debeatur concursus ad aliquando benè operandum; non tamen debetur illi in hoc, vel illo individuo determinatè, nec in hac, vel illa occasione: poterat enim satisfieri debito naturæ, si alteri individuo, vel in altera occasione concederetur; ergo huic individuo, cui in hac occasione conceditur, præ alio, fit specialis gratia; ei enim negari poterat absque læsione alicuius juris.

XIV. Dices tamen primò contra primam assertionem. Indifferenti ad has, vel illas cogitationes non est debitum, quòd res ita disponantur, ut potiùs oriantur cogitationes congruæ, quàm incongruæ; sed quòd potius oriantur congruæ est specialis gratia: sed homo est indifferens ad cogitationes congruas, & incongruas; ergo &c.

Confirm. Debito naturæ satisfit per hoc, quòd ita res disponantur, ut oriantur cogitationes sufficientes ad bonum: seu, quòd voluntas sit in actu primo libera ad bonum; ergo quòd aliquando illi dentur cogitationes etiam congruæ, seu efficaces, non est debitum, sed specialis gratia.

XV. Respond. dist. maj. Non est debitum, ut semper, & in omni suo individuo, con. maj. Aliquando, & in aliquo suo individuo, nego maj. & con. min. dist. eodem modo conf. Indifferentia ergo naturæ ad cogitationes congruas, & incongruas probat quidem, quòd non semper, & in omni suo individuo debeantur ei cogitationes congruæ; non verò, quòd aliquando, & in aliquo individuo non debeantur: monstruosum enim videretur, quòd naturæ indifferenti ad bonum, & malum, & habenti aliquam inclinationem ad bonum, ex vi providentiæ generalis semper, & in omni suo individuo deberetur cogitatio incongrua, & concursus permissivus ad malum; & nunquam, & in nulla occasione cogitatio congrua, & concursus ad bonum.

Ad Confirm. nego ant. Imò ex quo naturæ in aliquo individuo, & occasione sit debita sufficientia, & facilitas ad bonum, inferimus, illi aliquando, & in aliquo individuo debitum ei esse auxilium, & cogitatio congrua ad bonum.

XVI. Dices. Estò homini in statu naturæ integræ deberetur cogitatio congrua ad bonum; per peccatum tamen homo meruit privari omni cogitatione congrua ad bonum; ergo de facto &c. Ant. prob. Quia homo per peccatum factus est indignus, ut etiam à Deo conservetur; qui propterea acquisivit jus ad illum puniendum, eum etiam reducendo in nihilum.

XVII. Respondetur, dist. antecedens. Meruit quoad sufficientiam, conc. antec. Quoad efficaciam, nego antec. Estò enim peccatum foret sufficiens demeritum, ut Deus in pœnam hominem etiam annihilaret; tamen de facto noluit eum annihilare, sed voluit eum in esse conservare. Supposito ergo, quòd post peccatum hominem conservare voluerit, & in eo liberum arbitrium cum virtute, indifferentia, & inclinatione ad bonum, licèt attenuatâ; tenetur, juxta ordinem suæ providentiæ generalis, ei conferre aliquando, & in aliquo individuo auxilium ad bonum suæ naturæ proportionatum: quod, licèt ex suppositione conservationis esset gratiosum, absolutè tamen illi non est indebitum: sicut nec indebitum est, juxta Contrarios, auxilium sufficiens ad bonum; nec in statu naturæ integræ indebitum fuisset auxilium efficax, quamvis gratuitam creationem, & conservationem supponeret. Et ratio est: quia supposita creatione, & conser-

vatione rei, tenetur providere illi secundum proportionem suæ naturæ.

XVIII. Dices adhuc. Ideo applicatio ad bonum honestum est debita naturæ humanæ, modo dicto, quia ex se habet inclinationem ad illud: sed hæc ratio est nulla; ergo &c. Min. prob. primò. Homo existens in gratia habet inclinationem, & potentiam expeditam ad aliquam operationem rectam supernaturalem: & tamen non est debitum illi, in ullo casu, auxilium ad aliquod opus supernaturale, cùm illi concedatur ex speciali gratia per Christum; ergo à pari &c.

Secundò prob. min Homo, ex vi providentiæ generalis supernaturalis, accipit potentiam expeditam ad salutem, aliàs illam consequi non esset ei in culpam: & tamen auxilia efficacia, quibus homo pervenit ad salutem, non sunt alicui debita; aliàs esset debita prædestinatio, & donum perseverantiæ, cum quibus talia auxilia sunt connexa; ergo &c.

XIX. Respondeo, neg min. Ad primam probat. dist. min Et tamen non est debitum illi, absolutè sumto, co. min. Reduplicativè, ut est in gratia, & habet cætera dona gratiam comitantia, nego min. Cum enim ad providentiam Dei spectet, ut quando concedit virtutem expeditam ad aliquam operationem, tribuat etiam auxilia ad eamdem operationem, saltem alicui, & aliquando; inde est, quòd homini existenti in gratia, & habenti dona supernaturalia, convenit, ut Deus, saltem aliquando, det auxilium supernaturale ad illam actionem: quod auxilium est quidem gratiosum homini, in puris naturalibus considerato, non verò eidem, ut in ordine supernaturali constituto. Sicut est quidem gratiosum, quòd subditus elevetur à Rege ad aliquod munus, puta Proregis, sive Ducis: supposità tamen tali elevatione, debitum est, ut Rex illi conferat ea, quæ ad tale munus rectè administrandum requiruntur. Ita in casu. Unde illud auxilium erit quidem auxilium per Christum, non tamen specialis gratia per Christum.

Ad secundam prob. min. dico, hominem, ex vi providentiæ generalis supernaturalis, habere quidem potentiam physicè expeditam ad salutem; non tamen expeditam tam physicè, quàm moraliter: sicut neque ad implendam totam legem, vel ad perseverandum finaliter. Ex potentia autem non expeditâ moraliter non infertur à nobis, debitum esse auxilium efficax; sed ex potentia, etiam moraliter expeditâ, quam in aliquo casu habere hominem ad opus honestum ordinis naturalis sustinemus.

XX. Oppones contra secundam assertionem. Quod est debitum naturæ, est debitum omni individuo illius; ergo si est debitum naturæ humanæ auxilium efficax ad aliquod opus bonum morale, est illi debitum in omni individuo.

Respondeo. Maj. esse veram de eo, quod est debitum naturæ per modum prædicati quidditativi, & per se in primo, vel secundo modo, sicut debitum est homini esse risibile: non verò de eo, quod est debitum debito solius condecentiæ. Quod enim est hoc modo debitum naturæ, non est debitum omnibus; sed satis est, quòd alicui vage concedatur. Sic licèt naturæ humanæ sit debita congrua statura corporis, recta dispositio partium, aliæque dotes ingenii &c. non tamen omnibus necesse est ea concedi, sed solùm aliquibus. Ita in casu nostro.

Nec dicas. Potentia ad faciendum aliquod opus bonum debita est omnibus; ergo facere illud de facto debitum est omnibus, aliàs potentia illa videretur frustranea. — Nam respondeo, neg. cons. Quia potentia ad bonum est debita debito fundato in prædicato quidditativo hominis, nempe, in indifferentia ad bonum, & ad malum, quæ est de essentia liberi arbitrii; non verò debito puræ condecentiæ, quale est de facto facere bonum.

Talia

Digitized by Google

Talis autem potentia, ne sit frustranea, sufficit, ut in aliquo individuo reducatur ad actum.

DUBIUM VI.

An Homo lapsus possit sinè Speciali Gratiâ Deum super omnia diligere?

§. I.

Aliqua Pranotantur.

I. Deus considerari potest, vel ut auctor naturæ, vel ut auctor gratiæ. Priori modo consideratus, est auctor, & largitor bonorum, quæ creaturæ in suo esse naturali sumtæ conveniunt. Posteriori autem modo consideratus, est auctor, & largitor bonorum, quæ creaturam promovent ad finem, qui illius naturam excedit. Quia verò Deus amari potest, & ut auctor naturæ, quatenus nobis contulit bona naturalia; & quatenus auctor gratiæ, ut scilicet bonis excedentibus naturam nos cumulat: ideo datur locus distinguendi duplicem amorem erga Deum, unum naturalem, alterum supernaturalem. Amor naturalis regulatur lumine rationis naturalis: ex quo enim homo lumine rationis cognoscit Deum C eatorem, Conservatorem, Provisorem &c. movetur ad eum amandum. Amor verò supernaturalis regulatur lumine fidei: quia, ex quo per fidem homo cognoscit Deum Redemtorem, & Glorificatorem, movetur ad eum amandum. Scio, Bajum hanc distinctionem amoris in naturalem, & supernaturalem reiicere; ait enim: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, ut Beatificator, vana, & commentitia, & ad illudendum Sacris Litteris, & plurimis Veterum testimoniis excogitata.* Item: *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola philosophia, per elationem præsumtionis humanæ, cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.* Quæ tamen propositiones à S. Pio V. proscriptæ leguntur *num. 24. & 26.*

II. Certissimum est, quòd homo lapsus, sinè speciali gratiâ supernaturali, non potest Deum auctorem gratiæ, & donorum supernaturalium diligere: hoc enim statutum est in pluribus Conciliis contra Pelagianos; & novissimè in Tridentino *Sess. 6. Can. 3.* Controversia solùm est: an homo lapsus, ut diligat Deum auctorem naturæ, egeat speciali gratiâ.

III. Noto: quòd dupliciter possumus amare Deum; vel amore efficaci, vel inefficaci. Amamus Deum amore solùm inefficaci, quando velleitate quâdam complacemus in bonitate divina; non tamen quærimus media, ut Deo placeamus: & ad hunc amorem habendum, certum est, nos non indigere speciali gratiâ; talis enim actus est facilis, & nullam difficultatem involvens. Quis enim est tàm duro corde, ut sibi propositâ divinâ bonitate, non excitet in se complacentiam, & amorem inefficacem erga illam. Tunc verò amamus Deum amore efficaci, & super omnia, quando vel amamus Deum, ipsum super omnia appretiando; ita ut Deo omnia, ac nos ipsos subordinemus, plus diligamus ipsum, quàm cætera, & propter ipsum parati simus omnia abdicare: vel intensivè, quando Deum amamus ferventiùs, quàm quidquam aliud.

IV. Porro: cùm, ut dicebamus, amor Dei super omnia, alius sit naturalis, alius supernaturalis, ly *super omnia* non aqualiter accipiendum est in uno amore, sicut in altero; sed cum proportione: itaut in amore naturali intelligatur, *super omnia*, quæ continentur in ordine naturali; & in amore supernaturali intelligantur *omnia* absolutè, cuiuscumque sint ordinis, sive naturalis, sive supernaturalis. Ratio primi est: quia amor Dei super omnia naturalis, secundum se consi-

consideratus, includit voluntatem servandi omnia mandata, non simpliciter, sed naturalis ordinis, & vitandi omnia peccata his præceptis contraria; quia hæc sola naturali lumine apprehendi possunt. At amor Dei super omnia supernaturalis includit voluntatem servandi omnia præcepta simpliciter, etiam illa, quæ sunt supernaturalia: supponit enim cognitionem omnium, & eorum, quæ sunt ordinis naturalis, & eorum etiam, quæ sunt ordinis supernaturalis. Unde dilectio, quæ est Dei solùm, ut auctoris bonorum naturalium, non est super omnia simpliciter, sed tantùm secundùm quid, nempe, super omnia naturalia: amor autem, qui est Dei, etiam ut auctoris bonorum supernaturalium, est super omnia simpliciter, quia includit omnia cujuscumque ordinis.

V. Præterea: amor Dei super omnia, sive naturalis, sive supernaturalis, potest esse efficax, vel solùm affectivè, vel etiam effectivè. Est efficax solùm affectivè, quando licèt in affectu omnia Deo subjiciat, non tamen in effectu, puta, quia parum durat. Est verò efficax etiam in effectu, quando non solùm in affectu, sed cum perseveret, in effectu etiam omnia Deo subjicit, totam legem implet &c.

VI. Distinguendus est etiam duplex amor, qui sit bonus. Unus amicitiæ, alius concupiscentiæ. Amicitiâ illum amamus, cui bonum aliquod adesse optamus, vel ei gratulamur. Concupiscentiâ verò amamus bonum illud, quod nobis inesse, vel optamus, vel gaudemus. Atque hoc etiam amore, & non solùm amore amicitiæ contingit, Deum à nobis amari super omnia; partim quia Deus est majus bonum nostrum, quàm quodvis aliud, quantumcumque nobis intrinsecum: partim quia homo amat sibi Deum, tanquam suum ultimum finem, quo modo nec se, nec ullum aliud bonum amat.

Nec refert, quòd isto amore homo Deum sibi, & propter seipsum diligat: unde sequi videtur, quòd magis seipsum diligat, quàm Deum. Nam licèt sibi ipsi tanquam subjecto, ac etiam propter seipsum, hoc est, propter suam perfectionem, Deum diligat; non tamen propter seipsum tanquam finem Deum diligit: sed ipsum Deum tanquam suum ultimum finem amat, quem cupit adipisci, & quo desiderat frui; unde & seipsum etiam in Deum ordinat tanquam in suum finem ultimum.

VII. Hìc ergo generaliter quærimus: an homo lapsus possit sinè speciali gratiâ Deum, ut auctorem naturæ, super omnia diligere. Quâ in re Scotus cum suis vult, hominem lapsum posse cum solo auxilio generali facere aliquem actum dilectionis Dei super omnia, amore benevolentiæ, & efficaci, non quidem effectivo, sed affectivo, saltem ad breve tempus; quod concedunt etiam homini in statu naturæ puræ. Alii id quidem negant homini lapso, concedunt tamen ei, si in puris naturalibus fuisset conditus. Ita Alvarez, Sylvius &c. Alii in utroque statu auxilium speciale requirunt; quod tamen in statu puræ naturæ esset ordinis naturalis, in statu verò lapsus, debeat esse etiam auxilium ordinis supernaturalis: non tanquam principium eliciens actum, sed tanquam removens impedimentum peccati, quo manente, Deus super omnia diligi non potest. Quod autem nos sentiamus, sequentibus aperiemus

§. II.

Auxilium necessarium in Statu Naturæ Integræ, & Puræ.

VIII. Dico primò. In statu naturæ integræ poterat homo suæ naturæ viribus, absque speciali auxilio, diligere Deum auctorem naturæ super omnia, cum solo auxilio Dei moventis. Ita expressè S. Thom. hoc *a.* 3. dicens: *Homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum natu-*

naturaliter super omnia, *licèt indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis*. Et probat. Nam in statu naturæ integræ homo, virtute suæ naturæ, poterat operari omne bonum sibi connaturale: atqui Deum, ut auctorem naturæ, super omnia diligere est bonum homini connaturale; quia cùm pars naturaliter sit propter totum, naturaliter vult suum esse, & suum bonum proprium propter bonum totius: sed bonum commune totius Universi est Deus; ergo naturaliter vult se, ac suum bonum proprium propter Deum, tanquam suum auctorem, & ultimum finem. Et hoc convenit unicuique creaturæ, proportionaliter tamen ad modum sibi convenientem; &, ut ait S. Doct. *secundùm modum amoris*, *qui unicuique creaturæ competere potest*. Hoc est: vel amore intellectuali, sicut Angelus diligit, vel rationali, sicut homo, vel animali, sicut bruta, vel naturali sicut lapides, & alia insensibilia, quemadmodum explicat D. Thom. *Quolib.* 1. *a.* 8. & 2 2. *q.* 26. *a.* 3.

IX Confir. Homo in statu naturæ integræ nullum habebat obicem, quo impediretur, seipsum, & omnia referre in Deum, auctorem naturæ: pars enim superior erat subjecta Deo, & pars inferior erat perfectè subjecta rationi; ergo habebat vires expeditas, ut solo auxilio generali Dei moventis posset naturali amore Deum super omnia diligere; quemadmodum lapis naturali pondere, si non impediatur, tendit in centrum.

X. Dico secundò. Homo si fuisset conditus in statu puræ naturæ, probabile est, potuisse diligere Deum auctorem naturæ super omnia, dilectione efficaci affectivè, saltem ad breve tempus, cum solo concursu generali. Videtur conformior menti S. Thomæ, tùm *Quolib.* 1. *a.* 8. ubi eodem modo loquitur de homine integro, ac de homine in puris naturalibus condito; quia sic diligere Deum, est bonum connaturale homini: *Naturale* enim *est*, *ut qualibet pars suo modo plus amet totum*, *quàm seipsam*; ergo hæc inclinatio debebat, saltem aliquando, esse expedita tàm physicè, quàm moraliter, ut per seipsam, cum solo concursu generali Dei moventis, posset in actum dilectionis Dei exire.

XI. Confirmo hoc. Tota ratio, quare D. Thom. hoc *a.* 3. requirit in homine, pro præsenti statu, gratiam specialem ad diligendum Deum auctorem naturæ super omnia, est appetitus voluntatis rationalis, quæ, propter corruptionem naturæ, sequitur bonum privatum: sed in statu puræ naturæ natura non fuisset per peccatum corrupta; ergo voluntas hominis non ita sequeretur bonum privatum, quin, saltem aliquando, propriis viribus posset bonum totius, quod est Deus, plusquàm seipsam diligere.

XII. Dixi: *aliquando*, scilicet, saltem ab initio usus rationis. Licèt enim pro illo statu fuisset rebellio appetitus ut ostendimus *Tom 6. in* 1 *p. Quæst.* 11. *Dub.* 2. §. 2. credibile tamen non est, quòd homo constitutus in naturali rectitudine, statim impedimentum experturus fuisset ab appetitu, ne posset in actum dilectionis naturalis viribus sibi inditis prorumpere. Quamvis enim ea rectitudo non potuisset, absque speciali auxilio naturali, esse ita firma, quin aliquando motus aliqui passionum circa, vel contra præscriptum rationis orirentur; non est tamen verisimile, quòd in natura ab initio, & origine non vitiatâ statim fuissent exorti.

§. III.

Auxilium necessarium in statu Naturæ Corruptæ.

XIII. Dico. In statu naturæ corruptæ nemo potest solis naturæ viribus, & cum solo auxilio generali Deum auctorem naturæ dilectione efficaci, tàm affectivè, quàm effectivè super omnia diligere. Probo primò ex D. Aug. *Epist.* 107. modò 217.

Digitized by Google

217. *ad Vitalem c.* 4. dicente: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Ubi non dicit, quòd perdidimus liberum arbitrium ad diligendum Deum auctorem gratiæ; sed absolutè, & absque ulla restrictione, & per consequens etiam ad diligendum Deum auctorem naturæ: sicut quia non perdidimus vires ad cognoscendum Deum auctorem naturæ, nemo sapiens diceret, quòd perdidimus vires ad cognoscendum Deum.

XIV. Probatur etiam ex Concilio Milevitano *Can.* 4. sic dicente: *Utrumque donum Dei est, & scire quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus;* Ergo ea diligere, quæ ad Decalogum pertinent, donum Dei est. Hæc etiam habet Arausicanum II. Can. 25. *Prorsus Dei donum est, diligere Deum.* Estò autem ille Canon statuatur contra Pelagianos, & Semipelagianos; illa tamen particula *prorsus* significat, Concilium loqui absque ulla restrictione, cùm sit terminus indefinitus, ac proinde universalis: ac per consequens vult, omnem Dei amorem super omnia, sive perfectum, & supernaturalem, sive inchoatum, & imperfectum, donum Dei esse: maximè quia in subsequentibus dicit: *Non nos incipimus, & postea per Dei misericordiam adjuvamus: sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui priùs inspirat, ut & Baptismi Sacramenta fideliter requiramus.*

XV. Hoc idem docet S. Thom. hoc *art.* 3. dicens: *Homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licèt indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis. Sed in statu naturæ corruptæ indiget homo, etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis.* Et rationem paulò ante assignaverat: ex eo quòd voluntas hominis lapsi, & existentis in peccato, sive originali, sive personali, est veluti recurva, & ad bonum privatum, ac proprium, quod est ultimus finis peccatoris, conversa: unde, nisi sanetur, & veluti erigatur per gratiam, non potest sui, & omnium aliorum dilectionem in Deum referre, ipsumque tanquam bonum proprium, & ultimum finem diligere; cum hoc sit contra inclinationem curvam, & deviam.

XVI. Probatur Conclusio primò sic. Dilectio Dei super omnia appretiativa, & efficax est actus omnium præstantissimus, quem natura sana, & integra possit elicere: sed natura infirma, licet sine adjutorio alterius possit aliquod opus efficere, non tamen præstantissimam operationem, quam potest facere natura sana; ergo lapsus sine gratiâ &c. Min. patet. Maj. prob. Dilectio Dei auctoris naturalis efficax, & super omnia, testimonio Christi, Matth. 22. v. 38. *Est maximum, & primum mandatum*, includens virtute, & saltem in affectu, omnium mandatorum legis observantiam, juxta illud Joann. 14. v. 15. *Si diligitis me, mandata mea servate.* v. 21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Et v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Unde Basilius lib. de Inst Monachorum c. 2. *Mandatum istud* (inquit) *unum quidem videtur; sed omnium mandatorum in se virtutem complectitur.* Tum etiam: quia actus efficacis dilectionis Dei auctoris supernaturalis virtualiter continet observantiam omnium mandatorum supernaturalium; ergo &c. Tunc sic: sed actus virtute continens observantiam totius legis est actus præstantissimus, & difficillimus; ergo &c.

XVII. Confirmatur. Quoties est impossibilis executio alicujus operis, est etiam impossibilis voluntas, & propositum efficax illud exequendi: sed viribus naturæ lapsæ est impossibilis observantia totius legis naturalis, cujus propositum efficax includit efficax dilectio Dei auctoris naturæ super omnia; ergo &c. Min. ex dicendis constabit

XVIII.

Digitized by Google

XVIII. Respondere solent Contrarii, quòd ex his colligitur quidem, hominem lapsum non posse absque speciali gratiâ dilectionem Dei diuturnam, ac per totam vitam elicere, utpote inducentem effectivam omnium mandatorum observantiam: non tamen id non posse per aliquod breve tempus, utpote includentem solum affectivam omnium mandatorum observantiam, seu solum in affectu, non in effectu. Eo vel maximè, quia fieri potest, ut pro illo parvo tempore nulla insurgat tentatio gravis, aut nullum præceptum difficile obliget.

XIX. Sed contra. Homo lapsus absque speciali auxilio non potest cum effectu observare omnia præcepta naturalia, nec vincere omnes tentationes graves; ergo nec potest etiam per breve tempus habere efficax propositum ea omnia observandi, & tentationes vincendi. Consequ. probatur. Quoties executio alicuius rei est impossibilis, etiam propositum efficax ponendi illud, licèt pro parvo tempore, est impossibile. Sic quia impossibile est homini portare pondus centum modiorum, aut numerare arenas, quæ sunt in mari; impossibile censetur etiam propositum efficax ea exequendi. Et ratio est: quia cui sunt impossibilia media, quibus finis in executione habendus est, & quorum electio in intentione efficaci finis includi debet; censetur impossibilis etiam intentio efficax, quia ille actus voluntatis est efficax, qui infert executionem mediorum. Ut tamen præveniatur responsio, quæ dari solet, nempe, id verum esse de eo, quod est impossibile physicè, non de eo, quod est impossibile solùm moraliter: ideo sic

XX. Confirmatur. De objecto moraliter impossibili est impossibilis etiam moraliter affectus, seu propositum efficax: at in dilectione efficaci Dei auctoris naturæ implicitè clauditur propositum efficax observandi totam legem perseveranter, & per longum tempus, quod viribus hominis lapsi est moraliter impossibile; ergo &c. Min. prob. Eodem enim modo proportionaliter discurrendum est de hac dilectione naturali efficaci Dei, ac de dilectione efficaci supernaturali per caritatem: sed hæc implicitè claudit efficax propositum observandi omnia mandata etiam supernaturalia, non pro determinato tempore tantùm, sed pro tota vita; quia de ratione ejus est, in affectu nunquam deficere ab amicitia Dei, & nunquam peccare: unde hoc propositum requiritur etiam, ut quis debitè disponatur ad justificationem; ergo &c.

Quapropter estò tentationes, & impedimenta ad actum dilectionis Dei non semper occurrant subjectivè, quando fit ille actus; semper tamen occurrunt objectivè: quia dilectio Dei efficax super omnia firmare debet affectum superandi omnes tentationes, & impedimenta, quæ obstare possunt observantiæ totius legis; ergo si homo lapsus non potest per longum tempus legem implere, & omnes tentationes, ac impedimenta superare, quæ actui dilectionis Dei obstare possunt, absque auxilio gratiæ; neque poterit sine illo, adhuc per breve tempus, actum dilectionis Dei efficacem elicere.

XXI. Probatur ulteriùs. Homo ille, qui suis naturæ viribus Deum auctorem naturæ super omnia diligeret, mori posset etiam, antequam fidem fuisset edoctus, & initiatus Baptismate; in eo autem casu, vel damnaretur, vel salvaretur. Si damnaretur; dicendum esset, quòd homo, qui Deum ut auctorem naturæ super omnia diligeret, & qui in ea voluntate per totam æternitatem permansurus esset, damnandus esset: & falsum esset, quod dicit Sapientia, Prov. 8. v. 17. *Ego diligentes me diligo.* Et Christus, Lucæ 10. v. 28. *Hoc fac, & vives.* Si verò salvaretur; dicendum esset, hominem sine gratiâ, sine fide propriis viribus posse salvari, quod plusquàm Pelagianum est.

XXII. Roboratur hoc. De præce-

Digitized by Google

ptis legis naturæ loquebatur Christus, cùm, *Matth. 19. v. 17.* dicebat: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; ergo is, qui omnia legis naturæ mandata servaret, haberet vitam æternam, de qua ibi est sermo. At is, qui diligit Deum, ut naturæ auctorem, simpliciter, & absolutè super omnia, ad minimum omnia legis naturæ præcepta observat; partim actu, & re ipsâ, quantùm ad ea, quæ tunc occurrunt; partim in voto, seu proposito, quantùm ad reliqua; ergo si sic moreretur, intraret ad vitam æternam: at nemo potest ad illam vitam ingredi per solas naturæ vires; ergo nec per eas solas talem dilectionem habere potest.

XXIII. Dices tamen primò contra hanc rationem. D. Tho. *1. p. q. 60. a. 5. ad 5.* concedit in Dæmonibus, qui tamen sunt damnati, dilectionem naturalem Dei; quam in *2. dist. 33. q. 2. a. 2. ad 5.* concedit etiam pueris in limbo existentibus: in his autem non est specialis gratia. Et rursus: non est absurdum, quòd, qui diligit Deum dilectione naturali, damnetur.

XXIV. Respondeo, D. Thomam non admittere in Dæmonibus dilectionem Dei auctoris naturæ, quæ sit electiva, & appretiativa; quæ liberè Deum super omnia diligat, ac omnia ad ipsum, ut ultimum finem, referat, de qua loquimur in præsenti: sed dilectionem quamdam naturalem, quâ quælibet pars tenetur diligere totum, eo modo, quo diligit se ipsam; quæ dilectio est quasi proprietas naturæ, naturaliter ab ejus substantia effluens, sicut motus cordis à natura animalis; ut diximus *Tom. 5. in 1. p. Tract. de Angelis q. 6. Dub. 2. §. 3. num. 16.* Idem dico de parvulis in limbo existentibus: Deum enim diligunt amore quodam naturali, & inefficaci, qui est amor concupiscentię. Cùm enim naturaliter diligant seipsos, naturaliter tenentur diligere etiam Deum, sinè quo nequit eorum esse sustentari, & conservari: non verò amore libero, electivo, casto, & amicitiæ, quo Deus diligitur, ut amicus, ut universalis Legislator, & omnia referuntur ad ipsum, ut ad ultimum finem. Et ad hunc amorem, non ad primum, requiritur specialis gratia: & qui cum eo moritur, damnari non posse dicimus.

XXV. Dices secundò. Falsum est, quòd non possit dari intentio efficax de eo, cujus executio est impossibilis; ergo &c. Ant. prob. primò. Licèt Sacerdos non possit virtute propria consecrare, vel absolvere à peccatis; potest tamen propriis viribus velle consecrare, & absolvere. Secundò. Licèt ad actu perseverandum usque ad mortem requiratur speciale auxilium; potest tamen homo cum auxiliis ordinariis divinæ gratiæ habere propositum efficax perseverandi in observantia legis usque ad mortem; ergo &c.

XXVI. Respondeo, neg. antec. ad primam probat. dico, quòd in consecratione Hostiæ, & absolutione Sacramentali est naturalis prolatio verborum, & est elevatio verborum ad effectum supernaturalem: de primo habet Sacerdos virtute propria propositum efficax, non de secundo. Quare exemplum est pro nobis potius, quàm contra nos.

Ad secundam prob. conc. antec. nego conseq. Nam licèt ad actu perseverandum requiratur speciale donum ab auxiliis communibus distinctum, non tamen ad posse perseverare; hoc enim cum auxiliis ordinariis gratiæ potest homo: unde cum istis perseverantia est ei possibilis, & proinde potest eam efficaciter intendere. Ad observantiam autem totius legis naturalis, quæ includitur in dilectione Dei super omnia, vires homo lapsus non habet; & proinde eam efficaciter intendere non potest, nisi gratiâ Dei adjuvetur.

XXVII. Dices tertiò. Potest aliquis, ex solis naturæ viribus, tantum diligere patriam, falsos Deos, parentes &c. ut pro eis vitam suam profundat; ergo à

go à fortiori pro Deo, qui summè amabilis est. Antec. probatur. Nam, ut habetur Joan. 15. v. 13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*

XXVIII. Respondeo, varias esse rationes discriminis. Prima: quia qui pro Patria, pro falsis Diis, pro parentibus, pro falsa fide morti se tradiderunt, seipsos quæsierunt, ut consequerentur famam, vel glòriam, sicque non dilexerunt prædicta plusquam seipsos: & ideo inferri non potest, posse diligi Deum plusquam seipsum ab homine lapso.

Secunda est: quòd Deus, utpote magis elevatus supra sensibilia, minùs, & inefficaciùs nos movet, quàm motiva terrena supradicta: & ideo etsi sit maximè diligibilis, plus requiritur, ut ipsum diligamus, quàm illa. Hanc rationem Patres Arausicani II. *Can.* 25. tradiderunt. Natura enim corrupta pondere suæ pravæ inclinationis ita fertur in bonum sensibile, aut in bonum privatum suum; ut, nisi per gratiam erigatur, nequeat assurgere sursum. Et sicut oculi vitiati minùs valent ad intuendam lucem Solis, quàm ad videndum lumen candelæ, etiamsi lumen Solis secundùm se sit magis visibile; & noster intellectus minùs intelligit res spirituales, tametsi magis intelligibiles, quàm res corporales, & sensibiles: ita voluntas humana, quoniam depravata, & conversa ad bonum sensibile, ac privatum, infirmior est ad amandum Deum, qui est maximè amabilis, & pronior ad diligendas creaturas, etsi longè minùs amabiles.

Tertia est: quòd dilectio temporalium non petit, ut deponatur affectus ad peccatum, sicut requirit dilectio efficax Dei super omnia: & ideo plus requirit ista, quàm illa.

XXIX. Doctrinam hanc tradidit S. Augustin. *lib. de Patientia cap.* 17. his verbis: *Qui hæc dicunt, non intelligunt, & quemque iniquorum tantò esse ad quæcumque mala perferenda duriorem, quantò in eo major est cupiditas mundi; & quemque Justorum tantò esse ad quæcumque mala perferenda fortiorem, quantò in eo major est caritas Dei.* Et infra: *Quantò ergo major est in Sanctis caritas Dei, tantò magis pro eo, quod diligitur; & quantò major est in peccatoribus cupiditas mundi, tantò magis pro eo, quod concupiscitur, omnia tolerantur.* Unde concludit: *Et ideo illi falsa patientia potest, sinè adjutorio Dei, voluntas humana sufficere; tantò durior, quantò cupidior, & eò tolerabiliùs mala sustinens, quò ipsa fit pejor: huic autem, quia vera patientia est, ideo voluntas humana, nisi desuper adjuta, & inflammata, non sufficit; quia Spiritus Sanctus est ignis ejus, quo nisi accensa diligat impassibile bonum, ferre non potest, quod patitur malum.*

XXX. Dices quartò. Intellectus viribus propriis potest cognoscere, Deum auctorem naturæ esse super omnia diligendum; ergo & voluntas, quæ sequitur dictamen rationis, poterit ad eum diligendum viribus propriis accendi.

XXXI. Respondeo, dist. ant. Cognitione speculativâ, con. ant. Practicâ, nego ant. Estò igitur intellectus noster viribus propriis possit cognitionem quasi speculativam habere hujus veritatis: *Deus est super omnia diligendus;* non tamen habere potest judicium practicum, & prudentiale, quo judicet, ac imperet voluntati, Deum hìc, & nunc esse super omnia diligendum, nisi viribus gratiæ adjuvetur: quia hujusmodi judicium practicum plures difficultates involuit, ut supra diximus, quæ ab intellectu practico hominis lapsi magis infirmato in ordine ad prosecutionem boni, quàm speculativo in ordine ad cognitionem veri, propriis viribus superari non possunt.

Hinc quamvis viribus propriis possit Deum auctorem naturæ cognoscere; non potest tamen eum ut talem diligere: quia, ut docet D. Thom. hàc q. 109. a. 2. ad 3. *Magis est natura hu-*

Digitized by Google

humana corrupta per peccatum quantùm ad appetitum boni, quàm quantùm ad cognitionem veri. Unde estò in ea aliqua inclinatio ad bonum universale adhuc perseveret; in praxi tamen prævalet inclinatio ad bonum privatum, ad quod per peccatum fuit conversa. Quare nisi per gratiam erigatur, non potest ad illud efficaci tendere voluntate.

§. I V.

An tale Auxilium sit Naturalis ordinis, an verò Supernaturale?

XXXII. DIco. Ad diligendum Deum auctorem naturæ efficaciter, & super omnia; per se loquendo, & quantùm est ex parte objecti, solùm requiritur auxilium speciale ordinis naturalis: at supposito, quòd homo sit elevatus ad ordinem supernaturalem, si in peccato existat, per accidens, & concomitanter, requiritur auxilium supernaturale, imò & gratia sanctificans.

Explicatur hæc secunda pars. Homo existens in peccato mortali, per peccatum impeditur, ne possit elicere actum dilectionis Dei super omnia, etiam ut auctoris naturæ; est ergo necesse, ut per aliquem actum priùs se disponat ad gratiam sanctificantem, quæ formaliter expellit peccatum. Cùm autem non possit se disponere ad gratiam, & expulsionem peccati per actum merè naturalem, necesse est, ut hoc faciat per actum supernaturalem: & consequenter, ut per auxilium speciale ordinis supernaturalis fiat expeditus ad diligendum Deum auctorem naturæ. Conclusio igitur sic explicata duas habet partes.

XXXIII. Prior pars prob. Dilectio Dei, ut auctoris naturæ, est actus entitativè, & ex parte objecti merè naturalis; ergo per se, & ex præcisa ratione objecti, non requirit nisi auxilium speciale naturalis ordinis: aliàs si per se ad sui elicientiam exigeret auxilium supernaturale, actus ille non esset naturalis, sed supernaturalis.

Confirmatur. Inter propositiones Baii à S. Pio V. & Gregorio XIII. proscriptas trigesima quarta hæc est: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris Litteris, & plurimis Veterum testimoniis excogitata:* Sed si ad omnem actum dilectionis Dei requiritur per se auxilium supernaturale, jam vana redditur distinctio amoris in naturalem, & supernaturalem; ergo &c.

XXXIV. Secundò eadem pars probatur. Etiam supposità elevatione hominis ad ordinem supernaturalem, datur locus amori, quo Deum diligat amore naturali, ut auctorem naturæ, distincto ab eo, quo eum diligit, ut auctorem gratiæ, & gloriæ. Nam Angeli fuerunt elevati ad ordinem supernaturalem: & tamen D. Thom. 1. p. q. 62. a. 7. distinguit in eis etiam, ut beatis, duplicem amorem, unum naturalem, alterum supernaturalem.

XXXV. Posterior pars probatur. Supposità elevatione hominis ad ordinem supernaturalem, nequit converti ad Deum auctorem naturæ super omnia, quamdiu manet aversus à Deo auctore gratiæ: sed homo in peccato mortali existens, est aversus à Deo auctore gratiæ; ergo quamdiu non tollitur ista aversio non potest Deum auctorem naturæ super omnia diligere: sed hæc aversio, non potest tolli, nisi per auxilium supernaturale; ergo &c. Maj. videtur certa. Nam respectu hominis elevati ratio auctoris naturæ, & gratiæ sic connectuntur; ut non possit ad unam accedere, quin accedat ad alteram, & pariter ab una recedere, quin recedat ab altera.

XXXVI. Confirmatur. Si homo in peccato mortali existens, posset Deum auctorem naturæ super omnia diligere; posset esse conversus ad Deum auctorem naturæ, & aversus à Deo auctore natu-

Digitized by Google

naturæ: ſed hoc repugnare nemo non videt; ergo &c. Maj. probatur. Nam omne peccatum in homine elevato avertit à Deo, non ſolùm ut auctore gratiæ, ſed etiam ut auctore naturæ.

XXXVII. Confirm. iterum. Dilectio Dei auctoris naturalis ſuper omnia petit, ut nulla creatura diligatur pluſquàm Deus: ſed qui eſſet converſus per amorem ad Deum auctorem naturalem, & non converſus, ſed averſus per peccatum à Deo auctore ſupernaturali, aliquam creaturam diligeret plus, quàm Deum auctorem ſupernaturalem; ergo Deum ſuper omnia diligeret, & non diligeret.

Ex quo ſequitur, quòd homo diligens Deum auctorem naturæ ſuper omnia, debeat etiam concomitanter habere gratiam ſanctificantem. Diligens enim Deum auctorem naturæ ſuper omnia debet à ſe auferre omne peccatum, omnemque averſionem à Deo, utpote cum tali actu incompoſſibilem, ut vidimus: ſed peccatum, & averſio à Deo non aufertur, niſi per gratiam ſanctificantem; ergo qui diligit Deum auctorem naturæ ſuper omnia, debet habere gratiam ſanctificantem.

XXXVIII. Quæres: An homo jam habens gratiam ſanctificantem, poſſit cum auxilio ſpeciali ordinis naturæ diligere Deum auctorem naturæ ſuper omnia?

Reſpondeo, affirmativè. Ut enim diximus, ad diligendum Deum auctorem naturæ ſuper omnia, non requiritur auxilium ſupernaturale per ſe, nimirùm ex parte actus, & objecti; ſed ſolùm ex parte ſubjecti, quod habet impedimentum peccati, quo non ablato per gratiam, non poteſt Deum, etiam ut auctorem naturæ, ſuper omnia diligere: ſed homo juſtus non habet impedimentum peccati, & licèt habeat gratiam, & caritatem, poteſt illis non uti, & viribus naturalibus auxilio ſpeciali illius ordinis adjutis elicere actum amoris Dei finis naturalis, regulati per cognitionem naturalem: quemadmodum licèt habeat temperantiam infuſam, poteſt eâ non uti, & ex viribus naturalibus, ac motivo naturali elicere actum temperantiæ acquiſitæ; ergo homo juſtus, in quo per gratiam juſtificantem natura ſanata eſt, elicere poteſt actum dilectionis Dei auctoris naturalis ſuper omnia, procedentem ex viribus liberi arbitrii, auxilio ſpeciali ordinis naturæ adjuti. Si enim ad omnem Dei dilectionem, & in omni ſubjecto requireretur ſemper auxilium ſupernaturale; jam omnis amor Dei eſſet ſupernaturalis: & ſic diſtinctio amoris Dei in naturalem, & ſupernaturalem eſſet vana, & commentitia, quod in Bajo damnatum fuit, ut diximus.

XXXIX. Sed dices primò contra ſecundam partem aſſertionis. Stat, hominem converti ad Deum, ut auctorem naturæ, quin convertatur ad ipſum, ut auctorem gratiæ; ergo ſtare poteſt amor Dei naturalis, quin ex parte ſubjecti requiratur auxilium ſupernaturale. Ant. prob. Omnis homo perveniens ad uſum rationis poteſt, & tenetur naturali præcepto Deum auctorem naturæ ſuper omnia diligere, ut docet D. Thom. 1. 2. *q.* 89. *a.* 6. & tamen non tenetur converti ad Deum auctorem ſupernaturalem; ergo &c. Min. prob. Si enim ad hoc teneretur, deberet ei Deus conferre auxilia ſufficientia ordinis ſupernaturalis, per quæ fieret potens ipſum in tali ordine amare; nemo enim tenetur ad id, quod non poteſt: ſed Deus non omnibus confert auxilia ſufficientia ad actum ſupernaturalem, verbi gratia, ad fidem; aliàs non daretur infidelitas negativa, quod eſt contra D. Tho. & communem Theologorum conſenſum; ergo &c. Min. prob. Quia Infidelis purè negativè ille eſt, qui non credit, quia non habet auxilia ſufficientia ad credendum: ſi enim ea haberet, & non crederet, eſſet Infidelis, non negativè tantùm, ſed privativè.

XL. Huic argumento, quod in hac materia non eſt parvi momenti, jam reſ-

respondimus *Tom. 3. in 1. p. Qu. 2. de Vol. Dei Dub. 3. §. 6. n. 60. & 61.* Cohærenter ergo ad ibi dicta, nego antec. ad probat. nego min. ad cujus probat. nego similiter min. Deus enim, teste *Joann. c. 1. v. 9.* est *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum:* quæ verba de illuminatione circa supernaturalia mysteria explicant Chrysostomus apud D. Thom. *in Cat. aurea*. Et Hieronymus *ad Galat. 1.* & D. Tho. *1. 2. q. 89. a. 6.* ab arguente laudato docet, quòd homo veniens ad usum rationis: *Si quidem seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequitur remissionem originalis peccati*. Talis autem ordinatio, quâ per gratiam consequatur remissionem originalis peccati, debet esse ad Deum auctorem supernaturalem. Datur ergo omnibus ad usum rationis venientibus auxilium sufficiens ordinis supernaturalis, ut ostendimus citato *Tomo in 1. p.*

XLI. Neque sequitur, non dari infidelitatem negativam in iis, qui nihil deinceps audierunt de mysteriis fidei. Etenim licèt Deus omnem hominem, ad usum rationis primò venientem, sufficienter de illis interiùs illuminet; itaut si tali illuminatione benè utatur, justificationis gratiam consequatur; si non benè utatur, peccet mortaliter, ut docet D. Tho. citatus: attamen si postea in sylvis educetur, & nihil ei de talibus mysteriis, de quibus fuit interiùs illuminatus, exteriùs prædicetur, potest primæ illius illuminationis naturaliter sic oblivisci, ac si illam nunquam habuisset; & consequenter ignorantiâ invincibili circa fidei mysteria laborare, & fieri Infidelis negativè. Et sanè: si contingit aliquando peccati commissi in grandiori ætate naturaliter sic oblivisci; ut possit quis invincibiliter ignorare, se illud commisisse, & non teneri ad illud confitendum: cur non continget, virum adultum (si ei ampliùs non prædicentur, & nihil postea de illis audiat, ut supponimus) naturaliter sic oblivisci mysteriorum fidei, de quibus in ætate tam tenera fuit à Deo interiùs illuminatus, ut illa credere ampliùs non teneatur?

XLII. Dices secundò. Dilectio naturalis Dei in homine lapso non est incompatibilis cum peccato mortali; ergo &c. Antecedens prob. Non est incompatibilis cum peccato immediatè, quia non est forma destructiva peccati; hæc enim est gratia: neque mediatè, quia non est dispositio per se connexa cum gratia; ergo &c.

XLIII. Respondeo, neg. ant. Ad prob. dico, dilectionem Dei naturalem esse incompatibilem cum peccato mortali indirectè; non quia habeat vim aliqam activè destructivam peccati, sed solùm passivè: quia, estò non valeat peccatum à subiecto expellere, in subjecto tamen, in quo est, non compatitur peccatum, sed petit esse in eo principium destructivum peccati. Cùm enim dilectio Dei auctoris naturalis super omnia, hominem convertat ad Deum, nequit stare cum peccato lethali, quod hominem à Deo avertit: nequit enim homo elevatus esse aversus à Deo auctore supernaturali, & conversus ad Deum auctorem naturalem.

XLIV. Neque instes, Dæmones in peccato mortali existere, & pueros similiter in Limbo positos; qui tamen Deum auctorem naturalem diligunt.

Nam respondeo ex dictis, nos loqui de dilectione Dei amicabili, & electiva; non verò de amore naturali, quo Dæmones, & pueri in limbo Deum diligunt: talis enim amor non diligit Deum, quia summum bonum in se, sed quia bonum est diligenti. Quia cum Dæmones, & pueri in Limbo diligant suum esse, naturali quodam pondere diligunt Deum, quo indigent, ut conserventur in esse: & ideo non mirum, si iste amor sit compatibilis cum peccato. Ut enim docet D. Tho. *1. p. q. 60. a. 2.* dilectio naturalis unicè tendit in finem; dilectio verò electiva est boni,

quod

quod diligitur propter finem. Dæmones autem, & pueri in Limbo, ettò diligant Deum inquantùm est commune bonum omnium, quæ est dilectio naturalis: non tamen diligunt in ordine ad ipsum ea, quæ sunt ad finem, quæ est dilectio electiva.

DUBIUM VII.

An sit necessaria Gratia ad observantiam totius Legis Naturæ?

§. I.

Aliqua supponuntur.

I. SUppono, ex dictis, posse in natura lapsa hominem, unum, vel alterum præceptum naturale ex facilioribus, cum solo auxilio Dei moventis, implere quoad substantiam saltem; nempe, implendo officium, quod per ea vel præcipitur, vel prohibetur: cùm enim, ut superiùs ostensum est, possit homo lapsus aliquod bonum opus morale facere viribus propriis; videtur etiam, quòd instante præcepto facilis adimpletionis possit illud eisdem viribus, quoad substantiam, & ex motivo naturali honesto implere. Cùm enim in homine, per peccatum lapso, liberum arbitrium ad bonum sit quidem infirmatum, sed non prorsus extinctum; non potest quidem sinè adjutorio facere ea, quæ posset sanus, aliqua tamen facere potest. Hinc S. Augustinus *lib. 4. contra Julian. c. 3.* docet, inter nonnullos ex Gentilibus visa fuisse plurium virtutum officia. Reperti enim sunt, qui thori fidem servarunt, qui cultum exhibuerunt parentibus, qui suis opibus alienam miseriam sublevarunt; qui à perjurio, homicidio, aliisque in Decalogo vetitis temperarunt: unde obstetrices Ægyptiæ, quæ præcepto iniquo Pharaonis de interficiendis Hebræorum masculis obtemperare noluerunt, tali actu in se honesto temporalem mercedem à Deo reportarunt.

II. Ex his adverto cum S. Thom. hàc *q. 109. a. 4.* quòd implere præcepta legis, contingit dupliciter. Uno modo quantùm ad substantiam operum: *Prout scilicet homo operatur justa, & fortia, & alia virtutis opera... Alio modo possunt impleri mandata legis, non solùm quantùm ad substantiam operis, sed etiam quantùm ad modum agendi, ut scilicet, ex caritate fiant.* Priori modo dicit S. D. quòd *homo in statu naturæ integræ potuit omnia mandata legis implere: alioquin homo non potuisset in statu illo non peccare; cum nihil aliud sit peccare, quàm transgredi divina mandata.* Idemque probabiliter dici posset, saltem per aliquod tempus, de homine in puris naturalibus condito. Nam, ut supra diximus, præcepta legis naturalis fuissent illi in eo statu connaturalia; nec natura fuisset per peccatum corrupta, nec adeo frequens fuisset carnis rebellio. Posteriori autem modo, *neque in statu naturæ integræ, neque in statu naturæ corruptæ potest homo implere absque gratia legis mandata.*

Hanc distinctionem esse admittendam, constat: tùm ex dictis *Tom. 7. q. 3. de Propriet. Virtutum. Dub. 3. §. 2. & 3.* ubi ostendimus, virtutes acquisitas non esse per se connexas cum caritate. Tùm ex eo, quòd S. Pius V. & Gregor. XIII. hunc Baii articulum *num. 61.* damnarunt: *Celebris illa Doctorum distinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri: altero modo, quantùm ad præceptorum operum substantiam tantùm: Altero, quantùm ad certum quemdam modum, videlicet, secundùm quem valeant operantem perducere ad regnum æternum, hoc est, ad modum meritorum, commentitia est, & explodenda.* Cui similis est *articulus 62.* pariter proscriptus.

III. Pelagius Gratiæ Dei hostis infensissimus, ut refert S. August. *l. de Hæres. c. 88.* inter alios errores, hos asserebat: hominem posse omnia divina mandata facere sinè gratiâ: gratiam ad hoc dari hominibus, ut quæ face-

re

re per liberum jubentur arbitrium, faciliùs implere possint per gratiam: hanc autem, sinè quâ nihil boni possumus facere, non esse nisi in libero arbitrio: charitatem, quâ piè vivitur, non dari, sed Deum nos tantùm adjuvare per suam legem, atque doctrinam: aliosque, jam damnatos in Synodis Diospolitanâ, in Palæstina (quæ Civitas antea vocabatur Liæda, cujus fit mentio *Actorum 9. v. 32. &* 38.) aliisque quatuor Africanis, Carthaginensi, in qua præcipuè damnatus fuit Cœlestius Pelagii discipulus: alterâ Carthaginensi, Milevitanâ, & tertiâ Carthaginensi, quam August. *Epist.* 47. modò 215. totius Africæ *Plenariam* vocat. Quas omnes ab Apostolica Sede fuisse probatas, testatur Augustinus, & Prosper *Respons. ad* 8. *cap. Gall. & lib. contra Collatorem cap.* 21. Quibus addi potest Conc. Ephesinum: scribit enim S. Gregor. *l.* 1. *Epist. Epist.* 114. & *l.* 7. *Epist.* 47. Pelagium cum suis dogmatibus in Ephesina Synodo fuisse damnatum; constatque ex actis illius Concilii *r.* 17. & ex S. Prospero in Chronico *ad ann.* 434. Pelagianæ tandem reliquiæ dissipatæ sunt anno 529. sub Felice Papa IV. in Synodo Arausicana II. cujus Canones à Sede Apostolica ex variis S. Augustini locis excerptos, & ad Patres Arausicanos transmissos, Patres præfati publicaverunt, eisque subscripserunt. Ita enim initio Synodi loquuntur: *Pervenit ad nos, esse aliquos, qui de gratia, & libero arbitrio minùs cautè, & non secundùm fidei regulam sentire velint: Unde & nobis secundùm auctoritatem, & admonitionem* Sedis Apostolicæ *justum, & rationabile visum est; ut pauca Capitula* ab Apostolica nobis sede transmissa, *quæ ab antiquis Patribus de vertis Scripturarum voluminibus in hac præcipuè causa collata sunt, ad docendos eos, qui aliter, quàm oportet, sentiunt, ab omnibus servanda proferre, & manibus nostris subscribere deberemus.*

IV. Dimisso Pelagiano errore: ex Catholicis quidam putant, hominem lapsum posse sinè speciali gratiâ totam legem naturæ, ex motivo merè naturali implere. Pro qua opinione ab aliquibus citatur Scotus. Quidam asserunt, posse quidem sinè gratiâ habituali, non verò sinè gratiâ speciali auxiliante. Pro hac citantur S. Bonaventura, & alii. Alii demum ad observantiam totius leges naturæ, requirunt nedum gratiam auxiliantem, sed etiam gratiam habitualem, modò *Dub. præcedente* explicato. Ita frequentiùs cùm Thomistis Theologi.

§. II.

Resolutio Dubii.

V. Dico. Homo lapsus sinè speciali gratiâ non potest omnia præcepta legis naturalis implere, nec collectivè, nec divisivè; ne quidem quoad substantiam. Probo primò. Quia inter præcepta legis naturalis maximum, & primum est diligere Deum super omnia: sed hoc absque speciali gratia ab homine lapso impleri non posse, ostensum est Dubio præcedente; ergo &c.

Secundò. Ut dicemus, ad vincendam gravem tentationem, est necessaria specialis gratia: sed observantia totius legis naturalis includit victoriam gravis tentationis; ergo &c.

Confirmatur. Homo lapsus non potest sinè gratiâ servare præceptum, quo prohibetur, ne voluntas titillanti concupiscentiæ consensum præbeat: nam hoc servari non potest sinè victoriâ gravis tentationis.

VI. Si dicas, accidere posse, quòd etiam per longum tempus tentatio gravis non occurrat — Contra est. Nam hoc ipsum gratis concessum, specialis gratia erit. Unde arguo sic: in observantia legis naturalis, vel occurrit gravis tentatio, vel non. Si occurrit; ergo ad ejus victoriam requiritur specialis gratia: si non occurrit; ergo hoc ipsum non occurrere specialis gratia

tia erit: attentâ enim rebellione appetitus, & hominis conditione, necesse est, plures ei occurrere graves tentationes.

VII. Urgetur hoc. Per legem non tollitur, sed augetur occasionaliter concupiscentia: ait enim Paulus ibi v. 8. *Occasione autem acceptâ, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam: sinè lege enim peccatum mortuum erat.... sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.* Quod hac eleganti similitudine explicat S. Augustinus *l. de Spiritu, & litt. c.* 4. nimirum: *Sicut aqua impetus si in eam partem non esset influere, vehementior fit, obice exposito, cujus molem cùm evicerit, majore cumulo præcipitatus vehementiùs per prona provolvitur; nescio quo enim modo, hoc ipsum, quod concupiscitur, fit jucundius, cum vetatur.* Unde ibidem Apostolus ait v. 13. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Et postmodum quærens v. 14. *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Respondet: *Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum.* Sentiunt ergo Apostolus, & Augustinus, concupiscentiam præcepto *Non concupisces* fieri vehementiorem, & indigere gratiâ per Christum, ut frænetur.

VIII. Probatur ulteriùs. Observantia totius legis naturalis est opus perfectissimum, quod possit fieri ab homine sano: sed homo lapsus, infirmus, & cujus arbitrium, licèt non sit extinctum, est tamen attenuatum ad bonum, & vi aversionis à Deo per peccatum, & rebellionis appetitus, nequit viribus propriis facere opus perfectissimum, quod potest fieri ab homine sano, nisi sanetur per gratiam; ergo &c.

IX. Rursus: quod aliquo modo confert ad justificationem, non potest servari sinè gratiâ: alioquin homo per naturæ vires se præpararet ad gratiam, quod Pelagianum, vel Semipelagianum esse, inferiùs ostendemus: atqui observantia omnium, & singulorum mandatorum Decalogi confert ad justificationem; ergo non potest. Min. prob. Tùm ex illo Rom. 2. v. 13. *Factores legis justificabuntur.* Tùm ex illo Christi, Matth. 19. v. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata:* quænam autem essent hæc mandata subjunxit: *Non homicidium facies, non adulterabis &c.* aliaque præcepta Decalogi.

X. His addo: quòd si tota Decalogi lex servari posset sinè gratiâ, aliqui homines, non adjuti Dei gratiâ, eam aliquando servassent; quod enim est possibile, in aliquibus saltem ad actum reduci debuit: sed nemo unquam, non adjutus gratiâ, omnia, & singula Decalogi præcepta servavit; ergo &c. Min. docet Paulus, *Rom.* 3. *v.* 12. dicens: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Et priùs *v.* 9. dixerat: *Judæos, & Græcos* (sibi relictos) *omnes sub peccato esse.* Et *cap.* 7. *v.* 5. scribit, hominem carnalem, hoc est, qui per gratiam non est factus spiritualis, suis passionibus servire: *Cùm enim* (inquit) *essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.* Qui autem passionibus servit, qui fructificat morti, non servat omnia præcepta Decalogi.

XI. His accedunt Concilia. Milevitanum *Can.* 5. hæc habet: *Quicumque dixerit: ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs implere possimus per gratiam; tanquam, etsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sinè illâ, implere divina mandata, anathema sit.* Et primum Concilium Carthaginense in *Epistola Synodicâ ad Innocentium*, quæ est 90. modò 175. inter Augustinianas, testatur, Pelagianos fuisse damnatos, quòd dicerent: *In eo Dei gratiam esse deputandam, quòd talem homi-*

hominis instituit, creavitque naturam; qua per propriam voluntatem legem Dei posset complere, sive naturaliter in corde scriptam, sive litteris datam. Idem testatur Innocentius I. *Epist. apud August.* 93. modò 181. dicens de Pelagianis: *Negantes auxilium Dei, inquiunt, hominem sibi posse sufficere, nec gratiâ hunc egere divinâ ..... dum ad omnia vitæ perficienda mandata solâ tantummodo libertate contendat.* Quod & Cœlestinus scribens ad Galliarum Episcopos *cap.* 10. confirmat.

XII. Respondent Adversarii, Scripturam, Concilia, Summos Pontifices loqui de præceptis divinis; non quæ sunt juris naturalis, sed juris positivi, & supernaturalibus, ut sunt præcepta fidei, spei &c. aut si loquuntur de præceptis Decalogi, & juris naturalis; loqui de eis, non quoad substantiam implendis, sed etiam quoad modum, nempe, ex caritate: vel de eis, ut conferunt ad justificationem, & vitam æternam.

XIII. Sed contra primò. Nam Christus, & Paulus laudatis locis apertè loquuntur de præceptis Decalogi, & juris naturalis. Christus enim expressè recenset præcepta Decalogi: Paulus etiam reddens rationem, cur Judæi, & Græci legis rei, & sub peccato essent, adduxit *Psalm.* verba *Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum &c.* quæ sunt peccata contrà legem naturalem. Et *cap.* 7. & 8. *ad Roman.* præcipuè loquitur de præcepto: *Non concupisces.* Deinde Paulus *Roman.* 3. ostendere voluit, non solis Judæis gratiam esse necessariam, ut sinè peccato essent, sed etiam gentibus: at gentes non aliam legem habebant, quàm naturalem, nec de modo illam implendi ex caritate quidquam audierant; ergo &c. Imò cùm loquatur de absoluta impletione legis, ut non peccetur contra illam, loquitur de impletione illius quoad substantiam; & ad hanc docet esse necessariam gratiam.

Secundò. Concilia, & Pontifices loqui de gratia necessaria ad impletionem legis naturalis etiam quoad substantiam, ostendo. Tùm quia hanc necessitatem deducunt ex infirmitate liberi arbitrii ad bonum, & rebellione appetitus inductâ per peccatum: atqui hæc infirmitas, & rebellio appetitus non solùm est circa bonum supernaturale, sed, & quidem maximè, circa bonum naturale, & rationis; ut testantur continui concupiscentiæ, & aliarum passionum motus, gravesque tentationes retrahentes à bono rationis; ergo &c. Tum etiam, quia Concilia, & Pontifices necessitatem gratiæ ad id asserebant, ad quod necessariam esse negabat Pelagius: atqui iste gratiam necessariam negabat, nedum ad supernaturalia, sed naturalia præcepta implenda: unde in Synodica Concil. Carthaginensis reprehenditur, quòd diceret, per propriam voluntatem posse impleri legem, *sive naturaliter in corde scriptam, sive litteris datam;* ergo &c.

XIV. Sed dices primò. Paulus ad *Roman* 2. *v.* 14. dicit: *Cùm enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt. ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Ergo per naturæ vires, sinè gratiâ, potest observari lex; cùm eam omnes habeant in corde scriptam.

XV. Respondeo, duplici responsione exponi hunc textum. Primò, negando consequentiam. Ly enim *naturaliter*, seu *naturâ*, ut in textu Græco, non excludit gratiam, idemque valet, ac solis naturæ viribus; sed excludit legem scriptam, & reddit sensum: cùm enim gentes, quæ legem scriptam non habent, naturaliter, idest, per cognitionem, quam lumine naturæ scriptam in corde habent, sinè adjutorio legis scriptæ, etsi non sinè adjutorio fidei, & gratiæ, ea, quæ legis sunt faciunt. Ita exponit S. Tho. *hoc a.* 4. *ad* 1. ex S. Augustino

Digitized by Google

ftino l. *de Spiritu, & litt. c.* 27. dicente: *Non te moveat, quòd naturaliter dixit, eos, quæ legis sunt facere: hoc enim agit spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis.* Multi enim ex Gentilibus Dei cognitione, & fide Mediatoris imbuti, ejus gratiâ, legem naturalem, etsi legem scriptam non haberent, observarunt. Unde S. Chrysostomus: *Gentiles* (inquit) *hic appellat, non eos, qui Idolatræ essent, sed eos, qui Deum colerent; qui naturæ legi parentes, exceptis judaicis caremoniis, ea omnia, quæ ad pietatem conferrent, observarent: qualis erat Melchisedech cum suis omnibus, qualis erat Job, quales erant Ninivitæ, qualis erat Cornelius.* Cùm ergo Melchisedech, Job, Ninivitæ pœnitentiam agentes, & Cornelius fideles fuerint, apparet, Paulum de gentibus fide, & gratiâ Mediatoris jam imbutis locutum fuisse.

XVI. Secundò exponunt alii, Paulum loqui de gentibus à fide alienis; non ita tamen, ut velint, istas gentes omnia, quæ legis sunt, naturaliter fecisse: sed quòd solo naturæ ductu, & ejus viribus non pauca legis præcepta ex facilioribus, quoad substantiam, impleverint: qualia sunt honorare parentes, reddere depositum, egenum sublevare, non occidere, & alia id genus. Et hæc expositio ut catholica habenda est; cùm S Pius V. & Gregorius XIII. hanc Baii propositionem 22. condemnent, qui dicebat: *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli, ad Rom.* 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, *intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.*

XVII. Dices secundò. *Deuteron.* 30. *v.* 11. dicitur: *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in Cœlo situm &c.* ergo lex naturalis, quam Deus per Moysen promulgavit, vires naturæ non excedit.

XVIII. Respondetur primò, dist. conf. Non excedit quantùm ad cognitionem, co. conf. Quantùm ad observantiam, nego conf. Lex ergo non est supra hominis vires, quantùm ad cognitionem; quia in corde hominis insita, & per Moysen sufficienter promulgata: unde dicitur mandatum *neque procul positum est, neque in Cœlo situm.* Est tamen supra hominis vires, quantùm ad observantiam, saltem totius legis, ratione corruptionis naturæ per peccàtum.

Secundò respondetur, quòd sicut Paulus, *Roman.* 10. *v.* 8. dicit: *Prope est verbum* (fidei) *in ore tuo, & in corde tuo*, quia facile est, credere cum divinæ gratiæ adjutorio, quod nulli deest: ita facile est, legem implere. Porro sinè Dei ajutorio non posse legem naturalem impleri, indicavit Moyses, cap. 8. v. 18. *Recorderis Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi prabuerit.* Et *c.* 29. *v.* 4. Judæos alloquens, qui cum vidissent magnalia, quæ fecit Deus pro ipsis, adhuc ei non obsequebantur, ad deficientiam divini adjutorii quo causam refert, dicens: *Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures, quæ possunt audire, usque in præsentem diem.*

XIX. Dices tertiò. Plures in Sacris Litteris leguntur, mandata Dei observasse absque gratiæ subsidio. Primò. Apud *Isaiam cap.* 44. *v.* 28. de Cyro viro Idololatra dicit Deus: *Omnem voluntatem meam complebit.* Et *c.* 46. *v.* 11. eum nominat: *Virum voluntatis meæ.*

Secundò. *Matth.* 19. Adolescens quidam nondum fide, ac doctrinâ Christi imbutus, audiens ab ipso: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata;* respondit v. 20. *Omnia hæc custodivi à juventute mea.* Quòd autem verè ea observasset, non fictè, indicat *Marcus c.* 10. *v.* 21. dicens: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum.* Is autem, cum nondum in Christum crederet, gratiam non habuit, & tamen totam legem observaverat.

Tertiò. Paulus *Philipp.* 3. *v.* 6. de se

ſe, nondum ad Chriſti fidem converſo, loquens teſtatur, quòd *ſecundùm juſtitiam, quæ in lege eſt, converſatus* fuerit *ſinè querelâ*; hoc eſt, legem ex integro obſervarit.

XX. Reſpondeo, neg. aſſumtum. Ad primum dico, Cyrum dici virum voluntatis Dei, & complevíſſe omnem ejus voluntatem, eam nimirùm, quæ erat de populo Iſraelitico è captivitate liberando, & in terram ſuam remittendo, deque templo in Jeruſalem reſtituendo: at non eam, quæ conſiſtit in præceptis lege divinâ expreſſis. Cyrus namque Idololatra, Regnorum alienorum injuſtus invaſor, & qui malè periit, ut hiſtoriæ referunt, & S. Hieronymus in *cap. 1. Zachariæ*, quomodo dici poteſt, totam Dei legem ſervaſſe? Uſus eſt tamen Deus Cyro ea ratione, quâ aliquando ſolet Deus voluntatem ſuam implere, etiam per malos, quamvis ipſi aliud in animo habeant; ut patet de Aſſur, *Iſaia* 10.

XXI. Ad ſecundum dico primò, quòd homo ille, de quo *Matth.* 19. & *Marci* 10. ſermo eſt, utpote Judæus, explicitâ fide in Deum, & implicitâ in Chriſtum erat imbutus; & proinde potuit habere gratiam, quâ omnia præcepta legis ſervaret, & à Chriſto diligeretur.

Dico ſecundò, quòd non liquet, eum reverâ omnia legis præcepta ſervaſſe, & maximè primum de dilectione Dei ſuper omnia; tametſi fortè ipſe ita exiſtimaverit, propterea quòd præcepta de dilectionè proximi ſolùm eo modo, quo Judæi ſufficere arbitrabantur, abſtinendo ſcilicet à manifeſtis injuriis, obſervaverit: cùm etiam dives eſſet, & nimio divitiarum amore implicatus, eas plus quàm Deum diligebat. Cujus ſignum fuit, quòd à Chriſto invitatus, ut propter Deum divitias relinqueret, non acquievit; ſed, ut ait Evangeliſta, *abiit triſtis*. Unde Chriſtus tacitè eum culpans, occaſionem ſumſit hanc proferendi ſententiam, Matth. 19. v. 24. *Facilius eſt, Camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in Regnum Cælorum*. Nec obſtat, quòd *Jeſus eum intuitus dilexit eum*. Non enim dilexit, quòd omnia Dei mandata etiam quoad ſubſtantiam ſervarit; ſed dilexit in eo bonam, ac ſinceram voluntatem, quâ ad eum acceſſit, dicens: *Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?*

XXII. Ad tertium reſpondeo, Paulum dicere, ſe in juſtitia, quæ eſt in lege, converſatum fuiſſe ſinè querelâ, quoad externa legis officia; abſtinendo nimirùm ab omnibus externis operibus lege vetitis, in quo legis obſervantiam ſitam eſſe, Judæi arbitrabantur: non verò quoad ſincerum cordis affectum Deum ſuper omnia diligendo. Accuſat enim Paulus priſtinam converſationem ſuam, & fatetur 1. *ad Timoth.* 1. *v.* 13. ſe fuiſſe blaſphemum, & contumelioſum. Et ad Titum 3. v. 3. *Eramus* (inquit) *aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſervientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia, & invidia agentes, odibiles, odientes invicem*.

XXIII. Dices quartò. Præcepta legis naturæ, collectivè ſumta, naturæ vires non excedunt: ſunt enim naturalia, & in determinato numero; ergo ad ea implenda gratia non eſt neceſſaria.

Reſpond. diſt. ant. Vires naturæ ſanæ, & integræ, con. ant. Infirmæ, & corruptæ, nego ant. Solutio ex dictis patet; occurrunt enim naturæ corruptæ in obſervantia omnium mandatorum difficultates, & impedimenta, quæ ſinè auxilio gratiæ ſuperari non poſſunt. Videantur ſuperiùs dicta.

XXIV. Sed inſtabis. Qui obſervavit unum, vel alterum mandatum, fit promtior, & in eo firmatur inclinatio ad bonum virtutis; ergo poterit aliud, & aliud, & tandem omnia obſervare.

Confirm. Qui poteſt ad ſingula, poteſt ad omnia: ſed homo lapſus poteſt ad ſingula mandata; ergo poteſt ad omnia.

XXV. Reſpond. fieri ad ſummum prom-

Digitized by Google

promtiorem ad observanda alia mandata ejusdem facilitatis, & in absentia impedimentorum. Cæterùm si occurrat præceptum difficile, qualis est dilectio Dei super omnia, vel dilectio inimicorum, vel occurrant impedimenta supra recensita, nisi adjuvetur gratiâ, deficiet.

XXVI. Ad Confirm. dico, patere ex superiùs dictis, non valere à sensu disjunctivo, vel divisivo ad totam collectionem, vel ad sensum copulativum. Præterquamquod negari debet min. Homo enim lapsus non potest sinè gratia observare maximum, & primum mandatum legis naturæ, nimirùm diligere Deum auctorem naturæ, ut vidimus.

XXVII. Dices quintò. Scripturæ, & Patres docent, Deum non præcepisse homini aliquid impossibile; ergo cum præcipiat observantiam omnium mandatorum, hæc poterit impleri per vires naturæ, aliòquin essent ei observatu impossibilia.

Confirm. Ad observanda omnia mandata sufficit homini velle, juxta illud Ecclesiastici 15. v. 16. *Si volueris mandata servare, conservabunt te;* ergo non requiritur gratia.

XXVIII. Respondeo, neg. conf. Quamvis optimè sequatur, Deus nihil præcipit homini impossibile; ergo quæcumque jubet homini, homo potest implere: non tamen sequitur, quòd ea possit sinè gratiâ, seu per solas naturæ vires implere: aliàs cùm ei præcipiat, credere, sperare, diligere, & hæc sint homini possibilia, sequeretur, quòd hæc posset implere per solas naturæ vires, ut volebat Pelagius. Ratio autem est: quia non quidquid homini præcipitur, ei præcipitur, ut per solas naturæ vires impleat; sed ut eo modo faciat, quo ei secundùm suum statum convenit. Unde nec sequitur: homo sinè Dei gratiâ non potest implere omnia divina mandata; ergo ea implere non potest: quia arguitur à dicto secundùm quid ad dictum simpliciter. Sicut non valeret: homo non potest scindere sinè cultro; ergo non potest scindere.

Quare autem dicamur posse id, quod non sinè Dei gratiâ possumus, docet D. Thom. hàc *q.* 109. *a.* 4. *ad* 2. ubi solvens hoc argumentum, quod ad nauseam usque Pelagiani olim objecerant Augustino, ait: *Ad secundum dicendum, quòd illud, quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omnino impossibile, secundùm illud Philosophi in* 3. *Ethic. c.* 3. Quæ per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus. *Unde Hieronymus ibidem* (Epist. ad Damasum, quæ est 17.) *confitetur, sic nostrum esse liberum arbitrium, ut dicamus, nos semper indigere Dei auxilio.* Porro: cùm auxilium sufficiens, & dans posse saltem remotè, quo si malè homo non utatur, ulterius auxilium ei confertur, omnibus de facto detur, ut in 1. p. ostendimus; verum est, omnem hominem posse omnia servare mandata.

Simili argumento S. August. l. de Perfect. justitiæ c. 2. *Respondemus* (inquit) *vitari posse peccatum, si natura vitiata sanetur gratiâ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum: intantùm enim sana non est, inquantùm id, quod faciendum est, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet.* Hoc autem *c.* 3. explicat hac eleganti similitudine dicens: *Cùm videmus claudum, qui sanari potest, rectè utique dicimus, debet homo iste esse sinè claudicatione; & si debet, potest: nec tamen cùm vult, continuò potest, sed cùm fuerit adhibitâ curatione sanatus, & medicina adjuverit voluntatem.* Et infra ait: *Consultissimè homini præcipi, ut rectis passibus ambulet; ut cùm se non posse perspexerit, medicinam requirat ad sanandam peccati claudicationem.* Unde *l. de Nat. & Grat. c.* 43. & ex eo Concil. Trident. Sess. 6. c. 11 *Deus* (inquit) *impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis.*

XXIX. Nec moveat, quòd homo viribus propriis non possit accersere me-

Digitized by Google

medium, nec medicinam gratiæ desiderare, nedum advocare, ut contra Semipelagianos fides docet. — Nam estò viribus propriis non possit, potest tamen per gratias sufficientes, quæ nulli desunt, & dant posse, sive proximum, sive saltem remotum: gratiam verò efficacem, quâ agat, estò advocare non possit, impedire tamen potest, ut docet S. Thom. *l. 3. contra Gentes c. 159.* his verbis: *Licèt aliquis per motum liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri, nec advocare possit; potest tamen seipsum impedire, ne eam recipiat* (sive efficacem dantem agere, sive sufficientem dantem proximiùs posse) *Dicitur enim de quibusdam Job. 24.* Dixerunt Deo: recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. *Et cùm hoc sit in potestate liberi arbitrii impedire divina gratia receptionem, vel non impedire; non immeritò ad culpam imputatur ei, qui impedimentum præstat gratiæ receptioni: Deus enim quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare.* Quod repetit *c. 161.*

XXX. Ad Confirm. respondet S. August. lib. de Gratia & lib. arb. c. 16. *Certum est, nos mandata servare, si volumus: sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est, nos velle, cum volumus; sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulò ante posuit:* Præparatur voluntas à Domino: *de quo dictum est:* A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet: *De quo dictum est:* Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere. *Certum est, nos facere, cum facimus; sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit Ezechiel. 35.* Faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis, & faciatis... *Ille facit, ut faciamus, cui dicit homo:* Pone Domine custodiam ori meo. *Hoc est enim dicere: fac, ut ponam custodiam ori meo; quod beneficium Dei jam fuerat consecutus, qui dixit:* Posui ori meo custodiam.

§. III.

Qualis Gratia requiratur ad Observantiam totius Legis Naturalis.

XXXI. Dico primò. Ad observantiam totius legis naturalis necessaria est in homine lapso gratia sanans, seu sanctificans; non quidem per se, & ratione objecti, sed ratione subjecti, & status corruptionis. Hæc posterior pars asserti exponenda est, ut supra diximus *Dubio præcedente §. 4.* Nam observantia totius legis naturalis est de objecto naturali; ergo per se non requirit, nisi principium naturale.

Prior verò pars ex præcedent. Dubio constat. Nam sub lege naturæ comprehenditur tanquam maximum, & primum, præceptum diligendi Deum auctorem naturæ super omnia: sed, ut vidimus, non potest ab homine lapso diligi Deus auctor naturæ super omnia sinè gratiâ habituali; ergo &c.

Colligitur ex Concilio Milevitano, tùm *Can. 3.* ubi definit, gratiam, quâ justificamur, non solum valere ad remissionem peccatorum, quæ commissa sunt; sed esse adjutorium ad non peccandum. Tùm *Can. 5* ubi anathemate ferit eum, qui dixerit, gratiam justificationis ideo nobis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs implere possimus per gratiam; tanquam, etsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possemus etiam implere divina mandata: atqui gratia justificationis, quâ remittuntur peccata, est gratia sanctificans, seu habitualis; ergo hæc de facto est necessaria.

Idem colligitur ex Tridentino *Sess. 6. cap. 11.* dicente: *Qui enim sunt filii Dei, Christum diligunt; qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant sermones ejus:* Atqui filii Dei, qui diligunt Christum, sunt qui habent gratiam habitualem, quâ constituuntur filii Dei; ergo qui habent eam

eam, ii sunt, qui servant mandata Christi.

Id est doctrina S. Augustini, *Tract.* 82. *in Joann.* ubi ad illa verba, Joan. 15. *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea*, quærit: *Dilectio facit præcepta servare, an præcepta servata faciunt dilectionem?* Cui quæsito respondet sic: *Sed quis ambigat, quòd dilectio præcedit: unde enim præcepta servet, non habet, qui non diligit*. Quibus verbis loquitur Augustinus de dilectione, quæ per fidem operatur, quæ procul dubio est supernaturalis, & proprietas gratiæ habitualis. Unde paulò post subjungit: *Quid est ergo. manete in dilectione mea, nisi manete in gratia meâ?*

XXXII. Rationem quoque indicat S. Tho. hâc *q.* 109. *a.* 8. Nam hominem posse omnia præcepta naturalia servare, etiam quoad substantiam, est, posse omnia peccata mortalia vitare: sed homo, nisi sit in gratia, nequit saltem diu omnia peccata mortalia vitare; ergo &c. Maj. patet. Min. probatur. Ut homo possit diu omnia peccata mortalia vitare, oportet, ut sic adhæreat Deo ultimo fini; ut pro nullo bono acquirendo, vel malo vitando, ab illo separari velit: sed qui est in peccato mortali, non sic adhæret Deo, imò est à Deo aversus; ergo &c. Maj. prob. Si enim homo non sic firmiter adhæreat Deo, si non timeat ab illo separari, cùm multa occurrant delectabilia allicientia, propter quæ consequenda necesse sit, ejus præcepta contemnere, ut illis fruatur, statim Deum derelinquet. Sicque impossibile erit, quòd aversus habitualiter à Deo, diu operetur conformiter ad Deum, quod requireretur, ut posset totam legem servare.

XXXIII. Confirmatur. Homo inclinatur ad operandum juxta præconceptum finem; ergo conversus per peccatum ad creaturam inclinatus est ad operandum juxta illam; ergo licèt aliquando possit operari, & non juxta illam, & sic non peccare; impossibile tamen est, saltem viâ ordinariâ, ut diù operetur, & nunquam juxta talem finem, sed semper juxta finem oppositum, & consequenter, quòd servando omnia præcepta diù vitet peccatum. Hinc *Psalm.* 34. *v.* 6. via peccatorum dicitur *tenebræ, & lubricum*. Sicut ergo qui per lubrica in tenebris incedit, facilè ruet, si non avertantur tenebræ: ita homo, qui per lubrica delectabilium graditur, nisi tenebræ peccati per gratiæ lumen dissipentur, facilè ruet in peccatum. Et *Sicut fracto gubernaculo navis, non quò vult vadit, sed quò tempestas impellit: ita homo gratiâ Dei destitutus in præcipitia peccatorum defertur*. Similitudo Chrysostomi est.

XXXIV. Urgetur etiam magis. Nam impossibile est, esse benè ordinatum circa media, qualia sunt præcepta, & non esse benè ordinatum circa Deum, qui est ultimus finis eorum; quia media eliguntur propter finem, & ex amore efficaci finis: atqui sinè gratiâ sanctificante nullus est benè ordinatus circa Deum ultimum finem; ergo &c. Optimè igitur S. Augustinus *l. de Spiritu, & litt. c.* 26. docet, justificationem debere præcedere, ut homines totam legem observent: *Sic* (inquit) *intelligendum est, factores legis justificabuntur, ut sciamus, eos aliter non esse factores legis, nisi justificentur: ut non justificatio factoribus accedat, sed ut factores justificatio præcedat*. Et *l. de Catechizandis Rudibus c. ult.* de Dei lege scribit: *Quam non implet, nisi qui Dominum acceperit Spiritum Sanctum, Patri, & Filio utique æqualem*. Accipitur autem Spiritus Sanctus per gratiam habitualem, quando infunditur caritas.

XXXV. Dico secundò. In homine lapso ad totius legis naturalis observantiam, præter gratiam habitualem, necessaria est specialis gratia auxilians: quæ ratione subjecti aliquando debet esse supernaturalis, aliquando potest esse naturalis ordinis. Prior pars probatur. Nam impotentia moralis

ralis, quæ est in homine lapso, & in peccato mortali existente, ad implendam totam legem naturæ, non solùm oritur ex rebellione mentis à Deo, sed etiam ex rebellione, & pugna appetitus inferioris contra rationem: at licèt gratia habitualis mentem subjiciat Deo ultimo fini, rebellionem tamen appetitus contra rationem non tollit, sed eam relinquit ad agonem, & meritum, ut docet Tridentinum *Sess. 5. de Pecc. origin.* & experientia satis ostendit; ergo, præter gratiam habitualem, requiritur specialis gratia auxilians, quâ tali rebellioni homo possit resistere, impedimenta occurrentia superare, & sic totam legem servare.

XXXVI. Quòd verò auxilium hoc sit specialis gratia, probatur. Nam semper determinari ad bonum, & nunquam permitti peccatum transgressivum legis naturæ; dare vim ad superandas graves tentationes, & plures mediocres, & leves, specialis gratia est homini infirmo, & lapso: sed hoc totum importat observantia totius legis naturæ; ergo &c.

Hoc speciale auxilium Apostolis suis, jam justis, & mundis, à Patre exorabat Christus, Joann. 17. v. 11. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo.* Hoc fatentur Patres Arausicani II. Can. 10. *Adjutorium Dei renatis, & sanctis est semper implorandum; ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Hoc fatetur Innocentius I. in rescripto ad Concilium Carthaginense dicens: *Adjutorio quotidiano nos egere, negare non possumus: hoc enim, seu benè vivimus, precamur, ut meliùs, sanctiùsque vivamus; seu pravè sentientes à bonis avertimur, ut ad certam redeamus viam, ejus auxilio plus egemus.* Hoc idem S. August. passim inculcat, & præsertim *l. de Natura, & gratia c. 26.* ubi hac similitudine utens: *Sicut enim* (inquit) *oculus corporeus, etiam plenissimè sanatus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere: sic homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æternâ luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere: sanat ergo Deus, non solùm, ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam, ne peccemus.*

XXXVII. Secunda pars, quòd nimirùm auxilium hoc, ratione subjecti, interdum sit supernaturale, probatur. Nam Deus sæpè non dat adimpletionem legis, nisi ipsum super omnia diligenti, ut dictum est; neque illud confert, nisi Fidelibus fide orantibus, & petentibus: sed ad hæc requiritur auxilium supernaturalis ordinis, ut patet etiam ex præcedente dubio; ergo &c.

XXXVIII. Tertia verò pars, quòd tale auxilium possit interdum esse naturalis ordinis prob. Quòd auxilium ad observantiam totius legis naturalis sit supernaturale, non requiritur per se, & ex natura actus, vel objecti; sed ratione subjecti, quod non potest legem implere nisi sit in gratia, & caritate, vel quia ex motivo supernaturali eam implet: sed nihil prohibet, quòd homo, jam existens in gratia, ex motivo naturalis honestatis procedat ad totam legem implendam; ergo &c. Min. probatur. Habens gratiam, & caritatem non tenetur semper in exercitio iis uti, & ex eorum motivo procedere, quia habitibus utimur, cum volumus; ergo potest præcepta naturalia observare ex motivo naturali, & proinde ex solo auxilio speciali naturalis ordinis, cum in hoc nulla sit repugnantia: ad eum modum, quo supra diximus, hominem existentem in gratia, & caritate posse non uti caritate, & diligere Deum, ut auctorem naturæ, super omnia, cum solo auxilio speciali intra ordinem naturæ.

XXXIX. Sed contra primam assertionem dices primò. Homo in statu peccati mortalis obligatur ad servanda omnia præcepta legis naturalis; ergo ea observare potest: sed huic deest gratia habitualis; ergo sinè illâ potest ea observare, quia obligatio supponit posse.

Res-

Digitized by Google

Respondeo ad min. subsumtam, quòd homo in peccato mortali existens, etsi non habeat gratiam justificantem; habet tamen à Deo auxilia, quibus vel potest disponi ad gratiam, vel saltem potest petere auxilia ad illam disponentia: hæc enim omnibus à Deo concedi, ostendimus *Tom. 3. in 1. p. Q. 2. de Volunt. Dei Dub. 3.* Quòd si noluerit petere, sua culpa erit, quòd sit privatus gratiâ habituali ad observantiam omnium mandatorum requisitâ, & ei imputabitur, si non observet. Sed de hoc statim dicemus.

XL. Dices secundò. Cum sola gratia auxiliante potest homo lapsus omnia præcepta servare; ergo superflua est gratia sanctificans. Ant. probatur primò. Si Deus, quoties instat præceptum, conferat homini auxilium gratiæ, homo semper poterit illud servare — Secundò. Gratia habitualis datur præcisè ad hominem sanctificandum, non ad operandum: sed ad hoc datur gratia auxilians — Tertiò. Homo in statu naturæ puræ ad servandam legem non eguisset gratia habituali, sed solo auxilio speciali; ergo neque in statu naturæ lapsæ.

XLI. Respondeo, dist. ant. Attentâ naturâ rei, co. ant. Attentâ præsenti Providentiâ, nego ant. Fateor, posse Deum absolutè, & attentâ naturâ rei, hominem conservare per longum tempus, vel etiam per totam vitam in observatione omnium mandatorum legis naturæ, quantùm ad substantiam, cum solo auxilio actuali, sinè gratiâ justificante: juxta tamen præsentem legem, & providentiam necessaria est gratia justificans. Ut enim ex Scriptura, & Patribus vidimus, decrevit Deus, quòd homines redemti, à peccato priùs mundarentur; ut eum diligerent, & ex amore ad ipsum præcepta ejus tàm naturalia, quàm supernaturalia servarent: ut sic legis observantia, utpote ex amore procedens, esset jugum suave, & pondus leve. Cujus divinæ dispositionis ipsa experientia testis est: nemo enim usque modo fuit, qui in peccato, & sinè gratiâ existens, totam ejus legem, ac mandata custodierit; ut impleatur illud Joan. 14. v. 24. *Qui non diligit me, sermones meos non servat.*

Ad secundam probat. dist. ant. Non ad operandum directè, conc. ant. Indirectè, velut removens prohibens, nego ant. Estò igitur gratia justificans non requiratur (sicut auxilians requiritur) ad operandum directè, & per se; requiritur tamen, tanquam removens peccatum prohibens dilectionem, à qua in præsenti providentia debet incipere observantia legis, & per quam voluntas redditur firma ad operandum secundùm legem.

Ad tertiam nego conseq. Nam impotentia ad observandam totam legem in statu puræ naturæ, vel solùm proveniret ex pugna appetitus contra rationem: vel si etiam ei competeret ex aversione mentis à Deo, non tamen à Deo auctore supernaturali, sed tantùm naturali. At in isto statu provenit etiam ex aversione à Deo auctore supernaturali: & quia hæc aversio in hac providentiâ auferri non potest, nisi per gratiam justificantem, qua tollatur peccatum; ideo in hoc statu gratia justificans prærequiritur.

§. IV.

Quid dicendum de Statu Naturæ Integræ?

XLII. Dico. Homo in statu naturæ integræ potuisset implere totam legem naturæ absque speciali gratia dante expeditionem virtutis. Facilè hoc probatur. Homo enim in illo statu erat rectus, ratio subdita Deo auctori naturæ, & appetitus perfectè subjectus rationi; ergo in illo statu ex parte actus primi habebat expeditionem ad implendam totam legem, & diu non peccandum. Conf. prob. Tota enim ratio, quare homo lapsus sit impotens, & inexpeditus in

actu

actu primo ad impletionem totius legis, est deordinatio à Deo ex peccato, & rebellio appetitus.

XLIII. Si dicas primò. Potuisse tunc hominem affligi gravioribus tentationibus, præsertim superbiæ, ratione excellentiæ illius status, quàm nunc patiatur ex rebellione appetitus; ergo tunc eguisset auxilio gratiæ ad eas vincendas.

Secundò. De facto Adamus in statu innocentiæ transgressus fuit præceptum de non comedendo fructu vetito, quod erat præceptum naturale; ergo signum est, eum indiguisse gratiâ speciali ad illud implendum.

XLIV. Respondeo ad primum, neg. antec. Excellentia enim status non arguit majores tentationes: quia in tali statu habuisset perfectius lumen, & promtiorem voluntatem ad se subjiciendum Deo. Sed adhuc dato, quòd in illo statu subditus fuisset tentationibus, dist. conf. Eguisset auxilio gratiæ dante efficaciam, & actum, conc. conseq. Dante expeditionem virtutis, nego conseq. Eguisset igitur gratiâ, non dante expeditionem virtutis, hanc enim habebat ratione status: sed dante efficaciam ad actum, non ut posset agere, sed quâ de facto ageret, quod Augustinus vocat adjutorium *quo*.

Ita respondeo ad secundum. Adamus enim transgressus fuit præceptum, non ex defectu gratiæ dantis expeditionem virtutis, sed gratiæ dantis efficaciam ad actum, seu adjutorii *quo*. Quod solùm evincit, hominem etsi ad agendum expeditum, egere ulteriori dono Dei ad defacto benè agendum. Vid. Auguft. *l. de Correp. & grat. c. 12.*

XLV. Quòd si quæras: an gratia, quæ defuit Adamo, fuerit gratia specialis? — Respondeo, fuisse gratiam specialem, & indebitam. Verùm dato, quòd non foret specialis, & eam potuisset Deus conferre Adamo ex generali providentia: tamen ad diu benè operandum, si in integritate perseverasset, & per longum tempus servanda præcepta naturalia, quæ ipse, ejusque posteri transgredi poterant (non enim fuissent in gratia confirmati, ut vidimus *Tom. 6. in 1. p. q. 3. Dub. 5. §. 2.*) indiguissent speciali auxilio; non quidem dante expeditionem, sed dante actualem observantiam præceptorum. Et ratio est: quia indifferenti aliqualiter ad bonum, & ad malum, seu expedito ad utrumque, non debetur semper applicatio ad bonum; sed ipsi connaturale est, aliquando applicari ad bonum, & aliquando permitti malum.

XLVI. Ex his discere poteris, diversimodè hominem lapsum egere gratiâ speciali ad observantiam mandatorum, ac eguisset homo in statu integritatis ad diu benè operandum. In statu enim lapsus, præter gratiam Dei moventis, & dantis actum, eget gratiâ dante expeditionem virium, & sanante: ita ut homo lapsus ex propriis viribus sit inexpeditus, & impotens impotentiâ etiam antecedenti, vel physicâ, vel saltem morali. In statu verò integritatis indiguisset solùm aliquando, & non semper, gratiâ speciali; non quidem dante expeditionem, fuisset enim semper expeditus: sed gratiâ solùm Dei moventis, seu dantis actualem observantiam. Unde S. Tho. hâc qu. 109. a. 3. *Homo* (inquit) *in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis, ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licèt indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis*. Quod de observantia mandatorum repetit *art. 4.* sequente.

§. V.

Quid dicendum de Præceptis Supernaturalibus sive quoad Substantiam, sive quoad Modum?

XLVII. Dico. Neque in statu naturæ integræ potuit, neque in statu naturæ corruptæ potest homo

homo servare ullum præceptum supernaturale, quoad substantiam, sinè gratiâ supernaturalis ordinis; uti nec ullum naturale secundùm modum, quo ad veram coram Deo justitiam, & spiritualem animæ salutem ordinatur.

Prior pars est de fide contra Pelagium. Et probatur. Quia præcepta supernaturalia, quoad substantiam, sunt de objecto supernaturali, & nequeunt impleri, nisi per actus supernaturales: sed actus entitativè supernaturales, quia de objecto supernaturali, nequeunt elici à potentia, nisi auxilio supernaturali per se influente roboretur, quia potentia naturalis sinè auxilio supernaturali actus supernaturales non continet; ergo &c. Maj. patet in præceptis fidei, spei, & caritatis, quorum objectum est Deus ut auctor supernaturalis: fidei quidem, ut prima veritas in dicendo, spei in ratione auxiliantis, & caritatis in ratione summi boni in se.

XLVIII. Confirm. primò. Præceptum supernaturale credendi nequit impleri, nisi per actum fidei divinæ; aliàs hæreticus non habens fidem divinam posset implere præceptum fidei, quoad substantiam: sed actus fidei divinæ, utpote supernaturalis, nequit haberi per vires naturæ; ergo &c.

Confirm. secundò. Præceptum credendi &c. obligat ad credendum &c. prout oportet ad salutem; quia talia præcepta dantur de mediis necessariis ad salutem: sed hoc modo credere &c. non potest homo viribus propriis, nisi gratiâ adiuvetur, ut statuunt Concilia Arausicanum II. *Can.* 25. & Tridentinum *Sess.* 6. *Can.* 3. ergo &c.

XLIX. Posterior etiam pars, quæ non minùs certa est, & si non immediatè, mediatè saltem ad fidem pertinens, traditur à D. Thom. *hoc a.* 4. ubi postquam dixit, præcepta naturalia impleri posse, quoad substantiam, & *quoad modum agendi, ut scilicet ex caritate fiant*; subjungit: *Et sic neque in statu naturæ integræ, neque in statu naturæ corruptæ potest homo implere absque gratia legis mandata. Unde Augustinus in lib. de Corrept. & grat. c.* 2. *cùm dixisset, quòd sinè gratiâ nullum prorsus bonum homines faciunt, subdit:* Non solùm, ut, monstrante ipsâ, quid faciendum sit, sciant; verùm etiam, ut, præstante ipsâ, faciant cum dilectione quod sciunt.

L. In hoc sensu Patres Arausicani *Can.* 7. interpretati sunt illud Jonn. 15. v. 5. *Sinè me nihil potestis facere:* idest, nihil ad salutem pertinens. Et illud 2. Cor. 3. v. 5. *Non quòd sufficientes simus, cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Nam modus operandi in ordine ad salutem, dirigendo opus per caritatem ad vitam æternam, excedit omnes vires creaturæ; quæ, nisi elevetur per gratiam, nec de salute æterna potest cogitare.

LI. Sed dices contra primam partem primò. Estò præcepta supernaturalia, quæ dantur de actibus internis, non possint impleri sinè auxilio supernaturali, benè tamen præcepta, quæ dantur de actibus externis.

Nego tamen assumtum. Quia sicut omissio actus interioris fidei, quando instat præceptum de tali actu, opponitur fidei theologicæ; ita & omissio exterioris confessionis: & sicut credere, quæ fides docet, ita ea exteriùs confiteri, à fide est. Et rursus: sicut credere, ut est necessarium ad salutem, cadit sub præcepto fidei; ita etiam confessio fidei, ut ore fit ad salutem: ut enim ait Paulus, Roman. 10. v. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Tam ergo supernaturale est præceptum de externa fidei confessione, quàm de actu interno credendi, & utrumque ad salutem tendit, ergo utrumque, ut impleatur, requirit auxilium supernaturale, cùm utrumque ad fidem divinam spectet.

LII. Dices secundò. Potest Gentilis, vel hæreticus non habens habitum fidei theologicæ credere, & exteriùs confiteri aliquod mysterium, & saltem quoad substantiam satisfacere præcepto,

cepto; ergo &c. Ant. probatur. Præcepta naturalia, quæ dantur de actibus virtutum, adimpleri possunt, quoad substantiam, per actus sive internos, sive externos, quamvis non procedant ab habitu illius virtutis, neque secundùm modum virtutis: potest enim quis non habens habitum misericordiæ, aut justitiæ, largiri eleemosynam, & reddere alteri quod suum est, & implere præceptum; ergo à pari potest quis &c.

LIII. Respondeo, dist. ant. Non habens habitum fidei, habens tamen auxilium supernaturale &c. admitto ant. Non habens nec habitum fidei, nec auxilium supernaturale, nego ant. Neque oppositum suadent allata exempla. Imò sicut actus misericordiæ, & justitiæ factus ab eo, qui nondum habet habitum illarum virtutum, estò non procedat à virtute misericordiæ, & justitiæ, procedit tamen ab auxilio Dei ordinis naturalis: ita actus fidei, ut saltem naturâ antecedit habitum fidei, ut sit impletivus præcepti, estò non procedat ab habitu fidei, procedere tamen debet ab auxilio supernaturali Dei.

LIV. Sed instabis. Si quis instante præcepto fidei credat, sed ex inani gloria, verè implet præceptum fidei: sed actus ille, utpote vitiosus, nec procedit ab habitu fidei, neque ab auxilio supernaturali; ergo &c.

Confirmabis. Homo in peccato mortali existens potest suscipere Baptismum, & facere Confessionem informem: & sic, estò non suscipiat gratiam, implere præceptum Baptismi, & Confessionis, quantùm ad substantiam, per vires naturales absque auxilio supernaturali, quod ad tales actus, utpote peccaminosos, dari non potest.

LV. Respondeo, dist maj. Si inanis gloria sit motivum adæquatum credendi, nego maj. Si sit merè concomitans actum credendi, con. maj. Aliquem ergo credere ex inani gloria, vel alio motivo humano, contingere potest dupliciter. Uno modo, ita ut adæquata ratio credendi sit inanis gloria, non quia Deus dicit: & hoc modo non implet præceptum fidei. Alio modo, ut ratio credendi sit quidem, quia Deus dicit, & proinde supernaturalis, eam tamen circumstantia inanis gloriæ concomitetur: & in hoc casu implet præceptum fidei per auxilium supernaturale datum ad actum fidei, non ad circumstantiam inanis gloriæ illum vitiantem.

LVI. Ad Confirm. concedo, quòd homo in peccato mortali existens potest suscipiendo Baptismum, vel faciendo Confessionem informem (si tamen sit valida) implere præceptum de utroque: quia, estò peccet, peccat quidem contra præceptum religionis, quo obligatur dignè facere, quæ pertinent ad cultum Dei; non tamen contra præceptum ea Sacramenta suscipiendi. At nego, quòd ea præcepta impleat absque auxilio supernaturali Dei. Sicut enim nequit homo velle Sacramenta conficere, nisi à Deo moveatur per auxilium supernaturale; ita nequit velle ea suscipere, quia nequit suscipere sine intentione ea suscipiendi: quæ certe supernaturalis est, & ab auxilio supernaturali esse debet. Neque sequitur, Deum auxilio suo concurrere ad peccatum indignè suscipientis. Quia in susceptione indigna Baptismi duo sunt: & intentio suscipiendi Baptismum, & implendi præceptum, & indigna sumtio. Ad primam Deus auxilio suo concurrit; ad secundam sola malitia sumentis. Quemadmodum in actione Sacerdotis sacrilegè consecrantis duo sunt: & actio consecrativa, & sacrilegium. Deus ergo auxilio suo supernaturali concurrit ad actionem quatenus consecrativam, non verò quatenus sacrilegam. Nota tamen, precepto Communionis annuæ non satisfieri per sacrilegam Corporis Domini manducationem. Oppositum enim damnatum fuit ab Innoc. XI. *Proposit.* 55. 2. Martii 1679.

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Sintne aliqua Praecepta, quæ nec per Dei Gratiam impleri possint in hac Vitâ?

LVII. Esse aliqua, contendunt hæretici Lutherus, Calvinus, & alii ejusdem furfuris, quibus accesserunt Bajus, & Jansenius. Lutherum, & Calvinum damnavit Tridentinum *Sess. 6. Can.* 18. his verbis: *Si quis dixerit, Dei praecepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, anathema sit*. Bajum proscripsit S. Pius V. censurâ notando ejus propositionem *num.* 54. quæ talis erat: *Definitiva hac sententia, Deum homini nihil impossibile praecepisse, falsò tribuitur Augustino, cùm Pelagii sit*. Jansenium verò Innocentius X. anno 1653. cujus primam hanc propositionem damnavit: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus, secundùm præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, quâ possibilia fiant*. Consimiles propositiones confixit in Quesnellio Clemens XI. Constit. *Unigenitus*.

LVIII. Dico ergo. Ad fidem pertinens est, nulla esse præcepta, quæ ab homine in hac vitâ non possint impleri per gratiam. Hanc veritatem statuimus. tùm *Tom.* 3. *in* 1. *p. q.* 2. *de Volunt. Dei Dub.* 3. §. 3. *à nu.* 14. & toto §. 7. Aliqua etiam diximus *Dub. præsenti nu.* 27. quò meum Candidatum remitto.

Prædictis tamen ad præsens addi potest, quòd Christus, *Matth.* 11. *v.* 30. invitans omnes ad tollendum jugum suum, ait: *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve*. Quomodo autem esset jugum suave, & onus leve, si aliqua imponeret præcepta, quæ non possent impleri ab iis, quibus dantur? Deinde: si Deus Ezech. 36. v. 27. *Spiritum* (inquit) *meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini*: vel Deus in suis promissis non est fidelis, & verax, quod nefas est cogitare: vel per Dei gratiam omnia ejus præcepta possunt impleri. Hinc David *Psalm.* 118. *v.* 32. generaliter dicit: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum*. Et v. 167. *Custodivit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer*. Et v. 168. *Servavi mandata tua, & testimonia tua*.

LIX. Audiendus est S. August. *lib. de Nat. & gratia cap.* 69. dicens: *Eo ipso, quo firmissimè credimus, Deum justum, & bonum impossibilia non potuisse præcipere; hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus: omnia quippe fiunt facilia caritati, cui uni Christi sarcina levis est, aut ea una est sarcina ipsa, quæ levis est. Secundùm hoc dictum est: Et præcepta ejus gravia non sunt; ut, cui gravia sunt, consideret, non potuisse divinitus dici, gravia sunt, nisi quia potest esse cordis affectus, cui gravia non sunt, & petat, quo destituitur, ut impleat, quod jubetur*. Unde c. 43. dixerat: *Non igitur Deus impossibilia jubet, sed jubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis*: quæ ex Augustino desumsit Trident. *Sess. 6. cap.* 11. addens: *Et adjuvat, ut possis*.

LX. Ratio autem est. Cùm enim Deus puniat omnem voluntariam mandatorum suorum transgressionem; impium foret existimare, Deum punire eum, qui mandata ejus non observavit, quia observare non potuit.

LXI. Quoniam verò Sectarii præcipuam difficultatem movent de duobus præceptis, nempe, isto: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & isto: *Non concupisces*. De primo posse impleri per gratiam, ostendimus præcedenti Dubio. De secundo alibi à nobis ostensum est, motus concupiscentiæ prævenientes, & omnino involuntarios non esse peccata, nec prohibita præcepto: *Non concupisces*: ideo-

que hominem eos sentientem, sed non consentientem, legis prædictæ non debere pronuntiari transgressorem. Quemadmodum enim Deus homini non præcipit, ut faciat, quod facere non potest: ita neque prohibet id, quod vitare, etsi maximè velit, omnino non valet. Impediunt quidem hi motus, ne omni modo, ex corde toto; non tamen efficiunt, ut ea, quæ de diligendo Deo lex est, non veraciter impleatur: caritas enim, quam secum consistere patitur, etsi violenta carnis rebellio, idcirco etiam legis plenitudo dicta est, quòd per eam divina lex impleatur. Unde meritò à S. Pio V. damnatus est articulus 75. *Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati probibiti praecepto:* Non concupisces. *Unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur praeceptum:* Non concupisces, *quamvis transgressio peccatum non deputetur.* Et 76. *Quamdiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit praeceptum:* Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

LXII. Nec obstat, hoc axioma: Deum impossibilia non præcipere, fuisse familiare Pelagio, & Pelagianis. Nam Pelagius, & Pelagiani, & abutebantur ad suæ hæresis confirmationem; & ut persuaderent, omnia præcepta legis posse per solas vires liberi arbitrii adimpleri: cùm nos dicamus, impleri quidem posse, sed divinæ gratiæ adjutorio. Hinc Beda *l. 1. in Cantica* contra Julianum Pelagianum ait: *Quod dicit, Dominum non impossibile aliquid praecepisse, qui justus est, verum profectò dicit, si ad ejus respicit auxilium, cui Catholica vox supplicat:* Deduc me in semitas mandatorum tuorum. *Si verò viribus animi sui fidit, refellit eum veridica ejusdem justi Conditoris sententia, quæ dicit:* Sinè me nihil potestis facere.

LXIII. Objiciunt Petrum, *Actor. 15. v. 10.* de jugo legis dicentem: *Quod neque nos, neque Patres nostri portare potuimus.* Item Paulum *Rom. 7. v. 18.* ubi ait: *Velle adjacet mibi, perficere autem non invenio.*

LXIV. Sed ad primum dico, Petrum non significare impossibilitatem legis servandæ, sed difficultatem, quâ non obstante multi, etiam ante Christi adventum, eam servarunt.

Ad secundum jam alibi dixi, quomodo exponendus sit Paulus. Modo addo, sensum ejus esse hunc: habeo quidem (etsi non ex me, sed ex divino munere) voluntatem non patiendi, neque sentiendi pravos concupiscentiæ motus: sed velim, nolim, eos patior; & sic non invenio, me (tametsi divinâ gratiâ adjutum) posse totum illud bonum perficere, quod benè vellem. In hoc tamen non peccabat Paulus, sed in hac infirmitate virtus ejus perficiebatur. Unde roganti ipsi, ut à stimulo carnis suæ Angelo Satanæ eum colaphizante liberaretur, *2. Cor. c. 12. v. 9.* respondit Dominus: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.*

DUBIUM VIII.

An sit necessaria Gratia ad Victoriam Tentationum?

§. I.

Aliqua supponuntur.

I. Suppono primò: tentationem nil aliud esse, quàm motivum solicitans, ac inducens ad malum, vel retrahens à bono; quod ex triplici causa potest occurrere: nempe, ex suggestione Dæmonis, ex inclinatione appetitus, & ex occasionibus, quæ in humano convictu sese offerunt. Et hi sunt tres humani generis hostes, vulgo dicti Dæmon, Caro, & Mundus.

II. Suppono secundò: quasdam tentationes esse graves, magnas, vehementes, & difficilis repressionis; alias leves, parvas, parum urgentes, & facilis repressionis. Primi generis sunt,

sunt, quæ vel multùm durant, vel multùm impellunt; quia sunt de objecto valdè alliciente ad sui prosecutionem, & ad quod tentatus valdè est propensus, vel ex complexione, vel ex habitu. Secundi generis sunt, quæ vel parùm durant, vel non multùm alliciunt. Ad cognoscendum autem, quæ sit gravis, quænam verò sit levis tentatio, nulla certa regula præscribi potest: nam quæ respectu unius est gravis, potest esse levis respectu alterius. Quare ad formandum judicium de gravitate, vel levitate tentationis, attendendum est ad circumstantias, & præcipuè personæ, quæ tentatur.

III. Suppono tertiò; tripliciter posse vinci tentationem. Primò: ex fine pravo; ut si quis vincat tentationem luxuriæ ex avaritia, aut gulæ ex inani gloria. Quo pacto multi Ethnici tentationes ad vitia habentia turpitudinem ex gloriæ cupiditate vicerunt, & alia multa graviora, & difficillima superarunt: & ad vincendam tentationem ex hoc fine, certum est, gratiam necessariam non esse; cùm hæc non sit bona, & vera victoria: quoniam *carnalis cupiditas, quâ peccatum commutatur potiùs, vel augetur, cupiditate aliâ non sanatur*, ut ait August. *l. 3. contra duas Epist. Pelagian. c. 4.* & ita vincens non vincat, nisi ab alio peccato victus. Unde Prosper *Carmine de Ingratis* de eo dicit: *In vulnera vulnere surgit:* hoc est unum peccatum vincit altero peccato. Nec tàm ipse homo vincit peccatum, quàm unum peccatum vincat aliud: ideoque ad ejusmodi falsam victoriam nec gratia, nec auxilium Dei concurrunt; cùm Deus neminem adjuvet ad peccandum.

Secundò; victoria tentationis contingere potest ex amore Dei, & caritate: & hoc modo certum est, non posse vinci sinè speciali gratiâ. Victoria enim hoc modo confert ad salutem. In negotio autem salutis: *Solâ, quæ per Christum est, gratiâ homines liberantur à malo, & sinè eâ nullum prorsus, sive cogitando, sive volendo, & amando, sive agendo faciunt bonum*, ut ait August. *l. de Corrept. & gratia c. 2.* Et in hoc sensu intelligendum est illud Psalm. 117. v. 13. *Impulsus, eversus sum, ut caderem, & Dominus suscepit me.* Psalm 17. v. 30. *In te eripiar à tentatione.* Et Matth. 6. v. 13. *Ne nos inducas in tentationem.*

Tertiò modo potest vinci tentatiò ex fine, vel motivo naturalis honestatis virtutis, & odio turpitudinis peccati, non tamen ex amore Dei, nec cum proventu, aut lucro animæ: ita ut talis victoria ad salutem animæ, aut justificationem nec proximè, nec remotè conducat, aut disponat. Et in hoc sensu Dubium procedit.

IV. In hoc Vazquez, & omnes illi, qui tenent, absque auxilio speciali gratiæ nullum prorsus opus moraliter bonum posse effici ab homine lapso; consequenter dicunt, nullam tentationem, quamvis levissimam, posse ab eo vinci sinè speciali gratiæ auxilio. Qui verò affirmant, hominem lapsum sinè speciali auxilio gratiæ posse aliquod opus bonum morale facere; sustinent, posse etiam sinè speciali auxilio aliquam tentationem levem superare, non tamen gravem.

§. II.

Prima Resolutio.

V. Dico primò. Contingere potest, quòd homo lapsus sinè auxilio speciali gratiæ, cum solo auxilio generali Dei moventis, aliquam levem tentationem superet. Prior pars ex dictis superiùs sequitur: Docuimus enim, naturam hominis non esse ita corruptam, & liberum arbitrium non esse ita extinctum, quin aliquando suis viribus aliquod bonum morale facere, & aliquod præceptum naturale servare possit; ergo etiam poterit aliquam levem tentationem vincere. Conf. prob. Dum enim voluntati propo-

poni-

ponitur judicio indifferente aliquid faciendum; non solùm ei proponitur bonum, sed etiam repræsentatur malum, & utrumque, ut sibi conveniens, & aliquomodo alliciens; ergo dum voluntas relicto malo prosequitur bonum, aliquam saltem levem tentationem vincit; ergo si aliquando bonum operari potest sinè gratiâ, poterit etiam aliquando vincere tentationem levem sinè gratiâ.

VI. Secundò probatur. Neque est specialis gratia, quòd una, vel altera tentatio levis sit: neque est specialis gratia, quòd aliquando vincatur, supposito, quòd levis sit; ergo &c. Ant. pro prima parte probatur. Non est connaturale homini etiam lapso, quòd objecta delectabilia ipsum semper nimis alliciant, quòd ex humorum commotione semper graviter moveatur, & quòd Deus semper permittat, hominem à Dæmone tentari: sed potiùs cùm in eo inclinatio ad bonum honestum non sit prorsùs extincta, convenit, ut objecta sensibilia minùs moveant, ac minùs repugnent rationi, in iis præsertim actibus, ad quos homo est naturaliter propensus, ut honorare Parentes, vel dare eleemosynam extremè indigenti, qui actus facilè, & cum magna delectatione sæpe fiunt. Et licèt homo in pœnam tentetur à Dæmone; ad suavem tamen Dei providentiam pertinet, quòd non semper respiciat ad hominis indignitatem, sed aliquando concedat, tentari solùm leviter; ergo non est semper specialis gratia, quòd tentatio sit levis.

Secunda autem pars prob. Indifferenti, & expedito ad bonum, & malum, & potiùs aliqualiter inclinato ad bonum, debetur, ut non semper permittatur malum; sed potiùs connaturale videtur, ut aliquando determinetur ad bonum, & aliquando permittatur malum: sed homo lapsus, etiam leviter tentatus, manet indifferens ad bonum, & malum, & aliqualiter inclinatus ad bonum; ergo &c.

Et confirmatur. Quia infirmitas naturæ lapsæ tollit quidem potentiam expeditam ad opus difficile, quod est proprium hominis sani, non tamen ad opus facile, ut vidimus: sed vincere levem tentationem est opus facile; ergo &c.

Hinc S. Pius V. inter propositiones Baii damnavit hanc, *num.* 30. quâ negabat: *Tentationi ulli sinè gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur*. Ex quo constat, liberum arbitrium alicui tentationi resistere posse sinè gratiæ Christi adjutorio, sic ut non inducatur in tentationem, neque ab ea superetur, esse doctrinam catholicam.

VII. Huc etiam pertinet, quòd S. Augustinus *l.* 1. *de Peccat. meritis c.* 22. agnoscit hominem à pueritia modestiorem, ingeniosiorem, temperatiorem, magna ex parte libidinum victorem, qui oderit avaritiam, luxuriam detestetur, atque ad cæteras virtutes pronior, aptiorque consistat: & tamen eo loco sit, ubi ei prædicari gratia Christiana non possit. Loquitur enim de illo, qui sinè fide, & fidei voluntate, imò & sinè cognitione, sinè speciali gratiâ operatur; ergo iste poterit sinè speciali gratiâ aliquam levem tentationem vincere, & opus bonum facere.

VIII. Quòd verò sinè auxilio Dei moventis nemo possit, (quæ est altera Assertionis pars) constat. Quia levem aliquam tentationem vincere, est quoddam bonum morale: ut autem docet S. Tho. hâc *q.* 109. *a.* 2. & reliquis, nullum bonum morale fieri potest absque Dei primæ causæ, & primi motoris auxilio.

IX. Sed objicies primò. Scripturam, Concilia, & Patres victoriam tentationum soli divinæ gratiæ tribuere: Scripturam quidem. Nam *Psalm.* 17. *v.* 30. dicitur: *In te eripiar à tentatione*. Psalm. 117. v. 13. *Impulsus, eversus sum, ut caderem, & Dominus suscepit me*. Matth. 26. v. 41. *Orate*, *ut*

ut non intretis in tentationem. Concilia etiam. Nam Arausicanum 2. Can. 9. *Divini* (inquit) *muneris est, cum rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injustitiâ continemus*. Et in Concilio Palęstino, apud Diospolim, cogitur Pelagius retractare capita errorum suorum, quorum undecimum erat hoc: *Et victoriam nostram non esse ex Dei adjutorio, sed ex libero arbitrio*. Retractatio autem hæc erat: *Ut fateatur, quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis, & illic propriam habemus voluntatem, non tamen ex illa, sed adjutorio Dei, nostram provenire victoriam*. Multa etiam Pontificum testimonia, & Patrum profert Ivenin *Tom. 5. Inst. Theol. part. 6. dissert. 1. de Gratia Actuali c. 5.* quibus conatur ostendere, ad omnes omnino tentationes, etiam leves, superandas requiri gratiæ adjutorium.

X. Respondeo, omnia præfata testimonia, tùm Scripturæ, tum Conciliorum, tum Pontificum, & Patrum exponenda esse, vel non de una, aut alterâ levi tentatione; sed de omnibus, aut saltem de pluribus, & per longum tempus. quod etiam nos concedimus: vel de vehementioribus, & magnis: vel de quarumcumque victoria cum animæ proventu: vel tandem de victoria, nedum quoad substantiam, sed etiam quoad modum, nempe, procedentem ex caritate. Concilia enim, & Pontifices, ac Patres procedebant contra errores Pelagii, qui gratiæ necessitatem negabat etiam ad victoriam tentationum conducentem ad animæ proventum, & salutem æternam. Nos autem loquimur de victoria levis tentationis ex motivo, honesto quidem, sed naturali. Et hoc sustinemus; ne, dum à Pelagii errore volumus extricari, incidamus in errorem oppositum Baii, liberum arbitrium spoliantis omnibus viribus ad operandum bonum, & resistendum malo, qui, ut vidimus, damnatus fuit. — Nec dicat Ivenin, quòd Concilia &c. indefinitè dicunt, victoriam tentationum esse à Deo, & consequenter omnium; quia propositio indefinita æquivalet universali. — Nam indefinitè quidem loquuntur, sed in determinata materiâ, nempe, de victoria cum animæ proventu ad salutem: unde sequitur quidem, omnem victoriam hoc modo reportatam esse ex speciali gratia, non autem omnem omnino. Etenim etiam dicunt cum Scriptura, omne bonum de sursum esse, sufficientiam nostram ex Deo esse: & tamen ipse Ivenin, citato loco *cap. 1. a. 2.* concedit, hominem lapsum posse sinè gratiâ opus aliquod referre ad finem honestum, licet perrarò. Cur ergo dici non poterit, posse etiam aliquando, & rarò levem aliquam tentationem sinè gratiâ superare? — Idcircò à Deo petimus victoriam tentationum, etiam levium: quia aliquando vincere tentationem levem, estò non sit specialis gratia naturæ; quòd tamen hic homo lapsus, in hac occasione, levem solùm patiatur tentationem, vel illam vincat, specialis gratia esse potest huic individuo, ut supra diximus de actu bono facili: & ideo Deum rogamus.

XI. Objicies secundò, & replicabis. Quòd non omnis tentatio sit gravis, sed aliqua levis, specialis gratia est; ergo &c. Ant. prob. ex Patribus ponderantibus insidias Diaboli, qui totis viribus conatur ad hominis perditionem, & contra quem nobis continuò pugnandum est; cui certè semper succumberemus, nisi divina gratia præstò foret. Quòd si aliquando non graviter, sed leviter tentet, meritis Christi adscribendum est; qui Dæmonem ligavit, ne semper tentet, & ne quoties tentat, graviter tentet.

XII. Respondeo, dist. ant. Specialis gratia est huic, vel illi individuo, conc. antec. Naturæ humanæ semper, nego ant. Quòd enim ego potiùs, quàm alter levi tentatione pulser, & eam vincam, mihi certè gratia est specialis. At quòd natura humana, viribus quidem ad bonum infirmata, sed non peni-

Digitized by Google

penitus destituta in aliquo suo individuo, & aliquando tentatione solùm levi impetatur, & eam vincat, connaturale, & debitum est, non gratiosum; sicut etiam, quòd in aliquo suo individuo aliquod opus bonum operetur. Ad probat. dato, quòd omnis pugna nostra sit contra Diabolum, cùm sæpè homo tentetur à concupiscentia suâ, ut ait S. Jacobus *cap.* 1. *v.* 14. quæ non semper graviter tentat, concedo, quòd Diabolus, si sibi relinqueretur, semper graviter nos tentaret; sed hoc sibi non semper à Deo permittitur, imò interdum coercetur: quæ Diaboli refrænatio, estò ex meritis Christi fit, ad providentiam tamen generalem spectat. Supposito enim, quòd Deus hominem punire noluerit tantâ pœnâ, sed illi juxta suam debilitatem providere, & ipsius Dei bonitatem; connaturale est, quòd aliquando pugna vel cesset, vel pugna sit levis. Sicut supposito, quòd Deus noluerit, hominem ob peccatum annihilare; ad providentiam generalem pertinet, quòd ipsum conservet.

XIII. Objicies tertiò. Indifferenti, ut tali, non debetur unum extremum præ alio, maximè si ad unum magis propendat: sed homo, leviter tentatus, indifferens est ad vincendum, & succumbendum, imò pronior ad succumbendum; ergo ei non debetur auxilium ad vincendum.

Addo: quòd si ei deberetur, non posset absque injuria denegari: sed homini, leviter tentato, sæpè sinè injuriâ negatur, cùm de facto succumbat, quin Deo imputetur ejus lapsus; ergo &c.

XIV. Respondeo, dist. maj. Non debetur in omni individuo, & in omni occasione, co. maj. Non debetur naturæ in aliquo individuo, & aliquâ occasione, nego maj. Et similiter dist. conf. Ut ergo dicebamus, auxilium ad vincendum potiùs, quàm succumbendum tentationi, estò sit specialis gratia huic individuo, & in hac occasione; est tamen debitum naturæ humanæ, cui debetur aliquando vincere, & non semper succumbere: & licèt ratione corruptionis aliquam contraxerit pronitatem ad malum, retinet tamen indifferentiam, & inclinationem ad bonum. Quod exemplo firmatur: nam quòd aliquis homo gaudeat bono ingenio, & firmâ valetudine; specialis gratia est individuo præ altero, cui non confertur: quia tamen ad generalem Dei providentiam pertinet providere, ut natura humana in aliquo suo individuo talibus donis fruatur; ideo naturæ humanæ speciales gratia non sunt.

Ad id, quod additur, dico, quod cui debetur, nunquam negatur; debetur autem naturæ humanæ in aliquo individuo vagè, & aliqua occasione, & hoc nunquam negatur. Si autem negetur huic individuo, non fit injuria, quia illi non debetur: & si huic negetur, alteri tamen, vel illi in altera occasione conceditur.

§. III.

Posterior Resolutio.

XV. Dico secundò. Homo lapsus non potest sinè speciali gratiâ facta, nedum individuo, sed naturæ vincere gravem tentationem. Hanc veritatem probant primò omnes auctoritates Scripturæ, Conciliorum, Pontificum, & Patrum, quas Adversarii §. præcedente attulerunt.

Deinde eam suadet ratio primò. Natura lapsa est debilis, & infirma, liberum etiam arbitrium ad bonum, etsi non sit extinctum, est tamen viribus attenuatum; ergo, nisi specialiter juvetur, solùm poterit ad opera facilia, non ad difficilia, qualis est victoria gravis tentationis. Conseq. probatur ex sæpè allato exemplo hominis infirmi, qui aliqua quidem facere potest, non tamen omnia, quæ facere potest sanus.

XVI. Secundò probatur. Gravis tentatio illa est, quæ vehementer inclinat

Digitized by Google

clinat ad malum, & retrahit à bono; & licèt non totaliter præveniat rationem, illam tamen obscurat; ex quo fit, ut in illius præsentia tepidè, & remissè voluntatem alliciat: at eo ipso, quòd ita contingit, non debetur homini determinatio ad bonum rationis; ergo si ad illud determinetur, specialis gratia erit. Min. probatur primò. Voluntas posita inter duo bona inæquali efficaciâ sibi proposita, connaturaliùs amplectitur bonum sibi efficaciùs propositum; ergo amplecti bonum rationis tepidè, & remissè propositum, relicto bono delectabili efficaciùs movente, quod in gravi tentatione contingit, non debetur voluntati. Secundò. Connaturale est cuivis agenti, operari secundùm prævalentem inclinationem: sed urgente gravi tentatione prævalet inclinatio ad bonum delectabile; ergo &c.

XVII. Sed objicies primò. Homo ex motivo humano, & sæpè pravo, potest vincere gravem tentationem; imò multa mala, ac sensibilia pati, usque ad sustinendam mortem; ergo poterit etiam ex honesto motivo vincere gravem tentationem, & fortia quæque pati. Conf. probatur. Ideo ex motivo honesto homo id non posset, quia in conspectu gravis tentationis bonum rationis valde remissè, bonum autem delectabile valde intensè, & efficaciter ei proponitur: & ideo magis eum movet, & inclinat; sed etiam homini graviter tentato v. g. de furto, remissè proponitur motivum pravum, puta inanis gloriæ, aliàs tentatio furti non esset gravis; ergo si non obstante hoc, ex motivò inanis gloriæ potest vincere tentationem furti, quare non poterit eam vincere etiam ex motivo honesto?

XVIII. Respondeo, con. ant. neg. conf. ad prob. nego absolutè min. Estò enim initio tentationis de furto, furtum magis moveat, & alliciat, quàm inanis gloria; considerans tamen, quòd si furetur, famam amittet, format judicium practicum, meliùs sibi esse abstinere à furto, quàm furando famæ jacturam pati: quo judicio cupiditas servandæ famæ magis incipit movere, quàm cupiditas furti, & sic tentatio, quæ erat gravis, fit illi levis. Cumque hoc judicium viribus propriis formare possit, potest etiam viribus propriis, ex motivo humano, vincere tentationem gravem; seu veriùs de una tentatione in aliam ruere, eique succumbere: non sic autem potest eam vincere ex motivo honesto. Nam, ut docet S. August. *l. de Patientia c. 16.* bonum rationis non ita efficaciter movet sensum, imo sæpè opponitur illi. At cupiditas mundi, amor proprius, aliaque motiva prava valde propinqua sunt, & amica sensui: ex quo fit, ut homo graviter tentatus, ex propriis, insufficiens sit ad graves tentationes vincendas, ex motivo honesto; cujus convenientiam non facilè percipit, seu vix tunc percipit, nisi speciali gratiæ lumine illustretur mens, & voluntas moveatur. At ex amore proprio, vel mundi cupiditate præstò adest motivum: cupiditas enim ita exagitat voluntatem, ita efficaciter suadet, & fallaciter decipit, ut quæcumque etiam terribilia vincat, & superet; quæ tamen victoria non est, sed insania, & jactura.

Hoc exponit S. Aug. citato loco, simili argumento respondens his verbis: *Qui hæc dicunt, non intelligunt, & quemque iniquorum tantò esse ad quæcumque mala perferenda duriorem, quantò in eo major est cupiditas mundi: & quemque justorum tantò esse ad quæcumque mala perferenda fortiorem, quantò in eo major est caritas Dei. Sed cupiditas mundi initium habet ex arbitrio voluntatis, progressum ex jucunditate voluptatis, firmamentum ex vinculo consuetudinis. Caritas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.*

XIX. Objicies secundò. Non resistere gravi tentationi imputatur homini ad culpam; ergo ei potest resistere suis viribus: nemini enim imputatur

tur ad culpam, quod vitare non potest.

Confirmatur. Voluntas libera est ad resistendum gravi tentationi libertate nedum à coactione, sed à necessitate: atqui, si non posset resistere &c. esset necessitata ad succumbendum, & non libera à necessitate; ergo &c.

XX. Respondeo ex sæpè dictis, neg. conf. Ad prob. ibi adjunctam dist. ant. Quod vitare non potest, nec propriis, nec ab alio acceptis viribus, conc. ant. Quod non potest propriis viribus præcisè, nego ant. Sicut enim, ut homo dicatur posse observare præcepta etiam supernaturalia, & vitare peccata contra illa, non est necesse, ut id præstare valeat propriis viribus; sed sufficit, ut id præstare valeat gratiâ sufficiente, quæ ipsi à Deo præstò adest, cum eorum urget obligatio: ita, ut homo graviter tentatus contra præcepta naturalia possit tentationi resistere, non requiritur, ut id propriis viribus possit; sed ut possit viribus gratiæ, quæ illi quoties tentatur, adest, & quâ, si velit, potest tentationi resistere.

Ad Confirm. dico, voluntatem, dum tentatur, esse liberam à necessitate succumbendi, non libertate naturæ sibi relictæ, sed adjutæ per gratiam. Unde Paulus, Galat. 4. v. 31. *Non sumus* (inquit) *ancillæ filii, sed liberæ, quâ libertate Christus nos liberavit*.

XXI. Objicies tertiò. Ex S. Augustino *lib. de Patientia c.* 27. Potest quis ab Ecclesia separatus, non pro errore, qui eum separavit, sed pro veritate dogmatis, quæ apud eum remansit, qualecumque supplicium perpeti, etiam mortis: at is propriis naturæ viribus, & humanis motivis inductus, mortem, aliaque sustineret; ergo &c.

Respondeo ex S. August. ibi *c.* 29. dist. maj. Potest separatus ab Ecclesia pro veritate fidei &c. perpeti per donum Dei, quod S. Aug. ibi *Donum Exhæredatorum* appellat, con. maj. Per naturæ vires, distinguo rursus. Si dominetur in illius animo passio aliqua vehementior, puta, studium conservandæ apud Sectarios famæ, concedo. Si secus, nego. Sic idem S. Doctor fortitudinem Gentilium, quâ ad afferendam patriæ libertatem, & incolumitatem, mortem obierunt, appellat *donum Dei*, diversum tamen à donis filiorum Cœlestis Jerusalem.

DUBIUM IX.

An ad diu vitanda omnia Peccata Mortalia, quæ sunt contra Legem Naturæ, requiratur Specialis Gratia?

§. I.

Aliqua Supponuntur.

I. De peccatis mortalibus hìc sermo est: an sinè gratiâ possit homo lapsus omnia vitare. Nam de venialibus sequenti dubio agemus. Insuper de peccatis mortalibus contra legem naturæ: nam de peccatis contra præcepta supernaturalia hìc non loquimur. Dixi quoque: an ad ea *Diu* vitanda: nam ad ea vitanda per breve tempus, hominem potentem esse sinè gratiâ, suppono. Non enim homo in statu peccati mortalis existens in omnibus suis actibus peccat, ut contra hæreticos, & Bajum statuit Ecclesia. Unde superiùs diximus, hominem in peccato mortali existentem non semper operari ex affectu ad peccatum; sed aliquando opera moraliter bona facere posse. Addo: quòd si homo in peccato mortali existens in omni actu suo peccaret, ut peccatum vitare non posset, peccata illi voluntaria non essent; quod enim vitari non potest, nec peccatum est, nec voluntarium. Sermo igitur est: an possit sinè gratiâ homo lapsus peccata mortalia vitare, per diuturnum tempus. Ita S. Thomas hàc *q.* 109. *a.* 8. his verbis: *Antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam.*

tiam justificantem, potest singula peccata mortalia vitare, & secundùm aliquod tempus: quia non est necesse, quòd continuò peccet in actu. Sed quod diù maneat absque peccato mortali, esse non potest.

II. Loquimur etiam de homine in statu naturæ corruptæ: supponimus enim cum S. Thom. citato loco, quòd in statu naturæ integræ poterat homo absque usu, & influxu gratiæ habitualis (*non tamen sinè auxilio Dei eum in bono conservantis, quo subtracto etiam ipsa natura in nihilum decideret*) omnia peccata sivè mortalia, sive venialia vitare. Et rationem dat: quia peccare contra legem naturæ est recedere ab eo, quod est secundùm naturam: sed natura integra poterat non recedere ab eo, quod est secundùm naturam: poterat enim omne id, quod est naturale; ergo poterat vitare omne, quod est contra naturam.

III. Neque inferas, quòd si homo in statu naturæ integræ potuisset, vitando omnia peccata, evadere damnationem sinè gratiâ, seu sinè usu gratiæ, potuisset etiam absque usu gratiæ ad salutem pervenire — Nam plùs requiritur ad salutem consequendam, quàm ad evadendam damnationem, si utrumque absolutè consideretur, præscindendo à præsenti statu. Ad evadendum enim damnationem sufficit, nec peccatum habere, nec peccare: ad habendam verò salutem, ulteriùs requiritur, esse filium Dei adoptivum per gratiam, & eâ gratiâ benè uti, quando occurrit obligatio implendi divina præcepta, ut ad salutem oportet. Ita S. Thom. Q. 24. *de Verit. a.* 12. *ad* 2. ubi ait: *Et propterea non sequitur*, quòd *si aliquis evadat damnationem ex libero arbitrio, propter hoc ex viribus liberi arbitrii possit gloriam acquirere: hoc enim majus esset, & patet instantia de homine in statu innocentiæ.* His suppositis

§. II.

Resolutiones.

IV. Dico primò. Homo in statu naturæ corruptæ non potest peccata mortalia contra legem naturæ per diuturnum tempus vitare, nisi sanetur per gratiam sanctificantem. Ita D. Thom. hoc *a.* 8. cujus ratione sic probo. Quamdiù ratio non est perfectè subjecta Deo, non potest esse, quin insurgant multæ inordinationes in actibus rationis: sed ratio non fit perfectè subjecta Deo, nisi per gratiam habitualem, eam à peccato sanantem; ergo &c. Maj. probatur. Sicut inferior appetitus debet subdi rationi, & per rationis judicium regulari debent motus inferioris appetitus; ita etiam ratio debet subdi Deo, & in ipso constituere finem suæ voluntatis, ita ut ex ipso regulentur omnes actus humani: sed quamdiu inferior appetitus non est totaliter subjectus rationi, non potest esse, quin contingant inordinati motus in appetitu sensitivo; ergo ratione hominis non totaliter existente subjectâ Deo, consequens est, ut contingant multæ inordinationes in ipsis actibus rationis, & proinde peccata mortalia; quæ nil aliud sunt, quàm deordinationes rationis humanæ à Deo ultimo fine.

V. Confirm. ex eodem S. Doctore. Ut homo possit vitare omnia, & singula peccata mortalia, debet habere cor suum firmatum in Deo; ita ut pro nullo bono consequendo, vel malo vitando, ab eo separari velit: sed qui est in peccato mortali, non habet cor suum firmatum in Deo, sed habitualiter à Deo aversum; ergo &c. Maj. probatur. Cùm enim multa occurrant in hac vitâ mala, quæ formidamus, & bona delectabilia, ad quæ allicimur; si homo non habet cor suum firmatum in Deo, facilè, propter consequenda illa bona, aut vitanda illa mala, recedet ab illo, & contemnet

Digitized by Google

præcepta ejus. Tùm etiam, quia in repentinis homo operatur secundùm præconceptum finem, & secundùm habitum præexistentem; ergo qui habet cor suum firmatum, non in Deo, sed in bono commutabili, statim eliget illud, quod huic est consonum; *Quamvis* enim *ex præmeditatione rationis possit homo aliquid agere, præter ordinem finis præconcepti, & præter inclinationem habitus:* tamen, *quia homo non potest esse semper in tali præmeditatione, non potest contingere, ut diu permaneat, quin operetur secundùm convenientiam voluntatis deordinatæ à Deo, nisi citò per gratiam ad debitum ordinem reparetur*. Ita S. Thomas.

VI. Neque dicas, ex hac ratione solùm concludi, quòd, ratione hominis non perfectè subjectâ Deo, non possint vitari subitæ inordinationes, quæ sunt peccata venialia, cùm ob defectum deliberationis non possint esse mortalia.

Nam in primis dicta proportio sic est accipienda: ut sicut sensualitas non subjecta rationi, intra breve tempus, incidit in peccata venialia; ita ratio non subjecta Deo, intra breve tempus, incidit in mortalia: quia is, qui alicui fini perverso inhæret, non diù stat, quin eligat aliquid conformiter ad ipsum — Deinde: dum S. Thom, dicit, quòd qui est fini pravo affixus, facilè habet subitas inordinationes, non vult, eas esse ita subitas, ut sint absque omni deliberatione requisitâ ad peccatum mortale: sed quia sint absque deliberatione tali, quæ sufficiat, eum à peccato mortali perpetrando retrahere. Qui enim est animo malè affectus, quando ad novum peccatum mortale tentatur, vel non actu advertit, sicut posset, ac deberet, quòd sit contra Dei legem; vel si advertit, ea cogitatio non sufficit, ut ipsum à peccando retrahat; quia minoris æstimat Deum, quàm finem illum perversum, cui adhæret. Unde vel contingit, quòd priusquam bona cogitatio illi occurrat, jam consenserit: vel si occurrat, ipsum non moveat statim sinè majori deliberatione, quæ non semper adest. Unde S. Thomas Q. 24. de Verit. a. 12. *Quando* (inquit) *homini sic disposito occurrit aliquid faciendum, quod præcedenti electioni conveniat, repentè fertur in illud per electionem, nisi multâ deliberatione seipsum cohibeat. Nec tamen per hoc, quòd sic repente illud eligit, à peccato mortali excusatur, quòd aliquâ deliberatione indiget: quia deliberatio illa sufficit ad peccatum mortale, quâ perpenditur, illud, quod eligitur, esse peccatum mortale, & contra Deum*.

VII. Accedit: quòd, ut ait S. Gregorius Homil. 11. in Ezech. & lib. 25. Moral. c. 9. *Peccatum, quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere in aliud trahit*. Quia, ut idem *Homil. 17. in Ezech.* advertit, peccatum, quod per pœnitentiam citiùs non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati: si citiùs pœnitendo non tergitur, justo judicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem, etiam in culpam alteram permittit cadere. Si ergo. peccatum manens reatu, aliud peccatum trahit, & peccator meretur, ut Deus in pœnam præcedentis, & nondum deleti per pœnitentiam peccati, sinat, eum labi in alia; quomodo poterit diu manere, quin in novum labatur peccatum?

Adde: quòd hominem in tali statu multa circumstant, tàm intrinsecè, quàm extrinsecè ipsum provocantia ad peccandum: nimirum rebellio appetitus, tentatio Dæmonum, & societas pravorum hominum, qui exemplis, & consiliis suis rationem, per peccatum habitualiter à Deo aversam, in continuo periculo noviter peccandi tenent; quod propriis viribus certè, saltem diu, vitare non potest.

VIII. Dico secundò. Homo per gratiam habitualem sanatus, ut diu vitet peccata mortalia, indiget adhuc gratiâ actuali auxiliante. Ita S. Thomas hâc *q.* 109. *a.* 9, & probat primò exemplo S. August. l. de Nat. & grat. c. 26. *Sicut oculus corporis plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest*

potest cernere; sic & homo perfectissimè etiam justificatus, nisi aeternâ luce justitia divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere. Deinde id probat, tùm ratione generali; propter hoc scilicet, *quòd nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinae.* Tùm *ratione speciali, propter conditionem status humanae naturae; quae licèt per gratiam sanetur quantùm ad mentem, remanet tamen in ea corruptio, & infectio, quantùm ad carnem, per quam* servit legi peccati, *ut dicitur Rom. 7. Remanet etiam quaedam obscuritas in intellectu, secundùm quam, ut etiam dicitur Roman. 8.* Quid oremus, sicut oportet, nescimus. *Propter varios enim rerum eventus, & quia etiam nos ipsos non perfectè cognoscimus, non possumus ad plenum scire, quid nobis expediat secundùm illud Sapientiae 9.* Cogitationes mortalium timidae, & incertae providentiae nostrae: *Et ideò necesse est nobis, ut à Deo dirigamur, & protegamur, qui omnia novit, & omnia potest. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam convenit dicere:* Et ne nos inducas in tentationem; *&* fiat voluntas tua, sicut in Cœlo, & in terra; *& caetera, quae in oratione Dominica continentur, ad hoc pertinentia.* Haec S. Thomas.

Ex his haec conficitur ratio. Justi, etsi sanati quantùm ad mentem, egent tamen sanari quantùm ad carnem, quae menti adhuc rebellat; & ideo Deum orant, ne illos patiatur, tentatione vinci. Insuper incerti sunt, quid illis ad salutem expediat: & ideo Deum rogant, ut eis voluntatem suam ostendat; ergo ultra gratiam habitualem, quam habent, aliam gratiam petunt, eâque indigent, & haec est gratia actualis auxilians.

IX. Hoc idem ostendit S. Doctor 3. *Contra Gentes c. 155.* hoc discursu. Omne, quod est variabile, ad hoc ut figatur in uno, indiget auxilio alicujus moventis immobilis: sed homo variabilis est, & de bono in malum, & de malo in bonum; ergo ut immobiliter perseveret in bono, eget auxilio divino. Hinc est, quòd homines, etsi justi, debent semper manere in timore, debent semper Deum orare, ut illis concedat auxilium ad vitanda peccata, & pro eo obtento supplices gratias agere.

X. Hinc sequitur, hominem justum posse vitare omnia peccata mortalia, nec indigere Dei auxilio, ut possit, sed ut de facto vitet. Nam peccatum mortale in ratione consistit, hoc est in parte rationali, quae complectitur intellectum, & voluntatem: sed per gratiam habitualem ratio & sanata est, & reparata, quia Deo ut fini subjecta; ergo habet posse sufficiens ad vitanda omnia peccata mortalia. Unde qui justificatus est, potest in novitate vitae, & non secundùm carnem, sed secundùm spiritum, ambulare, exhibere membra sua servire justitiae in sanctificationem, quia peccatum in eo non dominatur, ut *Rom. 6.* dicitur, quia ex Deo natus est: *Omnis autem, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* (1. Joann. 3. v. 9.) Et ratio est: quia is, qui per gratiam justificatus est, Deum diligit per caritatem; qui autem Deum diligit, praecepta servat, vel servare potest, juxta illud Joann. 14. v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Quibus accedit: quòd 2. *Cor.* 12. *v.* 9. Deus dixit Paulo; *Sufficit tibi gratia mea*; non autem ea sufficeret, si eâ praeditus non posset vitare omnia peccata mortalia. Et propterea Tridentinum *Sess. 6. cap. 11.* declarat, justificatos posse cum divino auxilio sermones Dei servare.

§. III.

Contrariorum Rationes.

XI. PRimò objiciunt contra primam Assertionem. Homo integer poterat sinè gratiâ diù non peccare contra

Digitized by Google

tra legem naturalem; ergo etiam homo lapsus, non enim perdidit, quæ spectant ad naturam. — Respondetur tamen, quòd licèt ea, quæ spectant ad naturam, non perdiderit homo per lapsum; manserunt tamen infirmata, & vulnerata in ordine ad bonum.

XII. Secundò objiciunt. Homo non habens potentiam ad diù vitandum peccatum, necessariò peccaret, eique non imputaretur peccatum: sicut illi non imputatur, non habere gratiam, sinè quâ non potest peccata vitare.

Respondeo, negando, quòd absolutè necessariò peccaret: Deus enim omnibus dat auxilia sufficientia, quibus, saltem remotè, possit ad gratiam habitualem se disponere, vel saltem à Deo petere auxilium ad non peccandum. Quòd si ad eam nec se disponit, nec illud petit, necessitatur ad peccandum, sed à propria voluntate; quâ, cùm posset exire à statu peccati, & se firmare in bono, mavult in statu peccati perseverare. Et licèt in hominis potestate non sit, gratiam habere, vel advocare; in ejus tamen potestate est, per auxilium Dei ad eam se disponere, aut auxilium petere, vel saltem ei obicem non ponere. Responderi etiam potest ex D. Tho. Qu. 24. de Verit. a. 12. ad 7. *Quòd aliquis existens in peccato mortali potest vitare omnia peccata mortalia auxilio gratiæ; potest etiam ex naturali virtute singula vitare, quamvis non omnia: & ideo non sequitur, quòd peccatum committendo non peccet.*

XIII. Tertiò objiciunt. Homo sinè gratiâ servare potest omnia præcepta naturalia divisivè, & in particulari: sed unum ex præceptis naturalibus est, non peccare contra legem naturalem; ergo potest contra eam non peccare.

Respondeo primò, neg. maj. Ut enim supra vidimus, non potest sinè gratiâ servare præceptum diligendi Deum auctorem naturæ super omnia, quia includit observantiam totius legis: nec etiam potest observare præceptum non peccandi contra legem, quia hoc etiam esset, posse totam legem observare — Secundò, datâ maj. nego min. Præceptum enim non peccandi contra legem non est unum præceptum, sed dicit collectionem omnium præceptorum: & ideo impleri non potest, nisi omnia impleantur.

XIV. Quartò objiciunt. Si ad non peccandum diù, requiritur, ut homo sit in gratia, posset aliquis sinè revelatione certò scire, se esse in gratia: sed hoc est falsum; ergo &c.

Maj. probatur. Homo enim per experientiam potest scire, se diu abstinuisse à peccato mortali, quia peccatum mortale procedit ex deliberatione rationis: certò autem innotescere potest homini id, quod ex deliberatione facit.

Respond. neg. maj. ad prob. nego ant. Nemo enim, seclusâ Dei revelatione, certò potest scire, an amore, vel odio dignus sit, ac proinde se ab omni mortali labe esse immunem, maximè per longum tempus. Quia, estò peccata transgressionis cognita facilia videantur, omissionis tamen difficillimè cognoscuntur. Et quamvis peccatum mortale cum deliberatione fiat, multa tamen sunt, quæ, ut affecti sumus, repentè, & præcipiti judicio facimus; de quibus ambigimus, an deliberatè fecerimus, & an delinquerimus circa illa mortaliter, an solùm venialiter. Unde meritò ajebat David Psalm. 18. v. 13. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me.* Et Paulus 1. Cor. 4. v. 4. *Nihil enim mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.*

XV. Quintò objiciunt. Si homo, ut vitaret peccatum, teneretur esse in gratia, teneretur post peccatum statim agere pœnitentiam; quia si statim non ageret, exponeret se periculo iterum peccandi: periculum autem peccandi quisque vitare tenetur.

Respondeo, negando sequelam. Cùm enim non semper occurrat occasio peccandi, illud periculum est solùm re-

motum,

motum, & ideo non obligatur illud vitare. Si tamen gravis occurrat tentatio, secum ferens periculum proximum peccandi; tunc tenetur orare, pœnitere, & Dei gratiam implorare. Et ideo non sequitur, quòd peccator sit obligatus statim pœnitere; sed solùm in iis occasionibus, in quibus urget periculum proximum iterum peccandi.

XVI. Sextò objiciunt contra secundam Assertionem. Ideo homo lapsus non potest sinè gratiâ habituali omnia peccata contra legem naturæ vitare, quia hoc est opus hominis sani: sed homo in gratia est homo sanatus; ergo homo in gratia sinè ulteriori auxilio potest &c.

Confirmatur. Gratia habitualis ad hoc datur, ut possimus, bonum facere, & peccatum vitare; ergo si per gratiam homo non potest absque ulteriori auxilio, vel gratia frustra datur, vel est imperfecta.

Respondeo, dist. min. Est sanatus quantùm ad mentem, conc. min. Quantùm ad carnem, nego min. Responsio est D. Thomæ hoc *a. 9.* Estò enim homo per gratiam sanetur quantùm ad mentem, quia per illam mens hominis subjicitur Deo; remanet tamen in eo corruptio quantùm ad carnem, nempe, concupiscentia, ex qua variæ, gravesque tentationes oriuntur, voluntatem ad peccatum trahere molientes: quare, ut homo justificatus illas superet, & peccata vincat, præter gratiam habitualem, eget speciali auxilio Dei, de quo dicemus infra *Dub. 12.*

XVII. Sed dices. Idem S. Doctor *3. p. q. 62. a. 6. ad 3.* referens hanc responsionem, illam retractat dicens: *Alii dicunt, quòd Circumcisio conferebat gratiam, etiam quantùm ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vitâ aeternâ; non tamen quantùm ad hoc, quòd est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum; quod & aliquando mihi visum est. Sed diligentiùs consideranti apparet, hoc etiam non esse verum: quia minima gratia resistere potest cuilibet concupiscentiæ, & mereri vitam aeternam;* ergo &c.

Respondeo, D. Tho. non retractare doctrinam, quam hìc docet, sed quam admiserat, ut probabilem *in 4. dist. 1. q. 2. a. 4. quæst. 3.* nimirum, quæ asserebat, gratiam, quæ in Circumcisione dabatur, esse quidem sufficientem ad faciendam animam dignam vitâ æternâ; non tamen esse ex se sufficientem ad reprimendum motus concupiscentiæ, sicut sufficiens est gratia Baptismalis. Hanc ergo doctrinam in *3. p.* retractat, dum ait: quòd *minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ*, nimirum, de se, & quantùm ad sufficientiam. Non autem retractat id, quod docet hìc *q. 109.* nimirum, quòd estò gratia de se sufficiens sit, utramque sanitatem, & mentis, & carnis conferre; attamen ratione corruptionis, quam invenit in subjecto, priorem quidem conferat, non tamen secundam, saltem perfectè. Quemadmodum, licet calor aquæ bullientis de se superet ejus frigiditatem, & sufficiens sit, eam tollere; quia tamen aqua non est subjectum connaturale caloris, à frigore demum expellitur: ita quia gratia in nobis viatoribus est in subjecto multùm infirmo, indisposito, & vertibili, licèt ipsa fortior sit concupiscentiâ, & potens eam extinguere, ab ea tamen, nisi auxilio speciali Dei sustentetur, tandem superabitur, & corrumpetur.

XVIII. Ad Confirm. dico cum S. Tho. hoc *a. 9. ad 1.* *Quòd donum habitualis gratiæ non ad hoc datur nobis, ut per ipsum non indigeamus ulteriùs divino auxilio: indiget enim qualibet creatura, ut à Deo conservetur in bono, quod à Deo accepit. Et ideo si, post acceptam gratiam, homo adhuc indiget divino auxilio, non potest concludi, quòd gratia sit in vanum data, vel quòd sit imperfecta: quia etiam in statu gloriæ, quando erit omnino perfecta, homo divino auxilio indigebit.*

Hic

Digitized by Google

Hic autem aliqualiter imperfecta est, inquantùm hominem non totaliter sanat.

XIX. Septimò objiciunt contra eamdem. Ideo homo in peccato mortali existens nequit vitare omnia peccata, quia non habet cor firmatum in Deo: sed homo in gratia habet cor jam firmatum in Deo; ergo &c.

Respondeo primò cum D. Tho. hìc *ad* 3. rationem hanc concludere, hominem in gratia non indigere aliâ habituali gratiâ, non verò non indigere divino auxilio actuali. — Secundò respondeo, dist. min. Habet cor firmatum in Deo, mobiliter tamen, co. min. Immobiliter, nego min. & conf. Etenim negatio firmitatis cordis in Deo est quidem causa, cur homo lapsus non possit diù peccata vitare; positio tamen talis firmitatis non est adæquata causa vitationis: quia cùm homo in hac vitâ non firmetur in bono immobiliter, si ulterior actualis gratia non adsit, & gravis urgeat tentatio, in bono gratiæ, quam à Deo accepit, non conservabitur.

DUBIUM X.

An ut Homo lapsus vitare possit omnia Peccata Venialia, indigeat Gratiâ, & quali?

§. I.

Aliqua Præsupponuntur.

I. SUppono, hìc non esse sermonem de homine in statu integritatis, & innocentiæ: in illo enim felici statu potuisset vitare omnia peccata venialia, non solùm divisivè, sed etiam collectivè ex vi auxiliorum, quæ erant consona illi statui. Et ratio est: quia homo in illo statu gaudebat perfecta integritate; adeo ut appetitus sensitivus esset totaliter subjectus rationi, & omnis pars inferior parti superiori: sed peccatum veniale consurgit ex inordinato motu appetitus contra rationem, vel partis inferioris contra superiorem; ergo &c. Imò *Tom. 6. in* 1. *p. q.* 5. *Dub.* 7. ostendimus, hominem durante statu innocentiæ non potuisse peccare venialiter.

II. Suppono etiam, ut certum, hominem cum solis auxiliis statui præsenti ordinariis posse vitare omnia peccata venialia divisivè. Et ratio est: quia nullum est peccatum veniale, quod ab homine lapso, sed justificato, cum solo concursu generali vitari non possit: nulla enim est materia venialis peccati, ad quam non possit homo justificatus practicè attendere, & eam vitare; aliàs si non posset, ei peccatum non imputaretur. Loquimur ergo de omnibus peccatis venialibus collectivè.

III. Procedit etiam quæstio de vitatione eorum per totam vitam, aut per longum tempus. Nam per aliquod breve tempus posse hominem justum esse absque omni peccato veniali, probabilius censemus. Unde illud 1. Joan. 1. v. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est:* ait D. Th. 3. p. q. 79. a. 4. *Non est ita intelligendum, quin aliquâ horâ possit homo esse absque omni reatu peccati venialis: sed quia vitam istam sancti non ducunt sinè peccatis venialibus.* Quod confirmari potest ex S. Hieronymo *lib.* 3. *adversùs Pelagianos;* & ratione etiam. Tùm quia: qui recenter sunt Baptizati, non omnes statim peccant, etiam venialiter. Tùm quia: nullus justus adultus posset immediatè post mortem migrare in Cœlum, quin ad abluendam maculam priùs detineretur in Purgatorio; quod tamen est falsum.

Nec obstat illud Proverb. 24. v. 16. *Septies in die cadet justus.* Hoc enim verbum *in die* nec est in Hebræo, nec apud lxx. nec in Latinis Vulgatis emendatioribus legitur, sed: *Septies enim cadet justus, & resurget.* Imò S. Aug. l. 11. de Civit. Dei c. 31. *Septies* (inquit) *cadet justus, & resurget, idest,* quo-

Digitized by Google

quotiescumque ceciderit, non peribit. Quod non de iniquitatibus, sed de tribulationibus ad humilitatem pertinentibus, intelligi voluit. Quòd si de lapsu in peccatum accipere velimus, non significatur, quòd justus quolibet die septies peccet; sed quòd etiamsi sæpius, aut multoties peccet, facilè resurgat.

Cæterùm quantum sit illud breve tempus, in quo possit justus esse absque omni peccato veniali, prorsus incertum est, nec ab ullo homine definiri potest. Posse tamen unum diutiùs altero illis omnibus carere, prout fuerit in Dei amore ferventior, nulli dubium est. Posse quoque ad unum diem, vel etiam diutiùs, si sit honestis exercitiis occupatus, & in templo Dei vigilans, probabile est.

His ergo suppositis, quærimus: an homo in statu naturæ lapsæ, ut possit omnia peccata venialia collectivè per totam vitam vitare, egeat speciali gratia, quæ sit extraordinaria, & speciale privilegium. Secundò: an hoc privilegium sit necessarium, ut, possit vitare, an verò solùm, ut de facto vitet. Tertiò: an alicui ex hominibus hoc privilegium fuerit concessum.

§. II.

Resolutiones.

IV. Dico primò. Nemo per totam vitam, aut per diuturnum tempus, cum solis auxiliis gratiæ habituali annexis, potest omnia peccata venialia collectivè sumta vitare; sed ad hoc indiget speciali privilegio. Ita ex S. Th. hâc *q.* 109. *a.* 8. cujus rationem infra expendemus. Colligitur quoque ex Scripturis. 3 *Reg.* 8. *v.* 46. ait Salomon: *Non est enim homo, qui non peccet*: quod repetitur 2. Paralip. 6. v. 36. Psalm. 31. v. 6. *Pro hac* (nimirum pro remissione peccatorum) *orabit ad te omnis Sanctus*. Proverb. 18. v. 17. *Justus, prior est accusator sui*. Proverb. 20. v. 9. *Quis potest dicere: mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Ecclesiastæ 7. v. 21. *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet*. Jacobi 3. v. 2. *In multis enim offendimus omnes*. Et 1. Joann. 1. v. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*. Quibus apertè apparet, homines etiam justos, cum solis auxiliis gratiæ regulariter annexis, absque omni peccato vivere non posse. Et hinc est, quòd omnes etiam justi debent orando quotidie dicere: *Dimitte nobis debita nostra*.

V. Idem affirmant Patres. Hieronymus *Epist. ad Ctesiphontem*. Et *l.* 2. *adversùs Pelagianos*; quorum, inter alios, hic erat error, posse hominem vivere sinè peccato. Unde S. August. Serm. 29. de Verbis Apost. c. 2. *Sunt quidam* (inquit) *inflati viri, ita spiritu elationis pleni, ut dicere audeant, inveniri homines absque peccato. Dicunt ergo, justos prorsùs in hac vita nullum habere peccatum. Hæretici autem sunt Pelagiani, idemque Cœlestiani, qui hoc dicunt*. Et c. 6. *Non autem quia dico, quod non possumus hìc esse sinè peccato; homicidia facere debemus, aut adulteria, vel cætera mortifera peccata, quæ uno actu perimunt. Talia non facit bonæ fidei, & bonæ spei Christianus: sed illa sola, quæ quotidiano orationis penicula terguntur*. Tract. 1. in primam Joann. *Non potest homo, quamdiu carnem portat, non habere levia peccata*. Et *lib.* 2. *contra Julian. c.* 8. refert, & laudat S. Cyprianum sic dicentem: *Si nemo esse sinè peccato potest, & quisquis se inculpatum esse dixerit, aut superbus, aut stultus est. Quàm necessaria, quàm benigna est divina elementia; quæ cùm sciat, non deesse Sanctis quædam postmodum vulnera, dedit curandis denuo, sanandisque vulneribus remedia salutaria?* Idem passim S. Aug. contra Pelagianos docet, Ut *lib. de Perfect. Justitiæ. Lib. de Natura, & gratiâ cap.* 12. & sequent. *Lib. de Gratia Christi c.* 45. & 48. Et *Lib. de Dono perfever. cap.* 2. ubi inter ea, quæ con-

contra Pelagianos defendit Ecclesia, hoc secundo loco recenset: *In quantacumque justitiâ, sinè qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere.*

VI. Quia verò Pelagiani respondere solebant, verba è Scripturis petita, maximè ex *Ep. 1. S. Jo. c. 1.* solùm velle, Justos fateri debere, se habere peccata, causâ humilitatis: vel quia sunt pars populi, qui in peccatis est.

VII. Priori responsioni obstat, quòd S. Joannes non dicit: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus*, nos superbimus, & humilitas in nobis non est (quod juxta Pelagianum sensum erat dicendum) *sed ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*: imò subditur: *Si confiteamur peccata nostra; fidelis est, & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Sentit ergo S. Joannes, debere nos confiteri, esse peccatores, non ex humilitate, sed quia omnes in peccatis sumus. Ita intellexerunt S. August. *Serm. 29. de Verb. Apost.* & Concilium Milevitanum *Canon. 6.* his verbis: *Quisque sic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem dici, nos habere peccatum, non quòd verè ita est, anathema sit.*

VIII. Posteriori responsioni obstant testimonia supra laudata ex *Proverb. 20. Ecclesiastæ 7. Psalm. 31.* quibus absolutè dicitur, non esse hominem, qui non peccet: cui addi potest illud Psalmi 142. v. 2. *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Unde signanter Daniel vir sanctissimus, sua, & populi peccata seorsim agnoscit, *cap. 9. v. 20.* dicens: *Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel.* Ubi S. Heron. *l. 2. contra Pelagian.* prope finem: *Vides* (inquit) *quòd tàm pro peccatis suis, quàm pro peccatis populi Dominum sit deprecatus?* Meritò igitur Synodus Milevitana C. 7. rejicit explicationem, quâ Pelagiani hæc orationis Dominicæ verba: *Dimitte nobis debita nostra*, contendebant à Sanctis dici, non pro seipsis, sed pro aliis. Cui adhærens Tridentina Sess. 6. cap. 11. *Illa* (inquit) *vox est, & humilis, & verax: Dimitte nobis debita nostra.* Et ex hac doctrinâ confecit *Canonem* 23. ubi ait: *Si quis hominem semel justificatum dixerit .... posse in tota vitâ peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.*

IX. Ex prælaudatis testimoniis Scripturæ, Conciliorum, & Patrum duplex argumentum conficitur. Primum est: Si cum ordinariis gratiæ auxiliis homo justus posset per totam vitam, aut diuturnum tempus, omnia peccata venialia vitare, aliqui iisdem gratiæ auxiliis adjuti ea vitassent: atqui reverâ non vitarunt, cùm non sit homo, qui non peccet, cùm omnis Sanctus oret pro sui peccati remissione, cùm nullus vivens in conspectu Dei justificetur, cùm, si quis dixerit, quoniam peccatum non habet, ipse se decipiat, & veritas in eo non sit: & tandem cùm nemo sit, qui suorum peccatorum remissionem in oratione Dominica verè non postulet; ergo &c.

Alterum est: Pelagius, & Cœlestius damnati sunt ab Ecclesia Catholicâ, quòd vellent, justos quosdam eâ perfectione commendatos fuisse, ut nunquam venialiter peccaverint; ergo Ecclesia Catholica sentit, nullum unquam omnia peccata venialia vitasse.

X. Probatur deinde ratione Theologica. Ut quis per totam vitam, aut diuturnum tempus, omnia venialia cum ordinariis gratiæ auxiliis vitaret; necesse esset, ut omnes, qui insurgunt concupiscentiæ motus, statim comprimeret, & ut collectivè omnia sciret, quæcumque sibi agenda sunt: atqui hæc duo cum ordinariis gratiæ auxiliis haberi non possunt. Ut enim Justus omnes omnino concupiscentiæ motus statim comprimeret; deberet continuò, ac sinè intermissione ad seipsum attendere, nullâ negligentiâ tor-

pore,

Digitized by Google

pere, nulli omnino concupiscentiæ motui nec leviter consentire. Ut collectivè sciret omnia, quæ sibi agenda sunt, deberet nullâ ignorantiâ laborare: atqui hæc nemo hominum in hoc statu solis ordinariis gratiæ auxiliis adjutus habet, aut habere potest; ergo &c. Unde D. Tho. hoc *a.* 8. ait: *Non autem potest homo abstinere ab omni peccato veniali, propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis; cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest, & ex hoc habent rationem peccati, & voluntarii; non autem omnes: quia dum uni resistere nititur, fortassis aljus insurgit; & etiam quia ratio non semper potest esse pervigil ad hujusmodi motus vitandos.*

XI. Confirmatur. Per gratiam cum solis ordinariis auxiliis non extinguitur, aut ligatur fomes peccati; hoc enim est privilegium nulli hactenus concessum, exceptâ B. Virgine, ut dicemus: sed non extincto, aut ligato fomite, non potest homo per totam vitam, aut diu omnia venialia peccata vitare; ergo &c. Min. probatur. Nam si fomes non extinguitur, aut saltem ligatur, continuò ferè contra rationem pugnat, contra eam appetitus insurgit; cujus motus rationem aliquando preveniunt omnino, aliquando solùm ejus plenam deliberationem: hique adeo frequentes sunt, ut dum uni ratio resistit, insurgat alius, adeoque contingat, ut, dum vincit unum, vincatur ab altero; sic in tot conflictibus impossibile sit, ut aliquando saltem leviter non succumbat; ergo &c.

XII. Sed dices, hanc rationem, quæ est D. Thomæ supra laudati, convincere ad summum, quòd homo per totam vitam, aut diu vitare non possit omnia ea peccata venialia collectivè, quæ ex surreptione appetitus, & inadvertentia, ac indeliberatione rationis contingunt: at non ea, quæ ex objecto solùm venialia sunt, ut parva furta, verba otiosa, mendacia jocosa.

XIII. Verùm hæc non obsunt, quia S. Thomas generaliter de omnibus peccatis venialibus locutus sit; quamvis ejus probatio solùm procedat de venialibus, quæ contingunt ex imperfectione actus. Tùm quia: illi satis erat conclusionis suæ veritatem declarare per id, quod est magis clarum. Quemadmodum enim si dicatur, quòd homo non potest vitare omnem morbum, non est necesse, ut hujus veritatis probatio procedat, & de hoc, & de illo genere morbi, & sic de omnibus; sed satis est, quòd de uno, eoque notiore procedat: ita ad probandum, quòd homo non potest vitare omne peccatum veniale, sufficit, hoc probare de uno genere peccati venialis. Tùm quia S. Doctor procedere voluit ab eo, quod certiùs est. Estò autem tenendum sit, hominem nec posse vitare omnia peccata, quæ ex genere sunt venialia, per totam vitam, aut diu; quia homo justus non semper operari potest ex fervore caritatis, secluso speciali privilegio; non adeo tamen certum est, quin ab aliquibus in dubium revocetur: imò non desunt, qui asserant, fuisse aliquando homines tantæ perfectionis, ut nunquam, vel ferè nunquam in peccata, ex objecto venialia, ex plena deliberatione lapsi sint; sed in ea tantùm, quæ per ignorantiam, aut surreptionem contingunt. Animæ namque purissimæ (quales Apostoli, S. Joseph, S. Joannes Baptista) summâ diligentiâ, & summâ cautione declinarunt ea omnia, quibus Deum offensum iri certè noverunt.

XIV. Dico secundò. Privilegium, quod requiritur ad vitanda per totam vitam, aut per longum tempus, omnia peccata venialia collectivè generaliter, est necessarium homini lapso, non solùm ut de facto ea vitet, sed etiam ut vitare possit. Hinc homo in præsenti statu cum solis auxiliis ordinariis habet impotentiam, non solùm consequentem, sed etiam antecedentem ad ea omnia vitanda: impotentiam, inquam, non solùm moralem, sed etiam aliquo modo physicam.

Colligitur ex supradictis. Nam secundùm doctrinam S. Tho. homo lapsus, non extincto, aut ligato fomite, si non sit semper in continua vigilia, non potest potentiâ nec moraliter, nec physicè expeditâ, omnia venialia collectivè vitare: sed homo lapsus non potest semper esse in continua vigiliâ, & advertentiâ supra se ipsum; ergo &c. Maj. probatur de impotentia physicâ, quia de morali non negatur. Ibi non adest posse physicum physicè completum, ubi non adest physicum principium physicè complens vires physicas: sed fomite non extincto, aut ligato, non adest hujusmodi principium ad vitanda omnia peccata venialia &c. ergo &c. Min. prob. Principium physicum physicè complens vires ad vitanda omnia peccata venialia collectivè, est perpetua vigilia, & advertentia rationis: si enim continuò non advertat homo, motus inordinatos non statim reprimet, & sic peccabit venialiter: sed hanc continuam vigiliam, & advertentiam homo cum solis auxiliis ordinariis habere non potest; ergo &c.

XV. Confirmo. Ad id, ad quod vitandum homo non habet plenam libertatem, non habet potentiam physicè expeditam: sed ad vitanda omnia venialia collectivè non habet homo plenam libertatem: cùm enim non advertente ratione insurgant motus, & dum homo unum conatur reprimere, alius eo ipso nolente surrepat; non est in ejus plena libertate, omnes reprimere. Hoc testatur Paulus, Rom. 7. v. 19. *Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Et v. 23. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.*

XVI. Hæc dixi circa illa peccata venialia, quæ procedunt ex inadvertentia rationis, & non plenâ libertate. Cæterùm ad vitanda omnia, quæ sunt venialia ex objecto, & levitate materiæ, quæ ex plena deliberatione committuntur, habet homo plenam libertatem, & potentiam physicam: est tamen impotens, saltem moraliter, omnia vitare. Et ratio est: quia frequentissimè occurrunt, & cum amicitiæ, & gratiæ Dei non opponantur, nec homo semper ex fervore caritatis operetur, facillime, & sinè scrupulo committuntur.

XVII. Dico tertiò. Privilegium vitandi omnia peccata venialia collectivè, estò in aliqua determinata materia videatur concessum aliquibus viris probis, & Sanctis; generaliter tamen, & in omni materiâ soli B. Virgini concessum est. Prior pars, inter cæteros, verificata videtur in S. Thoma, de quo canit Ecclesia: *O munus Dei gratia vincens quodvis miraculum! Pestifera superbia nunquam persensit stimulum.* Et de eodem dicit: *Per quietem sentire visus est, sibi ab Angelis obstringi lumbos: quo ex tempore, omni prorsus libidinis sensu caruit.* Similiter S. Joannem Baptistam omnia venialia, quæ locutione committuntur, declinasse; & B. Joseph ea, quæ contra virtutem castitatis pugnant (hoc enim decebat Sponsum Virginis purissimæ) evitasse, multi asserunt. Quod idem B. Gregorius refert de S. Benedicto: nempe, postquam se inter spinas volutasset, rebellionem carnis nunquam sensisse.

XVIII. Secunda verò pars, nempe, soli B. Virgini privilegium non peccandi venialiter in nullo genere fuisse concessum, præter testimonium Tridentini supra relatum *Sessione. 6. Can. 23.* traditur à S. Augustino *lib. de Nat. & gratia c. 36.* ubi de Sanctis viris, ac mulieribus, quos Pelagius enumerabat, sinè peccato vixisse: *Exceptâ* (inquit) *Sancta Virgine Mariâ, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæstionem. Unde enim scimus, quod ei plus gratia collatum fue-*

rit

Digitized by Google

rit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem constat, nullum habuisse peccatum. Hac ergo Virgine exceptâ, si omnes illos Sanctos, & Sanctas, cùm hic viverent, congregare possemus, & interrogare, utrum essent sinè peccato, quid fuisse responsuros putamus: utrum hoc, quod iste (Pelagius) *dicit: an quod Joannes Apostolus? Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentiâ sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, nonne una voce clamassent: Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est?* Item à S. Bernardo, qui *Epist.* 174. scribit: *Ego puto, quòd & copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quæ ipsius non solùm sanctificaret ortum; sed & vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem.*

XIX. Scio, aliquos, inter quos Ambrosius Catharinus noster, docere, quosdam alios Sanctos, quos vocat insigniter prædestinatos, à mortali, & veniali per totam vitam abstinuisse speciali Dei præordinatione. Inter hos reponit Hieremiam, & S. Joannem Baptistam, qui fuerunt in utero sanctificati. — Verùm cùm non liceat aliquem à lege generali eximere, sinè fundamento in Scriptura, Patribus, & Conciliis; & ex alia parte Scriptura potiùs omnes Justos peccare asserat; & Patres, ac Concilia neminem excipiant, nisi Beatam Virginem, & hoc tanquam de fide sub anathemate proponatur: ideo existimo, non sinè censura dictum privilegium posse extendi ad alios, nisi in aliquo determinato genere, vel materiâ, ut dictum est. Alioquin potiori jure deberet extendi ad Apostolos, quos Sanctus Thomas *lect.* 5. *in cap.* 8. *ad Roman.* scribit, quòd sint *omnibus aliis Sanctis præferendi*: cum tamen, & S. Petrus fuerit verè reprehensibilis, ut ex *cap.* 2. *ad Galat.* & SS. Jacobus, & Joannes ita loquantur, ut appareat, nec ipsos ab omni culpa immunes fuisse.

XX. Si quæras: in quo consistat hoc Privilegium non peccandi unquam nec venialiter, quod dicimus B. Virgini fuisse concessum?

Dici potest, consistere partim in perfectione gratiæ, & virtutum; partim in ligatione, vel potiùs extinctione fomitis, & in extrinseca Dei manutentione, & providentia speciali circa talem Personam.

§. III.

Contraria Fundamenta.

XXI. Primò objici possunt varia Scripturæ testimonia: quæ aliquos laudat tanquam perfectos, ad Philipp. 3. v. 15. *Quicumque ergo* (ait Paulus) *perfecti sumus, hoc sentiamus.* Aliquos tanquam omnino immaculatos, Psalm. 118. v. 1. *Beati immaculati in via.* Lucæ 1. v. 6. de Zacharia, & Elisabeth dicitur: *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sinè querelâ.* Et de Job hæc habentur *Job.* 1. *v.* 8. ex ore Dei: *Quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Qui autem pronunciantur immaculati, perfecti, incedentes in omnibus mandatis Dei sinè querelâ, abstinentes à malo; dicuntur caruisse omni culpâ etiam veniali.

XXII. Respondeo, aliquos in hac vitâ dici perfectos, quia ad perfectionem toto conatu tendant, non quia eam jam consecuti sint. Unde Paulus, *ad Philip.* 3. ubi seipsum inter perfectos recenset *v.* 12. dixerat: *Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus sim.* Quæ verba Augustinus *lib.* 3. *ad Bonifac. c.* 5. ideo ab Apostolo dicta esse contendit: *Ut ostenderet, secundùm istius vitæ modum esse quamdam perfectionem; eique perfectioni hoc quoque deputari, si se quisque noverit, nondum esse perfectum.*

Immaculati etiam in hac vitâ dicuntur, non qui nullam prorsùs habeant macu-

maculam, vel rugam, cum omnes verè dicant Deo: *Dimitte nobis debita nostra:* sed, vel qui nullam habent peccati mortalis maculam, quæ sola perfectionem in hac vitâ possibilem destruit; vel quamvis levia quædam committant, citò tamen ab eis mundari curant. Unde Augustinus lib. de Perfectione justitiæ c. 9. *Ingredi* (inquit) *sinè maculâ non absurdè etiam ille dicitur, non qui jam perfectus est; sed qui ad ipsam perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipsa peccata venialia non negligens mundare eleemosynis.* Et D. Thom. 2. 2. *q.* 24. *a.* 8. *ad* 2. docet, quòd *peccata venialia, quæ non contrariantur habitui caritatis, sed actui, non repugnant perfectioni viæ, sed perfectioni patriæ.*

Dicuntur etiam quidâm ambulasse in omnibus mandatis, & justificationibus sinè querelâ, idest, ut interpretatur August. l. de Gratia Christi c. 48. *Secundùm quamdam inter homines conversationem probabilem, atque laudabilem, quam nullus hominum justè posset in accusationis, & criminationis querelam vocare. Quam propterea in Dei conspectu Zacharias, & ejus uxor habuisse referuntur; quia in ea homines nullâ dissimulatione fallebant, sed ut apparebant hominibus, ita noti erant oculis Dei. Non autem dictum est hoc secundùm illam perfectionem justitiæ, in qua verè, & omnimode immaculati, perfectique vivemus:* nempe, in Patria.

Job autem quantumcumque justus fuerit, & abstinuerit ab omni opere malo ex deliberata voluntate; donec tamen in hac vitâ mortali mansit, non fuit liber à lege, quæ repugnat legi mentis, & proinde nec à levibus sordibus, quæ ex ejus surreptione contrahuntur. Unde ipse Job coram Deo peccata sua confitetur, & apertè ait, quòd non justificabitur in conspectu ejus omnis vivens. Hinc S. August. lib. 2. de Peccat. meritis, & remiss. c. 11. *Non igitur* (inquit) *præclarum illud testimonium Dei, quo laudatus est Job, contrarium est ei testimonio, quo dictum est:* Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. *Quia non id persuadet, prorsus in illo nihil fuisse, quod vel ab ipso veraciter, vel à Domino Deo rectè reprehenderetur; quamvis jam justus, & verax Dei cultor, & ab omni opere malo se abstinens non mendaciter diceretur.*

XXIII. Secundò objici potest. 1. Joann. 3. v. 9. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit.... & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est;* ergo justus, dum justus est, peccatum non facit, nec veniale, nec facere potest.

Respondeo, neg. conf. Joannis enim verba duplicem sensum facere possunt. Vel quòd justus nec peccat, nec peccare potest, ne quidem venialiter, quatenus talis; idest, quatenus operatur ut justus, nempe, ex Dei gratia, & caritate. Vel quòd justus nec peccet, nec peccare possit, componendo cum justitia peccatum justitiæ oppositum, atque adeo mortali, dum justus manet: simul enim stare nequeunt, peccare mortaliter, & manere justum: unde superiùs dixerat v. 8. *Omnis, qui facit peccatum, ex Diabolo est.* Quibus indicat, se loqui de peccato mortali, & de eodem loqui, cum ait: *Omnis, qui ex Deo natus est, peccatum non facit.*

XXIV. Tertiò objiciunt. Homo, etiam non extincto, aut ligato fomite, potest vitare omnia peccata venialia; ergo nulla est ratio supra adducta. Antec. prob. Potest Deus homini, quoties insurgunt motus inordinati, vel urget motivum peccandi venialiter, conferre auxilium efficax, quo de facto vitet peccatum: sed hoc posito vitabit omnia venialia, nec habebit extinctum, aut ligatum fomitem: quia tale auxilium non faceret, ne motus inordinati insurgerent; sed solùm, quòd quoties insurgerent, reprimerentur, & non essent peccata, neque venialia.

XXV.

XXV. Respondeo, neg. antec. Ad prob. dist. maj. Potest &c. attentâ potentiâ absolutâ, admitto maj. Attentâ potentiâ ordinariâ, nego maj. Dato ergo, quòd de potentia absoluta possit Deus, mediis auxiliis efficacibus, facere, ut homo vitet omnia peccata venialia finè extinctione, aut ligatione fomitis: attamen de ordinaria potentia, quæ omnia connaturaliter disponit, non datur privilegium vitandi omnia peccata venialia, non priùs extincto, aut ligato fomite. Hoc enim connaturalius est; sicut connaturalius est, quòd antequam Deus det gratiam efficacem ad victoriam tentationis gravis, immittat sanctas cogitationes, & affectus tentationem minuentes, vel auferentes. Hinc B. Virgini, cui soli concessum credimus privilegium generaliter vitandi omnia venialia, concessum fuit per extinctionem fomitis; in aliis autem, in quibus non fuit extinctus fomes, non est concessa gratia omnia venialia vitandi.

Addo: quòd maius privilegium, & miraculum esset, finè extinctione, aut ligatione fomitis dare auxilium efficax ad vitanda omnia venialia, quàm fomitem extinguere, vel ligare. Majus enim est, hominem cum effræni appetitu semper operari conformiter ad rationem; quàm ita operari, appetitu extincto, vel frænato: sicut major victoria est, de hoste fortiter pugnante triumphare, quàm illum ad pugnandum reddere impotentem; & vincere, hoste jam reddito impotente.

XXVI. Quartò objiciunt. Ex Divo Thoma probavimus, hominem non posse vitare omnia peccata venialia collectivè; quia non potest esse semper pervigil ad reprimendos motus appetitus insurgentis contra rationem; ergo saltem vitare poterit omnia venialia ex objecto talia, quæ cum plena advertentia committuntur.

XXVII. Respondeo ex dictis §. præcedente, negando conseq. Fieri enim non potest, quòd animus hominis in hac viâ inclinatus ad sensibilia, per totam vitam, sive per longum tempus, non cedat plus, quàm oportet vanitatibus, voluptati, aut curiositati. Nimiæ enim, & frequentes sunt occasiones, & materiæ, quæ occurrunt. Fomes etiam peccati, & deordinatio appetitus non solùm est causa, vel occasio, ut homo ex imperfecta deliberatione peccet; sed etiam, ut stante perfectâ deliberatione, frequenter trahatur à passione aliquâ, & ut non semper, & in levibus rationi adhæreat. An verò ad hoc evitandum, requiratur speciale privilegium; judico requiri: quia Scriptura, & Patres generaliter de omnibus venialibus loquuntur, ut supra dicebamus.

XXVIII. Quintò objiciunt contra secundam Assertionem. Nullus peccat in eo, quod vitare non potest, ut ait August. *lib. 3. de Libero arb. cap. 18.* sed homo non vitando omnia venialia peccat; ergo ea vitare potest.

Respondetur communiter, dist. min. Non vitando omnia divisivè, & singulatim, conc. min. Omnia collectivè, nego min. & conseq. Ut enim peccata imputentur, satis est, ut homini adsit auxilium, quo valeat, singula divisivè vitare: peccata enim non collectivè, sed divisivè vitanda occurrunt. Ita S. Tho. hâc q. 109. art. 8. *Non potest* (inquit) *homo abstinere ab omni peccato veniali, propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis; cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest: & ex hoc habent rationem peccati, & voluntarii, non autem omnes.* Et superiùs *q. 74. a. 3. ad 2.* dixerat: *Talis corruptio fomitis non impedit, quin homo rationabili voluntate possit reprimere singulos motus inordinatos sensualitatis, si præsentiat; puta, divertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad aliud divertit, potest etiam circa illud aliquis inordinatus motus insurgere: sicut cùm aliquis transfert cogitationem suam à delectationibus carnis, volens concupiscentiæ motus vitare, ad speculationem scientiæ; insurgit quandoque aliquis motus inanis*

Digitized by Google

inanis gloria impremeditatus. Et ideo non potest homo vitare omnes hujusmodi motus, propter corruptionem prædictam. Sed hoc solùm sufficit ad rationem peccati voluntarii, quòd possit vitare singulos. Idem docet in 3. *contra Gentes cap.* 160. Ratio autem est: quia homo tunc solùm peccat, quando non reprimit motus inordinatos, quos reprimere potest: cùm autem non possit reprimere totam collectionem motuum inordinatorum, stante corruptione fomitis; seu in potestate ejus non sit, separari à fomitis corrupti conjunctione, hinc fit, quòd non peccat.

XXIX. Sed dices. Habetur præceptum de nunquam peccando venialiter; ergo habetur præceptum de vitanda totâ collectione venialium; quia nunquam peccare, est idem, ac vitare totam collectionem peccatorum: sed præceptum non datur de impossibili, Deus enim impossibilia non jubet; ergo est possibile vitare &c.

XXX. Respondeo, neg. conf. Præceptum enim de nunquam venialiter peccando est de vitandis peccatis, pro ut hìc, & nunc vitanda occurrunt: occurrunt autem vitanda, non collectivè, sed divisivè. Unde sufficit, ut omnia possit vitare divisivè; quod est, nullum de facto occurrere posse veniale, quod non possit vitare; aut quòd sic illud committat, quòd posit non committere: quod benè stat cum impotentia ad omnia collective. Sicut impossibile est, quòd non veniant scandala, & in collectione hominum potentia non est ad vitanda scandala: & tamen nullus datur homo, qui non possit scandalum vitare, & si non vitet, non peccet. Unde ait Christus, Matth. 18. v. 7. *Necesse est enim, ut veniant scandala: verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit.* Ita in casu. Et sicut ut homo possit vitare scandala, requiritur quidem, ut possit vitare scandalum hìc, & nunc sibi occurrens; non autem ut possit vitare scandala præbenda ab aliis, & in collectione omnium occasionum: sic, ut quis possit vitare omnia venialia, requiritur quidem, ut possit vitare omne veniale in hac, vel illâ occasione committendum; non tamen ut possit vitare in collectione omnium occasionum: quia sic necesse est, esse in naturа corruptâ peccata venialia, sicut necesse est, in Mundo dari scandala.

XXXI. Replicabis. Iste actus: *Nolo vitare omnia peccata venialia*, licitus non est; ergo potest, & tenetur &c. Si enim non posset, licitè posset nolle: possum enim nolle facere, quod facere non possum.

Confirmatur. Qui semper facit quantum potest, nunquam peccat; ergo qui semper potest facere quantum potest, potest nunquam peccare: sed quilibet homo, præsertim justus, semper potest facere quantum potest; ergo potest nunquam peccare sinè privilegio.

XXXII. Respondeo primò, neg. conf. Nam iste actus: *Nolo vitare omnia venialia collectivè*, includit etiam nolle vitare aliqua, imò & singula divisivè: non enim possunt non vitari omnia, quin non vitentur aliqua — Secundò respondeo, neg. item conf. quia non vitare omnia venialia, est objectum turpe, & ex se malum; ergo non licet deliberate illud velle. Nec refert, quòd vitare illud non possit. Nam si ex se malum sit, quamvis mihi necessarium, velle illud non possum: sicut peccatum Antichristi vitare non possum; & tamen mihi licitum non est, velle, quod Antichristus peccet.

XXXIII. Ad Confirm. nego subsumptum. Attentâ enim hominis, etiam justi, corruptione, instabilitate, & fragilitate; ac perpensis simul quotidianis tentationibus, ac peccandi occasionibus, moraliter loquendo, ista duo non consistunt: hominem esse in hoc statu mortalitatis, & semper facere totum, quod potest; ideoque in sensu composito præsentis corruptionis, verum non est, quòd homo semper possit facere totum, quod potest; quamvis absolutè, & in sensu diviso, ac simpliciter, verum sit.

XXXIV.

Digitized by Google

XXXIV. Sed instabis. Si non possumus ab omni peccato abstinere, nec posse à Deo speramus, cur ab eo petimus, esse sine peccato: *Ut ad nullum declinemus peccatum?*

Respondeo, id rationabiliter nos à Deo petere, quia nullum prorsus est peccatum, quod cum Dei gratia vitare non possimus; & conformiter speramus à Deo gratiam, quâ unumquodque vitare possimus: & licèt gratiam non speremus, quâ omnia collectivè vitare possimus, valet tamen hæc oratio. Tùm quia: nunquam peccare, quia bonum, semper optandum est. Tùm quia: oratio illa valet, ut rariùs peccemus, & peccata quæ commisimus, aut deleantur, aut minuantur: & ut tale desiderium nunquam peccandi manuducat nos ad statum Regni Cœlestis, ubi nulla penitus peccata erunt.

XXXV. Sextò objici potest contra tertiam Assertionem Chrysostomus, qui *Homil.* 20. *in Joann.* ait, B. Virginem ex motu ambitionis dixisse Filio: *Vinum non habent*. Et Augustinus, qui *lib. Quæst. Vet. & novi Test. qu.* 73. super illa verba Lucæ 2. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, dicit, eam habuisse dubitationem fidei in Passione Christi. Tandem B. Virgo potuit & ipsa dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, & dixisse credenda est; ergo ab omni veniali nec ipsa fuit immunis.

XXXVI. Respondeo ad 1. ex D. Th. 3. p. q. 27. a. 4. ad 3. *Quòd in verbis illis Chrysostomus excessit. Possunt tamen exponi, ut intelligatur, in eo Dominum cohibuisse, non inordinatum inanis gloriæ motum quantùm ad ipsam: sed id, quod ab aliis posset æstimari.*

Ad secundum dico cum eodem S. Th. citato ad 2. *Quòd illud verbum Simeonis, Origenes homil.* 17. *in Lucam, & alii Doctores, exponunt de dolore, quem passa est in Christi Passione. Ambrosius autem in hunc locum*, per gladium, *dicit, significari prudentiam Mariæ non ignaram mysterii Cœlestis. Vivum est enim Verbum Dei, & validum, & acutius omni gladio acutissimo. Quidam verò per gladium dubitationem intelligunt. Quæ tamen non est intelligenda dubitatio infidelitatis, sed admirationis, & discussionis. Dicit enim Basilius in Epist. ad Optimum* (quæ est 317.) *Quòd* B. Virgo assistens Cruci, & aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilem divinæ conceptionis notitiam, post ingentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat: *Ex una scilicet parte videns, eum pati abjecta, & ex alia parte considerans ejus mirifica*. Hæc S. Thom. Ad tertiam dico, quòd B. Virgo potuit dicere, & de facto dixit: *Dimitte nobis debita nostra*, orans totius Ecclesiæ nomine, aut cum communitate Fidelium, quamvis ipsa in se nullum debitum haberet.

DUBIUM XI.

De Necessitate Gratiæ ad se præparandum ad Gratiam.

§. I.

Errores, & Opiniones.

I. Duo fuerunt circa hoc superiùs recensiti extremi errores. Primus est Lutheri, & suorum, qui cùm asserant, omnia opera hominis, ante justificationem facta, esse peccata; consequenter dicunt, hominem, etsi à gratia excitetur, nihil agere posse, quo se ad justificationem præparet, ac disponat. Utrumque hunc errorem confixit Tridentinum *Sess.* 6. Priorem quidem *Can.* 7. his verbis: *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementiùs quis nititur se disponere ad gratiam, tantò eum gravius peccare: anathema sit*. Contra quem errorem supra pugnavimus *Dub.* 4. §. 3. & contra Bajum, & Jansenium §. 4. & 5. Posteriorem verò Can. 4. *Si quis dixerit*,

xerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum, nihil cooperari Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendum justificationis gratiam se disponat, ac præparet .... anathema sit.

II. Secundus error fuit Pelagii, & Pelagianorum dicentium, homines per naturales vires liberi arbitrii, absque ullo gratiæ interioris auxilio, ad gratiam se præparare posse: cui Semipelagiani præcipuè subscripserunt, volentes, initium justificationis esse ex nobis, & gratiam secundum merita nostra dari. Contra hos stant plures Conciliorum definitiones, & præcipuè Arausicani II. *Can.* 4. ubi statuitur: *Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit; non autem, ut etiam purgari velimus, per Spiritus Sancti infusionem, & operationem in nos fieri confitetur, resistit Spiritui Sancto dicenti.* Præparatur voluntas à Domino: & Tridentini *Sess. 6. Can.* 1. 2. & 3. Pelagii personam, & errores descripsimus, ac eos impugnavimus *Tom.* 4. *in* 1. *p. Qu.* 3. *de Causis Prædestinationis Dub.* 1. per totum. Unde ne inutiliter repetantur, quæ ibi diximus, illuc Lectorem remitto.

III. Porro S. Thomas, & cum eo Catholici omnes mediâ viâ inter istos duos errores incedentes, ajunt, hominem quidem se ad gratiam præparare; non tamen per seipsum, ac suas vires, sed auxilio gratiæ moventis. Ita Angelicus Doctor hîc *q.* 109. *a.* 6. dicens: *Duplex est præparatio ad bonum. Una quidem, quâ præparatur ad benè operandum, & ad Deo fruendum. Et talis præparatio voluntatis non potest fieri sinè habituali gratiæ dono, quod sit principium operis meritorii. Alio modo potest intelligi præparatio voluntatis ad consequendum ipsum gratiæ habitualis donum. Ad hoc autem, quòd se præparet homo ad susceptionem hujus doni, non oportet præsupponere aliud donum habituale in anima, quia sic procederetur in infinitum: sed oportet præsupponere aliquod auxilium gratuitum Dei interiùs animam moventis, sive inspirantis bonum propositum.*

IV. Neque oppositum docuit in 2. *dist.* 28. *q.* 1. *a.* 4. ubi ait: *Quòd ad gratiam gratum facientem habendam, ex solo libero arbitrio se homo potest præparare.* Nam illud *ex solo*, non excludit auxilium speciale, & motionem gratuitam Dei, sed donum habituale gratiæ. Ibi enim expressè ait, gratiam dupliciter accipi. Primò: pro eo, quo homo à Deo excitatur ad convertendum se, ut gratiam gratum facientem accipiat, quod gratia gratis data dici potest; & sic sinè gratiâ gratis datâ homo se ad gratiam non præparat. Secundò: pro aliquo dono habituali animæ infuso: & licèt aliqui dicant, sinè hoc neminem posse se ad gratiam gratum facientem præparare; ipse tamen S. Tho. ibi docet, sinè hoc dono habituali, ex solo libero arbitrio, excitato tamen per gratiam gratis datam, seu actuale auxilium Dei, posse se præparare ad gratiam gratum facientem, seu habitualem habendam, aliàs abiretur in infinitum.

V. De ipsa primâ gratiâ auxiliante, seu excitante, dubitatum olim fuit: an ad ipsam, sicut ad gratiam gratum facientem, detur ex parte hominis aliqua dispositio, condignitas, meritum, seu præparatio. Et Semipelagiani quidem, ut nuper dicebamus, asserebant, primam gratiam, unde fides, & justificatio sumit initium, primamque Dei vocationem esse ex nobis; nempe, intuitu boni operis nostri facti ex solis naturæ viribus, tanquam propter meritum de condigno, vel saltem de congruo concedi.

VI. Aliqui tamen Doctores Catholici volunt, ex viribus naturæ dari causam dispositivam, estò non meritoriam, primi supernaturalis auxilii. Inter hos recensetur Scotus, Durandus, Gabriel &c. Alii verò dicunt, opera bona ordinis naturalis, non esse quidem naturâ suâ dispositiones ad primam gratiam, primamque Dei vocatio-

catio-

cationem; esse tamen ex lege Dei, & pacto inito cum Christo de non negandâ gratiâ facienti quod in se est, ex viribus naturæ: quo pacto cum gratia auxiliante connexionem aliquam, vel proportionem saltem congruitatis accipiunt. Ita Molina *in Concordia disp.* 10. plures ex Recentioribus secum trahens. De his omnibus egimus citato *Tom.* 4. *in* 1. *partem q.* 3. *de Causis Predest. dub.* 1. *&* 2. aliqua tamen pro uberiori cognitione hic breviter dicemus.

§. I I.

Resolutiones.

VII. **D**Ico primò. Fide certum est, quòd nemo ex solis naturæ viribus, sinè auxilio gratiæ specialis, potest se ad gratiam habitualem consequendam præparare; sic, ut eam de condigno mereatur. Est contra Pelagium, cujus unum ex præcipuis dogmatibus hoc erat: *Gratiam secundùm merita nostra dari*. Quod & Pelagius ipse, ne à Concilio Palæstino damnaretur, ejurare coactus fuit. Et Patres ibi congregati, sicut & tota Ecclesia Catholica, pro condemnato habuerunt semper, constantissimè asserentes: *Gratiam non secundùm merita nostra dari*, propter rationes quas citato *Tomo* 4. *in* 1. *P. Q.* 3. *Dub.* 1. §. 3. *num.* 16. expendimus. Quibus nunc addo August. *Ep.* 107. modò 217. *ad Vitalem cap.* 6. sic arguentem: *Quomodo voluntatis humanæ meritum sequitur gratia, cùm detur & parvulis, qui nondum possunt velle, seu nolle? Quomodo gratiam vel in majoribus dicuntur præcedere merita voluntatis; si gratia, ut vera sit gratia, non secundùm merita nostra datur? Quam sententiam Catholicam Pelagius ipse sic timuit; ut eos, qui dicunt, gratiam Dei secundùm merita nostra dari, sinè dubitatione damnaret, ne à Catholicis judicibus damnaretur*. Et Epist. 106. modo 186. ad Paulinum cap. 2. *Si* (inquit) *quærere voluerit ante gratiam, quid meruerit, ut acciperet eam, mala sua poterit homo invenire, non bona; etiamsi eum unius diei vitam habentem super terram gratia Salvatoris invenerit*.

VIII. Hinc Tridentinum *Sess.* 6. *Can.* 3. ait: *Si quis dixerit, sinè præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur: anathema sit*. Et *Sess.* 14. *c.* 4. Enumerans attritionem inter dispositiones ad gratiam justificationis in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam, eam dicit, *Donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat*.

IX. Triplici ratione hæc veritas probari potest. Prima ex D. Tho. hâc *q.* 109. *a.* 6. Finis, & principium alicujus effectus debent, quoad ordinem, proportionari, quia idem est ordo finium, & agentium: at finis omnis dispositionis ad gratiam habitualem est, hominem conjungere Deo, ut auctori, non naturæ, sed supernaturali, & ut possidendo per gloriam; ergo principium ad hoc movens debet esse Deus auctor supernaturalis. — Secunda sumitur ex eodem 3. *contra Gent. c.* 149. Nulla causa particularis potest prævenire actionem causæ universalis, sicut nulla causa sublunaris potest prævenire motum cœlestem: sed anima humana se habet ut causa particularis, Deus autem auctor gratiæ ut causa universalis; ergo non potest prævenire suâ actione motionem Dei, seu se præparare ad gratiam habitualem actione, quæ à Deo auctore gratiæ non sit. — Tertia ex hoc *a.* 6. sumta talis est. Se præparare ad gratiam habitualem, est se convertere ad ultimum finem supernaturalem: sed licèt homo per seipsum, & ex motione causæ particularis possit se convertere ad finem proximum; ad finem

Digitized by Google

tamen ultimum se convertere nequit, nisi per motionem primi moventis: *Sicut animus militis movetur ad quærendam victoriam ex motione Ducis exercitus; ad sequendum autem vexillum alicujus aciei ex motione tribuni*; ergo cùm Deus sit primum movens simpliciter, ex ejus motione est, quòd homo ad ultimum finem supernaturalem, & simpliciter ultimum convertatur.

X. Dico secundò. Homo ex viribus naturæ nequit ullo modo, nec remotè, se disponere ad primam gratiam, puta, vocationis ad fidem. Est contra Semipelagianos à nobis probata citato *Tom. 4. in 1. p. Qu. 3. Dub. 1. §. 3. à num. 17.* Unde ibi dicta conferenda sunt; & præsertim auctoritates tum ex Scripturis, tùm ex Augustino expensæ. Nunc addo: Si homo sinè auxilio, & gratiâ Dei posset ad gratiam auxiliantem se præparare; hoc esset, vel per humanas vires eam invocando, vel credendo, volendo, desiderando, pulsando: sed inprimis solis naturæ viribus non potest, nec de gratia cogitare, multò minùs eam quærere, ut ostensum est citato loco §. 4. *num.* 32. Deinde quantumcumque ponatur quispiam, solis naturæ viribus gratiam invocare, credere, velle, desiderare, non idcirco dabitur ei gratia; ergo non erit ad illam dispositus. Min. prob. ex *Can.* 2. Concil. Arausic. ubi dicitur: *Si quis per invocationem humanam, gratiam Dei dicit posse conferri, non autem gratiam facere, ut invocetur à nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ, vel Apostolo idem dicenti: Inventus sum à non quærentibus me, palàm apparui his, qui me non interrogabant.* Idem statuit *Can. 6.* addens, quòd qui contrarium sentit: *Resistit Apostolo dicenti: Quid habes, quod non accepisti: & Gratiâ Dei sum id, quod sum.* Et Can. 7. *Si quis* (inquit) *per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, aut eligere; sive salutari, idest Evangelicæ prædicationi, consentire posse confirmat, absque illuminatione, & inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo, & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu.*

XI. Dico tertiò. Opera moraliter bona Deum non movent ad dandam gratiam auxiliantem; nec de congruo ex Dei lege, vel pacto inito cum Christo, quòd facienti quod in se est, Deus daturus sit gratiam. Assertio contra Molinam statuta, & probata est sæpè citato *Tom. 4. in 1. p. Qu. 3. de Caus. Prædest. toto Dubio 2.* ubi ostendimus, opera moralia bona ex se movere non posse Deum ad dandam gratiam; nec dari ullum pactum initum cum Christo de ea dandâ ex talibus operibus; & quòd illud dictum: *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam*, exponendum est, ex D. Thoma, de faciente quod in se est, non viribus naturæ, sed gratiæ. Videantur ergo ibi dicta.

XII. Nunc sic discurro. Arausicani Patres, ex superiùs dictis, & quotquot contra Pelagianos, & Semipelagianos pugnarunt, constantes fuerunt in hoc principio: *Gratiam non secundùm merita nostra dari*. Et Arausic. II. *Can. 6.* damnat eum, qui, sinè gratiâ Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, & pulsantibus, misericordiam dicit conferri: atqui hæc adeo generaliter non dixissent, si adesset lex, & pactum de danda gratiâ facienti quod in se est viribus naturæ; ergo &c. Vel Patres illi ignorarunt istud pactum, quod supponit Molina; vel istud pactum non datur. Minor pro prima parte probatur. Si esset lex, conventio, & pactum de danda gratiâ facienti quod in se est ex naturæ viribus; jam positâ tali conventione, & pacto, in bonis operibus per naturales vires factis esset quoddam meritum, fundans aliquam rationem debiti, ut propter illa gratia daretur. Nam pactum, & conventio aliquod debitum justitiæ fundat: quod ostendit Christus, *Matth.* 20. in Parabola

bola de Operariis, ubi suppositâ conventione denarii pro labore diurno, denarium merces fuit, & debitum titulo justitiæ. Quare illis Dominus dixit: *Nonne ex denario convenisti mecum, tolle quod tuum est, & vade.* Ergo si adesset conventio de danda gratiâ facienti quod in se est solis naturæ viribus, gratia evaderet merces, debita; & non gratis, sed secundum meritum daretur, & gratia non esset gratia: quia positâ tali conventione, in gratia conferendâ rationem illorum operum haberet, eamque illis ab homine politis teneretur dare.

Si dicas, tale debitum esse solùm in ordine ad Christum, cum quo æternus Pater tale pactum iniit; non verò in ordine ad hominem.

Contra est. Nam si aliquis Rex ad instantiam Filii conderet legem, quâ promitteret, se daturum Civitatem cuicumque ex militibus, qui primus illam ingrederetur; positâ tali lege, qui primus ingrederetur Civitatem, eam faceret sibi debitam, & talis ingressus faceret, ut non ex gratia illi conferretur; ergo si Pater æternus legem &c.

XIII. Secunda etiam pars probatur. Nam si facienti quod in se est naturæ viribus Deus ex pacto dat gratiam; ergo jam sinè gratiâ conanti, volenti, desideranti, pulsanti confertur misericordia Dei. Quod tamen à Concilio Arausicano II. in Semipelagianis damnatum fuisse *Can. 6.* vidimus.

§. III.

Contra præfatas Assertiones Militantia.

XIV. Quæ contra primam, & secundam assertionem in favorem Pelagianorum, & Semipelagianorum afferri solent, proposita à nobis fuerunt, & soluta citato *Tom. 4. in 1. p. Q. 3. de Causis Prædest. Dub. 1. §. 4.* Quæ verò pro sua opinione adducit Molina, soluta etiam fuerunt ibidem *Dub. 2. §. 2.* quò Lectorem remitto. Præter tamen ibi dicta

XV. Objici potest primò. Prima gratia auxilians supernaturalis eget aliqua dispositione ex parte subjecti: sed hæc non potest esse supernaturalis, alioquin alia supernaturali dispositione indigeret, & sic in infinitum; ergo debet esse naturalis, & consequenter homo, ex viribus naturæ, potest se disponere ad primam gratiam. Min. patet. Maj. verò prob. ex D. Thoma 1. *p. q. 12. a. 5.* ubi sic ait: *Omne, quod elevatur ad aliquid, quod excedit suam naturam, oportet, quòd disponatur aliquâ dispositione.* At prima gratia auxilians excedit naturam hominis; ergo ut elevetur ad illam, debet aliqua dispositio præcedere.

XVI. Respondeo, neg. maj. Ad probat. Explico S. Thomam, ad aliquid se habens per modum termini, & formæ completæ, con. maj. Ad aliquid se habens per modum viæ, & motus ad terminum, nego maj. Ad gratiam ergo habitualem, quæ est forma habens esse completum, & terminus justificationis, requiritur præparatio ex parte hominis; non verò ad suscipiendum auxilium gratiæ, quod datur per modum viæ, & motionis: Ita se explicat idem S. Doctor, tùm hâc *q. 109. a. 6. ad 3.* tùm *q. 112. a. 2.* his verbis: *Gratia dicitur dupliciter. Quandoque quidem ipsum habituale donum Dei: quandoque autem auxilium Dei moventis animam ad bonum. Primò igitur modo accipiendo gratiam, praexigitur ad gratiam aliqua gratia præparatio; quia nulla forma potest esse, nisi in materia dispositâ. Sed si loquamur de gratia, secundùm quòd significat auxilium Dei moventis ad bonum, sic nulla præparatio requiritur ex parte hominis, quasi praveniens divinum auxilium: sed potiùs quaecumque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei moventis animam ad bonum.* In loco autem citato ex *1. p.* loquitur de forma se habente per modum termini; nempe, de divina essentiâ per modum formæ intel-

intelligibilis: & ad hanc, ut uniatur intellectui beato, dicit, prærequiri lumen gloriæ, tanquam disponens intellectum ad talem unionem. Ad quod probandum assumit hoc principium: *Omne, quod elevatur ad aliquid, quod excedit suam naturam, oportet, quòd disponatur aliquâ dispositione, quæ sit supra suam naturam*. Ex quo patet etiam, quòd si ad primam gratiam auxiliantem deberet admitti aliqua dispositio; hæc deberet esse non in natura, sed *supra naturam*. Quare S. Thomas in totum pugnat cum contraria sententia.

XVII. Secundò objici potest. Actus merè naturales conducere possunt ad gratiam impetratoriè; ergo etiam dispositivè. Conf. probatur ex paritate rationis. Ant. verò est D. Thomæ 2. 2. q. 83. a. 15. in corp. dicente: *Orationem verò peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem, Deus audit, non quasi ex justitia, quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia*. Et ibid. *ad* 2. ait de peccatore: *Et quamvis ejus oratio non sit meritoria, potest tamen esse impetrativa; quia meritum innititur justitiæ, sed impetratio innititur gratiæ*.

XVIII. Respondeo, neg. ant. Nec oppositum docet S. Thom. Dum enim dicit, quòd Deus exaudit orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem; loquitur de bono desiderio naturæ, non nudè sumptæ, sed ut elevatæ per fidem auxiliantem, & desiderio in fide fundato. Unde subdit, quòd exauditur, si nempe: *Pro se petat necessaria ad salutem, piè, & perseveranter*. Quomodo autem necessaria ad salutem petere orando potest, quin talis oratio sit donum Dei à fide procedens? Id clarè exprimit eâdem q. 83. a. 15. *ad* 1. his verbis: *Oratio sinè gratiâ gratum faciente meritoria non est, sicut nec aliquis actus virtuosus. Et tamen etiam oratio, quæ impetrat gratiam gratum facientem, procedit ex aliqua gratia, quasi ex gratuito dono. Quia ipsum orare est quoddam donum Dei, ut Augustinus dicit in lib. de Perseverantia* (c. 23.) Et ibi ad 3. *Oratio* (inquit) *innititur principaliter fidei, non quantùm ad efficaciam merendi, quia sic innititur principaliter caritati; sed quantùm ad efficaciam impetrandi: quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ divinæ, & misericordiæ, ex quibus oratio impetrat, quod petit*.

XIX. Alias auctoritates S. Thomæ congerit Molina, ut ostendat, pactum de danda gratia facienti quod in se est viribus naturæ, agnitum fuisse à S. Doctore, & probatum. Attamen citato *Tom.* 4. *Qu.* 3. *Dub.* 2. §. 2. *num.* 13. quæ sit genuina S. Doctoris mens, & quàm contraria opinioni Molinæ, ostensum est.

XX. Objici solet tertiò illud Proverb. 16. v. 1. *Hominis est, animam præparare, & Domini, gubernare linguam*. — Respondimus loco citato *num.* 12. Hominis esse, animam præparare cum adjutorio Dei: ita enim explicat S. Augustinus ibi allatus.

Sed contra hanc responsionem obstare videtur. Nam ibi per antithesim dicitur, quòd hominis sit, animam præparare, & Domini, gubernare linguam: sed hæc antithesis non subsistit, nisi solius hominis sit, animam præparare, cum gubernare linguam, quod dicitur esse Domini, sit etiam hominis divinâ gratiâ adjuti; ergo &c.

XXI. Respondeo, antithesim juxta datam explicationem benè subsistere. Quoniam etsi homo animam per divinam gratiam præparavit; non potest tamen linguam suam gubernare, nisi adhuc aliud novum gratiæ beneficium ei donetur. Significatur ergo, quòd quantumcumque homo se præparaverit, & animo suo præcogitaverit, quid, quomodo velit eloqui ea, quæ ad salutem necessaria sunt (quod sinè speciali Dei gratiâ facere nequit) tamen quando venitur ad eloquendum illa præcogitata, opus sit novâ Dei gratiâ, ut hoc convenienter fiat. Et quoniam illam gratiam solus Deus dat, & quidem non semper; ut proinde aliquando contingat, hominem, etsi

Digitized by Google

etsi multùm conetur, vehementerque cupiat, non posse tamen eloqui, quod cogitavit: ideo gubernare linguam rectè asseritur esse solius Domini.

XXII. Objici potest quartò. Magis congruum videtur, quòd Deus det gratiam vocationis ad fidem ei, qui benè vivit moraliter, quia hic habet cum gratia minorem repugnantiam, minùsque propterea est indignus; quàm illi, qui pluribus flagitiis, & gravioribus fordidatus, magis gratiæ resistit, eàque magis est indignus.

XXIII. Respondeo, neg. ant. Estò enim qui benè vivit moraliter, minùs sit indispositus, & minùs indignus, minùsque resistat gratiæ Dei; non propterea sequitur, quòd sit magis congruum, dare gratiam minùs indispositis: nulla enim est congruitas, sive ex parte Dei, sive ex parte hominis. Non ex parte Dei: quia Deus gratiæ suæ Dominus est, nulli debitor, neque titulo convenientiæ, aut congruitatis: sed cùm omnis homo sit peccato subjacens, vel personali, vel originis, dum Deus unum, estò magis indignum suâ gratiâ liberat, misericordiam exercet; dum verò alium, licèt minùs indignum, in peccato relinquit, justitiam exercet. Neque ex parte hominis: quia homo nullam proportionem habet ad gratiam. Alioquin si aliquam proportionem congruitatis, per bona opera naturalia, haberet ad gratiam, maxime primam; jam homo esset quodammodo initium suæ salutis, se se ab aliis discerneret, posset adversùs alterum inflari, & in se gloriari; quòd scilicet gratiam sit consecutus, quia non est sicut cæteri, raptor, adulter, homicida &c. quod est contra dictum Apostoli 1. *Cor.* 4. *v.* 6. & 7. Quia ergo gratia, & gratis datur, ut vera sit gratia, & Deus vult declarare, se eam omnino gratis dare; ideo nullo modo dicendum est, aliquam intervenire congruitatem in ea conferendâ intuitu operum, quæ solo naturæ ductu fiunt, absque gratia.

XXIV. Audiendus propterea est Augustinus *Epist.* 105. modò 194. ad Sixtum: *Non omnium est fides, qui audiunt verbum, sed quibus Deus partitur mensuram fidei: sicut nec omnia germinant, quæ plantantur, & rigantur, sed quibus Deus dat incrementum. Cur autem ille credat, ille non credat, cum ambo idem audiunt; & si miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident: altitudo est divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, cujus inscrutabilia sunt judicia, & apud quem non est iniquitas.* Et infra: *Cur illum potiùs, quam illum liberet, scrutetur, qui potest, judiciorum ejus tam magnum profundum. Verumtamen caveat præcipitium.* Quod certè Augustinus non diceret, si agnosceret pactum de dandа gratiâ ei potiùs, qui moraliter benè operatur. Esset enim facilis responsio, hunc potius, quàm alium ad fidem converti: quia per bona operâ moralia reddidit se dignum, ut traheretur per gratiam vocationis ad fidem.

DUBIUM XII.

An qui jam consecutus est Gratiam Habitualem, indigeat ulteriori Gratiæ Auxilio ad benè operandum, & quo?

§. I.

Doctrina D. Thomæ.

I. Sanctus Thomas hoc *a.* 9. docet, hominem lapsum, sed jam per gratiam habitualem sanatum, ac reparatum, cæterisque virtutibus infusis adauctum, non egere quidem ulteriori habitu infuso; egere tamen auxilio actuali, quo moveatur ad benè operandum, secundùm habitus supernaturales, quibus ornatur. Cujus duplicem affert rationem. Unam generalem militantem etiam pro homine integro: quia, nimirum nulla res creata potest in actum prodire, nisi à Deo movea-

moveatur ad agendum. Alteram specialem pro homine lapso: quia licèt per gratiam habitualem sanetur homo quantùm ad mentem, quæ per illam fit Deo subjecta; non tamen perfectè sanatur quantùm ad carnem. Quamdiù enim in hoc mortali corpore agit, manet in eo corruptio fomitis; qui, nisi reprimatur, continuò contra rationem machinatur: manet in intellectu multa ignorantiæ obscuritas; quâ sæpè nescimus, quid nobis sit agendum, quid optandum, quid à Deo petendum, juxta illud Roman. 8. v. 26. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus*. Multa quoque in voluntate sunt vulnera, & pronitas ad peccandum; multæ demum occasiones, multa pericula, multæ tentationes: quæ omnia, nisi ulteriori gratiæ auxilio avertantur, & homo roboretur, esse non poterit, quin labatur. Huc revocanda sunt, quæ supra diximus *Dub.* 9. §. 2. *Assert.* 2. *à num.* 8. *&* §. 3. *à num.* 16. ubi ostendimus, ad diu vitanda omnia peccata mortalia homini lapso esse necessariam, præter gratiam habitualem, etiam gratiam actualem.

II. Estò autem ibi dicta meo Candidato sufficerent; ulteriùs tamen rem hanc pertractandam duxi, quærens: an ad omnes, & singulas pias, seu salutares actiones exercendas, homini justo necessaria sit aliqua nova gratia actualis, seu novum aliquod speciale, & gratuitum auxilium, quod, præter gratiam habitualem, ad earum singulas ei conferatur; & rursus: an sit vera, & nova specialis gratia; & tandem: an sit gratia efficax.

§. II.

Resolutiones.

III. Dico primò. Fide catholicâ certum est, *gratiam ad singulos actus dari*. Oppositam enim propositionem damnare, tanquam hæreticam, coactus fuit Pelagius in Synodo Diospolitanâ Palæstinæ, ne ipse ut hæreticus damnaretur, teste S. August. *l. de Gestis Pelagii c.* 4. & *Epist.* 106. modò 186. *&* 107. modò 217. *ad Vitalem c.* 2. scribens: *Hæc est illa Pelagianorum mala, malè diffamata, meritòque reprobata, & ab ipso etiam Pelagio, timente damnari, in Orientalium Episcoporum judicio damnata sententia, quâ dicunt, gratiam Dei non ad singulos actus dari*. Et postea inter duodecim sententias, quas se tanquam ad fidem veram pertinentes profiteri testatur, hanc recenset: *Scimus majoribus* (hoc est adultis, seu ratione utentibus) *ad singulos actus dari*.

IV. Hanc probant Scripturæ. Joann. 15. v. 5. *Sinè me nihil potestis facere*. Super quæ August. *tract.* 8. *in Joannem*, observat, Christum non dixisse: aut *multum*, aut *parvum*; sed *nihil* potestis facere. Item ad Philipp. 1. v. 6. *Qui capit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu*. Et c. 2. v. 13. *Deus est enim, qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate*. Et *ad Hebr.* 13. *v.* 21. Deus *aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem, faciens in vobis, quod placeat coram se*. Et, ut cæteras omittam, ponderanda est illa Pauli sententia. 1. Cor. 4. v. 7. *Quis te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti?* Si enim ad aliquod opus bonum non daretur gratia actualis, sed sufficeret gratia habitualis; sequeretur, quòd è duobus Justis gratiam habitualem habentibus, quorum unus bonum operaretur, alius otiosus maneret; ille se discerneret ab isto, haberet aliquid, quod non accepisset, possetque in se gloriari, & adversùs alterum inflari.

V. Hinc Synodus Palæstina laudata distinguit gratiam majorum à gratia parvulorum; & dicit, hanc *majoribus ad singulos actus dari*; ergo non loquitur de gratia habituali, quæ in utrisque conservatur, sed de nova gratiâ actuali, quæ majoribus datur: neque enim idem est *dari*, ac *conservari*.

vari. Quapropter, sive loquamur de adultis, qui dono gratiæ habitualis jam instructi sunt; sive de Cathecumenis, & pœnitentibus, seu generaliter de quibuscumque boni aliquid salutaris cogitantibus, volentibus, agentibus: fatendum est, nihil eorum facere, nisi ipsis detur ad singula adjutorium gratiæ actualis supernaturalis. Id constat etiam ex Constitutione ducentorum quatuordecim Episcoporum, quam contra inimicos gratiæ Christi totus Mundus amplexus est, & quam S. Prosper *Respons.* 8. *ad Capit. Gallorum*, refert: ubi resolutum fuit: *Gratiam Dei per Jesum Christum non solùm ad cognoscendam, verùm etiam ad faciendam justitiam nos per actus singulos adjuvare: ita ut sinè illâ nihil vera, sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus*. Et rursus ex Epistola Cœlestini ad Episcopos Galliæ C. 8. scribentis: *Ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt: ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium; & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus, magis illius valere non dubitemus auxilium*. Quibus Cœlestini verbis indicatur primò: ad singulos actus salutares gratiam Dei actualem requiri; non solùm sumendo pro generibus singulorum, sed pro singulis generum: ait enim: *In bonis quibusque singulis motibus*. Secundò: eum loqui, non de tali gratia, quæ efficaciter inspiret, & operetur, si homo velit, & non efficaciter faciat, ut velit: sed de gratia faciente efficaciter, ut velit: id enim indicat illud *magis valere*. Magis enim valet, qui prævalet: prævalet autem qui ab alterius consensu non dependet, sed eum sibi subjicit, facitque, ut alter consentiat. Quare

VI. Dico secundò. Dum dicitur, gratiam ad singulos actus dari, sermo est de gratia efficaci. Sequitur ex prælaudatis Cœlestini verbis. Quod confirmat modus precandi Ecclesiæ; quæ à Deo petit gratiam dantem non solùm posse, sed etiam agere. Unde Dominicâ quartâ post Pascha: *Da* (inquit) *populis tuis id amare, quod præcipis, id desiderare, quod promittis*. Dominicâ quintâ: *Deus, à quo bona cuncta procedunt, largire supplicibus tuis; ut cogitemus, te inspirante, quæ recta sunt, & te gubernante, eadem faciamus*. Dominicâ duodecimâ post Pentecost. *De cujus munere venit, ut tibi à fidelibus tuis dignè, ac laudabiliter serviatur*. Dominicâ decimasextâ: *Tua nos, quæsumus Domine, gratia semper præveniat, & sequatur; ac bonis operibus faciat esse intentos*. His, & similibus precandi formulis constat, Ecclesiam à Deo petere ad singulos actus gratiam, quæ faciat, ut agatur, & propterea gratiam efficacem. Id etiam ostendunt testimonia Scripturæ superiùs allata pro prima assertione.

VII. Hanc fuisse gratiam, quam admitti ad singulos actus à Pelagio postulabant Patres, ostendit Augustinus *lib. de Gratia Christi c.* 10. his verbis: *Sed nos eam gratiam volumus, iste aliquando fateatur, quâ futura gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur, & speratur; nec solùm revelatur sapientia, verùm etiam & amatur: nec suadetur solùm omne, quod bonum est, verùm & persuadetur.... Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus*. Atqui gratia, quâ creditur, & speratur, quâ sapientia amatur, quâ persuadetur, est gratia efficax, quæ nimirum dat agere; ergo &c.

VIII. Quæres: an ad singulos actus salutares necessaria sit gratia excitans, præveniens, & adjuvans?

Respondeo affirmativè. Universale est enim illud Augustini l. 2. de Peccat. merit. c. 18. *Quoniam quòd à Deo nos avertimus, nostrum est: & hæc est voluntas mala. Quod verò ad Deum nos convertimus, nisi ipso excitante, atque adjuvante non possumus: & hæc est voluntas*

luntas bona. Quid habemus, quod non accepimus? Gratiæ insuper prævenientis, & subsequentis necessitatem agnoscit *lib. 2. ad Bonif. c. 9.* dicens: *Si nos non pravenit Deus, non solùm non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sinè illo nihil possumus facere, profectò nec incipere, nec perficere. Quia ut incipiamus, dictum est* (Psalm. 58.) Misericordia ejus præveniet me. *Ut perficiamus, dictum est* (Psalm. 22.) Misericordia ejus subsequetur me. Et in Enchirid. c. 33. *Nolentem pravenit, ut velit, volentem subsequitur, ne frustra velit.* Quibus conformiter Sanctus Gregorius Homil. 10. in Ezech. *Ipse* (inquit) *aspirando nos pravenit, ut velimus, qui adjuvando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus implere quod volumus.* Et S. Bernardus in Tract. de Gratia &c. *Conatus liberi arbitrii ad bonum, & cassi sunt, si à gratia non adjuventur; & nulli, si non excitentur.*

IX. Quia verò Dei gratia dupliciter intelligi potest nos adjuvare: uno modo, quia nos juvat ad faciendum opus bonum, ipsum simul cum homine faciendo; non tamen hominem movendo, neque in ipsum hominem agendo: Alio modo, agendo in hominem; ipsum movendo, & faciendo, ut agat; ac insuper influendo in opus, illudque simul cum homine operando: Scriptura, & Patres, ubi de adjutorio gratiæ ad singulos actus scribunt, illud, juxta hunc posteriorem modum, intelligunt. Loquuntur de adjutorio, quo non solùm benè volumus, & benè operamur; sed per quod etiam fit, ut benè velimus, & benè faciamus. Ut ex D. August. lib. de Correptione, & gratiâ c. 12. *Tantum Spiritu Sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint, quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur, ut velint.* Et Conc. Arausic. II. cap. 9. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Quod egregiè confirmat celebre S. Augustini dictum lib. de Gratia, & lib. arb. cap. 16. *Certum est, nos facere cum facimus; sed ille facit, ut faciamus, prabendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit: faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis, & faciatis.* Sed de hoc plura alibi diximus, & infra dicemus.

X. Quæres tamen: Cùm gratia ad singulos actus detur, quid gratiæ, quid libero hominis arbitrio tribuitur?

Respondeo, bonum opus non partim gratiæ, partim libero arbitrio; sed totum gratiæ, totum libero arbitrio tribui. Quòd totum opus bonum Dei gratiæ tribuatur, ostendit primò Scriptura, quæ asserit, sinè Dei gratiâ nec parum, nec multum nos posse, sed nihil: *Sinè me nihil potestis facere.* Asserit quoque, id omne, quod in nobis bonum est, à Deo esse, Jacobi 1. v. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum.* Secundò id ostendit orationis præceptum, quo jubemur totum, non partem ejus, quod pertinet ad salutem, à Deo petere. Tertiò ex Patribus, & præsertim Augustino *in Enchiridio Cap. 32.* docente: ideo dictum esse: Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei: *Ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, & praparat adjuvandam, & adjuvat praparatam.* Et lib. de Dono Persever. c. 13. *Hoc nobis expedit & credere, & dicere: hoc est pium, & verum, ut sit humilis, & submissa confessio, & detur totum Deo.* Cui subscribens Prosper lib. contra Collatorem cap. ultimo: *Non est* (inquit) *devotionis, dedisse prope totum, sed fraudis retinuisse, vel minimum.*

XI. Porro: quòd totum etiam tribuatur libero arbitrio, docet S. Bernardus *lib. de Grat. & lib. arb. c. 14.* his verbis: *Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere individuo peragunt: totum quidem hoc, & totum illa, sed ut totum in illo, sic totum ex illa.* Excipit tamen primam boni cogitationem, quæ men-

Digitized by Google

mentem subit, addens: *Sic ergo tria hæc, hoc est, bonum cogitare, velle, & perficere, operatur in nobis. Primum profecto sinè nobis, secundùm nobiscum, tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationem nos prævenit; immutando etiam malam voluntatem sibi per consensum jungit; ministrando eam consensui facultatem, foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit.*

§. III.

Contrariorum Rationes.

XII. Contra primam Assertionem objicitur primò. Gratia habitualis ad hoc datur, ut per eam possimus facere bona, & vitare mala; ergo qui eam habent, nullâ aliâ gratiâ indigent ad faciendos actus bonos: aliàs gratia habitualis, vel frustra daretur, vel esset imperfecta, utpote non valens ad hoc, ad quod datur.

XIII. Ad hoc jam responsum fuit superiùs *Dub. 9. §. 3. num. 16.* & ex D. Thom. hâc *qu. 109. art 9. ad 1.* neg. conseq. Nam gratia habitualis, & virtutes infusæ, non ad hoc dantur, ut agamus; sed ut per eas possimus, & habiles simus ad bona opera exercenda. Quo fit, ut etsi ad de facto bene agendum egeamus ulteriori auxilio: non tamen frustra datæ sint; quia finem, ob quem sunt datæ, nempe, hominem reddere Deo gratum, & potentem ad opera salutaria faciendi, assequuntur. Nec sunt imperfectæ: quia perfectio gratiæ, & virtutum non est in eo posita, ut ulteriori divino auxilio non indigeant (quia, ut docet S. Thom. laudatus: *Etiam in statu gloriæ, quando gratia erit omnino perfecta, homo divino auxilio indigebit*) sed in eo, quòd vires inferiores sibi perfectè subjiciant, ne contra judicium rationis excitentur: quod cùm non habeant in viatoribus, ideo gratia in hoc statu dicitur à D. Thoma esse imperfecta.

XIV. Sed dices primò. Concil. Milevit. *Can. 3.* Statuit, gratiam, quâ justificamur, non valere ad solam remissionem peccatorum, quæ jam commissa sunt; sed etiam ad adjutorium, ne committantur, & proinde ad facienda etiam opera bona. Idemque repetitur in Conc. Africano circa tempora Bonifacii I. *Can. 78.*

Secundò. Gratia actualis efficax est tantùm necessaria ad initium fidei, & ad perseverantiam usque in finem: de hac enim solâ loquitur Augustinus in *l. de Prædest. Sanctorum*, & *lib. de Dono perseverantiæ*; ergo &c.

XV. Respondeo ad primum. Præfata duo Concilia dicere quidem, gratiam justificationis valere ad adjutorium, ne peccata committantur; partim quia animam sanat, & benè disponit, ac perficit; partim quia secum trahit virtutes infusas, ex quibus sequitur, gratiam habitualem dare sufficiens posse: non tamen dicere, quòd gratia habitualis sola sufficiat, ut peccata deinceps non committantur, sinè ulteriori gratiæ actualis adjutorio, ut in præsenti loquimur.

XVI. Ad secundum respondeo con. anteced. neg. cons. Nam S. Augustinus in duobus citatis libris, quos edidit contra Semipelagianos, tantùm sollicitus fuit, ostendere necessitatem gratiæ ad initium fidei, & ad perseverandum, quia hanc Semipelagiani negabant: non fuit tamen solicitus, eis ostendere necessitatem gratiæ actualis ad alios actus; quia hanc illi ultro concedebant. Cujus tamen necessitatem ad singulos actus in libris, quos edidit contra Pelagianos, qui eam negabant, strenuè inculcavit, ut vidimus. Unde Libro *de Dono perseverantiæ cap. 24.* de Semipelagianis loquens: *Sed quid plura?* (inquit) *Satis docuisse me existimo, vel potiùs plusquàm satis: dona Dei esse, & incipere in Domino credere, & usque in finem in Domino permanere. Cætera verò bona ad vitam piam, quâ Deus rectè colitur, pertinentia; etiam ipsi, propter quos hæc agimus, Dei dona esse concedunt.*

Digitized by Google

XVII. Objicitur secundò. Unicuique formæ debitus est Dei concursus ad suam operationem proportionatam; sicut calori debitus est concursus ad calefaciendum: sed gratia habitualis est forma quædam ad bonos, & salutares actus ordinata; ergo debetur illi concursus, & sic non est necessaria nova gratia.

XVIII. Respondeo, dist. maj. Unicuique formæ, ratione sui, omitto maj. Ratione indispositionis subjecti, nego maj. Cùm enim, ut supra diximus maximè *Dub. 9. §. 2. num. 4.*

Gratia habitualis in homine lapso posita, esto sanet animam quantùm ad mentem, non tamen quantùm ad corruptionem carnis; non ita illud reddit dispositum, & expeditum ad bonum, quin, ut tollat omnia obstantia ad actualem prosecutionem boni, debeatur illi concursus ad eam, & non sit nova gratia, cùm conceditur. Quare, quidquid sit, an talis concursus sit debitus gratiæ secundùm se; non est tamen debitus individuo, cui præ alio conceditur: sed illi est nova gratia, & quidem specialis. Videantur dicta citato loco.

XIX. Objicitur tertiò. Ille, cui restituta est vita corporalis, potest absque novo supernaturali auxilio exercere operationes vitales, ut videre, audire &c. ergo similiter is, cui supernaturaliter restituta est vita animæ, potest sinè novo auxilio supernaturali actiones animæ bonas operari.

XX. Respondeo, con. ant. nego consequ. Operationes enim vitales, ut videre, audire &c. etiamsi earum principium sit supernaturaliter datum, seu restitutum, adhuc sunt naturales, nec vires naturæ excedunt: tam enim naturales erant operationes Lazari post resurrectionem, quàm ante; & visio cæci nati à Christo illuminati naturalis erat, sicut visio cujusque alterius: ideoque non minùs absque supernaturali auxilio eas exercere poterant, quàm quilibet alius homo: nam estò inchoatio, quoad modum, supra naturam fuerit, progressus tamen naturalis erat. At vita restituta animæ, per gratiam habitualem, supernaturalis est tam in initio, quàm in progressu, & consummatione. Tàm enim excedit naturæ vires animæ sanatio, & revocatio à morte peccati ad vitam per gratiam, quàm opera salutaria inde procedentia: unde æquè indiget supernaturali auxilio ad ista, quàm ad illam. Aliqua propterea opera sunt, quæ initium supernaturale habent, sed non progressum, ut prædicta: alia verò supernaturalia sunt in initio, progressu, & consummatione; & hæc egent continuo divino auxilio supernaturali. Talis fuit ambulatio Petri super aquas: quamprimùm enim Christus virtutem suam subtraxit, quâ solidabat aquas, Petrus mergi cæpit. Talis, quòd Paulus nocte, ac die maneret in profundo maris: quòd Jonas triduò in ventre Cæti maneret vivus: quòd ignis Babylonicus non combureret tres pueros: quòd aquæ starent recta in mari rubro, & similia.

XXI. Objicitur quartò. Cereus ab igne accensus debet quidem conservari ardens, non tamen eget nova accensione, ut comburat stuppam; ergo nec gratiâ cor accensum eget novâ gratiâ, ut affectus pravos exurat.

Confirm. Aqua, quamdiu in fonte manet, sponte salit: sed aqua ista est gratia, dicente Domino Joan. 4. v. 14. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aqua salientis in vitam æternam*; ergo &c.

XXII. Respondeo primò, quòd licèt cereus accensus non egeat nova accensione, ut comburat stuppam; eget tamen nova Dei motione facientis, ut urat, quam si subtraheret, ignis non ureret stuppam: sicut ignis nec combussit Rubum, *Exod. 3.* nec ignis Babylonicus tres pueros. Unde Azorius l. 1. Instit. Moral. c. 21. q. 8. *Deus* (inquit) *non solùm cum igne urit, sed etiam facit, ut urat: quia sicut ignis non subsistit, nisi Deo volente, & faciente, ut subsistat; sic non urit, non movet,* non

Digitized by Google

non efficit, nisi Deus velit, & faciat, ut urat, moveat, efficiat. Et postea: *Deum igne uti ad urendum, est ignem movere ad urendum, quia vult, ut urat, & volendo, motionem in igne imprimit, quâ unà cum illo urit ignis motus ab ipso Deo ad urendum*. Quare distingui potest conf. Non eget novâ gratiâ habituali, con. conf. Nova gratia actuali, & movente, nego conf.

XXIII. Respondeo secundò, disparem esse rationem inter cereum accensum, & hominem lapsum habentem habitum gratiæ, & caritatis. Nam cereus accensus habet ignem jugiter excitatum, & actu ardentem: at homo justus habens gratiam habitualem, & caritatem, habet quidem ignem Spiritus Sancti, sed non actu ardentem, imò quasi sopitum: & ideo opus habet, ut per auxilium actuale quodammodo excitetur.

XXIV. Ad Confirm. de aqua, dico primo, sicut de igne dictum est, quòd salit, sed Deo faciente, ut saliat; cujus motio si deficeret, aqua non salitet: sponte ergo salit, sed non sinè Dei concursu. Dico secundò, quòd sicut aqua sponte salit è fonte, sed si inveniat impedimentum, eget manu illud tollente, ut saliat: ita gratia est fons aquæ salientis; sed cùm ab appetitus pugna impediatur, ne actu saliat in vitam æternam: ideo indiget speciali auxilio, ut de facto saliat.

XXV. Objicitur quintò. Experientia docet, hominem justum posse elicere actum fidei, spei, & caritatis, quando vult; ergo non est ei opus gratiâ ad singulos actus.

Respondeo, neg. conf. Verum quidem est, hominem posse credere, sperare, diligere, quando vult; sed ut velit, voluntas ejus præparatur à Domino. Et quidem si justus sit, à Spiritu Sancto inhabitante per gratiam, & habitus quasi sopitos excitante: si verò justus non sit, ab eodem ut movente cor, & quasi à foris pulsante. Quemadmodum anima aliter excitat ad opus membrum sibi vitaliter conjunctum; aliter instrumentum ab ea separatum: illud enim excitat tanquam illud inhabitans; istud tanquam purè movens. Sic idem Spiritus est, qui *operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate*, ut habetur, *Philipp*. 2. *v*. 13.

DUBIUM XIII.

An Homo in Gratia constitutus indigeat Auxilio speciali Gratiæ ad Perseverandum Finaliter?

§. I.

Aliqua Præmittuntur.

I. Perseverantia potest dupliciter usurpari. Primò pro continuatione in gratia longo tempore; abstrahendo ab hoc, quòd continuetur usque ad mortem. Secundò pro perseverantia in gratia usque in finem vitæ inclusivè: seu, pro conjunctione gratiæ cum morte, quæ vulgò perseverantia finalis nuncupatur. De perseverantia priori modo egimus supra, cum ostendimus, hominem, etsi justum, non posse diu abstinere à peccatis; & longo tempore perdurare in gratia, absque novo auxilio speciali. Superest modo agere de perseverantia secundo modò, quæ *Sola* (ait Augustinus) *informat meritum, remunerat currentem, coronat pugnantem, & ad portum conducit navigantem*: an scilicet sit speciale donum distinctum à dono gratiæ sanctificantis, & ab habitibus supernaturalibus gratiam comitantibus.

Dixi distinctum à dono gratiæ &c. Quòd enim perseverantiæ donum sit distinctum à quocumque dono naturæ; suppono, ut de fide certum, contra impium Pelagium. Quia verò potest aliquid esse à gratia distinctum, & nihilhominus cum illa connexum; quomodo concursus ad aliquando benè operandum supernaturaliter, qui est à gratia habituali distinctus, potest esse illi debitus ex providentia generali, ut

Digitized by Google

ut diximus: idcirco quærimus: an donum perseverandi usque ad finem vitæ sit homini existenti in gratia prorsus indebitum, & beneficium specialissimum Dei; ut nulli unquam, & in nullo casu possit esse debitum.

II. Noto insuper cum S. Thoma hâc q. 109. a. 10. quòd *perseverantia tripliciter dicitur. Quandoque enim significat habitum mentis, per quem homo firmiter stat, ne removeatur ab eo, quod est secundùm virtutem, per tristitias irruentes, ut sic se habeat perseverantia ad tristitias, sicut continentia ad concupiscentias, & delectationes.... Alio modo potest dici perseverantia habitus quidam, secundùm quem homo habet propositum perseverandi in bono usque in finem. Et utroque istorum modorum perseverantia simul cum gratia infunditur, sicut & continentia, & cæteræ virtutes. Alio modo dicitur perseverantia continuatio quædam boni usque ad finem.* Et de hac in præsenti quærimus: an ad eam habendam indigeat homo, non quidem aliâ habituali gratiâ, sed divino auxilio; quod sit novum, & speciale donum à gratia, & communibus auxiliis distinctum.

III. In hac quæstione duo fuerunt errores, & duæ inter Catholicos versantur opiniones. Primus error fuit Pelagianorum; qui, sicut ad nullum pietatis actum, ita nec ad perseverantiam usque in finem, gratiam per Christum absolutè necessariam esse contendebant. Alter fuit quorumdam Massiliensium Semipelagianorum; qui, ut scribit Hilarius ad Augustinum, asserebant, requiri quidem gratiam ad perseverandum usque in finem: sed quæ non sit specialis, & distincta à gratia, per quam quilibet Justus potest perseverare.

IV. Prima opinio affirmat quidem, perseverantiam finalem esse speciale donum indebitum Justo, quando ab instanti suæ justificationis usque ad finem vitæ longum tempus intercedit: quia hoc tempore occurrunt, vel præcepta difficilia observanda, vel tentationes graves vincendæ, vel alia pericula, ad quæ vitanda homo eget speciali gratia. Secus tamen ad perseverandum finaliter per breve tempus, in quo vel nullum occurrit præceptum servatu difficile, vel nulla gravis tentatio. Ita Vega in Trident. *lib. 12. cap. 22.* Idipsum à fortiori dicturus de perseverantia parvulorum, qui post Baptismum ante usum rationis moriuntur. Cui subscribit Duvallius. Unde hi Auctores perseverantiam asserunt speciale donum, non præcisè, quia finalem, sed quia diuturnam. Altera verò opinio, eaque communis, asserit, perseverantiam finalem, sive ad breve, sive ad longum tempus, semper esse speciale donum à gratia habituali, & communibus auxiliis distinctum.

§. II.

Resolutiones.

V. Dico primò. Ad perseverandum finaliter est necessaria gratia per Christum. Est contra Pelagianos. Prob. primò. Gratia est necessaria ad singulos pietatis actus, ut Synodus Palæstina Pelagium fateri coegit, & *Dub. præcedente* ostendimus: sed inter actus pietatis potissimum locum tenet perseverantia finalis, cùm sine eâ reliqui ad vitam æternam non perducant; ergo &c. Secundò. Perseverantia finalis est meritoria vitæ æternæ; vel ei saltem connexa est vita æterna, juxta illud Matth. 24. v. 13. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit:* sed sine gratiâ per Christum vita æterna haberi non potest, Roman. 6. v. 23. *Gratia autem Dei vita æterna in Christo Jesu Domino nostro*; ergo &c. Tertiò. Perseverantia à Deo poscitur; ergo Dei donum est, neque enim à Deo poscitur, quod ipse non donat. Sic August. l. de Dono Perseverantiæ c. 2. *Cur perseverantia ista poscitur à Deo, si non datur à Deo? An & ista irrisoria petitio*

Digitized by Google

titia est, cum id ab eo petitur, quod scitur, ipsum non dare, sed ipso non donante esse in hominis potestate? Sicut irrisoria est etiam illa actio gratiarum, si ob hoc gratiæ agitur Deo, quod non donavit ipse, nec fecit .... An ab illo perseverantia nostra fortè non poscitur? Jam hoc qui dicit, non meis disputationibus refellendus, sed Sanctorum orationibus revocandus est.

VI. Dico secundò. Gratia, quæ ad perseverantiam finalem requiritur, est speciale donum Dei à gratia habituali, & communibus auxiliis distinctum. Est contra Semipelagianos. Probatur primo ex August. supra laudato. Nam Justi, & Sancti omnes continuè à Deo petunt actualis perseverantiæ donum, dum in oratione Dominica dicunt: *Adveniat regnum tuum;* imò & illud petere debent, ut ex Arausic. II. Can. 10. *Adjutorium Dei etiam renatis, & Sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare* Quid autem implorare deberent adjutorium Dei ad perseverandum, si non esset donum distinctum à gratia habituali, quam Justi habent; cum nemo petat ab alio, quod in sua potestate habet? Petunt ergo, quia, ut ait Cœlestinus *Epist. ad Episcopos Galliæ Cap.* 6. sciunt, neminem, *etiam Baptismatis gratiâ renovatum, idoneum esse ad superandas Diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias; nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.*

VII. Probo secundò. Perseverantia finalis tale donum est, ut qui illud habuerit, revera, & actu in finem usque perseveret; unde August. *de Dono persever. c.* 6. ait: *De illa enim perseverantia loquimur, quâ perseveratur usque in finem: quæ, si data est, perseveratum est usque in finem; si autem non est perseveratum usque in finem, non est data.* Atqui donum tale, ut, cui datum est, is perseveret usque in finem, est donum à gratia habituali, & communibus auxiliis distinctum; cùm non omnes Justi usque in finem perseverent: imò multi, qui totâ fere vitâ in justitia permanserunt, in fine lapsi sunt; & è contra multi, qui totâ vitâ justitiâ caruerunt, in finem adepti sint; ergo &c.

VIII. Neque dicant Molina, & alii, dari quidem omnibus gratiam, & auxilia sufficientia, quibus possint usque ad mortem perseverare; sed quosdam benè iis uti, quosdam malè: & ideo illos actu perseverare, non istos; undè actualis perseverantia non est donum à gratia, & communibus auxiliis distinctum.

IX. Nam hæc doctrina, si nil aliud addat, ponit actualem perseverantiam finalem in manu hominis, non Dei; & discretionem perseverantis à non perseverante esse ex homine, non ex Deo, contra illud Pauli 1. Cor. 4. v. 7. *Quis te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti?* ac posse gloriari, quasi non acceperit. Vel enim quòd benè utatur usque in finem gratiâ communi, habet à Deo præparante voluntatem ejus præ altero; & hoc erit perseverantiæ donum à gratia communi distinctum. Vel quòd benè utatur usque in finem, habet ex libero arbitrio absque speciali gratiâ; & sic se discernet, & habebit bonum usum finalem, quem à Deo non accepit.

Rursus: sequitur ex hac doctrina, Deum per gratiam solùm dare nobis posse perseverare, quia solùm daret gratiam sufficientem; ipsum verò actu perseverare potiùs esse à nobis, & à nostra voluntate: sicque tribui nobis id, quod est melius, quod in Pelagianis adeo reprehendit Augustinus. — Et tandem Justos non debere à Deo petere actualem perseverantiam, nec pro ea gratias agere. Ut enim ait idem Augustinus Epist. 107. modò 217. ad Vitalem c. 2. *Prorsus non oramus Deum, sed orare fingimus; si nos ipsos, non illum credimus facere, quod oramus. Prorsus non agimus gratias Deo, sed agere fingimus; si unde illi gra-*

gratias agimus, ipsum facere non putamus. Hoc autem falsissimum esse, docet S. Thomas 3. *contra Gentes cap.* 155. ubi ait, perseverantiam finalem nos quotidie à Deo petere illis Dominicæ orationis verbis: *Adveniat Regnum tuum*. Imò S. August. *lib. de Dono persever. à cap. 2. usque ad 6.* ex Cypriano probat, in omni petitione præfatæ orationis (exceptâ illâ *Dimitte nobis debita nostra*) perseverantiæ donum à Deo nos postulare.

X. Probatur tertiò ratione D. Tho. 3. *contra Gentes c.* 155. dicentis: *Omne, quod de se est variabile, ad hoc, quòd figatur in uno, indiget auxilio alicujus moventis immobilis: homo autem variabilis est, & de malo in bonum, & de bono in malum: ad hoc igitur, ut immobiliter perseveret in bono, indiget auxilio divino*. Et 2. 2. q. 137. a. 4. de Perseverantia, ait: *Perseverantia dupliciter dicitur. Uno modo pro ipso habitu perseverantiæ, secundùm quòd est virtus: & hoc modo indiget dono habitualis gratiæ, sicut & cæteræ virtutes infusæ. Alio modo potest accipi pro actu perseverantiæ durante usque ad mortem: & secundùm hoc indiget non solùm gratia habituali, sed etiam gratuito Dei auxilio conservantis hominem in bono usque ad finem vitæ.... Quia cùm liberum arbitrium de se sit vertibile, & hoc ei non tollatur per habitualem gratiam præsentis vitæ; non subest potestati liberi arbitrii, etiam per gratiam reparati, ut se immobiliter in bono statuat, licèt sit in potestate ejus, quòd hoc eligat. Plerumque enim cadit in nostram potestatem electio, sed non executio*. Hæc S. Doctor. Ex quibus sic conficitur ratio. Quod de se est vertibile de bono in malum, non potest immobiliter se figere in bono, in eoque perseverare, nisi auxilio alicujus moventis immobilis: sed liberum arbitrium hominis, etiam per gratiam habitualem præsentis vitæ reparatum, adhuc manet vertibile de bono in malum; ergo non poterit actu perseverare immobiliter in bono usque ad finem, nisi auxilio Dei moventis immobilis.

XI. Hoc docuerat priùs S. Augustinus *l. de Correp. & gratia c.* 12. his verbis: *Tantùm quippe Spiritu Sancto accenditur voluntas eorum* (Justorum) *ut ideo possint, quia sic volunt; ideo sic volunt, quia Deus operatur, ut velint. Nam si in tanta infirmitate vitæ hujus* (*in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam, perfici virtutem oportebat*) *ipsi relinqueretur voluntas, ut in adjutorio Dei, sinè quo perseverare non possunt, manerent, si vellent, nec Deus in eis operaretur, ut vellent; inter tot, & tantas tentationes, infirmitate suâ voluntas ipsa succumberet: & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate, nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter, ac insuperabiliter ageretur: & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliquâ vinceretur*. Ecce Augustinum, & Thomam impossibile judicantes, quòd voluntas infirma prævideatur benè usura auxilio *sinè quo*, seu sufficienti in quacumque occasione, & usque in finem perseveratura; nisi accedat auxilium *quo*, seu efficax, quo *indeclinabiliter*, & *insuperabiliter* agatur, & ita perseverans fiat in bono.

Quibus adhærens Tridentinum *Sess. 6. cap.* 13. perseverantiæ doni infallibilitatem, & efficaciam, non à consensu voluntatis humanæ præviso ut futuro, sed à divina omnipotentia petit: ait enim citato Capite (quod est de perseverantiæ munere) tale donum *Aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est, eum, qui stat, statuere, ut perseveranter stet, & eum, qui cadit, restituere*. Et hoc *Can.* 16. vocat *Magnum usque in finem perseverantiæ donum*. Et tandem *Can.* 22. definit: *Si quis dixerit, justificatum, vel sinè speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit*.

XII.

XII. His omnibus accedit: quòd si actualis perseverantia usque in finem ex praevisione boni usus gratiae usque in finem pensanda foret, jam posset reddi ratio, cur iste perseveret usque in finem, alius non; quia nimirum iste praevisus fuit benè usurus gratiâ finaliter, alius non: atqui hujus nemo unquam aliam rationem assignare valuit, nisi inscrutabilia judicia Dei; unde S. August. l. de Correp. & grat. c. 8. *Si confiteris* (inquit) *donum Dei esse perseverare in bono usque in finem; cur hoc donum ille accipiat, ille non accipiat, puto, quòd mecum pariter nescis, & ambo hìc inscrutabilia judicia Dei penetrare non possumus*.

XIII. Dico tertiò. Perseverantia finalis est speciale donum, non in iis tantùm, qui, post acceptam justificationis gratiam, diu in ea perseverarunt; sed & in iis, sive adultis, sive parvulis, qui, post acceptam sive per Baptismа, sive per pœnitentiam justificationis gratiam, statim, sive paulò post moriuntur. Probatur ratione fundamentali. Effectus providentiae specialis, habens infallibilem connexionem cum gloria, est, in quocumque reperiatur, donum Dei speciale à gratia habituali, & communibus auxiliis distinctum (quia haec, utpote Electis, & Reprobis communia, non sunt effectus providentiae specialis praedestinativae) sed perseverantia finalis, etiam in parvulis, vel adultis, qui post acceptam justificationem per Baptisma, vel pœnitentiam, statim, vel paulò post moriuntur, est effectus specialissimus providentiae specialis praedestinativae, & habet infallibilem connexionem cùm gloria; ergo est speciale donum cuicumque detur &c.

XIV. Explicatur hoc. Quòd adultus, post acceptam gratiam, statim, vel post breve tempus moriatur; quòd puer fonte Baptismatis regeneratus, antequam ad usum rationis perveniat, morte rapiatur, specialis Dei gratia est, & effectus providentiae praedestinativae: quae cùm utrumque ad salutem ordinaverit, disponit utriusque mortem pro tempore, quo sunt in gratia, & non sinit, eos diutiùs vivere; ne expositi gravibus tentationibus, & subjecti vertibilitati arbitrii eam, peccando antequam moriantur, amittant, juxta illud Sapientiae 4. y. 11. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius*; ergo perseverantia finalis sive in adultis, sive in parvulis, qui, post acceptam gratiam, statim, vel post breve tempus moriuntur, specialis gratia est.

XV. Quare August. l. 1. de Dono persever. c. 1. *Hanc* (inquit) *certè, de qua nunc agimus, perseverantiam usque in finem, nullo modo habuisse dicendus est, qui non perseveraverit usque in finem: potiùsque hanc habuit unius anni fidelis, & quantùm infra cogitari potest, si donec moriatur, fideliter vixit; quàm multorum annorum, si exiguum temporis ante mortem à fidei stabilitate defecit*. Ubi vides, Augustinum statuere perseverantiae finalis donum, non in tempore, quo quis perseverat in gratia; sed in eo, quòd fideliter vivat, donec moriatur, quamvis uno tantum anno, vel infra, puta, uno die, unâ horâ tantùm in fide vixerit. Et *cap. 17.* de Parvulis, ait: *Sed mirabilior, & fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei est, quòd etiam parvulis, quibus obedientia non est, illius aetatis ut detur, datur haec gratia*.

§. III.

Contraria Rationes.

XVI. Contra secundam Assertionem objiciunt primò. Quod datur omnibus, non est donum speciale; nam commune, & speciale opponuntur: atqui perseverantia, quantùm est ex parte Dei, datur Justis omnibus. Sola enim ratio, cur nonnulli non perseverent, est, quia nolunt: possent quippe perseverare, si vellent, idest si auxiliis gratiae habituali annexis cooperari vellent, actu & revera per-

Digitized by Google

severarent, juxta celebrem Augustini sententiam *l. de Correp. & gratia c. 7.* dicentis: *Justior enim videtur excusatio dicentium, non accepimus audientiam; quàm dicentium, non accepimus perseverantiam: quoniam potest dici: Homo, in eo, quod audieras, & tenueras, in eo perseverares, si velles;* ergo &c.

XVII. Respondeo, neg. min. Licèt enim concedam, solam rationem, cur nonnuli non perseverent, peti ex eorum libero arbitrio; nempe, ex cupiditate, quam plenâ, & efficaci voluntate vincere nolunt: inde tamen non sequitur, illis, quantùm est ex parte Dei, donum perseverantiæ dari. Nam si eis daretur, cupiditatem illam vincerent; cùm gratiam cum morte sic conjungat, ut qui illud à Deo acceperit, infallibiliter perseveret. Unde August. l. de Dono Persever. c. 1. *Hanc certè* (inquit) *de qua agimus, perseverantiam, quâ in Christo perseveratur usque in finem, nullo modo habuisse dicendus est, qui non perseveravit usque in finem.* Et c. 6. *de illa perseverantia loquimur, quâ perseveratur usque in finem; quæ si data est, perseveratum est usque in finem: si autem non est perseveratum usque in finem, non est data. Non itaque dicant homines, perseverantiam cuique datam usque in finem, nisi cùm ipse venerit finis; & perseverasse,* cui data est, *refertus fuerit usque in finem &c.* Ita S. Doctor respondens Semipelagianis; qui, ut refert Hilarius (*Epist. ad August.*) ægrè ferebant, quòd solis Sanctis daretur donum, quo non solùm perseverare possent, sed etiam perseverantes fierent: aliis verò omnibus solùm daretur adjutorium, non quo perseverantes fierent, sed sine quo perseverantes esse non possent; asserentes, ex hoc homines in desperationem adduci.

XVIII. Quod verò additur, nimirum, quòd homines justi, si vellent cooperari auxiliis gratiæ annexis, de facto perseverarent, distinguendum est. Si vellent, voluntate tamen per auxilium speciale præparatâ, con. ant. Voluntate per auxilium speciale non præparatâ, nego ant. Duo complectitur hæc responsio. Unum, voluntatem non velle perseverare, nisi à Domino præparata fuerit. Alterum, præparationem illam positam esse in auxilio speciali, quod semper efficiat, ut voluntas perseverare velit.

Primum celebre est apud Augustinum variis in locis, & præcipuè *l. de Gratia, & lib. arb. c. 16.* ubi ait: *Certum est, nos mandata servare, si volumus: sed quia* præparatur voluntas à Domino, *ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est, nos velle, cum volumus; sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulò ante posui:* Præparatur voluntas à Domino. *De quo dictum est:* A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet. *De quo dictum est:* Deus est, qui operatur in nobis velle. *Certum est, nos facere, cum facimus; sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati.* Quod confirmat *l. 1 Retract. c. 10.* ubi protestatur, quoties dixit, omnes homines fide imbutos ad mandata Dei servanda converti posse, si velint; se subintellexisse semper, si tamen voluntas eorum præparatur à Domino. *Non existiment* (inquit) *novi hæretici Pelagiani secundùm eos esse dictum. Verum est enim omnino, omnes homines hoc posse, si velint: sed præparatur voluntas à Domino.*

Alterum etiam, quòd voluntas, ut velit perseverare, præparetur per auxilium speciale distinctum à gratia, & auxiliis ei annexis, efficaciter faciens illam velle, & perseverare, constat: tùm ex allatis Augustini verbis: tùm ex iis, quæ *l. de Correpț. & gratia c. 8.* Pelagianum arguens, dicit: *Si ad liberum arbitrium hominis pertinere dicis, ut perseveret in bono quisquam, vel non perseveret; non Deo donante, si perseveret, sed humana voluntate faciente; quid moliturus es contra verba dicentis:* Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides

fides tua? *An audebis dicere, etiam rogante Christo, ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse, si Petrus eam deficere voluisset; quasi aliud Petrus ullo modo vellet, quàm pro illo Christus rogasset, ut vellet? Nam quis ignorat, tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea, qua fidelis erat, voluntas ipsa deficeret, & permansuram, si eadem voluntas maneret? Sed quia præparatur voluntas à Domino: ideo pro illo Christi non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret; quid aliud rogavit, nisi, ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem?* En quomodo S. Doctor, non ad præscientiam exploratricem, sed ad præparationem Dei recurrit, ut ostendat infallibilem Petri in fide perseverantiam.

XIX. Sed contra hæc dices. Si Justus non potest velle perseverare, nisi voluntas ejus præparetur à Domino per auxilium speciale; cùm non sit in potestate Justi, hoc auxilium habere, quomodo verificabitur, eum posse perseverare, si velit?

XX. Respondeo in primis, quòd sicut per gratiam habitualem, & virtutes annexas homo justus habet, ut possit non peccare; ita per eamdem habet, ut possit perseverare, si velit, etiam tunc, quando ei deest auxilium speciale: quoniam ejusmodi gratia, & virtutes tribuunt homini posse perseverare usque in finem, si velit; quamvis neque tribuant, quòd actualiter velit, nec quòd actualiter perseveret, nisi voluntas ejus specialiter præparetur, & adsit ei specialis continua Dei protectio, & gubernatio.

Et quidem (fateor) auxilium illud speciale, & specialis Dei protectio non sunt in potestate hominis justi; quasi vel subsit ejus potestati naturali, ea ad se advocare, vel etiam velle, aut desiderare auxilium, ad quod ista sequantur. Nam, ut ait August. *q.* 2. ad Simplicianum: *Non potest effectus misericordia Dei esse in hominis potestate.* In potestate tamen hominis aliquomodo dicitur esse, quòd ipse per Dei gratiam potest habere, & ab eo petere, ac obtinere: & hoc modo in hominis justi potestate dici potest esse, ut habeat auxilium ad perseverandum usque in finem necessarium, videlicet, illud impetrando vigiliis, eleemosynis, orationibus, bonis operibus, ut docet Tridentinum *Sess. 6. cap.* 13. & Augustinus *l. de Dono Perseverantia c. 6. & 7.*

Quamvis autem etiam ad orandum &c. ut oportet, requiratur adjutorium gratiæ Dei; attamen quoniam Justus quilibet habet gratiam sufficientem, quâ potest, tùm orare, tùm alia bona facere: gratiam, nempe, justificantem, ac virtutes ei annexas, frequentesque inspirationes, excitationes, motiones; quibus si (ut cum Dei gratia potest) benè utatur, Deus in eo perficiet quod cæpit, dabitque ulteriora ad perseverandum auxilia: ideo si hæc omittat, & auxilio ulteriori careat, suo vitio omittit, & suâ culpâ ulteriori illo auxilio caret. In quo, ne quis sapere velit, plusquàm oportet, meminisse in primis debet, quòd perditio nostra ex nobis sit; salus autem, seu auxilium ad salutem, ex Deo esse, ut dicitur Oseæ 13. *v.* 9. & quòd: *Liberum arbitrium ad malum sufficit sibi, ad bonum, nonnisi adjuvetur à Deo,* ut loquitur August. *l. de Cantico novo c.* 8. Deinde, quòd qui jam consecutus est gratiam habitualem, non potest per seipsum operari bonum, absque novo auxilio Dei moventis, & dirigentis; & quòd Dei gratia non solùm est necessaria ad incipiendum, sed etiam ad perficiendum id, quod per gratiam cæpimus.

XXI. Ex dictis facilè quis percipere poterit, quomodo intelligendum sit illud Tridentini Sess. 6. c. 11. *Deus namque suâ gratiâ semel justificatos non deserit, nisi ab eis priùs deseratur.* Vel enim intelligitur de desertione propriè tali, quâ Deus deserit hominem, ipsum suâ gratiâ, & amicitiâ privando; quomodo intellexisse videtur S. Prosper *ad sententiam* 7.

Digitized by Google

Gallorum: & *Respons. 7. & 14. ad Object. Vincentianas*; & multi Recentiores intelligunt. Sic clarum est, Deum non deserere semel justificatum, ipsum gratiâ suâ, & amicitiâ privando, nisi priùs ab eo deseratur per peccatum mortale. Vel intelligitur de desertione impropriè tali; ut perinde sit, Deum hominem justificatum deserere, ac ipsi non auxiliari, & non dare illi gratiam efficacem ad vitandum peccatum, sed permittere illi, ut peccet mortaliter. Sic Deus etiam non deserit, priusquam deseratur. Nam etsi Justus non propriè, & simpliciter deserat Deum, quodammodo tamen deserit; quatenus gratiam sibi datam negligit, eâ non benè utens, sicut cum Dei munere posset. Et quia aliquam similem negligentiam, seu culpam semper admittit Justus, priusquàm Deus sinat ipsum peccare mortaliter; ideo etiam, juxta hunc modum, verum est, quòd Deus non deserit Justum, nisi priùs deseratur. Et huic intelligentiæ favent ejusdem Tridentini verba, Sess. 6. c. 13. *Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cæpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere*. Ubi de gratia actuali, & efficaci loquitur: deserit enim Deum is quoque, qui bonas inspirationes, salutares cogitationes, ac pios animi motus, aliaque à Deo immissa negligit, non utens illis, sicut cum divino munere posset.

XXII. Quòd si ulteriùs dicas. Cùm benè uti gratia sufficiente, quales sunt salutares cogitationes, & pii motus, non sit, nisi ex gratia efficaci; cur hanc Deus non omnibus dat: sed aliquibus dat, & hi perseverant, aliis verò non dat, & hi cadunt?

XXIII. Respondeo, quòd ubi venitur ad quærendum: quare Deus permittere voluit, quòd iste divinæ gratiæ deesset, ac divinis donis non benè uteretur, labereturque in primam sive negligentiam, sive tepiditatem, vel aliam culpam, vel culpæ occasionem, ex qua præsciebat, illum mortaliter peccaturum; reprimenda hîc est humana curiositas, & ad incomprehensibilia judicia Dei confugiendum cum Paulo, *Roman. 11. v. 22.* dicente: *Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu exeideris*. Et cum S. August. l. de Dono persever. c. 13. *Et incboandi, & usque ad finem perseverandi gratiam Dei non secundùm merita nostra dari; sed donari secundùm ipsius secretissimam, eamdemque justissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem*. Et l. de Correp. & gratia c. 8. *Si confiteris, donum Dei esse, perseverare in bono usque in finem; cur hoc donum ille accipiat, ille non accipiat, puto, quod mecum pariter nescis: & ambo hic inscrutabilia judicia Dei penetrare non possumus*. Et S. Prosper Respons. 14. ad object. Vincent. *Cur autem* (inquit) *illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare: cùm scire sufficiat, & ab illo esse, quòd statur, & non ab illo esse, quòd ruitur*.

XXIV. Objiciunt secundò contrà eamdem. Ut habeatur perseverantia, sufficit ponere gratiam habitualem cum auxiliis communibus, & causas inferentes mortem: quia his positis habetur conjunctio gratiæ cum morte; ergo non requiritur donum speciale ab his omnibus distinctum.

XXV. Confirmatur primò. Ut homo perseveret in gratia per viginti annos, absque unione cum morte, non requiritur speciale donum à gratia, & communibus auxiliis distinctum; ergo neque requiritur, ut homo recenter justificatus post horam moriatur, & sic finaliter perseveret. Conf. prob. Plus requiritur ad perseverandum in gratia per viginti annos, quia difficilius, & pluribus impedimentis obnoxium est, quàm ad perseverandum solùm per horam; ergo si ad primum non requiritur speciale donum, minùs requiritur ad secundùm.

XXVI.

Digitized by Google

XXVI. Confirmatur secundò. Homo habens gratiam, habet jus ad gloriam, quamdiu est in gratia: gratia enim est semen gloriæ, ut dicitur 1. *Joann.* 3. *v.* 9. ergo continuatio gratiæ cum gloria est debita gratiæ. Ex debito enim, & non ex gratia, datur hæreditas habenti jus ad hæreditatem.

XXVII. Respondeo, neg. absolutè ant. Omnia enim ibi assignata, estò sufficiant ad conjungendam gratiam cum morte, ut causæ per accidens, non tamen, ut causæ per se. Nec enim gratia cum communibus auxiliis, petit conjungi cum morte; nec morbus, aut aliæ causæ inferentes mortem, petunt ex se conjungi cum gratia. Quare ne dicatur, conjunctionem gratiæ cum morte esse effectum prorsus casualem, & fortuitum; necesse est ponere aliud donum distinctum, quo ita disponantur, & præparentur omnes causæ; ut tunc mors à causis naturalibus, vel violentis inferatur, quando homo existit in gratia.

XXVIII. Ad primam Confirm. nego conseq. Ad probat. dist. ant. Difficilius est, in potestate tamen nostrâ, conc. antec. aliter, nego antec. Dato igitur, quòd plures difficultates, & impedimenta occurrant ad perseverandum per viginti annos; in potestate tamen nostra est, per vires gratiæ, & auxilia communia omnia illa impedimenta vitare, & à peccato abstinere, ut vidimus. At ad perseverandum per horam, conjungendo perseverantiam cum morte, requiritur, quòd sic mors disponatur; ut nos eripiat è vita in hac horâ, in qua sumus in gratia. Hoc autem in potestate nostra non est, neque gratiæ, sed solius Dei; estque effectus præcipuus specialis suæ dilectionis, quia vult nos salvos voluntate efficaci, ideoque donum ejus particulare, ac distinctum à gratia, & communibus auxiliis.

Negari potest etiam ant. Ostendimus enim, hominem lapsum, per longum tempus, in gratia perseverare, & à peccato abstinere non posse, sine speciali Dei auxilio. Quod confirmat S. Hieronymus *Epist. ad Ctesiphontem.* monens nos: *Ut sciamus, nos nihil esse, nisi quod Deus donavit, in nobis ipse servaverit. Semper largitor, semperque donator est. Non mihi sufficit, quòd semel donaverit, nisi semper donaverit.* Et *lib.* 3. *adversùs Pelagian.* circa initium, concedens, fieri posse, ut homo statim à Baptismate careat omni peccato: *Sed illud tempus* (inquit) *quando sinè peccato est, nequaquam possibilitati humanæ, sed Dei gratiæ deputatur.* Multò ergo magis gratiæ speciali Dei deputabitur, quòd perseveret finaliter.

XXIX. Ad Confirmat. nego conf. Estò enim homo, quamdiu est in gratia, habeat jns ad gloriam; non tamen habet jus, ut, quamdiu est in vita, conservetur in gratia, seu quòd gratia continuetur cum morte: cùm pro statu præsenti liberum ejus arbitrium non sit fixum in bono, sed vertibile de bono in malum. Quare quòd quis à Deo sic protegatur, ut non amittat gratiam, cum adest mors, est maximum, ac specialissimum donum, præcipuusque prædestinationis effectus: sicut, è converso, quòd aliquis permittatur mori in peccato mortali, est ultimus effectus reprobationis.

XXX. Objiciunt tertiò: Omnis homo inexcusabiliter obligatur ad perseverandum usque ad finem vitæ; ergo debet habere potentiam ad perseverandum: nemo enim potest obligari inexcusabiliter ad id, quod non potest; ergo perseverantia non est donum speciale.

XXXI. Respondeo, conc. anteced. & prima consequ. neg. secundam. Ut enim diximus, estò homo cùm gratia, & auxiliis ei annexis possit perseverare usque in finem, si velit; ut tamen de facto velit, & actu perseveret, eget auxilio speciali, & hoc est perseverantiæ donum.

Claritatis tamen gratiâ, dist. primum consequens. Habere debet po-

ten-

tentiam sufficientem ad perseverandum, quantùm ad id, quod perseverantia dicit de negativo; idest, non ponere obicem gratiæ per peccatum mortale, conc. conseq. Potentiam efficacem, & quantùm ad id, quod dicit de positivo; nempe, conjungere gratiam cum morte, nego conseq. Est doctrina Sancti Thomæ *Qu. 24. de Verit. a. 13. in corp.* dicentis: *Aliud est dicere, posse abstinere à peccato, & posse perseverare usque ad finem vitæ in abstinentia à peccato. Cum enim dicitur, aliquis posse abstinere à peccato, potentia fertur supra negationem tantùm; ut scilicet aliquis possit non peccare. Et hoc potest quilibet in gratia existens, loquendo de peccato mortali: quia habenti gratiam non inest aliqua habitualis inclinatio in peccatum; quin potiùs inest ei habitualis inclinatio ad vitandum peccatum. Et ideo quando occurrit ei aliquid sub ratione peccati mortalis, ex habituali inclinatione dissentit ab illo; nisi in contrarium nitatur, concupiscentias sequendo, quas tamen non necesse habet sequi.... Sed cum dicitur, iste potest perseverare usque ad finem vitæ in abstinentia à peccato, potentia fertur ad aliquid affirmativum; ut scilicet aliquis ponat se in tali statu, quòd peccatum in eo esse non possit..... Hoc autem non cadit sub potestate liberi arbitrii; quia virtus motiva exequens ad hoc non se extendit. Et ideo homo causa perseverantiæ sibi esse non potest; sed necesse habet perseverantiam à Deo petere.* Hæc D. Tho. valde notanda. Et hoc exemplo explicari possunt. Supponamus, quòd Deus conservaret Justum per totam æternitatem, & relinquendo in ipso potentiam ad peccandum, decerneret tamen, nunquam illi permittere peccatum. Homo iste de facto nunquam peccaret: quia tamen, utpote potens peccare, esset indifferens ad peccandum, & non peccandum; pariter esset indifferens ad perseverandum, & non perseverandum: & sic nunquam haberet donum intrinsecum perseverantiæ; quia nunquam poneretur in statu, in quo esset impotens ad peccandum.

XXXII. Sed dices. Si in manu hominis non est, sinè dono Dei, actu perseverare usque in finem, neque erit in manu Dei, dare perseverantiæ donum: sed hoc est absurdum; ergo &c. Maj. probatur. Ideo in manu hominis non est, perseverare, quia estò in manu ejus sit, abstinere ab omni peccato, non est in manu ejus, conjungere cum morte talem abstinentiam, & ponere se in statu, in quo non possit amplius peccare: sed estò in manu Dei sit mors, attamen, quòd mors conjungatur cum abstinentia à peccato, à Deo non est, sed ex nobis; quia abstinentia à peccato, utpote libera, est ex determinatione voluntatis nostræ; ergo &c.

XXXIII. Respondeo, neg. maj. ad prob. dist. min. Ex determinatione voluntatis creatæ, præparatæ à Deo faciente, ut abstineat, co. min. Aliter, nego min. Verum ergo est, quòd libera abstinentia à peccato existit ex determinatione voluntatis nostræ: hæc tamen determinatio supponit determinationem Dei, quâ fit, ut de facto velit abstinere; & ex qua, si fit conjuncta decreto dandi gloriam, descendit etiam decretum conjungendi abstinentiam à peccato cum morte: unde Deus ad utrumque determinat, & ad abstinentiam à peccato, & ad conjungendam eam cum morte. Creatura autem se determinat quidem, modo dicto, ad abstinendum à peccato; non tamen determinat Deum ad conjungendam cum abstinentia à peccato mortem: sicque donum perseverantiæ à Deo est.

XXXIV. Contra tertiam Assertionem objici potest. Fieri potest, quòd Justus statim moriatur post acceptam justitiam; cùm ergo iste non acceperit auxilium ad perseverandum, consequens fit, non omnem Justum tali auxilio indigere. Et hoc confirmari potest exemplo parvulorum, qui post acceptum Baptisma decedunt.

XXXV.

Digitized by Google

XXXV. Respondeo, justum, qui statim post acceptam justitiam moritur, majori auxilio diverso à gratia justificante præservari, ac finaliter perseverare: quia singulari Dei providentiâ sic per mortem ordinatur ad salutem, ut à tentationum periculis prorsùs liberetur. Rursus: licèt gratiæ infusio secundùm se considerata sit beneficium generale ordinis supernaturalis; infusio tamen gratiæ ex intentione, ut cum morte conjungatur, speciale beneficium est: quia huic conjunctioni infallibiliter annexa est gloria, & ex ejus intentione procedit. Similiter mors, licèt secundùm se non sit donum Dei, sed potiùs pœna communis primi peccati; ut tamen volita ad habendum statum immobilitatis in gratia, & ad gloriam obtinendam, est effectus specialis providentiæ prædestinativæ; sicut est ipsa beatitudo, ad quam efficaciter perducit. Unde S. Augustinus l. 13. de Civit. Dei c. 6. *Tantam* (inquit) *Deus gratiam fidei præstitit; ut mors, quam constat, vitæ esse contrariam, instrumentum fieret, per quod transiretur ad vitam*. Idem dico de parvulis decedentibus post Baptisma, ut superius observatum est.

§. I V.

De Gratia in Statu Naturæ Integræ ad Perseverandum requisita.

XXXVI. Dico. Homo in statu innocentiæ, præter auxilia debita connaturaliter integritati naturæ, gratiæ habituali, & virtutibus infusis, à quibus habebat, ut posset perseverare; indigebat alio speciali auxilio, quo perseveraret usque in finem status viæ. Est contra Jansenium, & alios Recentiores. De hac aliqua diximus *Tom.* 3. *in* 1. *P.* Q. 6. *de Scientia futur. condit. Dub.* 8. §. 2. ubi etiam ostendimus, auxilium illud fore suapte naturâ efficax, non ex prævisione.

Modò probatur primò ex S. August. Tùm *in Encheridio c.* 106. dicente: *Etsi peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum; non tamen justitiæ retinendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni divinum adjutorium præberetur*. Et c. 107. *Sic factus est homo rectus, ut manere in ea rectitudine posset, non sinè adjutorio divino*. Tùm Epist. 106. modò 186. ad Paulinum, ubi c. 11. *Natura* (inquit) *humana, etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo se ipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret*. Unde infert: *Cùm igitur sinè Dei gratiâ salutem non possit custodire, quam accepit; quomodo sinè Dei gratiâ potest reparare, quam perdidit?* Ex quibus S. Augustini verbis Conc. Arausic. II. Canonem 19. composuit. Gratiam ergo ad actu perseverandum in homine innocente requirit, non habitualem solùm, non sufficientem solùm; hanc enim habuit: sed actualem, quâ perseveraret, quæ quia illi defuit, ideo non perseveravit.

XXXVII. Hinc S. Thomas hâc q. 109. *a.* 10. *ad* 3. ex eodem S. Augustino *l. de Nat. & grat. c.* 43. & *lib. de Corrept. & gratia c.* 12. docet: Quòd *homo in primo statu accepit donum, per quod perseverare posset, non autem accepit, ut perseveraret*. Ex quo infert, donum Christi esse majus, quàm delictum Adæ, dicens: *Nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt, & donum gratiæ, quo perseverare possunt, & ulteriùs eis datur, quòd perseverent*. Et addit: *Et tamen faciliùs perseverare poterat in statu innocentiæ, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quàm nunc possimus: quando reparatio gratiæ Christi, etsi sit inchoata quantùm ad mentem, nondum tamen est consummata, quantùm ad carnem, quod erit in Patria; ubi homo non solùm perseverare poterit, sed etiam peccare non poterit*. Idem docet Q. 27. *de Verit. a.* 5. *ad* 3. ubi docet, quòd homo in illo statu licèt

licèt non indiguisset ultra gratiam habitualem divinâ operatione, quæ operatur in nobis, propter infirmitatem naturæ; indigebat tamen ad perseverandum *divinâ providentiâ eum dirigente, & adjuvante*.

XXXVIII. Ratio autem eadem est, ac supra ex D. Thom. 3. *contra Gent. c.* 155. & 2. 2. *q.* 137. *a.* 4. nempe, variabilitas, & vertibilitas liberi arbitrii. Cùm enim in illo statu liberum hominis arbitrium per gratiam, & alia dona gratiæ annexa, non esset fixum, & firmatum in bono, sed variabile, ac vertibile maneret de bono in malum; sicut rei eventus in Adamo, & in Angelis probavit: ideo ulteriori auxilio opus erat, quo figeretur in bono, in eoque immobiliter perseveraret. Unde de Angelis, qui in bono perseverarunt, dicit August. *l.* 12. *de Civit. Dei c.* 9. accepisse majus aliquod auxilium, quod qui ceciderunt, non acceperunt: *Istis* (inquit) *mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti, ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent, pervenerunt*.

Quibus alia accedit urgentissima ratio. Nam perseverantia in Adamo, & Angelis, qui ceciderunt, fuisset effectus infallibilis prædestinationis eorum: atqui effectus infallibilis prædestinationis creaturæ rationalis, in quocumque statu sit, semper est à providentia speciali electivâ unius præ alio ad gloriam, & præparativâ mediorum, quibus certissimè ad eam perducatur; ergo non poterat non esse ex speciali auxilio.

XXXIX. Nec dicas cum Jansenio, quòd si Adam in statu innocentiæ perseverasset, discretio hominum salvandorum, non fuisset ex speciali gratia, nec à Deo; sed à libero arbitrio, sive ab eorum merito, ut prævisо, priusquam eos prædestinaret; dicente Augustino *l. de Corrept. & gratia c.* 11. quòd Adamo *dederat, & adjutorium, sine quo in ea bonâ voluntate non posset permanere si vellet; ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio*: Igitur perseverare in Adamo non fuisset effectus specialis providentiæ.

XL. Nam contra est. Primò. Eadem enim est ratio quantùm ad hoc de hominibus in statu innocentiæ, ac de Angelis in statu viæ, ut fatetur Jansenius: at discretio bonorum, & malorum Angelorum fuit ex gratia speciali Dei, non ex merito eorum antecedenter prævisо; ergo&c. Minorem tradit Augustinus ipse *l.* 11. *de Civit. Dei c.* 19. dicens: *Inter Sanctos Angelos, & immundos fuisse discretum, ubi dictum est: & divisit Deus inter tenebras, & lucem*. Et addit: *Solus quippe Deus ista discernere potuit*. Hinc *Apoc.* 7. *v.* 12. omnium Angelorum vox est: *Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum*. Quibus omnium bonorum ad Dei Angeli omnes gloriam referunt, ac de illis ei gratias agunt.

Contra secundò. Quia cùm nulla creatura rationalis per seipsam habeat jus ad beatitudinem supernaturalem; omnia merita, seu media, quibus ad eam efficaciter ordinatur, sunt effectus gratuitæ electionis Dei: effectus autem nequit prævideri futurus ante suam causam.

XLI. Neque obest, Augustinum dixisse, quòd, ut homo vellet perseverare, Deus in ejus reliquerat arbitrio. Nam in primis S. Doctor non dicit, Deum ita reliquisse Adami arbitrio, ut ad perseverandum speciali gratiâ ulteriori non indigeret; sed solùm contraponit velle perseverare, ad posse perseverare: cùm enim posse perseverare non sit in ejus arbitrio, sed Dei solius donum sit; velle tamen perseverare ejus arbitrio subest, gratiâ tamen Dei adjuto. Unde ad illa verba Ecclesiastici 15. v. 14. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui*, dicit S. Thomas 1. p. q. 22. a. 2. ad 4. *Quòd in hoc, quòd dicitur, Deum hominem sibi reli-*

reli-

Digitized by Google

reliquisse, non excluditur homo à divina providentia: sed ostenditur, quòd non præfigitur ei virtus operativa determinata ad unum, sicut rebus naturalibus, quæ aguntur, quasi ab altero directa in finem; non autem seipsa agunt, quasi se dirigentia in finem .... Sed quia ipse actus liberi arbitrii reducitur in Deum sicut in causam; necesse est, ut ea, quæ ex libero arbitrio fiunt, divina providentia subdantur. Uno verbo: ad non perseverandum, sibi solus sufficiebat Adam: ad perseverandum verò non sibi sufficiebat sinè Dei adjutorio. Ita S. August. *l. de Perfect. Just. c.* 3. ad illa verba, Eccles. 15. v. 17. *Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod vis porrige manum tuam;* quo textu abutebatur Pelagius: *Manifestum* (inquit) *est, quòd si ad ignem manum mittit, & malum, ac mors ei placet; id voluntas hominis operatur: si autem bonum, & vitam diligit, non solùm voluntas id agit, sed divinitùs adjuvatur. Sufficit enim sibi oculus ad non videndum, hoc est, ad tenebras: ad videndum verò, lumine suo non sibi sufficit; nisi illi extrinsecùs adjutorium clari luminis præbeatur.*

XLII. Deinde dico, quòd cum S. Augustinus dicit, Adamum habuisse in libero arbitrio velle perseverare; solùm intendit declarare facilitatem, quam, ratione integritatis naturæ perfectè subjicientis partem inferiorem superiori, & superiorem Deo, habebat, ut vellet perseverare. Quare ibidem c. 11. *Ille* (inquit) *non opus habebat eo adjutorio, quod implorant Sancti, cum dicunt:* Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ &c. *Quoniam in eis caro concupiscit adversùs spiritum .... Ille verò nullâ rixâ à seipso adversùs seipsum tentatus, atque turbatus, in illo beatitudinis loco suâ secum pace fruebatur.* Ita explicat hunc Augustini textum, cui maxime Janseniani fidunt, S. Th. 2. 2. q. 137. a. 4. ad 2. his verbis: *Sicut Augustinus dicit in lib. de Corrept. & grat. c. 11. primo homini datum est, non ut perseveraret, sed ut perseverare posset per liberum arbitrium; quia nulla corruptio tunc erat in humana natura, quæ perseverandi difficultatem præberet.* Solùm ergo intendit S. Augustinus excludere à primo homine necessitatem gratiæ sanantis, qualis in nobis requiritur; non tamen necessitatem specialis auxilii figentis, ac firmantis in bono liberi ejus arbitrii vertibilitatem.

§. V.

Quorumdam Resolutio circa Donum Perseverantiæ.

XLIII. Quæres primò: In quo consistat donum perseverantiæ?

Dico, donum perseverantiæ finalis consistere in conservatione gratiæ habitualis, & conjunctione ejus cum morte imperatâ ex intentione efficaci glorificandi. Probo. Tùm quia: his positis, habetur actualis perseverantia. Neque Augustinus sive in parvulis, sive in adultis requirit aliud ad perseverandum, quàm decessum in gratia; qui nil aliud est, quàm conjunctio gratiæ cum morte. Tùm etiam, quia: in eo formaliter situm est donum perseverantiæ, quo perseverantes à non perseverantibus distinguuntur: atqui non distinguuntur in alio, nisi in eo, quòd talis est providentia circa ipsos, ut infallibiliter moriantur in gratia; cùm non perseverantes interdum plus habeant gratiæ, & donorum Dei in hac vitâ; ergo &c.

XLIV. Ex his colligitur primò: donum perseverantiæ non consistere, neque in diuturna conservatione gratiæ seorsim à morte, neque in dispositione mortis seorsim sumtâ. Mors enim omnibus hominibus naturalis est: & quòd aliquis moriatur ante usum rationis, est effectus providentiæ generalis. Similiter, quòd gratia conservetur per longum tempus, est quid commune etiam multis, qui prædesti-

nati non sunt. Consistit ergo in complexo, seu in conjunctione utriusque, gratiæ scilicet, & mortis. Licèt enim nec gratia, nec mors excedant providentiam generalem; conjunctum tamen ex utroque ad altiorem providentiam pertinet: quatenus conjunctio utriusque non eligitur à Deo, nisi ex intentione gloriæ, & ex providentia speciali, quâ aliquem ad gloriam ordinavit præ alio. Et propterea donum specialissimum est: quia alia dona, quæ Deus confert Prædestinatis, absolutè stare possunt sinè collatione gloriæ: at conjunctio gratiæ cum morte in præsenti providentia conjungi non potest cum carentia gloriæ.

XLV. Colligitur secundò: donum perseverantiæ finalis esse distinctum abeo, quod datur ad diu perseverandum in bono. Illud enim est effectus proprius prædestinationis, & solis Prædestinatis conceditur: istud verò secundùm se non est effectus prædestinationis, sed providentiæ generalis; cùm etiam Reprobis concedatur.

XLVI. Colligitur tertiò: perseverantiam, pro formali, esse ejusdem rationis in omnibus; cùm in omnibus importet conjunctionem gratiæ cum morte, ex intentione efficaci glorificandi imperatam: pro materiali verò, diversa in diversis importare. Nam in iis, qui sinè usu rationis decedunt, dicit solam Dei providentiam ita omnia disponentem; ut mors accidat, antequam gratia possit amitti. In aliis verò dicit collationem variorum auxiliorum, vel ad resipiscendum à peccato; vel ad vitanda peccata, & superandas tentationes, & longo tempore in bono persistendum: vel, & quidem maximè, ut homo in gratia existat pro eo tempore, quo ex speciali Dei dispositione mors accidere debet.

XLVII. Quæres secundò: An donum perseverantiæ finalis sit diversum à dono confirmationis in gratia?

Respondeo affirmativè. Nam illud est commune omnibus Prædestinatis: istud specialissimum, quod Deus nonnisi B. Virgini, Apostolis, aliisque paucis concessisse creditur. Illud non tollit, nec ligat potentiam peccandi; sed solùm facit, ne homo peccet mortaliter in fine vitæ, & infallibiliter moriatur in gratia, quamvis absolutè peccare possit: istud verò dat non posse peccare mortaliter, aut etiam venialiter juxta modum, quo datur. Quibusdam enim datur, ut non possint peccare neque venialiter; ut de B. Virgine supra diximus: aliis verò, ne possint quidem peccare mortaliter, non tamen venialiter, ut Apostolis.

XLVIII. Quæres tertiò: An Deus sit paratus donum perseverantiæ omnibus conferre?

Negant quidam, & probant. Tùm quia: Deus non est paratus omnibus dare beneficium prædestinationis; ergo nec donum perseverantiæ, quæ est proprius effectus illius. — Tùm quia: donum perseverantiæ non est necessarium, ut quis possit salvari, sed ut quis de facto salvetur: atqui non omnes de facto salvantur; ergo &c. Sicut de facto non est paratus Deus omnibus conferre donum confirmationis in gratia. — Tùm denique: quia Deus ab æterno decrevit, non conferre reprobis donum perseverantiæ, sicut nec alia auxilia efficacia ad salutem; ergo non est paratus ea illis dare.

XLIX. Attamen communiter tenetur pars affirmativa, quæ deducitur ex Tridentino *Sess. 6. c. 13.* ubi dicitur, quòd de munere perseverantiæ: *Nemo sibi certi aliquid absolutâ certitudine polliceatur; tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debeant. Deus enim, nisi ipsi illius gratia defuerint, sicut capit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere.* Ergo Deus paratus est omnibus illud dare, nisi per illos steterit. — Tùm quia: in oratione Dominica ferè totâ, ut ex Augustino vidimus, perseverantiam petere jubemur.

Quid

Digitized by Google

Quid autem juberemur omnes à Deo petere, quod non est paratus omnibus dare? — Rursus: Deus est paratus omnibus dare salutem; ergo est paratus omnibus ea conferre, quæ sunt ad salutem necessaria, inter quæ potissima est perseverantia. — Denique: Deum esse paratum pertinet ad voluntatem antecedentem, estò non ad consequentem: aliàs non esset paratus omnibus dare salutem; ergo sicut voluntate antecedente omnibus vult salutem, ita eâdem vult omnibus perseverantiam.

L. Nec nos terrent contrariæ rationes. Ad primam, nego conseq. Nam etiam gloria est effectus prædestinationis: & tamen illam conferre omnibus paratus est. — Ad secundam, nego etiam conseq. Deus enim non solùm paratus est dare (imò de facto dat) auxilia sufficientia, quibus omnes perseverare possint, & salvari; sed etiam efficacia, quibus de facto salventur, nisi obicem ponant, inter quæ est donum perseverantiæ. Exemplum autem confirmationis in gratiâ non est ad rem. Hæc enim non est necessaria, ut quis de facto salvetur, vel ut possit salvari: & ideo non est mirum, si Deus non sit paratus omnibus illam dare. — Ad tertiam pariter, nego conseq. Nam eodem modo probaretur, Deum non esse paratum dare gloriam Reprobis. Deus ergo, ut diximus, sicut vult voluntate antecedente omnes homines salvos: ita eadem voluntate paratus est dare omnibus necessaria ad salutem.

LI. Solet hic agitari: an Deus omnibus det auxilia sufficientia, seu gratiam dantem posse salvari. Sed de hoc abundè actum est, *Tom. 3. in 1. p. Qu. 2. de Voluntate Dei circa hominum salutem, toto Dubio* 3. ubi etiam *Dubio 1. & 2.* omnia, quæ de voluntate Dei, & Christi circa hominum salutem agitari solent, fusè pertractata sunt.

QUÆSTIO II.

De Divisione Gratiæ Actualis.

Gratia communiter primò dividitur in actualem, & habitualem. Quia verò gratia actualis comparatur ad habitualem sicut motus ad terminum; cùm omnis gratia actualis habeat pro termino reddere hominem conjunctum Deo, quod per gratiam habitualem formaliter fit: ideo priùs varias gratiæ actualis species examinare intendimus; & deinde quæst. sequenti, de gratia habituali sermonem instituere. Porro quia gratia actualis dividi solet in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem: & ista in operantem, & cooperantem, in prævenientem, & subsequentem, in excitantem, & adjuvantem, & tandem in sufficientem, & efficacem; de singulis harum divisionum membris sigillatim in hac quæstione agendum erit.

DUBIUM I.

Quid sit Gratia gratis data, & quotuplex.

§. I.

Resolutio Prioris Partis.

I. Convenientem esse divisionem gratiæ actualis in gratiam gratum facientem, & gratis datam, ostendit S. Thomas hâc 1. 2. *q. 111. a. 1.* Cùm enim gratia ad hoc ordinetur, ut homo reducatur ad Deum; hoc dupliciter contingere potest: vel, ut per eam ipse homo reducatur ad Deum, eique conjungatur: & hæc dicitur gratia gratum faciens. Vel, ut per eam cooperetur alteri ad hoc, quòd ad Deum reducatur; & hujusmodi donum vocatur gratia gratis data: *Quia* (inquit S. Tho.) *supra facultatem naturæ, & supra meri-*

tum personæ homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc, ut ipse per eam justificetur; sed potiùs, ut ad justificationem alterius cooperetur: ideo non vocatur gratum faciens. Et de hac dicit Apostolus 1. ad Cor. 12. Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, *scilicet, aliorum*.

II. Ne autem dicatur, etiam gratiam gratum facientem esse gratis datam; ac proinde unum membrum hujus divisionis coincidere cum alio, contra regulas bonæ divisionis: sciendum est, has duas gratiæ species non in eo distingui, & opponi, quòd una sit gratis data, alia non, cùm omnis gratia sit gratis data; sed in hoc, quòd una sit gratis data tantùm, & non etiam faciens hominem Deo gratum; altera sit gratis data, & faciat simul hominem gratum. Unde S. Thomas citato loco ad 3. *Gratia* (inquit) *gratum faciens addit aliquid supra rationem gratiæ gratis datæ, quod etiam ad rationem gratiæ pertinet; quia scilicet, hominem gratum facit Deo: & ideo gratia gratis data, quæ hoc non facit, retinet sibi nomen commune, sicut in pluribus aliis contingit: & sic opponuntur duæ partes divisionis, sicut gratum faciens, & non faciens gratum.*

III. Dico igitur. Gratia gratis data est beneficium, seu donum à Deo collatum, quod per se, & directè ordinatur ad salutem aliorum procurandam, vel promovendam. Hac definitione gratia gratis data rectè distinguitur à gratia gratum faciente: hæc enim *per se* confertur ad salutem illius, cui conceditur; cùm illa è contra ad salutem aliorum per se ordinetur. Dixi *per se, & directè*. Nam certum est, gratiam gratis datam, per accidens, valere posse ad spiritualem utilitatem etiam hominis, cui datur; si nimirùm (quemadmodum debet) eâ utatur, non ad ostentationem, sed ad Dei gloriam, & ex vera Dei, ac proximi dilectione, juxta illud Danielis 12. v. 3. *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Similiter certum est, gratiam gratum facientem, si foras per bona opera se prodet, ad aliorum salutem, per accidens, plurimùm conferre, juxta illud Christi, Matth. 5. v. 16. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Cœlis est.*

IV. Ex hactenus dictis colligitur: gratiam gratum facientem solùm dari in eo, qui vel formaliter per gratiam habitualem conjungitur Deo, vel dispositivè, ac initiativè tendit ad dictam coniunctionem. Unde auxilia, quibus peccatores moventur adversùs peccata odio, ac Deum justitiæ fontem diligere incipiunt, ad gratiam gratum facientem reducuntur. Gratia vero gratis data, quia per se solùm data in bonum aliorum, nonnunquam in peccatoribus, & pravis hominibus esse potest: cùm peccatores, etsi propriam salutem negligant, moveri à Deo possint ad salutem aliorum; sicut Balaamo, quamvis ariolo, & Idololatræ, donum prophetiæ concessit, *Numer.* 22. Caiphas impius prophetavit, *Joann.* 11. & Sybillæ, etsi Ethnicæ, dono prophetiæ claruerunt, earumque vaticinia valdè ab antiquis Patribus commendantur. Unde Christus, *Matth.* 7. *v.* 22. legitur dicturus multis, qui in nomine suo Dæmonia ejecerunt, prophetaverunt, & virtutes multas fecerunt: *Nunquam novi vos.* Propterea ex solis miraculis &c. in hac mortali vita per aliquem facta, non potest certò concludi ejus sanctitas (nisi, ut Christus ea faciebat, in testimonium sanctitatis eius facta sint) etsi non sit dubium, quin gratias miraculorum, & reliquas sæpiùs solis Justis Deus concedat, ut eos sibi caros esse patefaciat.

§. II.

§. II.

Resolutio posterioris partis.

V. DIco. Divisio gratiæ gratis datę, in novem species ab Apostolo 1. *Corint.* 12. *à v.* 7. assignatas, est sufficiens, & adæquata. Ita S. Thomas hâc *q.* 111. *a.* 4. Probatur primò, referendo Apostoli verba: *Unicuique autem* (inquit) *datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundùm eumdem spiritum. Alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum in uno spiritu. Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus, atque idem spiritus, dividens singulis, pro ut vult.* Quibus apparet, quòd gratiæ gratis datæ species sunt, sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum.

VI. Probo secundò ratione S. Thomæ *ibi.* Gratia gratis data ordinatur ad hoc, quòd homo alteri cooperetur, ut reducatur ad Deum: cùm autem homo ad hoc operari non possit, interiùs movendo (quòd solius Dei est) sed solùm exteriùs docendo, vel persuadendo, fit; ut tot debeant esse gratiæ gratis datæ species, quot sunt modi, quibus potest homo exteriùs cooperari, ut alius ad Deum reducatur: sed hoc novem prænumeratis modis contingere potest; ergo &c. Minor ab eodem S. Doctore probatur. Ad hoc, ut homo utiliter instruat alterum de rebus divinis, quæ sunt supra rationem, tria requiruntur. Primò quidem: quòd homo sit sortitus plenitudinem cognitionis rerum divinarum, ut possit instruere alios. Secundò: ut possit ea probare, & confirmare. Tertiò: ut possit ea convenienter, ac intelligibiliter proferre, ac pronunciare. Ad primum pertinet sermo sapientiæ, sermo scientiæ, & fides. Ad secundum gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum. Ad tertium genera linguarum, & interpretatio sermonum.

VII. Probatur, singula explicando. *Sermo sapientiæ* est ea gratia, quâ quis accuratam habet notitiam rerum divinarum, cum promtitudine easdem aliis proponendi, explicandi, & defendendi: *Oportet* enim (inquit S. Thomas) *quòd Doctor rectè se habeat circa principales conclusiones scientiæ: & sic ponitur sermo sapientiæ, quæ est cognitio divinorum.*

VIII. *Sermo scientiæ* est illa gratia, quâ quis talem habet rerum inferiorum notitiam; ut etiam per illas manifestare possit ea, quæ sunt Dei. Unde S. Thomas, ait: *Oportet, ut* (Doctor) *etiam abundet exemplis, & cognitione effectuum, per quos interdum oportet manifestare causas. Et quantùm ad hoc ponitur sermo scientiæ, quæ est cognitio rerum humanarum: quia* invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

IX. Nota tamen: neque sapientiam, neque scientiam hìc sumi, prout sunt dona Spiritus Sancti. Nam, ut diximus *Tom.* 1. *in* 1. 2. *Qu.* 4. *de Donis Spiritus Sancti, Dub.* 2. §. 2. *num.* 5. & docet D. Tho. hâc q. 111. a. 4. ad 4. *Sapientia, & scientia non computantur inter gratias gratis datas, secundùm quòd enumerantur inter dona Spiritus Sancti; prout scilicet mens hominis est benè mobilis per Spiritum Sanctum ad ea, quæ sunt sapientiæ, & scientiæ... sed computantur inter gratias gratis datas, secundùm quòd important quamdam abundantiam scientiæ, & sapientiæ; ut homo possit non solùm in seipso rectè sapere de divinis, sed etiam alios instruere, & contradicentes revincere... Quia ut Augustinus dicit* 14. *de Trinit. c.* 1. Aliud est scire tantummodo, quid homo credere debeat, propter adipiscendam vitam beatam: aliud est scire, quemadmodum hoc ipsum, & piis opituletur, & contra impios defendatur.

X.

X. Gratia *Fidei* ea est, quâ quis excellentem habet de rebus fidei certitudinem, & in illis constantiam; non solùm in se, sed simul est idoneus, eas aliis proponere, & eos de illis instruere: *Oportet enim* (ait D. Th. hîc in c.) *quòd qui debet alium instruere in aliqua scientiâ, primò quidem, ut principia illius scientiæ sint ei certissima. Et quantùm ad hoc ponitur fides; quæ est certitudo de rebus invisibilibus, quæ supponuntur ut principia in Catholica doctrinâ.*

XI. Notat tamen S. Thom. ibidem ad 2. *Quòd fides non numeratur hîc inter gratias gratis datas, secundùm quòd est quædam virtus justificans hominem in seipso: sed secundùm hoc, quòd importat quamdam supereminentem certitudinem fidei; ex qua homo fit idoneus ad instruendum alios de his, quæ ad fidem pertinent.* Hisce tribus gratiis præclarè imbutum fuisse B. Stephanum, testantur Acta Apost. *c. 6. v.* 5. ubi dicitur: *Et elegerunt Stephanum virum plenum fide*, hoc est, plenum intelligentiâ ad persuadenda Mysteria. Quare *v.* 10. Judæi *non poterant resistere sapientiæ, & spiritui, qui loquebatur.* Unde *v.* 8. dicitur: *Plenus gratiâ, & fortitudine.*

XII. Ad confirmandam verò fidei doctrinam, quatuor gratiis ornare solet Doctores suos Deus. Prima est *Gratia sanitatum:* quâ quis veritatem, quam prædicat, confirmare potest, infirmis largiendo sanitatem, eisque fidem persuadere; non solùm propter magnitudinem facti (quod pertinet ad operationem virtutum) sed etiam propter beneficium eis collatum. Quo pacto Petrus *Act.* 3. claudum, qui sedebat ad portam Templi, sanando traxit ad fidem.

XIII. *Operatio virtutum* est, quâ quis in fidei confirmationem potest miracula facere; atque ita solâ magnitudine facti persuadere veritatem divinam: cujusmodi sunt omnia, quæ Moyses in Ægypto fecit: cum Gedeon stare fecit Solem: quæ etiam ad terrorem, & punitionem incredulorum patrari solent; ut cum Petri objurgatione mortui ceciderunt Ananias, & Saphira.

XIV. *Prophetia* est gratia, quâ res occultæ, præsertim futuræ, vel alioquin à cognitione nostra valdè remotæ, divinâ revelatione cognoscuntur, ut aliis manifestari queant.

XV. *Discretio spirituum* est ea gratia, quâ quis potest intima cordis alterius ita penetrare; ut discernere possit, quid in corde alter gerat, & maximè quo spiritu moveatur ad loquendum, vel operandum.

XVI. Has quatuor gratiæ gratis datæ species ita exponit S. Thomas hoc a. 4. in corp. *Confirmatio autem in his, quæ subduntur rationi, est per argumenta: in his autem, quæ sunt supra rationem divinitùs revelata, confirmatio est per ea, quæ sunt divinæ virtuti propria. Et hoc dupliciter. Uno quidem modo, ut Doctor Sacræ Doctrinæ faciat, quæ solus Deus facere potest in operibus miraculosis. Sive sint ad salutem corporum: & quantùm ad hoc ponitur gratia sanitatum. Sive ordinentur ad solam divinæ potestatis manifestationem; sicut quòd Sol stet, aut tenebrescat, quòd mare dividatur: Et quantùm ad hoc ponitur operatio virtutum. Secundò: ut possit manifestare ea, quæ solius Dei est scire: & hæc sunt contingentia futura. Et quantùm ad hoc ponitur prophetia: & etiam occulta cordium: & quantùm ad hoc ponitur discretio spirituum.*

XVII. Quia verò Sacer Doctor debet posse aliis manifestare ea, quæ sibi revelata sunt: ideo ponitur *Donum linguarum*, quod est gratia, quâ ex peculiari Dei munere loqui potest diversis linguis; vel unâ linguâ loquens facere, ut ab omnibus, etsi diversi idiomatis, intelligatur.

Et similiter *Interpretatio sermonum*, quæ est donum, quo obscuros sermonum sensus potest interpretari, atque aliis interpretari.

XVIII. Has duas gratiæ species ita D. Thom. citato loco exponit: *Facultat*

tas autem pronunciandi potest attendi, vel quantùm ad idioma, in quo aliquis possit intelligi: & secundùm hoc ponuntur genera linguarum: vel quantùm ad sensum eorum, qua sunt proferenda: & quantùm ad hoc ponitur interpretatio sermonum.

XIX. Constat ergo, novem tantùm gratias gratis datas admittendas esse. Nam ad plenitudinem scientiæ dantur solùm tres: nimirum, *Fides* propter principia, *Sapientia* propter principales conclusiones, & *Scientia* propter effectus. Ad hoc verò, ut possit confirmare quæ docet, quatuor tantùm necessariæ sunt Doctori: scilicet, *Gratia sanitatum* ob corporalem salutem, *Operatio virtutum* ad divinæ potentiæ ostensionem, *Prophetia* ob futura contingentia, & *Discretio spirituum* ad secreta cordium penetranda. Denique, ut possit docenda proponere, requiruntur tantùm duæ: nempe, *Genera linguarum* propter idioma, & *Interpretatio sermonum* propter sensum sententiarum.

XX. Alias tamen gratias gratis datas, præter novem enumeratas, dari sentiunt Vazquez, Bellarminus, & Suarez: nimirum, characterem Sacerdotalem, jurisdictionem in foro interno, & specialem assistentiam Spiritus Sancti Summo Pontifici, & Conciliis legitimè congregatis promissam.

XXI. Sed veriùs dicendum est, ad intentum Apostoli novem tantùm esse species gratiæ gratis datæ. Primò: quia hìc solùm intendit enumerare gratias extraordinarias, quas Spiritus Sanctus, prout vult, quibus vult, & quando vult, impartitur; unde subdit 1. Cor. 12. v. 11. *Hæc autem omnia operatur unus, atque idem spiritus dividens singulis, prout vult*: & quas in Ecclesiæ exordio largiter effundebat, ut fides propagaretur: non verò de gratiis, quas ad ordinarium Ecclesiæ regimen, & administrationem quovis tempore tribuit, uti sunt character Sacerdotalis, jurisdictio spiritualis, assistentia Spiritus Sancti Pontifici, & Conciliis. Secundò: quia Paulus loquitur de gratiis, quæ sic sunt in aliorum utilitatem, sicque donantur gratis; ut non sit in libera hominis facultate eas consequi, etiamsi velit, sed ex sola Dei voluntate donentur: potestatem autem ministrandi Sacramenta multi, si velint, possunt accipere. Tertiò: distinguendæ sunt cum eodem Apostolo 1. *Cor.* 12. *à v.* 4. divisiones gratiarum à divisionibus ministrationum, & operationum: hæ autem quomodo distinguantur, docet D. Thom. *ibi lect.* 1. Nam gratia gratis data solùm datur ad manifestationem, confirmationem, & promulgationem fidei, quod sufficienter præstatur per dictas novem species. Ministratio, seu ministerium dicit auctoritatem exercendi actum aliquem in ordine ad alios, operatio verò est executio illius ministerii: & ad hæc pertinere dicimus ea, quæ enumerant Suarez, & alii: sunt enim ministeria, & operationes ministerii, non verò ad gratias gratis datas in sensu Pauli.

XXII. Quæres: An præfatæ gratiæ gratis datæ sint in homine per modum habitus, an solùm per modum motionis transeuntis?

XXIII. Respondeo, aliquas esse in homine per modum habitus, ut fidem, sapientiam, & scientiam; his enim ad arbitrium, & quando vult, utitur, quod signum est, esse in eo permanenter: alias verò esse in eo per modum motionis, seu impressionis actualis, quæ, producto effectu, statim desinit; cujusmodi sunt aliæ sex sequentes: his enim gratiis ad arbitrium uti non possumus, sed tunc solùm quando à Deo movemur, quod de prophetia expressè docet S. Thomas 2. 2. *q.* 171. *a.* 2. ubi dicit, lumen propheticum esse in mente Prophetæ, sicut lumen Solis est in aere *per modum cujusdam passionis, seu impressionis transeuntis. Et hoc significatur Exodi* 33. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ &c. *Et* 3. *Reg.* 19. *dicitur ad Heliam*, Egredere, & sta in monte

coram

coram Domino, & ecce Dominus transit &c. *Et inde est, quòd sicut aer semper indiget nova illuminatione: ita etiam mens Prophetæ semper indiget nova revelatione: sicut discipulus, qui nondum est adeptus principia artis, indiget, ut de singulis instruatur. Unde & Isaiæ 50. dicitur*: Mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi Magistrum. *Et hoc etiam ipse modus loquendi prophetiam designat, secundùm quod dicitur, quòd* locutus est Dominus *ad talem, vel talem Prophetam: aut quòd* factum est verbem Domini, *sive* manus Domini super eum: *habitus autem est forma permanens.*

XXIV. Aliquas gratias gratis datas esse in homine permanenter, aliquas verò solum transeunter, expressit S. Gregorius *Homil. 9. super Ezechiel.* ubi observat, quòd Spiritus Sanctus, *Sap. 1.* stabilis simul, ac mobilis appellatur; & ait: *Quia in Sanctorum cordibus juxta quasdam virtutes semper permanet; juxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, & spe, atque caritate, & in bonis aliis, sinè quibus ad Cœlestem patriam non potest veniri.... perfectorum corda non deserit: in prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundiâ, miraculorum exhibitione, Electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit.*

XXV. Ab hac tamen regulâ excipiendus est Christus; in quo hujusmodi gratiæ fuerunt per modum habitus. Idque primò: quia ejus humanitas erat instrumentum realiter hypostaticè unitum divinitati: ideoque sicut talis unio erat permanens, & nunquam dissolvenda; sic etiam gratiæ gratis datæ, quæ talem unionem consequebantur, consentaneum erat, ut in ipso essent permanenter. Secundò: quia Christus erat præditus potestate, quam vocant Excellentiæ; ratione cujus imperio potiebatur in omnes creaturas, & de iis ad libitum suæ voluntatis disponebat: miracula, quando volebat, faciendo, Dæmonibus, morbis, ventis, ac mari imperando, ut legimus in Evangelio. *Et Lucæ 6. v. 19.* dicitur: *Omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Quibus ostenditur, virtutem, seu gratiam sanitatum fuisse in illo permanenter, & ab eo exisse, sicut lux exit à Sole.

DUBIUM II.

De Divisione Gratiæ Actualis in operantem, & Cooperantem.

§. I.

Divisio statuitur, & probatur.

INcipit D. Tho. hàc *q. 111.* dividere gratiam actualem gratum facientem in suas species; & hoc *a. 2.* dividit eam in operantem, & cooperantem, de qua divisione

I. Dico primò. Convenienter dividitur gratia actualis in operantem, & cooperantem. Probatur primò auctoritate Augustini, qui *lib. de Grat. & lib. arb. c. 17.* hanc divisionem tradit, & probat. Loquens enim de Apostolo Petro, dicensque, quòd *ei non deerat caritas, quamvis parva, & imperfecta, quando dicebat* (Joan. 13. v. 37.) *Domine*, Animam meam pro te ponam. *Et quis* (inquit) *istam, etsi parvam, dare cœperat caritatem; nisi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit? Quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens; propter quod ait Apostolus* (Philipp. 1. v. 6.) Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu. *Ut ergo velimus, sinè nobis operatur: cùm autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur. Tamen sinè illo vel operante, ut velimus, vel cooperante, cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

II. Colligitur quoque ex Scriptura. Gratia quidem operans, ex illo Philipp. 2. v. 13. *Deus est enim, qui opera-*

operatur in nobis velle, & perficere. Et ex illo Isaiæ 26. v. 12. *Omnia enim opera nostra operatus es nobis.* Utraque verò ex illo 1. ad Cor. 15. v. 10. *Gratia Dei sum id, quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Unde S. Augustinus *l. de Gratia, & libero arb. c. 5.* de Pauli vocatione, quæ per gratiam operantem effecta est, sic ait: *Ut autem de Cælo vocaretur, & tam magnâ, & efficacissimâ vocatione, gratia Dei erat sola; quia merita ejus erant magna, sed mala.* De gratia verò cooperante ibidem sic habet: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum; idest, non solus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo.* Item S. Gregor. *l. 25. Moral. c. 11.* hæc scribit: *Superna pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis; ut subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum, quod jam appetimus, agat nobiscum.*

III. Probatur secundò Assertio hoc discursu. Gratia rectè dividitur in eam, quâ Deus in nobis sine nobis incipit omnia nostra bona opera, seu in nobis operatur primam bonam voluntatem; & in eam, quâ nobiscum operatur perfectionem, seu executionem boni operis, cujus initium jam in nobis operatus fuerat, ut ex dictis apparet: at prior est gratia operans, secunda verò est gratia cooperans; ergo &c.

IV. Adverte tamen: quòd cùm dicimus, gratiam operantem esse illam, quâ Deus operatur primam bonam voluntatem in nobis *sine nobis*; non ita est intelligendum, quòd eam operetur sine nobis consentientibus, & liberè agentibus: ac si voluntas nostra à Deo mota, merè passivè, nihil agendo, seu influendo, in bonum actum se habeat. Nam hic est error Lutheri, & aliorum, quem damnavit Tridentinum *Sess. 6. Can. 4.* Et ratio adest: quia nullus actus vitalis egredi potest à potentia vitali sine influxu illius: unde August. l. de Gratia, & lib. arb. c. 17. *Certum (inquit) est, nos velle, cum volumus, sed ille facit, ut velimus.... Certum est, nos facere, cum facimus, sed ille facit, ut faciamus &c.*

Gratiam ergo operantem solam, sine nobis, in nobis operari dicitur; quia ad illam habendam nihil nostri contulimus, sive petendo, sive desiderando, sive eam aliquomodo promerendo, aut impetrando: cùm enim, ut supponimus, primam bonam voluntatem in nobis operetur; sequitur, quòd eam nullus bonæ voluntatis motus antecedat. Itaque operatur sine nobis prius volentibus, conantibus, pulsantibus, desiderantibus, studentibus, meditantibus; non tamen sine nobis per eam influentibus. E contra gratia cooperans dicitur nobiscum operari; quia jam per gratiam operantem conantibus, pulsantibus, desiderantibus, petentibus boni perfectionem, ac executionem operatur. Vel aliis terminis: gratia operans ea dicitur, quæ primam bonam voluntatem deliberatam sola operatur in homine; puta, conversionis ab infidelitate ad fidem, vel à peccatis ad pœnitentiam; cooperans verò ea est, quâ homini jam per gratiam operantem volenti, & cooperanti cooperatur augendo, ac roborando voluntatem, ut efficiat, & perficiat, quod vult, & ad quod conatur. Et hoc est, quod superiùs dicebamus ex August. l. de Grat. & lib. arb. c. 17. *Quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens... Ut ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.*

V. S. Augustino subscribit S. Thom. hâc q. 111. a. 2. his verbis: *Operatio alicujus effectus non attribuitur mobili, sed moventi. In illo ergo effectu, in quo mens nostra est mota, & non movens, solus autem Deus movens, operatio Deo attribuitur: & quantùm ad hoc dicitur gratia operans. In illo autem effectu,* in

in quo mens nostra, & movet, & movetur, operatio non solum attribuitur Deo, sed etiam animæ: & secundùm hoc dicitur gratia cooperans.

VI. Quæres: Utrum gratiam operantem comitetur semper gratia cooperans?

Respondeo negativè. Nam Deus nonnunquam homines, qui nec de eo cogitant, nec ipsum orant, imò & ei contradicunt, movet ad boni desiderium, ad conversionem, ad imperfectam caritatem; in quibus tamen per gratiam cooperantem non operatur boni executionem, integram conversionem &c. Cùm enim, ut docet S. Thomas hoc *art.* 2. gratia operans sit ad illum actum, ad quem Deus se habet ut movens, voluntas verò humana ut mota; *& præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ priùs malum volebat:* gratia verò cooperans sit ad hoc, ut voluntas perficiat opere, Deo ipsam adjuvante, id, quod ut ab ipso mota cæpit velle; contingit sæpè, quòd id, quod velle cæpit, non perficiat: ideoque quòd gratiam operantem gratia cooperans non comitetur.

VII. Ex quibus colligere putant aliqui cum S. Doctore dicto *a.* 2. *ad* 4. quòd gratia operans, & cooperans sit eadem gratia; sed distinguatur secundùm diversos effectus. Si enim moveat ad actum, ad quem voluntas se habeat solùm ut mota, Deus autem movens; idest, ad actum, ad quem nullo modo se præparavit, erit gratia operans: at si moveat ad actum, ad quem voluntas non solùm sit mota, sed etiam sit movens seipsam; idest, ad actum, ad quem ex motu gratiæ operantis conatu, ac desiderio se præparet, erit gratia cooperans. Verùm licèt hoc sustineri possit de gratia habituali, de qua ibi loquitur S. Doct. & Q. 27. *de Verit. a.* 5. *ad* 1. difficilè tamen sustineri potest de gratia actuali; quæ, ut dicemus, in motione voluntatis consistit. Nam alia est motio, quâ Deus voluntatem prævenit, ac movet, ut velit; alia verò, quâ deinde facit, ut homo tandem perficiat, quod ante voluit; cùm motio, seu vis motionis, simul transeat cum actione, ad quam datur.

§. II.

Aliqua resolvuntur.

Dubitari solet primò. Quænam gratia hìc dividatur: an actualis, an habitualis.

VIII. Dico, hanc divisionem extendi posse ad gratiam habitualem; propriè tamen esse divisionem gratiæ actualis. Priorem partem docet S. Tho. hoc *a.* 2. his verbis: *Sic igitur habitualis gratia, inquantùm animam sanat, vel justificat, sive gratam Deo facit, dicitur gratia operans; inquantùm verò est principium* (radicale) *operis meritorii, quod ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.* Quod docet etiam Q. 27. *de Verit. a.* 5. *ad* 1.

IX. Posterior autem pars colligitur ex eodem S. Doctore *art.* 2. citato: ubi primo loco divisionem hanc explicat de gratia actuali, ut dictum est; docens, gratiam operantem esse, dum voluntas nostra est tantùm mota, & non movens; cooperantem verò esse, dum mens nostra movetur, & simul movet. Accedit: quòd S. Augustinus, ex quo hæc divisio sumta est, & Scriptura, ex qua ipse Augustinus eam desumsit, omnino videatur loqui de gratia actuali; quæ per se primò datur ad agere, non ad esse, ut gratia habitualis. Gratia enim operans, secundùm Augustinum, & Scripturam, est illa, quâ fit, ut bonum salutare velle incipiamus: cooperans, quâ fit, ut bonum, quod jam velle cæpimus, faciamus.

X. Dubitari solet secundò. An, cùm gratia actualis quædam sit increata, nimirum, Deus ipse gratuitò operans, & cooperans; alia creata, nempe, Dei motio, quam imprimit in voluntate: præfata divisio non solùm gratiæ increatæ conveniat, sed etiam

etiam gratiæ creatæ. Certum enim est, aptissimè convenire gratiæ increatæ: cùm certum sit, Deum esse, qui, & operando facit, ut velimus, & cooperando, ut quod volumus, faciamus.

Censent quidam, solam gratiam increatam esse eam, quæ dividitur in operantem, & cooperantem; &, præter eam, nullam gratiam actualem creatam admittunt, nisi actiones nostras, sive deliberatas, sive indeliberatas.

XI. Dico. In præfata divisione dividitur etiam gratia actualis creata; non quidem quæ sit nostra actio, sed quæ sit actionis nostræ principium: aliqua nimirum vis, per modum transeuntis, menti nostræ impressa; quâ Deus operatur, & cooperatur in nobis ea, quæ ad salutem pertinentia volumus, & facimus. Prior pars probatur. Nam quæcumque bonæ actiones nostræ assignentur, quamvis sint quædam gratia, quatenus gratuitò nobis donantur; propriè tamen non sunt gratia actualis. Quia gratia actualis est illa, per quam Deus nos movet, vel nobiscum cooperatur ad actiones bonas, seu salutares faciendas: & per consequens ea gratia debet esse quoddam istarum actionum principium, & istæ actiones illius gratiæ effectus esse debent.

XII. Et confirmat hoc D. Thom. hoc *a.* 2. ubi gratiam actualem, quam dividit in operantem, & cooperantem, vocat *divinum auxilium, quo Deus nos movet ad benè volendum, & agendum;* ergo ex mente S. Doctoris non est ipsa volitio, sed aliquid prius, & causa nostræ volitionis. Et in resp. ad 3. *Homo autem* (inquit) *per gratiam operantem adjuvatur à Deo, ut bonum velit;* ergo bonum velle, est effectus gratiæ operantis, & non ipsa gratia operans. Unde in corp. ejusdem art. ait: *Si gratia accipiatur pro gratuita Dei motione, quâ movet nos ad bonum meritorium; convenienter dividitur gratia per operantem, & cooperantem.*

Quibus apparet, S. Doctorem loqui de gratia actuali; quæ non solùm distinguatur ab actione creatæ voluntatis, ad quam movet, & quam facit, ut causa; sed quæ distinguatur etiam à Deo, & ab actione æterna, & increatâ Dei, tanquam motio, & impressio temporalis ab ea producta in voluntate creata, quâ Deus voluntatem movet: unde illam vocat *auxilium, motionem.*

Et confirmatur etiam à pari ex iis, quæ docet Q. 27. *de Verit. a.* 5. *ad* 1. Quemadmodum enim ex gratuita increatâ Dei voluntate hominem justificandi descendit in hominem donum habituale creatum, quo formaliter justificatur; ita ex gratuita increatâ Dei voluntate hominem movendi ad bonum, & perficiendi bonum, quod voluit, descendit in hominem motio quædam creata, quâ formaliter movet ad bonum volendum, & perficiendum bonum, quod voluit: & illa est gratia operans, ista cooperans.

XIII. Ex his constare incipit posterior pars: quòd, nempe, gratia actualis creata sit quædam motio, seu vis menti humanæ transeunter impressa. Estò enim tam Scriptura, quàm Augus. cum loquuntur de gratia actuali, dicant, Deum operari, ut velimus, & cooperari, ut quod volumus, faciamus: non tamen dicunt, Deum ita per se operari; ut nullam vim, aut virtutem menti imprimat, per quam faciat voluntatem volentem, vel agentem. Sicut, estò Deus sit, qui justificat; non tamen excluditur, quin hoc faciat per donum gratiæ habitualis creatæ. Imò August. *l. de Grat. & lib. arb. c.* 16. explicans modum, quo Deus facit, ut velimus, ac faciamus, dicit, quòd hoc præstat *præbendo vires efficacissimas voluntati.* Et S. Bonaventura in 2. *dist.* 26. *in fine* dicit: *Unde non est aliud dicere, gratiam movere liberum arbitrium, quàm gratiam esse instrumentum Spiritus Sancti ad movendum liberum arbitrium.* Cui consonat D. Tho. *Qu.* 3. *de Poten-*

tia a. 7. ad 7. dicens: *Id, quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat, est ut intentio sola, habens esse quoddam incompletum., per modum, quo colores sunt in aere, vel virtus artis in instrumento artificis.*

XIV. Dubitari solet tertiò. An gratia actualis operans restringenda sit ad solam illam, quæ primam bonam voluntatem, & maximè circa finem, in homine operatur.

Dico negativè. Estò enim gratia operans operetur in nobis primam bonam voluntatem; unde eam pro exemplo affert S. Thomas hoc *a. 2.* dicens: *Præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ priùs malum volebat:* attamen motus boni, qui in hominibus justis excitantur, etsi primam bonam voluntatem non faciant, à gratia tamen operante fiunt. Unde Augustinus gratiam operantem, non solum in bono assequendo, sed & tenendo requirit: ait enim l. de Corrept. & gratiâ c. 11. *Esse in nobis per hanc Dei gratiam* (operantem scilicet) *in bono recipiendo, & perseveranter tenendo, non solùm posse, quod volumus; verùm etiam velle, quod possumus.*

DUBIUM III.

Duæ aliæ Divisiones Gratiæ Actualis.

§. I.

De Gratia Præveniente, & Subsequente.

I. Sanctus Thomas hâc *q. 111. a. 3.* dividit ulteriùs gratiam in prævenientem, & subsequentem, quam divisionem sumit ex ordine ad effectus. Unde ait: *Et sicut unus effectus est posterior uno effectu, & prior alio: ita gratia potest dici præveniens, & subsequens, secundùm eumdem effectum respectu diversorum.* Hinc quinque præcipuos effectus gratiæ assignat. Primus est, ut anima nostra spiritualiter sanetur. Secundus, ut velit bonum ad salutem pertinens. Tertius, ut bonum, quod vult, exequatur. Quartus, ut in bono perseveret. Quintus, ut ad glo iam perveniat. Tum addit: *Et ideo gratia, secundùm quòd causat in nobis primum effectum, vocatur præveniens respectu secundi effectus. & prout causat in nobis secundum, vocatur subsequens respectu primi effectus.* mò quòd gratia possit dici præveniens. & subsequens etiam secundum eumdem effectum respectu diversorum: sicut idem effectus est posterior uno, & altero prior. Sic gratia, secundùm quòd operatur bonum velle, dici potest præveniens, & subsequens: præveniens respectu bonæ operationis, quam causat; subsequens respectu sanationis, quam subsequitur. Hunc modum spectasse videtur S. Augustinus *l. de Nat. & grat. c. 31.* dum de justificatione nostra disserens: *Ubi* (inquit) *operamur & nos* (consentiendo) *sed illo operante cooperamus, quia misericordia ejus prævenit nos. Prævenit autem, ut sanemur, quia & subsequitur, ut jam sanati vegetemur. Prævenit, ut piè vivamus; subsequitur, ut cum illo semper vivamus, quia sinè illo nihil possumus facere.*

II. Alio modo explicatur ab aliis sic: ut gratia præveniens dicatur in ordine ad hominem; inquantum Deus suâ misericordiâ hominem prævenit, vel aversum ad se convertendo, vel nondum præparando ei beneficia, quibus suo tempore eum sit conversurus. Quo modo gratia præveniens describi solet: *Gratia, quæ operatur, ut homo benè velit.* Subsequens verò dicatur: *Quæ dat homini exequi bonum, quod volebat.* Hunc modum expressit Sanctus Thomas *Qu. 27. de Veritate a. 5. ad 6.* ubi enumerans varios modos, quibus gratia dici potest præveniens, & subsequens, dicit: *Secundò. ut præveniens dicatur, secundùm quam aliquis rectè vult; subsequens verò, secundùm quòd rectam voluntatem in exteriori opere exequitur.* Addens, quòd, secundum hunc modum, *idem videtur esse gratia præveniens, & subsequens, quòd operans, & cooperans.*

III.

III. Hunc modum explicandi gratiam prævenientem, & subsequentem indicavit etiam S. August. *in Enchirid. c.* 32. ubi postquam dixit, quòd *hominis voluntatem bonam Deus & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam*; subjungit: *Præcedit enim voluntas hominis multa Dei dona; sed non omnia: quæ autem non præcedit ipsa, in eis est & ipsa. Nam utrumque legitur in Eloquiis: & misericordia ejus præveniet me, & misericordia ejus subsequetur me. Nolentem prævenit, ut velit: volentem subsequitur, ne frustra velit.* His præmissis

IV. Dico. Gratia rectè dividitur in prævenientem, & subsequentem, quocumque explicetur modo. Id enim tradit Scriptura: de præveniente quidem Psalm. 20. v. 4. *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Et Psal. 58. v. 11. *Misericordia ejus præveniet me*. De subsequente verò Psal. 22. v. 6. *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ*. Id etiam ex orationibus Ecclesiæ constat. Precatur enim, ut actiones nostras aspirando præveniat, & adjuvando prosequatur: & ut vota nostra, quæ præveniendo aspirat, etiam adjuvando prosequatur. Idem tradit, præter August. supra relatum, Gregorius *Homil. 9. in Ezechiel.* his verbis: *Ipse aspirando nos prævenit, ut velimus, qui adjuvando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus* (potentiâ conjuncta cum actu) *implere, quod volumus.*

V. Sed dices primò. Oratio nostra Deum prævenit, Psal. 87. v. 14. *Mane oratio mea præveniet te*. Et Psalm. 118. v. 147. *Præveni in maturitate, & clamavi.... Prævenerunt oculi mei ad te diluculo*; ergo nulla datur gratia, quæ sit absolutè præveniens.

VI. Respondeo primò, neg. ant. Verba autem ex Psalmis non significant, orationem nostram prævenire gratiam merito, vel causalitate; sed accelerationem orationis, quam indicant verba illa *mane*, & *præveni in maturitate*: idest, summo mane surgens præveni tempus surgendi, ut orarem. — Secundò, dist. ant. Oratio, quæ fit ex gratia præveniente, Deum prævenit, con. ant. quæ fit ex nobis, nego ant. Oratio, quæ fit ex gratia præveniente, prævenit Deum dantem gratiam subsequentem, puta, ad victoriam tentationis: non autem oratio, quæ fit ex nobis. Unde August. *in Enchirid. c.* 32. ait: *Oramus ergo pro inimicis nostris, ut misericordia Dei præveniat eos, sicut prævenit & nos. Oramus autem pro nobis, ut misericordia ejus subsequatur nos.*

VII. Dices secundò. Dilectio Dei, & gratia ejus idem sunt: atqui dilectio Dei in nos semper est præveniens, & nunquam subsequens, juxta illud 1. Joann. 4. v. 10. *Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos*; ergo non datur gratia subsequens.

VIII. Respondeo, negando maj. Gratia enim est effectus temporalis dilectionis æternæ Dei, non verò ipsa Dei dilectio. Responsio est D. Thom. hoc *a. 3. ad 1.* dicentis: *Quòd dilectio Dei nominat aliquid æternum: & ideo nunquam potest dici, nisi præveniens. Sed gratia significat effectum temporalem, qui potest præcedere aliquid, & ad aliquid subsequi: & ideo gratia potest dici præveniens, & subsequens*: subsequens quidem aliquem divinæ gratiæ effectum, non tamen omnes: ut diximus ex August. in Enchirid. c. 32. *Præcedit enim voluntas hominis multa Dei dona, non tamen omnia.*

§. II.

De Gratia Excitante, & Adjuvante.

IX. Dico. Rectè dividi potest gratia actualis in excitantem, & adjuvantem. Utriusque enim meminit Scriptura: excitantis quidem in iis locis, quibus homines quasi dormientes excitat. Ut ad Ephes. 5. v. 14. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*. Apoc. 3. v. 20.

20. *Ecce sto ad ostium, & pulso*: stare autem ad ostium, & pulsare, nil aliud est, quàm interna inspiratione animam, quoad cœlestia dormientem excitare. Adjuvantis etiam meminit in Psalm. 78. v. 9. *Adjuva nos Deus salutaris noster*. Psal. 26. v. 9. *Adjutor meus esto*. Psal. 118. v. 117. *Adjuva me, & salvus ero*. Rom. 8. v. 26. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus*. Utramque suis in precibus à Deo postulat Ecclesia: excitantem Dominicâ secundâ Adventus: *Excita Domine corda nostra ad præparandas Unigeniti tui vias*. Dominicâ vigesimaquartâ post Pentecostem: *Excita Domine tuorum Fidelium voluntates*. Postulat etiam adjuvantem, dum in Officio, ad Primam, Christum sic alloquitur: *Exurge Domine, adjuva nos*. Et in die Paschæ: *Vota* (inquit) *nostra, quæ præveniendo aspiras, etiam adjuvando prosequere*.

X. Utramque agnoscunt & Patres. Bernardus *lib. de Gratia, & lib. arb.* ait: *Conatus nostri ad bonum & cassi sunt, si gratia non adjuvantur, & nulli, si non excitentur*: Et ante illum S. Auguft. *lib. 2. de Peccat. merit c. 18.* ait: *Quòd ad Deum nos convertimus, nisi ipso excitante, atque adjuvante non possumus*. Item Conc. 1. in Psalm. 58. *Non ego* (inquit) *prior ad te exsurrexi voluntate, sed tu ad excitandum venisti*. Et in Psalm. 8. *Ipse me attraxit; quia in occulto à morte cordis, non quilibet medicus, sed ipse excitavit*. Adjuvantem quoque agnovit. Ubi enim Pelagianis ostendit, Deum nostras bonas voluntates prævenire, operari, excitare; concedit eis, quòd ad bonum exequendum, ut ipsi fatebantur, adjuventur. Sic *l. 1. ad Bonifac. c. 19.* ait: *Dixisti tu, Juliane, hominem in bono opere à Deo semper adjuvari, tanquam suâ voluntate, nullâ Dei gratiâ opus aggressus, in ipso jam opere divinitùs adjuvetur*.

XI. Ad hæc omnia respicientes Tridentini Patres *Sess. 6. cap. 5.* docent, eos, *qui per peccata à Deo aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se, ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando* disponi. Et cap. 6. *Disponuntur autem* (inquiunt) *ad ipsam justitiam, dum excitati divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum*. Et *Can.* 3. divini adjutorii meminere; sicut, & *Can.* 4. divinæ excitationis, & Dei excitantis.

XII. Dices primò. Omnis gratia est adjuvans. Unde Auguft. *l. 2. ad Bonif. c. 8.* (*seu contra duas Epist. Pelagian.*) contra Pelagianos docet, nihil nos posse sine Dei adjutorio; nec voluntatem præparare, nec os aperire, nec aliud quidquam. Unde doctrina fidei est: *Gratia Dei, & adjutorium ad singulos actus datur*. De qua Auguft. *Epist. 106.* modò 186. *ad Paulinum* Secundò. S. Thomas hìc quamvis expressè de divisione gratiæ agat, hujus tamen divisinnis non meminit.

XIII. Respondeo ad primum, quòd omnis gratia est excitans, & adjuvans, sed secundùm diversa. Excitans est, quatenus primam voluntatem facit; adjuvans verò, quando bonam voluntatem ad opus manuducit. Unde S. Augustinus citato l. 2. ad Bonifac. *Non ait* (Christus) *sine me nihil potestis perficere; sed* facere. *Nam si perficere dixisset, possent isti* (Pelagiani) *dicere: non ad incipiendum bonum, quod à nobis est, sed ad perficiendum, esse Dei adjutorium necessarium. Verùm audiant & Apostolum. Dominus enim cùm ait:* Sine me nihil potestis facere; *hoc uno verbo initium, finemque comprehendit: Apostolus verò tanquam sententiæ Dominicæ expositor, apertiùs utrumque distinxit, dicens:* Quoniam qui in vobis opus bonum cæpit, perficiet usque in diem Christi Jesu.

XIV. Ad secundum dico, S. Thomam gratiæ excitantis, & adjuvantis non meminisse; quia eam sub gratia operante, & cooperante, vel sub præveniente, & subsequente tacitè compre-

prehendit. Sicut nec meminit gratiæ inspirantis, seu incipientis, & prosequentis, ac perficientis, gratiæ ducentis, & comitantis: quia gratia inspirans, incipiens, ducens, quoad effectum, idem est, ac operans, & præveniens; sicut prosequens, perficiens, comitans, cum gratia cooperante, vel subsequente convertuntur. Videndum modo est, quid sit gratia excitans, & quid adjuvans.

XV. Dico. Gratia excitans, & adjuvans non consistit in solis externis suasionibus, illustrationibus, aut similibus; sed in actuali intrinseca Dei motione: quæ si ante omnem liberæ nostræ voluntatis nos movet, ut, vel ab infidelitate ad fidem, vel à peccatis ad pœnitentiam, vel ut ab otio ad actum convertamur, erit gratia excitans: si verò hominem jam excitatum movet, ut perfectiùs velit, quod velle incæpit, erit gratia adjuvans.

XVI. Prior pars suadetur. Quia vera Dei gratia, quam Ecclesia Catholica contra Pelagium fatetur, debet afficere non intellectum solum, ei proponendo bonum; sed etiam movere voluntatem, ut bonum, vel incipiat velle, si priùs nolebat, vel ut in bono prosequatur, si jam volebat: sed suasiones, illustrationes, & alia similia mentem quidem pulsant, sed voluntati nihil tribuunt, & consequenter non aliud sunt, quàm lex, vel legis, ac peccati cognitio, prædicatio; ergo nil aliud dicunt, quàm gratiam Pelagianam: contra quam S. Augustinus *Epist.* 107. modò 217. *ad Vitalem*, & alibi, seriò inculcat: *Gratiam Dei non esse in lege, atque doctrinâ, sicut Pelagiana perversitas desipit.* Cui subscribit S. Prosper *cap.* 14. *& 20. de Ingratis*.

XVII. Posterior quoque pars constat. Nam si suasiones, & illustrationes conjunctum habent aliquem bonum motum voluntatis; tàm illæ inspirationes, quàm ille motus voluntatis pertinent ad gratiam excitantem: quia effectus gratiæ excitantis sunt, excitare mentem ad objecti considerationem, & piâ affectione, ac sancto desiderio inclinare ad illud voluntatem. Utrumque expressit S. Augustinus *l. de Spiritu, & litt. c.* 34. dicens: *Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & credamus; sive extrinsecùs per evangelicas exhortationes .... sive intrinsecùs, ubi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem: sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est.*

Hoc autem fieri per actualem motionem, quæ simul intellectum illuminet, & faciat eum apprehendere bonum ad salutem pertinens, & voluntatem ad illud inclinet; adeoque utramque potentiam elevet, instruat, & roboret: constare potest ex iis, quæ superiùs diximus, *Dub.* 2. *§.* 2. *nu.* 11. de gratia operante, & ex inferiùs dicendis pleniùs apparebit. Juxta quæ intelligi potest Concilium Tridentin. dum *Sess.* 6. *cap.* 5. ait, Deum per Spiritus Sancti illuminationem tangere cor hominis: & dum *Can.* 4. ait, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum cooperari Deo excitanti, atque vocanti. Hìc enim utriusque gratiæ effectum indicat; nempe, excitantis, dum ait motum, & excitatum: & adjuvantis, dum subdit, cooperari Deo excitanti ad executionem boni operis.

DUBIUM IV.

De Gratia Sufficiente, & Efficaci.

§. I.

Quo sensu Gratia dicatur Sufficiens.

I. Celebris est divisio gratiæ in sufficientem, & efficacem; sive in gratiam, quæ tantùm est sufficiens, & non efficax, & in eam, quæ est efficax, & non tantùm sufficiens. In hoc tamen nomine gratiæ sufficientis magna committitur æquivocatio. Quidam enim per gratiam suffi-

sufficientem, eam intelligunt, præter quam nihil aliud est ex parte Dei necessarium, ad hoc, ut homo credat, diligat, benè operetur, aut in bono perduret: & in hoc sensu eam intelligunt Molinæ discipuli. Et hoc modo definitur, quòd sit: *Auxilium, præter quod, ex parte Dei, non alio opus est homini, ut actu operetur.* Unde Lessius *in Disput. Apologet. cap. 9.* ait: *Sufficiens dicitur, quòd continet omnia necessaria ad opus: itaut per illud in potestate hominis sit, sine alio auxilio, opus facere. Nihil enim potest dici sufficiens ad aliquam operationem, & finem; nisi cui nihil deest, quod sit necessarium ad illum, ut patet ex terminis.* Alii vero gratiam sufficientem vocant, quæ etsi se solâ non sufficiat proximè ad actu credendum, diligendum, sed egeat gratiâ efficaci dante actu credere, diligere &c. sufficit tamen, ut per eam homo reddatur in actu primo potens credere, diligere &c. Ita D. Thomæ discipuli. Secundùm quod gratia sufficiens definiri potest: *Auxilium, quod ita tribuit posse credere; ut tamen homini alio, ex parte Dei, opus sit ad actu credendum &c.* Unde si hoc non adsit, poterit quidem homo credere, sed nunquam actu credet. Quod ita explicat Zumel in 1. 2. disp. 4. sect. 2. concl. 1. *Auxilium gratiæ Dei, quod appellatur sufficiens, non vocatur sufficiens ex eo, quòd quasi ipsum solum sit satis ad actu habendam illam operationem, ad quam ultimò ordinatur, quasi non sit aliquid aliud necessarium, nisi quòd non apponatur impedimentum.* His præmissis

II. Dico primò. Gratia non dicitur sufficiens, ita ut, ex parte Dei, nil aliud requiratur ad actu operandum. Probatur. Tùm quia: alioquin sequeretur, eos, qui haberent talem gratiam sufficientem, non debere Deum orare pro gratia ulteriori; cùm supponatur, nil aliud requiri, ex parte Dei, ad actu benè operandum, præter id, quod jam dedit. Tùm quia, sequeretur, vel gratiam efficacem non esse necessariam ad bene operandum, & perseverandum in bono; cum hæc gratia sufficiens se solâ ad illa omnia absque ulteriori gratia ex parte Dei sufficiat: vel certè hominem posse illam gratiam sufficientem reddere efficacem sine ullo Dei ulteriori auxilio; ac proinde bene operantem, non ex gratia discerni, sed à se ipso se discernere à non bene operante: quia ipse absque ulteriori, ex parte Dei, adjutorio gratiam sufficientem reddidisset efficacem, quod alter non fecisset, contra celebre Pauli dictum 1. Cor. 4. v. 7. *Quis enim te discernit?* Quod testimonium alibi fusè expendimus, & præcipuè *Tom. 3. in 1. p. Qu. 6. de Scientia fut. cond. Dub. 4. § 1. à num. 3. & Q. 4. de Divin. volunt. causal. & efficac. Dub. 1. §. 2. num. 8.*

III. Quapropter Bellarminus *lib. 1. de Gratia, & lib. arb. c. 12.* ubi cùm recensuisset opinionem eorum, qui existimant, in potestate hominis esse, ut gratiam faciat efficacem esse, quæ alioquin ex se non esset nisi sufficiens; ita scribit: hæc opinio aliena est omnino à sententia B. Augustini; & quantùm ego existimo, à sententia etiam divinarum Scripturarum. Nam S. August. *lib. de Prædest. Sanct. c. 8.* dicit, gratiam (efficacem videlicet) à nullo duro corde respui, quia ipsa cor emollit. Ubi vides efficaciam tribui gratiæ, non voluntati humanæ. Bellarmino subscribit Tannerus *disp. 6. q. 2. dub. 5.* ubi dicit, eam opinionem, quæ dicit, in potestate hominis esse, gratiam reddere efficacem, quæ alioquin ex se non esset nisi sufficiens, sibi nunquam potuisse probari.

IV. Dico secundò. Gratia sufficiens, ut distinguitur ab efficaci, est auxilium, quod dat quidem posse operari; præter illud tamen requiritur aliud ex parte Dei ad actu operandum. Ita omnes ex schola S. Thomæ, inter quos etiam Bellarminus, Tannerus supra citati. Et quidem primò probatur. Nam hoc modo rectè salvatur divisio gratiæ in sufficientem, & ef-

& efficacem, in eam, nempe, quæ solùm est sufficiens, & non efficax, & in eam, quæ est efficax, & non solùm sufficiens. Dari enim gratiam, quæ non solùm sit sufficiens, sed efficax; nimis apertè constat ex Scripturis, in quibus actu agere pietatis opera Deo tribuitur: *Deus est enim* (inquit Paulus Philip. 2. v. 13.) *qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate*. Ezechiel. 36. v. 26. *Dabo vobis cor carneum .... & faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini*; ubi Deus dicitur emollire cor, & facere, ut in præceptis illius ambulemus. Et *Roman. 7. v. 24.* victoria tentationum non ab alio, quàm à Dei gratia dicitur expectanda: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum*.

V. Dari quoque gratiam dantem posse, sed non agere; ita ut ad agendum ulteriori gratiâ opus sit: constat ex iis Scripturæ locis, quibus ostenditur data aliquibus gratia, quâ potuerunt benè agere, & non egerunt. *Durâ cervice, & incircumcisi cordibus* (ait Stephanus Act. 7. v. 51.) *& auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis: sicut Patres vestri, ita & vos*. Proverb. 8. v. 24. *Vocavi* (inquit Deus) *& renuistis: extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret*. Unde Paulus 2. Cor. 6. v. 1. *Exhortamur* (inquit) *vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*; datur ergò gratia, quæ potest recipi in vacuum, idest, quæ dat posse, sed non agere: cui propterea potest resisti, & quæ in vacuum recipi potest. Hanc, quia non admisit Jansenius, ideo hæc eius propositio: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, ab Innocentio X. proscripta fuit.

VI. Probatur quoque ex Augustino, qui fatetur primò, aliquibus dari parvam, & imperfectam voluntatem ad bonum; qui tamen aliâ perfectiore, & robustiore indigent. Quare *l. de Grat. & lib. arb. c. 17.* ait: *Ipsam caritatem* (magnam, & robustam) *Apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non est in caritate, sicut ait Joannes in Epistola sua, sed perfecta caritas mittit foras timorem: & tamen quamvis parva, & imperfecta non deerat, quando dicebat Domino*: Animam meam pro te ponam.

Fatetur secundò: *in Epist. ad Vitalem*, ubi de fide, quæ per imperfectam, & inchoatam dilectionem operatur, & propterea non dat integram mundationem, & perfectam libertatem, concedit, quòd det *posse* integrè mundare, & *posse* perfectè sanare: *Per quam* (inquit) *scit* (Diabolus) *eos posse mundari, posse sanari, posse perfectissimè liberos* (*quod eis vehementer invidet*) *in æternum regnare*.

Fatetur tertiò *in libro de Gratia Christi*: ubi observat, tria à Pelagio fuisse distincta: *Possibilitatem, voluntatem, actionem: possibilitatem scilicet, quâ potest homo esse justus, voluntatem, quâ vult esse justus, actionem, quâ justus est*. Hæc autem tria, quæ ibidem *cap. 4.* hisce tribus nominibus: *Posse, Velle, Esse*, seu *Agere*, breviùs expressit, admittit Augustinus: si tamen fateatur Pelagius, *possibilitatem* à gratia adjuvari, ac prætereà ad *Velle*, & *Agere* uberiorem aliam gratiam requiri. Ergo Augustinus admisit gratiam, quæ licèt non det ipsum *Velle*, ipsum *Agere* (cùm ad actu volendum, & agendum uberiorem aliam gratiam requirat) dat tamen *posse Velle*, & *posse Agere*.

Fatetur tandem *lib. de Correp. & grat. cap. 11. & 12.* ubi duplex adjutorium distinguit: unum *sinè quo*, alterum *quo*. Primum dat posse, secundum dat agere. Primum datum fuit Adamo, & ideò poterat perseverare. Secundum ei datum non fuit, & ideo non perseveravit. Unde ait cap. 12. *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium*

rium perseverantiæ; non quo fieret, ut perseveraret, sed sinè quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Sentit ergo Augustinus, dari auxilium sinè quo, dans posse, seu sufficiens; quod ad actu agendum indigeat ulteriori auxilio *quo*, seu efficaci dante agere. Insuper ibidem comparat adjutorium *sine quo* alimentis. Quia sicut sinè alimentis non possumus vivere; non tamen cum adfuerint alimenta, fit, ut homo vivat, ut patet in iis, qui se necant: sic adjutorium sufficiens, sinè quo non possumus benè agere, non quo fit, ut benè agamus. Recolantur dicta *Tom. 3. in 1. p. Q. 6. De Scient. futur. Condit. Dub. 8. §. 3. num. 16. 17. & 18.*

VII. Sanctus Thomas non minùs, quàm S. Augustinus, agnovit hoc auxilium dans posse, sed non agere, *Lect. 2. in cap. 3. ad Ephes.* ubi exponens verba Pauli ibidem v. 7. *Cujus factus sum minister secundùm donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundùm operationem virtutis ejus;* Dicit, duplex adjutorium datum fuisse Paulo: unum quidem, quo ei datum fuit *posse*, seu facultas exequendi; aliud, quo ei datum fuit *agere*, seu exequi: *Hujusmodi autem* (inquit) *auxilium duplex fuit: unum quidem ipsa facultas exequendi; aliud ipsa operatio actualis. Facultatem autem dat Deus, infundendo virtutem, & gratiam, per quas efficitur homo potens, & aptus ad operandum: sed ipsam operationem confert, inquantùm operatur in nobis, interiùs movendo, & instigando ad bonum. Et ideo hoc accipiens Apostolus à Deo, dicit quantùm ad primum: Dico, quòd factus sum minister, sed certè non meis meritis, sed secundùm donum gratiæ, quæ data est mihi; quâ scilicet idoneus efficior ad executionem divinorum mysteriorum &c. Quantùm autem ad secundum dicit, secundùm operationem, quam Deus efficit; inquantùm virtus ejus operatur in nobis velle, & perficere.* Igitur ex S. Thoma facultas operandi, seu posse agere, quod est à gratia, & quo homo fit potens, & aptus ad operandum, distinguitur ab eo, quo fit actu agens, quod est per motum, & instigationem.

VIII. Rationem distinctionis principii dantis posse à principio dante agere, etiam in spiritualibus, & supernaturalibus, sumit ab eo, quod contingit in corporalibus. *Videmus autem* (inquit 1. 2. q. 109. a. 1.) *in corporalibus, quòd ad motum non solùm requiritur ipsa forma, quæ est principium motus, vel actionis; sed etiam requiritur motio primi moventis.* Unde infert: *Sic igitur actio intellectus, & cujuscumque entis creati dependet à Deo quantùm ad duo. Uno modo, inquantùm ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit. Alio modo, inquantùm ab ipso movetur ad agendum.* Ergo similiter in agente modo supernaturali requiritur forma, quæ sit principium agendi, & motio primi agentis. Illa autem forma erit gratia sufficiens; quia per eam fit potens agere in ordine supernaturali: & motio primi agentis erit gratia efficax, quia per eam fit actu agens.

§. II.

Ea, quæ obstant, Refelluntur.

IX. Objicies primò, probando omnem gratiam actualem esse efficacem, sic. Omnis Dei motio est efficax: sed omnis gratia actualis est Dei motio; ergo omnis gratia actualis est efficax. Maj. prob. Quod est à Dei voluntate, est semper efficax; quia ut docet D. Thom. 1. *p. q.* 19. *a.* 6. necesse est, voluntatem Dei semper impleri; ergo &c.

X. Respondeo primò, negari posse, omnem gratiam sufficientem esse motionem actualem: cùm, ut ex D. Th. vidimus, possit etiam esse per modum habitus dantis posse permanenter. Sed hoc omisso. Respondeo secundò, dist. probationem maj. Est semper efficax, respectu effectus, ad quem proximè ordi-

Digitized by Google

ordinatur, & quem Deus absoluta voluntate intendit, con. maj. Respectu effectus ulterioris, ad quem, vel ex se, vel ex Dei voluntate antecedente ordinatur, nego mai. Explico hoc. Gratia sufficiens, quâ Deus movet hominem, puta, ad fidem amplectendam, duos respicit effectus. Unum, ad quem proximè ordinatur, & quem Deus absoluta voluntate intendit; & hic est dare homini posse ad fidem: & hunc in primis effectum semper habet gratia sufficiens, quòd per eam reddatur homo potens in actu primo credere: cui potentię semper conjunguntur actus, ut illuminationes, & excitationes intellectus ád considerandum, & proponendum ea, quæ fidei sunt; & excitatio voluntatis ad concipiendum desiderium, saltem imperfectum, & piam affectionem erga fidem: & circa hæc gratia semper est efficax. Si enim Deus interiori motione movet intellectum, eumque illuminat, & voluntatem excitat; omnino consequens est, ut intellectus moveatur, & voluntas excitetur: sicque, ut in intellectu surgant cogitationes, & in voluntate desideria, saltem imperfecta, de fide. Alter postea est effectus, ad quem ejusmodi excitationes ordinantur, nimirum, actu amplecti fidem, & credere: & respectu hujus gratia est tantùm sufficiens, & non efficax; quia voluntate dandi gratiam sufficientem hic effectus non intenditur à Deo voluntate absoluta, & efficaci, sed solum antecedente, inefficaci, & conditionatâ. Quæ doctrina in hac materiâ maximè attendenda est: tollit enim multas æquivocationes.

XI. Objicies secundò. Gratia, quam dicimus sufficientem, si aliâ ulteriori gratiâ indiget ad actum ponendum, solo nomine erit sufficiens: illud enim ad aliquem finem comparandum non est verè sufficiens, præter quod, ad eum finem, aliquid aliud est necessarium. Sic oculus per se non est sufficiens ad actu videndum, quia eget adjutorio lucis: sicut nec frustulum panis est sufficiens ad exsaturandum, quia, præter illud, alia ulterior quantitas panis requiritur.

XII. Respondeo, ut aliquid dicatur, & sit verè sufficiens, non requiri, ut per se, ac sinè alio sit sufficiens in omni genere; sed solùm in eo genere, in quo ponitur sufficiens. Sic bonus ædificator est sufficiens ad domum ædificandam in genere causæ efficientis; quamvis in genere causæ materialis ad actu ædificandum egeat lapidibus, calce &c. Sic farina cum aqua est sufficiens ad panem inde conficiendum, in genere causæ materialis; quamvis in genere causæ efficientis necessarius sit, qui panem conficiat. Et Pictor arte peritus sufficiens est ad pingendum; quamvis ad actu pingendum indigeat pennicillo. Ita gratia sufficiens ad fidem erit verè sufficiens; quamvis ad actu credendum indigeat ulteriori gratia: quia in suo genere, & ad effectum, ad quem proximè datur, nimirum, ut hominem faciat aptum, & dispositum ad credendum, seipsà sufficit: quòd autem ulterior gratia requiratur ad actu credendum, extra genus gratiæ sufficientis est, & ad genus gratiæ efficacis pertinens. Aliàs sequèretur, quòd nec homo justus esset verè sufficiens, & potens meritoriè operari; quia ad actu meritoriè operandum indiget ulteriori gratia speciali. Ad id, quod dicitur de luce, dico, quòd vel lux non requiritur ad complendam potentiam visivam in ratione potentiæ, sed solùm ad manifestandum objectum, & ad actu videndum; & sic oculus sanus est verè potens, ac sufficiens, etsi in alio genere indigeat luce: & sic exemplum facit pro nobis. Vel lux requiritur ad complendam potentiam visivam: & sic exemplum non est ad rem. Frustulum autem panis non est sufficiens ad exsaturandum; quia, nisi adjungatur materia, non est verè potens. Unde exemplum debet poni hoc modo: sicut magnus panis, etsi, ut actu exsaturet, indigeat, ut à comedente

sumatur; adhuc tamen seipso sufficiens est ad exsaturandum: ita gratia fidei, etsi ad actu credendum indigeat gratia efficaci, erit tamen sufficiens ad credendum.

XIII. Quòd si dicas. Quomodo gratia sufficiens dat posse proximum, & expeditum, si non potest exire in actum, nisi mediante alio, nempe, gratia efficaci, quam homo non habet in sua potestate?

XIV. Respondeo, optimè salvari, quòd gratia sufficiens det posse proximum, & expeditum in ratione potentiæ: quia licèt, ut exeat in actum, requirat gratiam efficacem; hanc tamen requirit, non ut det, vel compleat potentiam, sed ut potentiam conjungat cum actu. Neque hoc est novum: nam plus requiritur ad operari, quàm ad posse operari. Sic Pictor per artem est potens absolutè pingere; nunquam tamen pinget sine pennicillo: & homo per suas potentias operativas est potens operari; nunquam tamen operabitur, nisi Deus eas ad actum moveat. Eâdem ergo ratione, per gratiam sufficientem, quæ habet rationem potentiæ, homo fit potens converti, & benè operari; nunquam tamen convertetur, aut benè operabitur, nisi Deo, per gratiam efficacem, ipsum ad actum movente: quam estò in sui potestate non habeat, de ea tamen sibi adfuturâ in misericordia Dei confidere debet; nisi per negligentiam, aut aliam suam culpam ipse non obstet.

XV. Hunc loquendi modum Tridentina Synodus nos docet; cum ait, nemini Justo impossibilia esse divina mandata: *Nemo* (inquit Sess. 6. cap. 11.) *temerariâ illâ, & à Patribus sub anathemate prohibitâ voce uti* (debet) *Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia*; ergo nec præceptum perseverandi finaliter est homini justificato impossibile. Atqui eadem Synodus docet eâdem *Sess. cap.* 13. & *Can.* 16. singulare donum perseverantiæ, ad actu perseverandum requisitum, non omnibus Justis dari; & hoc non in hominis, sed in solius Dei potestate esse; ergo jam Concilium supponit, esse in omnibus Justis potentiam ad actu perseverandum, quamvis non omnibus adsit auxilium efficax, quod ad actu perseverandum ex parte Dei requiritur.

Imò hoc ipsum fateri debent Medistæ. Nam & ipsi contendunt, omnes habere gratiam, quâ possint servare divina mandata, & perseverare: cùm tamen dicant, gratiam congruam, seu gratiam in iis circumstantiis, in quibus per scientiam mediam prævisi sunt consensuri, & quæ ad actu observandum divina præcepta, & actu perseverandum requiritur, non omnibus dari.

XVI. Objicies tertiò. Gratia sufficiens dat ad summum parvam, & imperfectam voluntatem, & inchoatum desiderium superandi, puta, tentationes; sed hoc non efficit, ut quis possit eas superare; ergo &c. Min. probat. ex Augustino *lib. de Grat. & lib. arb. cap.* 17. dicente: *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest; jamquidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam.* Et addit, eum tantùm posse servare mandatum, qui magnam, & robustam voluntatem, quæ per solam gratiam efficacem datur, habuerit: *Poterit autem* (inquit) *cum magnam habuerit, & robustam.* Quod confirmat Petri exemplo, quem dicit errasse: cum per parvam illam, & invalidam voluntatem existimavit, se posse pro Christo mori: *Et tamen* (inquit) *quamvis parva, & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino, animam meam pro te ponam: putabat enim se posse, quod se velle sentiebat.*

XVII. Qualis fuerit S. Augustini mens, circa gratiam sufficientem, ostensum est §. præcedente. Nunc ergo respondeo, S. Augustinum citatum solùm velle, parvam, & imperfectam voluntatem non dare posse, quod nullo alio indigeat, ut cum actu conjungatur;

tur; non tamen velle, quòd nullum omnino det posse. Uno verbo: negat, gratiam sufficientem per seipsam dare *posse*, potentiâ consequente; non verò negat dare *posse*, potentiâ antecedente. Quòd si in aliquibus locis solam gratiam efficacem, *gratiam Christi* vocare videatur; hoc non est, quia putet, gratiam sufficientem veram per Christum gratiam non esse; sed, vel quia inter gratias actuales gratia efficax, utpote dans actu agere, principem locum tenet; ideo eam *Gratiam Christi*, quasi per antonomasiam, nuncupat. Vel quia gratia efficax erat illa, de qua inter eumdem Augustinum, & Pelagianos, ac Semipelagianos præcipua erat controversia. Quare l. de Gratia Christi c. 10. *Sed nos* (inquit) *eam gratiam volumus, iste* (Pelagius) *aliquando fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo, non solùm promittitur, verùm etiam creditur, & speratur; nec solùm revelatur sapientia, verùm etiam & amatur; nec suadetur solùm omne, quod bonum est, verùm & persuadetur.*

XVIII. Objicies quartò, gratiam sufficientem distinctam ab efficaci esse inutilem, imò noxiam, & perniciosam. Inutilem, quia nullum habet, nec unquam habuit effectum. Noxiam, quia hominem facit magis reum, quàm si non adesset.

XIX. Sed hos, ac similes Jansenistarum cavillos attulimus, & dissolvimus *Tom. 3. in 1. p. Q. 4. de Divin. Volunt. & efficac. Dub. 2. §. 3. à num. 55. usque ad 69.* quò Studiosum remitto. Modò dico, gratiam sufficientem, etsi per seipsam non perducat hominem ad actum, puta, conversionis; excitat tamen, ut diximus, illuminationes in intellectu, & pia desideria in voluntate, quæ sunt dispositiones ad actum conversionis. Quare sicut inutiles non sunt dispositiones, licèt per seipsas non conjungantur cum forma, imò nec semper actu conjungantur: ita nec gratia sufficiens erit inutilis, quamvis per seipsam, nec semper cum forma, nempe, cum gratia efficaci, ad quam tendit, actu conjungatur.

Multò minùs erit noxia; sed potiùs homo facit eam sibi noxiam, si adjutus gratiâ sufficiente, majori cupiditate peccet. At, cæteris paribus, minor est cupiditas in eo, qui adjutus gratia sufficiente peccat; quàm in eo, qui eâdem destitutus peccat. Nam iste nullo amore justitiæ tenetur: ille è contra eam imperfectè saltem desiderat. Addo: quòd si hæc instantia valeret, dici etiam posset, legem esse noxiam, & perniciosam; quia qui sub lege peccat, gravius, quia majori cognitione, peccat; quod tamen nemo, etsi rigidus Jansenista, dixerit. Meritò igitur S. Inquisit. Decreto 7. Decembris anni 1690. sub Alexandro VIII. confixa fuit hæc propositio, ordine 6. *Gratia sufficiens statui nostro non tàm utilis, quàm perniciosa est; sic ut meritò possimus petere: à Gratia sufficiente libera nos Domine.*

XX. Concludo. Quòd si quæratur: Cur voluntas adjuta auxilio sufficiente non exequitur bonum opus, ad quod per illud auxilium movetur, & per quod accepit potentiam illud exequendi? Respondendum est, id oriri ab ipsamet voluntate; quæ licèt bonum opus exequi possit, ipsum tamen plenâ, ac integrâ voluntate non vult executioni mandare — Si autem rursùs quæratur: Quare non velit? Non est respondendum, id contingere, quia gratiâ efficaci careat. Sicut si quæratur: cur infirmus non ambulet? Non est dicendum, quia à Medico curatus non sit. Sed planè respondendum est, voluntatem adjutam solâ gratiâ sufficiente, ideo nolle bonum opus exequi, quia iniquâ est: ideo autem est iniqua, quia res temporales magis, quàm spirituales amat, & amare vult.

Superesset hîc tractanda quæstio hisce temporibus celebris: An scilicet gratia sufficiens detur omnibus, non solùm justis, sed peccatoribus, obstinatis, infidelibus, adultis, & etiam parvulis. Sed ab ea abstineo, cum pro digni-

Digitized by Google

dignitate agitata fuerit *Tom.* 3. *in* 1. *p. Q.* 2. *de Volunt. Dei* : *An Christus mortuus sit pro omnibus*, *integro Dub.* 3. Quare illuc Studiosum mitto.

DUBIUM V.

Unde Gratia suam habeat Efficaciam.

§. I.

Aliqua Præmittuntur.

I. QUæstio hæc, quæ scholas implevit, à nobis tractata est tùm *Tomo* 3. *in* 1. *p. Q.* 6. *de Scientia fut. cond. Dub.* 3. ubi rejecta fuit scientia media. Tùm *Qu.* 4. *de Divin. Volunt. efficac. & causalit. Dub.* 1. & 2. sub nomine divini decreti: ubi statuimus, decreta Dei non esse ex se indifferentia, sed efficacia ab intrinseco, nec lædere arbitrii creati libertatem. Et hoc ex Scripturis, Patribus, præsertim S. Augustino, & Thoma, & tandem ex ratione. Tùm etiam *Tom.* 2. *in* 1. 2. *Qu.* 2. *de Voluntario libero Dub.* 5. ubi §. 2. ostensum est, non esse contra naturam, imò conforme, & consentaneum naturæ voluntarii liberi creati, quòd, ut agat, physicè præmoveatur à Deo. Quapropter ne inutiliter eadem repetantur, sobriè hîc sub nomine Gratiæ quæstio tractabitur.

II. Controversia hæc inter Nostrates, & Patres Societatis primò agitari in Belgio, & in Hispaniis cæpit: deinde Romam traducta fuit. Ejus ortum, & progressum descripsimus citato *Tomo* 3. *in* 1. *p. Qu.* 6. *de Scient. futur. Cond. Dub.* 3. §. 1.

Docebant ergo PP. Societatis, præeunte Molina, primò: gratiam efficacem nihil ex parte Dei, seu ex parte sui includere, quod alia gratia, quæ inefficax, & sufficiens dicitur, non includat. Unde gratiam in eodem homine eodem modo affecto, modò esse efficacem, modò inefficacem: efficacem, quòd voluntas humana ei consentiat; inefficacem, quòd eadem pro arbitrio dissentiat: itaut usus gratiæ à libero arbitrio sit, adjuto tamen concursu simultaneo, qui ordinis sit supernaturalis; qui tamen ab ipsa actione creatæ voluntatis sit indistinctus.

Docebant secundò: Deum per gratiam prævenientem non movere physicè voluntatem creatam ad bonum operandum, sed moraliter tantùm, hoc est, ad instar suadentis, & adhortantis: Deumque propterea non agere physicè in voluntate, sed cum voluntate per gratiam cooperantem agere in effectum; ita ut substantia operis homini tribui debeat, etiam quoad speciem virtutis, cujus est actus, puta, fidei &c. modus verò, nempe, supernaturalitas Deo attribuatur. Ea ferè ratione, quâ is, qui navem cum alio trahit, physicè non agit in socium; sed tantùm in effectum socii, scilicet, navis tractionem, & quidem partialiter.

Docebant tertiò: Deum non magis determinare ad bonum usum gratiæ prævenientis, urgente tentatione, quàm ad malum usum. De quo videri potest Molina *in Concordia q.* 14. *disput.* 36.

III. Verùm, ut ab invidiæ suspicione, quam in aliquorum animos ingesserat, hoc Sistema liberarent; illud temperare conati sunt, excogitando gratiam, quam vocant *congruam*. Ea autem gratiæ congruitas in eo posita est, quòd Deus eam in illis circumstantiis largiatur; in quibus per scientiam mediam prævidet, humanam voluntatem ei suum concursum præbituram. Deus ergo, secundum Congruistas, ut gratiam, quæ effectum habeat, largiatur, attendit ad dispositiones, seu ad affectus, in quibus futura est voluntas in his, aut illis occasionibus. Dicunt enim, in œconomia gratiæ suæ Deum eodem modo se gerere, quo quis, dum à Rege quidquam obtinere proponit, expectat tempus, & circumstantias, in quibus prævidet, Regem plerumque benevo-

Digitized by Google

nevolo, ac liberali esse animo. Et sicut sapiens, ac prudens Medicus, ut applicet remedium, attendit circumstantias loci, temporis, status, & dispositionis, in quibus est æger: sic etiam Deus in conferendâ suâ medicinali gratiâ, attendit circumstantias loci, temporis, ac naturalis dispositionis; in quibus prævidet, suam cœlestem medicinam habituram esse effectum, ad quem spiritualiter ægroto confertur.

IV. Hinc ajunt, hominem, qui benè operatur, ab alio non benè operante, se non discernere. Qui enim, puta, credit, ab ipso Deo discernitur, qui dedit ei gratiam, posuitque eum in illis circumstantiis, in quibus præviderat, sic affectum fore ejus voluntatem, ut gratiæ consentiret: cùm è contra bonum non operanti eam dederit in circumstantiis, in quibus præviderat, eum non consensurum. Hinc etiam ajunt, homines dum Deum orant, non petere à Deo, ut illis det gratiam; hanc enim, instante præcepto, cuique adesse volunt: sed, ut det eam in illis circumstantis, in quibus ab æterno prævidit, consecuturam esse effectum, si eam dederit. Tandem prædestinationis gratuitæ ad gloriam executionem repeti volunt ex iis circumstantiis, in quibus ab æterno prævidit, voluntatem gratiæ suæ consensum finaliter præbituram. Ex quibus omnibus patet, in sententia Patrum Societatis, gratiam, ut à Deo est, & ex sua natura, esse indifferentem; & efficaciam habere solùm ab extrinseco, nimirùm ab eventu, & à circumstantiis.

V. Lutherus autem ita gratiam suâ naturâ efficacem posuit, ut liberum arbitrium hominis prorsus extinguat; imò sub ea nihil agat, sed tanquam inanime instrumentum, ab ea agatur. Cui adhæsit ex parte Calvinus, qui ait, gratiam suâ efficaciâ ita agere in voluntatem, sicut sessor agit in equum, inducens necessitatem absque ulla indifferentiâ. A' Calvino parùm, vel nihil in hoc recedunt Bajus, & Jansenius, qui sub gratiæ efficacia fatentur consistere solam libertatem à coactione, non à necessitate, contra hos egimus *Tom. 1. in 1. 2. Q. 2. de Volunt. lib. Dub. 1. & 2.*

VI. At veri SS. Augustini, & Thomæ discipuli ita statuunt gratiam ab intrinseco efficacem ut suâ efficaciâ non destruat, sed faciat potiùs, & foveat humanam libertatem.

§. I I.

Gratiam non esse Efficacem solùm ab Extrinseco.

VII. Dico primò. Gratia non est efficax præcisè ab eventu, seu à consensu voluntatis creatæ. Probationes hujus Assertionis repetet Studiosus ex iis, quæ docuimus *Tom. 3. in 1. p. Qu. 6. de Scient. fut. cond. Dubiis* 4. 5. 6. & 7. ubi fundamenta pro ea asserenda jecimus ex Scriptura, Augustino, Thoma, rationibus, inconvenientibus, quæ ex opposita sententia sequi videntur; & simul ejusdem fundamenta non subsistere, demonstravimus.

VIII. Nunc solùm aliqua inconvenientia, quæ ex opposita opinione videntur sequi, oculis Lectoris iterum subjiciemus. Et quidem primò. Videtur sequi, inutiles esse orationes Ecclesiæ. Quid enim peteret? Gratiam prævenientem? At quid peteret, quod certò scit, sibi semper adesse, etiam cum gravis urget tentatio? Peteret concursum simultaneum? At hunc etiam certò scit, sibi semper adesse; eoque pro arbitrio uti posse, aut non uti, sicut pro arbitrio utitur luce ad videndum, vel non utitur? Peteret consensum? At quid peteret, quod sciret, in nostra positum potestate, si volumus: *Nam quid stultius* (ait August. l. de Nat. & grat. c. 18.) *quàm orare, ut facias, quod in potestate habeas?* Posset ergo petenti respondere Deus. Quid à me petis? Gratiam præ-

Digitized by Google

prævenientem, & concursum meum simultaneum semper habes: consensum verò, non in mea, sed in tui solius positum habes potestate.

IX. Sequi videtur secundò: nec debere hominem pro obtenta victoriâ tentationis gratias agere Deo. Estò enim non sinè gratiâ præveniente, & concomitante victoriam reportaverit; vicit tamen, non quia habuit gratiam, hanc enim habuit ille etiam, qui succumbuit: sed quià suo arbitrio benè usus est gratiâ, quâ poterat malè uti. Sicut victoria non ei tribuitur, qui dedit gladium, sed ei, qui benè usus est gladio, & hostem occidit: *Prorsus enim* (ait Aug. Epist. 107. num. 217. ad Vitalem c. 2.) *non gratias Deo agimus, sed nos agere fingimus: si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus.*

X. Sequi videtur tertiò: Deo tribui, quod minus est, homini vero, quod majus est. Id enim, quod in bono opere principem locum tenet, est velle bonum; quod verò minus præcipuum est, est posse illud velle: atqui sententia, contra quam agimus, dat Deo solùm posse velle bonum, homini verò dat velle, & operari bonum — Nec dicas, velle bonum etiam tribui Deo, qui dedit nobis voluntatem, & vires, quibus possemus velle bonum — Nam contra. Vires, ut à Deo sunt, indifferentes sunt ad volendum bonum, & malum: quòd autem velint, & operentur potius bonum, quàm malum, habent à nobis; ergo habent à Deo, quod minus bonum est, à nobis autem, quod majus bonum est. Et insuper: si, quia dedit Deus posse velle bonum, satis est, ut bonum velle Deo tribuatur; tribui quoque ei debebit ipsum velle malum: quia dedit voluntatem, quæ etiam potest operari malum, illamque concursu simultaneo adjuvat, etiam dum operatur malum. At quia respondere possunt, Deum non solum dare voluntatem, & posse bonum velle; sed etiam eam ponere in circumstantiis, in quibus operatura est bonum, extra quas bonum non operaretur; & ideo velle bonum specialiter illi attribui: ideo

XI. Dico secundò. Efficacia gratiæ non debet repeti ex attemperatione gratiæ cum humana voluntate, quæ subsit scientiæ mediæ. Probata manet ex dictis *Tom. 3. in 1. p. Q. 6. de Scient. condit. Dub. 4. §. 1. nu. 9. & 10.* Stando tamen in superiùs dictis, dico, hanc modificationem, seu attemperationem gratiæ non evadere inconvenientia allata. Nam si Deus, ut suam gratiam reddat efficacem, attendit ad mores, genium, affectus, & dispositiones naturales hominis, cui gratiam confert;

XII. Sequitur primò: homini, in quo gratia est efficax, gratiæ efficaciam tribuere, ac esse primam causam discretionis sui à non reddente eam efficacem, nec operante bonum. Prima enim causa, quâ gratiæ consentit, & ab alio discernitur, est, quia bonæ indolis est, benè educatus, benè naturaliter affectus. Se habet enim, sicut se habet ægrotus, cui à perito Medico pharmacum attemperatum suæ complexioni, & in debitis circumstantiis porrigitur: at ratio, cur illi in circumstantiis pharmacum sic attemperatum prosit, petitur ab ægroti complexione, quâ se discernit ab alio ægroto diversæ complexionis, cui si idem pharmacum daretur, maximè obesset; ergo pariter ratio, cur gratia congrua prosit, ultimò refunditur in indolem bonam, genium, & naturalem complexionem hominis, cui confertur, & per hæc se discernit ab eo, cui aliter affecto, si eadem gratia daretur, efficax non esset, quia ei non consentiret.

XIII. Sequitur secundò: orationes Fidelium fore inutiles. Quid enim peterent? Ut Deus daret illis gratiam efficacem? At hoc ex eorum bona indole, & genio gratia habet, non à Deo. Quid etiam pro ea obtenta Deo gratias agerent, si hoc non à Deo esset, sed ex eorum bonâ indole? — At

Digitized by Google

At inquies, orarent Deum, ut daret gratiam attemperatam, & in illis circumstantiis, in quibus prævidit, eam fore efficacem; & pro ea sic obtentâ gratias agerent. — At estò. Nimirum, oraret Fidelis Deum, ut daret gratiam sibi congruam, & pro ea obtentâ gratias ageret; eo modo, quo quis rogaret amicum, ut sibi daret ensem congruum, & in circumstantia, quâ hostem certò vinceret: at si illo ense hostem vincat: cui tribuenda est victoria? Illi, qui ensem dedit, quem si dedisset alteri, succubuisset; an sibi, ejusque arti in bene utendo gladio? Ita dicas de eo, qui gratiâ congruâ benè utitur.

XIV. Deinde ponamus hominem in extremo vitæ periculo gravi tentatione vexatum: iste quid tunc à Deo petet? Gratiam in genere? At istam Deum omnibus dare, quoties instat præceptum, Adversarii concedunt. Gratiam congruam? Nequaquam. Aut enim naturalis dispositio, in qua versatur, est attemperata gratiæ; aut non est attemperata. Si primum: non oportet, ut oret, sibi dari gratiam congruam; quamcumque enim Deus concesserit, erit congrua. Si secundum: gratia, quæ à Deo dabitur, non erit congrua; ac proinde frustra in eo articulo positus gratiam congruam postulabit. Gratiam certè congruam non postulat Ecclesia; cum in suis precibus à Deo petit, ut det bonum consensum; & ut ad se rebelles compellat ire voluntates. Hinc

XV. Probo directè Assertionem. Supponit adversa opinio, Deum in suæ gratiæ dispensatione attendere ad mores, genium, affectus dispositionem naturalem hominis, cui gratiam confert: hoc autem esse falsum, evinco. Primò: quia Deus gratiam suam largitur sæpius in iis circumstantiis, in quibus illi, quibus eam confert, interiùs, & exteriùs maximè sunt à Deo aversi, ut contigit in Paulo; de quo Augustinus *lib. de Predest. Sanctorum cap. 2.* hæc habet: *Aversus quippe à fide, quam vastabat, eique vehementer aversus, repentè est ad illam gratiâ potentiore conversus, convertente illo, cui hoc ipsum facturo per Prophetam dictum est:* Tu convertens vivificabis nos; *ut non solùm ex nolente fieret volens credere: verùm etiam ex persecutore, persecutionem in ejus fidei, quam persequebatur, defensione pateretur.* Et sanè quid congruum suscipiendæ fidei invenit gratia Christi in Paulo tunc; cùm *spirans minarum, & cædis in discipulos Domini*, acceptis à Principe Sacerdotum litteris, ibat Damascum, ut, *si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Jerusalem?* (Actorum 9. vers. primo, & secundo.)

XVI. Secundò: congruitatem, & circumstantias ad suscipiendam gratiam Deum suâ gratiâ facere, non supponere, docet idem August. *Homil. 23. inter quinquaginta*, his verbis: *Adulter non fuisti in illa vitâ tuâ præteritâ, plenâ ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum, malumque discernens, nondum credens in eum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi dicit Deus. Tunc regebam te mihi, servabam te mihi. Ut, aut adulterium committeres, suasor defuit; ut suasor deesset, ego feci. Locus, & tempus defuit: ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus: ut non consentires, ego feci. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes, & quod non admisisti. Mihi debet iste, quod factum est, & dimissum vidisti: mihi debes & tu, quòd non admisisti. Nullum est enim peccatum, quod fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.* Quibus dispositiones, & circumstantias à peccato retrahentes Deum facere, non supponere, ac expectare, ut suum effectum producat, docet Augustinus.

XVII. Tertiò: Deum facere, non expectare bonas circumstantias, docet Sanctus Prosper Carmine de Ingratis cap. 16.

Digitized by Google

At verò omnipotens hominem cum
gratia salvat,
Ipsa suum consummat opus: cui
tempus agendi
Semper adest, quæ gesta velit; non
moribus illi
Fit mora, non causis anceps sus-
penditur ullis.

Cui concordat Concilium Arausicanum II. quod *Can.* 4. ait: *Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, resistit ipsi Spiritui Sancto.* Expectaret autem voluntatem nostram Deus, si, ut suam gratiam redderet efficacem, attenderet ad naturalem nostram dispositionem: ex quo etiam fieret, ut gratiæ efficacia, & effectus initium sumeret à nobis; quod in Semipelagianis Ecclesia Catholica semper reprehendit. Fieret quoque, ut Deus non posset hominem suâ gratiâ ad se liberè convertere, quando, ubi, & quomodo sibi placuerit, contra illud celebre Augustini dictum in Enchirid. c. 97. *Quis porrò tàm impiè desipiat, ut dicat, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?*

XVIII. In favorem gratiæ congruæ objici solent quædam S. Augustini loca, ex *l.* 1. *ad Simplicianum q.* 2. ubi inter multa dicit: *Nullius Deus frustra miseretur; cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.*

XIX. Sed ad hoc respondimus citato *Tomo* 3. *in* 1. *p. Qu.* 6. *de Scient. fut. condit. Dub.* 5. §. 3. *num.* 32. S. Doctorem ibi loqui de congruitate, non præsuppositâ, sed factâ per gratiam. Videantur ibi dicta. Aliter etiam responderi potest, S. Augustinum non loqui de vocatione interna, quæ per internam inspirationem fit; sed de vocatione externa, per signa, quæ sunt motiva credibilitatis. Unde ibidem ea enumerans, dicit: nonnullos aliquibus tantùm verbis auditis in Christum credidisse, ut Nathanaelem: aliquos visis miraculis, ut Discipulos, qui viso miraculo in Nuptiis Canæ in Christum crediderunt: alios è contra, nec visis miraculis, nec mortuis suscitatis credidisse: visis cicatricibus in Christi Corpore unum credidisse ex discipulis: & tandem multos, qui à Christi miraculis nihil permoti fuerunt, miraculis per discipulos patratis ad fidem adductos fuisse. Certum autem est, quòd nec verba, nec miracula, nec mortuorum suscitatio, nec cicatrices, aliaque signa, quæ tanquam credibilitatis motiva, non aliud sunt, quàm vocatio tantùm externa, quâ per signa exteriora vocare exteriùs solet, secundùm quòd scit, unumquemque esse affectum: quæ licèt sint veluti semen, cui in iis, quibus sibi placet, Deus postea incrementum confert per interioris gratiæ subministrationem; ipsamet tamen gratia non sunt, per quam *fit, ut sit homo bonæ voluntatis, cùm prius fuerit voluntatis malæ*, ut ait Augustinus *lib. de Grat. & lib. arb. c.* 15. Reliqua, quæ pro gratia congrua afferri solent, videri possunt soluta citatis *Tomo* 3. *Q.* 6. *Dub.* 4. 5. 6. & 7.

XX. Dico tertiò. Gratia dicitur efficax per se, & ab intrinseco. Assertionem hanc ex Scripturis, Augustino, S. Thoma, & ratione abundè statuimus sæpiùs citato *Tomo* 3. *Qu.* 4. *de Divin. Volunt. causal. & effic. Dub.* 1. integro; eamque optimè cum libertatè creata cohærere ostendimus, maximè ex D. Thoma *Quæst. citata Dub.* 2. Quibus (solùm mutato nomine decreti efficacis in nomen gratiæ efficacis) omnia haberi possunt, quæ ad eam statuendam, & ab impugnationibus vindicandam sufficere possunt.

XXI. Hoc facilè Candidatus meus assequetur, si præ oculis semper habuerit, liberum arbitrium hominis in hoc naturæ corruptæ statu esse attenuatum ad bonum, & curvatum ad sensibilia: & quamvis per gratiam justificantem sanetur quantùm ad mentem; eget tamen gratiâ actuali, quâ efficaciter sanetur quantùm ad carnem rebel-

rebellem; quâ erigatur ad bonum rationis, & offendicula carnis tollantur. Sicut ergo, qui hominem juvaret ad motum, faciendo, ut se moveret, tollendo, vel detinendo omnia impedientia motum, non læderet ejus libertatem ad motum, sed juvaret, & faceret: ita gratia efficax, quæ hoc idem facit, non lædit, sed facit libertatem. Audiatur S. Augustinus lib. de Spirit. & litt. cap. 30. *Liberum ergo arbitrium evacuamus per gratiam? Absit: sed magis liberum arbitrium statuimus. Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non evacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio: sed per legem cognitio peccati; per fidem, impetratio gratiæ contra peccatum; per gratiam sanatio animæ à vitio peccati; per animæ sanitatem libertas arbitrii &c.*

XXII. Nec dicas, S. August. *lib.* 3. *Hypognosticon cap.* 11. dicere, quòd *gratia comparatur ad voluntatem, sive ad liberum arbitrium, sicut sessor ad equum.* Quo exemplo abutitur Calvinus, ut ostendat voluntatem à gratia necessitari.

Nam primò dico, libros illos non esse Augustini, etsi ejus nomen præferant; cùm nec Augustini phrasim habeant, nec à Possidio, Beda, aut ullo ex Veteribus Augustino tribuantur. — Adhuc tamen dico, quòd gratia ibi comparatur ad liberum arbitrium, sicut sessor ad equum; ut ostendatur, quòd sicut sessor ad equum se habet ut movens, equus ut motus, equus sequitur ductum sessoris, non sessor ductum equi: ita gratia movet liberum arbitrium, & hoc sequitur motum, & ductum gratiæ: *Pedissequâ, non praviâ voluntate*, ut ait August. *Epist.* 106. modò 186. *c.* 3. Cæterum sessor movet equum necessariò, quia equus incapax est libertatis. Deus per gratiam movet hominem liberè, quia libertatis capax est: agit enim in unoquoque secundùm ejus proprietatem, ut ex D. Thoma sæpius repetitum est. Videri etiam possunt ea, quæ dicta sunt *Tom.* 1. *in* 1. 2. *Qu.* 2. *de Volunt. libero. Dub.* 5. ubi statuimus, non esse contra naturam, imò conforme naturæ voluntarii liberi, ut physicè, & efficaciter moveatur à Deo. Quod superest explicandum, est

§. III.

Examinatur Nova quadam opinio de Æquilibrio Virium ad Libertatem Indifferentiæ necessario.

XXIII. Prodiit hæc doctrina ex libro quodam Gallico, quæ ad duas propositiones à suis Auctoribus reducitur. Prima est: *Ut liberè fiat supernaturalis actio, dum tentatio violenta opponitur; necesse est, habere potentiam completam resistendi, vimque æqualem, aut proportionatam violentiæ tentationis.* Altera est: *Ut quis sit liber à peccato, necesse est, habere potentiam completam gratiam rejiciendi, viresque æquales, aut proportionatas virtuti attractivæ gratiæ.* Quas propositiones clariùs explicatas invenio in *Respons. ad notas* 12. *Art.* Parisienses, editis Mechliniæ anno 1726. ad *art.* 4. ubi sic dicitur: *Distinguimus Catholici inter propensionem, seu facilitatem, & inter vires. Vires significant potestatem simpliciter sufficientem ad bonum, & malum. Hæ potestates debent esse æquales, idest, tàm debet voluntas habere potestatem simpliciter sufficientem resistendi gratiæ, quàm habere potestatem simpliciter sufficientem resistendi tentationi. Hoc scilicet est, quod Apostolus docet* 1. *Cor.* 10. Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis. *Si nunquam tentatio concupiscentiæ est supra id, quod possumus; ergo adest semper potestas par resistendi. Atque hoc est, quod Catholici appellant æquilibrium virium, idest, vires utrinque resistendo pares: vel aliis terminis, potestatem physicam ad utrumque simpliciter sufficientem.* Itaque secundùm hoc æquilibrium, ut sit potestas com-

 pleta,

pleta, & sufficiens resistendi tentationi gravi ut decem, debent esse vires gratiæ victricis ut decem: & ut sit potestas resistendi gratiæ victrici ut decem, debent vires concupiscentiæ augeri ut decem. Et, quod mirum est, de hac doctrinâ ejus Auctores adeo instantur; ut existiment, nullum verè Catholicum eam reprobare posse, sed omnem ad eam amplectendam teneri; nec aliter Apostoli dictum superiùs allatum, aut doctrinam Tridentini, *Sess. 6. Can.* 4. definientis: *Liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum .... posse dissentire, si velit*, aut Apostolicæ Sedis Definitiones, absque errore explicari posse.

XXIV. Dico. Hoc æquilibrium virium, quo quis possit resistere, sive tentationi ingruenti, sive gratiæ attrahenti, quod fingitur necessarium ad libertatem, non est admittendum.

Probo primò. Hujusmodi æquilibrium, quod asseritur necessarium ad libertatem, prorsus fuit incognitum; vel si cognitum, nunquam adhibitum à Conciliis, & Patribus, qui pro libertate statuenda dimicarunt. Nec Augustinus ipse, cùm à Massiliensibus (teste Prospero, & Hilario in suis litteris ad eumdem datis) ejus doctrina, tanquam eversiva libertatis traduceretur; in libris de Prædest. SS. & de bono perseverantiæ, quos edidit in sui defensionem, nullam hujus æquilibrii mentionem fecit. Imo in gratiæ defensione persistens, l. de Prædest. SS. c. *6. Alii* (inquit) *credunt, alii contradicunt: sed cùm aliis præparetur voluntas à Domino, discernendum est utique, quid veniat de misericordia ejus, quid de Judicio*. Quasi diceret: Quòd aliqui credant, alii contradicant, non ex eorum voluntate, quæ in æquilibrio virium posita se determinat ad credendum, vel contradicendum, procedit; sed ex misericordia Dei, quâ aliquibus præparavit voluntatem ad credendum, aliis ex judicio non præparavit. Alioquin victoria tentationis, si æquales pro utraque parte starent vires; non ex vi gratiæ, sed ex nostra voluntate penderet; quia hæc, non gratia, lancem utrimque parem in unam potiùs partem inclinaret, quàm aliam. Quemadmodum si posita lanx cum æquali utrimque pondere, vel nunquam in unam potiùs partem inclinaret, si utrimque idem pondus semper maneret; vel si ad unam potiùs partem inclinaret, hoc ab eo esset, qui pondus ex ea parte addidisset. Vel ergo, stante in voluntate æquilibrio virium, nihil ei additur, quo magis in unam partem ponderet, quàm in aliam; & sic, quemadmodum lanx, manebit suspensa: aut aliquid additur, quo determinatè liberè propendat: hoc autem, vel additur à Deo per gratiam victricem; vel ab ipsamet voluntate creatâ suâ determinatione. Si à Deo determinante, & inclinante lancem liberi arbitrii, & adhuc liberè: quid prodest libertati hoc æquilibrium? Si à determinatione voluntatis creatæ; ergo isti, non Deo, tribuetur victoria: quia ista erit, quæ pugnavit, & vires concupiscentiæ rationi subegit. Sed hoc negat Augustinus *l.* 1. *Quæst. ad Simplicianum c.* 1. dicens: *Spiritus Dei est, qui pugnat in te adversùs te, & adversùs illud, quod est in te*, imò est contra Paulum 1. Cor. 15. v. 57. qui ait: *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum*.

XXV. Noverat tamen hujusmodi æquilibrium S. Augustinus, sed illud noverat, tanquam à Pelagio assertum. Unde *Ep.* 186. aliàs 106. *ad Paulinum c.* 10. scribit: *Aliquando enim ita paribus momentis potestatem voluntatis æquâ lance perpendit; ut quantum ad peccandum, tantum etiam ad non peccandum valere, definiat Pelagius. Quod si ita est: nullus locus adjutorio gratiæ reservatur, sinè quâ nos dicimus, ad non peccandum nihil voluntatis arbitrium valere*. Ecce æquilibrium à Recentioribus excitatum; sed ecce quoque

que

que inconveniens, quod nos contra ipsum adducimus. Quod absurdum esse, Augustinus ipse judicavit *l.* 3. *Oper. imperfect. contra Julian. c.* 117. his verbis: *Cur enim tu adminicula gratiæ supponis bonæ voluntati; cùm voluntas mala nullo innitatur adminiculo, ut mala sit, & mala esse persistat? An hic libra tua, quam conaris ex utraque parte, per æqualia momenta, suspendere, ut voluntas quantum esset ad malum, tantum etiam sit ad bonum libera, urgendo in unam partem, te indicat delirantem?* Vel ergo isti æquilibrii Renovatores, ut homo graviter tentatus actu, & de facto tentationem vincat, aliquod novum gratiæ pondus requirunt; vel non? Si requirunt; tollitur æquilibrium: & cùm juxta illos non stet libertas sine æquilibrio, tollitur etiam libertas. Si verò non requirunt; ergo tantum est voluntas ad bonum, quantum est ad malum, quod reprobat Augustinus.

XXVI. Probo secundò, & confirmo dicta, ostendendo, quòd sicut Pelagius volebat æquilibrium, quia peccatum originale negabat: ita isti illud volendo, videntur esse peccati originalis obliti. Si enim quantò magis crescit tentatio, tantò majores debet Deus dare vires voluntati, ut salvetur æquilibrium, & libertas; quas si non daret, voluntas creata non liberè, sed necessariò tentationi succumberet, & proinde non peccaret: ubi esset imbecillitas carnis sauciatæ per originale peccatum? Sit igitur tentatio ut decem: non succumbet, quia habebit vires, ut decem. Sit ut centum: resistet, quia æqualibus sanctis desideriis à Deo munietur; ita ut stare, vel non stare in ejus plena libertate, nullo superaddito ulteriori adjutorio ad standum, positum sit. Quid felicius, quàm quòd in hoc conflictu divina misericordia, contra tentationem, omnibus æquale præsidium tribuat: quod si non daret, homo tentationi succumbens non peccaret; & quo dato, alio adjutorio non egeat, ut stet, nisi ut velit stare? Quid ergo tentati oramus Deum, ut nos teneat, ne cadamus; si totum dat, imò dare debet, unde stare possimus: nec ad standum nil aliud à Deo expectandum est, sed unicè à nobis, nempe, nostrum velle? Quid amplius haberemus, si Adam non peccasset; quàm æquales vires ad standum, & stare, vel non stare in nostra positum voluntate?

XXVII. Hoc certè non probavit Augustinus, qui in *lib. de Corrept. & gratia cap.* 12. ubi cùm distinxisset duplex adjutorium; unum dans posse perseverare; quod vocat adjutorium *sinè quo*: aliud dans actu perseverare, quod vocat adjutorium *quo*, dicit, Adamum ideo in innocentia non perseverasse, quia illi adfuit quidem adjutorium, *sine quo* perseverare non posset, sed illi defuit adjutorium, *quo* perseverans fieret. Felicior ergo esset homo in statu naturæ corruptæ, qui per æquilibrium virium, correspondens adjutorio *sine quo* (quia sine illo non posset) nedum perseverare posset in bono; sed absque ullo ulteriori adjutorio, *quo* etiam perseverare vellet, & actu perseveraret. Quod tamen Augustinus citato loco negat. Quidquid enim sit, an homo innocens hoc duplici adjutorio indiguerit (de quo contentio est alibi à nobis tractata) eo tamen indigere homines in statu naturæ corruptæ, constans est Augustini doctrina. Postquam enim de primo homine locutus fuit, subdit: *Nunc verò Sanctis in Regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis non tantùm tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur: non solùm, ut sinè illo dono perseverantes esse non possint; verùm etiam, ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Non solùm enim dixit:* Sinè me nihil potestis facere: *verùm etiam dixit:* Non vos me elegistis; sed ego elegi vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. *Quibus verbis eis non solùm justitiam, verùm*

Digitized by Google

verùm etiam in illa perseverantiam se dedisse monstravit. Dissentiunt ergo ab Augustino æquilibrii Assertores, dum ajunt: homini lapso præter æquilibrium virium, nullum aliud adjutorium à Deo esse necessarium, quo perseverare velit, & perseverans fiat; aliàs non esset ampliùs liber.

XXVIII. Tandem difficile captu est, quòd Deus æqualibus suæ gratiæ donis cumulet peccatores obcæcatos, induratos, Barbaros, Atheos, Hebræos, Idololatras, Turcas, aliosque sui nominis hostes, quibus cumulat amicos suos fideles, Justos, Sanctos: quòd Deus, de quo dicitur, quòd superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, eadem spiritualia dona largiatur superbis, ac humilibus. Quod tamen necessarium esset, ut æquilibrium salvaretur, & consequenter libertas: aliàs gravissimis peccatoribus peccata non imputarentur, nec eis essent peccata, si tantam non haberent gratiam, quantam habent malitiam.

XXIX. Nunc respondendum est testimonio Pauli 1. *Cor.* 10. *v.* 13. Cui tota doctrina æquilibrii innititur, nempe: *Fidelis autem Deus est, qui non patietur, vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

XXX. Respondeo, hinc non probari, cum tentamur, teneri Deum, ut fidelis sit, in altera lancis parte ponere vires, quæ actu æquales sint violentiæ tentationis. Hoc enim ubi Deus promisit? Sed solùm cum tentamur, nobis ad Deum confugientibus, per gratiam à Deo paratam, & oblatam vires adfuturas, quâ, & possimus resistere, & actu resistamus: omnia enim possumus in eo, qui nos confortat per gratiam, si humiliter petamus. Ut enim docet Augustinus l. de Nat. & grat. c. 43. *Non igitur Deus impossibilia jubet: sed jubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis* (quibus Trident. Sess. 6. c. 11. addit) *& adjuvat ut possis.* Quare licèt tentatio superet aliquando potestatem actualem; auxilium tamen Dei, & gratia semper adest: & ideo dicit Paulus: *Et faciet* (Deus) *cum tentatione proventum.* Hoc est: faciet, ut tentatio, quæ obesse debuerat, homini tentato, ac eam vincenti proficiat ad meritum; quod certè in opinione æquilibrii non esset verum. Si enim, posito æquilibrio, non requireretur ulterior gratia ad actu resistendum; non Deus faceret ex tentatione proventum, sed homo suâ liberâ voluntate.

XXXI. Quòd verò ad statuendam libertatem non requirantur in concupiscentia vires æquales, quibus in sensu composito resistere possit gratiæ moventi, & excitanti; quæ est altera æquilibrii pars, quam ejus Patroni deducere conantur ex Tridentino. Dico. Quòd si sermo sit de gratia merè excitante, & vocante, quæ est gratia sufficiens; potest etiam in sensu composito ei resistere, ac dissentire, si velit. Sed quare velit dissentire, hoc est, quia voluntas ejus non præparatur à Domino, ut actu velit: seu quia illa excitatio, & vocatio est adjutorium *sine quo*, non verò *quo*. Si verò sermo sit de gratia etiam adjuvante, & faciente, ut velint, quæ est gratia efficax; sic potest quidem dissentire, si velit, sed nunquam de facto volet, quia voluntas ejus erit præparata, ut velit. Et, quod idem est, poterit dissentire in sensu diviso, non in sensu composito; conjungendo dissensum actualem cum gratia sic movente, & vocante. Videri possunt ea, quæ pro explicatione hujus Canonis Tridentini diximus *Tom.* 3. *in* 1. *p. Qu.* 4. *de Divin. Volunt. causal. & efficacia: Dub.* 2. *§.* 2. *à nu* 10. *usque ad* 14. Duplicem hanc vocationis gratiam distinxit S. Augustinus *lib. de Prædest. SS. cap.* 16. his verbis: *Vocat enim Deus prædestinatos multos filios suos, ut eos faciat membra Prædestinati unici Filii sui, non eâ vocatione, quâ vocati sunt & qui noluerunt venire ad nuptias: illâ quippe vocatione & Judæi vocati sunt, quibus*

Chri-

Digitized by Google

Christus Crucifixus scandalum est ; & Gentes , quibus Crucifixus , stultitia est . Sed eâ vocatione prædestinatos vocat , quam distinxit Apostolus , dicens , ipsis vocatis Judæis , & Græcis .... sic enim ait : Ipsis autem vocatis , *ut eos ostenderet non vocatos : sciens esse quamdam certam vocationem eorum , qui secundùm propositum vocati sunt , quos ante præscivit , & prædestinavit conformes imaginis Filii sui . Quam vocationem significans , ait :* Non ex operibus , sed ex vocante dictum est ei , quia major serviet minori . *Nunquid dixit :* Non ex operibus , sed ex credente ? *Prorsus etiam hoc abstulit homini , ut totum daret Deo . Dixit ergo :* Sed ex vocante ; *non quacumque vocatione , sed quâ vocatione fit credens .* Et his finem huic Quæstioni imponimus.

QUÆSTIO III.

De Gratia Habituali.

De gratia habituali, seu justificante, sermo hìc procedet : ad quam sive acquirendam, sive acquisitam conservandam, omnes gratiæ actuales ordinantur. Hæc est propriè gratia gratum faciens hominem Deo ; quæ, nempe, eum facit filium Dei , fratrem Christi , membrum vivum corporis ejus , Templum totius Trinitatis : quæ demum peccati maculas delet. De hac quatuor explicabimus. Primò, essentiam. Secundò, perfectionem. Tertiò, causam. Quartò, effectus.

DUBIUM I.

An Gratia Habitualis sit Donum intrinsecum Animæ ?

§. I.

Pauca Supponuntur .

I. Secundùm *communem modum loquendi* (inquit S. Thomas hìc 1. 2. q. 110. a. 1.) *tripliciter gratia accipi consuevit . Uno modo , pro dilectione alicujus : sicut consuevimus dicere , quòd* iste miles habet gratiam Regis , *idest Rex habet eum gratum . Secundò sumitur pro aliquo dono gratis dato : sicut consuevimus dicere :* Hanc gratiam facio tibi . *Tertio modo sumitur pro recompensatione beneficii gratis dati , secundùm quòd dicimur agere gratias beneficiorum . Quorum trium , secundum dependet ex primo : ex amore enim , quo aliquis habet alium gratum , procedit , quòd aliquid ei gratis impendat . Ex secundo autem procedit tertium : quia ex beneficiis gratis exhibitis gratiarum actio consurgit .* Hæc Sanctus Thomas . Quærimus ergo : an gratia habitualis , seu justificans, sit sumenda primo modo : ita ut nil aliud dicat , quàm amorem Dei habentis hominem gratum . An verò etiam secundo modo : ita ut sit donum ex Dei amore in hominem descendens.

II. Estò autem dilectio Dei, quâ suas creaturas diligit , in se una sit, nempe, actus immanens divinæ voluntatis ; ex parte tamen effectus , distinguitur in generalem, & specialem. Prima est , quâ secundùm illud Sap. 11. *Diligit omnia , quæ sunt :* ex qua procedunt in creaturis bona naturalia, & communia , ut esse , vivere , & alia , quæ ad naturam pertinent . Altera est, quâ peculiariter aliquem diligit : & ex hac procedunt dona ad salutem æternam conducentia . De hac ergo loquimur : an gratia habitualis , quâ homo dicitur gratus Deo , præter Dei

amo-

Digitized by Google

amorem, dicat, & sit aliquid intrinsecum, ex Dei amore æterno, temporaliter in homine productum.

III. Lutherus, Calvinus, cæterique ex eorum grege, existimant, gratiam Dei nil aliud importare, quàm extrinsecum ejus favorem, & benevolentiam, quâ homo dicitur Deo gratus, & ab eo dilectus: & esse justum nihil aliud esse, quàm justitiam Dei, quâ in se justus est, homini imputari, ut suo loco dicetur. Catholici tamen Doctores concorditer volunt, gratiam habitualem esse aliquod donum, ex Dei amore speciali in homine productum, quo intrinsecè Deo gratus, & justus denominatur, & est.

§. I.

Catholica Assertio.

IV. DIco. Gratia habitualis, seu justificans, est donum intrinsecè nobis collatum, ex speciali Dei dilectione descendens, non verò purè favor Dei extrinsecus. Ita contra Lutherum, & Calvinum statuit Tridentinum *Sess. 6. Can.* 11. his verbis: *Si quis dixerit, homines justificari, vel solâ imputatione justitiæ Christi, vel solâ remissione peccatorum exclusâ gratiâ, & caritate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, quâ justificamur, esse tantùm favorem Dei; anathema sit.*

Contra quos etiam clamat Scriptura. 1. Joan. 3. v. 9 *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet. Et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Ex quibus habemus, in renatis ex Deo per gratiam dari aliquid manens, seu permanens, veluti semen Dei, quod impedit, ne mortaliter peccent; quia facit, quòd simus nati ex Deo, & filii Dei: sed nullus ex altero nascitur, nisi quatenùs intrinsecè participat naturam ejus, ex quo nascitur, & cujus efficitur filius; ergo gratia, quâ dicimur nati ex Deo, & filii Dei, est aliquid intrinsecum in nobis manens.

V. Secundò. Id probat Apostolus *ad Ephes. 4. v. 23. & 24.* dicens: *Renovamini autem spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.* Super quæ D. Aug. *l. 6. de Gen. ad litt. c. 24.* ait: *Quomodo renovari dicimur, si non hoc accipimus, quod perdidit primus homo? Hoc planè recipimus secundùm quemdam modum: non* immortalitatem corporis recipimus, quam non *habuit homo; sed accipimus justitiam, ex qua, per peccatum, lapsus est homo:* atqui secundùm hæreticos, quos impugnamus, primus homo fuit justus justitiâ sibi intrinsecâ, & non sibi imputatâ; ergo si per gratiam renovati accipimus illam justitiam, secundùm quam fuit creatus, & à qua lapsus est homo, accipimus justitiam nobis intrinsecam.

VI. Idem Apostolus *ad Roman. 5.* instituens comparationem inter jacturam, quam fecit homo, per peccatum Adami, & lucrum ex gratia Christi, dicit v. 19. *Quòd sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem, justi constituuntur multi.* Et v. 20. *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.* Eodem ergo modo constituuntur homines justi per Christi obedientiam, quo per Adami inobedientiam constituti sunt peccatores: atqui secundùm Lutherum, & Calvinum homines constituti sunt peccatores, non per externam Adæ injustitiam, aut ejus imputationem; sed per peccatum ab eo originaliter in omnes derivatum, ac unicuique proprium, & intrinsecum; ergo homines constituuntur justi, non per solam extrinsecam Christi justitiam, ejusque imputationem; sed per justitiam intrinsecam à Deo, per ejus merita, in eos derivatam. Alioquin si homines justi manerent intrinsecè peccatores, & solùm dicerentur justi per justitiam Christi eis extrin-

Digitized by Google

extrinsecè imputatam; quomodo diceret Paulus, quòd ubi *abundavit delictum*, *superabundavit gratia?*

VII. Idem S. August. *l. de Spiritu & litt. c.* 9. ad illa verba Pauli Rom. 3. v. 21. *Justitia Dei manifestata est* (inquit) *Non dixit justitia hominis, vel justitia propria voluntatis; sed justitia Dei; non quâ Deus justus est, sed quâ induit hominem, cum justificat impium*. Et post pauca, allatis ejusdem Pauli verbis v. 22. *Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi*, subjungit: *Sicut autem ista fides Christi dicta est, non quâ credit Christus: sic & illa justitia Dei, non quâ justus est Deus. Utrumque enim nostrum est; sed ideo Dei, & Christi dicitur, quòd ejus nobis largitate donatur*. Et ibid. *c.* 32. ait: *Caritas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non quâ nos ipse diligit, sed quâ nos facit dilectores suos: sicut justitia Dei, quâ justi ejus munere efficimur; & Domini salus, quâ nos salvos facit; & fides Jesu Christi, quâ nos fideles facit. Hæc est justitia Dei, quam non solùm docet per legis præceptum, verùm etiam dat per spiritus donum*.

VIII. Hæc, & alia Augustini testimonia adeo apertè pugnant contra errorem oppositum; ut Calvinus ipse hoc videns, *l.* 3. *Instit. c.* 11. §. 15. ita effutiat: *Ne Augustini quidem sententia, vel saltem loquendi ratio per omnia recipienda est; tametsi enim hominem omni justitia laude spoliet, ac totum Dei gratia transcribat; gratiam tamen ad sanctificandum refert, quâ in vita novitatem per spiritum regeneramur*. Ita iste Nebulo suâ confessione se damnat. Si enim Augustinus, teste ipso, gratiam nobis intrinsecam asserit, Calvinus negat: quis rationis compos, ut sequatur Calvinum, relinquit Augustinum?

IX. Probatur autem ratione D. Th. hâc *q.* 110. *a.* 1. sic. Per gratiam justificantem fit homo objectum congruum divinæ dilectionis supernaturalis, & in ordine ad finem supernaturalem; ergo in homine debet poni aliquid intrinsecum, quo in tali ordine sit bonus, Deo gratus, & à Deo amabilis. Conf. prob. Hæc est enim differentia inter gratiam Dei, & gratiam hominis, amorem Dei, & amorem hominis; quòd gratia, & amor Dei facit bonum id, quod amat, & diligendo facit bonum: gratia autem, & amor hominis supponit bonitatem in eo, quod amat, vel in toto, vel in parte. Quemadmodum ergo Deus, amando hominem in esse naturæ, dat ei omnia dona naturalia, nimirum esse, proprietates, cæterasque perfectiones, quibus in esse naturali intrinsecè constituitur: ita amando hominem, eique dando gratiam suam in ordine supernaturali, dat ei esse in tali ordine, cæterasque perfectiones, quibus in tali ordine aptè constituatur: *Est* (inquit S. Thom. hìc) *differentia attendenda circa gratiam Dei, & gratiam hominis. Quia enim bonum creaturæ provenit ex voluntate divina; ideo ex dilectione Dei, quâ vult creaturæ bonum, profluit aliquod bonum in creaturâ. Voluntas autem hominis movetur ex bono præexistente in rebus: & inde est, quòd dilectio hominis non causat totaliter rei bonitatem; sed præsupponit, vel in parte, vel in toto*. Postquam autem distinxit in Deo duplicem dilectionem: unam *generalem*, quâ diligit omnia, quæ sunt, *secundùm quam esse naturale rebus creatis largitur:* aliam verò *specialem*, *secundùm quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturæ ad participationem divini boni*; concludit: *Sic igitur per hoc, quòd dicitur homo gratiam Dei habere, significatur quiddam supernaturale in homine à Deo proveniens*.

X. Explicatur magis hæc ratio. Peccatorem, quem Deus noviter justificat, noviter Deus diligit, quem antea oderat, juxta illud Sap. 14. v. 9. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus*. Et ita qui Deo erat odibilis, fit à Deo diligibilis; ergo aliquid in eo requiritur, quo de non diligibili fiat dili-

diligibilis à Deo; seu de non dilecto transeat ad esse dilectum in ordine ad finem supernaturalem vitæ æternæ: sed hoc non potest fieri aliquâ mutatione se tenente ex parte Dei, quia Deus est immutabilis; ergo fit per mutationem se tenentem ex parte peccatoris acquirentis aliquod bonum, quo fiat objectum congruum dilectionis supernaturalis Dei.

§. III.

Objectionum solutio.

XI. PRimò objici potest contra rationem S. Thomæ. Amor Dei erga hominem intelligitur priùs, quàm in homine sit ullum bonum intrinsecum creatum: cùm enim tale bonum profluat ex amore divino, ut à causa; consequens est, quòd priùs sit, Deum diligere hominem, quàm bonum illud creatum infundi.

XII. Respondeo primò, dist. ant. Priùs prioritate *à quo*, & originis, co. ant. Prioritate *in quo*, & intelligentiæ, nego ant. Amor ergo Divinus est prior omni dono creato gratiæ, non prioritate *in quo*, seu intelligentiæ; quasi quòd detur aliquod signum, in quo sit, vel intelligatur amor Dei, erga hominem, & non sit, aut non intelligatur in homine donum gratiæ: sed solâ prioritate *à quo*, & originis: quatenus licèt in eodem signo, in quo est, ac intelligitur amor Dei, sit, & intelligatur etiam donum gratiæ in homine: amor tamen Dei intelligitur, ut originans, & donum gratiæ, ut ab eo originatum. Sicut in eodem signo, in quo intelligitur Sol illuminans, intelligitur aer illuminatus; sed Sol, ut causans, illuminatio, ut causata.

XIII. Respondeo secundò, quòd, sicut docemur in tertio de Anima, intellectio potest considerari dupliciter. Et ut dictio; & sic est prior verbo, quod dicit: & ut contemplatio; & sic est posterior verbo à se dicto. Ita amor divinus considerari potest; ut effectivus; & sic est prior gratiâ, quam producit: & ut affectivus; & sic est posterior gratiâ à se productâ. Quo modo Deus in homine gratiâ à se ornato sibi complacet, eum diligendo. Unde D. Tho. 1. *p. q.* 23. *a.* 4. docet, Deum prius diligere, idest, velle, & causare bonum, quàm eligere; ad differentiam nostri, qui, cùm non causemus bonum diligendo, sed ex bono præexistente invitemur ad diligendum, priùs eligimus, quàm diligamus: Deus verò priùs diligendo facit bonos, deinde eos eligit. Quæ in hac materia notanda sunt.

XIV. Objici potest secundò contra idem. Amor Dei erga homines stare potest absque communicatione alicujus intrinseci; ergo &c. Ant. prob. Prædestinatio est maxima dilectio Dei erga homines: & tamen nihil intrinsecum ponit in Prædestinatis, ut docet D. Tho. 1. *p. q.* 23. *a.* 2. ergo &c. Conf. prob. Ideo primum, quia, ut docet D. Tho. ibi *ad* 1. prædestinatio, utpote actio imanens, non infert passionem extra agens: sed etiam amor Dei est actio immanens; ergo &c.

XV. Respondeo, neg. ant. Ad ejus probationem, dist. maj. Est maxima dilectio præordinativa, conc. maj. Executiva, nego maj. & dist. min. Nihil ponit pro tunc æternitatis. con. min. Pro nunc temporis, nego min. & conf. Igitur prædestinatio potest sumi, & ut est dilectio ab æterno præordinativa: & sic, ut docet D. Thom. ibi, est pars providentiæ, quæ non in rebus provisis, sed in provisore manet. Et potest sumi, ut est dilectio executiva talis præordinationis in tempore: & sic ponit in Prædestinato vocationem ad fidem, ad gratiam, auxilia sufficientia, efficacia, & gratiam ipsam justificantem. Quare ex hoc potiùs fit argumentum pro nobis. Ex quo enim prædestinatio includat amorem divinum efficacem, estò pro tunc æternitatis nihil ponat in Prædestinato; ponit tamen plura dona intrinseca pro tem-

tempore, quo ordinavit; ergo amor Dei erga hominem, ex quo efficax est, debet, amando executivè illum, aliquid intrinsecum in eo ponere. Ex his respondetur ad probationem conseq. quòd prædestinatio sumta præordinativè est actio merè immanens: at sumta pro amore divino, quo in executione justificat peccatorem, est actio virtualiter transiens. Debet igitur, sic diligendo, aliquid in eo producere.

XVI. Sed replicabis primò. D. Paulus, antequam converteretur, erat dilectus à Deo, utpote prædestinatus: & tamen talis dilectio nullum ponebat in eo gratiæ donum.

Secundò. Non minus est efficax odium Dei, quàm amor Dei: sed odium Dei nihil ponit in eo, quem odit; ergo nec amor Dèi aliquid ponit in eo, quem amat.

XVII. Respondeo ad primam replicam, dist. maj. Dilectione, quæ esset efficax pro tempore antecedente ejus conversionem, nego maj. pro tempore ejus conversionis, conc. maj. Sicut ergo dilectio prædestinativa, estò sit ab æterno, ab æterno tamen nihil posuit in Prædestinato, sed solùm in tempore: ita nec pro omni tempore explicare debet efficaciam suam, sed solùm pro eo, quod præordinavit. Cùm autem non præordinaverit, dare Paulo gratiam, seu effectum suæ dilectionis pro omni tempore; sed pro eo, quo ex persecutore decreverat, eum facere vas electionis: ideo ab illo solùm tempore effectum dilectionis Dei Paulus accepit.

XVIII. Ad secundam in primis, nego min. Odium enim Dei per justitiam punitivam infert pœnas æternas in iis, quos odit— Deinde nego maj. Duplex enim disparitas est. Prima: quia quòd homo sit objectum odii Dei, habet ex propriis, nempe, peccato: non tamen habet, unde sit objectum dilectionis Dei supernaturalis; nisi Deus ponat in ipso bonitatem supernaturalem, quâ in eo ordine diligibilis fiat. Altera est, quòd amor, utpote prosecutivus, debet ponere in objecto bonum, quod diligat, si bonum in eo non supponat: at odium, cùm se habeat potiùs per modum fugæ, & recessus, non habet, ut aliquid in objecto ponat, sed potiùs ut ab eo tollat.

XIX. Tertiò objiciunt hæretici contra Conclusionem aliqua Sacræ Scripturæ testimonia, quæ ad tria capita reducuntur. Primum est eorum, in quibus Scriptura dicit, nos non habere justitiam, sed esse justos per justitiam Christi. Unde Paulus *ad Philipp.* 3. *v.* 9. ait: *Et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide.*

Secundum est eorum, in quibus Scriptura dicit, quòd in Christo efficimur ipsa justitia Dei; ut 2. Cor. 5. v. 21. *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso;* ergo Justì efficimur justitiâ Dei nos exteriùs in Christo afficiente.

Tertium est eorum, quibus dicitur, hominem non justificari coram Deo; ut Job 9. v. 2. *Verè scio, quòd ita sit, & quòd non justificetur homo compositus Deo.* Et Psal. 142. v. 2. *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Si autem homo haberet in se justitiam, justus aliquomodo dici posset etiam coram Deo.

XX. Respondeo tamen, testimonia primi generis non esse intelligenda in sensu formali; quasi sensus sit, justitiam Dei, & Christi esse formam, qua denominamur Justi: sed in sensu causali, seu meritorio; quatenus Deus causat in nobis justitiam, quam Christus suâ passione nobis promeruit. Sic 1. *Cor.* 1. *v.* 30. eodem modo dicitur: *Factus nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemtio.* Quis autem dicet, Christum esse formaliter sapientiam, quâ sapientes sumus, & redemtionem, quâ redemti sumus; & non potiùs causam efficientem nostræ sapientiæ, & redemtionis?

Digitized by Google

Hinc Paulus non dicit, se non habere justitiam, sed non habere *suam* ex lege; idest, acquisitam propriis operibus legis, sed habitam à Deo per fidem Christi. Ita S. Augustinus lib. 3. ad Bonifacium contra duas Epist. Pelagian. cap. 7. *Cùm enim* (inquit) *dixisset:* Non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ est per fidem Christi; *addidit:* Quæ est ex Deo. *Ipsa est ergo justitia Dei, quam superbi ignorantes suam volunt constituere. Non enim propterea justitia Dei dicitur, quoniam Deus eâ justus est, sed quia homini ex Deo est. Secundùm hanc autem justitiam Dei, hoc est, quæ ex Deo nobis est, nunc fides operatur per dilectionem.*

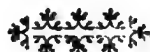
XXI. Ad testimonia secundi generis, præter datam expositionem, dico, nos effici justitiam Dei in Christo; quia per ipsum Deus justitiam nobis largitur: ideoque justitia, quæ in nobis fit, ab eo est participata, & exemplata. Hinc Sanctus Augustinus *lib. de Spiritu, & littera cap.* 18. exponens Pauli verba: *Ut simus justitia Dei in ipso*, ait: *Hæc est illa justitia Dei, nòn quâ ipse justus est, sed quâ nos ab eo facti.*

XXII. Ad testimonia tertii generis dico, hominem coram Deo non esse justum; non quia in homine nulla justitia esse possit: sed quia, vel sibi relictus homo justitiam non habet, sed unicè à Deo eam gratiosè participat: vel quia justitia, ut in homine, pro hoc statu posita, non est ita pura, ut coram Deo aliquâ maculâ aspersa non sit. Unde August. *lib. de Perfectione just. cap.* 17. dicit: *Et quod ait:* Non justificabitur; *ad illam perfectionem justitiæ retulit, quæ in hac vita non est.* Vel, quòd sicut esse cujusvis creaturæ coram Deo est quasi non esse, juxta illud Isaiæ 40. v. 17. *Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo:* ita homo, quantumvis justus, coram Deo est quasi non justus, *negativè* scilicet, non *privativè*. In quo sensu dixit Christus, Matth. 19. v. 17. *Unus est bonus, Deus.*

XXIII. Quartò objiciunt hæretici, nos facere injuriam Christo, dum præter ipsius gratiam, & justitiam, volumus alteram nobis intrinsecam. Insuper dare hominibus occasionem superbiæ, dum eis propriam, & intrinsecam gratiam attribuimus.

XXIV. Respondeo, tantum abesse, ut ex hoc fiat injuria Christo, quin potiùs fit major gloria illi. Sicut enim ille perfectior est, qui nedum in se habet perfectionem, sed tantæ virtutis est, ut possit illam aliis communicare: ita major gloria Christi est, si nedum in se justitiam habeat, sed etiam nobis possit eam per sua merita communicare. Cùm enim Christus sit Sol justitiæ, debet exempla Solis, non solùm in se justitiæ lucem habere, sed & in alios eam diffundere. Imò si hoc non admitteretur, injurii Christo essemus; quia poneremus Christum minùs potentem in benefaciendo, quàm Adamum in malefaciendo: cùm Adamus infecerit nos intrinsecè peccato, ubi Christus solùm extrinsecè nos denominaret.

Neque per hoc datur occasio superbiendi, sed nos potiùs humiliandi: cùm justitia, quæ nobis datur, non ex meritis nostris, ut volebant Pelagiani, conferatur; sed unicè à Christo fuerit nobis promerita, & intuitu illius nobis detur. Quare peto ab Adversariis: datur ne occasio superbiæ, quando, præter sapientiam, quæ est in Christo, datur in nobis interior fides, per quam Christum cognoscimus; interior caritas, quâ Deum diligimus? Nequaquam dicent ipsi: idem ergo dicant in casu præsenti.

DU-

DUBIUM II.

An Gratia Habitualis sit Accidens, an Qualitas, & an in specie Habitus?

§. I.

Gratia non est Substantia, sed Accidens.

I. Lutherus, & Calvinus, qui, ut vidimus, non aliam gratiam, seu justitiam agnoscunt, nisi justitiam increatam Dei, ut extrinsecè hominem denominat justum; consequenter admittere tenentur, gratiam justificantem esse substantiam. Quare Osiander in sua Harmoniâ Evangelicâ asserit, gratiam sanctificantem esse potiùs substantiam, quàm qualitatem, quia, inquit, gratia nil aliud est, quàm justitia, & sanctitas ipsius Dei constituens hominem justum, & sanctum; sicut lux solaris nihil est aliud, quàm præsentia Solis super totum Emispherium.

Gratiam aliquid substantiale esse dicere tenentur Moderni quidam; qui cùm, juxta suæ Philosophiæ principia, omnia accidentia contradistincta à substantia è Mundo tollant: consequenter negare debent, gratiam inter accidentia connumerari. Affirmativa autem sententia adeo communis est; ut oppositum sentire, censuram mereatur.

II. Dico ergo. Gratia habitualis, seu justificans, est accidens. Probatur primò ex doctrina Tridentini, *Sess. 6. cap. 7.* ubi exponens modum, quo homines justificantur, dicit, hoc fieri, dum Christi *sanctissima Passionis merito per Spiritum Sanctum caritas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret.* Et *Can. 11.* anathema dicit ei, qui *dixerit, homines justificari, vel solâ imputatione justitiæ Christi, vel solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ, & caritate, quæ per Spiritum Sanctum in cordibus eorum diffundatur, atque illis inhæreat.* Gratia ergo, quâ justificamur, est aliquid inhærens cordibus nostris: sed quod est inhærens alteri, est accidens; nam essentia, & definitio accidentis est, alteri inhærere, seu inesse; ergo &c.

III. Sed dices: Verbum *inhæret*, ut à Concilio prolatum, id tantùm significat, quod erat à Concilio intentum: sed intentum Concilii non erat definire, quòd gratia sit accidens, sed solùm quòd sit donum intrinsecum nobis, non verò favor extrinsecus Dei; ergo &c.

Confirmari etiam potest. Nam idem Concilium, *Sess. 5.* de peccato originali dicit, quòd peccatum illud *Propagatione, non imitatione, transfusum omnibus inest unicuique proprium*: at ex illo verbo *inest* non colligitur, peccatum originale esse accidens, seu qualitatem quamdam, ut suo loco ostendimus, sed solùm esse unicuique intrinsecum; ergo à pari &c.

IV. Respondeo, dist. maj. Et etiam id, quod illius verbi significatio apertè indicat, conc. maj. Aliter, nego maj. Fateor præcipuum intentum Concilii fuisse definire, gratiam justificantem non esse merum favorem Dei extrinsecum, sed donum intrinsecum: dum tamen ad id statuendum usurpavit verbum *inhæret*, satis indicavit, se voluisse utrumque statuere: & quòd gratia sit donum intrinsecum, & quòd sit inhærens, quod verbum est expressivum essentiæ accidentis; ne in ambiguo relinqueretur, an istud donum intrinsecum sit substantia, an verò accidens. Sed dato etiam, Concilium noluisse statuere, quòd gratia sit accidens; dicere tamen, quòd sit accidens, modo loquendi, & menti Concilii conformius est.

V. Ad Confirm. dico, significationem illius verbi *inesse* exponendam esse accommodatè ad naturam, de qua sit sermo. Cùm autem ibi esset sermo de peccato originali, quod in mera privatione justitiæ originalis consistit;

sistit: ideo non potest significare naturam accidentis, quod est quid positivum. At gratia sanctificans est quid positivum: & ideo admittit verbum *inhæret* cum proprietate, idest, ut significat essentiam accidentis.

VI. Probatur ulteriùs præsens Assertio hoc discursu. Gratia justificans vel est substantia, vel accidens: sed non est substantia; ergo est accidens. Min. prob. Si esset substantia, vel esset substantia Dei nobis intrinsecè unita, vel aliqua substantia creata à Deo infusa animæ, sicut anima infunditur corpori: sed neutrum esse potest; ergo &c. Min. pro prima parte prob. Tùm quia: substantia Dei in sententia Theologorum nequit uniri intrinsecè per modum causæ formalis constituentis, & dantis esse; quâ ratione nequit uniri per modum formæ dantis vitam corpori: atqui gratia, ut ait Tridentinum, *Sess. 6. cap.* 7. est causa formalis justificationis; ergo &c. Tùm quia: substantia Dei de facto non unitur alicui creaturæ, nisi mentibus Beatorum per modum speciei, & per modum hypostasis, quemadmodum est unita humanitati Christi. Tùm quia: si substantia Dei uniretur intrinsecè animæ Justi, faceret eum justum non participativè, & accidentaliter, sed substantialiter, sicut facit Christum — Pro secunda etiam parte probatur. Hæc substantia à Deo nobis infusa esset spiritualis, & sicut anima rationalis, & proinde per se subsistens; ergo non esset inhærens, sicut dicit Concilium. Insuper esset supernaturalis, & vita animæ in ordine ad operationes supernaturales; & proinde radix videndi Deum, ut in se est: atqui, juxta communem sensum Theologorum, nec de facto datur, nec dari potest substantia aliqua creata per se subsistens, quæ supernaturalis sit, & radix videndi, & amandi Deum, ut est in se; ergo &c.

§. II.

Gratia est Qualitas habens esse permanens, & per modum Habitus.

VII. Dico. Gratia justificans est accidens de specie qualitatis, habens esse permanens, & modum habitus.

Tres habet partes hoc Assertum. Prior, nempe, quòd gratia sit in specie qualitatis, colligitur ex Catechismo Romano, S. Pii V. jussu edito, & approbato, *parte* 2. *c.* 2. *de Baptismo num.* 50. ubi ait: *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœnâ anathematis propositâ decrevit, non solùm per quam peccatorum fit remissio; sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, ac splendidiores reddit.* Et quidem gratia non est relatio. Tùm quia: gratia per se producitur; relatio autem ad alterius productionem resultat. Tùm quia: effectus gratiæ non est relativus, sed absolutus: facit enim hominem justum in se, non ad alterum. Neque est actio: quia actio transiens est; gratia verò habet esse permanens.

VIII. Secunda vero pars (quæ ab aliquibus censetur de fide, saltem tamen, ut fidei proxima tenenda est) quòd, nempe, gratia habeat esse permanens, probo primò. Quia Parvuli, & amentes, dum baptizantur, accipiunt gratiam, & virtutes: at non recipiunt eam per modum motionis ad operationem, cujus sunt incapaces. Tùm: quia motio ad actionem cum actione transit, gratia autem permanet, donec per peccatum expellatur; igitur eam recipiunt per modum formæ permanentis. Et colligitur, tùm ex illo 1. Jo. 3. v. 9. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet.* Et Joan. 14. v. 23. *Ad eum venięmus* (per gratiam) *& man-*

Digitized by Google

& mansionem apud eum faciemus. Quapropter in Conc. Viennensi *Clementin. tit. de summa Trinit.* relatis duabus opinionibus, quarum una dicebat, renatis, per Baptismum, parvulis conferri quidem remissionem peccati originalis, sed non gratiam; alia conferri etiam gratiam, & virtutes quoad habitum, etsi nondum pro illo tempore quoad actum: Concilium hanc secundam probans, ait: *Opinionem secundam, quæ dicit, tam parvulis, quàm adultis conferri in Baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam*.

IX. Hanc eamdem opinionem adoptavit Concilium Tridentinum. Tùm quia: verbum *inhæret*, quo, ut vidimus, utitur, significat permanentiam. Unde sicut dum dicit, peccatum originale *inesse* unicuique proprium, fit sensus, quòd insit permanenter: ita dum dicit, quòd gratia sanctificans inhæret, fiet sensus, quòd permanenter insit. Tùm etiam: quia *cap.* 7. *ejusdem Sess.* 6. dicit, justificationem esse renovationem interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum; *cap.* 11. docet, gratiam non deperdi per peccata venialia: & *cap.* 16. docet, aliquos justificatos acceptam gratiam perpetuò conservare; sentit ergo, gratiam justificantem esse aliquid permanens.

X. His omnibus accedit ratio S. Tho. hâc *q.* 110. *a.* 2. & 3. *contr. Gent. c.* 115. Non est conveniens, quòd Deus minùs provideat his, quos diligit in ordine ad finem supernaturalem, quàm iis, quos diligit tantùm in ordine ad finem naturalem; quia providentia Dei eò major est, quò major est perfectio ordinis, cui providet: sed iis, quæ diligit in ordine ad finem naturalem, sic providet, *ut non solùm moveat eas ad actus naturales; sed etiam largiatur eis formas, & virtutes quasdam, quæ sunt principia actuum, ut secundùm se ipsas inclinentur ad hujusmodi motus. Et sic motus, quibus à Deo moventur, fiunt creaturæ connaturales, & faciles, secundùm illud Sap.* 8. *& disponit omnia suaviter*. Quapropter lapidi dedit naturam cum qualitatibus fixis, & permanentibus, ut connaturaliter tenderet in centrum; plantis dedit naturam cum potentiis fixis, ut possent vegetare; & sic de singulis; ergo multò *magis illis, quos movet ad consequendum bonum supernaturale æternum, infundit aliquas formas, seu qualitates supernaturales; secundùm quas suaviter, & promtè ab ipso moveantur ad bonum æternum consequendum*. Ita S. Tho. hoc *a.* 2.

XI. Quæ ratio, sic exposita, prævenit responsionem Frassen dicentis, Deum sufficienter provisurum hominibus justis ad actus supernaturales, per solum actuale auxilium, quod eis in certis occasionibus præberet. Sicut etiam posset, hominem ex inimico facere amicum, absque collatione doni intrinseci.

XII. Nam S. Thomas hìc non loquitur de eo, quod Deus suâ providentiâ extraordinariâ posset facere: sed de eo, quod facit suâ providentiâ ordinariâ, quâ non solùm providet ut actus fiat, sed ut connaturaliter, & promtè fiat. Estò autem suâ providentiâ extraordariâ, per solum auxilium actuale, movere posset ad actus supernaturales: & dato (quod tamen non do, ut infra constabit) quòd solâ condonatione extrinsecâ possit, hominem facere de inimico amicum: dum tamen providentiâ ordinariâ movet ad actus, non solùm ut fiant, sed ut connaturaliter, & promtè fiant; sicut rebus naturalibus, ut connaturaliter, & promtè moveantur, dat formas permanentes, quibus possint agere: ita proportionaliter eas largitur homini, ut connaturaliter, & promtè eum moveant ad actus supernaturales. Et eâdem ratione, dum hominem de inimico facit amicum, non solùm ei condonat peccatum; sed donum intrinsecum ei confert, quo pos-

sit

Digitized by Google

sit ipsum, ut amicus, diligere. Et propterea Tridentinum, *Sess. 6. Can. 11.* anathema dicit ei, qui dixerit, homines justificari *Solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ, & caritate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat.*

XIII. Explicatur magis hoc. Etsi Deus possit solo auxilio actuali elevare intellectum ad cognoscendum auctorem supernaturalem: ordinariè tamen hoc facit (ut fatentur etiam hæretici) infundendo in intellectu fidem ipsi inhærentem, & in eo permanentem; ergo eâdem ratione, ut hominem reddat objectum congruum divinæ dilectionis supernaturalis, & potentem in tali ordine operari, infundit illi gratiam intrinsecam, & virtutes. Unde Tridentinum, laudatâ *Sess. 6. cap. 7.* docet, quòd *In ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & caritatem.*

XIV. Tertia verò pars, quòd nimirum, gratia sanctificans sit permanens per modum habitus, probatur. Quia gratia est qualitas permanenter inhærens, & difficulter mobilis (non enim perditur, nisi per aliquid grave, quod est peccatum mortale) per quam anima redditur habilis ad bona pietatis opera exercenda: unde Catechismus Conc. Trident. in Tractatu de Baptismo dicit, quòd ex Christi Domini plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ pietatis officia habiles reddit.

XV. Neque obstat, quòd D. Thom. Q. 27. *de Veritate a. 2. ad 17.* dicat, gratiam non esse propriè habitum. — Nam ibi solùm intendit, gratiam non esse propriè habitum in eo sensu, quo habitum cognoverunt Philosophi; nimirum, accidens immediatè ordinatum ad actum humanæ naturæ proportionatum. Quia gratia *non immediatè ordinatur ad actum, sed ad quoddam esse spirituale, quod in anima facit: & est sicut dispositio, quæ est respectu gloriæ, quæ est gratia consummata.*

XVI. Sed dices contra primam partem, gratiam debere potiùs esse substantiam, quàm accidens de genere qualitatis. Nam gratia debet esse perfectior animâ, quæ est substantia: sed accidens non est perfectior substantiâ; ergo &c.

Rursùs: Sicut anima est vita corporis, ita Deus est vita animæ: sed anima per seipsam dat vitam corpori, nullo mediante; ergo Deus per seipsum, & per suam substantiam dat vitam animæ.

XVII. Respondeo, neg. ant. Ad probat. neg. min. absolutè. Ut enim docet S. Thom. 1. 2. *q.* 23. *a.* 3. *ad* 3. loquens de caritate: *Omne accidens secundùm suum esse est inferius substantiâ; quia substantia est ens per se, accidens autem in alio: sed secundùm rationem suæ speciei accidens quidem, quod causatur ex principiis subjecti, est inferius subjecto, sicut effectus causâ: accidens verò, quod causatur ex participatione alicujus superioris naturæ, est dignius subjecto; inquantùm est similitudo superioris naturæ, sicut lux diaphano. Et hoc modo caritas est dignior animâ, inquantùm est participatio quadam Spiritus Sancti.* Idem dico de gratia, quæ, ut dicetur, est participatio quædam divinæ naturæ: quæ nequit participari per modum substantiæ, ut est in Deo, sed solùm per modum accidentis; quo solùm modo natura superior potest in inferiori participari: sicut natura ignis à subjectis ab igne extraneis solùm accidentaliter participari potest, nimirum, per calorem.

XVIII. Ad id. quod additur, respondeo cum S. Thoma citatâ Q. 27. *de Verit. a. 1. ad 1.* quòd anima est causa formalis vitæ corporalis: unde nullâ formâ mediante corpus vivificat. Deus autem vivificat animam, non sicut causa formalis, sed sicut causa efficiens: unde aliqua forma cadit media. Sicut pictor album facit parietem effectivè, albedine mediante, albedo verò

verò nullâ formâ mediante, quia facit album formaliter. Eodem modo respondet hîc *q.* 110. *a.* 1. *ad* 2.

XIX. Dices contra tertiam partem. Gratia est potiùs relatio; cùm sit similitudo, participatio, & amicitia Dei.

Insuper: potiùs debet esse potentia, quàm habitus; quia magis permanens, & naturæ proximior.

Rursus: quomodo gratia est habitus, si habitus est difficile mobilis; gratia verò uno actu peccati mortalis amittatur?

XX. Respondeo ad primum, gratiam non esse ipsam relationem similitudinis, participationis, & amicitiæ Dei, sed donum absolutum fundans hujusmodi relationes: sicut calor est participatio ignis, & tamen est aliquid absolutum.

Ad secundum, nego ant. Tùm quia: potentia debet esse connaturalis, & consequens principia subjecti: gratia autem nulli naturæ creatæ connaturalis esse potest. Tùm quia: potentia est inclinatio tàm ad bonum, quàm ad malum: gratia autem est dispositio solùm ad bonum.

Ad tertium dico, Gratiam secundùm se esse immobilem: sed solùm fieri mobilem ex conditione subjecti, quod est vertibile de bono in malum: nec tamen esse facilè mobilem. Quia, ut docet S. Thom. Q. 27. de Verit. a. 1. ad 9. *Quamvis per unum actum peccati mortalis gratia amittatur; non tamen facilè gratia amittitur: quia habenti gratiam non est facile, illum actum exercere, propter inclinationem in contrarium. Sicut Philosophus dicit in* 5. *Ethic. quòd Justo difficile est, operari injusta.* Et *Qu. unicâ de Carit. a.* 1. *ad* 9. dicit, quòd *caritas habitus est, & difficile mobilis: quia non de facili, qui habet caritatem, inclinatur ad peccandum; licèt ex peccato caritas amittatur.* Quòd si aliquando homo justus de facili in peccatum ruat: hoc erit ex inclinatione appetitus, quæ interdum in hac naturâ corruptâ prævalet.

DUBIUM III.

An Gratia sit Supernaturalis, & Participatio Formalis Divinæ Naturæ.

§. I.

Resolutio primæ Partis.

I. Deum esse ens omnino supernaturale, omnes conveniunt: in quo autem hæc supernaturalitas verè consistat, non una est omnium sententia. Variis tamen modis eam explicandi omissis, suppono: Deum esse ens supernaturale, nil aliud importare, quàm Deum esse elevatum supra totam naturam creatam, & creabilem quoad omnia, quæ in natura creatâ, & creabili reperiuntur, & reperiri possunt. Sicut enim Angeli dici possunt secundùm quid supernaturales, quia supra totam naturam corpoream elevati sunt: ita Deus ex eo dici debet simpliciter, & omnibus modis supernaturalis, quia supra totam naturam à se creatam, & creabilem elevatus est.

Hinc fit, quòd omnia prædicata divina habent aliquem peculiarem modum, quo elevantur supra totam naturam creatam, & creabilem: aliter tamen, & aliter. Quædam enim sunt, quæ non possunt præscindi à modo, quo sunt in Deo, ut elevato supra totam naturam creatam, & creabilem: & hujusmodi nec substantialiter, nec accidentaliter participabilia sunt, & communicabilia; aliàs participaretur, & communicaretur ipsa divinitas per essentiam: cujusmodi sunt esse in linea entis à se, actum in omni genere purum, & infinitum, esse in linea durationis essentialiter æternum, in linea operativâ omnipotentem, in linea locativâ immensum, in linea boni summum bonum, & in linea veri summum verum, in linea intellectiva suum intellectum, suum intelligere, & similia.

Alia verò sunt, quæ licèt secundùm prædictos modos, quibus in Deo sunt, imparticipabilia sint; non ita tamen illos includunt, quin, si inadæquatè sumantur, possint ab illis præscindi, & sinè illis intelligi. Sic se habent esse principium videndi, & amandi Deum, ut in se est, & actu illum, ut in se, videre, & amare: quæ licèt secundùm modum infinitum, quo sunt in Deo, à nulla creatura participari queant; possunt tamen sinè tali modo à Deo, auctore supernaturali, creaturæ communicari: & entia creata, quæ talia prædicata participant, dicuntur entia supernaturalia. Hoc modo

II. Dico. Gratia justificans est ens supernaturale participativè. Et probo. Ens, quod est participatio alicujus prædicati, in quo Deus excedit omnem naturam creatam, & creabilem, est ens participativè supernaturale: atqui hujusmodi est gratia; ergo &c. Min. prob. Deus elevatur supra totam naturam creatam, & creabilem in hoc, quòd sit principium videndi, & amandi seipsum, ut in se est: sed hoc participatur à gratia; ergo &c. Quia verò participare est partem capere; ideo ubi Deus est principium videndi, & amandi se, ut in se, & hoc habet à se, & actu, ac modo infinito: gratia hoc habet ab alio, & actu, ac modo finito: participans quidem rem, in qua Deus elevatur, sed modum, quo elevatur supra omnem naturam creatam, & creabilem, relinquens.

III. Secundò probatur. Qualis sit intrinsecè entitas rei, dignoscitur ex causis ejus: sed omnes causæ gratiæ habitualis indicant, ejus entitatem esse supernaturalem; ergo &c. Min. prob. Causa efficiens gratiæ est Deus, ut auctor supernaturalis: causa formalis ejus, ut dicetur, est participatio formalis divinæ naturæ, ut in se est: causa finalis est Deus, ut videndus in se, & ut objectum beatificans: causa verò materialis est potentia animæ rationalis obedientialis, quà nata est obedire Deo agenti in ipsa supra ipsam; ergo omnes causæ &c.

IV. Nec dicas, entitatem gratiæ tendere in Deum auctorem supernaturalem, non ab intrinseco; sed quia à Deo acceptatur, & ordinatur ad illum finem.

Nam contra est. Si non aliud habet gratia, quàm extrinsecè à Deo ordinari ad finem supernaturalem, quid plus habebit, quàm anima rationalis: cùm & ista extrinsecè ordinetur, & acceptetur ad finem supernaturalem? Quid animæ rationali confert gratia plùs, quàm ex se habeat; si entitas gratiæ solùm est supernaturalis, quia à Deo ordinatur, & acceptatur extrinsecè ad finem supernaturalem: cum hoc modo acceptare, & ordinare possit entitatem ipsam animæ rationalis? Dicendum ergo est, entitatem gratiæ esse intrinsecè ordinatam ad finem supernaturalem; ac respicere Deum in illo ordine, non solùm ut causam efficientem, sed ut causam formalem, & specificativam: cùm gratia sit id, quo Deus elevat animam, redditque eam potentem operari in illo ordine.

§. II.

Resolutio secundæ Partis.

V. Duplex est alicujus participatio: alia virtualis, alia formalis. Virtualis dicitur, vel quia està non participet formam, quæ est in alio, participat tamen virtutem ad producendum simile in forma: sic semen est participatio virtualis generantis; quia està non habeat formam generantis, est tamen virtus ab eo participata ad producendum simile in forma ipsi generanti. Vel dicitur participatio virtualis, quia participat id, quod solùm virtualiter continetur in alio: sicut intra terram participatur virtualiter calor Solis; qui tamen calor solùm

lùm virtualiter est in Sole. Participatio verò formalis est illa, quæ formaliter in se trahit, quod formaliter in alio est: sicut aer participat lumen à Sole, quæ lux formaliter in Sole est; & lux in aere est formalis participatio lucis solaris. Creaturæ ergo, secundùm esse naturale suum, sunt participationes solùm virtuales Dei; quia cùm non sint perfectiones simpliciter simplices, solùm eminenter, & virtualiter in Deo esse possunt, non formaliter: unde Deus non est formaliter, nec Angelus, nec homo, nec lapis &c. ut ostendimus *Tom. 2. in 1. p. Qu. 3. de Essentia Dei. Dub. 4. §. 2.* Participationes ergo formales Dei sunt, quæ formaliter in creatura ponunt id, quod formaliter in Deo est.

VI. Sed dupliciter potest aliquid creatum esse formalis participatio Dei: uno modo physicè, alio modo solùm moraliter. Participatio formalis physica est, quæ physicè formaliter continet id, quod participat: moralis verò, quæ continet solùm moraliter. Hoc solùm modo censent aliqui, gratiam sanctificantem esse formalem participationem Dei; nimirùm, quia sicut Deus semper est ad se conversus, & nunquam à se aversus, semper Justus, semper Sanctus: Ita gratia, quæ hoc homini confert, dicatur formalis participatio justitiæ, sanctitatis, rectitudinis Dei.

VII. Dico primò. Gratia sanctificans est formalis participatio divinæ naturæ, non solùm moralis, sed in aliquo vero sensu physica. Hanc esse mentem S. Thomæ, patet ex hàc *q. 110. a. 3.* ubi dicit, quòd *lumen gratiæ est participatio quadam divinæ naturæ.* Et ostendit ex illo 2. Petri 1. v. 4. *Maxima, & pretiosa vobis promissa donavit, ut per hac efficiamini divinæ consortes naturæ.* Item 3. p. q. 2. a. 10. ad 1. *Gratia* (inquit) *quæ est accidens, est quadam similitudo divinitatis participata in homine;* ad differentiam humanæ naturæ Christi, quæ non dicitur *participasse similitudinem aliquam divinæ naturæ: sed dicitur esse conjuncta ipsi divinæ naturæ in Persona Filii.* Quod repetit ibi *q. 3. a. 4. ad 3.* & *q. 62. a. 1. & 2.* Quibus invicem collatis apparet, S. Doctoris mentem esse, gratiam esse participationem divinæ naturæ, non solùm moralem, per conformitatem in voluntate, & imitationem bonitatis Dei, sed etiam physicam.

VIII. Accedit etiam, quòd *Joann. 1. v. 12.* per gratiam dicimur, filii Dei fieri: *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri.* v. 13. nati ex Deo: *Ex Deo nati sunt.* Quod repetit idem Joann. Epist. 1. c. 3. v. 9. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Atqui per gratiam fieri filium Dei, natum ex Deo, semen Dei in ipso manere, indicant, non solam participationem moralem, per conformitatem, & consortium cum Deo, sed physicam; & quòd gratia sit quasi semen, quo anima fæcundata naturam divinam participet, & ex Deo renascatur; ergo &c. Min. prob. Nativitas enim ex semine, & filiatio petunt, ut filius participet naturam patris: substantialiter quidem, si filiatio fuerit substantialis; accidentaliter autem, si filiatio fuerit accidentalis, & adoptiva.

IX. Unde probatur sic. Si gratia sanctificans non esset formalis, & physica participatio divinæ naturæ, per modum naturæ, sed pura extrinseca acceptatio Dei; diceremur quidem filii Dei, at non essemus filii Dei: sicut quia in humanis filius adoptatur ex mera extrinsecâ acceptatione adoptantis; ille, qui adoptatur, dicitur quidem filius, at non est filius adoptantis, quia ab adoptante non accipit naturam: sed per gratiam non solùm vocamur filii Dei, sed verè sumus, juxta illud 1. Joann. 3. v. 1. *Videte, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus;* ergo &c.

X. Rursus: non potest filius connaturaliter facere operationes patris, nisi habeat, vel participet naturam Patris; quia operationes naturæ superioris nequeunt fieri connaturales alteri, nisi aliquomodo participet de natura superiori: sed operationes propriæ Dei, ut videre, & amare se ipsum, ut in se est, per gratiam fiunt connaturales filiis Dei; eas enim gratia radicat, & facit, ut ad eas faciendas inclinentur; ergo gratia in filios Dei trahit naturam divinam. Inclinatio enim ad videndum Deum, ut est in se, non potest esse connaturalis, nisi fundetur in natura divinâ: cùm nulla natura creata fundare possit inclinationem ad videndum Deum, ut in se est.

XI. Dico secundò. Gratia est formalis participatio naturæ divinæ; non subjectivè, quasi in se habens eumdem infinitatis modum, quem habet natura divina: sed objectivè, quatenus est fulgor, & similitudo naturę divinę in creaturam rationalem descendens, eamque elevans, ut connaturaliter possit facere operationes, quas facit Deus; nempe, videre Deum, ut in se est actus purus, infinitus, & ens per essentiam. Est contra plures ex nostris. Eam tamen docet Joan. à S. Thoma hîc *Disp.* 21. *a.* 1. & explicat exemplo Angeli inferioris, qui dum elevatur per illuminationem, ad cognoscenda ea quæ cognoscit Angelus superior per suam naturam; nunquam tamen lumen, receptum in Angelo inferiori, subjectivè habebit eumdem modum, quem habet in superiori, sed solùm objectivè. Ita gratia est lumen participatum à divina natura in creaturâ rationali, simile quidem divino lumini objectivè; quia demonstrat naturam, & omnia divina: non tamen subjectivè, quasi continens eumdem modum, quo est in natura divinâ. Conclusio sic explicata se expedit à pluribus difficultatibus, quibus implicatur contraria sententia. Vix enim perceptibile est, quòd gratia sit quid creatum, & finitum; & quòd participet asseitatem, rationem actus puri, infinitatem, & hoc subjectivè: imò, quòd hæc predicata, & alia similia, sint in aliqua re creatâ participabilia.

XII. Itaque natura divina, & divina prædicata duplicem habent infinitatem: unam entitativam ex parte subjecti, & principii; alteram ex parte objecti, & finis. Natura Dei, & omnia divina prædicata entitativè, & in se sunt omnibus modis infinita, & reddunt suum principium infinitum: & hoc modo nec à gratia, nec ab ullo extra Deum participabilia sunt. Infinitas autem objectiva, & terminativa potest à gratia participari: quia cùm gratia sit radix videndi, & amandi Deum, ut in se est, & Deus sit in se infinitus, æternus, omnipotens &c. ideo gratia ex parte termini, & objecti omnia ista participat. Et ecce quomodo gratia entitativè finita sit; ex parte autem termini, & objecti infinita, & divina.

§. III.

Aliqua contra Præfata.

XIII. ARgues primò, gratiam habitualem non esse formalem participationem naturæ divinæ. Nam 1. *Joann.* 3. *v.* 9. vocatur *Semen Dei*. At semen solùm virtualiter participat naturam generantis: nam semen arboris est arbor, non formaliter, sed virtualiter solùm; ergo gratia non est formalis participatio naturæ Dei, sed virtualis.

XIV. Respondeo, gratiam dici semen Dei, non relatè ad naturam Dei, cujus est participatio; sed relatè ad visionem beatam, quæ radicatur, & continetur in gratia, sicut arbor in semine. Quod docuit Sanctus Thomas 1. *p. q.* 62. *a.* 3. dicens: *Gratia gratum faciens hoc modo comparatur ad beatitudinem, sicut ratio seminalis in natura ad effectum naturalem.*

Digitized by Google

lem. *Unde* 1. *Joann*. 3. *Gratia* semen Dei *nominatur*.

XV. Argues secundò, gratiam esse participationem divinæ naturæ solùm moralem. Primò: quia *Matth.* 12. Christus vocat fratres eos, qui fecerint voluntatem Patris sui; ergo dicitur frater Christi per conformitatem cum Dei voluntate; ergo eàdem conformitate dicetur filius Dei: quia, qui est frater alicujus, ut natus à tali patre, est filius. Quod indicavit Paulus *Roman.* 8. *v.* 29. 30. dum ait: *Quos præscivit*, *& prædestinavit*, *conformes fieri imaginis Filii sui*, *ut sit ipse primogenitus in multis fratribus*. *Quos autem prædestinavit*, *hos & vocavit*, *& quos vocavit*, *hos & justificavit*. Quibus justificationem, quæ est effectus prædestinationis, in conformitate collocat Apostolus.

XVI. Respondeo, me non negare, filios Dei, & fratres Christi esse, qui faciunt voluntatem Dei Patris, & in hoc conformari Christo; qui, ut faceret voluntatem Patris sui, factus est obediens usque ad mortem. Dico tamen, quòd sicut conformitas fratris cum fratre, & utriusque cum patre fundatur in communicatione in eadem naturâ acceptâ à patre: ita fraternitas Justi cum Christo Filio Dei naturali fundatur in gratia, quâ uterque communicat in natura Patris; Christus quidem substantialiter, quia est Filius naturalis homo autem justus; solùm accidentaliter, quia filius adoptivus. Nec aliud intendit Paulus.

XVII. Argues tertiò. Paulus *ad Galat.* 3. *v.* 26. ait: *Omnes enim filii Dei estis per fidem*: & tamen fides non est participatio formalis divinæ naturæ.

XVIII. Respondeo, Apostolum loqui de fide viva, quæ per dilectionem operatur, & est conjuncta cum gratia. Loquitur enim de fide, quâ baptizati in Christo, Christum induimus, & quâ cum Christo semen Abrahæ sumus, secundùm promissionem hæredes. Unde August. *Epist.* 196. aliàs 200. *ad Asellicum cap.* 3. statuit differentiam inter nos, & Judæos; quòd nos sumus Israel *secundùm spiritualem regenerationem*, *illi secundùm carnalem generationem*. Et post multa: *Sumus Israel adoptione divina*, *non humana cognatione gloriantes*.

XIX. Argues quartò. Res etiam inanimes ex Deo nasci, & ex Deo generari dicuntur: Job 38. v. 28. *Quis est pluviæ pater? Vel quis genuit stillas roris?* Et tamen nec pluvia, nec ros participant formaliter naturam Dei.

XX. Respondeo, res inanimes dici à Deo generari, & ex Deo nasci generatione, & nativitate impropriè sumtâ, sicut omnis effectus oritur à sua causâ: quâ etiam ratione homo secundùm naturam dici potest, nasci ex Deo, & à Deo generari. Verùm dum justificatur per gratiam, ita dicitur regenerari, & nasci ex Deo; ut fiat adoptione filius cum jure ad hæreditatem Dei, juxta illud Rom. 8. v. 17. *Si autem filii*, *& hæredes*, *hæredes quidem Dei*, *cohæredes autem Christi*. Quo fit, ut participes sint divinæ naturæ.

XXI. Argues quintò. Ideo gratia est formalis participatio naturæ divinæ, quia constituit filium Dei adoptivum: sed hoc, vel est falsum, vel non evincit intentum; ergo &c. Min. pro prima parte probatur. Tùm quia: in Christo fuit gratia habitualis; & tamen illum non reddidit filium Dei adoptivum. Tùm quia: filiatio est de genere relativi, gratia verò de genere absoluti. — Pro secunda etiam parte prob. Nam non est de ratione adoptionis, quòd adoptans communicet naturam suam adoptato: ut patet in adoptione, quæ fit inter homines, in qua adoptatus non accipit naturam ab adoptante.

XXII. Respondeo, neg. min. pro utraque parte. Ad 1. probat. pro prima parte, dico, gratiam in Christo non fecisse eum filium adoptivum: quia cùm ad adoptionem requiratur, quòd persona sit extranea naturæ adoptantis,

Digitized by Google

tis, Christus autem, utpote personæ divina, sit intraneus naturæ Dei, & Filius ejus naturalis; ideo incapax erat filiationis adoptivæ.

Ad secundam dico, gratiam esse quidem fundamentum filiationis adoptivæ, sumtæ pro relatione filiationis, non verò ipsam filiationem: quemadmodum natura in filio est fundamentum filiationis naturalis, non ipsa filiatio.

XXIII. Ad probat. secundæ partis respondeo, quòd licèt de ratione adoptionis, quæ fit inter homines, non sit communicatio naturæ adoptantis; benè tamen de ratione adoptionis, quì homo adoptatur in filium Dei. Et ratio est: quia in humanis adoptio supponit, quòd adoptandus sit ejusdem naturæ cum adoptante, & habeat in se sufficiens principium ad percipiendam ejus hæreditatem. Adoptio autem divina, cùm non supponat in homine similitudinem in natura divinâ, nec sufficientem aptitudinem ad percipiendam hæreditatem, debet illam efficere: & subinde ad divinæ naturæ participationem elevare adoptandum. Sed pro majori horum explicatione sit

DUBIUM IV.

An Gratia constituat Hominem Filium Dei Adoptivum?

§. I.

Quædam præmittuntur.

I. PRæmitto pro intelligentia Dubii definitionem adoptionis, quæ talis est: *Assumtio gratuita personæ extraneæ in filium, cum jure ad hæreditatem.* Quæ definitio aptari etiam potest adoptioni supernaturali, quâ homo adoptatur in filium Dei. Hæc enim est assumtio gratuita, idest, indebita; ideoque etiam voluntaria, & libera, tàm ex parte adoptantis, quàm adoptati. Unde Tridentinum, *Sess. 6. cap.* 7. describens adoptionem hominis adulti, dicit, eam fieri *per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum, unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus, ut sit hæres secundùm spem vitæ æternæ.* Quoad infantes verò, & alios propriæ voluntatis, & libertatis usu carentes; sicut in adoptione humana supplet voluntas tutoris: ita in adoptione divina supplet voluntas Ecclesiæ. Est etiam personæ extraneæ Deo adoptanti: quia nulla creatura intellectualis habet ex se jus ad filiationem adoptivam Dei, ad bona eam consequentia, & ad hæreditatem vitæ æternæ.

II. Suppono, ut fide certum, hujusmodi adoptionis donum per merita Christi non solùm concedi iis, qui in lege nova justificantur; sed iis quoque concessum fuisse, qui in lege veteri per fidem mediatoris justificabantur. De lege nova testis est Paulus, *Rom.* 8. *v.* 15. dicens: *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (pater)* & ad Ephes. 1. v. 1. *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum.* Quod confitetur etiam Tridentinum, *Sess. 6. cap.* 4. De lege quoque veteri testis est idem Paulus, *Rom.* 9. *v.* 4. ubi ait: *Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria.* Et Christus ipse, Matth. 15. v. 26. *Non est bonum* (inquit) *sumere panem filiorum, & mittere canibus:* ubi filios vocat Judæos, canes verò Gentiles. Et sanè: qui enim justificabantur in lege veteri, acquirebant jus ad hæreditatem gloriæ: & licèt ingressus in eam esset pro eo tempore suspensus; jus tamen retinebant, qui in justitia decedebant, ad eam suo tempore obtinendam, sicut de facto per Christi mortem consecuti sunt. Quamvis enim etiam modò, cum gratia confertur, adsint plura impedimenta, nempe, debitum multiplicis pœnæ luendæ ante ingressum, etiam post mortem; adhuc tamen per gratiam verè filii adoptivi sumus, neque

que jus ad hæreditatem amittimus: ita neque veteris Testamenti Patres, quamvis in gloriam eis retardaretur ingressus. Hoc igitur supposito, quæstio est: an forma, quâ filii adoptivi constituimur, sit gratia.

III. Lessius vult, formam facientem nos filios Dei adoptivos esse Spiritum Sanctum; gratiam verò esse conditionem illum nobis applicantem. Scotus vult, formam adoptionis esse gratiam, non ratione suæ entitatis; sed ex lege, & pacto Dei eam ad hoc destinantis: sicut moneta Regio sigillo signata habet valorem, quem ex se non haberet. Quid autem cum Nostris dicendum judicemus, sequentibus exponetur

§. II.

Resolutio Dubii.

IV. Dico. Gratia habitualis est forma ex natura sua, omnique pacto secluso, verè faciens hominem filium Dei adoptivum, eique dans jus ad hæreditatem Dei. Probatur ex dictis. Nam per gratiam, tanquam per formalem divinæ naturæ participationem, efficimur divinæ consortes naturæ; ergo per illam efficimur filii Dei adoptivi. Conseq. prob. Ille est filius alicujus, qui accipit naturam illius: si accipit substantialiter, est filius naturalis: si verò eam participat solùm accidentaliter, est filius adoptivus. Quia igitur solum divinum Verbum accipit substantialiter naturam divini Patris, ipsum solum est filius naturalis Dei: nos autem, qui recipimus quamdam solùm participationem accidentalem divinæ naturæ, erimus filii Dei solùm adoptivi.

V. Confirmatur. Adoptio, quæ non supponit in adoptato naturam adoptantis, non potest in alio meliùs fundari, quàm in gratuita communicatione naturæ adoptantis: sed adoptio hominis in filium Dei non supponit in homine naturam divinam, & hæc illi formaliter communicatur per gratiam sanctificantem; ergo &c. Major prob. Tùm quia: adoptio debet supponere communionem in eadem natura; aliàs homo posset adoptare equum in filium, & Angelus hominem. Tùm etiam: quia in eo debet fundari filiatio adoptiva, ex quo adoptatus acquirit jus ad hæreditatem patris: atqui jus ad hæreditatem nascitur ex communicatione naturæ; quia hæreditas Dei adoptantis est gloria æterna, & visio clara Dei: jus autem ad istam oritur ex gratia, quæ cùm sit divinæ naturæ formalis participatio, est radix Deum clarè videndi, & amandi, ut est in se; ergo &c. — Quare magis urgetur. Ex eo enim habet homo, quòd sit filius adoptivus Dei, ex quo primò habet, quòd communicet in bonis Dei: sed hoc primò habet ex gratia, cum qua primò veniunt omnia bona supernaturalia, & propria Dei; ergo &c.

VI. Quòd verò hoc præstet gratia se solâ, & ex vi suæ perfectionis, & non ex pacto, aut conditione extrinseca, ut vult Scotus: probo primò ex Tridentino *Sess. 6. cap. 7.* ubi assignans causam formalem nostræ justificationis, ait: ***Demum unica formalis causa est justitia Dei, non quâ ipse justus est, sed quâ justos nos facit: quâ videlicet renovamur spiritu mentis nostræ &c.*** Ex quibus discurro sic: ex Concilio unica causa formalis nostræ justificationis est gratia, seu justitia, quâ Deus justos nos facit; ergo unica causa formalis nostræ adoptionis in filios Dei est gratia; quia Concilium pro eodem reputat justificari, & renovari, seu regenerari in filios Dei: sed si gratia non se solâ, sed ex pacto Dei nos justificaret, ac regeneraret, non benè dixisset Concilium, quòd sit unica causa formalis nostræ justificationis, & regenerationis; ergo &c.

Secundò probo. Illa forma seipsâ, nullo extrinseco expectato, sufficiens est ad fundandam filiationem adoptivam,

vam, quæ sufficiens est ad communicandam naturam: sed gratia habitualis, cùm sit ex dictis formalis participatio accidentalis divinæ naturæ, sufficiens est ad naturam divinam communicandam; ergo &c.

Si dicas: quòd estò ad communicationem substantialem naturæ sequatur filiatio naturalis, & jus ad hæreditatem: non tamen ad communicationem solùm accidentalem divinæ naturæ sequitur filiatio adoptiva, & jus ad hæreditatem gloriæ, nisi accedat favor Dei acceptantis.

VII. Sed contra. Licèt favor sit Dei, quòd comunicet homini suæ naturæ participationem: hâc tamen communicatâ nullus alius favor requiritur, ut homo sit filius cum jure ad Dei hæreditatem. Quia dando participationem suæ naturæ dat donum, quod est radix videndi, & amandi Deum, ut est in seipso; & cui debita est tanquam actus proportionatus talis visio, & amor, in quo consistit hæreditas Dei. Si enim lumen gloriæ per modum principii proximi dat jus connaturaliter ad visionem: cùm gratia sit radix hujus luminis, cur saltem jus radicale, & remotum non præstabit?

§. III.

Rationes Contrariæ.

VIII. Objicies primò pro Lessio. Spiritus Sanctus est, qui nos facit filios adoptivos Dei. Rom. 8. v. 14. *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.* Et v. 15. *Accepistis Spiritum adoptionis.* Item Joann. 6. v. 64. *Spiritus est, qui vivificat.* Et Galat. 5. v. 25. *Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.*

IX. Respondemus, hæc, & similia testimonia solùm indicare, vivificationem, & adoptionem tribui Spiritui Dei effectivè, non formaliter; quasi Spiritus Sanctus sit causa formalis vitæ, & adoptionis; quod evincitur ex verbis illis: *quicumque spiritu Dei aguntur*, agimur enim à causa agente, seu efficiente. Spiritus ergo vivificat, Spiritu vivimus, quia Spiritus Sanctus infundit nobis formam, quâ spiritualiter vivimus. Unde, *Rom. 5. v. 5.* dicitur: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.*

X. Objicies secundò. Satisfactio Christi, quâ pro nobis satisfecit, communicatur nobis, ita ut per illum, & in illo satisfaciamus; ergo & justitia Christi communicatur nobis, ut per illam simus formaliter justi, & filii adoptivi. Conf. prob. Quia satisfactio inhæret Christo non minùs, ac justitia ejus, cùm utraque sit actus immanens.

XI. Respondeo in primis, satisfactionem Christi esse quidem causam meritoriam, non tamen formalem nostræ justificationis. Ita Trident. *Sess. 6. cap.* 7. ubi assignans causas nostræ justificationis, ait: *Meritoria autem dilectissimus Unigenitus suus Dominus noster Jesus Christus, qui.... suâ sanctissimâ passione in ligno Crucis nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit.* Imò sicut, estò Christus satisfecerit, exiguntur tamen etiam satisfactiones nostræ; quamvis in ipso, & per ipsum mereamus, & satisfaciamus, ut docet idem Trident. *Sess. 14. cap.* 8. ita quamvis justi simus in Christo, & per Christum; adhuc tamen ut justi simus, indigemus justitiâ nobis per Christum collatâ. Conferantur hæc cum iis, quæ dicta sunt *Dub.* 1.

Dato tamen antecedente, nego conf. Ad probat. dist. Satisfactio est purè immanens, nego ant. Transiens in exteriorem materiam, co. ant. Differunt ergo justitia, & satisfactio; quia justitia est purè immanens, & unicè respicit subjectum, in quo est, illud renovans, & sanctificans; sicut & actus contritionis ita respicit subjectum, quod conteritur, ut nequeat alteri communicari, aut unus pro altero con-

Digitized by Google

conteri, neque unus pro alio scire, aut actum prudentiæ facere. Quare justitia unius nequit alium justificare. At satisfactio respicit medium exterius, seu proportionem rei ad rem: unde sicut aliquis posset pro alio satisfacere, solvendo pro illo debitum ex amicitia, vel caritate; ita Christus sua satisfactione potuit pro nobis satisfacere: maximè cùm se habeat ut Caput constituens unam Personam misticam cum nobis, qui sumus membra.

Ut tamen hæc solutio meliùs intelligatur, sciendum ex D. Thoma 1. 2. *q.* 64. *a.* 2. *in corp.* & 2. 2. *q.* 58. *a.* 10. *in corp.* aliquas virtutes respicere solùm medium rationis, alias medium rei. Illæ respiciunt medium rationis tantùm, quæ ordinantur præcisè ad rectificandam rationem ipsius operantis; quales sunt virtutes ordinatæ ad rectificandam iram, & concupiscentiam: & hujusmodi actiones taliter ordinantur ad perficiendum subjectum, in quo sunt, ut nequeant ad aliud comparari. Sic nemo potest esse castus, & temperans temperantiâ alterius, nemo potest mereri formaliter merito alieno, conteri contritione aliena. Aliæ verò respiciunt etiam medium rei; quarum operationes respiciunt materiam exteriorem, proportionem habentem ad externam personam. Et tale est medium, quod respicit justitia, cujus actus est satisfactio: ideoque potest justitia unius pro altero satisfacere, ponendo æquale. Et sic Christus suâ satisfactione potuit pro nobis satisfacere; non autem justitiâ, quâ in se justus est, seu gratiâ suâ nos justificare.

XII. Objicies tertiò pro Scoto. Ideo gratia se solâ constitueret filium adoptivum, quia dat jus ad hæreditatem Dei: sed hoc vel est falsum, vel non convincit; ergo &c. Min. pro prima parte prob. primò. Ratiò, ob quam daret tale jus, esset, quia per eam homo fit particeps naturæ divinæ: sed hoc non evincit; nam magis conveniunt in participanda naturâ humana duo homines, qui in ea conveniunt univocè, quàm homo justus cum Deo in natura divina, in qua solùm analogicè convenit: sed convenientia in natura humanâ non sufficit, ut unus homo habeat jus ad hæreditatem alterius; ergo neque &c. — Secundò. Non minor in operibus Justorum gratiâ, & caritate informatis est proportio cum gloria, ut mercede, quàm in gratia sanctificante cum visione beata, ut hæreditate: sed in operibus Justorum non datur jus ad gloriam, ut mercedem, nisi intuitu promissionis, & ordinationis divinæ, ut dicemus; ergo neque in gratia sanctificante erit jus ad visionem Dei, ut hæreditatem, nisi accedente pacto, & ordinatione divina.

Pro secunda etiam parte probatur. Spiritus Sanctus habet jus ad hæreditatem Dei; & tamen non est filius naturalis ejus. Rursus: omnes consanguinei habent jus ad hæreditatem; & tamen non sunt filii: & nepos est hæres avi, cujus tamen non est filius. Licèt ergo omnis filius sit hæres, secundùm Apostolum; non tamen omnis hæres est filius.

XIII. Respondeo, neg. min. pro utraque parte. Ad primam prob. primæ partis, nego min. Ad probationem ibi subjunctam dico, quòd, ut aliquis habeat jus ad hæreditatem alterius, non sufficit, ut conveniat in natura cum illo; sed requiritur, ut conveniat in natura participatâ ab illo: cùm ergo duo homines conveniant quidem in natura, sed natura unius per hoc præcisè non sit accepta ab alio: ideo ex hac purâ convenientiâ nec tenetur ipsum alere, nec ad hæreditatem vocare. At homo justus, & convenit in natura, saltem analogicè, cum Deo, & habet illam à Deo participatam: & ideo eâdem actione illi dat jus ad hæreditatem, sicut pater filio adoptivo.

Ad secundam probationem primæ partis, nego conf. & ratio discriminis est. Quia jus meritorium, quod habent

habent opera Justorum ad gloriam, ut mercedem, vel est fidelitatis, vel justitiæ, vel gratitudinis. Si est fidelitatis, fundari debet in promissione. Si justitiæ, vel gratitudinis, tale jus in pura creaturâ absque pacto Dei dignitati operum superaddito nequit subsistere: quia cùm opera Justorum sint multis titulis Deo debita; quòd Deus velit ea remunerare, vel ex justitia, vel gratitudine, oritur ex pacto, & conventione à Deo ex sua benignitate statuiâ, ea accepiandi ad talem mercedem. At jus fundatum in gratia ad gloriam, ut hæreditatem, est jus connaturalitatis, quod habet gratia, ex quo est participatio formalis divinæ naturæ: unde eo ipso, quòd Deus infundit gratiam, cum ea infundere debet jus ad hæreditatem. Sicut supposito, quòd Deus creet Angelum, debet cum natura, debito connaturalitatis, ei infundere species ad intelligendum.

XIV. Ad prob. secundæ partis, dico, Spiritum Sanctum habere jus ad hæreditatem Dei, quia ex parte rei acceptæ accipit naturam à Patre: non tamen dici filium naturalem, quia illam non accipit ex vi suæ processionis, ut suo loco diximus; quod ad filiationem naturalem requiritur, non tamen ad filiationem adoptivam. Ad hanc enim satis est, eam ex parte rei acceptæ accipere cum jure ad hæreditatem: & ideo gratia, quæ dat jus gratuitum ad hæreditatem gloriæ, facit nos filios adoptivos Dei. — Consanguinei autem succedunt in hæreditate, non naturali jure: hoc enim in sola communicatione naturæ fundatur, quæ inter consanguineos non datur. — Nepos autem estò non accipiat immediatè naturam ab avo, eam tamen accipit mediatè: & ideo jus naturale habet ad hæreditatem avi.

Ad id autem, quod postremò additur, concedo, quòd non omnis hæres sit filius: dico tamen, quòd omnis accipiens naturam ab aliquo est hæres illius; quia ad eum, qui naturam dedit, spectat naturam conservare: & hoc solum inferimus ex gratia. Quòd autem jus ad hæreditatem ratione gratiæ inferat filiationem adoptivam; deducimus ex eo, quòd homo per gratiam accipit participationem divinæ naturæ à Deo, per se primò intendente talem communicationem, ex qua sequitur filiatio adoptiva. Sicut in humanis unus homo dicitur adoptare, alium, tanquam filium; quia intendit illum sic unire sibi, quasi ab illo accepisset naturam. Et quia Deus sic gratiosè naturam suam communicat homini per gratiam, ut illum sibi uniat, dando ei jus ad se videndum, fruendum &c. dicitur aptissimè, eum in filium adoptare.

XV. Objicies quartò. Potest Deus suâ potentiâ absolutâ homini existenti in gratia, & in illa perseveranti negare in perpetuum gloriam: sed homo sic exclusus filius Dei adoptivus non esset: tùm quia: non stat filiatio adoptiva sinè acceptatione ad hæreditatem adoptantis. Tùm quia: utpote ab ea exclusus per voluntatem Dei, censeretur etiam privatus jure ad hæreditatem; ergo gratia absque pacto Dei non facit filium adoptivum.

XVI. Respondeo, omissa majori (quam tamen aliqui etiam ex Nostris negant) negando min. Ad primam probat. dico, non subsistere quidem filiationem adoptivam sinè acceptatione ad hæreditatem tàm in re, quàm in jure; subsistere tamen cum acceptatione in jure, estò acceptatio in re denegetur, ut etiam in humanis patet. Si enim Petrus adoptaret Joannem in filium, & postea nullâ causâ legitimâ, ipsum excluderet ab hæreditate, non desineret esse filius adoptivus illius: quia jus ad illam ex vi præcedentis adoptionis haberet. Cùm ergo, quousque perseverat gratia in homine justo, ex vi illius maneat jus ad hæreditatem Dei; etiamsi ipsum excluderet ab hæreditate, adhuc maneret filius Dei adoptivus.

Neque obest secunda probatio. Voluntas

luntas enim Dei denegantis gloriam Justo, privaret quidem ipsum actuali consecutione gloriæ; non tamen jure, & dignitate connaturali ad eam obtinendam, quousque in illo conservaret gratiam: ut si Deus à natura productâ suspenderet resultantiam proprietatum, tunc talis natura careret quidem proprietatibus, non tamen debito connaturali habendi illas.

XVII. Objicies quintò. Potest Deus alicui velle efficaciter gloriam absque voluntate efficaci dandi illi gratiam: sed iste esset verè filius adoptivus, esset enim assumtus ad hæreditatem; ergo &c.

XVIII. Respondeo, datâ maj. neg. min. Non enim quæcumque assumtio ad hæreditatem facit filium adoptivum, sed sola assumtio communicans affectivè naturam. Et in humanis constat: non enim quicumque vocatur ad hæreditatem, censetur filius adoptivus; sed ille solùm, qui cum affectu communicandi ei naturam vocatur: aliàs omnes hæredes instituti essent filii adoptivi. Cùm ergo in casu Deus vellet quidem, homini illi dare suam hæreditatem, sed non vellet, saltem efficaciter, illi communicare naturam; non conseretur, velle eum adoptare in filium: ad filiationem enim communicatio naturæ requiritur; ad naturalem, communicatio effectiva, ad adoptivam, affectiva. Imò ad adoptionem divinam non sufficit voluntas conditionata, & inefficax communicandi naturam, estò sufficiat in adoptione humana: quia homo nonnisi unâ viâ potest efficaciter communicare naturam; Deus autem duplici, nempe, univocè filio naturali, & secundum analogam participationem filio adoptivo. Unde adoptio humana supponit in adoptando naturam; adoptio divina eam dat. Ita S. Thomas 3. *p. q.* 23. *a.* 1. *in corp.* dicens: *Hoc autem plus habet adoptatio divina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cœlestem percipiendam: homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat, sed potiùs eum jam idoneum eligit adoptando.* Quòd si Deus hominem non habentem gratiam raperet ad visionem beatam; eum raperet ut hæredem, sed non ut filium etiam adoptivum.

XIX. Si tandem objicias. Gratia se solâ sinè acceptatione extrinseca Dei non sufficit ad remittendum peccatum; ergo neque ad constituendum filium Dei adoptivum.

Respondeo, neg. ant. de quo dicemus infra. Cùm enim per voluntariam susceptionem gratiæ excludatur voluntas perseverandi in privatione gratiæ, ex qua erat in statu peccati, excluditur absque ullo extrinseco peccatum: sicut positâ luce excluduntur tenebræ. Sed de hoc infra

§. IV.

Aliqua Quæsita resolvuntur.

XX. Quæres primò: An adoptare creaturam rationalem in filium sit proprium alicujus divinæ Personæ?

Respondeo, adoptare creaturam rationalem, cùm sit opus ad extra, non esse proprium alicujus Personæ divinæ, ut distinctæ ab aliis, sed commune toti Trinitati. Ita S. Thomas 3. *p. q.* 23. *a.* 2. his verbis: *Hæc est differentia inter filium Dei adoptivum, & naturalem; quòd Filius Dei naturalis est genitus, non factus: filius autem adoptivus est factus, secundùm illud Joan.* 1. Dedit eis potestatem, filios Dei fieri. *Dicitur tamen quandoque filius adoptivus esse genitus, propter spiritualem regenerationem, quæ est gratuita, non naturalis. Unde dicitur Jacobi* 1. Voluntariè genuit nos verbo veritatis. *Quamvis autem generare in divinis sit proprium Personæ Patris; tamen facere quemcumque effectum in creaturis est commune toti Trinitati, propter unitatem naturæ: quia ubi est una natura, oportet, quòd sit una virtus, & una operatio.*

tio. Unde Dominus dicit Joan. 5. Quæcumque Pater facit, hæc Filius similiter facit. *Et ideo adoptare homines in filios Dei, convenit toti Trinitati.* Ita S. Thomas, qui tamen ibid. *ad* 3. addit, quòd *Adoptatio licèt sit communis toti Trinitati, appropriatur tamen Patri, ut auctori; Filio, ut exemplari; Spiritui Sancto, ut imprimenti in nobis hujus similitudinem exemplaris.*

XXI. Nec dicas primò. Ejus solùm est adoptare, cujus est generare filios: sed solius Patris est generare filium; ergo solius Patris est adoptare — Secundò. Per adoptionem efficimur fratres Christi, secundùm illud Roman. 8. v. 29. *Ut sit ipse Primogenitus in multis fratribus.* Fratres autem dicuntur, qui sunt Filii unius Patris: unde & Dominus dicit, Joan. 20. v. 17. *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum;* ergo solus Pater Christi habet filios adoptivos.

XXII. Nam respondet S. Thom. a. 2. citato ad 1. *Quòd omnes personæ humanæ non sunt unius naturæ secundùm numerum; ut oporteat, unam esse operationem tantùm, & unum effectum, sicut accidit in divinis.* Et ideo non sequitur: solus Pater potest generare; ergo solus Pater potest adoptare. Quia adoptatio, cùm sit effectus ad extra, debet esse communis omnibus Personis, quarum est una operatio, & unus effectus ad extra — Ad secundum (respondet idem S. Doct. ibi.) *Dicendum, quòd nos per adoptionem efficimur fratres Christi, quasi eumdem Patrem habentes cum ipso: qui tamen alio modo est Pater Christi, & alio modo est Pater noster. Unde signanter Dominus, Jon.* 20. *seorsum dixit*, Patrem meum, *& seorsum dixit*, Patrem vestrum. *Est enim Pater Christi naturaliter generando, quod est proprium sibi: est autem Pater noster, voluntariè aliquid faciendo, quod est commune sibi, & Filio, & Spiritui Sancto: & ideo Christus non est Filius totius Trinitatis, sicut nos.*

XXIII. Quæres secundò: Cùm adoptio sit instituta in defectum filiationis naturalis, cur Deo, qui habet Filium naturalem, assignamus filios adoptivos? Rursus: Cum aliquis adoptetur in filium, ut in hæreditate patri succedat; cur Deus, qui nunquam decedit, adoptat Flios?

Utrique quæsito respondet S. Thomas citatâ 3. *p. q.* 23. *a.* 1. *ad* 2. *&* 3. Ad primum enim dicit, quòd adoptio in humanis est ad supplendam indigentiam; in Deo autem est *ad communicandam suæ perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas divina omnibus creaturis, secundum quamdam similitudinem: ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundùm illud Rom.* 8. *v.* 29. Quos præscivit, conformes fieri imaginis Filii sui.

Ad secundum quæsitum respondet: *Quòd bona spiritualia possunt simul à pluribus possideri, non autem bona corporalia. Et ideo hæreditatem corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti: hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiunt sinè detrimento patris semper viventis. Quamvis posset dici, quòd Deus decedit, secundùm quòd est in nobis per fidem, ut incipiat in nobis esse per speciem: sicut Glossa* (ordin.) *dicit, Rom.* 8. *super illud:* Si filii, & hæredes.

XXIV. Quæres tertiò: Utrum adoptari sit proprium creaturæ rationalis?

Respondet S. Thom. 3. p. qu. 23. laudatâ a. 3. *Quòd adoptari convenit soli creaturæ rationali, non tamen omni; sed solùm habenti caritatem, quæ est diffusa in cordibus nostris, ut dicitur, Rom.* 5. *& ideo Rom.* 8. *Spiritus Sanctus dicitur, Spiritus adoptionis filiorum.* Probat hoc S. Doctor hâc pulcherrimâ doctrinâ: *Filiatio adoptionis est quadam similitudo filiationis naturalis: Filius autem Dei naturaliter procedit à Patre, ut Verbum intellectuale, unum cum ipso Patre existens. Huic ergo Verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Uno quidem modo secundùm rationem*

Digitized by Google

nem formæ, non autem secundùm intellectualitatem ipsius: sicut forma domus exteriùs constituta assimilatur verbo mentali artificis, secundùm speciem formæ, non autem secundùm intellectualitatem; quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo Verbo æterno assimilatur qualibet creatura, cùm sit facta per Verbum. Secundo modo assimilatur creatura Verbo, non solùm quantùm ad rationem formæ, sed etiam quantùm ad intellectualitatem ipsius; sicut scientia, quæ fit in mente discipuli, assimilatur verbo, quod est in mente magistri. Et hoc modo creatura rationalis, etiam secundùm suam naturam, assimilatur Verbo Dei. Tertiò modo assimilatur creatura Verbo Dei æterno secundùm unitatem, quam habet ad Patrem; quod quidem fit per gratiam, & caritatem: unde Dominus orat, Joan. 17. Sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus. *Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilatis debetur hæreditas æterna.* Hæc D. Thom. qui ibi *ad* 3. addit: quòd estò *adoptio propria sit solius creaturæ rationalis: quia tamen non est proprium consequens naturam, sed consequens gratiam, cujus natura rationalis est capax: ideo non oportet, quòd omni rationali creaturæ conveniat, sed quòd omnis rationalis creatura sit capax adoptionis.*

Hinc fit, quòd Angelì, utpote creaturæ rationales perfectæ, capaces sunt filiationis adoptivæ Dei. Unde *Job.* 1. *v.* 6. dicitur: *Quadam autem die cùm venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino:* ubi filii Dei intelliguntur Angeli. Non quia filiatio adoptionis *ipsis primò conveniat: sed quia ipsi primò adoptionem filiorum receperunt;* ut docet S. Thom. citato *a.* 3. *ad* 2.

DUBIUM V.

Utrum Gratia Habitualis sit realiter idem cum Caritate.

§. I.

Resolutio.

I. PRocedit præsens quæsitum de gratia, & habitu caritatis, non verò de habitu fidei, & spei: quia cùm de fide sit tenendum, hos duos habitus remanere in peccatore, in quo non est gratia, ut statuit Trident. *Sess.* 6. *cap.* 15. & *Can.* 28. certum est, à gratia realiter distingui, cùm realiter à gratia separati existant. Procedit etiam de gratia habituali, quæ est interior renovatio, & sanctificatio animæ; non verò de actuali, & transeunte, quâ anima non justificatur, sed solùm ad justificationem disponitur.

II. Quidam, ut refert S. Thom. hàc 1. 2. *q.* 110. *a.* 3. & *Q.* 27. *de Verit. a.* 2. posuerunt, idem esse gratiam, & virtutem, seu caritatem secundùm essentiam; sed differre solùm secundùm rationem: ut gratia dicatur, secundùm quòd facit hominem Deo gratum, vel secundùm quòd gratis datur; virtus autem, seu caritas, secundùm quòd perficit ad benè operandum: & hoc sensisse videtur Magister in 2. *dist.* 26. Quam opinionem amplexus fuit Scotus, & sequuntur ejus discipuli, Durandus, multique ex Societate. Sed gratiam distingui realiter à caritate, tanquam probabilius, docet S. Thom. citatis locis, & cum eo omnes ejus doctrinæ Sectatores. Quare

III. Dico. Gratia habitualis, & habitus caritatis realiter distinguuntur. Videtur magis consonum modo loquendi Scripturæ, & Conciliorum: cùm enim loquuntur de gratia, & caritate, de illis, tanquam de duobus donis distinctis, loquuntur; ut Roman.

5. v. 5.

5. v. 5. *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Super quæ S. Thom. Qu. 27. citatâ *de Verit. art. 2. in arg.* Sed contra: *Ergo* (inquit) *datio Spiritus Sancti præcedit caritatem, sicut causa effectum: sed Spiritus Sanctus datur secundùm aliquod donum suum; ergo aliquod donum est in nobis, quod præcedit caritatem, & hoc non videtur esse aliud, quàm gratia; ergo gratia est aliud, quàm caritas*. Hoc idem confirmat S. Thomas, tùm ibi, tùm hâc *q. 110. a. 3.* in arg. *Sed contra*. Quia S. Augst. *l. de Dono persever. c. 16.* dicit, quòd *Gratia prævenit caritatem*. Loqui autem Augustinum de gratia, quæ est donum habituale, constat; quia loquitur de gratia, quæ est etiam in parvulis: sed nihil præcedit seipsum; ergo gratia non est idem, ac caritas.

IV. Confirmatur, ostendendo Scripturam loqui de gratia, & caritate, tanquam de duobus donis distinctis. 2. *Cor. 13. v. 13.* dicitur: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei &c.* & 1. ad Timoth. 1. v. 14. *Superabundavit autem gratiâ Domini nostri cum fide, & dilectione*; ubi gratiam à caritate distingvi insinuatur, sicut à fide: cùm ergo realiter distinguatur à fide; ergo consequens est, ut realiter etiam distinguatur à dilectione. Concilium quoque Tridentinum, *Sess. 6. cap. 7.* ubi docet, hominem justificari *per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*: quòd in justificatione *hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & caritatem*. Can. 11. ubi damnat, qui dixerit, hominem justificari *exclusâ gratiâ, & caritate*, secundùm proprietatem locutionis dogmaticæ intelligendum est, accipere gratiam, & caritatem, tanquam duo diversa dona.

V. Urgetur hoc magis. Priùs est, animam diligi à Deo, quàm animam diligere Deum, ut docet S. Joann. Ep. 1. c. 4. v. 10. *In hoc est caritas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos*; ergo priùs est, Deum diligendo infundere donum in anima, quo fiat objectum dilectionis divinæ (quia Deus amando non supponit, sed facit objectum amabile, & bonum, ut supra *Dub. 1.* ostendimus) quàm animam per caritatem diligere Deum: sed donum, quo anima fit objectum divinæ dilectionis supernaturalis, est gratia; ergo gratia est prior, & distincta à caritate.

VI. Probo nunc ratione S. Thomæ citatis locis sub hac formâ. Caritas est virtus in ordine supernaturali; ergo debet supponere subjectum, in quo est, in esse naturæ in tali ordine jam constitutum; ergo debet in eo supponere gratiam, quæ in ordine supernaturali obtinet locum naturæ, ut diximus. Prior consequ. prob. *Virtus est* (inquit Philosophus 7. Phys. text. 17.) *quadam dispositio perfecti: dico autem perfectum, quod est dispositum secundùm naturam*; ergo (subjungit D. Tho.) *virtus uniuscujusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam praexistentem; quando scilicet unumquodque sic est dispositum, secundùm quòd congruit sua natura*.

Explicat autem hoc S. D. hoc discursu à pari. Virtutes acquisitæ per actus humanos sunt dispositiones, quibus homo convenienter disponitur in ordine ad naturam, quâ homo est, & in qua genitus, & natus; ergo virtutes infusæ, quæ disponunt hominem ad altiorem finem, disponent ipsum convenienter ad altiorem naturam, ad quam elevatus, in qua regeneratus, & renatus est: hæc autem est lumen gratiæ, secundùm quòd dicitur 2. Petri 1. v. 4. *Maxima, & pretiosa vobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*; ergo caritas, quæ est virtus infusa, supponit hominem jam constitutum in esse naturæ in ordine supernaturali per gratiam, & proinde ab hac distinguitur. — Et confirmat S. D.

Lumen

Digitized by Google

Lumen naturale rationis est aliquid, præter virtutes aquisitas, quia disponunt hominem, ut ambulet secundùm lumen naturalis rationis: sed etiam virtutes infusæ disponunt hominem, ut ambulet secundùm lumen gratiæ, quâ renatus est in filium lucis: unde ait Paulus ad Ephes. 5. v. 8. 9. *Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate: Fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitia, & veritate.* Ex quibus concludit S. Tho. *Sicut enim virtutes acquisitæ perficiunt hominem ad ambulandum, secundùm quòd congruit lumini naturali rationis* (& sunt fructus illius.) *ita virtutes infusæ perficiunt hominem ad ambulandum, secundùm quòd congruit lumini gratiæ* (& sunt fructus illius.)

VII. Alia ratio, præcedenti conformis, sumitur ex eodem S. Doctore *Q. 27. de Verit. a. 2.* Rationi consonum est, ut Deus eodem proportionali modo perficiat naturam in ordine supernaturali, quo in ordine naturali: sed in ordine naturæ ita rem constituit, ut primò det illi naturam, deinde potentias, & virtutes agendi, tanquam connexas cum forma, & in ea radicatas: sicut terræ dedit naturam, per quam sibi competit esse in medio, & hanc naturam sequitur inclinatio in locum medium, deinde motus ad tale medium, nisi detineatur; ergo naturam sublevans ad divinum ordinem, primò dat formam, quâ constituatur in esse divino cum jure ad divinas operationes, & finem supernaturalem; & hæc est gratia gratum faciens: deinde virtutes operativas, ipsi gratiæ tanquam essentiæ, & radici conjunctas. *Et ideo* (concludit S. Tho. laudato loco) *sicut in rebus naturalibus est aliud natura ipsa, quàm inclinatio naturæ, & ejus motus, vel operatio: ita & in gratuitis est aliud gratia à caritate, & cæteris virtutibus. Et quòd hæc comparatio sit rectè accepta, patet per Dionys. in 2. cap. Cœlest. Hierarch. ubi dicit, quòd non potest aliquis habere spiritualem operationem, nisi priùs esse spirituale accipiat: sicut nec operationem alicujus naturæ, nisi priùs habeat esse in natura illâ.*

VIII. Respondebis, comparationem hactenus factam non tenere: quia forma, quæ dat esse naturale, est substantialis: & ideo ex hoc illi repugnat se ipsâ esse principium immediatum operandi in illo ordine. At gratia, quæ dat esse supernaturale, est accidens: & ideo sicut calor, quia est accidens, dat esse calidum, & simul est principium calefactionis immediatum; ita gratia dabit simul esse supernaturale, & erit principium operationum in tali ordine.

IX. Sed contra primò. Nam licèt gratiæ, ex quo est accidens, non repugnet esse immediatum operationis principium; ex quo tamen est participatio divinæ naturæ per se primò data, ut constituat per modum naturæ hominem in ordine supernaturali, hoc illi repugnat. Sanctus enim Tho. non solùm probat, naturam in ordine naturali distingui à suis virtutibus, quia illa est in genere substantiæ, & istæ accidentis; sed etiam, quia natura per se primò respicit esse, tanquam suum actum, virtutes autem per se primò respiciunt operationem: oportet autem, potentias secundùm actus diversificari, ut docet *Q. de Spir. creat. a. 11.* Unde sicut propter diversitatem operationum, ad quas per se ordinantur, distinguuntur potentiæ invicem: ita multò magis debent distingui à natura, quæ per se respicit actum alterius generis, nempe, *esse*: cùm ergo gratia, tanquam natura in ordine supernaturali, respiciat primò *esse* in tali ordine, non potest per se respicere operationem in tali ordine. Nec est simile de calore: nam calor est accidens supponens naturam, non verò est accidens constituens naturam, & dans primum esse, sicut est gratia in ordine supernaturali.

X. Con-

Digitized by Google

X. Contra secundò. Etsi gratia sit accidens, non tamen est principium immediatum intelligendi in ordine supernaturali, sed id præstat mediâ fide, vel lumine gloriæ; ergo multò minùs erit principium proximum diligendi Deum in eodem ordine; cùm vis intelligendi proximior sit naturæ, quàm vis appetendi: vis enim appetitiva oritur à natura, mediâ vi intellectivâ. Quare D. Thomas *1. p. q. 19. a. 1.* probat, in Deo esse vim volitivam, quia in eo est vis intellectiva.

§. I I.

Argumenta Contraria.

XI. PRimò objiciunt Scotistæ, & alii. Scripturæ, & Patres, & Concilia, omnia, quæ attribuuntur gratiæ, nempe, justificare, expellere peccatum, facere amicum Dei, attribuunt etiam caritati; ergo ea considerant tanquam unum, & idem. Ant. probant. Nam 1. *Petri* 4. *v.* 8. dicitur: *Caritas operit multitudinem peccatorum.* 1. Joan. 4. v. 16. *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Joan. 14. v. 23. *Si quis diligit me... Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Et Lucæ 7. v. 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Concilium etiam Trident. *Sess.* 6. *c.* 7. dum numerat causas justificationis, meminit caritatis, nullam gratiæ mentionem faciens.

XII. Respondeo, omnia, quæ tribuuntur gratiæ, tribui etiam caritati; non quia idem realiter sint, sed quia sunt invicem connexæ. Nam, vel loquimur de actu caritatis; & hic est ultima dispositio ad gratiam: & in hoc sensu exponendi sunt textus *Joann.* 14. & *Lucæ* 7. Vel sermo est de habitu caritatis; & hic, utpote proprietas inseparabilis gratiæ, gratiam semper comitatur: & sic exponi debent textus ex 1. *Petri* & 1. *Joan.* Quemadmodum cùm Paulus 1. *Cor.* 13. *v.* 4. *&c.* dicit: *Caritas patiens est, benigna est &c.* non facit sensum, quòd caritas, patientia, benignitas, & aliæ virtutes sint unus, & idem habitus: sed quòd caritatem, ut radicem, sequantur, & comitentur. Cæterùm quòd Scriptura distinguat caritatem à gratia, ostendimus §. præcedente. Quòd verò dicitur de Tridentino, satis ex dictis ibi apparere poterit; quòd si citatis verbis gratiæ non meminit, meminerat superioribus, dicens: *Verè Justi nominamur, & sumus, justitiam in nobis recipientes &c.* Et dum ait, quòd *in justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, caritatem*, indicat quidem, hæc omnia comitari justitiam, seu gratiam: sed formalem justificationem à peccato, per gratiam præstitam, supponere.

XIII. Objiciunt secundò. Ideo caritas deberet à gratia realiter distingui; quia cùm sit virtus supernaturalis, debet supponere hominem elevatum ad illum ordinem per gratiam, tanquam per naturam: sed hæc ratio non urget: nam fides, & spes sunt virtutes supernaturales, & tamen non supponunt hominem elevatum per gratiam, cùm maneant in peccatore; ergo licèt &c.

XIV. Respondeo primò, quòd si hic discursus valet, convincet, quòd in homine non elevato per gratiam, possit etiam esse virtus caritatis, sicut possunt esse fides, & spes. Respondeo ergo, dist. min. cùm maneant in peccatore, in ratione habitus, con. min. In ratione virtutis, nego min. Fides ergo, & spes manent in peccatore, non in ratione virtutis supernaturalis (sic enim debent supponere hominem elevatum per gratiam) sed in ratione habitus supernaturalis remotè disponentis ad gratiam. At caritas ex suo essentiali conceptu est virtus supernaturalis: & ideo debet semper supponere subjectum in eo ordine jam perfectum.

Ratio

Digitized by Google

Ratio autem, quare habitus supernaturales, dum non habent statum virtutis, non debeant supponere naturam jam constitutam, in qua radicentur, in illo ordine, hæc est. Quia habitus supernaturales, dum non sunt in statu virtutis, se habent solùm ut dispositiones remotæ ad gratiam, seu naturam supernaturalem; dispositiones autem remotæ, & præviæ non debent in subiecto supponere naturam, ad quam illud præparant, & disponunt: at virtutes supernaturales, ut tales, cùm sint dispositiones subjecti jam secundùm naturam perfecti, debent, & supponere naturam, & convenienter ad illam ipsum disponere ad operandum: unde se habent ut proprietates, & quasi inclinationes sequentes ad naturam. Et hoc est, quod supra dicebamus cum D. Thom. Q. 27. *de Verit. a.* 2. quòd *Sicut in rebus naturalibus est aliud natura ipsa, quàm inclinatio naturæ, & ejus motus, vel operatio: ita & in gratuitis est aliud gratia à caritate, & à cæteris virtutibus*.

XV. Objiciunt tertiò. Illud donum est gratia, per quod digni reddimur ad vitam æternam habendam: sed hoc habemus per caritatem, dicente Christo, Joann. 14. v. 21. *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum*; ergo caritas est ipsa gratia.

Confirm. primò. Augustinus dicit, quòd sola caritas est, quæ dividit inter filios Regni, & filios perditionis; cætera enim dona sunt bonis, malisque communia: sed gratia est, quæ distinguit inter filios Regni, & filios perditionis; ergo caritas est gratia. Unde *lib. de Gratia Christi cap.* 20. vocat eam radicem omnium bonorum.

Confirmatur secundò. Caritas dicitur forma omnium virtutum: sed forma omnium virtutum est gratia; ergo caritas est gratia.

XVI. Respondeo ex D. Tho. Q. 27. *de Verit. a.* 2. *ad* 4 quòd *Caritas non sufficeret ad merendum bonum æternum, nisi præsupposita idoneitate merentis, quæ est per gratiam: aliter enim dilectio nostra non esset tanto præmio condigna*. Unde, ut homo diligendo Deum mereatur per opera caritatis Regnum æternum; prærequiritur, quòd sit à Deo dilectus, factusque Dei amicus, eique gratus per gratiam: quia, ut superiùs diximus, prius est, quòd Deus diligat nos per gratiam, faciendo nos sibi gratos, quàm quòd nos diligamus Deum per caritatem: *Sicut priùs est causa sanitatis, quàm ipsa sanitas in sanitatis subjecto; & tamen sanum priùs significat habentem sanitatem, quàm sanitatis causam*, ut docet D. Tho. citatus *ad* 3.

XVII. Ad primam Confirmationem respondet D. Tho. citato loco ad 6. *Dicendum, quòd hoc, quòd caritas sola distinguat inter filios perditionis, & Regni, convenit ei, inquantùm non potest esse informis, sicut aliæ virtutes. Unde per hoc non excluditur gratia, quâ ipsa caritas formatur*. Pro quorum explicatione

XVIII. Ad secundam Confirm. respondeo cum eodem S. Thoma in 2. dist. 26. q. 1. a. 4. ad 5. *Quòd caritas alio modo dicitur forma virtutum, quàm gratia. Caritas enim est forma virtutum ex parte actus; inquantùm scilicet omnes actus virtutum in suum finem convocat, eò quòd ejus objectum est finis ultimus. Sic enim est in omnibus potentiis, & actibus ordinatis, quòd illa, quæ altiorem finem respicit, largitur formam arti, quæ sub ipsa est, cujus actus in suum finem ordinatur; sicut patet, quia Gubernator ostendit factori navis, qualis debeat esse formatimonis: unde caritas informat alias virtutes, sicut virtus virtutem. Sed gratia informat per modum originis; quia scilicet ex ipsa gratiâ quodammodo formaliter oriuntur habitus virtutum, per diversas potentias diffusi; illud autem, quod ab alio oritur, formam, & speciem ab eo trahit, & in suo vigore consistit, quamdiu origini continuatur: & ideo non oportet, quòd gratia sit idem, quod caritas, quamvis caritas nunquam possit esse sinè gratiâ*.

Digitized by Google

XIX. Objiciunt quartò. Si gratia, & caritas invicem realiter distinguerentur, possent realiter invicem separari, saltem per Dei absolutam potentiam: sed hoc dici nequit; ergo &c. Min. probatur primò. Si alicui infunderetur gratia sinè caritate, esset Deo gratus, acceptus, filius eius adoptivus; & tamen non esset Deo amicus, quod videtur absurdum. Secundò. Si alicui infunderetur caritas sinè gratiâ, ille nec damnaretur, cùm nullum haberet peccatum; hoc enim cum caritate est impossibile; nec salvaretur; quia cum non esset filius adoptivus, non esset capax hæreditatis Dei.

XX. Respondeo, data majori, de qua multi dubitant, neg. minor. Ad primam ejus probat. dico, quòd ille, cui infunderetur gratia sinè caritate, esset Dei amicus radicaliter, & exigitivè: quia haberet gratiam, cui, ut principio radicali, debetur principium diligendi Deum. Vel esset Dei amicus à Deo amatus, & dilectus per gratiam; sed non esset Dei amicus amans, & dilector Dei formaliter: quia non haberet proximum principium inclinans voluntatem ad Deum diligendum. Quamvis dici posset, quòd aliquando etiam posset Deum diligere; non per habitum caritatis, quem non haberet, sed per specialem Spiritus Sancti motionem, quæ homini Deo grato non deesset: quâ dilectione, licèt non connaturali modo, & adeo perfectè, posset mereri vitam æternam, & salvari.

Ad secundam probat. vel dico, casum illum esse impossibilem: quia estò Deus possit facere, ut existat essentia sinè proprietatibus; non potest tamen facere, ut existat proprietas sinè essentiâ, maximè si proprietas sit vitalis. Quare, sicut non potest fieri, ut existat voluntas sinè animâ: ita nec quòd existat habitus caritatis sinè gratiâ. — Vel admissa hypothesi tanquam possibili, dico, quòd estò ille homo, carens habituali gratia, non foret satis idoneus idoneitate personæ (quia deesset illi dignitas personæ, quæ est conditio necessaria ad meritum de condigno ex parte operantis) ad merendum vitam æternam; quia non esset intrinsecè, & propriè filius Dei, nec haberet naturam Dei participatam, unde non deberetur ei vita æterna tanquam hæreditas: ei tamen deberetur ut merces operario promissa, debito tamen inferiori ad meritum de condigno. Quia, ut supra cum D. Tho. *Qu. 27. de Verit. art. 2. ad 4.* dicebamus: *Caritas non sufficeret ad merendum* (de condigno) *bonum æternum, nisi præsupposità idoneitate merentis, quæ est per gratiam: aliter enim dilectio nostra, non esset tanto præmio condigna.* Et hujusmodi homo esset quidem formaliter dilector, sed non formaliter intrinsecè dilectus, Deove gratus, & naturam Dei participans.

§. III.

Quomodo Virtutes effluant à Gratia.

XXI. Ex hactenus dictis sequitur, caritatem, aliasque virtutes infusas comparari ad gratiam, sicut proprietates ad naturam. Quia verò proprietates effluunt à natura, videndum modò est, quo genere effluxus virtutes emanent à gratia habituali: an effluxu solùm morali, an verò physico.

XXII. Dico. Doctrinæ, & menti S. Thomæ conformius videtur, gratiam habitualem ita esse radicem, seu principium radicale virtutum supernaturalium; ut juxta exigentiam status, & capacitatem subjecti simul cum ea infundantur, & ab ea deriventur: non moraliter solùm, sed vel physicè, vel modo quodam ad effluxum physicum accedente. Hoc enim significat S. Doctor hîc *q. 110. a. 4. ad 1. & 2.* & *Q. 27. de Verit. a. 5. ad 17.* & alibi: partim dum gratiam ad virtutes comparat, sicut animam ad potentias, sicut lumen naturalis rationis

tionis ad virtutes acquisitas; partim dum dicit, quòd à gratia virtutes *derivantur*, *fluunt*, *effluunt*, *oriuntur*: quæ verba plusquàm effluxum moralem significant. Accedit: quòd talem effluxum gratiæ tribuere, non est contra naturam gratiæ vel virtutum; & deservit ad meliùs percipiendam naturam gratiæ, & ad reducendos omnes habitus supernaturales ad unum principium.

XXIII. Sed dices primò cum Suarez, & aliis. Sunt aliqui habitus supernaturales, qui sinè gratiâ interdum infunduntur, & sinè eâ conservantur, ut habitus fidei, spei; ergo non possunt dici emanare phyisicè à gratia: cùm effectus, qui physicè ab aliqua causâ emanat, nequeat fieri, aut conservari sinè illâ.

XXIV. Dices secundò. Potentiæ, quæ physicè derivantur ab aliqua natura, insunt omnibus habentibus illam naturam: non omnes autem virtutes insunt omnibus habentibus gratiam; cùm Beati habeant gratiam, & non fidem, neque spem; ergo &c.

XXV. Dices tertiò. Lumen gloriæ, quamvis supponat gratiam, non tamen à gratia profluit; ergo idem dicendum de virtutibus.

XXVI. Dices quartò. Positâ gratiâ ut radice physica virtutum, jam dici debebit, gratiam esse qualitatem de genere activo, quod supra rejecimus. Insuper sequeretur, virtutes sic proportionari gratiæ, ut non augerentur, nec minuerentur, nisi eâ auctâ, vel diminutâ: sed hoc falsum est; cùm fides, & spes augeri possint per suos actus ferventiores, etsi gratia, & caritas sint remissæ; ergo &c.

XXVII. Hæc tamen non obstant: nam si benè considerentur, æquè militant contra effluxum moralem. Unde ad primum dico, quòd fides, & spes sumi possunt, & secundùm substantiam habitus, & secundùm rationem virtutis. Secundùm primum non sunt proprietates gratiæ, nec ab illa effluunt, sive physicè, sive moraliter: quoad secundum autem, & ut coniunctam habent caritatem, proprietates gratiæ sunt, & ab ea physicè effluunt.

XXVIII. Ad secundum dico, verum esse assumtum, quando natura illa habet unicum statum; & emanatio proprietatis, sive physica, sive moralis non impeditur. Secus si habeat diversos status, & in uno statu adsit impedimentum. Cùm ergo gratia altum statum habeat hìc in via, ac in Patria; & subiectum, quod hìc in via non est impeditum, nec incapax fidei, & spei, sit impeditum in Patria à claritate visionis: ideo fides, & spes, quæ à gratia in statu viæ effluunt, in statu Patriæ effluere nequeunt, nec physicè, nec moraliter. Qua ratione eadem gratia in nobis radicat filiationem adoptivam, quam in Christo, qui ratione suppositi incapax est, non radicat.

XXIX. Ad tertium, nego ant. Nam lumen gloriæ estò non effluat à gratia in statu viæ, ubi habet statum adhuc imperfectum, ratione subjecti; ab illa tamen effluit in statu Patriæ, ubi habet statum perfectum, & consummatum. Vel, si velis, admisso ant. neg. conf. & paritatem. Nam virtutes, & mediantibus illis gratia sunt principia benè vivendi, & ad terminum tendendi. At lumen gloriæ est præmium: præmium autem non emanat ab aliquo, quod in operante sit, sed datur à præmiante.

XXX. Ad quartum respondeo, gratiam esse qualitatem de genere activo radicali, & mediato, sicut naturam; non verò de genere activo proximo, & immediato. Ita S. Thom. *Qu.* 27. *de Verit. art.* 5. *ad* 17. & hâc *qu.* 110. *art.* 4. *ad* 1. his verbis: *Est enim gratia principium meritorii operis, mediantibus virtutibus: sicut essentia animæ est principium operum vitæ, mediantibus potentiis*. Quod repetit in 2. dist. 26. a. 5. ad 1. *Quamvis non immediatè gratia ad opus referatur; tamen est per se causa operis meritorii*,

Digitized by Google

licèt mediante virtute. — Ad id verò, quod additur, dico, quòd dum fides augetur, vel diminuitur non auctâ, vel diminutâ gratiâ; hoc non habet, prout à gratia effluit, sed ab alia causâ. Imò proportio, quæ debet esse inter naturam, & proprietates, non est; ut dum augentur intensivè, vel minuuntur proprietates, augeatur, vel minuatur natura: sed quòd à natura talis, vel talis speciei, oriantur tales, vel tales specie proprietates.

DUBIUM VI.

In quo, ut in Subjecto Immediato, sit Gratia Habitualis.

§. I.

Resolutio Dubii.

I. Ista *quæstio* (inquit S. Tho. hâc qu. 110. a. 4.) *ex præcedente dependet. Si enim gratia sit idem, quod virtus, necesse est, quòd sit in potentia animæ: nam potentia animæ est proprium subjectum virtutis.... Si autem gratia differt à virtute, non potest dici, quòd potentia animæ sit gratiæ subjectum: quia omnis perfectio potentiæ animæ habet rationem virtutis.* Idem dicit Q. 27. *de Verit. a. 6.* Procedit autem Quæstio de Gratia habituali: nam de gratiis actualibus, quæ regulariter dantur ad operandum, certissimum est, esse, tanquam in subjecto, in illis potentiis, quas elevant ad supernaturaliter operandum.

II. Scotus ergo, qui caritatem à gratia habituali non distinguit, nisi secundùm munera, ut Dubio præcedente vidimus, ponit gratiam, sicut & caritatem in voluntate, ut subjecto immediato. At S. Thomas, ejusque Discipuli, qui realiter distinguunt gratiam à caritate, dicunt, subjectum immediatum, in quo gratia recipitur, esse animam, seu essentiam animæ. Unde

III. Dico. Immediatum subjectum gratiæ sanctificantis est ipsa anima rationalis essentia. Ita S. Thomas citatis locis, cujus ratione probatur sic. Sicut secundùm potentiam intellectivam homo participat cognitionem divinam, per virtutem fidei, & secundùm potentiam voluntatis amorem divinum, per virtutem caritatis; ita etiam secundùm animam participat secundùm quamdam similitudinem naturam divinam, per quamdam regenerationem, & recreationem: sed fides, & caritas, quæ sunt participationes intellectus, & voluntatis divinæ, resident, una in intellectu, altera in voluntate, ut in subjecto immediato; ergo gratia, quæ est participatio naturæ divinæ, ut natura est, debet in ipsa natura, nempe, anima rationali, ut in subjecto immediato, recipi.

IV. Confirmatur primò. Per gratiam regeneramur, ac renascimur in filios Dei, & novum esse in ordine supernaturali accipimus: sed generatio per priùs terminatur ad essentiam, quàm ad potentias; ergo gratia per priùs est in essentia animæ, quàm in potentiis.

V. Confirm. secundò. Ex mente SS. PP. gratia est vita animæ, sicut anima est vita corporis: sicut enim in ordine naturali corpus primò vivit per animam; ita in ordine supernaturali anima primò vivit vitâ gratiæ: sed anima immediatè subjectatur in corpore, cui primò vitam communicat, & quod per illam primò vivit; ergo & gratia immediatè subjectatur in anima, cui primò vitam supernaturalem communicat, & quæ per illam in illo ordine primò vivit.

VI. Confirmatur tertiò. Gratia per se datur ad esse, ut supra vidimus: caritas verò datur per se ad operari; ergo gratia immediatè subjectatur in anima, quæ datur ad esse, & caritas in voluntate, quæ per se datur ad operari. Nam forma, & subjectum debent invicem proportionari, ergo gratia, quæ datur ad esse, debet immediate

Digitized by Google

mediatè recipi in eo, quod per se respicit esse, ut per illam elevetur ad nobilius esse: caritas verò, quæ datur ad operari, debet recipi in eo, quod datur ad operari, ut per illam elevetur ad nobiliorem operationem.

VII. Explicatur magis. Ibi, ut in subjecto proprio, residet forma, ubi est ejus effectus formalis; quia effectus formalis formæ nil aliud est, quàm ipsa forma ut communicata: sed effectus formalis gratiæ est in anima: est enim dare esse, & vitam supernaturalem, seu esse principium radicale operationum supernaturalium: esse autem primò, & per se convenit animæ; esse gratum primò, & per se respicit subjectum, seu personam, non operationes; esse principium radicale proprium est naturæ, non potentiarum; ergo &c.

VIII. Secundò probatur hoc discursu. Anima, seu animæ essentia non minùs est capax perfectionis supernaturalis, quàm ejus potentiæ; & omnino decet, quòd sicut voluntas hominis est justa, sancta, Deo grata; ita animæ ipsius essentia sit formaliter spiritualiter pulchra, sancta, justa, & Deo grata: sed propter hoc in potentiis animæ aliquæ virtutes immediatè recipiuntur; ergo, ob eamdem rationem, aliquis habitus infusus supernaturalis debet recipi immediatè in anima, qui nil aliud esse potest, quàm gratia habitualis: quæ primò dat esse, & vivere vitâ supernaturali, sicut anima primò dat esse, & vivere vitâ naturali. *Oportet ergo dicere, quòd gratia sit in essentia animæ perficiens ipsam, inquantùm dat ei quoddam esse spirituale, & facit eam, per quamdam assimilationem, consortem divinæ naturæ, ut habetur 2. Petri 1. sicut virtutes perficiunt potentias ad rectè operandum.* Ita concludit S. Thom. Q. 27. *de Verit. a. 6.*

§. II.

Rationes Contrariæ.

IX. Primò objicies. In eodem subjecto debent esse gratia, & gloria, cùm gloria nihil aliud sit, quàm gratia consummata: sed gloria non est immediatè in essentia animæ, sed, vel in intellectu, juxta opinionem ponentem beatitudinem formalem in actu visionis Dei; vel in voluntate, in sententia collocante beatitudinem in actu amoris Dei; ergo &c.

X. Respondeo, neg. maj. Ad hoc, quod additur, nempe, quòd gloria est gratia consummata, distinguo. Ita ut gloria sit finis, & terminus, ad quem gratia, & operationes ab ipsa radicatæ ultimò tendunt, & in quo consummantur, concedo. Secus, nego. Beatitudo ergo est gratia consummata, quatenus gratia in ea suum finem, suamque potissimam operationem, ad quam elevabat, & disponebat in hoc seculo naturam, consecuta est. Non oportet tamen, quòd illa finis consecutio, seu potissima operatio in eodem subjecto immediato sit, in quo est gratia. Imò sicut unaquæque res perficitur, & consummatur illâ suâ operatione immanente, quæ est consecutio finis; nec tamen illa operatio est immediatè in substantia rei, sed in ejus potentia operativâ: ita gratia in substantia animæ existens, cùm ordinetur ad beatificam visionem, tanquam ad sui ultimam perfectionem, hoc ipso perficitur, quòd beatifica illa visio advenit; non oportet tamen, eam esse in eodem subjecto immediato, in quo est gratia.

Ex his solvitur, quod aliis verbis objicitur, nempe: gratia respondet gloriæ; ergo debet habere idem subjectum — negari enim debet conf. Nam non est necesse, ut sibi invicem respondeant ex parte subjecti proximi, seu immediati: sed gratia respondet gloriæ, inquantùm gratia dat jus ad glo-

Digitized by Google

gloriam: gloria est finis, ad quem ultimò datur gratia, & quò maior est gratia, eò major erit gloria. Gloria quoque respondet gratiæ, sicut fructus respondet virtuti seminis: & per consequens tanta est, quantam gratia per bonas operationes, quas mediis potentiis, & virtutibus in hac viâ exercuit, promerita est.

XI. Secundò objicies. Si gratia esset in anima, ut in subjecto immediato, priùs faceret gratam, & meritoriam actionem intellectus, quàm voluntatis: quia sicut priùs oritur ab anima intellectus, quàm voluntas; ita actio intellectus prior est actione voluntatis: & propterea, quòd actus fidei esset gratus, & meritorius, antequam accederet ei actus, seu motio voluntatis: sed hoc est falsum, cùm fides solùm meritoria sit, quando per dilectionem operatur; ergo &c.

XII. Respondeo, neg. maj. Quamvis enim actus intellectus, & consequenter fidei, sit prior caritate, sicut intellectus est prior voluntate ordine originis; in ratione tamen grati, & meritorii subsequitur actum caritatis: cùm actus fidei nequeat esse gratus, & meritorius, nisi ex pia affectione erga Deum moveatur per caritatem. Quare actus intellectus est prior actu voluntatis, & posterior illo: prior in ostendendo, & manifestando voluntati objectum: posterior verò in ratione liberi, voluntarii, & meritorii: hoc enim actui intellectus convenire non potest, nisi quoad exercitium moveatur à voluntate. Uno verbo: actus fidei, ut radicatus in gratia, est actio grata, & dilecta in sua radice; non intelligitur tamen actu moraliter actio bona, & meritoria, nisi accedat ei caritatis imperium. Unde ultra perfectionem sibi propriam, quam habet à gratia, accipit perfectionem accidentalem boni, & meritorii à caritate.

XIII. Tertiò objicies. Gratia est habitus; ergo operativus; ergo est in potentia operativâ, & non in anima.

XIV. Respondeo, neg. conf. Non enim omnis habitus datur ad immediatè operandum; sed aliquis etiam ad benè disponendum subjectum in se, ut scilicet benè se habeat in aliquo ordine: & talis habitus sufficit, ut sit operativus solùm radicaliter. Hujusmodi est gratia, quæ cùm ex jam dictis data sit, ut animam elevet per modum naturæ, eamque constituat in esse supernaturali: inde fit, ut sicut anima, quæ est natura, non est nisi principium radicale in ordine naturali; ita gratia non sit nisi principium radicale in ordine supernaturali.

XV. Sed dices. Virtutes emanant à gratia: sed virtutes sunt in potentiis animæ, ut in subjecto; ergo & gratia. Consequ. prob. Quia à subjecto in subjectum realiter distinctum emanatio esse non potest. Licèt enim vera actio, qualis est actio transiens, possit producere terminum extra proprium subjectum, ut patet in calefactione, quæ producit calorem in ligno: actio tamen solùm impropriè talis, qualis est dimanatio, producit terminum intra subjectum suæ dimanationis.

XVI. Respondeo tamen. neg. conf. Ad ejus probat. distinguo ant. A subjecto in subjectum extraneum, & *quod*, con. ant. In subjectum intraneum, & *quo*, nego ant. Verum ergo est, quòd per simplicem dimanationem nequit resultare terminus in diverso subjecto extraneo, seu *quod*, nimirum, suppositaliter distincto à subjecto radicis. Attamen quando subjectum radicis, & termini radicati, estò realiter differant, ad idem tamen suppositum pertinent, benè potest ex uno ad aliud dari dimanatio. Cùm igitur, licèt anima, & voluntas sint duo subjecta *quo*, pertineant tamen ad integritatem unius, & ejusdem subjecti *quod*, nempe, suppositi; ideo quamvis gratia sit in anima, potest radicare caritatem, quæ sit in voluntate.

XVII. Quartò objicies. Gratia, & peccatum, cùm sint contrariè opposita, debent esse in eodem subjecto: sed peccatum est in voluntate; ergo & gratia.

XVIII.

XVIII. Respondeo primò, neg. min. Estò enim omne peccatum sit in voluntate, sicut in causa; non tamen omne peccatum est in voluntate, sicut in subjecto immediato: nam peccatum infidelitatis est in intellectu. Quemadmodum ergo peccatum infidelitatis, quod est in intellectu, expellit gratiam, & caritatem, quæ non sunt in intellectu, & viceversa gratia illud expellit: quare quodvis peccatum mortale non potest expellere gratiam, & hoc ipsum à gratia expelli; quamvis gratia sit in anima, & peccata quædam in voluntate sint, quædam in aliis potentiis?

XIX. Respondeo secundò, dist. min. Peccatum quoad actum, seu actuale, con. min. Sumtum quoad maculam, seu habitualem, nego min. Quamvis ergo peccatum actuale non sit primò, & per se in anima, quia proprio actu committitur, non autem infunditur, sicut gratia, nec contrahitur, sicut originale; ideoque debeat esse in illa potentiâ, à qua proximè proficiscitur: secundùm maculam tamen, ex peccato actuali relictam, in essentia animæ est, eamque fœdam, maculatam, & Deo ingratam reddit: & secundùm hanc maculam peccatum directè, & immediatè opponitur gratiæ. Hæc responsio consonat doctrinæ S. Th. in 2. *dist.* 26. *qu.* 1. *art.* 3. *ad* 4. ubi ait: *Culpa actualis non est per infusionem, vel immissionem, sed per aliquem determinatum actum nobis advenit: & quia omnis operatio respicit determinatam potentiam, quæ est ejus principium; inde est, quòd culpa per priùs est in potentia, quàm in essentia animæ. Gratia autem non acquiritur per actus nostros, sed à superiori infunditur: unde illud, quod superius animæ est, scilicet, essentiam, quæ est origo omnium potentiarum, per priùs respicit.* Videri etiam potest Qu. 27. *de Veritate art.* 6. *ad* 2.

§. III.

An Creatura Irrationalis sit Subjectum capax Gratiæ?

XX. Respondeo negativè. Et constat ex supradictis. *Dub.* 4. §. 4 *num.* 24. ubi ex S. Tho. ostensum est, adoptari in filium Dei esse proprium creaturæ rationalis. Nunc autem probo primò. Gratia, ex dictis, nil aliud est, quàm participatio formalis divinæ intellectualitatis per modum radicis; ergo quod est incapax intellectualitatis, erit incapax gratiæ: sed creatura irrationalis est incapax intellectualitatis; ergo erit incapax gratiæ.

Secundò. Gratia ad nil aliud datur, nisi ut elevet subjectum, illudque reddat aptum videre Deum, & illum amare, ut in se est: sed creatura irrationalis est incapax videre &c. ergo est incapax, ut elevetur per gratiam: quod enim est incapax effectus formalis formæ, est incapax formæ.

XXI. Sed dices primò. Corpus est incapax intelligendi: & tamen est subjectum animæ rationalis, quæ est intelligendi principium; ergo à pari &c.

XXII. Respondeo, discrimen esse, quòd anima rationalis dat non solùm esse intellectivum, sed etiam esse corporeum, vegetativum, & sensitivum, quorum corpus est capax; cùm sit principium operationum corporearum, vel à corpore pendentium. At gratia nullum effectum præstat, qui creaturæ irrationali possit convenire; & operationes, quæ à gratia radicantur, sunt supra omnem naturam corporalem, ejusque capacitatem essentialiter elevatæ: & ideo non potest in natura corporali recipi, qualis est natura irrationalis.

XXIII. Dices secundò. Verbum divinum infinitè dignius est, quàm gratia: & tamen potest uniri cuilibet naturæ corporali, & illam reddere subsi-

Digitized by Google

subsistentem; ergo etiam gratia poterit uniri naturæ irrationali, eamque facere gratam.

XXIV. Respondeo, cò. ant. neg. conf. ob duplicem disparitatem. Prima est: quia Verbum divinum unitur naturæ præcisè, ut reddat illam subsistentem: omnis autem natura, sive sit rationalis, & spiritualis, sive irrationalis, & corporea, ex quo substantialis est, capax est subsistendi. At gratia unitur naturæ, ut illam constituat aptam, & idoneam ad operationes supernaturales videndi, & amandi Deum, ut in se est; quarum operationum natura irrationalis essentialiter incapax est: & ideo &c.

Secunda est: quòd Verbum divinum dum unitur alicui naturæ, illi unitur, non per dependentiam ab illa, aut aliquid ab illa accipiendo: sed potiùs per dependentiam illius à se, & illam assumendo ad esse divinum. At gratia, utpote accidens, deberet uniri naturæ irrationali, & corporeæ cum dependentia ab illa in esse, & operari. Cùmque forma dependens in esse, & operari à corpore, non possit esse spiritualis, & principium operationum spiritualium; ideò gratia in natura irrationali poni non potest: alioquin non esset spiritualis, neque principium operationum spiritualium, quod est contra essentiam gratiæ.

XXV. Sed replicabis contra hoc primò. Virtutes morales infusæ spirituales, & supernaturales sunt: & tamen recipiùntur in appetitu sensitivo, qui corporalis est.

Secundò. In sententia asserente, Sacramenta causare physicè gratiam, virtus illa spiritualis est: & tamen recipitur in Sacramento, quod in rebus corporeis consistit.

XXVI. Respondeo ad primam replicam, disputari apud Theologos: an virtutes morales infusæ sint spirituales, an corporeæ. Nos *Tom. 7. Tract. de Virt. Q. 2. Dub. 2. §. 3. num. 20.* eas esse spirituales, admisimus, eò quòd sint in corporeâ potentia, non ut corporea est; sed ut illam subjiciant spiritui, & rationi, ac prudentiæ supernaturali ad finem altiorem, & supernaturalem. Alii virtutes illas materiales ponunt, sicut potentia, in qua sunt, materialis est. An autem illæ virtutes morales, quæ cum gratia infunduntur, à gratia radicentur, quæstio est. Quidquid tamen de hoc sit, dico, quòd illæ virtutes morales infusæ, sive sint radicatæ in gratia, sive non, simul tamen cum gratia infunduntur. Sive sint spirituales, sive corporeæ, dantur ad subjiciendum appetitum rationi; cui positus in natura rationali natus est obedire in ordine ad operationes, sive naturales, sive supernaturales, sive spirituales, sive corporeas: quod non est simile de natura irrationali, quæ incapax est obediendi Deo ad actiones intellectuales, ad quas gratia ordinatur.

Ad secundam dico, quòd virtus illa Sacramentis collata probabiliùs spiritualis asseritur; quia tamen instrumentalis est, potest subjectari in corpore: quia cùm descendat tanquam virtus causæ principalis spiritualis, magis suam speciem sumit ab ea, quàm à subjecto corporeo, quod per eam movetur. Gratia verò cùm sit forma habens esse completum, habens esse fixum, & ratum in subjecto, in quo se habet per modum naturæ, quodque per ipsam debet constitui potens operari principaliter; non potest poni in subjecto materiali: alioquin deberet sequi conditionem illius, nec esset amplius spiritualis.

Doctrinam hanc insinuavit S. Thomas 3. *p. q. 63. a. 5. ad* 1. ubi quærens: quomodo character sacramentalis sit indelebilis, cùm gratia, quæ charactere perfectior est, sit ab anima delebilis, & pro hoc statu amissibilis, respondet: *Dicendum, quòd aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia est in anima, sicut quædam forma habens esse completum in ea. Character autem est in anima, sicut quædam*

tam virtus instrumentalis .... Forma autem completa est in subjecto secundùm conditionem subjecti. Et quia anima est mutabilis secundùm liberum arbitrium, quamdiù est in statu viæ; consequens est, quòd gratia insit animæ mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur secundùm conditionem principalis agentis: & ideo character indelebiliter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem Sacerdotii Christi; à quo derivatur character, sicut quædam instrumentalis virtus. Sicut ergo character, quamvis in subjecto mutabili, indelebilis est; quia agens principale, cujus est virtus, est immutabile: sic virtus Sacramentalis, quamvis in subjecto corporeo (& idem dic de virtute infusâ) spiritualis erit; quia agens principale, cujus est virtus, spirituale est.

DUBIUM VII.

Utrum solus Deus sit Causa Principalis Gratiæ.

§. I.

Certa præmittuntur.

I. De causa efficiente, & quidem principali, quæstio procedit. Suppono enim primò: causam finalem ultimam totius gratiæ esse Deum; non ultimam verò esse gloriam Christi, & vitam æternam ejus, cui datur gratia. Ita Trident. Sess. 6. cap. 7. *Justificationis causæ sunt, finalis quidem gloria Dei, & Christi, ac vita æterna.* Utramque partem comprobat Scriptura. Priorem quidem, *Proverb. 16. v. 4.* ubi legitur: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus.* Apoc. 1. v. 8. *Ego sum Alpha, & Omega, principium, & finis, dicit Dominus Deus.* Ephes. 1. v. 5. *Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ.* — Posteriorem autem, 1. Cor. 3. v. 22. *Omnia enim vestra sunt; vos autem Christi, Christus autem Dei.* Ad Ephes. 1. v. 22. *Ipsum* (Christum) *dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Et ad Coloss. 1. v. 18. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, Primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens.* Tertiam etiam partem eædem Sacræ Litteræ manifestè tradunt; quæ significant, gratiam hujus vitæ referri ad gloriam, & beatitudinem, quam in altera expectamus: ut ad Roman. 6. v. 22. *Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* Et ad Titum 3. v. 7. dicitur, effusum fuisse in nos lavacrum regenerationis: *Ut justificati gratiâ ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.*

II. Suppono secundò: causam materialem, in qua recipitur gratia, seu subjectum, esse animam rationalem, ex dictis *Dub. praecedente.* Quòd si loquamur de causa materiali *ex qua*, certum est, nullam esse causam materialem ex qua, vel componatur, cùm gratia sit forma simplex: vel naturaliter educatur, cùm sit supernaturalis. An verò in aliquo sensu dici possit, quòd educatur de potentia obedientiali animæ, inquantùm ab anima pendet in fieri, esse, & conservari, videbitur *Dubio sequente.* Ad causam quoque materialem pertinent dispositiones illæ, quæ in adultis requiruntur ante justificationem: de quibus Concil. Trident. *Sess. 6. cap. 6.* & à nobis inferius sermo erit.

III. Suppono tertiò: causam exemplarem primariam gratiæ nostræ esse Deum, secundariam verò Christum.

Prior pars patet: quia gratia, & justitia nostra est participata similitudo justitiæ, & sanctitatis, quæ essentialiter in Deo est. Quare Ambrosius *in Hexameron*, Eucherius *lib. 1. in Genes.* & Damascenus *lib. 2. de Fide cap. 12.* distinguunt in homine ima-

Digitized by Google

ginem, & similitudinem Dei; ut per naturam humanam, idest, per animam, intellectum, & voluntatem sit in eo Dei imago; & per gratiam justificantem, Dei similitudo. — Posterior etiam pars prob. Tum ex cap. 8. ad Rom. v. 29. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse Primogenitus in multis fratribus*. Tum ratione: quia primum in unoquoque genere est exemplar cæterorum: Christus autem primus est eorum, qui habent gratiam; cùm ex meritis ejus omnes illam accipiant ut Joan. 1. v. 16. *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia*.

IV. Suppono quartò: causam meritoriam totius nostræ gratiæ tàm habitualis, quàm actualis esse Christum Dominum. Unde Con. Trident. *Sess. 6. cap.* 7. Causa (inquit) *meritoria autem dilectissimus Unigenitus suus Dominus noster Jesus Christus, qui... suâ sanctissimâ Passione in ligno Crucis nobis justificationem meruit*. Quod docet etiam D. Thom. infra *q.* 114. *a.* 6. & 3. *p. q.* 19. *a.* 4. conformiter Apostolo, qui ad *Ephes.* 1. *v.* 3. scribit, benedixisse nos Deum omni benedictione spirituali in Christo. Quamvis autem solus Christus sit prima causa meritoria nostræ gratiæ: hoc tamen non obstare, quin Justus eam mereri possit alteri de congruo, & sibi ipsi augmentum gratiæ etiam de condigno, ostendemus in Tractatu de Merito.

V. Suppono quintò: causam efficientem instrumentalem gratiæ esse humanitatem Christi, modo infra explicando, & Ecclesiæ Sacramenta. Quare de Baptismo Paulus *ad Ephes.* 5. *v.* 25. dicit, quòd Christus *dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aqua in Verbo vitæ*. Et ad Titum 3. v. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Unde Trident. *Sess.* 6. *cap.* 7. ait: *Instrumentalis item Sacramentum Baptismi*.

Causa quoque ministerialis, & quodammodo instrumentalis nostræ gratiæ sunt etiam Angeli, & homines. Angeli quidem subministrando illuminationes, & illustrationes, quibus ad gratiam perveniamus, vel in ea perseveremus: hoc enim facere possunt, estò non per modum interioris purgationis, benè tamen per modum cujusdam instructionis. Homines autem non solùm instruendo sunt nobis causa gratiæ, verùm etiam applicando signa efficacia, hoc est, Sacramenta.

VI. Quæstio igitur tota reducitur ad causam efficientem, & quidem principalem productivam gratiæ in nobis. Quam quidem esse Deum, docet Tridentinum citatâ *Sess. 6. c. 7.* dicens: causa *efficiens verò misericors Deus, qui gratuitò abluit, & sanctificat, signans, & ungens spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ*. Sed quod controvertitur, est: an Deus ita sit causa principalis dans gratiam; ut solus ipse, & nemo alius eam principaliter det, aut dare possit.

§. II.

Resolutio Dubii.

VII. Dico. Deus solus est causa efficiens principaliter dans, & producens gratiam: & nullus alius ab eo dat, aut dare, & principaliter producere potest. Hoc apertè indicat Scriptura, Job. 14. v. 4. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu, qui solus es?* Rom. 3. v. 30. *Unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*. Item gratia, etsi non sit sola remissio peccatorum, ut vult Lutherus, eam tamen involvit: sed dimittere peccata solius Dei esse, vel ipsi Scribæ, & Pharisæi agnoverunt, dum *Lucæ* 5. *v.* 21. dixerunt: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Hinc S. August. l. 1. de Peccat. merit. c. 14. *Potuit* (inquit) *Apostolus rectè dicere*: imitatores mei estote, sicut & ego Christi. *Nunquam tamen*

Digitized by Google

men diceret, Justificamini à me, sicut & ego sum justificatus à Christo. Quoniam possunt esse, & sunt, & fuerunt multi justi homines, & imitandi: justus autem, & justificans, nemo, nisi Christus. Unde dicitur: Credenti in eum, qui justificat impium, deputatur fides ejus ad justitiam. *Quisquis ergo ausus fuerit dicere, justifico te: consequens est, ut dicat etiam, crede in me. Quod nemo Sanctorum rectè dicere potuit, nisi Sanctus Sanctorum:* Credite in Deum, & in me credite: *ut quia ipse justificat impium, credenti in eum, qui justificat impium, deputetur fides ad justitiam.*

VIII. Probatur ratione S. Thomæ hâc 1. 2. *q.* 112. *a.* 1. sic. Cùm gratia sit quædam similitudo participata divinæ naturæ; ab illa sola causa potest principaliter produci, quæ habet in se divinam naturam, seu deitatem habet per naturam; sicut nequit ignire, seu participationem ignis in alio producere, nisi qui habet naturam ignis, seu est ignis per naturam: atqui solus Deus habet naturam divinam, seu deitatem habet per naturam; ergo creatura quæcumque, etsi per gratiam habeat participationem divinæ naturæ, non poterit in alio hanc divinæ naturæ participationem principaliter producere: sicut neque ferrum, quamvis ignitum, potest principaliter ignire, seu in alio naturam ignis participare, sed solus ignis est, qui principaliter ignit.

IX. Urgetur probando, nullam creaturam posse principaliter gratiam producere. Gratia efficienter principaliter à creatura producta, esset formalis participatio naturæ divinæ, & non esset: sed hoc repugnat; ergo &c. Maj. pro secunda parte prob. Gratia à creatura principaliter producta, esset formalis participatio, & similitudo principii formalis, quo creatura eam produceret; quia causa principalis intendit assimilare effectum in forma, seu principio formali, quo agit, ad differentiam causæ instrumentalis, quæ intendit assimilare effectum in forma principalis agentis: sed principium formale, quo creatura gratiam produceret principaliter, non esset natura divina, sed gratia, quæ est formalis participatio naturæ divinæ; ergo produceret, non participationem formalem, & immediatam naturæ divinæ, sed participationem formalem gratiæ, nempe, participationem formalem participationis naturæ divinæ. En igitur repugnantia in terminis: cùm enim gratia sit formalis participatio divinæ naturæ, nonnisi à Deo, qui habet naturam divinam, principaliter effici potest.

X. Probatur secundò ex D. Thom. 4. *contra Gentes cap.* 17. Gratia sanctificans constituit hominem filium Dei adoptivum, ut dictum est supra: sed nulla creatura potest principaliter adoptare in filium Dei; ergo &c. Min. prob. Adoptare principaliter in filium Dei, est tantùm illius, qui est filius Dei per naturam: unde S. Thom. ibi concludit, Christum esse verum Deum, & Spiritum Sanctum, quia ex Apostolo *ad Galat.* 4. & *Roman.* 8. tàm Christo, quàm Spiritui Sancto convenit adoptare in filios Dei. Et meritò: quia adoptare in filios Dei, est deificare, juxta illud Psalm. 81. v. 6. *Ego dixi Dii estis, & filii excelsi omnes*, quod repetit Christus, *Joann.* 10. *v.* 39. Solus autem ille deificare potest, qui deitatem habet per naturam.

XI. Quia verò specialis difficultas est de Christo, ut homine: an scilicet humanitas Christi ratione unionis cum Verbo causet, vel causare possit principaliter gratiam in nobis. Probo, quòd non. Si enim humanitas Christi esset potens principaliter causare gratiam in nobis, hoc esset, vel quia fieret potens ex unione ad Verbum; vel quia supposità tali unione, ex quadam decentià communicaretur ei vis principaliter causativa gratiæ: sed ex neutro ei convenire potest; ergo &c. Minor pro prima parte prob. Tum quia: unio hypostatica datur præ-

cisè ad faciendum subsistere naturam humanam, non verò ad constituendam illam potentem operari. Quare communiter Theologi in Christo, præter gratiam unionis, ponunt gratiam habitualem; ut per istam anima Christi reddatur potens elicere operationes supernaturales. Tùm etiam: quia si Verbum faceret naturam humanam Christi potentem operari; deberet ei uniri, non per modum puri termini, sed per modum formæ eam intrinsecè informantis: quod subsistentiæ divinæ completissimæ repugnat.

Pro secunda etiam probatur primò. Ex dictis gratia est formalis, & immediata participatio naturæ divinæ, ut in se est; ergo non potest principaliter causari, nisi ab habente naturam divinam, cui soli assimilari potest tanquam effectus causæ: sed humanitati Christi nequit communicari natura divina tanquam principium agendi; ergo nequit communicari virtus principaliter causativa gratiæ. — Secundò. Si humanitati Christi communicaretur virtus ad principaliter causandam gratiam; vel esset ad eam creandam: & hoc nulli creaturæ communicari posse, ostendimus *Tom. 5. in 1. par. Qu. 1. de Deo Creatore Dub. 3. §. 2.* Vel esset ad eam educendam de potentia obedientiali animæ; & neque hoc creaturæ principaliter concedi potest: quia potentia obedientialis subditur soli Deo, ut habenti dominium supra totam naturam creatam, ad obediendum Deo in omnibus, quæ non involvunt contradictionem: hoc autem absolutum dominium nec humanitas Christi, nec ulla creatura habere potest; ergo &c.

XII. Ex dictis colligi potest, hominem non esse causam principalem habituum fidei, spei, & caritatis: tales enim habitus, utpote supernaturales, & infusos, Deus operatur in nobis sinè nobis efficientibus. Imò nec per actus nostros augeri effectivè, sed solùm dispositivè, & meritoriè. Unde D. Tho. 2. 2. quæst. 24. art. 6. *Quilibet* (inquit) *actus caritatis disponit ad caritatis augmentum; inquantùm ex uno actu caritatis homo redditur promtior ad agendum secundùm caritatem: & habilitate crescente homo prorumpit in actum ferventiorem dilectionis, quo conetur ad caritatis profectum.*

§. III.

Contrariæ Rationes.

XIII. Objicitur primò. Ideo probamus, Deum esse causam principalem gratiæ; quia de ipso Scriptura dicit, quòd justificat nos, & sanctificat animas nostras: sed hoc ipsum dicitur de quolibet Justo; ergo &c. Min. probatur primò. *Joann. 3. v. 3.* dicitur: *Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut ille sanctus est.* Ecclesiastici 2. v. 20. *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Et Ezechiel. 18. v. 27. *Et cum averterit se Justus ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit judicium, & justitiam, ipse animam suam vivificabit.*

XIV. Respondeo, omnia, & similia testimonia solùm evincere, quòd homo vivificet se, & sanctificet animam suam: vel quatenus, jam in gratia constitutus, facit per caritatem opera vitæ disponentia ad augmentum gratiæ; vel quatenus auxilio gratiæ Dei moventis disponit se, ut à Deo accipiat gratiam vivificantem, & justificantem.

XV. Sed instabis contra. Qui se movet effectivè ad dispositionem ex natura rei connexam cum forma, effectivè quoque se movet ad formam ipsam; ergo si homo, virtute gratiæ moventis, effectivè se movet ad contritionem, quæ est ultima dispositio ex natura rei connexa cum gratia sanctificante, se movet etiam ad gratiam: sicut qui effectivè ultimò disponit lignum ad formam ignis, effectivè etiam producit formam ignis in ligno.

XVI.

XVI. Respondeo primò, dist. maj. Qui se movet &c. per formam æqualis perfectionis cum forma, ad quam disponit &c. conc. major. Qui se movet per formam inæqualis perfectionis &c. nego maj. & conc. min. nego conseq. Quia homo non disponit se ad gratiam per formam æqualis perfectionis cum gratia sanctificante; disponit enim se per auxilium gratiæ, quod minùs nobile est ipsâ gratiâ: & ideo non sequitur, quòd si effectivè se disponit ad gratiam, effectivè quoque producat gratiam. Qui autem ponit ultimam dispositionem ad formam ignis, illam ponit per formam, vel æquè nobilem, vel nobiliorem formâ ignis: & ideo potest etiam formam ignis producere.

XVII. Respondeo secundò, dist. maiorem. Ad ultimam dispositionem, quæ sit totaliter physica, concedo major. Quæ sit partim physica, partim moralis, nego maj. In ordine naturali ultima dispositio ad formam ex natura sua, & physicè infert in subjecto formam, ut calor ut octo formam ignis: & ideo agens, quod ponit ultimam dispositionem, ponit etiam formam. At in ordine supernaturali contritio, quæ est ultima dispositio ad gratiam justificantem, non est totaliter physica, & ex natura rei inferens gratiam; sed inter illam, & gratiam intercedit novus favor Dei. De facto enim contrito datur gratia, suppositâ promissione Dei: dicitur enim Zachar. 1. v. 3. *Convertimini ad me* (per contritionem) *&* *ego convertar ad vos* (per gratiam). Et ideo homo eliciens contritionem, non efficit principaliter gratiam, sed hæc à Deo infunditur: *Gratiam dabit Dominus* (Psalm. 83. v. 12.)

XVIII. Objicitur secundò. Homo habitum habens caritatis est causa efficiens principalis actus caritatis: & habens habitum luminis gloriæ est etiam causa principalis visionis Dei; ergo homo habens gratiam potest esse causa gratiæ. Conf. prob. Nam sicut hæc est participatio formalis divinæ naturæ: ita illi actus, divini actus, quo Deus videt se, & se amat, formales participationes sunt, & per eos similes Deo efficimur. Unde 1. Joann. 3. v. 2. *Similes ei erimus: quoniam videbimus eum, sicuti est.*

XIX. Respondeo, co. ant. neg. conf. Ad probat. dico, disparitatem esse: quòd gratia est immediata participatio formalis divinæ naturæ, sicut habitus caritatis, & luminis gloriæ sunt immediatæ participationes divinæ voluntatis, & intellectus: unde à solo Deo ea habente per naturam infundi, & produci possunt. At actus caritatis, & visionis Dei, etsi sint similes analogicè amori, & visioni increatæ Dei; non tamen sunt formales, & immediatæ participationes eorum: quia ab iis immediatè non procedunt, sed ab intellectu creato in vi luminis, & caritatis à Deo procedentium, juxta illud Psal. 35. v. 10. *In lumine tuo videbimus lumen.* Unde benè stat, quòd actus visionis, & caritatis possint ab agente creato principaliter produci, secus gratia.

Ex hoc nascitur alia disparitas: nempe, quòd actus visionis, & caritatis, etsi sint supernaturales, supponunt tamen in intellectu habitum luminis gloriæ, & in voluntate habitum caritatis, qui sunt ejusdem speciei, & perfectionis cum illis. At gratia sanctificans non potest supponere in suo subjecto aliquod principium supernaturale, quod sit æqualis perfectionis; cùm illa, utpote natura in tali ordine, sit principium primum, & perfectissimum — Quibus addi potest: quòd si homo gratiam principaliter produceret in alio, ageret immediatè in potentiam obedientialem animæ, quæ soli Deo subditur, eam elevando: producendo autem actum supernaturalem agit in potentiam jam elevatam per habitum, cui actus ille factus est connaturalis.

XX. Objicitur tertiò. Gratia Petri est ejusdem rationis cum gratia Pauli; ergo

ergo Petrus poterit gratiam in Paulo producere. Conf. prob. Principium enim constitutum per formam æqualis perfectionis potest formam similem in altero producere: quemadmodum quia omnes homines in natura sunt æquales, potest unus homo alium producere sibi similem in natura.

XXI. Respondeo, dist. ant. Est ejusdem rationis in esse entis, co. ant. In ratione causæ, & effectus, nego ant. Ad probat. eodem modo distinguo. Et insto in Archangelo, qui estò perfectior sit Angelo in esse entis, nequit tamen Angelum producere, quia Angelus in ratione effectus excedit Archangelum: cùm, utpote producibilis solùm per creationem, petat agens infinitæ virtutis.

XXII. Sed dices. Bonum est diffusivum sui, ut patet in omnibus caussis; ergo quod plus habet de ratione boni, plus habet de ratione diffusionis: sed gratia, utpote forma spiritualis, plus habet de ratione boni, quàm formę corporales: cùm ergo formæ corporales sint principium suæ communicationis in similitudinem speciei, multò magis gratiam habens poterit eam in alio causare.

XXIII. Respondeo, dist. maj. Bonum positum in subjecto, à quo perfectè possideiur, est diffusivum sui, co. maj. Positum in subjecto, à quo solùm imperfectè, & diminutè possideatur, nego maj. Ait ergo S. Tho. Q. 27. de Verit. a. 3. ad 3. *Quòd non est ex defectu bonitatis gratiæ, quin habens eam possit in alium diffundere; sed est ex ejus eminentia pariter, & defectu habentis: quia ipsa transcendit statum naturæ creatæ; & habens eam, non ipsam participat in tanta perfectione, ut eam communicare possit*. Videatur etiam ibi *ad* 24.

Conferenda est hæc doctrina cum alia ejusdem S. Doctoris 1. 2. *q.* 5. *a.* 6. *ad* 2. ubi quærens: an Angelus, qui est beatus in actu, possit beatitudinem in homine, qui est beatus solùm in potentia, producere; cùm id, quod est in potentia, possit reduci in actum per id, quod est actu tale; sicut quod est potentia calidum, fit actu calidum per id, quod est actu calidum: respondet negativè, his verbis: *Ad secundum dicendum, quòd quando aliqua forma actu existit in aliquo secundùm esse perfectum, & naturale, potest esse principium actionis in alterum; sicut calidum per calorem calefacit: sed si forma existit in aliquo imperfectè, & non secundùm esse naturale, non potest esse principium communicationis sui ad alterum, sicut intentio coloris, qui est in pupilla, non potest facere album: neque omnia, quæ sunt illuminata, aut calefacta possunt alia calefacere, & illuminare: sic enim illuminatio, & calefactio essent usque ad infinitum. Lumen autem gloriæ, per quod Deus videtur, in Deo quidem est perfectè secundùm esse naturale; in qualibet autem creaturâ est imperfectè, & secundùm esse similitudinarium, vel participatum: unde nulla creatura beata potest communicare suam beatitudinem alteri*. Hæc D. Thom. Ex quibus sic discurro. Certè gratia, quæ est in Petro comparata gratiæ, quæ est in Deo, magis imperfecta est, quàm sit minima lux, & minimus calor: sed minima lux, & minimus calor nequeunt lucem, & calorem in alium diffundere; ergo nec gratia &c.

XXIV. Sed contra hanc doctrinam replicabis. Sicut gratia est participata similitudo Dei, qui est per essentiam Deus, Sanctus &c. ita ignis, & quælibet creatura est participatio essentialis divini esse; & tamen ignis potest alium ignem producere; ergo gratia poterit aliam gratiam producere.

XXV. Respondeo, disparitatem esse. Primò: quia esse ignem, estò sit à Deo virtualiter participatum, est tamen in igne secundùm esse naturale, & perfectum: & ideo potest esse principium communicationis in alterum. Gratia verò in natura creata est solùm imperfectè, & non secundùm esse

natu-

naturale. Secundò: ignis est participatio Dei, ut causæ universalis, & purè efficientis, & solum virtualis: & ideo non tollit, quin ab alia causa particulari possit produci. At gratia est participatio formalis divinæ naturæ respiciens Deum, non solùm ut causam efficientem specialem, sed & specificativam; unde non potest ab alio, quàm ab ipso participari: sicut participatio formalis ignis non potest ab alio participari principaliter, quod non sit ignis.

XXVI. Objicitur quartò, probando, quòd taliem Christus, ut homo, sit causa principalis nostræ gratiæ. Primò. Tum ex illo *Matth. 9. v. 6.* ubi Christus de se ait: *Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*. Tùm Joann. 1. v. 17. *Gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*. Tùm Joan. 10. v. 9. *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur*. Ait D. Thom. 3. p. q. 8. a. 6. ad 3. *In ostio importatur principalis auctoritas*. Et in 4. dist. 5. q. 2. a 2. quæst. 1. *Agens* (inquit) *principale in baptizando est ipse Deus per auctoritatem, & ipse Christus secundùm quòd homo*.

Secundò ratione. Quia Christus, ut homo, habet gratiam perfectiorem nostrâ, nempe, gratiam capitis: sed de ratione capitis est principaliter influere in membra; ergo &c.

XXVII. Respondeo, materiam hanc pertinere ad Tractatum de Gratia Christi. Ad præsens tamen intentum, observo cum S. Thoma 3. *p. q. 64. a.* 3. *&* 4. Christum respectu gratiæ, & remissionis peccatorum duplicem habuisse potestatem. Unam auctoritatis, & principalis agentis, quæ ei convenit quatenus est Deus, & (subdit *a.* 4.) talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec divina essentia. Aliam excellentiæ, seu ministerii principalis, quæ ei convenit, ut homo est: inquantùm ejus humanitas est instrumentum conjunctum divinitati in Persona, ex quo principalitatem, & causalitatem quamdam habet respectu instrumentorum extrinsecorum: ob quam principalitatem (ait *art.* 4. citato *ad* 2.) potestas excellentiæ potest auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros.

Si ergo laudata Scripturæ loca velimus intelligere de potestate auctoritatis, seu principalis agentis; exponenda erunt de Christo, seu Filio hominis, non ratione humanæ naturæ, sed ratione personæ: cui, utpote divinæ, & Deo, convenit esse causam physicam principalem gratiæ, quemadmodum & aliis divinis Personis. Si verò loqui velimus de Christo, ut homine, & de Filio hominis ratione naturæ; exponenda erunt de potestate excellentiæ, quæ etiam auctoritatis dici potest: non quidem agentis principalis, sed instrumenti conjuncti, quod principalitatem quamdam habet respectu instrumentorum separatorum. Quando autem D. Tho. *in* 4. *sent.* allato dicit, quòd Christus, secundùm quòd homo, est agens principale; non sentit, esse agens principale per auctoritatem absolutè, sicut Deus, sed per meritum; unde subdit: *Cujus meritum operatur in Baptismo*. Esse autem agens principale hoc modo, solùm est habere potestatem ministerii principalis, sive potestatem excellentiæ; ad differentiam aliorum ministrorum, qui, ut dicit S. Doctor ibi, sunt agentia solùm instrumentalia. Videri potest in 4. *dist. 19. q. 1. a. 1. quæst.* 2.

XXVIII. Alii propterea (nec malè) distinguunt inter agens physicum, & morale; asseruntque, Christum, ut homo est, licèt non sit agens principale physicum nostræ gratiæ, esse tamen agens principale morale illius. Nam Christus meruit nobis gratiam, non quidem ut instrumentum Dei, aliàs Deus esset, qui mereretur; sed ut causa principalis meritoria. Unde Tridentinum *Sessione 6. cap. 7.* Christum appellat causam meritoriam nostræ justificationis; Sacramenta verò causam instrumentalem. Et hoc modo cùm S. Tho. appellat Christum,

ut

ut hominem, causam principalem nostræ gratiæ; loquitur de causa principali, non physicâ, sed morali.

XXIX. Ad rationem allatam, dico, gratiam Christi esse ejusdem speciei cum nostra: ac proinde sicut gratia nostra non est productiva principaliter alterius gratiæ, ob rationes superiùs allatas; ita neque gratia Christi. Dicitur tamen esse gratia capitalis, & influxiva in membra, vel instrumentaliter physicè, potestate tamen excellentiæ: vel principaliter moraliter, modo explicato. Unde D. Thom. Q. 27. *de Verit. a.* 3. *ad* 6. ait: *Quòd ideo Christus secundùm humanam naturam, præ aliis ministris, Caput Ecclesiæ dicitur; quia præ cæteris aliis ministerium habuit: inquantùm per fidem ipsius sanctificamur, & per invocationem nominis ejus Sacramentis imbuimur, & virtute Passionis ejus tota humana natura à peccato primi Parentis purgatur; & multa alia hujusmodi, quæ Christo singulariter conveniunt.*

DUBIUM VIII.

An Deus sit Causa Gratiæ per Creationem?

§. I.

Resolutio Dubii.

I. DIco. Deus est causa gratiæ, non eam creando, sed de potentia obedientiali animæ eam educendo. Est contra Scotum, & alios: eam tamen docent S. Thom. & omnes ejus discipuli. Et prob. primò ex duobus principiis apud Sanctum Thomam certissimis. Primum est: quòd creatura non potest concurrere instrumentaliter physicè ad creationem, ut *Tom.* 5. *in* 1. *p. Qu.* 1. *de Deo Creatore. Dub.* 3. §. 2. *num.* 14. ostendimus. Secundum, quòd humanitas Christi, & Sacramenta novæ legis instrumentaliter physicè producunt gratiam in anima; de quo in Tractatu de Sacramentis in genere sermo erit. Ex quibus sic formo argumentum. Nulla creatura assumi potest ut instrumentum physicum ad creationem: sed humanitas Christi, & Sacramenta assumuntur à Deo ut instrumenta physica ad causandam gratiam; ergo eam non causat per creationem.

II. Secundò probatur ex D. Thom. hàc 1. 2. *q.* 113. *a.* 9. ubi quærens: an sit majus opus Dei creatio Mundi, quàm justificatio impii; respondet sub distinctione: quòd ex parte modi agendi *maximum opus est opus creationis, in qua ex nihilo fit aliquid:* ex parte verò magnitudinis ejus, quod fit, *majus opus est justificatio impii, quæ terminatur ad bonum æternum divinæ participationis; quàm creatio Cæli, & terræ, quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis:* sed si in justificatione impii gratia crearetur, justificatio esset maximum opus, non solùm ex magnitudine ejus, quod fit: sed etiam ex modo agendi; ergo &c.

III. Tertiò probat. Gratia, quando desinit esse, non annihilatur; ergo neque, quando producitur, creatur. Conseq. videtur sequi. Nam ex communi Philosophorum consensu inceptio, & desitio alicujus rei sibi correspondent, ut eodem modo desinat, quo incipit. Antec. probatur. Tùm quia: ut docet D. Tho. 1. *p. qu.* 104. *a.* 4. In operibus sive naturæ, sive gratiæ nihil redigitur omnino in nihilum. Tùm quia: id redigitur omnino in nihilum, cujus nec pars remanet in se, nec in potentia subjecti. Unde S. Doct. ibid. *ad* 3. ostendit, formas accidentales non omnino redigi in nihilum, cum desinunt; *non quia aliqua pars eorum remanet, sed quia remanet in potentia materiæ, vel subjecti.*

IV. Respondent Scotistæ. Si Deus destrueret animam rationalem, illam annihilaret: & tamen corpus, quod est ejus subjectum, remaneret; ergo, estò in destructione gratiæ remaneat ejus subjectum, nempe, anima, adhuc tamen annihilabitur.

V. Sed

Digitized by Google

V. Sed contra. Nam quamvis forma, quæ unitur quidem subjecto, quia tamen est per se subsistens, non dependet in suo fieri, esse, & conservari à subjecto, possit vere annihilari, manente ejus subjecto; quemadmodum ejus subjecto præexistente potest creari, qualis est anima rationalis: forma tamen, cujus esse est in subjecto esse, & à subjecto in esse, & conservari dependet, si remanet subjectum, non redigitur totaliter in nihilum; ut patet in formis materialibus, sive substantialibus, sive accidentalibus: sed gratia, utpote accidens, habet esse dependens à subjecto in conservari; ergo nequit redigi in nihilum manente subjecto. Et sicut non potest esse terminus creationis, ita neque annihilationis.

VI. Ex his sequitur, quòd gratia educatur de potentia animæ, non quidem naturali, seu violentâ; quia gratia neque est connaturalis animæ, nec violenta: sed obedientiali, secundùm quòd nata est Deo obedire, ut in ea faciat, & eam moveat, quomodocumque voluerit. Quare D. Thom. Qu. *unicâ de Virtutibus art.* 10. *ad* 13. ait: *Sicut ex aqua, vel terrâ potest aliquid fieri virtute corporis cœlestis, quod non potest fieri virtute ignis: ita ex eis potest aliquid fieri virtute supernaturalis agentis, quod non potest fieri virtute alicujus naturalis agentis. Et secundùm hoc dicimus, quòd in tota creaturâ est quadam obedientialis potentia, prout tota creatura obedit Deo, ad suscipiendum in se quidquid Deus voluerit. Sic igitur in anima est aliquid in potentia, quod natum est reduci in actum ab agente naturali: & hoc modo sunt in potentia in ipsa virtutes acquisita. Alio modo aliquid est in potentia in anima, quod non est natum educi in actum, nisi per virtutem divinam: & sic sunt in potentia in anima virtutes infusa.* Hæc D. Thom. Idem dicito de gratia, à qua, tanquam à radice, emanant virtutes infusæ.

§. II.

Rationes Scotistarum.

VII. Objiciunt primò varia Scripturæ testimonia, quibus videtur dici, gratiam creari. Psalm. 50. v. 12. *Cor mundum crea in me Deus.* Ad Ephes. 2. v. 10. *Creati in Christo Jesu in operibus bonis.* Et cap. 4. v. 24. *Induite* (inquit Paulus) *novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis*: unde *ad Galat.* 4. *v.* 15 hominem justum appellat *novam creaturam*. Cùm autem verba Scripturæ debeant sumi in sensu litterali; debet intelligi, gratiam propriè creari: maximè cùm ex hoc nullum sequatur absurdum.

VIII. Respondeo primò, instando contra Scotistas. Nam in Scriptura homo per gratiam dicitur regenerari, renasci; unde *ad Titum* 3. *v.* 5. Baptismum vocat Paulus *lavacrum regenerationis*. 1. Petri 1. v. 3. *Benedictus Deus...... qui regeneravit nos in spem vivam*, & c. 2. v. 2. *Sicut modò geniti infantes*. Et 1. Cor. 4. v. 15. *Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui*. Quod autem generatur, non creatur — Deinde verbum *creavit* non semper in rigoroso sensu usurpatur à Scriptura. Nam *Genesis* 1. *v.* 21. dicitur: *Creavitque Deus cete grandia*, quæ tamen fecit ex aquis. *v.* 27. dicitur: *Et creavit Deus hominem, ... masculum, & fœminam creavit eos*; cùm tamen hominem fecerit ex limo terræ, & fœminam ex costa viri.

IX. Respondeo secundò cum D. Tho. 1. 2. *q.* 110. *a.* 2. *ad* 3. Quòd *propriè loquendo nullum accidens neque fit, neque corrumpitur, sed dicitur fieri, vel corrumpi, secundùm quòd subjectum incipit, vel desinit esse in actu secundùm illud accidens. Et secundùm hoc etiam gratia dicitur creari; ex eo quòd homines secundùm ipsam creantur, idest,*

Digitized by Google

in novo esse constituuntur ex nihilo: idest, non ex meritis, secundùm illud ad Eph. 2. Creati in Christo Jesu in operibus bonis.

X. Objiciunt secundò. Gratia est omnium rerum creatarum præstantissima, cùm sit formalis participatio divinæ naturæ; ergo debet produci actione omnium præstantissimâ, qualis est creatio, non verò eductio.

XI. Respondeo, neg. conf. Actio igitur productiva gratiæ debet esse præstantissima quidem, sed accommodata conditioni, & naturæ gratiæ; quæ cùm sit accidens, atque adeo per se non subsistens, sed dependens in esse, & conservari à suo subjecto: debet fieri dependenter ab illo, & consequenter à potentia obedientiali ejus educi, si connaturaliter producatur. Aliunde autem præstantia gratiæ deducitur: quia, nempe, nulla creatura est, quæ ad ejus productionem principaliter concurrere queat.

XII. Sed dices. Non est contra naturam accidentis creari; ergo gratia, etsi accidens, creari potest. Ant. prob. Accidens sinè subjecto conservari potest; ergo etiam sinè subjecto fieri. Rursus: Anima rationalis in ratione subjecti nihil tribuit gratiæ, cùm potiùs gratia tribuat ipsi, eamque perficiat; ergo non est, cur ex potentia animæ educatur. Maximè quia, si nulla est in natura causa moralis gratiæ, multò minus debet esse causa physica, qualis est causa materialis, & eductiva.

XIII. Respondeo ad primum, neg. ant. Ad prob. dist. conf. Sinè subjecto fieri, si producatur extra subjectum, transeat. Si in subjecto producatur, nego conseq. Imò sicut gratia connaturaliter conservari sinè subjecto nequit; ita nequit connaturaliter sinè subjecti transmutatione fieri. — Ad secundum, dist. ant. Nihil tribuit gratiæ in genere causæ formalis, conc. antec. In genere causæ materialis, nego antec. Gratia igitur estò in genere causæ formalis tribuat animæ sanctitatem; anima tamen in genere causæ materialis ad fieri, sustentari, & conservari gratiæ concurrit; non quidem secundum potentiam naturalem, sed obedientialem: patiendo, se à Deo auctore supernaturali transmutari, eo proportionali modo, quo aer patitur, se transmutari a Sole per lucem. Ex quo fit, ut respectu gratiæ possit dari in natura causa materialis physica, quia hæc solùm dicit capacitatem, & obedientiam: non verò causa moralis, quæ dicit debitum, & exigentiam saltem moralem.

XIV. Objiciunt tertiò. Gratia Angelis, & primis Parentibus data in primo creationis momento non potuit educi; ergo fuit creata. Antec. prob. Ut forma aliqua educatur, debet fieri actione transmutativâ subjecti: sed gratia data Angelis, & primis Parentibus, actione transmutativa subjecti fieri nequivit: ad hanc enim requiritur, ut subjectum pro aliquo priori instanti fuerit sub privatione formæ, à qua deinde transmutetur ad formam; quod non potuit contingere in Angelis, qui in eodem instanti quo creati fuerunt, gratiam acceperunt, dicente Augustino: erat Deus in Angelis *condens naturam, & largiens gratiam* (lib. 12. de Civit. Dei cap. 9.)

XV. Respondeo, neg. ant. ad prob. ant. dico, quòd licèt per se, & regulariter loquendo, ad actualem transmutationem requiratur, ut subjectum pro aliquo instanti reali præcedat sub privatione, & deinde transeat ad formam: ut tamen actio sit de se transmutativa subjecti, & consequenter eductiva, sufficit, ut, estò subjectum tempore non præcedat formam, actio tamen, quâ producitur forma, sit distincta, & naturâ posterior, neque habens inviolabilem nexum cùm actione productiva subjecti. Cum autem actio, quâ collata fuit Angelis gratia, fuerit distincta, & saltem naturâ posterior, neque inviolabiliter connexa cum actione creativa illorum, quod indicant verba illa Augustini: *Con-*

dens

Digitized by Google

dens naturam, *& largiens gratiam*, nimirum, largitionem gratiæ fuisse actionem gratuitam, & donum distinctum à conditione naturæ: cùmque insuper Angeli, etsi gratiam acceperint in eodem instanti suæ creationis, ad eam tamen, seipsos referendo in Deum, se disposuerint, ut ostendimus *Tom.* 5. *in* 1. *par. Quæst.* 7. *de Perfect. Angel. in esse gratia*, *& gloria Dub.* 2. §. 3. *num.* 15. &c. fit, quòd actio productiva gratiæ fuit actio transmutativa subjecti. Quòd si actu non transmutaverit, fuit per accidens: quia produxit gratiam in eodem momento, quo Deus substantiam Angelorum creaverat.

XVI. Responderi etiam, puto, posset, dato, quòd gratia primò Angelis collata, non fuerit educta, sed cum natura ipsorum concreata, sicut concreatæ fuerunt eorum proprietates: negando tamen, quòd in nobis, in quibus anima præcedit tempore gratiæ collationem, gratia creetur, seu verius concreetur. Sicut quamvis formæ rerum materialium in prima rerum productione non fuerint eductæ ex materia, sed cum materia concreatæ: non tamen sequitur, quòd postea in subsequentibus generationibus non educantur, sed concreentur. Concludo ergo cum S. Thoma Q. 27. *de Ver.* a. 3. *ad* 9. Quòd *creari propriè est rei subsistentis, cujus est propriè esse, & fieri. Formæ autem non subsistentes, sive substantiales, sive accidentales, non propriè creantur, sed concreantur; sicut nec esse habent per se, sed in alio. Et quamvis non habeant materiam ex qua, quæ sit pars eorum; habent tamen materiam in qua, à qua dependent, & per cujus mutationem in esse educuntur; ut sic eorum fieri sit propriè subjecti eorum transmutari. Secus autem est de anima rationali, quæ est forma subsistens: unde propriè ei creari convenit.*

DUBIUM IX.

An Homo Viator possit certò scire, se esse in Gratia, tali certitudine, ut nequeat ei subesse falsum?

§. I.

Varia præmittuntur.

I. Tripliciter, ut observat S. Th. hâc q. 112. a. 5. potest aliquis cognoscere, se esse in gratia. Uno modo per revelationem: Et hoc modo potest aliquis certò scire, se esse in gratia: *Revelat enim Deus hoc aliquando aliquibus ex speciali privilegio; ut securitatis gaudium etiam in hac vitâ in eis incipiat, & confidentiùs, & fortiùs magnifica opera prosequantur, & mala præsentis vitæ sustineant: sicut Paulo dictum est* 2. *ad Cor.* 12. *sufficit tibi gratia mea*. Quod Beatæ Virgini factum credendum est, *Lucæ* 1. Angelo eam gratiâ plenam salutante. Itemque Paralytico, & Mulieri peccatrici, quando, *Matth.* 9. & *Lucæ* 7. ipsemet Christus eis dixit, quòd peccata eorum remittebantur. Unde quando Concilium Trident. *Sess.* 6. *cap.* 9. dicit, neminem posse certò certitudine fidei, cui falsum subesse non possit, scire se esse in gratia; loquitur secluso speciali revelationis privilegio, & solùm viâ ordinariâ, contra hæreticos infra recensendos, & impugnandos.

Alio modo potest aliquis cognoscere, se esse in gratia, per seipsum; & hoc certitudinaliter. Et hoc, vel cognitione certâ, & evidente, sicut est certitudo, quæ habetur per scientiam: vel certitudine morali, sicut est certitudo de existentia Romæ in eo, qui audivit à multis, Romam esse, tamen Romam nunquam vidit: vel certitudine ortâ ex signis supernaturalibus, quæ homo in se experitur: vel tandem certitudine prudentiali si-

Digitized by Google

mili illi, quâ certò credimus, hominem, quem videmus celebrare, esse Sacerdotem, vel nos esse baptizatos, vel nos esse talium hominum Filios; quæ certitudo nititur judicio prudentiali, excluditque formidinem actualem, estò non potentiam formidandi, saltem ut in plurimis.

Tertio modo etiam, asserit S. Doctor, aliquis cognoscere potest, se habere gratiam, conjecturaliter per aliqua signa; inquantùm percipit, se delectari in Deo, & contemnere res mundanas; vel inquantùm sibi non est conscius peccati mortalis.

II. Lutherus, cui subscribit Calvinus, cum omnibus Sectariis, tria docuit. Primum est: hominem certa fide cognoscere, sibi remissa esse peccata, & se esse in gratia. Secundum: hoc de seipsis omnes prorsus debere certò tenere, & statuere; alioquin nec Justos esse, nec Fideles. Tertium: hac speciali fide homines justificari, & quidem solâ. Primum, & secundum docuit primò Lutherus *in Thesibus publicis* anno 1518. *quarum* 13. erat: *Usque ad infidelitatem errant, qui remissionem culpæ incertam asserunt, propter incertitudinem contritionis*. Item 14. *Quantùmlibet incertus sit tàm Sacerdos, quàm peccator de contritione, rata est absolutio, si credit se absolutum*. Et 15. *Certum est ergo, remissa esse peccata, si credit remissa; quia certa est Christi Salvatoris promissio*. Tertium verò primò asseruit in collatione, quam habuit cum Cardinali Cajetano; ubi inter cætera affirmat: *Neminem justificari posse, nisi per fidem, sic scilicet, ut necesse sit, eum certa fide credere, sese justificari, & nullo modo dubitare, quòd justitiam consequatur. Si enim dubitat, & incertus est, jam non justificatur, sed evomit gratiam*. Primum, & secundum Lutheri assertum hìc examinabimus: tertium ad Tractatum de Justificatione remittimus.

III. Ex Catholicis Ambrosius Catharinus noster, licèt non asserat, hominem viatorem posse esse certum, se esse in gratia certitudine, quæ sit fidei immediatè, & innixa divinæ revelationi, dicit, posse esse certitudine innixâ discursui ex una de fide, & alterâ lumine naturali notâ. Potest enim homo facere hunc discursum: certum de fide est, Deum remittere peccata, & dare gratiam pœnitentibus, & diligentibus: sed lumine naturali cognosco, me veram pœnitentiam habere, & Deum diligere; ergo certus sum, saltem mediatè, divinâ fide, me esse dispositum ad gratiam. Soto autem, in Apolog. contra Catharinum, dicit, hominem posse esse certum, se esse in gratia tantâ certitudine morali, quantâ certus est, esse Romam, qui Romam nunquam vidit. Patres verò Salmanticenses asserunt, hominem justum de sua justitia habere posse certitudinem moralem, similem illi, quâ credimus, hominem, quem videmus celebrare, esse Sacerdotem, vel nos esse baptizatos, aut filios talium parentum. Communis tamen catholicorum sententia est cum S. Thoma, neminem, sinè speciali revelatione, habere posse de sua justitia cognitionem plusquam conjecturalem. Prius ergo contra Sectarios agemus: deinde Catholicorum singulares opiniones ad trutinam revocabimus.

§. I.

Assertio Catholica contra Sectarios.

IV. Dico. Nemo in hac vitâ positus, absque speciali revelatione sibi factâ, tenetur, aut potest, certitudine fidei divinæ certò credere, aut scire, se habere gratiam coram Deo. Utrumque docet Tridentinum *Sess. 6. cap. 9.* his verbis: *Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè justificati sunt, absque ulla omnino dubitatione apud semetipsos statuere, se esse justificatos; neminemque à peccatis absolvi, ac justificari, nisi eum, qui certò credat, se absolutum, & justificatum*

eatum esse ; atque hac solâ fide absolutionem , & justificationem perfici : quasi qui hoc non eredit , de Dei promissis , deque Mortis , & Resurrectionis Christi efficacia dubitet . Nam sicut nemo pius de Dei misericordia , de Christi merito , deque Sacramentorum virtute , & efficacia dubitare debet : sic quilibet, dum seipsum , suamque propriam infirmitatem . & indispositionem respicit , de sua gratia formidare , ac timere potest ; cùm nullus scire valeat certitudine fidei , cui non potest subesse falsum , se gratiam Dei esse consecutum . Hæc Tridentinum . Quæ firmat *Can.* 13. dum ait : *Si quis dixerit , omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse , ut credat certò , & absque ulla hæsitatione propriæ infirmitatis , & dispositionis , peccata sibi esse remissa : anathema sit .* Et Can. 14. *Si quis dixerit , hominem à peccatis absolvi , ac justificari ex eo , quòd se absolvi , ac justificari certò credat : aut neminem verè esse justificatum , nisi qui credat . se esse justificatum : & hac solâ fide absolutionem , ac justificationem perfici : anathema sit .*

V. Multis Scripturarum locis hæc veritas Catholica firmari solet : nos præcipua subjiciemus . Primum, ex Job. 9. v. 20. & 21. *Si justificare me voluero , os meum condemnabit me . Si innocentem ostendero , pravum me comprobabit . Etiamsi simplex fuero , hoc ipsum ignorabit anima mea .* Secundum , ex Psalm. 18. v. 13. *Delicta quis intelligit ? Ab occultis meis munda me .* Tertium , Proverb. 20. v. 9. *Quis potest dicere , mundum est cor meum , purus sum à peccato ?* Quartum , Ecclesiastæ 9. v. 1. *Sunt justi , atque sapientes , & opera eorum in manu Dei : & tamen nescit homo , utrum amore , an odio dignus sit .* — Si dicas , impium certò scire , se odio dignum esse . — Respondeo , sensum esse , quòd nemo etiam illorum , qui justi sunt , ac sapientes , certò scit , an amore potiùs , quàm odio dignus sit . Vide Heronymum *Comment. in ista verba* . Quintum , ex 1. *ad Cor.* 4. *v.* 4. ubi Apostolus de se ait : *Nihil enim mihi conscius sum : sed non in hoc justificatus sum : qui autem judicat me , Dominus est .* — Nec dicas , Apostolo fuisse revelatam suam tùm justitiam , tùm prædestinationem . Justitiam quidem 2. *Cor.* 12. *v.* 9. ubi ei dicitur : *Sufficit tibi gratia mea* , ut superiùs cum D. Thom. observavimus . Prædestinationem verò *Actor.* 9 *v.* 15. ubi Ananiæ de Saulo dicitur : *Vade , quoniam vas electionis est mihi iste .*

Respondeo enim , communiùs negari , Paulo fuisse à Deo revelatam suam justitiam , ac prædestinationem . Tàm enim præcitata verba , quàm hæc alia c. 9. v. 27. *Sed castigo corpus meum , & in servitutem redigo , ne fortè cùm aliis prædicaverim , ipse reprobus efficiar* , apertè ostendunt , eum nec de sua justitiâ , nec de sua perseverantiâ certum fuisse . Unde citato *c.* 4. ex 1. *ad Cor.* præmiserat : *Sed neque me ipsum judico :* & postea subdit : *Qui autem judicat me , Dominus est .* Potuisset autem de se ferre judicium , si divinâ revelatione fuisset certificatus . In hunc sensum veniunt S. Hieron. *l.* 2. *adver. Pelagian.* Chrysost. *Homil.* 23 *in* 1. *ad Cor.* dicens : *Si Paulus hoc timuit , cùm talis esset præceptor , & post prædicationem , & orbis terrarum susceptum patrocinium formidavit : quidnam nos dicemus ?* Et Aug. Serm. 19. de Verb. Apost. *Suo* (inquit) *timore nos terruit : Quid enim faciet agnus , ubi aries tremit ?* Eadem est sententia Gregorii *l.* 9. *Epist.* 22. Bernardi *Serm. de Convers. ad Clericos c.* 16. Et aliorum . Unde sequitur , quòd etsi detur , Apostolos fuisse in gratia confirmatos , id tamen eos latuisse .

VI. Hinc non obstat, dictum Paulo fuisse : *Sufficit tibi gratia mea* . Illis enim verbis exprimitur quidem , ipsum auxilio gratiæ divinæ adjuvari , & adjuvandum ; ne , ut oraverat , stimulo carnis superetur : non tamen ei revelatur , quòd sit in gratia justificante , vel quòd ab ea non sit casurus .

Nec

Nec refert, quòd S. Thom. afferat hanc sententiam pro exemplo ejus, quod dixerat, Deum quibusdam revelare, quòd habeant gratiam. Nam non exprimit, Paulo fuisse revelatum, quòd haberet gratiam justificantem: sed generaliter de gratia actualis protectionis hoc ipse interpretatur *lect.* 3. in istud *exp.* dicens: *Non duceris ad impatientiam, cùm gratia mea confortet te, quia gratia mea protegit te*. His addo: quòd, dato etiam, fuisse revelatum Paulo, quòd tunc esset in gratia justificante; non fuit tamen revelatum, quamdiu esset in gratia perseveraturus, vel nunquam in aliam tentationem ipsum casurum: & propterea locum adhuc timori fuisse in Paulo.

Quod verò Ananiæ dicitur: *Vas electionis est mihi iste*, non continet revelationem de electione Pauli ad gloriam, sed ad ministerium prædicationis Evangelii; subditur enim: *Ut portet nomen meum coram Gentibus &c.*

VII. Certitudini, quam Acatholici fingunt necessariam ad justificationem, resistunt ea Scripturæ testimonia, quæ docent, hominem semper debere esse in timore. Ut illud Proverb. 28. v. 14. *Beatus homo, qui semper est pavidus*. Illud 1. Petri 1. v. 17. *In timore incolatus vestri tempore conversamini*: Et hoc, quia Deus *sine acceptione personarum judicat secundum uniuscujusque opus*. Illud ad Philipp. 2. v. 12. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini*. Et illud 2 ad Cor. 10. v. 18. *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat*.

VIII. Accedunt Patres. Augustinus *l. de Perfect. Justit. c.* 15. ait: *Quantâlibet enim justitiâ sit praditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum, cùm Rex justus sederit in throno; cujus cognitionem fugere delicta non possunt, nec illa de quibus dictum est;* Delicta quis intelligit? Idem, Gregorius *l. 6. Epist.* 22. Bernardus *Serm. 3. de Adventu, & Serm. 23. in Cantic.* Idem alii. Quorum aliqui observant, quòd Scriptura, agens de remissione peccatorum respectu personarum particularium, semper adhibet particulam istam *fortè*, *forsitan*; ut à nobis justitiæ propriæ perniciosam hanc confidentiam submoveat. Ut Daniel. 4. v. 24. *Peccata tua eleemosynis redime, ... forsitan ignoscet* (Deus) *delictis tuis*. Act. 8. v. 22. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tuâ, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hac cogitatio cordis tui*. Et Jonæ 3. v. 9. *Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus?* Unde S. Greg. *l. 6. Epist.* 22. Ad Gregoriam Augustæ cubiculariam, quæ ipsum rogaverat, cupiens scire, an sibi remissa essent peccata; inter alia, hæc rescribit: *Rem mihi difficilem, & tibi inutilem postulasti: difficilem, quia indignus sum, cui revelatio immittatur à Deo: tibi inutilem, quia securitas negligentiam parit*.

IX. Ratio tandem hanc comprobat veritatem. Nihil est, unde quisque Fidelis possit habere certitudinem fidei de sua gratia; ergo citra specialem divinam revelationem, & consequenter absolutè eam habere non potest. Ant. prob. Nihil potest esse certum certitudine fidei, nisi, vel immediatè contineatur in verbo Dei; vel saltem per necessariam illationem ex eo deducatur: sed quòd ego, vel quilibet alius, sit in statu gratiæ, neque est in Sacra Scriptura, seu verbo Dei immediatè revelatum; neque ex eo per necessariam illationem deduci potest: estò enim in verbo Dei contineatur, quòd qui ad Deum ex toto corde convertitur, & ex animo pœnitet, & ex sincero amore Dei operatur, Deus convertetur ad ipsum per gratiam; non tamen in verbo Dei continetur, neque ex eo necessariò deduci potest, quòd ego, vel alius, ex toto corde convertar, ex animo pœnitentiâ ex motivo supernaturali tangar, vel quòd impleam dispositiones necessarias ad consequendam à Deo gratiam; ergo &c. Hæc est ratio, quâ, ut supra vidi-

vidimus, utitur Concilium Tridentinum.

X Confirmatur. Quòd ego justificer, pendet à voluntate Dei, & à mea ultimâ dispositione: sed meam ultimam dispositionem esse debitam, non possum certò cognoscere per fidem infusam: ut enim ait D. Greg. 1. parte sui Pastoralis c. 29. *Mens humana sæpe sibi mentitur de seipsa, & fingit, se amare, quod non amat.* Et S. August. lib. 50. Homiliarum homil. 35. *Quamdiu* (inquit) *vivimus hîc, de nobis ipsis nos ipsi judicare non possumus; non dico, quid cras erimus, sed quid hodie sumus.*

§. III.

Sectariorum Fundamenta.

XI. OBjiciunt primò Scripturam. Primò. Nam se esse in gratia, scivit Abraham, juxta illud Genes. 22. v. 12. *Nunc cognovi, quòd times Deum*, idest, *cognoscere te feci*: timor autem ille, utpote filialis, non erat sine gratiâ.

Secundò. Dominus, Joann. 13. v. 35. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*: multò ergo magis poterit homo de seipso cognoscere, se esse discipulum Christi, si dilectionem habeat ad proximum.

Tertiò. Idem Dominus, *Joann.* 14. *v.* 17. postquam promisit discipulis *Spiritum veritatis, quem Mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum;* subjungit: *Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Et v. 20. *In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis;* ergo fidelis certò cognoscere potest, Spiritum Sanctum, & Christum esse in ipso per gratiam.

Quartò. Paulus, *Rom.* 8. *v.* 16. ait: *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei:* cum ergo testimonium Spiritus Sancti sit infallibile, eique divinâ fide assentiri teneamur, ipsi attestanti, nos esse filios Dei, tenemur fide credere. Unde S. Joann. Chrysost. in hæc verba, ait: *Cùm Spiritus Sanctus testatur, quæ tandem restat ambiguitas?* Et S. Bernardus Serm. 1. de Annunciat. *Si credis* (inquit) *peccata tua non posse deleri, nisi ab eo, cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, benè facis: sed adde adhuc, ut & hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur. Hoc est testimonium, quod perhibet in corde nostro Spiritus Sanctus dicens: dimissa sunt tibi peccata tua.* Quid clarius?

Quintò. Idem Paulus 1. *Cor.* 2. *v.* 12. ait: *Nos autem non spiritum hujus Mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis.*

Sextò. Idem 2. Corinth. 1. v. 12. *Nam* (inquit) *gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus.* Inanis autem esset hujusmodi gloriatio, nisi haberet absolutam certitudinem de sua gratia.

Septimò. Eâdem *Epist. c.* 13. *v.* 5. ait: *Vosmetipsos tentate, si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? Nisi fortè reprobi estis?* Ergo qui non sunt reprobi, sciunt, Christum in ipsis esse, & esse in gratia.

Octavò. 2. *Petri* 1. *v.* 10. sic monemur: *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis;* ergo possumus esse certi, nos habere gratiam, & esse Electos.

Nonò. Tandem, 1. Joan. 3. v. 14. *Scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus.* v. 19. *In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus.* Et v. 24. *Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus, quoniam manet in nobis de spiritu, quem dedit nobis.*

XII.

Digitized by Google

XII. Hæc præcipua sunt, quæ pro suo errore stabiliendo jactant Acatholici: sed infeliciter. Nam ad primum respondit jam S. Thom. hâc q. 112. a. 5. ad 5. *Quòd illud verbum Abrahæ dictum potest referri ad notitiam experimentalem, quæ est per exhibitionem operis. In opere enim illo, quod fecerat Abraham, cognoscere potuit experimentaliter, se Dei timorem habere. Vel potest hoc etiam ad revelationem referri*: quatenus scilicet illis verbis Deus illi revelavit, & propterea Abraham hoc de seipso scivit.

XIII. Ad secundum dico, Christum verbis illis voluisse indicare, externam mutuam dilectionem fore signum, quo ab omnibus, tanquam Christi discipuli, professione nimirum, dignoscerentur: quod tamen solùm parere potest conjecturalem cognitionem, non certitudinem absolutam. An enim ejusmodi dilectio sit ex corde sincero, & ex affectu in Deum, & proinde effectus gratiæ; an vero ex affectu naturæ, & motivo temporali interiùs: nec alii, imò nec ipse, qui diligit, certò cognoscere potest.

XIV. Ad tertium dico, priora Christi verba sensum facere, quòd Fideles, in quibus S. Spiritus inhabitat, eum cognoscant; non quidem cognitione sterili, qualis est ex fide informi, sed fructuosâ, qualis oritur ex fide viva: verùm hæc cognitio est solùm conjecturalis. Quis enim certò novit, opera, quæ facit, esse ex fide viva, & non potiùs informi? — Posteriora verò Christi verba juxta expositionem Cyrilli *l. 9. in Joann. c. 47.* & August. *Tract. 75. in Joan.* intelligenda sunt de die futuri seculi, in quo vivemus vitâ beatâ, & evidenter, ac certissimè cognoscemus, Deum esse in nobis; non de die præsentis vitæ.

XV. Ad quartum dico, verba Apostoli, vel esse intelligenda de tota Ecclesia, cui Spiritus Sanctus testatur, quòd habeat Spiritum adoptionis; comparat enim ibi Ecclesiam cum Sinagoga, quæ habuit tantùm spiritum servitutis in timore: non autem de singulis Christianis. Nam in sequentibus significat, aliquos ex iis, ad quos scribit, esse contentiosos, & infirmos in fide, ut constat ex *cap. 14.* — Vel si intelligere velimus de Fidelibus in singulari, exponenda sunt: Spiritum Sanctum testificari nobis, quòd filii ejus sumus, infundendo amorem filialem: seclusâ tamen revelatione nobis certò constare non potest, hoc testimonium esse à Spiritu Sancto, sed solùm per experientiam cujusdam suavitatis, & tranquillitatis conscientiæ, piosque affectus, quibus confidenter dicimus: *Abba Pater*. Quæ cum inveniri possint etiam in non justis, nec possimus certò scire, ea esse à Spiritu Sancto, nosque verè esse filios Dei; ideo solam cognitionem conjecturalem parere possunt. Et propterea monet Joannes in sua primâ Epist. c. 4 v. 1. *Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus, si ex Deo sunt*.

Ad testim. ex Chrysost. dico, quòd si constet testimonium illud esse Spiritus Sancti, nulla est ambiguitas, quia fallax esse non potest: hoc tamen fallax esse potest, quòd putetur, esse Spiritus Sancti, & non sit. — D. Bernardus autem duo vult, ut credamus: unum, quòd media ab ipso instituta efficaciam habeant: alterum, Deum habere potestatem delendi peccata. Sed, quòd hæc media nobis applicemus iis dispositionibus, quibus oportet, certò credere nec possumus, nec nos debere, intendit Bernardus.

XVI. Ad quintum dico cum S. Th. hâc qu. 112. a. 5. ad 4. *Quòd Apostolus ibi loquitur de donis gloriæ, quæ sunt nobis data in spe, quæ certissimè cognoscimus per fidem; licèt non cognoscamus per certitudinem, nos habere gratiam, per quam nos possimus, ea promereri. Vel potest dici, quòd loquitur de notitia privilegiatâ, quæ est per revelationem: Unde subdit:* Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum.

XVII. Ad sextum dico, Apostolum ibi in Domino gloriari, se conversa-

tum

tum fuisse in gratia non habituali, & sanctificante, sed in gratia ministerii; quòd scilicet cum sinceritate, & simplicitate conversationis se gesserit in munere Apostolico: neque humano studio, sed gratuitâ, ac potenti Dei operatione illud peregisse.

XVIII. Ad septimum observo, Apostolum hortari Corinthios, ut se ipsos tentent, ac probent: si autem certi essent de sua gratiâ, quid se tentarent, ac probarent? Quod enim certum est, probatione non eget. Neque sequitur, post probationem velle, eos esse certos, nisi quadam probabili, & morali conjecturâ. Revera tamen ibi non loquitur Paulus de præsentia Christi in Corinthiis, per gratiam sanctificantem; cùm multis, qui peccaverant, pœnam comminetur: sed de præsentia secundùm potestatem imperandi, puniendi, miracula faciendi; hoc est: discutite, an habeatis veram fidem de Ecclesiastica potestate, quam Christus Apostolis, & Ecclesiæ Præfectis dedit.

XIX. Ad octavum nego, S. Petrum ibi velle, Fideles per bona opera certos fieri de sua gratiâ, & prædestinatione; sed solùm eos hortari, ut satagant, bona opera facere, & in eis perseverare: certi, quòd si in eis usque ad finem perseveraverint, vitam æternam consequentur.

XX. Ad nonum dico, S. Joannem dirigere verba illa ad totam Ecclesiam, quam certissimum est, esse sanctam, & quosdam in ea esse sanctos, & justos. At quinam sint in particulari, nisi per signa probabilia, & conjecturas cognosci non potest.

XXI. Objiciunt secundò. In Symbolo Apostolorum proponitur nobis credendus iste articulus: *Credo remissionem peccatorum*; ergo debet quisque credere fide divinâ, sibi remissa esse peccata.

XXII. Respondeo, neg. conf. Articulus enim de remissione peccatorum, non est, quòd quisque credat certitudine absolutâ, sibi remissa esse peccata, ut volunt hæretici: sed quòd credat, certò ea sibi remitti, si pœniteat, ut oportet. Porro quia nemo scit, an sic pœniteat, nemo certus est certitudine, cui non possit subesse falsum, peccata sibi de facto fuisse remissa: quò spectat illud Ecclesiastici 5. v. 5. *De propitiato peccato noli esse sinè metu*.

XXIII. Objiciunt tertiò. De fide est, Sacramenta conferre gratiam ea recipienti cum debita dispositione: sed adultus, cum baptizatur, potest certò cognoscere, quâ fide, & intentione Sacramentum recipiat; ergo &c.

XXIV. Respondeo, neg. min. Nam ad recipiendam gratiam in Baptismo debet adultus moveri per aliquam dispositionem supernaturalem: & hanc nequit homo certò cognoscere certitudine, nedum divinâ, sed nec absolutè humanâ. Debet insuper esse certus certitudine, cui non possit subesse falsum, de intentione baptizantis; ad quam certò cognoscendam nullum habet medium.

XXV. Sed replicabis. Si ita est, nemo poterit dignè Sacramentum Eucharistiæ recipere: cùm ad hoc dignè recipiendum debeat se judicare mundum à peccato, juxta illud 1. Cor. 11. vers. 28. *Probet autem seipsum homo &c.*

XXVI. Respondeo, neg. sequelam. Quia, ut homo dignè accedat ad Eucharistiam, aut quodlibet aliud Sacramentum, non requiritur, quòd habeat judicium speculativè certum de sua justitia: sed sufficit, ut factis omnibus diligentiis prudenter, seu probabiliter judicet, se esse in gratia. Nam hoc ipso format judicium practicum de licita Sacramenti susceptione: quia ad hanc sufficit ea moralis certitudo, quæ intervenit in rebus humanis. Legatur S. Tho. 3. *p. q.* 80. *a.* 4. *ad* 5.

XXVII. Objiciunt quartò. Non majorem certitudinem habet Ecclesia de dispositione ejus, qui patitur martyrium, quàm habeat ipse Martyr; sed

sed Ecclesia indubitatâ fide illum colit ut sanctum; ergo & ipse Martyr, dum patitur, indubitatâ fide cognoscit, se esse in gratia.

XXVIII. Respondeo primò, neg. maj. Nam Ecclesia in declaratione Sanctorum specialem habet assistentiam Spiritus Sancti, ne proponat ut Sanctum, aut Martyrem, qui verè non fit; at Martyr talem assistentiam non habet, ne in suo judicio erret. Hinc est, quòd plures hæretici existimant, se mori pro Christo. & revera esse Martyres; cùm tamen pro errore pertinaciter vitam fundant, nec tamen martyrii coronâ donentur.

Respondeo secundò, objectionem hanc nos non premere. Vel enim loquitur de Martyre, dum adhuc torquetur, & nondum martyrium consummavit: vel de Martyre, qui morte jam consummavit martyrium. Si primum; certum est, eum ab Ecclesia non haberi pro Martyre. Si secundùm, tunc Martyr certò novit, se habere gratiam, quippe qui à Deo gloriâ coronatur: & tunc solùm ab Ecclesia certò colitur ut Martyr.

XXIX. Objiciunt quintò. Potest aliquis esse certus certitudine scientiæ, imò & fidei, alium esse in statu gratiæ: Sacerdos enim, qui baptizavit infantem, certus est, illum esse in gratia. Certus enim est de fide, Baptismum conferre gratiam ex opere operato: certus est, se adhibuisse veram aquam, protulisse verba, habuisse intentionem, & infantem non posuisse obicem; ergo pari ratione poterit esse certus, se esse in gratia.

XXX. Respondeo tamen, neg. cons. & disparitas est. Quia ad conferendum Baptismum, ex parte conferentis nullus actus supernaturalis requiritur: sed sufficit intentio actualis, vel virtualis faciendi, quod facit Ecclesia; quòd aquâ abluat, quòd legitimam formam proferat, & omnia necessaria impleat exteriùs, quæ omnia certò scire potest, qui batizat. At in adulto, ut dignè Sacramentum suscipiat, & gratiam accipiat, requiritur dispositio ex motivo supernaturali elicita, vera peccatorum contritio: quæ cùm certò scire nequeat, se habuisse; ideo certus esse non potest, se gratiam recepisse.

XXXI. At inquies. Ergo ne homo justus erit de sua conscientia semper fluctuans, semper trepidans; & nunquam illâ pace gaudebit, quam spopondit Paulus, Rom. 5. v. 1. *Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum?*

Respondeo, neg. assumtum. Nam ad hoc, ut perpetuò conscientiæ tumultu non vexetur Justus, quo in desperationem impellatur; sufficit, quòd habeat certitudinem conjecturalem, quæ, licet non auferat omnem formidinem, tollit tamen anxietatem. Neque expedit Justo ut de sua justitia fit prorsus securus: nam Prov. 28. v. 14. *Beatus homo, qui semper est pavidus.* Et appositè monet Paulus ad Philipp. 2. v. 12. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini.*

§. IV.

Examinantur Doctorum Catholicorum Sententiæ.

XXXII. Dico primò. Homo justus non potest esse certus de sua justitiâ, certitudine comparatâ per discursum ex una præmissâ supernaturali, & aliâ naturali. Est contra Catharinum Et Probo. Nam ut ex una præmissâ supernaturali, & aliâ naturali deducatur conclusio certa, debet utraque præmissa esse certa, una certitudine fidei, altera certitudine naturali; si enim præmissa naturalis non sit certa, conclusio, quæ semper sequitur debiliorem partem, erit incerta: sed in discursu, quem facit Catharinus, minor præmissa est incerta; ergo &c. Min. prob. Discursus Catharini est hic: *Certum de fide est, Deum remittere peccata, & dare gratiam pœnitentibus, & diligentibus*

Digitized by Google

tibus se: atqui *lumine naturali cognosco. me verum pœnitentiam habere, & Deum diligere; ergo certus sum, me esse dispositum ad gratiam*. Sed minor hujus syllogismi est incerta: solùm enim conjecturaliter, & ex signis, quæ fallacia esse possunt, cognoscit homo, se esse verè dispositum ad gratiam; ergo &c.

XXXIII. Probo ulteriùs. Cognitio certa, & infallibilis de aliqua re habetur, vel per causam, vel per effectum: at neutro modo potest quis cognoscere infallibiliter, se habere gratiam; ergo &c. Min. pro prima parte probatur. Triplex causa nostræ justificationis potest assignari. Una principalis, nempe, Deus, seu voluntas Dei: & hanc nullus homo sinè speciali revelatione potest certò cognoscere; quia quæ sunt Dei nemo cognovit, nisi spiritus Dei. Altera instrumentalis, nempe, Sacramentum: & nec de hoc potest haberi certa cognitio; quoniam hoc pendet ex intentione, ordinatione ministri &c. & non est evidens suscipienti, ministrum habuisse sinceram intentionem, & fuisse ritè ordinatum. Tertia causa est dispositio ex parte nostri, & hæc nec certò potest cognosci. Tùm quia: non est certum apud Theologos, quænam dispositio sit sufficiens. Tum quia: debet ad minùs esse supernaturalis, & ob motivum supernaturale: nequit autem quis certò, ac infallibiliter cognoscere, se habere pœnitentiam verè supernaturalem. — Deinde, quòd nec ab effectu possit aliquis colligere cum certitudine, se esse in gratia, patet: quia quicumque effectus assignetur, arguit ad summum cognitionem conjecturalem, cum possint esse peccata occulta impedientia gratiam.

XXXIV. Probatur quoque ex D.Th. hàc *q.* 112 *a.* 5. ubi ait: *Alio modo homo cognoscit aliquid per seipsum, & hoc certitudinaliter. Et sic nullus potest scire, se habere gratiam: certitudo enim non potest haberi de aliquo, nisi possit dijudicari per proprium principium. Sic enim certitudo habetur de conclusionibus demonstrativis, per indemonstrabilia universalia principia: nullus autem posset scire, se habere scientiam alicujus conclusionis, si principium ignoraret. Principium autem gratiæ, & objectum ejus est ipse Deus; qui propter sui excellentiam est nobis ignotus, secundùm illud Job* 36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. *Et ideo ejus præsentia in nobis, & absentia per certitudinem cognosci non potest, secundùm illud Job.* 9. Si venerit ad me, non videbo eum, si autem abierit, non intelligam. *Et ideo homo non potest per certitudinem dijudicare, utrum ipse habeat gratiam, secundùm illud* 1. *ad Cor.*4. Sed neque me ipsum judico: qui autem judicat me, Dominus est.

XXXV. Contra hanc Catharinì opinionem stat quoque Tridentinum supra laudatum, dicens: *Cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum*. Quamvis autem præcipuum intentum Concilii fuerit, damnare errorem, ut asserebatur ab hæreticis: attamen consequenter damnat omnem sententiam asserentem, posse aliquem certitudine, cui non possit subesse falsum, scire, se esse in gratia. Contra eamdem stat quoque Innoc. III. qui Cap. *Accepimus* l. 5. Decretal. Tit. 34. de Purgatione Canonica, damnat Archiepiscopum Bisuntinum, quòd jurare vellet, se esse immunem à criminibus, de quibus fuerat diffamatus, tanquam sibi per pœnitentiam dimissis; responderque, quòd *hoc jurare non parva temeritatis existeret, cùm B. Job. dicat: Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea*.

XXXVI. Dico secundò. Nemo in hac vitâ potest scire, se esse in gratia, tantâ certitudine, quantâ cognoscit, Romam esse ille, qui nunquam Romam vidit. Est contra Sotum. Probatur autem. Talis enim certitudo de existentia Romæ in eo, qui nunquam Romam vidit, audivit tamen ab omnibus, Romam esse, excludit omnem for-

Digitized by Google

midinem de opposito; ita ut, etsi vellet, dubitare non posset: atqui de existentia gratiæ in nobis, præcisa speciali revelatione, dubitare possumus: *quilibet* (ait Concilium) *dum seipsum, suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare, ac timere potest;* quod confirmant Scripturæ loca supra laudata; ergo &c. Addo: in tantum mihi moraliter certum, ac indubitatum est, Romam esse; quia veritas hæc nititur testimonio communi hominum invicem nec loco, nec tempore communicantium: sed me habere gratiam, non potest inniti alicui fundamento huic simili; ergo &c.

Quapropter estò fatear, aliquos Sanctos viros eò devenisse, ut essent omnino certi de sua justitia: hoc tamen ex speciali internâ revelatione illis factâ habuisse, tenendum est, ut testatur D. Thom. hoc *a.* 5. Sic enim Beatæ Virgini per Gabrielem revelatum credimus, dum illi ait: *Ave gratiâ plena.* Sic D. Paulo, sic Abraham, sic aliis, sive pro semper, sive ad tempus determinatum.

XXXVII. Dico tertiò. Neque ex signis supernaturalibus, quæ in seipsis experiuntur, possunt viri, cæteroquin Sanctissimi, habere moralem certitudinem excludentem omnem formidinem de sua justitiâ. Probo primò. Quia aliter asserere, esset recedere à sensu Scripturæ, & Concilii Tridentini: seclusâ enim revelatione, nemini de sua gratia certitudinem sinè formidine ex quacumque causâ concedunt. Secundò. Signa, quæ supernaturalia existimantur, possunt esse merè naturalia: pax item, & conscientiæ tranquillitas, solam cognitionem conjecturalem parere potest; cùm etiam peccatores hanc aliquando habeant, ex ignorantia eorum culpæ. Unde 1. *Joann.* 3. *v.* 21. dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Ubi *fiduciam* (inquit) non certitudinem.

XXXVIII. Dico quartò. Nullus homo viator secundùm communem providentiam potest, de sua gratia habere moralem certitudinem similem illi, quâ credimus, hominem, quem videmus celebrare, esse Sacerdotem, vel nos esse baptizatos, vel talium parentum filios. Est contra Salmanticenses, conformior tamen Scripturæ, & Tridentino. Nam de tribus enumeratis ita sumus moraliter certi, ut prudenter dubitare non possimus: qui enim videt aliquem in Ecclesia impunè publicè celebrantem, videt hominem exercentem impunè munus, quod solis Sacerdotibus concessum est: & cùm ex alia parte nullum habeat argumentum, quòd Sacerdos non sit, temerè de opposito dubitaret. Similiter de eo, quòd baptizati simus, extat fides authentica libri baptismalis; extat publica contestatio omnium, apud quos nati, & educati sumus, omni contrario submoto. Quòd etiam talium parentum filii simus, fidem authenticam faciunt libri baptismi, & testimonium irrefragabile eorum, qui noverunt nos, & parentes nostros. At certitudo de eo, quòd simus in gratia, non est tanta, quin de opposito sinè imprudentiâ metuere possimus; dicente Concilio, quemlibet de sua gratiâ formidare posse. Desunt enim omnia argumenta positiva, tam intrinseca, quàm extrinseca, in quibus fundetur certitudo, quæ in tribus præallatis casibus adsunt; & solùm adesse potest argumentum negativum, quale est illud expositum à D. Paulo 1. Cor. 4. v. 4. *Nihil mihi conscius sum:* ex quo tamen inferre non licet; ergo *justificatus sum:* sicut nec jurare sinè temeritate licet, ut ex Innoc. III. retulimus.

XXXIX. Dico quintò. Homo viator, seclusâ revelatione speciali, solùm habere potest cognitionem conjecturalem de eo, quòd sit in gratia. Ita apertè docet S. Thomas hâc *q.* 112. *a.* 5. Nam, ut dicebamus, revelatione seclusâ, nullum adest medium infallibile ad hoc dignoscendum, nec à priori, nec à posteriori. Non à priori; quia hoc, vel debet esse voluntas Dei de

gratia

gratia dandâ, vel datâ; vel nostra dispositio: de nullo autem horum habere possumus notitiam certam. Neque à posteriori, nempe, ab actu aliquo à gratia procedente, qui eam nobis certò demonstret: nam experientia dulcedinis, & promptitudinis ad pietatis opera est medium valdè fallibile. Tum ob similitudinem, quæ datur inter actus, qui sunt à gratia, & qui sunt à natura; & unum ab alio discernere, difficile sit. Tum quia, Dæmon, transfigurans se in Angelum lucis, sæpe nos decipit, ut videamur agi à Deo; cùm tamen à Deo non agamur, ut probat eventus. Unde S. Thom. citato loco concludit: *Hoc modo (idest conjecturaliter) aliquis cognoscere potest, se habere gratiam; inquantùm scilicet percipit, se delectari in Deo, & inquantùm homo non est conscius sibi alicujus peccati mortalis. Secundùm quem modum potest intelligi, quod habetur Apoc.* 2. Vincenti dabo manna absconditum, quod nemo novit, nisi qui accipit. *Quia scilicet ille, qui accipit, per quamdam experientiam dulcedinis novit, quam non experitur ille, qui non accipit. Ista tamen cognitio imperfecta est: unde Apostolus dicit* 1. *Cor.* 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. *Quia, ut dicitur in Psalmo* 18. Delicta quis intelligit?

XL. Quæres primò: An possit aliquis in hac vitâ esse certus, se habere fidem theologicam, & infusam?

Respondeo affirmativè. Et probo primò. Quia Ecclesia quibusdam in casibus præcipit, ut Fideles jurent, se credere Mysterium Trinitatis, Incarnationis, & reliqua fidei Dogmata: atqui Ecclesia hoc non eis præciperet, nisi crederet, quòd vel essent, vel possent esse certi de ista sua fide: sicut quia scit, eos non esse, nec posse esse certos de sua gratiâ, aut caritate, nunquam præcipit eis, ut jurent, se esse in gratia, aut caritate: imò neque hoc permittit: Ut enim supra retulimus, Innocentius III. reprobavit formam juramenti, quâ Prælatus Bisuntinus volebat jurare, se immunem ab objectis criminibus, tanquam sibi dimissis per pœnitentiam; ergo &c.

Quia verò tam in Symbolo, quàm in forma juramenti non est sermo de fide humana, sed de divina; ideo ulteriùs videtur, quòd Fideles possint esse certi, se credere fide divinâ: quidquid sit, num certi sint, an fides illa sit per habitum infusum, an per auxilium transiens, aut alio quovis modo.

XLI. Ratio autem est. Quia cùm certitudo sit de ratione intellectus; dum intellectus certificatur de objecto suo, certificatur etiam de actu suo: & sic si sit actus scientiæ, certificatur de sua scientiâ, & scit, se scire: si sit actus fidei divinæ, certificatur de sua fide, & certus est, se Deo credere. Ad differentiam voluntatis: cùm enim certitudo ad eam non pertineat, non potest certificari de actu suo: & quamvis amando objectum suum reflexè amet, se amare; non tamen per seipsam certificatur de actu suo, maximè, an sit naturalis, vel supernaturalis; sed certitudinem accipere deberet à judicio intellectus. Cum autem intellectui nullum occurrere possit medium in hac viâ, quo possit certò judicare, actum illum amoris esse ex vera caritate, ut vidimus; ideo nec potest hominem reddere certum, quòd talis amor sit ex vera caritate. Ad se autem certificandum, quòd actus, quo credit, sit fidei divinæ, habet medium certum, & infallibile, nempe, testimonium Ecclesiæ proponentis illud objectum, ut fide divinâ credendum: & dum ei assentitur, certus est, se illud credere fide divinâ. Propterea D. Tho. hàc *qu.* 112. *a.* 5. *ad* 2. ait: *De ratione scientiæ est, quòd homo certitudinem habeat de his, quorum habet scientiam. Et similiter de ratione fidei est, quòd homo sit certus de his, quorum habet fidem: & hoc ideo, quia certitudo pertinet ad perfectionem intellectus, in quo prædicta dona existunt. Et ideo quicumque habet scientiam,* vel

vel fidem, certus est, se habere. Non est autem similis ratio de gratia, & caritate, & aliis huiusmodi, quæ perficiunt vim appetitivam.

XLII. Secundò probo. Qui de aliqua re non est, nec potest esse certus, potest sinè peccato formidare, ne illa forte aliter se habeat: sicut quia Justus non est, nec potest esse certus de suâ iustitiâ, potest formidare absque culpa, ne forte eam non habeat; ergo si Fidelis non potest esse certus de fide, quâ credit, quòd sit divina, poterit citra culpam formidare, ne fortè sit humana. Atqui nemo concedit, Fideles posse citra culpam formidare, ne fides, quâ profitentur se credere, non sit divina, sed humana, & proinde non omnino certa; ergo sunt, vel saltem possunt esse certi de sua fide, quòd non sit humana, sed divina, & proinde certa, & infallibilis.

XLIII. Quæres secundò: An de sua spe possit aliquis esse certus?

Respondent aliqui negativè. Non enim potest esse aliquis ita certus de actu voluntatis, sicut de actu intellectus, ut dictum est. — Alii tamen probabiliter affirmant: & dant discrimen inter actum spei, & caritatis. Quia spes non tollitur per quodlibet peccatum lethale, sed per solum peccatum desperationis: & quia potest aliquis esse certus, se non commisisse peccatum desperationis, potest esse certus de sua spe. At caritas tollitur per quodcumque peccatum mortale; & homo certus esse non potest, se omni peccato mortali carere: ideo nemo certus esse potest, se habere caritatem, sicut nec se habere habitus infusos, qui cum gratia, & caritate necessariam habent connexionem.

§. V.

An seclusâ Revelatione possit Homo Viator esse certus de sua Prædestinatione?

XLIV. Hic est alter Sectariorum error: volunt enim, Fidelem posse, ac teneri, certum esse fide divina, se esse de numero Electorum, ac Prædestinatorum. Contra quem etsi aliqua dixerim *Tom. 4. in 1. p. Qu. 4. de Reprobatione. Dub. 3. §. 3. num. 15.* aliqua tamen hic addere, operæ pretium existimo.

XLV. Dico. Nemo, seclusâ revelatione speciali, potest esse certus certitudine absolutâ de sua prædestinatione ad gloriam. Dixi certitudine absolutâ: quia certitudine conditionatâ, hoc est, si perseveraverit usque in finem, posse quemlibet esse certum de sua prædestinatione, ostendi citato loco *num. 17.* juxta illud Matth. 10. v. 22. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

XLVI. Probant hanc catholicam veritatem primò omnes Sacræ Scripturæ textus, superiùs § 2. recensiti, quibus iubemur, semper esse pavidi, cum timore salutem nostram operari, non esse certos de gratia &c. Queis sequentes addere possumus. Proverb. 27. v. 1. *Ne glorieris in crastinum, ignorans, quid superventura pariat dies.* Ecclesiastæ 9. v. 2. *Omnia in futurum servantur incerta.* 1. Cor. 10. v. 12 *Qui se existimat stare, videat, ne cadat.* Et Rom. 11. v. 20. *Tu autem fide stas: noli altùm sapere, sed time.* Et in fine capitis *v.* 33. referens prædestinationem ad inscrutabilia Dei mysteria, exclamat: *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei; quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus! &c.*

XLVII. Eamdem veritatem confirmant SS. Patres. Hieronymus in c. 30. Jerem. *Nullus* (inquit) *quamvis sanctus sit, securus pergat ad judicium.* S. Augustinus l. de Corrept. & gratia c. 13.

Digitized by Google

c. 13. *Quis enim ex multitudine Fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero Prædestinatorum se esse præsumat? Quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cavenda est elatio; ut etiam per Satanæ Angelum, ne extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus. Hinc Apostolis dicebatur:* Si manseritis in me, *dicente illo, qui eos utique sciebat esse mansuros. Et per Prophetam:* Si volueritis, & audieritis me; *cùm sciret ipse, in quibus operaretur & velle.* Et lib. de dono Persev. c. 13. *Ad quam* (inquit) *vocationem pertinere, nullus est homo ab hominibus certâ asseveratione dicendus, nisi cùm ex hoc seculo exierit. In hac autem vitâ humanâ, quæ tentatio est super terram, qui videtur stare, videat, ne cadat. Ideo quippe (sicut jam supra diximus) perseveraturi non perseveraturis providentissima Dei voluntate miscentur; ut esse discamus non alta sapientes, sed humilibus consentientes, & cum timore, & tremore nostram ipsorum salutem operemur: Deus est enim, qui operatur in nobis, & velle, & operari pro bona voluntate.* Hoc idem Auctor *lib. 2. de Vocat. Gent. cap. 36 & 37.* docet, & Gregorius *lib. 9. Moral. cap. 27.*

XLVIII Quamobrem meritò Conc. Trident. Sess. 6. cap. 12. *Nemo quoque* (inquit) *quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædestinationis mysterio usque adeo præsumere debet, ut certò statuat, se omnino esse in numero Prædestinatorum ... Nam nisi ex speciali revelatione scire non potest, quod Deus elegerit.* Unde Can. 16. sic statuit; *Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certò habiturum, absolutâ, & infallibili certitudine dixerit: nisi hoc speciali revelatione didicerit: anathema sit.*

XLIX. Duplicem pro hac veritate rationem præbet S. Thomas. Prima est. Non convenit, omnes promiscuè homines certos esse de sua prædestinatione: quia sic, qui non sunt Prædestinati, desperarent, & securitas in Prædestinatis negligentiam pareret. Hanc tradit 1. *p. q. 23. a. 1. ad 4.*

Altera est. Quæ ex sola Dei voluntate pendent, non possunt certò cognosci, nisi ipse revelet: at prædestinatio ex sola Dei voluntate pendet; ergo nemo potest eam certò cognoscere, nisi ipse revelet. Hanc docet 1. *p. q. 23. a. 5. ad 3.* & *Q. 6. de Verit. a. 2.* Quibus in locis totus est in ostendendo: quare hos ad gloriam elegerit, illos non, unicam rationem esse divinam voluntatem. Sed de hoc jam egimus *Tom. 4. in 1. p. qu. 3. de Caus. Prædest. Dub. 5.*

L. Argumenta, quibus Sectarii suum errorem tueri conantur ex Scriptura, eadem sunt, quæ proposuimus, & solvimus supra §. 3. Quibus nunc addi possunt sequentia. Primum, ex prima ad Tessalon. 1. v. 4. *Scientes fratres dilecti à Deo electionem vestram* Secundum, ex 1. Joann. 5. v. 13. *Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Tertium, ex 1. Joann. 2. v. 27. *Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium.* Certò igitur edocentur Fideles à Deo de omnibus ad salutem spectantibus; ergo & de eorum prædestinatione, quæ maximè ad salutem pertinet.

LI. Sed ad hæc facili negotio respondetur. Ad primum: verbum illud *Scientes* referri non ad Thessalonicenses, sed ad ipsum Paulum, Silvanum, & Timotheum, quorum etiam nomine scribebat Paulus: ly autem *electionem vestram*, significare electionem, non ad gloriam, sed ad Evangelium suscipiendum, quod Thessalonicenses à Deo prædilecti eum magno fructu susceperant; hoc autem benè poterat dignoscere Paulus ex bonis effectibus, quos Thessalonicensium conversio apud alios populos pepererat, ut Epistolam illam legenti constabit.

Ad secundum dico, S. Joannem loqui de vita æternâ in spe, quam omnes,

Digitized by Google

nes, qui crediderant, habere poterant; quum certò quidem scire poterat, aliquos de corpore illius Ecclesiæ, ad quam scribebat, consecuturos: sed quinam in particulari futuri essent, scire non poterat.

Ad tertium S. Tho. *Qu. 6. de Verit. a. 5. ad 1.* ait: *Cum dicitur, quòd* Unctio &c. *intelligendum est de illis, quorum cognitio ad salutem pertinet; non de omnibus, quæ secundùm se ad salutem pertinent. Cognitio autem prædestinationis non est necessaria ad salutem, etsi prædestinatio sit necessaria.* Et 2. 2. *q. 8. a. 4. ad 1.* ex illis verbis: *Unctio docet vos de omnibus*, infert, Deum omni habenti gratiam dare donum intellectus; ut circa ea, quæ sunt de necessitate salutis, sufficienter instruatur à Spiritu Sancto. Sed circa suam prædestinationem non est necesse, ut quilibet instruatur: imò conveniens est, ut non doceatur, propter ea, quæ dicta sunt ex Scriptura, Patribus, & maximè ex D.T. *Q. 6. de Verit. a. 5.* ubi hanc rem ex professo pertractat. Sed hæc satis.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS
DE JUSTIFICATIONE
PECCATORIS.

Ræcipuus gratiæ habitualis effectus est, hominem peccatorem à peccato justificare, ut ex injusto fiat justus. Unde Conc. Trident. *Sess.6. c.* 7. causas Justificationis enumerans, ait: *Demum unica formalis causa est justitia Dei, non quâ ipse justus est, sed quâ justos nos facit: quâ videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostræ, & non modò reputamur, sed verè justi nominamur, & sumus, justitiam in nobis recipientes unusquisque suam, secundùm mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis, prout vult, & secundùm propriam cujusque dispositionem, & cooperationem.* Quæ verba compendio exprimunt totam doctrinam Catholicam, quam in hoc Tractatu stabilire, contra nostri seculi Novatores, intendimus.

QUÆSTIO I.

De Essentia Justificationis.

DE Justificatione agit S. Doctor 1. 2. *q.* 113. per totam, & *Q.* 28. *de Verit.* integra. Quià verò moderni hæretici in afferenda justificationis essentiâ varios miscent errores; ideo quæ sit de eâdem, doctrina Catholicâ, & vera, in præsenti Quæstione examinabimus.

DUBIUM I.

Utrum Justificatio Impii sit Remissio Peccatorum.

§. I.

Explicatur Justificationis Notio.

I. JUstificare idem est, ac facere justum; sed istud *facere* ambiguum est. Interdum enim sumitur impropriè, pro eo, quod est æstimare, declarare, aut pronuntiare aliquem justum, sive interim ipse justus sit, sive non. Atque in hac solâ significatione verbum *justificare* accipiunt nostri temporis Sectarii plerique, nimirum statuentes: Deum hominem declarare, aut pronuntiare justum, quamvis reverâ in se justus non sit, sed peccator; non imputando illi peccatum suum, sed illi imputando justitiam Christi, quâ quasi indutus extrinsecè coram Deo justus appareat. Volunt enim, vocabulum justificandi esse forense; ita ut nihil aliud sit justificare. quàm justum pronuntiare, aut declarare, aut et peccata condonare, vel non imputare, ut dicemus.

II Alio modo verbum *facere*, quod importatur in verbo *justificare*, accipitur propriè; ita ut justificare idem sit, ac reverâ facere justum; & ita sumitur à Catholicis ex Scripturæ locis inferiùs referendis. Nam quamvis, vulgari apud homines sermone, justificare idem esset, ac declarare, vel pronuntiare, aliquem esse justum; quia homi-

Digitized by Google

nes declarando, vel pronuntiando non faciunt justum, sed justum supponunt: quando tamen in Sacra Scripturâ dicitur, Deus justificare impium, debet intelligi, quòd eum faciat justum: partim quia cùm sit sapientissimus, & rectissimus, non potest pronuntiare, aliquem esse justum, qui reverâ justus non sit: partim quia nullus est verè justus, nisi justitiam à Deo habeat. Unde omnis ille, quem Deus justum declarat, seu pronuntiat, reverâ est justus, & non ab alio est justus, quàm à Deo: ac proinde Deus verè facit justum, quem justum esse declarat.

III. Neque refert, istud verbum *justificare* in hac acceptione non reperiri apud prophanos Auctores latinæ linguæ peritissimos. Nam nec reperitur apud eos in ea significatione, in qua Sectarii usurpant, nempe, declarando justum aliquem, sive in se justus sit, sive non: immò nec in ulla alia, cùm prorsus apud eos verbum *justificare* non reperiatur. Cæterùm etsi reperiretur, non esset mirum, quòd ipsi non usurparent, sicut Catholici; quia illam Dei gratiam, quâ facit aliquos verè, ac propriè justos, præsertim in anima, penitus ignoraverunt. Qui verò, maximè SS. Patres, illam agnoverunt, pro eodem intellexerunt, Deum justificare, quòd justum facere. Unde August. *l. de Spiritu, & lit. c.* 26. ait: *Quid est enim aliud justificati, quàm justi facti, ab illo scilicet, qui justificat impium, ut ex impio fiat justus? .... Cum vero dictum est:* Factores legis justificabuntur, *quid aliud dictum est, quàm justi justificabuntur? Factores enim legis utique justi sunt. Ac per hoc tantumdem est, ac si diceretur, factores legis creabuntur, non qui erant, sed ut sint.... Aut certè ita dictum est*, justificabuntur, *ac si diceretur, justi habebuntur, justi deputabuntur, sicut dictum est de quodam* (*Luca* 10. *v.* 29.) Ille autem volens se justificare; *idest, ut justus haberetur, aut deputaretur. Unde aliter dicimus, Deus sanctificat Sanctos suos; aliter autem:* Sanctificetur nomen tuum. *Nam illud ideo, quia illos facit esse sanctos, qui non erant sancti; hoc autem ideo, ut, quod semper apud se sanctum est, sanctum etiam ab hominibus habeatur, idest, sanctè timeatur.* Ecce quale est justificare, ut à Deo, diversum à justificare, ut ab homine.

IV. Quoniam verò Justus à justitia dicitur, observo cum D. Thoma hâc *q.* 113. *a.* 1. & *Q.* 28. *de Verit. a.* 1. quòd justitia tripliciter dicitur. Uno modo, secundùm quòd est specialis virtus contra alias Cardinales divisa; quæ rectificat actum hominis in ordine ad alium particularem hominem, reddendo illi, quod suum est; quâ homo dirigitur in contractibus emptionis, venditionis &c. quæ virtus non est omni peccato contraria, sed solum illis, quæ contra hujusmodi rectam communicationem inter homines fiunt, ut rapina, furtum &c. Alio modo, justitia dicitur legalis, quâ homo rectè se habet in ordine ad bonum commune multitudinis: hanc servare intendit Legislator in condendis legibus, & vir fortis, cum in acie fortiter confligit pro salute Reipublicæ. Et nec omne peccatum justitiæ legali opponitur, sed illud solùm, quod bonum commune multitudinis lædit. Tertio tandem modo, justitia generaliter dicitur, prout nominat statum quemdam, secundùm quem homo est debitè ordinatus ad Deum, ad proximum, & ad seipsum, quatenus in eo vires inferiores superiori subduntur: quæ justitia generalis dicitur, & minùs propriè. Et huic justitiæ omne peccatum opponitur; cùm per quodlibet peccatum aliquid de prædicto ordine corrumpatur. Ab hac ergo justitia, quâ homo ordinatè se habet ad Deum, ad proximum, & ad se ipsum, homo dicitur simpliciter justus. Et ab hac justitiâ justificatio nominatur, sive sicut motus à suo termino, sive sicut effectus formalis à forma. Ita discurrit S. Thom. *Q.* 28. *de Verit. a.* 1 Unde justificatio hoc modo omnium virtu-

tum

Digitized by Google

ftum, etiam fupernaturalium, collectionem complectitur; ut juftitia dicatur etiam à Deo, & coram Deo, & poteft defcribi: quòd fit *Recta difpofitio totius hominis erga Deum, feipfum, & proximum*.

V. Ex his conformiter juftificatio fumi poteft activè, vel paffivè. Activè eft illa actio, quâ Deus aliquem efficit juftum, rectum, ac benè difpofitum erga Deum, feipfum, & proximum. Paffivè, nempe, pro effectu talis actionis, qui nimirum importat, vel motum, vel mutationem ad juftitiam, ficut calefactio importat motum ad calorem. Hic juftificatio accipitur paffivè.

VI. Pro quo obfervandum eft cum D Tho. citatis locis, juftificationem paffivè acceptam fieri poffe dupliciter. Vel per modum fimplicis mutationis, feu generationis, quæ eft de naturali privatione, vel negatione juftitiæ ad juftitiam, ut ad formam. Et hoc modo juftificati fuerunt Angeli, & primi homines, qui fimul cum natura acceperunt gratiam: & juftificaretur homo in puris naturalibus conditus, fi non exiftens in peccato, carens tamen gratiâ, feu juftitiâ fupernaturali, ad iftam transferretur. Vel per modum motus, qui eft de contrario in contrarium, qualis eft juftificatio hominis, qui priùs erat in ftatu peccati: motus enim propriè talis eft, dum fubjectum tranfit de uno contrario pofitivo ad aliud contrarium: ficut dum aqua de frigida tranfit in calidam. Et de juftificatione hoc modo fermo erit. Nec refert, quòd, ut in Tract. de Peccatis diximus, peccatum non fit pofitivum, fed quid privativum; & proinde non fit propriè contrarium gratiæ, feu juftitiæ. Nam etfi peccatum formaliter in privativo confiftat; aliquid tamen pofitivum includit, fcilicet, vel debitum habendi juftitiam, vel ftatum injuftitiæ: hic autem ftatus, etfi privationem contineat; fonat tamen aliquid pofitivum, & connotat relationem ad actum pofitivum, quo macula peccati fuit inducta.

VII. Ex his jam intelligi poteft, quid fit juftificatio. Generaliter enim defcribi poteft, quòd fit motio, quâ homo fit juftus. Sic enim comprehenditur etiam juftificatio, quâ Angeli, & primi homines fuerunt juftificati ab initio: imò etiam fanctificatio ipfius Chrifti, fecundùm humanitatem. Ut enim docet D. Tho. 3. p. q. 34. a. 1. ad 2. *Sanctificari eft, aliquid fieri fanctum. Fit autem aliquid non folùm ex contrario, fed etiam ex negativè, vel privativè oppofito: ficut album fit ex nigro, & etiam ex non albo. Nos autem ex peccatoribus fancti efficimur: & ita fanctificatio noftra eft ex peccato. Sed Chriftus quidem fecundùm hominem factus eft Sanctus, quia hanc gratia fanctitatem non femper habuit; non tamen factus eft Sanctus ex peccatore, quia peccatum nunquam habuit: fed factus eft Sanctus ex non Sancto fecundùm hominem, non quidem privativè, ut fcilicet aliquando fuerit homo, & non fuerit Sanctus: fed negativè; quia fcilicet quando non fuit homo, non habuit fanctitatem humanam: & ideo fimul fuit factus homo, & fanctus homo*. Ita S. Tho. quod confirmat ex Greg. *l.* 18. *Moral. c* 27.

VIII. Juftificatio verò noftra, quæ femper eft ex contrario, nempe, ex peccato; vel eft juftificatio omnium prima, quâ à peccato originali juftificamur: & fic defcribitur à Trident. *Seff. 6. c. 4.* quòd fit: *Tranflatio ab eo ftatu, in quo homo nafcitur filius primi Adæ, in ftatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, per fecundum Adam Jefum Chriftum Salvatorem noftrum*. Vel eft juftificatio, quafi fecunda, hoc eft, à peccatis poft Baptifmate ablutum originale commiffis: & hæc defcribi poteft, quòd fit: Translatio à ftatu peccati in ftatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, per Jefum Chriftum. Quæ colligitur ex *cap. 1. ad Coloff. v. 13.* ubi Paulus fcribit, quòd Deus Pater *eripuit nos de poteftate tenebrarum, &*

Digitized by Google

transtulit in Regnum filii dilectionis suæ. Ita igitur Justificationis explicatâ notione sit

§. I I.

Resolutio Dubii.

IX. Dico primò. Justificatio generaliter sumta neque est remissio pecccatorum, neque eam includit. Probatur ex dictis. Nam justificatio generaliter sumta præscindit ab hoc, quòd sit motus à contrario, vel à negativo; idest, quòd faciat justum ex positivè injusto, vel à non justo solùm negativè: quare potest esse justificatio absque remissione peccati. Et de facto fuit tùm in Angelis, tùm in primis hominibus, dum in ipsa creatione suâ fuerunt justificati: & in B. Virgine, quæ dum fuit sinè labe originali concepta, fuit sinè remissione peccati justificata. Cui in corporalibus simile est, quòd Sol, quando creabatur, factus est lucidus, quin priùs foret tenebrosus.

X. Dico secundò. Justificatio impii est remissio peccatorum concomitanter, eo modo, quo generatio unius est corruptio alterius. Quia enim opposita non possunt simul esse in eodem; necessarium est, ut cui infunditur gratia justificationis, ab eodem deleatur macula peccati mortalis, quod illi gratiæ opponitur. Ita docet S. Thomas Q. 28. *de Verit. a.* 1. his verbis: *Si ergo justificatio accipiatur, ut quidam motus, cùm oporteat, cumdem motum intelligi, quo peccatum aufertur, & justitia inducitur: idem erit justificatio, quòd peccatorum remissio, solùm ratione differens, prout ambo eumdem motum nominant: sed unum secundùm respectum ad terminum à quo, alium verò secundùm respectum ad terminum ad quem. Si autem accipiatur justificatio per viam mutationis: sic aliam mutationem significat justificatio, scilicet, justitiæ generationem; & aliam peccatorum remissio, scilicet, corruptionem culpæ. Sic autem justificatio, & remissio peccatorum non erunt idem, nisi per concomitantiam. Utrolibet autem modo justificatio accipiatur, oportet, quòd à tali justitiâ dicatur, quæ peccato cuilibet opposita sit. Nam & motus est de contrario in contrarium; & generatio, & corruptio sese concomitantes, contrariorum sunt.*

XI. Ex his infero: in justificatione impii includi remissionem peccatorum, non quatenus generaliter justificatio est; sed quatenus est justificatio impii, seu quatenus in subjecto invenit peccatum sibi oppositum. Ubi remissio peccati non se habet, ut terminus ad quem, hic enim est potius justitia, ad quam tendit justificatio, tàm quatenus motus est, quam prout est mutatio; sed velut terminus à quo. Cùm enim justificatio impii sit transmutatio à statu peccati ad statum gratiæ, seu justitiæ; in ea includitur remissio peccati, tanquam abolitio termini à quo oppositi: & includitur quoque justitia, seu justitiæ acquisitio, tanquam terminus ad quem illa transmutatio terminatur. *Quia verò* (ait D. Tho. hâc q. 113. a. 1. in c.) *motus denominatur magis à termino ad quem, quàm à termino à quo; ideo hujusmodi transmutatio, quâ aliquis transmutatur à statu injustitiæ ad statum justitiæ, per remissionem peccati, sortitur nomen à termino ad quem, & vocatur justificatio impii.*

DUBIUM II.

An in Justificatione Impii Peccata sic remittantur, ut verè auferantur, & deleantur?

§. I.

Catholica Veritas contra Sectarios.

I. Calvinus *l.* 3. *Instit. c.* 11. §. 22. docet, in justificatione peccata non verè tolli, sed tegi, non eradicari, sed radi, non deleri,

Digitized by Google

deleri, sed operiri, propter justitiam Christi nobis imputatam: ita ut peccata dicantur esse tecta, quasi à Deo non videantur, cùm ipsa non puniat, & rasa, quasi non appareant. Hinc *l.* 4. *Instit. c.* 15. apertè negat, per Baptismum solvi nos à peccato originali. Idem docuerat Lutherus, ut constat ex *art.* 2. ex damnatis a Leone X. Hanc doctrinam Catholici omnes execrantur, cum quibus

II. Dico. In justificatione impii peccata mortalia sic remittuntur, ut penitus auferantur, ac deleantur; nec quidquam remaneat, quod culpæ, vel peccati mortalis rationem habeat. Veritas hæc tanquam de fide definita est in Tridentino *Sess.* 5. *Can.* 5. his verbis: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet: sed illud dicit tantùm radi, aut non imputari: anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis iis, qui verè consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem &c.* In renatis autem aliquid odiret Deus (& consequenter in quolibet alio justificato) & in eis aliquid damnatione dignum esset, si peccata adhuc in eis manerent, & tantum tegerentur, raderentur, aut non imputarentur; ergo &c.

III. Hanc veritatem docent omnes Scripturæ textus, quibus Deus dicitur, peccata delere, auferre, abluere, &c. Ut Psalm. 50. v. 3. &c. *Dele iniquitatem meam. Ampliùs lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* v. 9. *Asperges me hyssopo, & mundabor, lavabis me, & super nivem dealbabor.* v. 11. *Omnes iniquitates meas dele.* Quod repetit Isaias c. 43. v. 25. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Oseæ 14. v. 3. *Omnem aufer iniquitatem.* Michææ 7. v. 18. *Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem?* Lavare etiam, & mundare dicitur, Isaiæ 1. v. 16. *Lavamini, & mundi estote.* Ezech. 36. v. 25. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Paulus item 1. *Cor.* 6. *v.* 11. post gravia delicta recensita, ait: *Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis &c.* Et 1. Joann. 1. v. 7. *Sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato.*

IV. Nec valet cum Sectariis dicere, Scripturam ita loqui, quia justificatis non imputantur ad pœnam. — Nam præfata verba non solùm occultationem, aut non imputationem, sed veram peccatorum ablationem, & maculæ totalem purgationem exprimunt. Ineptè enim ille diceretur ablutus, & mundatus, qui sordibus adhuc esset coinquinatus; licèt pallio, aut veste alterius ipsi applicatâ tegeretur. Incongruè etiam Æthiopem dealbari ut nivem, diceremus; si solùm nigredinem ejus sub veste candida aliquis occultaret. Et tandem insulsè peccata tolli, aut deleri dicerentur; si dumtaxat raderentur, ut capilli capitis, & rursus repullularent, ac redirent.

V. Hanc eamdem veritatem firmant SS. Patres. Chrysostomus l. 3. de Sacerdotio c. 6. *Corporis* (inquit) *lepram purgare, vel, ut veriùs dicam, purgatam ostendere, Judæorum Sacerdotibus licebat: at verò nostris Sacerdotibus, non corporis lepram, sed animæ sordes, non dico, purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.* Et l. 2. de Compunct. cordis: *Cordis compunctio, sicut ignis, omne animæ vitium perurit, & adimit: & quantacumque in ea repererit mala, abstergit universa, & penitus delet.* Hinc *Homil.* 4. *in* 1. *ad Cor.* comparat reum absolutum à Rege à suo crimine cum reo, qui absolvitur à suis peccatis per Baptismum; & dicit, illum adhuc servare, & retinere animum infectum, hunc verò, quem abluit Baptisma, non item, sed habere mentem Solis radiis puriorem.

San-

Digitized by Google

Sanctus etiam Hieronymus in *cap. 2. Sophoniæ* scribit, animam priùs peccatorum sordibus inquinatam dicere (Cant. 1.) *Nigra sum;* sed de eadem post actam pœnitentiam dici (Cant. 8.) *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata?* Nimirum, juxta lectionem lxx. Quibus conformia habet, scribens etiam in *cap. 3. & lib. 3. adv. Pelag.* Clarius autem omnibus errorem contrarium destruit S. Augustinus, ut in solutionibus argumentorum videbimus.

VI. Probatur insuper ratione theologicâ ex Trident. laudato, sub hac formâ. Quòd homines justificati partim sint filii Dei, partim filii Diaboli, contradictionem involvit: atqui hoc sequitur, si dicatur, peccata non omnino deleri, sed aut tegi, aut radi, aut non imputari; ergo &c. Min. prob. Homines justi verè diliguntur à Deo, & sunt filii Dei (*1. Joann. 3.*) homines autem, in quibus est peccatum, odio habentur à Deo, Sap. 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus;* & sunt filii Diaboli: sed in sententia hæreticorum homines justificantur, & adhuc in eis remanet peccatum; ergo simul amantur, quatenus justificati, & odio habentur, quatenus in eis est peccatum. Rectè ergo concludit Tridentinum: *In renatis nihil odit Deus.* Ex quibus sic subsumo: atqui solùm peccatum Deus odit; ergo in renatis nil peccati remanet. Et meritò: nam si Scriptura justificatos vocat regeneratos, vivificatos, translatos de morte ad vitam (*1. Joann. 3. v. 14.*) quomodo in eis manere potest peccatum, quod est mors animæ? Quomodo simul cohabitant mors, & vita spiritualis; si nequeunt simul cohabitare mors, & vita naturalis?

VII. Dicendum erit insuper, homines non fuisse per Christum à servitute peccati liberatos; nec Christum esse Agnum, qui tollit peccata mundi, si solùm ea tegit, non aufert. Plus valuisse peccatum Adæ ad nos inficiendos, quàm Christi sanguinem ad nos emundandos: si, dum Adæ peccatum omnes verè maculavit, Christi Sanguis hanc maculam tegere quidem valet, sed non detergere, & auferre.

Rursus: vel neminem Justum ingressurum in Regnum Cœlorum, in quod nihil coinquinatum ingreditur, si adhuc est peccato verè maculatus: vel aliquid coinquinatum in illud ingressurum, contra illud Apoc. 21. v. 27. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum.* Nam si fides, quâ, secundùm hæreticos, homo justificatur, non est sufficiens, ab eo tollere maculam peccati in vita, sed solùm tegit; quomodo eam tollet in morte?

§. II.

Hæreticorum Fundamenta.

VIII. Primò objiciunt. Apostolus Paulus verè erat justificatus: & tamen, *Roman. 7. v. 17.* dicebat: *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* — Si respondeas, nomine peccati intelligere Paulum concupiscentiam, quæ in justificato quidem manet: sed dicitur peccatum, non quia formaliter ipsa peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat, ut exposuimus *Tom. 6. in 1. par. Qu. 8. de Pec. Orig. quoad essentiam. Dub. 2. §. 3. num. 14.*

IX. Contra insurgunt. Ergo in justificato remanet radix peccati, nempe, concupiscentia; ergo hominem justificari, est, solùm radi peccata, non penitus tolli: sicut capilli dicuntur radi, non penitùs tolli, quia remanet radix, ex qua iterum pullulant.

X Hanc instantiam ex Pelagiano fonte expiscantur nostri Sectarii. Ut enim refert S Augustin. *lib. 1. contra duas Epist. Pelagian. ad Bonifacium cap. 13.* Pelagiani idem opponebant Catholicis, ac si hi dicerent: *Baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere; ut omnium peccatorum radices in*

mala carne teneantur? Num hoc est, quod Sectarii dicunt? Audiant ergo Augustinum sic hanc calumniam repellentem: *Quis hoc adversùs Pelagianos, nisi infidelis, affirmet? Dicimus ergo, Baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, auferre crimina, non radere: nec, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, inde crescant iterum resecanda peccata. Nam & illam similitudinem comperi, sua illos adhibere calumnia, tanquam hoc nos sentiamus, & dicamus.* Ecce doctrinam Calvinistarum, & Lutheranorum dicentium, Baptismate non auferri, sed radi peccata, reputatam tanquam execrabilem, & à Pelagianis, & à Catholicis. Pergimus audire Augustinum: *Sed de ista concupiscentiâ carnis falli eos credo, vel fallere; cum qua necesse est, ut etiam baptizatus, & hoc si diligentissimè proficit, & spiritu Dei agitur, pia mente confligat. Sed hæc etiam vocatur peccatum, non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur: sicut Scriptura manus cujusque dicitur, quòd manus eam fecerit.* Hæc S. Augustinus.

Hinc ad formam instantiæ respondeo, dist. secundum consequens. Remanet radix formalis, & univoca, nego cons. Virtualis, & æquivoca, per modum inclinationis, & originis, conc. consequentiam. Remanet ergo concupiscentia in justificato, quæ dici potest radix peccati; non quia ipsa formaliter peccatum sit, quemadmodum radix capilli capillus, est: sed radix peccati, & quodammodo peccatum, sicut Scriptura dicitur manus scribentis; quia à manu scribentis facta est, non quòd Scriptura sit manus: & quia, si accedat voluntatis consensus, peccatum facit. Videantur dicta loco citato.

XI. Secundò objiciunt Scripturam dicentem, peccata tegi, & non imputari. Primò. Psal. 31. v. 1. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Et v. 2. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.* Ubi, inquiunt, tria illa, remitti, tegi, & non imputari posita sunt ad idem significandum; unum tamen explicatur per aliud: idest, remitti à Deo peccata, nil aliud est, quàm peccata tegi; ita ut non videantur apparere coram Deo: tegi autem, nihil aliud est, quàm non imputari ad pœnam, & damnationem, juxta illud *Ezech.* 33. *v.* 16. ubi dicitur de impio, si egerit pœnitentiam: *Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei.* Et 2. Cor. 5. v. 19. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.*

XII. Respondeo primò, peccata tegi, & non imputari, dupliciter contingere posse. Vel ita ut verè subsistant, & solùm occultentur: vel ut prorsus deleantur. Quemadmodum ulcera corporis, à quibus hæc metaphora sumta est, dici possunt tegi duobus modis. Vel illa tantùm occultando, ne appareant, quo pacto teguntur ab ipso vulnerato: vel ea curando, & tollendo, qualiter teguntur à Medico. Hoc secundo modo teguntur peccata à Deo. Unde S. August. Enar. 2. in Psalm. 31. *Deus ergo* (inquit) *tegat vulnera, non tu: nam si tu tegere volueris erubescens, Medicus non curabit. Medicus tegat, & curet, emplasto enim tegit: sub tegmine Medici sanatur vulnus, sub tegmine vulnerati, celatur vulnus.* Item duplex est non imputatio. Una quidem, quâ non imputatur id, quod est; alia, quâ non imputatur id, quod revera non est. Prior tectio, & non imputatio est hæreticorum figmentum: posterior verò est Catholica assertio, & Psalmistæ; statim enim post illa verba non *imputavit Dominus peccatum* subdit: *& non est in spiritu ejus dolus.* Unde Aug. citato loco, nempe, præfat in Ps. 31. postquam dixit: *Si texit peccata Deus, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere*, subjungit: *Ne sic intelligatis, quod dixi, peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & vivant &c.* Et quidem

cùm

Digitized by Google

cùm justitia Dei, & lex æterna nullum possit peccatum non imputatum, & non punitum relinquere; peccata, quæ à Deo non imputata dicuntur, verè deleta, & ablata censenda sunt. Hinc

XIII. Respondeo secundò, quòd respectu Dei, qui omnia videt, & cui *omnia nuda sunt, & aperta oculis ejus* (Hebr. 4. v. 13.) idem est peccatum tegi, aut non imputari, ac penitùs deleri, ac prorsus non esse. Sicut enim (ex August. *Enarrat.* 2. *in Psalm.* 31.) quod opertum est, non videtur oculis nostris: ita ad explicandum, more nostro, Deum non videre peccata eorum, qui justificantur, dicit, ea tegi, quatenus penitus destruuntur: hoc enim requiritur, ut sint tecta oculis Dei. Quialicèt homo possit non videre peccata, quæ adhuc existunt, unde dicebat David, Psalm. 18. v. 13. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me:* Deus tamen non potest ea non videre. Igitur id dicitur tectum, sive opertum oculis Dei, quod pœnitus non est.

XIV. Responderi potest tertiò cum D. Tho. hâc q. 113. a. 2. ad 2. *Quòd sicut dilectio Dei non solùm consistit in actu voluntatis divinæ, sed etiam importat quemdam gratiæ effectum ..... ita etiam, & hoc, quod est, Deum non imputare peccatum homini, importat quemdam effectum in ipso, cui peccatum non imputatur. Quòd enim alicui peccatum non imputetur à Deo, ex divina dilectione procedit.*

XV. Tertiò objiciunt illud 1. Petri 4. v. 8. *Caritas operit multitudinem peccatorum.* Et illud Psalm. 84. v. 3. *Remisisti iniquitatem plebis tuæ, & operuisti omnia peccata eorum.*

XVI. Respondeo ad Textum Petri, genuinum sensum esse, non quòd caritas operiat multitudinem peccatorem ejus, in quo est caritas; sed quòd operiat peccata proximi. Qui enim ex caritate proximum diligit, peccatis ejus non insultat; sed ea, quantùm potest, tegit, ac patienter portat. Ibi enim caritatem erga proximum commendat Petrus. — Ad locum verò ex Psalmis dico, quòd peccata operiri, est metaphora sumta ab eo, quod terrâ obruitur, vel in aqua mergitur, ut intereat. Sic de Ægyptiis, *Exod.* 15. *v.* 10. dicitur: *Operuit eos mare, submersi sunt &c.* Unde Micheæ 7. v. 19. *Et projiciet in profundum maris omnia peccata nostra:* ut nempe deleantur, & pereant.

XVII. Quartò objiciunt. Nemo quantumvis justus eximitur à peccato, nisi perfectè impleat præceptum caritatis; etenim: *Qui non diligit, manet in morte* (1. Joan. 3. v. 14.) sed nemo in hâc vita potest perfectè implere præceptum caritatis, ut docet S. August. *l. de Perfect. justit. c.* 8. ergo estò homo justificetur, manet tamen in peccato.

XVIII. Respondeo, dist. maj. Impleat quoad substantiam præcepti, con. maj. Quoad omnem modum, & intensionem, nego maj. & similiter ad min. Præceptum ergo caritatis eâ intensionis perfectione, quâ implebitur in Patria, ut scilicet toto conatu, nullo carnis motu animam retrahente, nullâ corporis sarcinâ eam ad sensibilia deprimente, nullo adhuc veniali peccato caritatis ardorem minuente, in Deum feratur (quod unicè intendit Augustinus) impleri certè in hac vita non potest. Impleri tamen potest quoad substantiam, appretiativè Deum super omnia diligendo: & hoc modo à viris justis impletur. Nec obest, quòd in viro justo possit esse peccatum veniale: nam hoc minuit quidem fervorem caritatis, sed caritatem, & gratiam non tollit.

DU-

DUBIUM III.

An Justificatio fiat per solam Justitiam Christi nobis Imputatam, an per Justitiam intrinsecam?

§. I.

Sectariorum Error.

I. LUtherus, Calvinus, aliique ex eorum grege, ut explicent modum, quo in justificatione peccata solum teguntur, sed reverâ non delentur, dicunt: peccatorem, ut justificetur, debere certa fide sibi indubiè persuadere, justitiam Christi ad se pertinere, & propter ipsum peccata sibi non imputari. Et hunc fide, quasi manu, apprehensâ justitiâ Christi, eâque veluti indutum, coram Deo justificatum apparere. Ita præ cæteris docet Calvinus *l. 3. Instit. c. 11. §. 2.* dicens: *Justificabitur ille fide, quia operum justitiâ exutus, Christi justitiam per fidem apprehendit; quâ vestitus in conspectu Dei, non ut peccator, sed tanquam justus apparet.* Quam doctrinam adoptarunt Calvinistæ Galliæ *a. 20.* suæ Confessionis fidei, sicut & Germaniæ, ut constat ex Cathechismo Palatinatus approbato in Pseudosynodo Dordrechtana: eamque sic explicare solent. Quemadmodum enim Jacob apprehensâ veste Esau, eâque indutus, sese parenti Isaac præsentavit; ut ab eo benedictionem reportaret, sicut de facto obtinuit: ita peccator apprehensâ justitiâ Christi, eâque velut veste indutus sese Deo præsentat, ab eoque obtinet benedictionem, non quia verè justus sit, sicut nec Jacob verè erat Esau primogenitus: sed quia Christi justitiâ indutus, Justus à Deo reputatur, quamvis in se sit, & maneat peccator. Hinc in justificatione nullam formam intrinsecè justificantem admittunt. Quare Calvinus in Antidoto Conc. Trident. *ad Sessionis 6. caput 8.* audacter ait; *Falsum esse contendo, ullam justitiæ partem in qualitate sitam esse, vel habitu, qui in nobis resideat.*

II. Catholici verò omnes hunc modum statuendi justificationem detestantur, volentes hominem justificari, non justitiâ Christi extrinsecè ipsi imputatâ; sed justitiâ à Deo per Christum in ipsum derivatâ, quâ non solùm appareat, sed verè, ac intrinsecè justus sit: nec solâ fide justificari, de quo agemus infra. Pro veritate igitur

§. II.

Assertio Catholica.

III. DIco. Homo non justificatur formaliter per justitiam Christi fide apprehensam, ac sibi imputatam; sed per justitiam ex justitia, & meritis Christi in se derivatam, ac sibi intrinsecè inhærentem. Hæc assertio constat ex *Tract. præced. Q. 3. de Gratia habituali. Dub. 1.* ubi ostendimus, gratiam habitualem, quâ justificamur, non esse purum favorem Dei extrinsecum, sed donum intrinsecum à Dei dilectione per merita Christi nobis collatum: quam veritatem Scripturâ, Patribus, Conciliis, & ratione firmavimus. Unde ibi dicta huc revocanda sunt, non inutiliter repetenda. Ut tamen ea omnia velut compendio mei Candidati oculis iterum subjiciam —

IV. Ita discurro. Ideo justificatio formaliter esset justitia Christi nobis extrinsecè imputata, quia Scriptura justitiam Christi comparat vesti, quâ induimur, & quâ induti coram Deo tanquam justi apparemus; estò in nobis nullam justitiam intrinsecè habeamus, sed potiùs peccata. & injustitias: sed hæc similitudo non evincit intentum; ergo &c. Min. prob. primò. Calvinus *l. 2. Inst. c. 5. §. 19.* dicit, similitudines, & allegorias ultra procedere non debere, *quàm præeuntem habent scripturæ regulam, tantum abest, ut fundandis certis dogmatibus per se sufficiant;*

ficiant; ergo dato, quòd justificatio exprimatur sub similitudine vestis, nempe, justitiæ Christi. quâ indutus homo, Justus appareat coram Deo, eo modo quo Jacob indutus vestibus Esau apparuit coram Isaac primogenitus, & benedictionem reportavit; hoc tamen non debet extendi ultra fidei regulam, & multò minus sufficere ad firmandum certum dogma. Sed Scriptura, quæ est fidei regula, docet nos, hominem justificari, non esse extrinsecùs vestiri justitiâ Christi, sed potiùs renovari, regenerari, transferri de morte ad vitam, caritatem in corde ejus diffundi, & alia, quæ loco citato ostendimus; ergo ex hoc, quòd alicubi dicatur justitiâ Christi vestiri, eamque illi imputari, hoc non sufficiet ad fundandum certum dogma.

V. Secundò probat. min. Quamvis Paulus ad *Philipp.* 2. *v.* 7. dicat, quòd Christus fuit *in similitudinem hominum factus, & babitu inventus ut homo:* nemo tamen, nisi sit Manichæus, dicit, Christum factum fuisse hominem secundùm apparentiam; & nisi sit Nestorianus, assumpsisse humanitatem, sicut homo assumit vestem; ergo similiter &c.

VI. Tertiò prob. eadem min. Dicit etiam Paulus 1. Cor. 15. v. 53. *Oportet, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem;* ergone corpus hoc post resurrectionem habebit incorruptionem, & immortalitatem solùm extrinsecùs adjacentem, sicut indumentum, nec evadet reverâ incorruptibile in se, & immortale?

Rursus: idem Paulus 1. *ad Thessal.* 5. *v.* 8. hortatur nos, ut simus *induti loricam fidei, & caritatis, & galeam spem salutis.* Ergone caritas, fides, & spes nobis extrinsecùs adjacent, sicut indumentum, & sicut galea? Præterea Christus suâ morte nobis restituit stolam justitiæ, quam Adam inobedientiâ suâ perdiderat: fecitque, ut ubi abundavit delictum, superabundaret gratia. Quemadmodum ergo Adam reverâ stolam innocentiæ perdidit, ita Christus eam nobis reverâ restituit. Et quemadmodum Adam non imputatione, sed reipsâ constituit nos peccatores; ut non Adæ delicto nobis imputato, simus peccatores, sed ex eo contrahat unusquisque proprium peccatum: ita Christus reverâ nos justos facit justitiâ ex ipso derivatâ, & non tantùm justitiâ suâ nobis extrinsecùs imputatâ.

Demum: à Christo habemus non solùm justitiam, sed & caritatem; quemadmodum ergo non amamus caritate Christi nobis imputatâ, dicente Joanne Epist. 1. c. 3. v. 1. *Videte, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus:* ita iusti, & filii Dei sumus, non justitiâ, & filiatione Christi nobis imputatâ. Cætera videnda relinquo superiùs citato *Dubio* 1. ubi, maximè *num.* 7. auctoritate S. Augustini hucusque dicta firmavimus.

VII. Probari etiam potest hæc veritas. Nam justitia, quâ formaliter dicimur, & sumus justi, capax est intensionis, & remissionis. Unde Apoc. 22 v. 11. *Qui iustus est, justificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.* Et 2. Petri 3. v. 18. *Crescite in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi:* sed neque iustitia Dei, seu iustitia Christi crescere, & augeri possunt; ergo crescere, & augeri posse dicendum est in iustitia, quæ in nobis sit. Et quidem si, ut ait S. Petrus, crescere debemus in gratia, & in cognitione Christi; quemadmodum ex hoc arguitur, cognitionem Christi esse in nobis per fidem ab ipso derivatam: eâdem ratione argui debet, gratiam, in qua crescere debemus, esse in nobis ex plenitudine ejus acceptam.

* * * * *
* * * *

§. III.

§. III.

Sectariorum Fundamenta.

VIII. PRimò Objiciunt. Impium justificari, nihil aliud est, quàm ei peccata remitti, & condonari: sed hoc haberi potest per imputationem justitiæ Christi, & per apprehensionem meritorum ejus, qui pro omnibus Deo satisfecit; ergo &c.

IX. Respondeo, neg. maj. Iste enim est alter Sectariorum error proscriptus à Tridentino *Sess. 6. Can. 11.* his verbis: *Si quis dixerit, homines justificari, vel solâ imputatione justitiæ Christi, vel solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ, & caritate &c. anathema sit*. Docuerat enim eàdem *Sess. cap. 7.* quòd justificatio *non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum; unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus, ut sit hæres secundùm spem vitæ æternæ*. Justificatio enim dicit transitum animæ de morte ad vitam per caritatem 1. Joan. 3. v. 14. *Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus, fratres: qui non diligit, manet in morte*. Qui autem transfertur de morte ad vitam, non solùm dicit recessum à morte, sed vitæ acquisitionem. Quapropter Paulus, *Rom. 6. v. 9.* &c. resurrectionem nostram à morte peccati ad vitam gratiæ assimilat resurrectioni Christi à morte ad vitam corporis tanquam exemplari. Quemadmodum ergo resurrectio Christi non fuit sola liberatio à morte, sed vitæ resumtio: ita resurrectio nostra spiritualis non est sola liberatio à peccato, sed novæ vitæ acquisitio, interior renovatio, regeneratio.

X. Dices. Hoc verùm esse de sanctificatione, non de justificatione. Distinguunt enim Calvinistæ sanctificationem à justificatione: dicuntque, illam fieri per sanctitatem intrinsecam, istam verò per justitiam extrinsecè imputatam, quâ remittuntur nobis peccata.

XI. Sed hæc distinctio ex eorum cerebro nata est: nullum enim fundamentum habet in Scriptura, Conciliis, Patribus, imò & in ratione. Cur enim hominem justificari volunt justitiâ Christi ei imputatâ, non autem sanctitate Christi ei imputatâ sanctificari? Cur volunt justificari nil aliud esse, quàm pronunciari justum: & sanctificari volunt esse quid aliud, quàm pronunciari Sanctum? Si homo sanctitate sibi intrinsecâ subsistere potest coram Deo, cur non etiam coram ipso subsistere poterit propriâ justitiâ acceptâ à Deo per Christum, sicut per ipsum accipit sanctitatem? Cur demum justitia Christi est nostra justitia, sanctitas verò Christi non est nostra sanctitas? Si justitia nostra coram Deo (ut ajunt ipsi) est sicut pannus menstruatæ, cur non erit talis nostra sanctitas? Sed hæc dimittamus. Plura enim diximus in *Vera Ecclesia. Tom. 2. p. 1. a. 8.* per totum, quæ totam justificationis materiam continent, & ad quæ Lectorem remitto.

XII. Secundò objiciunt Paulum *Rom. 4. v. 5.* dicentem: *Credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundùm propositum gratiæ Dei*, idest, acceptatur fides ejus, quâ credit, justitiam Christi ad se pertinere; & hac viâ justitiâ Christi gratis sibi imputatâ justificatur. Quæ interpretatio mentem Apostoli assequi videtur, qui in hoc capite justitiam undecies nuncupat imputationem.

XIII. Respondeo, negando, præfatam interpretationem esse conformem menti Pauli. Non enim dicit, quòd credenti in eum, qui justificat impium, imputatur justitia, sed quòd fides reputatur ad justitiam: non quòd fide quasi manu apprehendat justitiam Christi, ut volunt Sectarii, sed quòd fides sit dispositio, & medium ad acquirendam justitiam. Quod explicat exemplo Abrahæ, qui fide, quâ *con-*

Digitized by Google

tra spem in spem credidit, seipsum ad justificationem præparavit: fides autem credenti extrinseca non est. Sed de hoc infra

XIV. Tertiò objiciunt illud Rom. 5. v. 19. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi*; ergo justi constituentur per justitiam Christi sibi imputatam.

XV. Respondeo, neg. conf. Sequitur enim potiùs oppositum. Nam sicut peccatores constituuntur originaliter, non per inobedientiam Adæ ipsis extrinsecè imputatam, sed per intrinsecam injustitiam cuique propriam: ita justi constituentur, non per obedientiam Christi ipsis extrinsecè imputatam, sed per justitiam intrinsecam ex obedientia Christi in eos derivatam. Videantur dicta superiori Tract. *Dub.* 1. §. 2. *num.* 6.

XVI. Quartò objiciunt illud 1. *Cor.* 1. *v.* 30. Christus *factus est nobis sapientia à Deo*, *& justitia*, *& sanctificatio*, *& redemtio*; ergo alia non est nobis justificatio, quàm Christi justitia.

XVII. Retorqueo argumentum. Christus factus est nobis justitia, sicut & sapientia, & sanctificatio: sed non sumus formaliter sapientes sapientiâ Christi, nec formaliter sanctificati sanctitate Christi, ut Calvinistæ concedunt, sed sapientiâ, & sanctitate in nos à Christo intrinsecè derivatâ; ergo nec sumus formaliter justi justitiâ Christi, sed justitiâ à Christo in nos participatâ. Dico ergo, Scripturam solere, nomine effectus appellare causam, ut Psalm. 26. v. 1. *Dominus illuminatio mea*, *& salus mea*, idest, causa illuminationis, & salutis meæ. Et eâdem ratione Christus dicitur factus nobis sapientia, justitia, sanctificatio, & redemtio: quia est causa sapientiæ, justitiæ, sanctificationis, & redemtionis in nobis.

XVIII. Sed dices. 1. *Cor.* 5. *v.* 21. Christus dicitur pro nobis fuisse factum peccatum, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso: sed Christus factus fuit peccatum per imputationem peccati nostri; ergo nos efficimur justitia Dei per imputationem tantùm justitiæ Christi.

XIX. Respondeo, neg. conf. & disparitatem exhibet textus ipse. Nam Christus factus fuisse peccatum, nempe, hostiam pro peccato, non verò tanquam habens in se peccatum, dicitur ibi his verbis: *Qui non noverat peccatum*. Et ex alia parte hostiam pro peccato consuevisse nominari *peccatum*, indicat illud *Osea* 4. *v.* 8. ubi de Sacerdotibus legitur: *Peccata populi mei comedent*, idest, oblata pro peccatis. At, nos justos fieri unicè justitiâ Dei nobis imputatâ, nec Scriptura dicit, nec Patres consentiunt, ut sæpe citato *Dub.* 1. vidimus. Addo: quòd si nos efficimur justitia Dei, sicut Christus factus est pro nobis peccatum; quemadmodum Christus ex hoc nullam peccati malitiam in se contraxit: ita nec nos ullam intrinsecam, nedum justificationem, sed sanctificationem in nobis haberemus. Hoc autem secundum Adversarii negant.

XX. Quintò objiciunt ea Scripturæ loca, quibus homines justificati, dicuntur induere Christum, ut ad Ephes. 4. v. 24. *Induite novum hominem*, *qui secundùm Deum creatus est in justitia*, *& sanctitate veritatis*.

XXI. Sed ad hæc, & similia §. præcedente jam respondi, non concludere pro Adversariis. Quibus addo, quòd homo, dum induit novum hominem, creatur in justitia, & sanctitate: at sicut per Adversarios creatur in sanctitate, non imputatâ, sed intrinsecâ, cur non eodem modo creabitur in justitia?

Scio, à Calvino afferri pro se Sanctum Ambrosium *l.* 2. *de Jacob*, *& vita beatâ* assimilantem peccatorem indutum justitiâ Christi, Jacob induto vestibus Esau. — Sed in primis, ut jam ostendi ex ipsomet Calvino, allegoriæ, & similitudines non valent

ad

ad firmandum certum dogma, nec ultra Scripturæ regulam debent extendi. Deinde falsum asserit. Nec enim Ambrosius comparat Jacob indutum vestibus Esau peccatori: sed in Esau Sinagogam, in Jacob vero Ecclesiam, & populum Christianum agnoscit; qui sciens benè usi stolâ veteris Testamenti, benedictionem reportavit.

Scio, pariter afferri Bernardum *Serm. 61. in Cantic.* dicentem: *Numquid justitias meas cantabo? Domine memorabor justitiæ tuæ solius; ipsa enim est & mea; nempe, factus es tu mihi justitia à Deo. Numquid mihi verendum, ne non una ambobus sufficiat? Non est pallium breve, quod secundùm Prophetam non possit operire duos.*

Sed quid, ut dicebam, ex allegoria trahitur pro dogmate argumentum? Dicimus etiam Psalm. 120. v. 5. *Dominus protectio tua*. Quemadmodum ergo Dominus est protectio nostra, quia effectum suæ protectionis in nos effundit: ita S. Bernardus asserit, justitiam Christi esse suam; non quia ipse formaliter sit justitia Christi, sed esse suam ratione effectus: quatenus iustitia sua à justitia Christi tanquam à fonte promanat, & justitia Christi merito suo in ipsum justitiam operata fuit.

DUBIUM IV.

An sola Gratia Habitualis sit Causa Formalis Justificans?

§. I.

Aliqua Prænotantur.

I. Quæstio præsens est: an sola gratia habitualis sit, quæ formaliter hominem justificat coram Deo: an verò id interdum etiam formaliter præstent, vel præstare possint actus, sive contritionis, sive caritatis. Et procedit de adulto, non de parvulo. Nam in parvulo, qui baptizatur ante usum rationis, certum est, formam ipsum à peccato originali mundantem, & justificantem esse solam gratiam habitualem, non verò actum ullum, sive contritionis, sive caritatis: quia infans usu rationis carens tales actus elicere capax non est.

Certum etiam est, quòd adultus, qui Sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ suscipit in re, cum sola attritione supernaturali, de facto per solam gratiam habitualem justificatur. Nam in hujusmodi adulto, cum sola attritione accedente ad Sacramentum nihil est, quod sit incompossibile cum peccato, illudque expellere possit, præter gratiam habitualem: nam actus meræ attritionis, etsi supernaturalis, seipso non est incompossibilis cum peccato. Quæstio igitur est de adulto, qui, vel extra Sacramentum, cum voto tamen Sacramenti, actum contritionis, vel caritatis elicit; vel cum contritione, & caritate accedit ad Sacramentum: an formaliter per istos actus justificetur, an verò solùm dispositivè.

II. Vazquez affirmat, actum contritionis, & caritatis habere in seipso vim justificandi formaliter, & licèt de facto nunc, quotquot justificantur, recipiant gratiam habitualem: tamen, quia solùm definitum est ab Ecclesia, justificationem fieri in nobis per justitiam inhærentem; & quæ dicuntur de gratia inhærente, possunt etiam intelligi de actu contritionis, & caritatis: satisfieri definitioni Ecclesiæ, si in his, qui sunt capaces contritionis, ipsa contritio dicatur esse causa formalis justificationis. Imò *3. p. Tom. 1. Disp. 2. cap. 6. nu. 66.* hæc scribit: *Memini autem contritionis; quia in adulto, qui justificatur extra sacramentum, magis certum est, eum justificari contritione, quàm gratiâ habituali, ut ostendimus 1. 2. Disp. 203. cap. 3.*

III. Communiter tamen hæc Vazquezii opinio displicet: adeo ut Suarez *Tom. 1. in 3. p. Disp. 4. Sect. 8.* censeat,

censeat, illam esse temerariam, & doctrinæ Tridentini parum consentaneam. Potest autem quæstio hæc agitari, tùm secundùm legem ordinariam; tùm etiam secundùm legem extraordinariam, & potentiam Dei absolutam.

§. II.

Ponitur Resolutio.

IV. Dico. De facto sola gratia habitualis est causa formalis justificans, etiam extra Sacramentum, non verò actus contritionis, vel caritatis. Probo primò ex Tridentino *Sess. 6. cap. 7.* ubi assignans omnes causas justificationis, deveniens ad formalem: *Demum* (inquit) *unica formalis causa est justitia Dei, non quâ ipse justus est, sed quâ nos justos facit... justitiam in nobis recipientes &c.*

V. Sed quia fortè dices pro Vazquez, Concilium solùm dicere unicam causam formalem justificationis esse justitiam inhærentem: nomine autem justitiæ venire posse actus contritionis, & caritatis — Contra instari posset; Nomine justitiæ inhærentis intelligit aliquid permanens in anima, faciens justum: actus autem contritionis, & caritatis sunt transeuntes. Iis ergo transactis, per quid formaliter homo esset justus?

VI. Sed probandum est, præfatos actus, secundùm Concilii mentem, non esse formalem justitiam sic. Actus, qui à Concilio ponuntur tanquam dispositiones ad justitiam, non sunt, secundùm ipsum, formalis justitia: sed juxta Concilium ejusmodi actus ponuntur tanquam dispositiones ad justitiam; ergo non sunt &c. Min. probatur ex *Sess. 14 cap. 4.* ubi docet, quòd contritionis motus *fuit quovis tempore ad impetrandam veniam necessarius: & in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divina misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit.* Cum ergo id, quod est necessarium ad impetrandam veniam, & remissionem peccatorum, non sit causa formaliter justificans, sed dispositio ad justificationem; ideo actus contritionis non est &c.

VII. Dices pro Vazquez, Concilium ibi loqui de contritione imperfecta, quæ dicitur attritio. Nam inferiùs loquens de contritione perfecta, eam dicit justificare, si Sacramenti votum includat, his verbis: *Si contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sinè sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam;* ergo sentit, contritionem caritate perfectam per se reconciliare, si votum Sacramenti includat; ergo dum ait, contritionem præparare ad veniam, loquitur de contritione imperfectâ.

VIII. Sed contra primò. De illa contritione docet Concilium, esse impetratoriam, & dispositivam ad justificationem, quæ semper, & pro omni tempore necessaria fuit, & impetratoria veniæ: sed contritio imperfecta non est semper necessaria, quia homo, præsertim timoratus, moveri potest ad justitiam contritione perfectâ, quin in eo præcesserit contritio imperfecta: nec pro omni tempore fuit necessaria, & sufficiens ad impetrandam per seipsam peccatorum veniam. Nam estò modò conjuncta cum Sacramento, vel Baptismi, vel Pœnitentiæ sit impetratoria veniæ: pro tempore tamen præcedente adventum Christi, quo Sacramenta per se non causabant gratiam, homines non impetrabant gratiam contritione imperfectâ: & sic ad eam impetrandam necessaria non erat contritio imperfecta, sed perfecta.

IX. Contra secundò. Illam contritionem dicit Concilium, esse impetratoriam, quam paulo ante definierat, quòd sit: *Animi dolor, & detestatio de peccato*

peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero; & quam postea dividit in perfectam, & imperfectam: sed contritio ibi definita, & quam dividit, non est contritio imperfecta, sed contritio ex genere suo: & contritio, quam dividit, est contritio abstrahens à perfecta, & imperfectâ, ut patet; ergo dum dicit, eam fuisse quovis tempore necessariam ad impetrandam veniam, loquitur de contritione ex genere, & naturâ suâ, ut includit etiam contritionem perfectam. Eo vel maximè, quòd ponit exemplum in contritione Davidis: *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci*; quæ certè fuit contritio perfecta. Quapropter cùm dicit, contritionem caritate perfectam cum voto Sacramenti sufficere ad reconciliationem; intendit solùm esse dispositionem immediatam ad reconciliationem, hoc est, absque medio Sacramento in re suscepto; non verò quòd per seipsam sit forma immediatè reconciliativa; hanc enim dicit unicam esse iustitiam, seu gratiam, quâ Deus justos nos facit: sicut illa est sola, quâ regeneramur in filios Dei adoptivos, quâ participes sumus, & consortes divinæ naturæ, & hæredes in spe vitæ æternæ.

X. Addo: quòd, ut infra dicetur contra Scotum, & Vazquez consentit, forma justificans se ipsâ, & ex natura suâ, non ex favore extrinseco, aut promissione Dei excludit peccatum: porro actus contritionis, & caritatis, ut de facto excludant peccatum, & reconcilient, egent novo Dei favore; neque ex natura sua, sed ex promissione Dei id consequuntur, juxta illud: *Convertimini ad me ... & convertar ad vos* (Zachariæ 1. v. 3.)

Tandem: effectus formalis ejusdem rationis provenire nequit à formis diversæ rationis: sed esse justum est effectus formalis ejusdem rationis in omnibus; ergo ab unica formâ præstari debet, non à duabus specie diversis. Cùm ergo esse justum formaliter præstetur à gratia habituali, ut patet in parvulis baptizatis; ab ipsa solâ hoc idem præstari debet in omnibus: sicut vita naturalis omnibus hominibus ab eadem specie formâ præstatur.

XI. Ut tamen omnis tollatur æquivocatio, moneo, me hactenus locutum fuisse de causa formali justificationis, quoad essentiam sumptæ; prout nimirum eâ quis solùm constituitur formaliter justus, sanctus, Deo gratus, Deique filius. Quòd si sumatur justificatio, quoad omnia, quæ includit, & ex quibus veluti integratur, sive essentialia sint, sive non; sic concedo, non unicam esse causam formalem justificationis, sed complexum ex pluribus. Ita enim dicit non solam hominis justificati essentiam, sed statum: & propterea non solam gratiam habitualem, quâ homo benè in se disponitur, sed etiam omnia dona, & virtutes, earumque actus, quibus rectè disponitur ad justè operandum. Quemadmodum hominis, quoad essentiam, sola anima rationalis est causa formalis: hominis autem in esse completo, tàm quoad esse, quàm quoad operari, causa formalis non est sola anima, sed complexum ex anima, potentiis, aliisque ad statum completum hominis requisitis.

§. III.

Rationes Vazquez.

XII. Conatur Vazquez, opinionem suam cum Tridentino conciliare. Et quidem primò. Concilium *Sess.* 14. *c.* 4. citato dicit, contritioni caritate perfectæ reconciliationem sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam; ergo (infert) ipsi, ut Sacramenti votum includenti, reconciliatio est adscribenda.

Secundo. Ibidem de contritione abstrahente à perfecta, & imperfectâ duo dicit. Unum, esse necessariam ad justificationem: alterum, esse præpa-

rationem ad illam: sed primum non convenit omni contritioni, etiam perfectæ; quia in Sacramento, etiam sine contritione perfectâ, cum sola attritione homo justificatur; ergo, etsi de illa dicatur, quòd sit dispositio, non debet hoc verificari de contritione perfectâ.

XIII. Respondeo tamen ad primum, dist. conf. Tanquam dispositioni, & impetrationi inferenti gratiam, quâ homo justificetur, co. conf. Tanquam formæ se ipsâ, & immediatè justificanti, nego conf. Alias Concilium sibi ipsi contradiceret.

Ad secundum, nego conf. Quando enim Concilium dicit, contritionem abstrahentem à perfectâ, & imperfectâ esse necessariam &c. facit sensum, quòd aliqua contritio vagè, vel perfecta, vel imperfecta sit necessaria. Ita ut, si justificatio fiet intra Sacramentum, sit necessaria contritio imperfecta, seu attritio: si verò fiat extra Sacramentum, sit necessaria contritio perfecta. Sicque semper contritio, ut abstrahens est, est necessaria, ut disponat ad justificationem: intra Sacramentum quidem, contritio imperfecta: ut verò disponat extra illud, necessaria est contritio perfecta. Sicut cum dicitur, esse necessarium oculum ad videndum; non dicitur esse determinatè dextrum, vel sinistrum, oculum hominis, vel equi, sed vagè: ita ut quoties datur visio, detur aliquis oculus, vel aliquod animal videns; & non possit dari visio, quin detur aliquis oculus, vel aliquod animal videns.

XIV. Objicit secundò varios Scripturæ textus, quibus remissionem peccatorum, & renasci ex Deo, tribuere videtur dilectioni, & caritati — Sed omnes exponi debent, concludere solùm, caritati, & dilectioni tribui justificationem, tanquam dispositioni ultimæ, ex qua infallibiliter sequitur justificatio: non verò tanquam causæ formali immediatè, & per se ipsam justificanti.

Quòd si S. August. *l. de Nat. & Grat. c. 42.* ait, caritatem esse nostram justitiam: & c. 69. *Caritas incboata, incboata justitia est, caritas provecta, provecta justitia est, caritas magna, magna justitia est* — Dicendum, actum caritatis vocari perfectam justitiam, non quia sit formalis justitia; sed quia cùm sit actus perfectissimus, qui à gratia, seu justitia prodire potest: quæ formaliter conveniunt gratiæ, de caritate dicuntur, ac si nomen causæ effectui principaliori tribuatur.

XV. Objicit tertiò. Amor Patriæ idem specie est cum amore viæ: sed amor Patriæ absque alio habitu potest hominem justificare. Si enim aliquis in peccato mortali existens raperetur ad visionem beatam; ille absque infusione gratiæ statim amaret Deum, esset beatus, & consequenter justus: tunc autem non haberet, nisi actualem amorem Dei; ergo &c.

XVI. Confirmat primò. In opinione asserente, gratiam, & caritatem esse realiter idem, certum est, nos justificari per habitum caritatis; ergo multò magis per actum caritatis, cùm actus sit perfectior habitu.

XVII. Confirmat secundò. Actus caritatis formaliter excludit peccatum; ergo formaliter justificat. Ant. prob. Si aliquis actu diligens Deum adhuc maneret in peccato, esset simul ad Deum conversus, & à Deo aversus: conversus per actum caritatis, aversus verò per peccatum, quæ repugnant.

XVIII. Respondeo, neg. min. Ad prob. ibi adjunctam, nego ant. Quia cum amor beatificus radicetur in gratia consummatâ, impossibile judico, dari amorem beatificum in eo, in quo non esset gratia. Si ergo Deus aliquem in peccato mortali existentem raperet ad gloriam; ex tali suppositione deberet ei dare gratiam, quâ formaliter justus fieret, & ab eo tolleretur peccatum.

XIX. Ad primam Confirmat. nego ant.

Digitized by Google

ant. Sententia enim tenens, habitum caritatis esse idem cum gratia, distinguit in habitu caritatis duas formalitates, seu duo munera. Unum, principii eliciuvi actus caritatis; alterum, doni gratuiti seipso reddentis nos Deo gratos: & in hoc secundo sensu dicunt, habitum caritatis esse formam justificantem. Ex quo non licet inferre; ergo actus caritatis est forma justificans: quia non procedit ab habitu caritatis, quatenus justificante, sed quatenus principio eliciendi actum amoris Dei.

XX. Ad secundam Confir. neg. ant. Ad prob. omissis variis respons. dist. ant. Conversus ad Deum inchoatè, & affectivè, con. ant. Perfectè, & effectivè, nego ant. Qui ergo diligit Deum, per hoc præcisè est unitus, & conversus ad Deum, solùm inchoatè, & affectivè; nondum tamen est formaliter justus. Ut enim quis formaliter fiat justus, non sufficit, ut convertatur ad Deum: sed requiritur, ut Deus convertatur ad peccatorem, diligendo ipsum dilectione ipsi largiente gratiam suam, juxta illud Zachariæ 1. v. 3. *Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & convertar ad vos.* In casu autem, quo homo diligeret Deum super omnia; si tamen Deus non converteretur ad hominem, dando illi gratiam, non daretur justificatio, & remissio peccatorum, nisi inchoata.

XXI. Dices. Actus, qui purè affectivè nos avertit à Deo, est formalis injustitia, & peccatum; ergo actus, qui purè affectivè nos convertit ad Deum, erit nostra formalis justitia. Ant. pat. Nam peccator peccando non aufert à Deo rationem ultimi finis effectivè, sed solùm affectivè.

XXII. Respondeo, negand. absolutè ant. Ad prob. conc. ant. neg. conseq. Estò enim peccatum mortale nihil effectivè à Deo auferat, sed solùm affectivè; effectivè tamen privat hominem Deo, cum de facto destruat gratiam, per quam Deus erat in illo: unde patet discrimen. Nam actus caritatis nihil producit in nobis, ratione cujus Deus formaliter animam nostram inhabitet; & sic solùm affectivè unit nos Deo. At peccatum, cùm quasi effectivè gratiam Dei à nobis tollat, ponit privationem Dei non solùm affectivè, sed effectivè: & ideo istud nos verè maculat, & injustos facit: ille verò nos formaliter non justificat, sed solùm ad justitiam recipiendam disponit.

XXIII. Replicabis. Sicut actus caritatis effectivè non producit gratiam, sed solus Deus: ita peccatum actuale non causat effectivè privationem gratiæ, sed solus Deus, suspendendo concursum, quo illam conservabat; ergo sicut actus dilectionis nos purè affectivè conjungit Deo; ita peccatum purè affectivè nos avertit à Deo; ergo si actus peccati adhuc est formalis injustitia, actus caritatis erit formalis justitia.

XXIV. Respondeo, dist. ant. Pro secunda parte. Privationem gratiæ sub ratione pœnæ, conc. ant. Sub ratione culpæ, nego ant. Privatio enim gratiæ in peccatore duas rationes induit. Unam pœnæ; nam Deus privatione gratiæ suæ punit peccatorem: alteram culpæ. Primam efficit Deus per suspensionem concursus, & peccator per suum peccatum, solùm moraliter, & demeritoriè: secundam efficit solus peccator, dùm voluntariè à se removet gratiam. At caritatis actus nullâ ratione causat efficienter gratiam habitualem in anima diligentis, sed solùm dispositivè. Et licèt Tridentinum dicat, nos justificari per voluntariam susceptionem gratiæ; non tamen intendit, gratiam esse nobis voluntariam effectivè, sed solùm moraliter, & dispositivè.

XXV. Obiicit quartò. In illo formaliter consistit justificatio, cui peccatum, quod est formalis injustitia, magis directè opponitur, & quod ab eo directiùs excluditur: sed peccatum essentialiter magis directè opponitur amori Dei super omnia, eum-

que excludit, quàm opponatur, & excludat gratiam. Quia si homo in pura naturâ peccaret, peccatum illud excluderet quidem amorem Dei, non tamen gratiam. nec ejus privationem inferret; ergo &c.

XXVI. Respondeo, dist. min. Quàm opponatur, & excludat gratiam in homine elevato ad finem supernaturalem, nego min. In homine non elevato, conc. min. & nego conf. Nam quæstio præsens debet supponere, quòd homo sit elevatus ad finem supernaturalem. Quo supposito, quærit, cui peccatum magis opponatur: an amori Dei, an gratiæ Dei. Et dicimus, directè opponi gratiæ, non amori. Quia in hoc statu peccatum consistit in privatione gratiæ, non amoris: quia privatio amoris non est privatio vitæ spiritualis, saltem directè. Si autem homo esset conditus in pura naturâ; tunc non mirum, si peccatum ab illo commissum non opponeretur gratiæ, quia in illo statu non esset: non tamen opponeretur directè amori naturali Dei; sed peccatum, si tunc contingeret, directè opponeretur, & consisteret in privatione vitæ spiritualis, qualiscumque ea esset in illo statu.

XXVII. Ex his omnibus infero, actum caritatis non esse adhuc partialem formam nostræ justificationis. Cùm enim Concilium *Sess. 6. c. 7.* dicat, unicam causam formalem nostræ justificationis esse justitiam Dei, quâ nos justos facit, & ad quam per actus caritatis disponimur: sequitur, quòd caritas nec inadæquatè nos justificet. Rursus: Concilium ibidem dicit, causam adæquatam efficientem nostræ justificationis esse Deum: at si actus caritatis esset causa inadæquata justificationis, non esset Deus causa adæquatè nos justificans; sed nos, producendo actus caritatis, inadæquatè justificaremus nos ipsos: maximè in sententia Vazquez volentis, actum caritatis partialiter esse à nobis, & à Deo; ergo &c.

§. IV.

Quid dicendum sit de Potentia Dei Absolutâ?

XXVIII. Licèt aliqui in præsenti enodando quæsito multas paginas impleant; quia tamen quæstiones de possibili in hac materiâ patum utiles videntur: ideo compendio illud absolvens

Dico. Probabilius videtur, nec de potentia Dei absolutâ fieri posse, ut actus contritionis, & caritatis hominem formaliter justificent. Prob. hoc discursu. Actus contritionis, & caritatis ex natura suâ sunt impotentes justificare per modum causæ formalis, ut ostensum est, aliàs de facto justificarent; ergo nec de potentia Dei absolutâ possunt hominem formaliter justificare. Conf. probatur. Quoties aliqua forma ex natura suâ impotens est, præbere aliquem effectum formalem; Neque per miraculum potest illum præbere: sicut, quia forma embrionis est quidem dispositio ad vitam bruti, vel hominis ex natura suâ, non verò forma constituens vivum brutum, vel hominem; hoc neque de potentia Dei absolutâ præstare potest. Et ratio à priori est; quia causa formalis causat non aliter, quàm per suæ entitatis, ac sui ipsius exhibitionem.

XXIX. Explico magis hoc. Cùm actus contritionis, & caritatis ex natura suâ non possint esse forma justificans, deberet eis aliquid à Deo superaddi, quo possent: id autem, quod eis adderetur, vel esset ejusdem lineæ cum illis, vel diversæ. Si primum; ergo cùm illi actus sint tantùm ex suâ lineâ dispositiones ad justitiam, & non formæ justificantes, illud superadditum faceret quidem, ut perfectiùs disponerent ad justitiam, non verò ut essent forma justificans. Sicut quantacumque perfectio de linea caloris superadderetur calori, faceret quidem, ut calor perfectiùs disponeret lignum

Digitized by Google

lignum ad formam ignis: non tamen ut calor esset forma substantialiter ignem constituens. Si autem secundum; ergo contritio, & caritas solùm per accidens justificarent: sicut, si albedini superaddatur aliquid diversæ lineç, puta calor, albedo calefaciet quidem, sed per accidens, nempe, ratione caloris.

XXX. At dices. Estò Personalitas divini Verbi ex natura suâ non sit formalis sanctitas: attamen ratione sui potest humanitatem Christi formaliter sanctificare; ergo, licèt actus contritionis, & caritatis ex natura suâ non sint forma justificans, poterunt ratione sui hominem formaliter justificare.

XXXI. Respondeo disparitatem esse. Quòd enim Personalitas Verbi ad intra formaliter non sanctificet, non est, quia in se non sit formalis sanctitas; sed quia non est id, quo mediante, tanquam primâ radice, conveniunt Deo perfectiones supernaturales, sed hoc est divina natura: cùm autem ad extra sit prima perfectio, ratione cujus humanitati conveniunt dona supernaturalia: ideo ad extra formaliter eam sanctificare potest. At actus contritionis, & caritatis nullo modo esse possunt id, ratione cujus homini primò conveniunt dona supernaturalia; hoc enim solùm esse potest formalis participatio naturæ divinæ: ideoque nunquam possunt esse forma justificans. Hoc dixi juxta opinionem, quòd Personalitas Verbi formaliter sanctificet humanitatem Christi. Quòd si loquamur in opinione non minùs probabili in nostra Scholâ id negante, exemplum hoc nostram Assertionem potiùs confirmabit.

DUBIUM V.

An possit Homo à Peccato mundari solâ Extrinsecâ Dei Condonatione, absque ulla sui Intrinsecâ Mutatione?

§. I.

Resolutio Dubii.

I. Hominem de facto non justificari, seu non mundari à peccato solâ extrinsecâ Dei condonatione, seu non imputatione, contra Sectarios ostensum est. Nunc inter Scholasticos controvertitur: an saltem in alia providentia hoc posset contingere. Scotus affirmat. Alii, inter quos Nostrates, communiùs negant. Nos, qui in quæstionibus de possibili plusquam par est immorari, temporis jacturam judicamus, communiorem Nostratum sententiam exponemus; ne Candidatum nostrum hac in re prorsus jejunum dimittamus.

II. Dico. Probabilius est, homini ad finem supernaturalem elevato non posse remitti peccatum mortale per solam extrinsecam condonationem, absque dono aliquo intrinseco. Probo primò sic. Deum homini existenti in peccato mortali peccatum remittere, est, Deum diligere hominem, quem priùs non diligebat, sed oderat: sed Deus non potest de novo diligere, quem priùs non diligebat, sed oderat, absque mutatione, vel ipsius Dei, vel ipsius hominis: cumque mutatio ex parte Dei contingere nequeat, necesse est, ut mutatio contingat ex parte hominis. Sicut, quòd mihi incipiat placere cibus, qui antea displicebat; non aliunde contingere potest, nisi vel quia cibus ille in se mutatus est: vel quia meus gustus, vel mea cognitio mutata est, quâ incipio cognoscere, ut mihi bonum cibum, quem priùs bonum non cognoscebam. Vide S. Thom. 1. p. q. 19. a. 7.

III. Probo secundò. Transacto actu peccati, remanet in homine macula, quæ ex privatione nitoris gratiæ consurgit, & aversio habitualis, & non solùm obligatio, seu reatus ad pœnam æternam; ut statuit S. Pius V. contra Bajum, cujus hanc num 56. propositionem damnavit: *In peccato duo sunt, actus, & reatus: transeunte autem actu, nihil remanet, nisi reatus, sive obligatio ad pœnam*. Sed licèt obligatio ad pœnam, utpote orta à Deo, possit per ejus solam condonationem tolli, quia hæc peccatori extrinseca est: intrinseca tamen deordinatio, & aversio tolli non potest, sinè intrinsecâ ipsius peccatoris mutatione; ergo &c. Quare si Deus, nullâ factâ mutatione ex parte peccatoris, illi condonaret pœnam, seu ipsum absolveret ab obligatione luendi pœnam; dici posset, Deum non imputare illi peccatum ad pœnam: non tamen Deum illi peccatum verè tollere, ac delere, in quo sensu procedimus.

IV. Ex his falsum esse conjicitur, quod aliqui dicunt: nimirum, peccatum habituale nil aliud esse, quàm actum peccati præteritum, & carentiam condonationis divinæ; & hominem nullo alio dici peccatorem, nisi quia peccavit, & Deus illi non condonavit peccatum. Unde inferunt, quòd positâ extrinsecâ condonatione Dei, statim desinit denominatio peccatoris, aversi à Deo &c.

V. Falsum inquam esse, sic ostendo primò. Nam si peccatum nil aliud est, quàm actus præteritus peccati extrinsecè à Deo non condonatus; gratia habitualis intrinseca, nec de facto, aut de lege ordinariâ necessaria erit ad justificandum hominem à peccato, contra doctrinam Tridentini. Etenim Gratia habitualis ad quid dabitur? Ad hoc, ut actus præteritus non sit præteritus? At hoc nec à Deo fieri potest. Ad hoc, ut de non condonato transeat in condonatum? At hoc per gratiam non fit, sed per extrinsecam Dei condonationem fieri debet. Unaquæque enim carentia non est auferibilis, nisi per formam, cujus est essentialis carentia: sed carentia condonationis est carentia, non gratiæ, sed condonationis; ergo quòd peccatum de non condonato fiat condonatum, per condonationem formaliter fieri debet, non per gratiam; ergo gratia de facto ad ablationem peccati necessaria non est.

VI. Secundò sic ostendo. Quæro ab Adversariis: quid sit objectum hujus condonationis, quâ Deus vult, non amplius fore peccatum habituale? Vel enim vult, peccatum actuale, quod peccatum habituale induxit, non amplius esse: & hoc non; quia peccatum actuale jam transivit, & amplius non erat. Vel vult, illud non fuisse: & nec hoc dici potest; quia ex suppositione, quòd fuerit, impossibile est, peccatum actuale non fuisse. Aut denique vult ponere condonationem, seu tollere carentiam condonationis: & hoc non: hoc enim est ipsa condonatio, de qua quærimus, quid habeat pro objecto; ergo nisi dicatur, peccatum habituale aliquid aliud dicere in peccatore, quod destruatur, dum condonatur, & hoc sit aliquid malum, & macula culpæ præter malum pœnæ, non habebimus objectum condonationis: quæ macula, ut à peccatore tollatur, & desinat esse peccator, non sufficit extrinseca condonatio, seu non imputatio; sed essentialiter requiritur interna animæ ablutio, & mundatio, alioquin peccatum erit, & non erit: Non erit; quia supponetur condonatum: erit autem; quia adhuc manebit macula culpæ, in qua essentia peccati consistit. Sed hoc ex solutione objectionum clarius fiet.

§. II.

Argumenta contraria.

VII. Objicitur primò. Homo potest esse alteri pacatus, eique offensam remittere, per solam extrinsecam

secam condonationem, quin in illo aliquid producat; ergo etiam Deus: nam quidquid homo potest rectè velle, potest & Deus.

VIII. Respondeo, neg. conf. Si enim aliquid valeret, sequeretur etiam, posse Deum remittere offensam homini actualiter ipsum offendenti, & perseveranti in odio contra ipsum, cùm id possit homo rectè. Ex quo imo evidens argumentum contra Adversarios. Stat benè, quòd homo offensus remittat offensam offendenti se: quin offendens desinat, odio habere offensum, adhuc dum remittit illi offensam: non autem stare possunt hæc duo nempe, quòd Deus remittat offensam; & quòd in sensu composito homo odio habeat Deum sibi remittentem offensam; ergo dum Deus remittit offensam, aliquid debet ponere in offendente, ratione cujus impediatur, ne offendens perseveret in odio Dei: Si enim Deus eam remittens nil ponit in offendente, hæc duo poterunt cohærere; videlicet, quòd Deus simul remittat offensam homini, & quòd homo perseveret in offensa, & odio Dei: sicut cohærent, quòd homo offensus parcat offendenti; & quòd homo offendens actualiter odio habeat offensum sibi actu remittentem offensam.

IX. Disparitas ergo duplex est. Una sumta ex qualitate dilectionis, quâ unus homo pacatur alteri, & quâ Deus pacatur homini. Nam, ut docuimus supra ex D. Thom. 1. 2. q. 110. a. 1. & 1. p. q. 20. a. 2. amor noster non est causa bonitatis in rebus; unde amor offensi non oportet, ut causet amorem sui in offendente, sed potest amare offendentem, etiam dum ipsum offendit, & odio habet. Sed amor Dei non amat, nisi infundendo, & creando amorem, & bonitatem in eo, quem efficaciter amat.

Altera sumitur ex qualitate offensæ. Nam offensa hominis contra hominem nihil aufert ab offendente, cujus privatione manente, offensa remitti non possit: adeòque, ut remittatur, non est necesse, aliquid in offendente ponere: sed sat est, eam extrinsecùs condonare. At offensa contra Deum aufert ab offendente gratiam, conversionem ad Deum, & conformitatem ad rationem, & legem; quarum privatio, dum manet, reddit hominem incapacem, ut sibi remittatur offensa: sicque aliquid intrinsecum in eo poni debet, quo talis auferatur privatio.

X. Objicitur secundò. Peccatum actuale nil aliud relinquit in peccatore, nisi reatum, & obligationem ad pœnam æternam: sed hæc, sicut est liberè à Deo taxata, ita potest ab ipso liberè condonari; ergo &c.

XI. Respondeo, neg. maj. Ut enim superiùs diximus, contra Bajum, peccatum actuale, præter reatum, & obligationem ad pœnam, relinquit in peccatore maculam consistentem in voluntaria privatione gratiæ, & connotantem actum peccati præteritum; quæ non potest tolli, nisi per formam ei oppositam, nempe, gratiam: sicut cæcitas non potest tolli, nisi per visum, & tenebræ, nisi per lucem.

XII. Objicitur tertiò. Peccatum, & gratia non opponuntur immediatè: cùm sit status medius inter statum peccati, & statum gratiæ, nempe, status naturæ puræ; ergo potest auferri peccatum, quin ponatur gratia. Quâ ratione, ut subjectum desinat esse album, non requiritur, ut fiat nigrum, sed sufficit, ut fiat non album.

XIII. Urgetur magis. Ut deleatur peccatum, sufficit, ut homo transeat de peccatore in non peccatorem: sed hoc potest fieri sinè infusione gratiæ; ergo &c. Min. prob. Potest aliquis de frigido transire in non frigidum, absque infusione caloris, per solam destructionem frigiditatis. Rursus: potest homo de Sancto transire in non Sanctum, sinè peccato; ut si Deus suâ absolutâ potentiâ homini dormienti auferret gratiam; ergo & à pari &c.

XIV. Respondeo, dist. ant. Non opponuntur immediatè, respectu hominis secundùm se sumti, transeat ant.

Respe-

Digitized by Google

Respectu hominis ad finem supernaturalem elevati, nego antec. & eodem modo dist. conf. Ut enim docet S. Th. Qu. 28. de Verit. art. 2. ad 4. *Nihil prohibet, aliqua contraria esse mediatà respectu alicujus subjecti simpliciter accepti, quæ sunt immediata, quantùm ad tempus determinatum: sicut cæcus, & vident sunt mediata in cane, non tamen post nonum diem. Similiter* (admissa opinione, quòd Adam aliquo tempore neque gratiam, neque culpam habuerit) *& homini respectu status naturæ conditæ gratia, & culpa comparantur, ut contraria mediata: sed post illud tempus, quo Adam gratiam accepit, vel accipere potuit, ita quòd in omnes ejus posteros transiret; nullus caret gratiâ, nisi per culpam actualem, vel originalem*. Aliam doctrinam dat S. Thomas 1. 2. qu. 113. a. 2. ad 1. dicens: *Plus requiritur ad hoc, ut offendenti remittatur offensa, quàm ad hoc, quòd simpliciter aliquis non offendens non habeatur odio. Potest enim apud homines contingere, quòd unus homo aliquem alium nec diligat, nec odiat. Sed si eum offendat, quòd ei dimittat offensam, hoc non potest contingere absque speciali benevolentiâ. Benevolentia autem Dei ad hominem reparari dicitur per donum gratiæ. Et ideo licèt homo, antequam peccet, potuerit esse sinè gratiâ, & sinè culpâ; tamen post peccatum non potest esse sinè culpâ, nisi gratiam habeat*. Hæc S. Tho. quæ clara sunt.

XV. Ad id, quod urgetur, nego min. Ad prob. conc. antec. nego conf. & disparitas est. Quia cùm frigiditas sit à Deo dependens in conservari, potest deficere, non solùm per introductionem formæ contrariæ, sed per suspensionem concursus divini: & idem dico de gratia sanctificante, quæ eàdem ratione auferri potest à Deo, absque peccato. At peccatum, cùm à Deo non conservetur, sed unicè à peccatoris prava voluntate; non potest deficere, nisi per introductionem formæ incompossibilis; eo modo, quo tenebræ non possunt deficere, nisi per introductionem lucis.

XVI. Objiciunt aliqui quartò. Potest Deus peccatorem annihilare; & ipsum, absque ullâ retractatione peccati præteriti, & consequenter sinè gratiâ, reproducere: sed homo reproduceretur sinè peccato. Tùm quia: destructo subjecto, destruitur quidquid in eo est. Tùm quia: cum homo ille reproduceretur à solo Deo, repugnaret, quod reproduceretur cum peccato.

XVII. Respondent PP. Salmanticenses, hominem peccatorem annihilatum, & reproductum à Deo, adhuc sub peccato fore. Quia estò destructo subjecto, censeatur ejus peccatum destructum, quasi physicè; quia tamen non retractatum, moraliter perseverat: ita ut si subjectum reproducatur, cum eo redeat, & faciat subjectum reproductum Deo abominabile, ut priùs.

XVIII. Attamen faciliori viâ nos extricari censeo, si dicamus, quòd annihilato peccatore, ejus peccatum tàm physicè, quàm moraliter destrueretur. Sicut enim si peccator annihilatus non reproduceretur amplius, peccatum ejus nec physicè maneret, nec moraliter: ita quamvis reproduceretur homo ille, sinè peccato produceretur. Et sic si reproduceretur sinè gratiâ; carentia gratiæ in illo non esset privatio, sed pura negatio. Quando autem dicimus, non posse peccatum destrui sinè retractatione illius, loquimur manente subjecto peccati: hoc enim sublato tollitur status quæstionis.

Addo: quòd quemadmodum horrendum esset dicere, quòd si offendens hominem à Deo annihilaretur, homo offensus contra eum non deponeret odium: sic cum Deus propter peccatum, & in pœnam, ac satisfactionem peccati (includentem omnem pœnam possibilem, imò & imaginariam) peccatorem annihilasset; indignum videtur, Deum adhuc contra illum esse offensum, & peccatum illius adhuc moraliter non censeri retractatum, sed in abominatione divina manere.

Quia

Quia posità satisfactione pro culpa, cessat culpa: & ira Dei tantùm durare potest, quantùm, & quousque durat subjectum punibile.

§. III.

Quomodo remittatur Peccatum Veniale.

XIX. Objiciunt quintò. Deus absque aliquà formà incompossibili cum peccato veniali, illud de facto remittit per solam extrinsecam condonationem; ergo etiam mortale saltem potest hoc modo remittere. Conf. prob. Quia peccatum veniale est offensa Dei, quamvis levis; est quid intrinsecum in peccatore, non dependens ab influxu Dei; & macula, estò non auferens, gratiam, illius tamen nitorem minuens. Antec. quoque prob. Dum enim in Sacramento Baptismi omnia, vel pœnitentiæ aliqua venialia remittuntur, nulla infunditur forma intrinseca incompossibilis cum peccato veniali: gratia enim sanctificans cum eo componitur.

XX. Respondeo. neg. ant. Ad prob. nego iterum ant. Quando enim alicui intra, vel extra Sacramentum venialia remittuntur; assignari debet aliqua forma intrinseca deletiva peccati venialis, & cum eo incompossibilis. In hac autem assignanda duplici via incedunt Theologi. Aliqui enim volunt, hanc esse gratiam habitualem, non quidem secundum suam substantiam; sed ratione alicujus modi, & perfectionis sibi superadditæ, quâ expellit, non solùm mortalia, sed & venialia. Nec novum est, formam, quæ secundùm substantiam est compossibilis cum alia, fieri cum illa incompossibilem, si ulteriori modo perficiatur. Sic calor secundùm substantiam compossibilis est cum frigore: si tamen ulteriùs intensiori modo perficiatur, frigiditatem prorsus excludit. Sic habitus scientię genitus per primam demonstrationem, componitur cum habitu erroneo circa decimam; quem tamen errorem idem habitus excludet, si ad decimam extendatur: quæ extensio fit per modum aliquem dicto habitui accrescentem. Sic gratia habitualis viæ compatitur cum fide; quam tamen eadem, cum fuerit consummata, excludit. Sic gratia, quæ modò componitur cum fomite, illum in statu innocentiæ excludebat, ratione cujusdam perfectionis, & modi, quo tunc pollebat, & modò caret.

Ratio autem hujus est. Quia sicut dilectio Dei super omnia tantum potest crescere, ut diligatur Deus super omnia non solum graviter eum offendentia, sed etiam super omnia eum vel leviter offendentia: sic gratia, cujus dilectio Dei super omnia est ultima dispositio, & quæ est animæ munditìes, tantum potest intra propriam speciem perfici; ut excludat immunditiem non solùm mortalem, & gravem, sed etiam venialem, & levem.

Alii volunt, formam deletivam peccati venialis non esse gratiam sanctificantem, sed aliquem actum supernaturalem: sive sit dilectionis Dei, sive contritionis, sive etiam attritionis. Quod deducunt ex D. Tho. 3. *p.* *q.* 87. *a.* 2. *ad* 1. ubi ait: *Quòd etiam remissio venialium est effectus gratiæ, per actum scilicet, quem de novo elicit, non autem per aliquod habituale de novo animæ infusum*. Et *art.* 4. *ad* 2. his verbis: *Licèt ad remissionem peccati venialis non requiratur nova infusio habitualis gratiæ; requiritur tamen aliquis gratiæ actus, qui non potest esse in eo, qui subjacet peccato mortali*. An verò prædictus actus sit dispositio ad remissionem venialium, an verò forma remissiva illorum; hîc examinare non vacat: Cohærenter tamen ad dicta crederem, formam remissivam venialium esse gratiam justificantem, mediante tamen tali actu, non secundùm se sumtam.

DU-

Digitized by Google

DUBIUM VI.

An possit Remitti unum Peccatum Mortale, non remissis omnibus?

§. I.

Resolutio Dubii.

I. IN opinione eorum, qui tenent, peccata mortalia per extrinsecam condonationem remitti posse, responderi posset affirmativè. Quia cùm in hac sententiâ sola voluntas Dei sit forma extrinsecè condonans peccatum; posset Deus velle, hoc peccatum in particulari non existere, nihil volendo de aliis, sed merè negativè se habendo: sicque remitti illud, & non cætera. Idem dicendum videretur in sententia, quâ dicitur, gratiam non expellere peccatum ex natura rei, seu ex incompossibilitate cum illo; sed tantùm ex lege, & pacto Dei: posset enim Deus talem legem ferre pro uno, & non pro aliis peccatis. Quare quæstio procedit in sententia, quam inferiùs statuemus, volente, Deum remittere peccatum per formam intrinsecè, & ex natura rei incompossibilem cum peccato. Et quæstio procedit, non de facto; quia sic certum est, non remitti unum mortale, quin cætera, saltem indirectè remittantur, ut dicemus: sed de possibili, attentâ absolutâ potentiâ Dei.

II. Dico. Neque attentâ absolutâ potentiâ Dei potest unum peccatum mortale remitti, non remissis omnibus, quæ in subjecto sunt. Assertio hæc primò deducitur ex D. Thoma 3. *p. q.* 68. *a.* 4. ubi hæc habet: *Nullus autem habens voluntatem peccandi simul potest à peccato mundari .... quia hoc esset ponere, contradictoria esse simul:* sed ille, cui Deus remitteret unum peccatum mortale, non remissis cæteris, adhuc retineret voluntatem peccandi; ergo poneret contradictoria simul.

Secundò. Idem expresfè resolvit eâdem 3. *p. q.* 86. *a.* 3. cujus rationes sunt. Prima. Remissio peccati intelligi nequit sinè infusione gratiæ habitualis, ut vidimus: sed, ut videbimus, gratia est incompossibilis cum omni peccato mortali, adhuc divinitus; ergo uno peccato per gratiam remisso debent remitti cætera: aliàs gratia esset compossibilis cum peccatis non remissis. Verba S. Tho. sunt: *Peccatum remittitur, inquantùm tollitur Dei offensa per gratiam: unde ... nullum peccatum potest remitti sinè gratiâ. Omne autem peccatum mortale contrariatur gratia, & excludit eam: unde impossibile est, quòd unum peccatum sinè alio remittatur.*

Altera ratio est: *Peccatum mortale non potest sinè verâ pœnitentiâ remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, inquantùm est contra Deum; quod quidem est commune omnibus peccatis. Ubi autem est eadem ratio, & idem effectus: unde non potest esse verè pœnitens, qui de uno peccato pœnitet, & non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est contra Deum super omnia dilectum (quod requiritur ad rationem veræ pœnitentiæ) sequeretur, quòd de omnibus peccatis pœniteret.* Ergo *sequitur, quòd impossibile sit, unum peccatum per pœnitentiam remitti sinè alio.*

III. Probatur ulteriùs hoc discursu. Dicere, quòd unum peccatum mortale possit remitti, aliis manentibus, est dicere contradictoria; nimirùm, quòd eadem anima sit viva, & mortua: viva per gratiam remissivam unius peccati; & mortua per cætera peccata manentia, quæ sunt mors animæ, eamque privant vitâ spirituali: sicut ergo idem non potest esse vivum, & mortuum vitâ naturali: ita neque potest eadem anima esse grata, per peccatum remissum, & esse simul in peccato. Unde quemadmodum unio hypostatica, quia ex essentia suâ habet incompossibilitatem cum omnibus peccatis, nequit unum expellere, quin expellat alia: & quemadmo-

madmodum lumen gloriæ, si facit videre unum prædicatum divinum, facit videre omnia, quia eadem ratio visibilis est in omnibus. Ita gratia semel expellens unum peccatum, debet omnia expellere, quia eadem est ratio de omnibus, aliàs expelleret, & non expelleret.

§. II.

Rationes Contrariæ.

IV. Argues primò. Eorum, quæ invicem connexa non sunt, unum potest auferri sinè alio: sed peccata invicem non sunt connexa, unde unum potest esse sinè alio; ergo unum eorum potest auferri sinè alio. Quâ ratione potest, unum peccatum veniale remitti, sinè alio.

V. Respondeo cum D. Tho. citatâ 3. *p. qu.* 86. *a.* 3. *ad* 3. dist. min. Non sunt connexa ex parte conversionis ad bonum commutabile, co. min. Ex parte aversionis à Deo, nego min. *Peccata* (inquit S. D.) *quamvis non sint connexa, quantùm ad conversionem ad bonum commutabile; sunt tamen connexa, quantùm ad aversionem à bono incommutabili, in qua conveniunt omnia peccata mortalia:* & hac ratione non potest unum remitti alio non remisso; quia quocumque remanente, semper remaneret aversio.

Potest quidem unum peccatum veniale remitti, alio non remisso: quia està aliquem defectum dicant in conversione ad ea, quæ sunt ad finem, nullam tamen aversionem dicunt à fine. Unde D. Tho. *in* 4. *dist.* 16. *q.* 2. *a.* 1. *quæst.* 2. ait: *Peccata autem mortalia, quamvis non habeant connexionem ex parte conversionis, habent tamen connexionem ex parte aversionis; quia ab uno incommutabili bono avertunt: & ideo unum sinè alio remitti non potest, cùm remissio culpæ magis respiciat per oppositum aversionem, quàm conversionem: quia culpa remittitur per restitutionem ad illud, à quo culpa separavit. Venialia autem non habent connexionem, neque quantùm ad conversionem, neque quantùm ad aversionem; quia in eis nulla est aversio à fine, etsi sit aliquis defectus in actu eorum, quæ expediunt ad finem: & ideo potest, unum veniale sinè alio dimitti.*

VI. Sed dices. Ei, qui displicet Deo, peccatum non remittitur: sed tàm displicet Deo venialiter peccans, quàm peccans mortaliter; ergo sicut, quamdiu manet unum mortale, aliud non remittitur; ita nec, quandiu manet unum veniale, aliud remitti poterit. Vel si remitti potest veniale, alio manente, cur non etiam mortale?

VII. Respondet D. Thom. in *quarto* loco mox citato *ad* 3. discrimen esse: quòd *peccatum mortale ita Deo displicet, quòd etiam faciat ipsum peccantem Deo displicentem; inquantùm pulchritudinem gratiæ, quam Deus in ipso amat, aufert. Sed peccatum veniale, quamvis Deo displiceat, quia inordinatum est; non tamen facit peccantem Deo displicentem, quia non aufertur claritas gratiæ, sed quodammodo obnubilatur, inquantùm ejus processus ad exteriora impeditur. Et ideo Gregorius dicit, quòd peccatum veniale obscurat, sed mortale obtenebrat: & propter hoc unum peccatum veniale non impedit, quin aliud remittatur, quamvis mortale unum impediat remissionem alterius.*

VIII. Argues secundò. Peccata sunt ad modum debiti, unde Deo dicimus: *Dimitte nobis debita nostra:* sed homo quandoque dimittit unum debitum sinè alio; ergo & Deus potest dimittere unum peccatum sinè alio.

IX. Respondeo ex D. Tho. 3. p. q. 86. a. 3. ad 4. *Quòd debitum exterioris rei, puta pecuniæ, non contrariatur amicitiæ, ex qua debitum remittitur: & ideo potest unum dimitti sinè alio. Sed debitum culpæ contrariatur amicitiæ: & ideo una culpa, vel offensa non remittitur sinè alterâ: ridiculum enim videtur, quòd etiam ab homine aliquis veniam peteret de una offensâ, & non de alia.*

X. Argues tertiò, & replicabis. Nihil prohibet, quòd Deus diligat hominem, quantùm ad unum, & sit ei offensus, quantùm ad aliud: diligit enim peccatorem, quantùm ad naturam, odit autem eum, quantùm ad culpam; ergo potest eum diligere, dimittendo illi unum peccatum, & non aliud.

XI. Respondeo cum D. Tho. loco mox citato *ad* 5. conc. antec. negan. conseq. & disparitas est. Quia *dilectio, quâ Deus diligit hominis naturam, non ordinatur ad bonum gloriæ, à quo impeditur homo per quodlibet peccatum mortale;* sed purè sistit in voluntate, quâ vult homini bona naturalia: quæ benè componitur cum voluntate excludendi illum, propter peccatum, à Regno gloriæ: & sic benè stat, Deum amare naturam, & odio habere peccatum. At dilectio, quâ remitteret unum peccatum, ordinaret hominem illum ad bonum gloriæ: quia *dilectio gratiæ, per quam fit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad vitam æternam, secundùm illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna.* Odium autem, quo illum prosequeretur propter alia peccata, excluderet illum à bono gloriæ. Cùmque non possit componi, quòd unus homo simul sit ordinatus ad gloriam per remissionem unius mortalis, & simul exclusus ab illa propter alia mortalia non remissa: repugnat, quòd Deus remittat ei unum peccatum, & sic diligat illum, & sit ei offensus, & non diligat quantùm ad aliud.

XII. Neque est similis ratio de homine prædestinato existente in mortali; qui ratione prædestinationis efficaciter ordinatur ad gloriam, & per peccatum, in quo est, excluditur à gloria — Nam prædestinatio æterna, cùm nihil ponat in Prædestinato, ante tempus præfixum executioni ejus; relinquit pro omni tempore antecedente subjectum indifferens ad gratiam, quâ intrinsecè ordinetur ad gloriam; & ad peccatum, quo intrinsecè ordinetur ad gehennam. Et ideo pro diverso tempore, & diverso modo Prædestinatus ordinatur ad gloriam, nempe, extrinsecè, & pro tempore futuro; & ordinatur ad gehennam ratione peccati intrinsecè, & pro tempore præsenti: quæ non repugnant, cum executivè non sint simul. At gratia, quâ removetur peccatum, si non omnia remitteret, pro eodem tempore ordinaret intrinsecè hominem ad gloriam; & simul, per alia non remissa, intrinsecè ordinaretur ad gehennam: quæ duo, cùm sint ejusdem de eodem, repugnant.

XIII. Quæres: An ex pluribus peccatis mortalibus aliqua remitti possint directè, aliis solùm indirectè remissis?

Respondeo affirmativè cum omnibus Theologis moralibus. Si enim quis ex pluribus peccatis, quæ habet, confiteatur omnia, quæ, factâ debitâ diligentiâ sibi memoriæ occurrunt, & reticeat unum, aut plura: tunc ex vi Sacramenti omnia remittuntur, cum hoc discrimine, quòd peccata confessa remittuntur directè, oblita autem naturali oblivione solùm indirectè. Et ratio est: quia gratia collata per Sacramentum est incompossibilis non solùm cum directè confessis; sed etiam cum omnibus aliis peccatis, quæ sunt in subjecto, sive confessis, sive non. Quæ tamen peccata dicuntur indirectè solùm remitti; non quia immediatè non remittantur per gratiam, sicut confessa: sed quia, cum pænitens estò doleat, & intendat, omnia peccata sua exponere; quia tamen solùm intendit absolvi à confessis, quæ ponit tanquam materiam Sacramenti, non autem ab aliis, quæ ignorans de facto non exposuit, nec per se materiam Sacramenti fecit: ideo ex unâ parte remissionem obtinet etiam ab omissis, sed solùm indirectè.

Eâdem quoque ratione, si quis habens peccata reservata, & non reservata, & non habens copiam alterius Sacerdotis, confiteatur omnia Sacerdoti non habenti potestatem absolvendi à reservatis; absolvetur indirectè etiam

Digitized by Google

à reservatis, cum obligatione tamen confitendi coram Sacerdote, legitimam potestatem habenti, eum à præfatis absolvendi. Sed hæc præsentis Tractatus materia non sunt.

DUBIUM VII.

An Gratia ex Natura rei opponatur cum Peccato Mortali.

§. I.

Resolvitur Dubium.

I. SCotus cum suis putat, gratiam non expellere peccatum ex natura sua, sed ex lege, & institutione, quâ decrevit Deus ad præsentiam gratiæ condonare peccatum: ita ut nulla vis fieret gratiæ, si Deus, illâ positâ, peccatum non condonaret. Scoto accedunt aliqui Recentiores, volentes, gratiam, & peccatum non opponi quidem tanquam duas formas contrarias, & neque solùm ex lege Dei; sed ex morali quadam repugnantiâ, quâ dedecet, gratiam ob sui excellentiam habitare in eodem subjecto simul cum peccato; eâ ratione, quâ dedecet, collocare dignitatem Regiam in subjecto plebejo.

II. Communiùs tamen censent Theologi, ex natura rei gratiam opponi cum peccato; sed disconveniunt: aliqui enim volunt, opponi solùm moraliter, quia peccatum quiddam morale est: alii verò etiam physicè: Quidam demum volunt, opponi sic, ut licèt conjungi non possint peccatum, & gratia de potentia ordinariâ; conjungi tamen possint de potentia absolutâ: alii verò negant, de potentia absolutâ Dei conjungi posse. Rem hanc nos præsenti, & sequenti dubio resolvemus.

III. Dico. Gratia habitualis ex natura rei physicè opponitur cum peccato. Probo primò. Nam, ut supra vidimus ex Tridentino *Sess. 6. c. 7.* Gratia est unica causa formalis nostræ justificationis, quâ remittuntur nobis peccata, renovamur, & sanctificamur: sed quod per modum causæ formalis expellit peccatum, renovat, & sanctificat, opponitur ex natura rei cum peccato, quod est, vel involvit privationem renovationis, & sanctitatis: quemadmodum lux ex natura rei opponitur tenebris, & una forma alteri sibi contrariæ; ergo &c.

IV. Confirm. primò. Ex eodem Conc. *Sess. 5. de Pecc. origin. Can. 5.* damnatur, qui non asserit, per gratiam tolli totum id, quod veram, & propriam rationem peccati habet: at si gratia vi suâ non tollit peccatum, sed potiùs Deus ad præsentiam gratiæ, jam gratia non est, quæ peccatum tollit, sed Deus; ergo &c. — Si dicas, Deum tollere per modum causæ efficientis; non formalis — Contra. Ergo cùm ad tollendum peccatum, solùm concurrant Deus, & gratia; Deus efficienter, & gratia per modum causæ formalis: jam gratia erit unica causa formalis ex natura sua peccatum expellens.

V. Confirm. secundò. Ut constat ex locis ex Trident. prolatis, gratia nobis intrinsecè inhærens est vera justitia, quâ justi sumus, atque de injustis constituimur justi; est insuper vera, & intrinseca sanctitas, quâ sancti sumus: sed vera justitia, & vera sanctitas dicere debet ex natura rei oppositionem cum peccato mortali, quod est formalis injustitia, & malitia; ergo &c.

VI. Prob. secundò Assertio. Moralis illa indecentia, qua dicunt quidam, gratiam expellere peccatum, non sufficit, ut verificetur, gratiam esse unicam causam formalem nostræ justificationis, ut docet Tridentinum. Licèt enim sufficiat, ut Deus possit ex illa indecentiâ moveri ad delendum peccatum; deletio tamen illius est novus favor, qui absque aliquâ violentiâ factâ gratiæ posset à Deo, etiam de lege ordinaria, denegari, & peccatum nolle delere; ergo gratia non erit causa formaliter justificans, sed

potiùs novus ille favor; non autem pura conditio, ut Adversarii dicunt. Nam ab eo esset vis expulsiva peccati, non à gratia, quæ potiùs esset conditio: & sic sequeretur, de facto per solum favorem Dei extrinsecum formaliter peccata remitti, quod adversùs hæreticos supra negavimus.

VII. Urgeo hoc magis. Forma adæquata communicata subjecto capaci communicat ei, de lege ordinariâ, effectum suum tàm primarium, quàm secundarium; ergo vel gratia non est causa adæquata, & unica justificationis, quod est contra Concilium; vel semel subjecto communicata illud adæquatè justificat, ab eo removendo peccatum. Quis enim diceret, quòd anima est unica, & adæquata causa formalis dans vitam corpori; si eâ corpori communicatâ, aliquid aliud expectandum esset, ut daret vitam, & formam contrariam expelleret?

VIII. Præterea: cùm ad favorem extrinsecum dimittendi peccatum moveatur Deus immediatè à satisfactione, & meritis Christi, magis quàm ab excellentia gratiæ: cur si gratia, quia movet Deum, juxta Adversarios dicitur causa formalis, hoc itidem non erunt merita Christi, quæ fortiùs movent Deum ad dimittenda peccata? Imò cum etiam excellentia fidei possit movere Deum ad remittendum peccatum; ne cum fæditate peccati habitet donum illud supernaturale: cur non poterit etiam dici, fidem excellentem esse causam formalem justificationis?

§. II.

Contraria Fundamenta.

IX. PRimò conantur Scotistæ adducere pro se Tridentinum, *Sess. 6. c. 7.* dicens, justificationem non esse solam remissionem peccatorum, sed sanctificationem, & renovationem interioris hominis; ergo, inquiunt, remissio peccatorum est distinctus favor à renovatione interiori per gratiam. Rursus: idem Concilium dicit, gratiam non esse solùm favorem extrinsecum ibi *Can. 11.* ergo favorem Dei non excludit, sed requirit, licèt non solum.

X. Respondeo, hæc levissima esse. Nam *ad 1.* dico, Tridentinum docere, justificationem non esse solam remissionem peccatorum, sed interiorem renovationem, intendens, ad justificationem utrumque requiri contra hæreticos: quorum quidam negabant, peccata per eam dimitti: alii, hominem interiùs per eam renovari: non verò quòd unum sit favor distinctus ab altero. Imò utrumque per gratiam præstari, subjungit, dum ait: *Per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum.* Quasi diceret, voluntariâ susceptione gratiæ, & donorum homo à peccato solvitur, & interius renovatur.

Ad secundum dico, favorem Dei ad justificationem requisitum, esse indistinctum à voluntate Dei infundendi gratiam.

XI. Secundò objiciunt. Peccatum habituale est aliquid morale: quia ex peccato actuali nil physicum relinquitur in anima, nisi habitus vitiosus; qui tamen peccatum habituale non est, vel privatio gratiæ, quæ absque peccato dari potest: ergo gratia ei physicè non opponitur: quia enti morali non potest opponi ens physicum, cùm sint diversi ordinis. Tùm quia: oppositio est juxta naturam oppositorum.

XII. Confirmatur. Peccatum actuale solùm moraliter, idest, demeritoriè expellit gratiam; ergo & habituale ex ipso relictum; ergo quòd expellat gratiam, est ex voluntate Dei punientis: quòd enim demerito de facto pœna respondeat, sicut merito præmium, ex voluntate punientis, vel præmiantis est.

XIII. Respondeo primò, neg. ant. ad prob. dico, quòd etsi privatio, seu carentia gratiæ sine peccato esse possit; voluntaria tamen privatio gratiæ,

ex peccato actuali relicta peccatum habituale est. — Deinde dato ant. nego conf. Nam formæ, etsi diversi ordinis, si præstent effectus incompossibiles, ex natura rei opponuntur. Oppositio autem est juxta naturam oppositorum, non absolutè sumtam; sed ut una repugnat alteri: cumque natura gratiæ ex natura suâ naturæ peccati repugnet; ideo dici possunt opponi physicè, si non philosophicè, saltem theologicè, ut oppositio physica condistinguitur à pure morali.

XIV. Ad Confirm. respondeo primò, peccatum actuale mortale expellere demeritoriè gratiam, quantùm ad sufficientiam; quia habet condignitatem sufficientem, ut Deus in pœnam illius auferat gratiam; si aliunde connexio essentialis peccati cum carentia gratiæ non obstaret: quia tamen hæc obstat, ideo quoad efficaciam demeritoriè non expellit, sed ex natura sua.

Secundò, omisso antec. nego conf. Ad probationem, dist. antec. Pœna, quæ est purè pœna, conc. antec. Pœna, quæ simul est effectus, nego ant. Admisso ergo, quòd peccatum actuale demereatur gratiæ conservationem; adhuc tamen ablatio gratiæ est inseparabilis à peccato actuali: quia talis ablatio, licèt, pro ut est à Deo, habeat rationem pœnæ; ut tamen inducitur à peccatore, per appositionem formæ oppositæ, est effectus peccati: & sic cùm non sit tantùm pœna, sed etiam effectus, est ex natura rei inseparabilis. Sicut quia in eo, qui voluntariè sibi eruit oculos, cæcum manere, & est pœna, & simul effectus eruitionis oculorum; non videre, est pœna inseparabilis ab illa. Cùm ergo peccator peccando ponat obstaculum conservationi gratiæ per aliquid non purè moraliter, sed ex natura rei illam impediens; ex tali positione necessitatur Deus ad suspendendum concursum ad gratiam: sicut per interpositionem corporis opaci, necessitatur Sol ad cessandum ab illuminatione.

XV. Tertiò objiciunt. Gratiæ habituali non potest esse debita ex natura rei remissio peccati. Quod probo. Nam gratiæ habituali non potest esse ex natura rei debitus effectus, superans in æstimatione morali præstantiam illius; aliàs effectus ille in ea non contineretur: cùm effectus nobilior non possit contineri in causa minus nobili. Unde quia unio hypostatica est donum superans in excellentia morali omnem qualitatem creatam supernaturalem, non est possibilis qualitas creata, cui talis unio ex natura rei debeatur: sed remissio peccati superat in æstimatione morali præstantiam gratiæ; ergo nequit remissio peccati ex natura rei &c.

XVI. Respondeo, dist. min. Remissio peccati, ut est facienda ratione puræ oppositionis, & incompossibilitatis cum illo, superat &c. nego min. Ut facienda per exhibitionem obsequii adæquantis ejus gravitatem, conc. min. & dist. conf. eodem modo. Itaque de remissione peccati possumus dupliciter loqui. Primò de illa, ut faciendâ de rigore justitiæ, intuitu satisfactionis adæquantis gravitatem peccati: & hoc modo fatemur, quòd superat vires gratiæ, & cujuscumque puræ creaturæ, quamvis Scotus id neget. Alio modo de remissione faciendâ per puram positionem formæ cum illo incompossibilis; formæ inquam positæ, non à creatura, sed à Deo: & hoc modo dicimus, remissionem peccati sequi ex natura rei ex positione gratiæ, tanquam effectum ejus, saltem secundarium. Et insto in exemplo adducto. Nam unio hypostatica certè est majoris dignitatis quàm sit gravitatis peccatum: & tamen per unum peccatum etiam veniale destrueretur.

DU-

DUBIUM VIII.

An de Potentia Dei Absolutâ fieri possit, ut sibi coexistant in eodem Subjecto Peccatum, & Gratia?

§. I.

Resolutio Dubii.

UT magis explicetur oppositio gratiæ cum peccato, ponimus hoc dubium: eò vel magis, quia aliqui estò nobiscum sentiant, peccatum, & gratiam ex natura rei opponi; tenent tamen, de potentia absolutâ posse simul coexistere.

I. Dico ergo. Nullâ Dei potentiâ fieri potest, ut gratia, & peccatum mortale simul coexistant. Hæc conclusio in sententia constituente peccatum habituale in privatione gratiæ, negari non potest: gratia enim est essentialiter incompossibilis cum sua privatione, sicut lux cum tenebris. Idem dicendum est, licèt privatio gratiæ non sit adæquatum constitutivum peccati: dummodò sit, vel constitutivum inadæquatum, vel prædicatum essentialiter prærequisitum ad existentiam peccati. Et ratio est: nam peccatum nequit etiam de potentia Dei absolutâ existere sinè prædicato illi essentiali, vel essentialiter prærequisito ad existentiam illius; ergo si privatio gratiæ est constitutivum, saltem inadæquatum, peccati habitualis, vel prærequisitum essentiale ad existentiam illius, sinè tali privatione nequit peccatum existere. Cæterùm quia de constitutivo peccati habitualis non una est omnium sententia: ideo

II. Probatur primò sic. Esse sanctum, & simul esse peccatorem sunt duo incompossibilia, etiam de potentia Dei absolutâ: quia esse sanctum, est esse objectum amoris; esse peccatorem, est esse objectum odii Dei; ergo gratia, quæ est perfecta sanctitas, & peccatum, quod est summa malitia, nequeunt &c. Ex incompossibilitate enim effectuum deducitur incompossibilitas formarum: quia enim odio habere, & amare idem formale objectum, effectus incompossibiles sunt; incompossibilia etiam sunt in eodem subjecto amor, & odium ejusdem formalis objecti.

III. Explicatur magis, & prævenitur responsio. Licèt forma possit communicari subjecto incapaci, & illi non communicare effectum suum, præsertim si non sit primarius, & positivus: quâ ratione gratia habitualis communicata Christo, ipsum non facit filium adoptivum: & Persona divina communicata naturæ irrationali, illam non sanctificaret. Si tamen forma communicetur subjecto capaci, non potest ei non communicare effectum suum formalem, maximè si sit primarius, & positivus: quia effectus formalis est ipsa forma ut communicata. Quare si naturæ rationali, quæ capax sanctitatis est, uniretur Persona divina substantialiter, non posset illam non sanctificare, quamvis in illa præcessisset peccatum. Et quia homo capax est amoris, & odii, etsi per impossibile Deus in eodem subjecto conservaret amorem, & odium ejusdem objecti, non posset impedire, ne utrumque suum effectum illi subjecto præstaret: sed homo est capax effectus positivi, tùm gratiæ, tùm peccati; ergo &c.

Unde sic discurro. Amor, & odium ejusdem formalis objecti incompossibilia sunt de potentia absolutâ Dei; quia eorum effectus formales incompossibiles sunt, & subjectum utriusque effectus capax est: sed effectus positivi gratiæ, & peccati, de potentia absolutâ incompossibiles sunt, & homo utriusque capax est; ergo &c.

IV. Probatur secundò ratione speciali. Gratia, & peccatum naturaliter se expellunt; ergo repugnat etiam de potentia Dei absolutâ, quòd positâ gratiâ non destruatur peccatum in subje-

subjecto. Antec. modò supponitur: conf. verò probatur. Quod naturaliter ab aliquo expellitur, & aliàs in conservari non dependet ab influxu positivo Dei; non potest in præsentia oppositi illud expellentis à Deo, etiam de potentia absolutâ, conservari: si enim frigiditas non dependeret in conservari à Deo; implicaret, etiam de potentia Dei absoluta, quòd posito calore cum illa naturaliter incompossibili, frigiditas in subjecto conservaretur: sed peccatum, & gratia ex natura rei naturaliter invicem se expellunt, & peccatum in conservari non dependet à Deo; ergo implicat, quòd positâ gratiâ &c. Alioquin si Deus, positâ gratiâ naturaliter destructivâ peccati, vellet, peccatum adhuc perseverare, impediendo destructionem illius; indicaret, se habere specialem complacentiam in existentia peccati: sicut si ad præsentiam caloris vellet conservare frigiditatem in subjecto; id non faceret, nisi ex speciali amore erga existentiam frigiditatis. Cum autem in Deo non possit concipi specialis amor erga existentiam peccati; nequit concipi, quòd positâ gratiâ velit illud conservari, impediendo, ne à gratia destruatur.

V. Neque dicas, quòd tunc peccatum in esse permaneret, Deo non positivè influente, sed solùm permittente, seu non condonante illud. — Nam contra est. Quoties Deus tantùm permissivè concurrit, dari debet alia causa positiva concurrens: sed in præsenti casu non daretur alia causa positivè concurrens; quia creata voluntas, quæ sola positivè posset influere in existentiam peccati, potiùs ex parte suâ, per gratiam, conaretur ad ejus destructionem; ergo solus Deus esset, qui vellet conservari peccatum, & quidem positivè. Quæro enim, dum Deus dicit: permitto, quòd conservetur peccatum. Vel hic est sensus: permitto, quòd conservetur, nullo conservante; & hoc est impossibile extra Deum. Vel est sensus: permitto, quòd conservetur à peccatore; & tunc peccator deberet influere in peccati conservationem. Vel est sensus: permitto, quòd à me conservetur; & tunc ipse Deus est, qui peccatum vult, & conservat; ergo quando peccator non influit in conservationem peccati, quomodo non influit, quando est in gratia; implicat, quòd Deus permissivè concurrat ad ejus conservationem, quin concurrat etiam positivè.

§. II.

Solvuntur Rationes Contrariæ.

VI. Primò objiciunt. Potest Deus duo contraria in gradu intenso simul conservare in eodem subjecto; ergo etiam gratiam, & peccatum.

VII. Respondeo, dato antecedente, cujus oppositum probabilius judico, neg. conf. Cujus evidens datur disparitas. Quia cùm duo accidentia contraria Dei voluntate fiant; potest velle, utrumque conservare, & facere, ne unum destruat aliud, ex speciali affectu erga existentiam illius. At cùm peccatum Dei voluntate positivâ non fiat; ideo non potest illud in præsentia gratiæ conservare: si enim hoc faceret, indicaret specialem affectum erga existentiam peccati, ut dictum est.

VIII. Dices. Potest Deus habere hoc decretum efficax: volo, ut in instanti *B.* habeas gratiam, sive habeas peccatum, sive non; ergo si homo in eo instanti peccet, habebit gratiam, & simul peccatum, propriâ voluntate, non Dei.

Respondeo, neg. ant. Tale enim decretum est impossibile, sicut istud: volo, ut simul sis sanctus, & peccator: Filius Dei, & damnationis: dignus vitâ æternâ, & morte æternâ.

IX. Secundò objiciunt. Potest Deus, hominem existentem in peccato acceptare ad gloriam — Si respondeatur, dist. ant. Ad gloriam dividendam à peccato, con. ant. Ad gloriam conjungendam cum peccato, nego ant.

X. In-

X. Instabis. Acceptatio ad gloriam fit per gratiam; ergo si potest homo conjungere cum peccato acceptationem ad gloriam, poterit conjungere gratiam cum peccato.

XI. Respondeo, dist. ant. Acceptatio intrinseca ad gloriam faciens hominem filium Dei adoptivum, & dans illi jus intrinsecum ad hæreditatem gloriæ, fit per gratiam, conc. ant. Sed hujusmodi acceptatio nequit conjungi cum peccato. Acceptatio extrinseca, nempe, Dei voluntas ordinans extrinsecè hominem ad gloriam, tempore statuto habendam, fit per gratiam, nego ant. Talis autem acceptatio ad gloriam hominis existentis in peccato, sicut non dicit gloriam de præsenti, sed de futuro; ita nec dicit gratiam pro instanti, quo acceptatur, seu extrinsecè ordinatur ad gloriam, sed pro futuro, quo gloriam acquiret.

XII. Tertiò objiciunt. Primarius effectus gratiæ non est, excludere peccatum; ergo illud essentialiter non excludit. Ant. probatur. Primarius effectus gratiæ solùm est, quòd sit radix donorum supernaturalium; & quòd ex quadam decentiâ habeat sibi annexam remissionem peccatorum.

Secundò. Ad non esse peccati, ultra effectum primarium gratiæ, requiritur actio Dei remissiva peccati: sed hanc, positâ gratiâ, potest Deus liberè suspendere: quod enim est finitæ bonitatis, non potest obligare Deum, ut destruat id, quod est gravitatis, & offensæ infinitæ.

XIII. Respondeo ad primum, neg. ant. Ad ejus prob. nego iterum ant. Effectus enim primarius gratiæ est, quòd faciat nos participes divinæ naturæ, Deo gratos, dignos vitâ æternâ, & objectum congruum divinæ dilectionis: cum quo stare nequit effectus formalis peccati, ut vidimus.

Ex quo sequitur, quòd non præcisè ex quadam decentiâ, sed ex essentiali incompossibilitate inferat non esse peccati. — Quòd si dicas. Sicut gratia infert in homine non esse peccati; ita in eodem infert esse donorum supernaturalium: sed non implicat, esse gratiam, & non esse actu dona supernaturalia; ergo etiam non implicat, quòd sit gratia, & actu sit peccatum — Respondetur enim, neg. maj. Nam dona supernaturalia inferuntur à gratia in genere causæ efficientis, cui potest à Deo suspendi effectus; non esse autem peccati est à gratia in genere causæ formalis, cui communicatæ subjecto capaci non potest suspendi effectus.

Præterea: ex quo, stante gratiâ, impedirentur dona supernaturalia, non sequeretur aliquid Deo repugnans: ex quo autem, positâ gratiâ, adhuc conservaretur peccatum, sequeretur, peccatum specialiter conservari à Deo, quod repugnare ostendimus.

XIV. Ad secundum, nego maj. Ipsa enim actio, quâ Deus communicat gratiam peccatori, est formalis deletio peccati, & destructio offensæ. Estò autem bonitas finita nequeat obligare Deum ad remittendam offensam infinitam, per modum moralis satisfactionis; Deus tamen sibi ipsi obligatur, dum ponit formam cum peccato essentialiter incompossibilem, ut ostensum est. Et hæc instantia nullum habet robur in sententia Societatis. Nam nostra libertas non minus est bonitas finita, imò magis, quàm gratia: & tamen, suppositâ nostrâ libertate, Deus sinè decreto suo decernente unum præ alio necessitatur ad concurrendum ad hunc actum præ alio, etiamsi sit peccatum, quin amittat dominium; ergo etsi sit Dominus, supposito tamen, quòd gratiam exigentem remissionem peccati dare voluerit, absque læsione sui dominii tenebitur peccatum dimittere.

XV. Quartò objiciunt. Omne principium, concurrens ad aliquam actionem liberam, debet esse compossibile cum quolibet extremo, vel contradictionis, vel contrarietatis; principium enim liberum debet esse indifferens ad unum, & oppositum ejus: sed gratia est principium nostrorum actuum liberorum

rorum in ordine supernaturali; ergo debet esse compatibilis cum observantia praecepti, vel omissione illius: haec autem est peccatum; ergo &c.

XVI. Respondeo, hanc instantiam probare nimis, scilicet, quòd etiam de lege ordinaria gratia stare possit cum peccato. Dico ergo, majorem esse veram de principio concurrente concursu potentiae: non autem de principio concurrente per modum determinativi potentiae. Primum verum est: quia intra objectum potentiae comprehenduntur tàm agere, quàm non agere, tàm agere bonum, quàm malum. Secundum verò falsum est: quia principium determinativum potentiae, etsi liberae, ad bonum, non debet esse compatibile cum utroque extremo; quia potest esse, quòd unum extremum sit destructivum illius. Sic autem se habet gratia; quae cùm non sit verè potentia, sed potiùs habitus, & determinatio potentiae ad bonum supernaturale, est incompossibilis cum malo moraliter. Et pono exemplum in diaphano, & luce: estò enim diaphanum, quod est potentia, sit conjungibile cum illuminatione, & non illuminatione; lux tamen, quae est determinatio diaphani ad illuminandum, talem indifferentiam habere non potest.

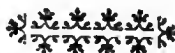
Salvatur tamen adhuc libertas: quia habens gratiam potest absolutè non implere praeceptum, & peccare; estò non possit conjungere peccatum cum gratia. Quia, ut scribit S. Joann. Ep. 1. c. 3. v. 9. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.*

XVII. Quintò objiciunt. In instanti, quo homo justus peccat, habet potentiam ad merendum de condigno, per observantiam praecepti supernaturalis: sed potentia ad merendum non datur sinè gratiâ; ergo &c.

Respondeo, neg. maj. Ex illo enim instanti, quo homo justus peccat, & peccatum primò existit; incipit primum non esse gratiae, & primum non esse potentiae proximae ad merendum. Nec tamen immunis est à peccato; quia estò talem potentiam proximam non habeat; eam tamen haberet, nisi suâ culpâ se privasset peccando.

XVIII. Sed dices. Peccatum in instanti, in quo primò existit, expellit gratiam: non gratiam, quae non est, haec enim non expellitur; ergo gratiam, quae in eodem instanti est; ergo gratia cum peccato existit.

XIX. Respondet simili instantiae S.T. Q. 28. *de Verit. a.* 2. *ad* 9. Cum enim opponeretur: *Si gratia removet culpam, aut gratia, quae est, aut gratia, quae non est: non autem gratia, quae non est, quia quod non est, non facit aliquid.* Respondet: *Dicendum, quòd gratia, quae est, & inest, culpam expellit, non eam, quae est, sed quae non est, priùs autem erat. Non enim expellit culpam per modum causae efficientis: sic enim oporteret, quòd ageret in culpam existentem ad ipsius expulsionem; sicut ignis agit in aerem existentem ad ejus corruptionem: sed expellit culpam formaliter. Ex hoc enim ipso, quòd informat subjectum, sequitur, quòd culpa in subjecto non sit: sicut patet de sanitate, & infirmitate.* Haec D. Tho. de expulsione peccati per gratiam. Idem dicendum de expulsione gratiae per peccatum. Cùm enim hoc expellat gratiam in genere causae quasi formalis, vel sicut privatio expellit formam; expellit gratiam, non quae est, sed quae priùs erat, & ex vi peccati primò non est. Sicut infirmitas expellit sanitatem: non sanitatem, quae est, sed quae priùs erat, & per infirmitatem primò non est. Sed hoc argumentum probaret, peccatum naturaliter existere cum gratia.

QUÆSTIO II.

De Dispositionibus ad Justificationem.

EXplicatis omnibus, quæ ad perfectam intelligentiam justificationis, & gratiæ justificantis necessaria sunt; in examen vocamus dispositiones, queis homo præparare se debeat ad justificationem: nimirum, an sint, & quænam sint: quod præsenti quæstione peragemus.

DUBIUM I.

An Homo Adultus per Motum Liberi Arbitrii se disponere debeat ad Gratiam Justificantem?

§. I.

Explicatur Dubium.

I. PRocedit primò dubium de homine adulto, & insuper rationis, & libertatis compote. Nam infantes, dum baptizantur, accipiunt gratiam justificantem absque ullo motu liberi arbitrii eorum; & idem dico de amentibus, qui nunquam rationis compotes fuere. Ita S. Tho. hîc 1. 2. *q.* 113. *a.* 3. *ad* 1. dicens: *Pueri non sunt capaces motus liberi arbitrii: & ideo moventur à Deo ad justitiam, per solam informationem animæ ipsorum. Hoc autem non fit sinè Sacramento: quia sicut peccatum originale, à quo justificantur, non propriâ voluntate ad eos pervenit, sed per carnalem originem: ita etiam per spiritualem regenerationem à Christo in eos gratia derivatur. Et eadem ratio est de furiosis, & amentibus, qui nunquam usum liberi arbitrii habuerunt. Sed si quis aliquando habuit usum liberi arbitrii, & postmodum eo careat, vel per infirmitatem, vel per somnum; non consequitur gratiam justificantem per Baptismum exteriùs adhibitum, aut per aliquod aliud Sacramentum, nisi priùs habuerit Sacramentum in proposito: quod sinè usu liberi arbitrii non contingit. Et hoc modo ille, de quo loquitur Augustinus* (l. 4. Confess. c. 4.) *renatus fuit; quia & priùs, & postea Baptismum acceptavit.* Ait enim S. August. cùm quidam suus amicus laboraret febribus: *Jacuit diu sinè sensu in sudore lethali: & cùm desperaretur, baptizatus est nesciens, & renatus est:* quia scilicet Baptismum priùs optaverat, & postea acceptavit.

II. Procedit secundò de motibus liberi arbitrii moti à gratia. Certum enim est, ex sæpè dictis contra Pelagium, hominem per solas naturæ vires non posse præparare se, aut disponere ad gratiam, sive actualem, sive habitualem, & justificantem; id enim pluribus Scripturæ textibus alibi probavimus: & maximè ex illo Christi Jo. 6. v. 44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Quod *v.* 66. clariùs exprimens: *Nemo* (inquit) *potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* Quòd autem venire ad Christum, sit credere in Christum, probat S. August. *l.* 1. *contra duas Ep. Pelag. c.* 3. Propterea in Synodo Diospolitanâ coactus fuit Pelagius fateri, gratiam non secundùm merita nostra dari, idest, secundùm opera solis naturæ viribus facta. Unde Tridentinum Sess. 6. Can. 3. *Si quis* (inquit) *dixerit, sinè prævenientè Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema sit.* Quod anathema in Pelagianos priùs intorserat August. citato *l.* 1. *contra duas Epist. Pelag. c.* 24. his verbis: *Sed & Pelagianis non immeritò anathema dicimus, qui tàm sunt inimicis gratiæ Dei .... tantumque constituunt in libero arbitrio, quo in profundum demersus est homo; ut, eo benè utendo, dicant, hominem mereri gratiam: cùm nemo benè illo uti possit, nisi per gratiam, quæ non secundùm debitum redditur, sed*

Deo.

Deo gratis miserante donatur. De motibus ergo liberi arbitrii gratiâ Dei præveniente excitatis, quærimus: an requirantur tanquam dispositiones præparantes hominem ad justificationis gratiam consequendam.

Lutherus, Calvinus, aliique ex eorum grege volunt, opera justificationem præcedentia, quia facta ab homine adhuc servo peccati, avertere potiùs, quàm disponere ad justificationem: & propterea hominem, dum justificatur, nihil agere, sed merè passivè velut inanime quoddam instrumentum se habere.

§. II.

Veritas Catholica.

III. Dico. Homo adultus per motus liberi arbitrii divino auxilio moti, & excitati debet se disponere ad gratiam justificationis acquirendam. Est dogma fidei statutum à Trident. *Sess. 6. Can.* 4. his verbis: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum, & excitatum nihil cooperari, assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet, nec posse dissentire, si velit: sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere: anathema sit*. Item Can. 7. *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quâcumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementiùs quis nititur, se disponere ad gratiam, tantò eum graviùs peccare: anathema sit*. Et tandem Can. 9. *Si quis dixerit, solâ fide impium justificari; ita ut intelligat, nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur; & nullâ ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi: anathema sit*. Quibus totum hæreticorum errorem concludit, & damnat.

IV. Probatur autem primò ex Scriptura. Joel. 2. v. 12. *Convertimini ad me in toto corde vestro*. Zachariæ 1. v. 3. *Convertimini ad me .... & convertar ad vos, dicit Dominus*. Conversio autem ista absque motu liberi arbitrii fieri nequit: ut autem sciatur, hunc motum esse à Dei præveniente gratiâ, dicitur Threnorum 5. v. 21. *Converte nos Domine ad te, & convertemur*. Quæ simul conjungens Tridentinum, *Sess. 6. cap.* 5. ubi de necessitate præparationis ad gratiam justificationis agit: *Unde* (inquit) *in sacris Literis cum dicitur:* Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, *libertatis nostræ admonemur. Cùm respondemus:* Converte nos Domine ad te, & convertemur, *Dei nos gratiâ præveniri, confitemur*.

V. Hoc docuerat Augustinus passim, maximè *Serm. 13. de Verb. Apost.* modò *Serm. 156. c. 11.* ubi exponens illa verba: *Quotquot spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*, sic ait: *Dicit mihi aliquis; ergo agimur, & non agimus. Imò & agis, & ageris: & tunc benè agis, si à bono ageris: spiritus enim Dei, qui te agit, agenti adjutor est tibi. Ipsum nomen adjutoris præscribit tibi, quia & tu ipse aliquid agis. Agnosce, quid poscas, agnosce, quid confitearis, quando dicis:* Adjutor meus esto, ne derelinquas me. *Adjutorem utique invocas Deum: nemo adjuvatur, si ab illo nihil agatur*. Et rursus exponens illud Apostoli: *Scimus, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, ait: *Si non esses operator, ille non esset cooperator*. Hinc celebris ejus sententia, Serm. 15. de Verb. Apost. nunc Serm. 169. c. 11. *Qui fecit te sinè te, non te justificat sine te; ergo fecit nescientem, justificat volentem*. Quibus insaniam Lutheri præoccupat volentis, liberum arbitrium ad justificationem nihil omnino agere.

VI. Adest quoque ratio Theologica, quam nobis exhibet S. Tho. hac q. 113. a. 3. sic. Justificatio impii fit Deo movente hominem ad justitiam; ipse enim est, qui justificat impium,

ut dicitur *Roman.* 3. sed Deus movet omnia secundùm modum uniuscujusque: sicut in naturalibus videmus, quòd aliter moventur ab ipso gravia, & aliter levia, propter diversam naturam utriusque: & homo secundùm propriam naturam habet, quòd sit liberi arbitrii; ergo (concludit S. Doct.) *In eo, qui habet usum liberi arbitrii, non fit motio à Deo ad justitiam, absque motu liberi arbitrii: sed ita infundit donum gratiæ justificantis, quòd etiam simul cum hoc movet liberum arbitrium ad donum gratiæ acceptandum in his, qui sunt hujus motionis capaces.* Quod expressit etiam Tridentinum, *Sess. 6. c. 7.* dum ait, hominem justificari per *voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum &c.* Quibus insinuatur, motum liberi arbitrii ad justificationem requisitum, generaliter esse partim actualedesiderium salutis, ac mediorum ad eam conducentium; partim consensum in fidem, & gratiam; seu actum, quo vult à peccato recedere, & accedere ad justitiam. Quinam verò actus in particulari requirantur, dicetur infra.

§. III.

Contraria Fundamenta.

VII. Opponunt primò Sectarii. Homines dicuntur justificari gratis; ergo non per opera: si enim gratis, non ex operibus. Ant. est Pauli, Roman. 3. v. 24. *Justificati gratis per gratiam ipsius.*

VIII. Respondeo, dist. ant. Gratis, idest, non per opera legis sinè fide, & quæ gratiam promereantur, conc. ant. Per motus à fide procedentes, & qui purè disponant, nego ant. Responsio est Tridentini, Sess. 6. cap. 8. *Gratis autem ideo justificari dicimur; quia nibil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur.*

IX. Dicunt. Non potest homo ad gratiam justificantem se disponere per id, quod peccaminosum est: sed omnes actus peccatoris præcedentes justificationem sunt peccaminosi: non enim potest arbor mala bonos fructus facere; ergo per proprios actus non potest homo ad gratiam se disponere.

X. Respondeo, neg. min. Jam enim in superioribus ostensum est, non omnes actus hominis existentis in statu peccati, esse peccata; sed solùm eos, qui ex affectu ad peccatum procedunt: Cæterùm peccatorem non semper agere ex affectu ad peccatum; sed aliquando ex amore virtutis, & opera moraliter bona facere posse. Quòd si à Spiritu Sancto nondum quidem inhabitante, sed movente cor ejus, incipiat de sua salute cogitare, & quærere media ad justificationem consequendam: estò nondum à statu peccati ereptus, tamen per tales actus viam sibi ad justificationem à Deo obtinendam parat. Et hæc est doctrina Tridentini, *Sess.* 14. *c.* 4.

XI. Opponunt secundò. Actus nostri præcedentes justificationem, etsi ex motione Spiritus Sancti fiant, nullam ex natura suâ cum gratia justificationis connexionem habent: quia adhuc iis positis justificamur gratis; ergo non disponunt, quia dispositiones connecti debent cum forma: neque connexionem habent ex lege Dei; quia nulla lex est, quòd facienti, quod in se est, Deus det gratiam; ergo &c.

XII. Confirmatur. Si nostris actibus ponimus dispositiones ad nostram justificationem; dici poterit, hominem propriis actibus justificare seipsum: sicut quia ponit dispositionem ultimam ad esse alterius hominis, etsi animam non producat, dicitur generare illum: sed hoc videtur maximum absurdum; ergo &c.

XIII. Respondeo, quòd actus nostri præcedentes justificationem, & ex motione Spiritus Sancti procedentes, non habent quidem connexionem cum gratia justificationis per modum meriti, maximè de condigno, seu per modum dispositionis physicæ; habent tamen connexionem moralem fundatam in Dei

Dei promisso: *Convertimini ad me, & convertar ad vos*. Et sic estò facienti, quod in se est solis naturæ viribus, non sit promissa justitia; promissa tamen est se præparanti ad eam viribus, & adjutorio gratiæ.

XIV. Ad Confirm. Aliqui concedunt, in aliquo sensu dici posse, hominem per actus, quibus Spiritu Sancto movente ponit ultimam dispositionem ad gratiam, justificare seipsum; non quidem formaliter, sed dispositivè: fundati in illo 1. Joan. 3. v. 3. *Omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est*.

Tutiùs tamen negandum esse censeo: quia fieret sensus, quòd justificatio impii esset aliquomodo opus hominis, qui justificatur, contra illud Rom. 4. v. 5. *Credenti in eum, qui justificat impium*. Neque ex eo solùm unus homo dicitur generare alium, quia præcisè ponit ultimam dispositionem ad formam, quâ formaliter fit homo: sed quia propriâ virtute, & formâ æqualis perfectionis ponit ultimam dispositionem, eamque naturaliter, & physicè connexam cum anima rationali. At homo ultimam dispositionem ponit ad gratiam, non propriâ formâ, & virtute, sed virtute gratiæ Dei moventis: neque formâ æquali cum gratia habituali, quia gratia movens comparatur ad habitualem, sicut motus ad terminum. Neque dispositio, quam producit, habet connexionem physicam cum gratia justificationis, sed solùm moralem: cum collatio gratiæ sit novum beneficium distinctum à beneficio præparationis ad gratiam.

XV. Quæres: An de potentia suâ absolutâ possit Deus, hominem adultum, & rationis capacem, absque motu liberi arbitrii, & propriâ dispositione justificare?

Probabiliorem censeo partem affirmativam. Concursus enim liberi arbitrii ad justificationem necessarius est solùm ex divina lege, & institutione, attentâ suavi Providentiâ Dei volentis operari juxta naturam rerum; ergo si vellet suam absolutam potentiam attendere; sicut in naturalibus potest quamcumque formam introducere in materia, absque ullis præviis dispositionibus: ita posset gratiam infundere in anima adulti, nullis ex parte hominis suppositis dispositionibus, vel motibus liberi arbitrii: eo modo, quo eam infundit pueris rationis usu carentibus: eo modo, quo Salomoni dormienti infudit Sapientiam, & aliis quidquam aliud cogitantibus dona sua infudit; ejus enim Spiritus partiri potest gratiam suam singulis, pro ut vult.

DUBIUM II.

An ad Justificationem requiratus Motus Fidei; & quænam debeat esse hæc Fides?

§. I.

Resolutio Prioris Partis: Fidem requiri.

I. Convenit inter Catholicos, & hæreticos nostri temporis, motum fidei requiri ad justificationem. Id enim apertè testatur Scriptura passim. Joann. 1. v. 12. *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus*: Roman. 4. v. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*. Hebr. 11. v. 6. *Sinè fide autem impossibile est, placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. Hinc Concilium Tridentinum, *Sess. 6. cap. 6.* ait: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes, vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt, atque illud inprimis, à Deo justificari impium per gratiam ejus &c.*

II. Probatur verò ratione D. Tho. hâc q. 113. a. 4. Ad justificationem adulti requiritur motus aliquis liberi arbitrii, quo mens hominis avertatur

à pec-

à peccato, & convertatur ad Deum: sed primus accessus ad Deum fit per fidem, juxta illud ad Hebræos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est &c.* ergo ad justificationem adulti requiritur actus fidei.

III. Et Confirmatur. Cùm enim voluntas indigeat luce, & directione intellectus ostendentis ei, & proponentis objectum; impossibile est, eam converti in Deum auctorem supernaturalem, quin præcedat actus intellectus ei illum proponens: sed hic actus in præsenti viâ est actus fidei, ut patet; ergo actus fidei ad justificationem adulti requiritur.

IV. His confutatus manet error Manichæorum, qui teste Augustino *lib. de Utilitate credendi* omnem fidei necessitatem abstulerunt: existimantes, nihil omnino esse credendum, sed dumtaxat assentiendum his, quæ ratione naturali evidenter persuaderi possunt. Unde idem August. l. 1. Retract. c. 14. *Scripsi* (inquit) *librum de utilitate credendi ad amicum meum, quem deceptum à Manichæis, adhuc eo errore noveram detineri, & irridere in Catholica fidei disciplinâ, quòd juberentur homines credere; non autem quid esset verum, certissimâ ratione docerentur.*

§. II.

Errores Hæreticorum circa Fidem ad Justificationem necessariam.

V. Altera hæresis extremè opposita est, solùm motum fidei sufficere ad justificationem adulti. Hæresis hæc exorta fuit temporibus Apostolorum, Simone Mago auctore, quem secuti alii fuerunt, ut refert S. Augustinus *l. de Fide, & operibus*, contra quos suas Epistolas canonicas Petrus, & Jacobus scripserunt. Hanc Lutherus, Calvinus, eorumque sequaces excitarunt. Dixerunt enim, ad remissionem peccatorum solam fidem sufficere, quâ quis certò credat, unicuique remitti peccata per Christum: hac fide peccatorem, quasi manu, apprehendere justitiam Christi, & facere suam per imputationem: ita ut eo ipso, quo aliquis credat, sibi remitti, aut remissa esse peccata, ei remittuntur, & hac solâ fide iustificatur. Contra hunc errorem militabimus sequenti Dubio.

VI. In assignando autem, quænam sit ista fides, quæ justificat, dissident Lutherus, & Calvinus. Lutherus enim vult, fidem illam, quâ justificamur, non esse aliud, quàm firmam fiduciam, quâ peccator confidit, ob merita Christi, sibi peccata non imputari: unde eam ponit in voluntate, & per illam ita solam justificari, ut opera bona penitus excludat. Calvinus verò fidem justificantem vult esse fidem, quâ quis certò credit, non quodcumque à Deo revelatum in generali; sed hoc, nimirum, sibi à Deo per Christum remitti, seu remissa esse peccata: hac enim quasi manu apprehendit justitiam Christi, eam facit suam, & hac vestitus, apparet justus coram Deo.

Distinguit enim *lib. 3. Instit. c. 2.* triplicem fidem: unam historicam, quâ credimus vera esse ea, quæ in Sacris Scripturis continentur; quia tradita, & proposita à Deo, qui verax est. Secunda, quam vocat fidem miraculorum, quam dicit, esse edendorum miraculorum facultatem: sed veriùs est ipsa fides historica, quâ credit, nihil esse, quod à Deo fieri non possit. Et de hac loquuntur Christus *Marci 11. v. 22. & 23.* dum ait: *Habete fidem Dei, Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: tollere, & mittere in mare; & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.* Et Paulus illis verbis 1. Cor. 13. v. 2. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam &c.* Tertia, quam vocat fidem promissionis, est, quâ credimus, veras esse Dei promissiones de gratuita remissione peccatorum, per Christi merita; cujus fit mentio Marci ultimo

v. 16.

v. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Addit autem: ad justificationem necessariam non esse solùm fidem historicam, aut fidem miraculorum, sed dumtaxat fidem promissionum; & hanc non solùm generalem, quâ credimus, promissam esse peccatorum remissionem omnibus, qui in Christum credunt: sed particularem, & specialem, quâ unusquisque sibi divinam promissionem applicans credit, seu veriùs confidit, sibi omnia sua peccata dimissa esse per Christum.

Hinc Calvinus citato loco §. 7. fidem justificantem ita definit: *Divinæ erga nos benevolentiæ firmam, certamque cognitionem, quæ gratuitæ in Christo promissionis veritate fundata per spiritum Sanctum, & revelatur mentibus nostris, & cordibus obsignatur*. Quibus verbis, etiamsi velit, fidem esse firmam, certamque cognitionem; quia tamen vult, objectum hujus cognitionis esse divinam benevolentiam, videtur, per fidem justificantem non aliud intelligere, quàm fiduciam in divinis promissionibus; quæ utique fiducia non est actus intellectus, sed voluntatis: & sic aliis terminis cum Luthero convenire.

VII. Quia verò in præsenti difficultate duos possumus distinguere actus in intellectu: nempe, notitiam veritatis certam, & exploratam; & insuper assensum datum veritati propositæ: qui duo actus valdè inter se distinguuntur. Nam primus dicit in intellectu cognitionem, penetrationem, & intelligentiam veritatis enunciatæ: secundus verò dicit assensum datum propositioni, ob auctoritatem dicentis, quo plerumque, absque ullâ disquisitione, assensum præstamus rei aliàs ignoratæ. Calvinus citato loco invehit in doctores Catholicos, quasi ipsi solum assensum fidei, seu submissionem revelatis exigant; quamvis palpabili ignorantiâ credendorum Fideles laborent. Fallitur, vel fallere vult malignus impostor. Nemo enim Catholicorum est, qui non sentiat, teneri quemlibet adultum, explicitam notitiam habere principalium Mysteriorum fidei; ad quem finem Cathechismi etiam pro idiotis sunt instituti. Dicimus tamen, non teneri omnes tantam, & exploratam singulorum habere cognitionem, quantam habet Theologus: & tandem, quòd non in apprehensione, & cognitione consistat fides justificans, sed in assensu revelatis, ob auctoritatem dicentis.

VIII. Tandem: cùm fides tribus modis ad justificationem comparari possit. Primò, tanquam dispositio prævia, quâ homo divinâ gratiâ illustratus ad justificationem se præparat. Secundò, tanquam aliquid consequens justificationem, augendo, vel conservando justitiam. Tertiò, tanquam causa formalis, ac si per fidem apprehendentem justitiam homo formaliter justificetur: hoc tertio modo fidem accipiunt hæretici. Dicunt enim, fidem ad nostram justificationem requiri tanquam instrumentum justitiæ percipiendæ; non quòd annexas non habet alias virtutes, sed quòd illa sola sit, quæ justificet: *Sicut* (inquit Calvinus in Antidoto) *calor Solis solus est, qui terram calefacit, nec tamen solus ipse inest Soli, sed cum splendore: ita fidem oportet non esse solam, sed habere comites; licèt illæ non justificent, sed ipsa sola*. Hæc est Acatholicorum de justificatione doctrina. Contra quam

§. III.

Fides non est Fiducia.

IX. Dico primò. Fides ad justificationem conducens non est fiducia. Probo. Quia fides, quæ ad justificationem conducit, est actus intellectus: sed fiducia non est actus intellectus, sed voluntatis: ut enim docet D. Tho. 2. 2. *q.* 129. *a.* 6. fiducia pertinet ad spem, quæ est in voluntate, & nascitur ex fide: *Et ideo nomen fiduciæ hoc principaliter significare vi-*

re videtur, quòd aliquis spem concipiat ex hoc, quòd credit verbis alicujus auxilium promittentis.

Maj. probatur. Tùm ex Scriptura, quæ fidem ad justitiam, & salutem conducentem, explicat verbis pertinentibus ad intellectum: Joann. 6. v. 70. *Et nos credimus, & cognovimus, quia tu es Christus filius Dei.* Nemo autem meliùs fidem justificantem explicavit, quàm Paulus ad Hebræos. Cùm enim *cap.* 10. dixisset: *Justus autem meus ex fide vivit;* exorditur *caput* 11. quid sit ista fides, dicens: *Est autem fides sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium:* substantia, idest, fundamentum sperandarum rerum; fiducia autem non est fundamentum spei, sed ipsa spes fundata in fide, ut dicebamus cum D. Tho. Rursus: dicit, esse argumentum non apparentium, idest, actum, quo cognoscimus non apparentia: unde subdit, v. 3. *Fide intelligimus, aptata esse secula verbo Dei.* Tandem ibi *v.* 6. dicit: *Sinè fide impossibile est, placere Deo.* Quænam verò sit fides ista, explicat: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Quibus eum loqui de fide, quæ est actus intellectus, nemo non videt.

Item Rom. 4. v. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam:* ubi loquitur de fide, quâ justificatus est Abraham. Sed fides illa fuit actus intellectus: priusquam enim Abraham haberet fiduciam, aut spem, quòd Deus adimpleturus esset promissiones, præbuit intellectu assensum, quo credebat Deo promittenti: nec enim aliter poterat actu voluntatis confidere, nisi priùs actu intellectus Deo promittenti assentiretur.

X. Probatur etiam hoc discursu. Fides, quæ justificat, est illa eadem, quam Christus jussit prædicandam, & quam Apostoli prædicaverunt; & quam Christus, & Apostoli exigebant ad Baptismum, & ad salutem: sed hæc erat fides intellectus: Christus enim suâ prædicatione intendebat persuadere homines, ut assensum præberent his, quæ ipse dicebat; & ad hoc Scripturas eis exhibeat, & miracula patrabat: persuadere autem intellectum respicit, non voluntatem, assensum exigit, non fiduciam. Hinc *Jo.* 8. *v.* 40. dicebat Pharisæis: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Veritas autem dicitur intellectui, cujus est objectum, non voluntati. Insuper Joan. 10. v. 25. *Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me:* testimonium autem adhibetur ad persuadendum intellectum. Rursus: Apostolis. Matth. 26. v. 15. *Euntes* (inquit) *in Mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit:* prædicatio autem ad intellectum dirigitur.

XI. Meritò igitur Tridentinum, *Sess. 6. Can.* 12. ait: *Si quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis, propter Christum; vel eam fiduciam solam esse, quâ justificamur: anathema sit.* Quibus Concilium à dispositionibus requisitis ad justificationem non rejicit fiduciam; eam enim inter dispositiones recenset, eâdem *Sess. cap.* 6. & *Sess.* 14. *cap.* 4. sed vult, eam fiduciam solam non esse fidem justificantem, sed aliquid ex fide secutum.

XII. Afferunt hæretici varios Scripturæ textus, quibus justificatio, & remissio peccatorum videtur tribui fiduciæ in Christum; & hanc esse fidem, quâ justificamur: ut illud ad Hebr. 10. v. 19. *Habentes itaque fiduciam.... in sanguine Christi. .. Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.* Illud ad Ephes. 3. v. 12. *In quo* (Christo) *habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus.* Item illud *Matth.* 9. *v.* 2. ubi Christus dixit paralitico: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua:* & Hemoroissæ v. 22. *Confide, filia, fides tua te salvam fecit.*

XIII. Verùm hæc, & similia non evin-

evincunt, fidem justificantem esse formaliter fiduciam, sed solùm, quòd ex fide, quâ certo credimus, generetur in nobis fiducia à Deo obtinendi quod petimus. Ut enim supra ex D. Thom. dicebamus, aliquis spem, & fiduciam concipit, *ex hoc, quòd credit verbis alicujus auxilium promittentis*.

His addo: quòd, ut *Tractatu præcedente Qu.* 3. *Dub.* 9. ostensum est, fides illa specialis, seu fiducia divinarum promissionum, ut asseritur à Sectariis, conficta est: nullibi enim revelavit Deus particularibus hominibus, quòd eorum peccata sint remissa. Proferent quidem testimonia Scripturæ, quibus continentur promissiones generales, factæ omnibus ad Deum rectè conversis; aut speciales, quæ factæ fuerunt Magdalenæ pœnitenti, *Luce* 7. *v.* 48. & ut supra, Paralytico, & Hemoroissæ, *Matth.* 9. Verùm parem gratiam cuilibet peccatori, nimirùm, quòd sit ritè conversus, & quòd ei sint remissa peccata, ubi revelatum est? Numquid consequens est, quòd si speciali privilegio hoc Magdalenæ, & Paralytico &c. revelavit; parem gratiam cuique Lutherano, & Calvinistæ concessam revelaverit? Fides ergo illa, seu fiducia à Lutheranis, & Calvinistis conficta est: quia sinè ullo fundamento in Scriptura, in qua solâ, secundùm ipsos, contineri debet, quod revelatum est.

§. I V.

An Fides Justificans sit Notitia, an Assensus?

XIV. Dico. Actus fidei prærequisitus ad justificationem non est notitia, sive perfecta, sive imperfecta rerum propositarum per fidem: sed est assensus, quem præbet intellectus rebus propositis, & revelatis. Probo primò ex illo *Roman.* 4. *v.* 18. ubi de Abraham dicitur: *Qui contra spem in spem credidit*: quibus indicatur, eum obscurè tantùm novisse, quod credebat: quòd, nempe, futurus esset pater multarum gentium, & ideo caruisse perfectâ notitiâ eorum, quæ credebat.

Secundò. Paulus *Epist.* 2. *ad Cor.* 10. *v.* 5. hortatur Corinthios, ut sint *in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*: si autem fides impetraret perfectam notitiam credendorum, non opus esset, redigere intellectum in captivitatem, ut quis credat rebus propositis. Vult ergo Paulus, ut credant Corinthii ea, quæ fides dictat, etsi ea non perfectè intelligant. Et ideo *Hebr.* 11. fidem vocat *argumentum non apparentium*. Quis enim unquam perfectam notitiam mysteriorum Trinitatis, Incarnationis &c. in hac via assecutus est?

XV. Quòd verò fides, nec requirat cognitionem imperfectam: probatur ex dicto Christi, Joann. 20. v. 29. *Beati, qui non viderunt, & crediderunt*: illi scilicet, qui non propter aliquas rationes, & argumenta, quibus aliqua veritas manifestatur, sed ex obedientia promtâ voluntatis firmum, & indubitatum præbent assensum rebus à Deo revelatis. Unde S. August. Tract. 4. in Joan. *Quid est* (inquit fides) *nisi credere, quod non vides*? Et Epist. 101. modò 169. ad Evodium c. 1. *Si propter eos solos Christus mortuus est, qui certâ intelligentiâ possunt ista discernere, penè frustra in Ecclesia laboramus*. Pergitque ostendens, quòd *infirmi populi credentium* veniunt ad Christum, & ubi multi in sapientia magni irrident stultitiam prædicationis, quâ salvi fiunt credentes; multi in Cruce Christi gloriantes, *etiamsi ista, quæ subtilissimè disseruntur, ignorent*, ad æternitatem perveniunt.

XVI. Probatur ergo hoc discursu. Si fides esset mysteriorum intelligentia, jam quò major esset fides, eò major deberet esse intelligentia; hoc autem est falsum: cùm Christus plurimorum fidem celebret, qui nullam Evangelii cognitionem adepti fuerant: qualis

qualis fuit mulier Chananæa, cui Christus dixit, Matth. 15. v. 28. *O mulier, magna est fides tua:* qualis etiam Centurio, de quo ait, Matth. 8. v. 10. *Non inveni tantam fidem in Israel*. Ubi è contra Pharisæorum, & legis Doctorum, qui intelligentiâ præditi erant, passim exprobrat incredulitatem.

XVII. Sequitur: actum proprium fidei esse rebus propositis assentiri. Ita enim docet August. *l. de Prædest. Sanctorum c. 2.* ubi postquam dixit, necesse esse, *ut omnia, quæ creduntur, præveniente cogitatione credantur*, subjungit: *Quamquam & ipsum credere nihil aliud est, quàm cum assensione cogitare. Non enim omnis, qui cogitat, credit, cùm ideo cogitent plerique, ne credant: sed cogitat omnis, qui credit, & credendo cogitat, & cogitando credit.*

XVIII. Objiciunt primò Sectarii. Fideles parati esse debent ad reddendam rationem eorum, quæ credunt, juxta illud 1. Petri 3. v. 15. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe, & fide.*

XIX. Respondeo primò, verbum illud *& fide*, addi ab Adversariis, cùm nec in Vulgata Versione, nec in textu græco inveniatur. — Secundò, velle ibi Petrum, Fideles paratos esse reddere rationem poscenti, non de dogmatum doctrina, quam credunt; sed patientiâ, quâ tot mala tolerant propter Christum: nimirum, quia sperant, & (si velis) credunt, se cum Christo æternæ gloriæ hæredes efficiendos. — Vel tertiò, Petrum ibi non ad omnes Fideles loqui; sed ad Pastores, & Doctores, quibus incumbit, ut ait Paulus de Episcopis. ad Titum 1. v. 9. *Exhortari in Doctrina sana. & eos, qui contradicunt, arguere.*

XX. Objiciunt secundò. Quilibet Christianus, ut salvetur, tenetur corde, & ore confiteri, Dominum Jesum Christum surrexisse à mortuis, ut ait Paulus, *Rom. 10. v. 9.* & Christus *Joann. 17. v. 3.* dicens: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.*

XXI. Respondeo, hæc, & similia, solùm evincere, Christianos omnes debere cognoscere corde, & ore exteriùs confiteri, cùm oportet, Christianam fidem esse veram; & habere notitiam præcipuorum mysteriorum, maximè veritatis, & Trinitatis Dei, Incarnationis &c. non tamen quòd omnes, ut credant, penetrare debeant talia mysteria, quod solis doctioribus reservatur. Nec enim intelligere, aut cognoscere supponit semper pro penetratione rei, maximè, quæ non videtur; sed pro assensu veritati propositæ: sive hunc obtineat vis rationis, sive proponentis auctoritas, quæ præcipuum locum tenet in fide.

§. V.

Quodnam sit Fidei Justificantis Objectum.

XXII. Dico. Objectum Fidei justificantis, seu ad justificationem requisitæ, non est sola divina benevolentia, seu misericordia, sive hoc, quòd sibi remissa sint peccata; sed quidquid à Deo revelatum est. Hæc assertio est contra Calvinum. Probatur autem primò. Nam fides, quam Christus exigebat, & in cujus confirmationem miracula patrabat, erat certè fides viam parans ad justificationem: venerat enim peccatores salvos facere, *Lucæ 19. v. 10. 1. ad Tim. 1. v. 15. Jo. 3. v. 16. & Jo. 10. v. 10.* ubi Christus dicit: *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant:* sed fides, quam Christus exigebat, quam laudabat, ad quam hortabatur, quamque signis comprobabat, erat fides non solius misericordiæ: sed modò omnipotentiæ Dei; unde *Matth. 9. v. 28.* duobus cæcis petentibus, ut lumen reciperent, ait: *Creditis, quia hoc possum facere vobis?* Et respondentibus illis: *Utique Domine*, ait: *Secundùm fidem vestram fiat vobis:* modò erat fides

des Incarnationis, & Trinitatis; qualis fuit fides Petri adeo laudata à Christo, Matth. 16. v. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*; qualis fuit fides discipulorum, *Jo. 6. v. 70.* per Petrum dicentium: *Et nos credimus, & cognovimus, quia tu es Christus filius Dei*; qualis fuit fides Marthæ, *Jo. 11. v. 27.* quæ Christo dicenti: *Omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?* Respondit: *Utique Domine ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.*

XXIII. Rursus: fides potest esse justificans, quamvis non respiciat misericordiam specialem sibi certò faciendam. Nam *Marci 1. v. 40.* Leprosus, etsi de misericordia Dei speciali sibi facienda ambigeret: quia tamen habebat fidem divinæ omnipotentiæ, qualem Christus exigebat, mundatus est. Quòd autem dubitaret de misericordia sibi speciali, constat, quia dicebat: *Domine si vis*. Quòd verò certus esset de potentia, constat ex his: *Potes me mundare*. Unde Christus ei respondit statim: *Volo mundare* — Ab opposito datur fides misericordiam Dei respiciens, quæ tamen non est justificans. Nam, *Lucæ*, Pharisæus confidebat, se esse justum, & habebat fidem specialis benevolentiæ Dei, cui gratias agebat; & tamen justificatus non est: Publicanus autem, etsi tali fiduciâ careret, & cum timore ad Deum accederet, justificatus recessit.

XXIV. Rationes autem in promtu sunt. Prima. Non potest esse fides certa, & infallibilis, nisi verbo Dei nitatur: at in verbo Dei nunquam legitur annuntiata remissio peccatorum mihi, aut illi in particulari, exceptis quibusdam paucis; ergo non possunt reliqui homines, nisi temerè. credere, sibi remissa peccata, aliàs etiam essent certi de sua justificatione: quod supra loco citato reprobavimus.

XXV. Scio, hæreticos respondere, specialem promissionem contineri in illa generali sententiâ, *Joan. 3. v. 15.* 16. 36. ubi dicitur: *Qui credit in Filium, non perit, sed habet vitam æternam* — Sed contra primò. Scriptura dicit: *Qui credit in Filium*, idest, in Jesum Christum, non perit: sed non dicit, qui credit, sibi remissa esse peccata. Quòd si dicant, idem esse credere in Christum, ac credere, sibi remissa esse peccata. Contra. Nam hoc ipsi dicunt, sed hoc non dicit Christus; qui potiùs dicit: credere in Filium esse credere Incarnationem, seu credere, quòd Pater miserit illum. Unde S. Joan. *Ep. 1. c. 5. v. 1.* explicans, quid sit credere in Filium, dicit: *Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus* (non dicit, quoniam per Jesum sibi remissa sunt peccata) *ex Deo natus est*, idest, justificatus est. — Addo: quòd hæc propositio: *Qui credit in Filium, habet vitam æternam*, facit sensum conditionatum, idest, *si credit*. habet justificationem, & vitam æternam; ergo conclusio absoluta, quam ipsi inferunt: *Ego credo in Filium*, non est ex Verbo Dei, sed ab ipsis malè illata. Quia ex antecedente conditionato: *Si credit, justificatur*, malè infertur; *ergo credit*.

XXVI. Altera ratio est. Fides justificans debet præcedere justificationem; est enim, juxta ipsos, quasi manus apprehendens justitiam Christi, & faciens nostram: at fides de eo, quod sibi remissa sint peccata, supponit justificationem; quomodo enim vera fides est, quâ credo, mihi esse remissa peccata, si nondum mihi sunt remissa? Ergo hæc non est fides apprehendens justitiam, sicut manus non apprehendit pecuniam ab altero, quam jam habeo in crumena.

XXVII. Tertia ratio est. Fides specialis de eo, quòd mihi remissa sint peccata, tollit è medio orationes, opera bona, & alia media, quæ Deus instituit ad salutem nostram. Quomodo enim possum cum Publicano dicere: *Deus propitius esto mihi peccatori*; aut cum Ecclesia: *Dimitte nobis debita nostra*, si credo, & credere teneor

Digitized by Google

mihi Deum remisisse peccata ? Certè hoc esset hæsitare in fide, & Deum quasi mendacii, & infidelitatis arguere.

DUBIUM III.

An Fides sola sufficiat ad Justificationem ?

§. I.

Resolutio Dubii.

I. STatuto qualis debeat esse fides requisita ad Justificationem, nunc videndum est: an sola ipsa sit causa, seu instrumentum, quo justificamur. Hæretici omnes, de quibus supra, communiter dicunt, solâ fide justificationem acquiri: sicut enim pauper manu apprehendit eleemosynam; ita peccator fide apprehendit justitiam Christi, quâ indutus coram Deo justus apparet: cæteros autem actus, quos facit, solùm concomitanter se habere ad justificationem, non formaliter, & per se. Catholici verò omnes, præter fidem, alios actus enumerant, quibus peccator ad justificationem perducitur: nempe, timorem, spem, dilectionem, pœnitentiam, propositum suscipiendi Sacramentum, novæ vitæ inchoandæ, & observantiæ mandatorum Dei. Cum his

II. Dico. Fides est quidem initium, radix, & fundamentum justificationis; non tamen sola homines ad justitiam perducit: sed alii actus non purè concomitanter, sed formaliter, & per se requiruntur. Ita docet Conc. Trident. *Sess. 6. c. 6.* ubi docens modum, quo præparari debemus ad justificationem, ponit quidem fidem, tanquam initium, sed plures alios actus enumerat, de quibus infra. Et *Canon. 9.* ait: *Si quis dixerit, solâ fide impium justificari; itaut intelligat, nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur; & nullâ ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi; anathema sit.*

III. Probo primò. Nam Scriptura non soli fidei tribuit justificationem à peccatis, sed aliis actibus; ergo &c. Ant. prob. Afferendo eosdem textus, quos ad hunc finem adducit Tridentinum, citatâ *Sess. 6. c. 6.* dicens: *De hac dispositione scriptum est* Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quòd inquirentibus se remunerator sit* (ecce fidem) Et Matth. 9. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua* (ecce spem, & fiduciam) & Ecclesiastici 1. *Timor Domini expellit peccatum* (ecce timorem) Et Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti* (ecce pœnitentiam) Et Matth. ultimo: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis* (ecce Baptismi, & observantiæ mandatorum propositum) *denique præparate corda vestra Domino.*

IV. Secundò. S. Jacobus suâ *Epist. c. 2.* expressè negat, solam fidem ad justificandum sufficere: *Quid proderit* (inquit v. 14.) *fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?* & subdit v. 24. *Videtis, quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm?* Posuerat autem exemplum in Abraham, cujus fides reputata fuit ad justitiam: quia fidei conjungebat voluntatem operis, nempe, sacrificandi Isaac filium suum super Altare: unde ait, v. 22. *Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est?* Tandem concludit v. 26. *Sicut enim corpus sinè spiritu mortuum est: ita & fides sinè operibus mortua est.* Adeo premit Adversarios hoc testimonium, ut maxime Lutherus coactus sit dicere, Epistolam illam non esse Canonicam. Sed judicium de libris Canonicis ad ipsos

Digitized by Google

ipsos non pertinet, sed ad Ecclesiam, quæ in Concilio Trident. *Sess.* 4. illam inter libros Canonicos recensuit. Hoc recolant Adversarii, illam Epistolam fuisse scriptam contra Simonem Magum, aliosque hæreticos, qui temporibus Apostolorum dicebant, fidem solam sinè operibus justificare.

V. Nihilominus, ne inopes videamur, præstat audire S. Joannem, qui Epist. 1. cap. 3. v. 14. *Nos* (inquit) *scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte.* Quibus consonat Paulus *ad Galat.* 5. *v.* 6. dicens: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur.* Fides autem, quæ per dilectionem operatur, non est sola, sed fides caritati conjuncta; ergo fides, quæ valet ad justificandum coram Deo, non est fides sola, sed fides conjuncta cum actibus voluntatis.

VI. Probat congruâ ratione Divus Thomas hàc *q.* 113. *a.* 5. ubi quærens: an ad justificationem impii requiratur motus liberi arbitrii in peccatum; affirmativè respondet hac ratione. Justificatio fit ad modum cujusdam motus, in quo homo recedit à peccato, & accedit ad justitiam; ergo, sicut peccando, voluntariè à justitia ad peccatum accessit: ita ut à peccato ad justitiam iterum se convertat, oportet, ut in eo fit voluntarius recessus à peccato, & accessus ad justitiam: sed *recessus, & accessus in motu liberi arbitrii accipitur secundùm detestationem, & desiderium .... oportet igitur, quòd in justificatione impii sit motus liberi arbitrii duplex: unus, quo per desiderium tendat in Dei justitiam; & alius, quo detestetur peccatum.* Hæc S. Tho.

§. II.

Acatholicorum Fundamenta.

VII. Objiciunt primò varios Sacræ Scripturæ textus, quibus justificatio videtur tribui fidei. Actorum 13. v. 39. *In hoc omnis, qui credit justificatur.* Rom. 3. v. 28. *Arbitramur enim, justificari hominem per fidem sinè operibus legis.* Cap. 4. v. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Cap. 5. v. 1. *Justificati ergo ex fide.* Galat. 3. v. 8. *Ex fide justificat gentes Deus.* Et alia similia, quibus inflatus Lutherus, teste Roffensi *art.* 36. ait: *Figmenta sunt omnia, quæ de preparatione liberi arbitrii ad gratiam tot libris tractata sunt.*

VIII. Respondetur tamen ad hæc cum Tridentino *Sess.* 6. *c.* 8. Quòd *cum Apostolus dicit, justificari hominem per fidem .... ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit: ut scilicet, per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis; sinè quâ impossibile est, placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire.* Quam expositionem olim tradiderat S. August. *l. de Prædest. SS. c.* 7. dicens: *Ex fide autem ideo dicit* [Paulus] *justificari hominem, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus justè vivitur.* Unde inferiùs fidem vocat ædificii spiritualis *fundamentum*.

IX. Responderi secundò potest, S. Paulum non loqui de sola fide, sed de fide operante per caritatem; quæ certè cùm includat etiam gratiam, supponit hominem justificatum: non verò de fide à caritate sejuncta, cum idem Apostolus 1. Cor. 13. *v.* 2. dicat: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.*

X. Di-

X. Dices. Scriptura dicit, nos justificari gratis, & sinè operibus, Roman. 3. v. 24. *Justificati gratis per gratiam ipsius*. Ad Ephes. 2. v. 8. *Gratia enim estis salvati per fidem... Non ex operibus &c.* atqui si nostris actibus poneremus dispositiones ad justificationem, jam non justificaremur gratis, sed ex operibus; ergo &c.

XI. Respondit jam Concilium Trident. *Sess. 6. c.* 8. his verbis: *Gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur: si enim gratia est, jam non ex operibus, alioquin, ut idem Apostolus inquit, gratia jam non est gratia*. Quòd enim positis actibus disponentibus ad gratiam, Deus det gratiam, non est ex debito justitiæ; sed est novum beneficium fundatum in promissione divina, quâ dixit, Zachariæ 1. v. 3. *Convertimini ad me.... & convertar ad vos*. Et Ezech. 18. v. 21. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam.... omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor &c.*

XII. Responderi potest secundò, Paulum excludere ibi opera facta ex lege, qualia erant cæremonialia veteris legis; unde dicit ibi *sinè operibus legis*: non autem actus, quos homo Spiritu Sancto movente cor per fidem, spem, timorem, detestatur peccata sua: his enim estò non mereatur gratiam, ad eam se præparat, & disponit. Sicut enim justificatio, etsi sit ex fide, est gratuita; quia & ipsa fides gratis datur, sicut justitiæ quædam inchoatio: unde Apostolus, ad Ephes. 2. vers. 8. *Gratia enim* (inquit) *estis salvati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur:* ita etsi fiat ex aliis actibus fidem subsequentibus, adhuc erit gratuita. quia Dei dona sunt, sicut & ipsa gratia.

XIII. Objiciunt secundò. Opera facta ab homine ante justificationem sunt facta ab homine adhuc peccatore, adhuc servo peccati, fructus arboris malæ, & consequenter sunt opera mala, & peccata: *Arbor enim mala non potest fructus bonos facere;* ut dicitur *Matth. 7. v.* 18.

XIV. Respondeo, neg. antec. Estò enim homo ante justificationem sit adhuc in statu peccati; dum tamen ex motione Spiritus Sancti concipit actus fidei, spei, & timoris, jam non agit ut peccator, aut ex affectu ad peccatum: sed potiùs ex affectu, saltem inchoato, & imperfecto ad justitiam. Unde Tridentinum Sess. 6. Can. 7. *Si quis* (inquit) *dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quâcumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementiùs quis nititur se disponere ad gratiam, tantò eum graviùs peccare: anathema sit*. Licèt enim in eo fides non sit adhuc perfectè viva, quia nondum caritate formata: non tamen est prorsus informis, mortua, & otiosa, sed operosa; utpote movens ad opera timoris salutaris, & excitans spei, pœnitentiæ, & dilectionis actus, quibus viam ad justitiam parat. Unde fides illa videtur, dici posse viva, vitâ tamen quâdam inchoatâ, & imperfectâ; secundùm quam spiritualiter vivere dici potest, qui ex motione Spiritus Sancti ad pœnitentiam, & novæ vitæ propositum excitatur, ac evigilat. Quapropter *articulus* 64. Baii, qui dicebat: *Illa distinctio duplicis vivificationis; alterius, quâ vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vita nova propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur: alterius, quâ vivificatur, qui verè justificatur, & palmes vivus in vite Christi efficitur, commentitia judicatur, & Scripturis minimè congruens:* à S. Pio V. & Gregorio XIII. condemnatus fuit. Hinc peccator est arbor mala: sed dum per fidem excitantur in eo motus spei, timoris, dilectionis

Digitized by Google

nis Dei fontis justitiæ, non operatur ex radice malâ; sed ex semine bono, quod jacit in cor ejus motio Sancti Spiritus, per quam potest actus aliquomodo vivos, & salutares, estò non meritorios, elicere.

DUBIUM IV.

De Cæteris Dispositionibus ad Justificationem.

§. I.

De Timore.

I. Concilium Tridentinum *Sess. 6. c. 6.* ubi docet modum præparationis ad justificationem, post fidem ponit timorem, dicens: *Et tum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur &c.* Quibus Concilium duo de timore divinæ justitiæ statuit: unum, quòd intelligamus, nos esse peccatores: alterum, quo divinæ justitiæ timore utiliter concutiamur. Primum nullam difficultatem habet: soli namque peccatores, dum se tales esse cognoscunt, debent Dei justitiam vindicem pertimescere. Alterum Lutherus, ut constat ex Bulla Leonis X. negavit, asserens timorem, quo quis Deum vindicem timet, esse peccatum, & peccatores pejores facere. Contra quem Trident. *Sess. 6. Canon* 8. statuit dicens: *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere: anathema sit.* De hoc fusè agemus in Tract. de Pœnitentia. Nunc breviter

II. Dico. Timor Dei vindicis, quo peccator, omni voluntate peccandi depositâ, ad divinam misericordiam confugit, salutaris est. Eum enim Viri Sancti peccatoribus, ut à peccatis abstinerent, proposuerunt. Ut Moyses, *Deuteron.* 30. *v.* 17. qui filios Israel ad pœnitentiam provocat, aperiendo eis varias plagas, quibus Deus criminum vindex eorum peccata ulcisci debebat, ni resipiscerent. Sic *Nathan*, 2. *Reg.* 12. comminatione ingentium calamitatum Davidem hortatur ad pœnitentiam. Sic S. Joann. Baptista Saducæos, & Pharisæos venientes ad Baptismum suum compellebat, Lucæ 3. v. 7. &c. *Genimina viperarum, quis ostendit vobis, fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ .... Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Sic tandem Christus ipse, Lucæ 12. v. 5. *Ostendam* (inquit) *vobis, quem timeatis: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete.* Et cap. 13. v. 3. & 5. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.*

III. Eamdem veritatem docuerunt quovis tempore Patres referendi in Tract. de Pœnit. Advertendum tamen est: timorem pœnæ esse posse merè servilem, & serviliter operantem; quatenus facit cavere peccatum, ob metum pœnæ, quæ si non esset, peccatum non caveretur. Posse insuper esse servilem, sed non serviliter operantem: quia etsi metu pœnæ excitetur, depositâ tamen omni voluntate peccandi, facit peccatorem confugere ad misericordiam Dei, ut ipsum ad justitiam perducat, quâ reconcilietur cum ipso. Primus timor, qualis est timor latronis, qui cessat à furto timore suspendii, paratus tamen furari, si non esset pœna suspendii, laudabilis non est; & rejicitur ab Augustino lib. de Spiritu, & litt. c. 32. *Cùm aliud habeat in voluntate, quâ mallet, si fieri posset, licere quod non licet.* Secundus verò utilis est, ac laudabilis; utpote deponere faciens omnem voluntatem peccandi, & sensim ad justitiam manuducens. Eumque Augustinus non rejicit citato loco, *cap.* 29. dicens: *Sub quo timore anima laborans, quando concupiscentiam malam non vi-*

cerit

Digitized by Google

rerit, nec timor ille quasi custos severus abscesserit, per fidem confugiat ad misericordiam Dei, ut det quod jubet: atque inspiratâ gratiæ suavitate per Spiritum Sanctum, faciat plus delectare, quod præcipit, quàm delectat, quod impedit. Hunc ergo timorem inter dispositiones ad justificationem recenset, *Sess. 6. c. 6.* Tridentinum, dum ait: *A divinæ justitiæ timore, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur.* Et *Sess. 14. cap. 4.* eum pronunciat bonum, ac laudabilem: *Si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ:* declaratque, *esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat.*

§. II.

De Spe Veniæ, & incboatâ Dei Dilectione.

IV. POEnitens ergo timore concussus ad divinam misericordiam considerandam se convertens, in spem erigitur, ait Trident. *Sess. 6. cap. 6.* sæpe citato. Quibus excitatur quæsitum: an inter dispositiones ad justificationem sit recensenda *spes veniæ.*

V. Dico. Spes veniæ inter dispositiones ad justificationem recensenda est. Hanc indicat Tridentinum citatum, his verbis, fidentes, *Deum sibi propter Christum propitium fore.* Et meritò: nam Peccator non aliunde sperare, & confidere debet suam cum Deo reconciliationem, nisi per Christum. Etenim *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (1. Joan. 2. v. 1. & 2.) Hoc idem probant omnia testimonia, quæ pro sua fiduciâ adstruendâ adducunt Sectarii: quamvis illi eisdem abutantur, ponentes, fiduciam esse causam immediatè apprehendentem justitiam; nos autem ponamus eam, tanquam dispositionem adhuc remotam. Idem confirmat illud Psalmi 36. v. 40. *Eruet eos à peccatoribus, & salvabit eos, quia speraverunt in eo.* Illud Pauli Rom. 8. v. 24. *Spe enim salvi facti sumus.* Unde Christus sæpè ad spem, & fiduciam peccatores hortabatur. Quamvis autem objectum spei alia multa comprehendat: tamen in negotio justificationis solùm respicit spes veniam peccatorum, & gratiam reconciliationis per merita Christi obtinendam.

VI. Si quæras: An spes veniæ sit simpliciter necessaria ad justificationem?

Respondeo affirmativè. Quamvis enim fortè possit aliquis, ad justitiam se disponere sinè timore pœnæ, cum solo timore filiali, & perfecto; ut in Magdalena contigit, & aliis, qui fervore caritatis justitiam adepti sunt: sinè spe tamen veniæ obtinendæ per Christum, & fiduciâ in ipsum, nemini justitia conceditur: quia *ipse est propitiatio pro peccatis nostris*, ut dictum est. *Et* (ut ait Petrus Act. 4. v. 12.) *non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat, nos salvos fieri.* Quare sicut nemo habere potest justitiam sinè fide in Christum: ita nec sinè spe eamdem à Deo obtinendi per Christum. Ad quod respiciens Tridentinum, eodem modo necessariam ad justificationem statuit spem, ac fidem, & caritatem, *Sess. 6. Can. 3. & Sess. 14. c. 4.* contritionem, quam quovis tempore dicit, fuisse necessariam ad impetrandam veniam peccatorum, docet, includere fiduciam divinæ misericordiæ, quæ fiducia, ex dictis, est actus spei.

§. III.

De Dilectione Dei.

VII. POst spem Conc. Trident. *Sess. 6. c. 6.* ponit dilectionem Dei, dicens: *Illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.* Cumque

que dilectio Dei sit duplex: alia amicitiæ, seu benevolentiæ, quâ diligitur Deus, quia in se bonus: alia concupiscentiæ, quâ diligitur, quia bonus nobis; quæritur, quænam dilectio sit dispositio necessaria ad justificationem.

VIII. Dico. Si loquamur de justificatione obtinendâ extra Sacramentum, requiritur dilectio Dei amicitiæ, seu benevolentiæ: si verò loquamur de justificatione obtinendâ per Sacramentum sive Baptismi, sive Pœnitentiæ, probabilius est, sufficere dilectionem Dei, quæ sit concupiscentiæ. Prima pars probatur. Nam contritionem, quæ hominem Deo reconciliat extra Sacramentum, Trident. *Sess.* 14. *c.* 4. vocat *contritionem caritate perfectam:* hæc autem amorem amicitiæ erga Deum, quia in se bonum, includit. Tùm etiam: quia contritio, & amor Dei requiritur ad reconciliationem extra Sacramentum, quæ ad eam quovis tempore fuit necessaria, etiam quando Sacramenta gratiam non conferebant: sed contritio, quæ omni tempore fuit necessaria, est contritio caritate perfecta includens amorem amicitiæ: hac enim, & non aliâ viâ in lege veteri, quando Sacramenta conferendæ gratiæ nullam vim habebant, poterant homines justificari; ergo hac solâ justificari possunt etiam nunc, qui extra Sacramentum actu susceptum justificantur.

IX. Secunda verò pars probanda relinquitur in Tractatu de Pœnitentia: ubi ostendetur, probabilius esse, ad obtinendam justificationem per Sacramentum Baptismi, aut Pœnitentiæ, sufficere contritionem imperfectam, seu attritionem; quæ non includit amorem caritatis, & amicitiæ, sed solum amorem concupiscentiæ. Unde quia Concilium laudatâ *Sess. 6. c. 6.* loquitur de dispositionibus ad obtinendam gratiam justificationis per Baptismum, consultò dicit, Deum, *tanquam omnis justitiæ fontem, diligere incipiunt*, idest, Deum ut fontem, ex quo omnis justitia in nos emanat: quod est diligere Deum, ut bonum nobis, nondum verò ut bonum in se. Sed de hoc plura, si Deus dederit, loco citato.

§. IV.

De Odio, ac Detestatione Peccati.

X. Postquam peccatores ad justitiam se disponentes cœperunt diligere Deum omnis justitiæ fontem; pergit Concilium, citatâ *Sess. 6. c. 6.* dicens: *Ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod, ac detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* Et hoc asserit contra Lutherum asserentem, pœnitentiam nihil aliud esse, quàm novam vitam. Contra quem etiam, *Sess.* 14. *c.* 4. ait: *Declarat igitur Sancta Synodus, hanc contritionem non solùm cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, juxta illud* (Ezech. 18.) Proiicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum. *Et certè qui illos Sanctorum clamores consideraverit* (Psal. 50.) Tibi soli peccavi, & malum coram te feci (Psal. 6.) Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ: *Et alios hujusmodi generis, facilè intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse.* Hæc Tridentinum.

XI. Loquitur autem de pœnitentia, quæ necessariò præcedere debeat justificationem, ordinariè loquendo; non verò de illa, quæ in casu extraordinario contingeret: ut si quis rapiatur ad martyrium, & memoriæ ipsi non occurrunt peccata; tunc solâ expressâ dilectione Dei cum sola virtuali contritione, & pœnitentiâ justificabitur: cùm Deus diligentes se diligat, imò nullus verâ caritate diligere Deum possit, nisi priùs diligatur à Deo.

§. V.

De Proposito suscipiendi Baptismum, vel Pœnitentiæ Sacramentum, Vitæ Emendandæ, & Observantiæ Præceptorum.

XII. Concludit Tridentinum, dictâ *Sess. 6. c. 6.* sic: *Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata.* Hoc certum esse dico. Requiri enim, ut Infidelis disponatur ad justificationem, propositum suscipiendi Baptismum, constat ex dicto Petri, *Act. 2. v. 48.* ubi prædicatione ejus multi compuncti corde cum dicerent Apostolis: *Quid faciemus, viri fratres?* Respondit Petrus: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum. Et accipietis donum Spiritus Sancti.*

XIII. Requiri etiam in baptizato propositum suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ, docet Trident. *Sess. 14. c. 4.* dicens, quòd etsi contritio caritate perfecta hominem Deo reconciliet, priusquam Sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur: *Ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.* Et meritò: id enim est respectu peccatoris baptizati Sacramentum Pœnitentiæ, quod est respectu baptizati Sacramentum Baptismi: sed in Infidelibus necessarium est propositum Baptismi, ut justificentur; ergo &c.

XIV. Requiri quoque propositum vitæ emendandæ, & præcepta Dei observandi, colligitur ex illo Ezechiel. 18. v. 21. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam: vitâ vivet, & non morietur.* Quæ verba significant propositum efficax emendandæ vitæ, & servandi præcepta, ad justitiam tùm acquirendam, tùm servandam. Hoc autem propositum non debet semper esse expressum; sed aliquando sufficit, ut sit virtuale, & implicitum: ut dum quis actu amoris Dei super omnia formaliter, & proximè ad justificationem disponitur: in eo enim actu virtualiter continetur propositum suscipiendi Sacramentum, emendandi vitam, & præcepta Dei servandi, ut suo loco diximus.

§. VI.

De Ultima Dispositione ad Justificationem; à quo Principio sit.

XV. Magno studio, & contentione volunt hic aliqui, etiam ex nostris, ultimam dispositionem ad gratiam, quæ in eodem instanti est simul cum gratia, præcedere quidem gratiam in genere causæ materialis; sed procedere à gratia habituali, eamque sequi in genere causæ efficientis. Verùm quia hæc opinio non paucis scatet difficultatibus, quibus implicari, censeo non expedire: ideo cum aliis

XVI. Dico. Probabilius videri, ultimam dispositionem ad gratiam justificantem non esse efficienter ab ipsa gratiâ, sed ab auxilio supernaturali. Huic favere videtur Concilium Tridet. *Sess. 6.* ubi cùm *c. 5. & 6.* omnes dispositiones ad justificationis gratiam requisitas recensuisset; sic inchoat caput 7. *Hanc dispositionem, seu præparationem, justificatio ipsa consequitur.* Igitur significat, infusionem habitualis gratiæ esse posteriorem reali existentiâ omnium dispositionum. Favere videtur etiam S. Thomas: tùm *1. p. q. 62. a. 2. ad 3.* ubi quærens, an Angelus indiguerit gratiâ, ut converteretur in Deum; triplicem distinguit conversionem in Deum. Una est *per dilectionem perfectam, quæ est creatura jam Deo fruentis: & ad hanc conversionem requiritur gratia consummata. Alia conversio est, quæ est meritum beatitudinis: & ad hanc requiritur habitualis*

Digitized by Google

ns gratia, quæ est merendi principium. Tertia conversio est, per quam aliquis praparat se ad gratiam habendam: & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio Dei ad se animam convertentis, juxta illud Thren. ultimo: Converte nos Domine ad te, & convertemur. Loqui autem de præparatione ultima, patet: quia loquebatur de Angelis, in quibus, utpote justificatis in instanti creationis, nulla præparatio tempore præcessit gratiam. Sentit ergo, ultimam dispositionem ad gratiam habitualem esse à Deo movente, non ab ipsa gratiâ. Quod expressit etiam 1. 2. *q.* 109. *a.* 6. & *q.* 112. *a.* 2. ubi docet, ad gratiam habitualem requiri præparationem, non similiter ad gratiam actualem: si autem quod procedit efficienter à gratia, posset esse dispositio ad illam; potuisset æquè dicere, actum contritionis, etsi efficienter à gratia actuali procedentem, adhuc esse dispositionem ad illam.

XVII. Sed clariùs id ostendit Q. 28. *de Verit. a.* 8. ubi cùm tale propofuisset argumentum: *Contritio est actus meritorius: sed actus meritorius non est nisi à gratia; ergo gratia est causa contritionis: sed causa naturaliter pracedit effectum; ergo gratia infusio naturaliter pracedit contritionem.* Cui non respondet, gratiam esse causam efficientem contritionis, seu hanc efficienter procedere à gratia habituali, sed: *Ad primum, quod in contrarium objicitur, dicendum, quòd contritio est à gratia, sicut ab informante; & ita sequitur, quòd in ratione causa formalis gratia sit prior:* nimirum, quòd contritio, ut meritoria, fit contritio formata gratiâ.

XVIII. Ex hoc conficitur prima ratio. Si enim contritio, quæ est ultima dispositio ad gratiam habitualem, procederet ab ea, ut principio efficiente; sequeretur, quòd esset meritoria de condigno remissionis peccatorum: procederet enim ab habitu gratiæ, & caritatis in homine viatore, & esset naturâ prior, quàm peccatorum remissio; ergo nihil ei deesset ad meritum de condigno.

XIX. Et confirmo. Quia habitus gratiæ vel existit in anima hominis pro illo priori, quo actus contritionis, vel dilectionis Dei super omnia elicitur; vel non existit, sed postea infunditur: si primum; ergo homo est, vel saltem concipitur formaliter justus, ac justificatus, priusquàm eliciat tales actus contritionis, & caritatis; quia habet, vel concipitur habere in se causam formalem suæ justificationis: & sic tales actus non sunt dispositiones, sed effectus justificationis. Si verò secundum; ergo præfati actus non sunt efficienter à gratia justificante: cùm causa efficiens non possit causare, aut concipi causans, pro eo priori, quo vel non existit, vel non concipitur existens: existentia enim est conditio indispensabilis ad efficienter causandum.

XX. Nec dicas, hinc sequi, hominem adultum priùs diligere Deum perfectâ dilectione, quàm Deus ipsum diligat, contra illud 1. Joann. 4. v. 10. *In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus Deum; sed quoniam ipse prior dilexit nos.*

XXI. Nam respondetur, neg. sequelam. Nam actus ille dilectionis Dei ultimò dispositivus ad gratiam justificantem, estò procedens à gratia actuali, & supernaturali, non est tamen perfectus in genere supernaturali: quia elicitur à persona, quæ in illo signo nondum censetur grata, nec habens habitum caritatis, qui est terminus completus dilectionis divinæ, & ponens hominem in statu supernaturali simpliciter.

XXII. Collige ex dictis, ultimam dispositionem ad gratiam non causare efficienter gratiam: hanc enim solus Deus, sicut & virtutem infusam, in nobis, operatur sinè nobis efficientibus, estò non sinè nobis consentientibus; sicut nec ultima dispositio in naturalibus est causa efficiens formæ, ad quam disponit, ut docet D. Th. Q. 28. *de Verit. a.* 8. *ad* 5. Et multò magis in supernaturalibus, ubi positâ

Digitized by Google

ultimâ dispositione, adhuc pendet à voluntate Dei gratiam justificantem infundere; & est novum beneficium prorsus distinctum à beneficio dispositionis, quam etiam gratuitò dedit.

§. VII.

An Justificatio sit maximum Opus Dei; & an Miraculosum?

XXIII. Respondeo ad primum quæsitum cum D. Tho. *q.* 113. *a.* 9. quòd aliquod opus dicitur maximum, vel ex parte modi, quo fit; vel ex parte magnitudinis ejus, quod fit. Primo modo *maximum opus est opus creationis, in quo ex nihilo fit aliquid*. Secundo modo *majus opus est justificatio impij, quæ terminatur ad bonum æternum divinæ participationis, quàm creatio Cœli, & terræ, quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis. Et ideo Augustinus* (tract. 72. in Joan.) *cum dixisset, quòd* majus est, quòd ex impio fiat justus, quàm creare Cœlum, & terram, *subjungit*: Cœlum enim, & terra transibit; Prædestinatorum autem salus, & justificatio permanebit.

XXIV. Notandum insuper est: quòd magnitudo operis considerari potest, vel ex absoluta quantitate rei, quæ fit; & hoc modo glorificatio justorum majus opus est, quàm justificatio impii: vel spectatâ proportione ad eum, cui, vel in quo illud opus fit; & sic justificatio impii majus Dei opus est, quàm glorificatio justorum: *Quia plus excedit dignitatem impii, qui erat dignus pœnâ, quàm donum gloriæ dignitatem justi, qui ex hoc ipso, quòd justificatus est, est dignus gloriâ.* Quemadmodum absolutè major est mons parvus, quàm milium magnum; spectatâ tamen proportione ad naturam milii, & montis, majus esset milium magnum, quàm mons parvus. Et ideo Augustinus dicit ibidem: *Judicet, qui potest, utrum majus sit, justos Angelos creare, quàm impios justificare. Certè si æqualis est utrumque potentiæ, hoc majoris est misericordiæ.* Ita ex D. Tho.

XXV. Ad secundum quæsitum respondeo cum eodem S. Doctore *qu.* 113. citatâ *a.* 10. Quòd si opus miraculosum dicatur, quod à sola divina virtute fieri potest: sic justificatio dici potest in aliquo sensu miraculosum opus, seu potius mirum. Si verò opus miraculosum sumatur pro eo, quod præter solitum, & communem ordinem causarum evenit; sicut sanitas restituta infirmo, præter solitum cursum sanationis, quæ fit à natura, vel arte: sic justificatio quandoque est miraculosa, quandoque non. Si enim secundùm communem cursum, Deo movente interiùs animam, homo convertatur ad Deum; primò quidem conversione imperfectâ, ut postmodum ad perfectam deveniat, justificatio miraculosa non est. Si verò tam vehementer Deus animam moveat, ut statim quandam perfectionem justitiæ assequatur; sicut fuit in conversione Pauli, adhibitâ etiam exteriùs miraculosâ prostratione: sic justificatio erit miraculosa: & ideo conversio Pauli tanquam miraculosa ab Ecclesia celebratur. Ita ex D. Tho. Unde absolutè, & secundùm quod ordinariè fit, justificatio non est opus miraculosum. Nec refert, quòd quædam opera minora sint miraculosa. Nam, ut ait Divus Thomas relatus ad 1. *Quædam miraculosa opera, etsi sint minora, quàm justificatio impii, quantùm ad bonum, quod fit; sunt tamen præter consuetum ordinem talium effectuum: & ideo plus habent de ratione miraculi.* Quomodo etiam miraculosum est, quòd scientiam, quam homo proprio ingenio, & studio natus est acquirere, à Deo infusam accipiat, ut ait idem S. Doct. *ad* 3.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS
DE MERITO JUSTI.

INter præcipuos gratiæ justificantis effectus sunt bona Justorum opera; ad quæ elicienda per gratiam potentes fiunt: & per quæ digni evadunt, ut à Deo æternæ gloriæ præmium reportent. Æquum igitur est, ut post explicatam gratiæ habitualis naturam, ac ejusdem prærogativas expositas; ejus quoque fœcunditatem in merito, seu opere meritorio explanemus. Quod præsenti Tractatu præstabimus; quærentes primò: quid, & quotuplex sit meritum: an dari possit, & an detur in homine erga Deum: quid requiratur ad meritum: & tandem quid sub merito hominis cadere possit.

QUÆSTIO I.

De Essentia, Divisione, & Existentia Meriti.

QUid, & quotuplex sit meritum breviter explicato; ejus existentiam in homine justo, etiam pro præsenti statu, contra hæreticos nostri temporis statuemus.

DUBIUM I.

Quid, & Quotuplex sit Meritum.

§. I.

Essentia Meriti.

I. MEritum, secundùm D. Thomam 1. 2. q. 21. a. 3. est proprietas actus humani, pro ut est moraliter bonus: ex eo enim, quòd est moraliter bonus, habet rationem meriti; sicut ab opposito, ex eo, quòd sit malus, habet rationem demeriti. Non quòd eadem sit ratio boni, quæ est meriti, aut ratio mali, quæ est demeriti: sed quia ad actum humanum bonum sequitur ratio meriti, & ad malum ratio demeriti. Quia omnis actus humanus, vel dirigitur in utilitatem Communitatis, vel singularis personæ; & sic debetur ei, qui illum facit, aliqua retributio præmii: vel dirigitur in damnum Communitatis; & sic debetur ei retributio pœnæ. Neque ad meritum, vel demeritum requiritur, quòd actus sit bonus, vel malus alteri, sive Communitati, sive particulari personæ; sed sufficit, ut sit bonus, vel malus ipsi agenti: hoc enim ipso est bonus, vel malus Communitati, cujus ipse agens est pars. Sicut eo ipso, quòd benè, vel malè fit digito hominis; vel eum sanando, vel lædendo, benè, vel malè fit toti corpori. Et per consequens bono, vel malo facto in utilitatem, vel damnum Communitatis, vel particularis personæ, vel etiam ipsiusmet agentis, debetur à Rectore Communitatis præmium, vel pœna.

II. Hinc actus meritorius dici potest in genere: *Opus retributione dignum, quatenus aliquis dat de suo, ut accipiat de alieno.* Sicut qui laborat in vinea alterius, ut accipiat statutam mercedem; dat aliquid de suo, nempe, operam, & laborem, quem habet in sua potestate, ut accipiat aliquid de alieno, nempe, pecuniam, quæ est in potestate alterius. Ad præsens tamen institutum describi potest meritum, quòd sit: *Actus liber bonus in obse-*

obsequium præmiantis elicitus. Est enim differentia inter commutationem, & meritum, quòd in commutatione, utpote ad justitiam commutativam spectante, servari debet omnimoda æqualitas: ut siquis centum dedit, centum etiam recipiat, sive in eâdem, sive in æquivalenti specie. Hoc autem non exigitur ad meritum: quia justitia distributiva, ad quam propriè spectat merito reddere præmium, non servat arithmeticam æqualitatem, sed proportionem; ut juxta æstimationem prudentum merito correspondeat præmium, quod sit aliquid excellentius merito: quia qui meretur, tendit ad aliquid supra se, suis tamen operibus correspondens.

§. II

Quotuplex sit Meritum.

III. Duplex communiter distingui solet meritum: unum de condigno, alterum de congruo. Meritum de condigno illud est, quod habet condignitatem ad præmium: ita ut, pensatis omnibus, jure debeatur tali operi tale præmium; quamvis illa dignitas operis proveniat ex gratia personæ merenti collatâ. Et hoc est meritum, quod communiter intelligi solet, dum agitur de merito hominis justi; cui, ut videbimus, debetur quidem præmium, sed non de toto rigore justitiæ: quo meritum hominis distinguitur à merito Christi, quod ex se, & ex dignitate Personæ tale opus est, ut ei secundum perfectum justitiæ rigorem debeatur præmium.

IV. Meritum autem de congruo est illud, quod licèt non habeat condignitatem, nec inferat jus, aut debitum ad præmium; nihilominus quædam decentia, & congruitas est, ut ille, qui potest reddere præmium, illud pro tali opere conferat. Exemplum utriusque afferri potest in milite, qui optimè se gessit in prælio. Hic enim duplex habet meritum; unum de condigno, nempe, ad stipendium strenuè militantibus statutum: alterum verò de congruo, ut scilicet à Rege, vel Principe, præter ordinarium stipendium, ipsi conferatur aliquod donum, vel dignitatis, aut nobilitatis prærogativa. Licèt enim hoc titulo justitiæ non debeatur; congruum tamen est, ut Rex, vel Princeps erga strenuos milites ita se gerat.

V. Hinc apparet differentia inter utrumque meritum. Quòd meritum de condigno verè, & simpliciter est meritum, & innititur justitiæ; adeo ut sic merenti, debitum sit ex justitia præmium. Meritum autem de congruo solùm est impropriè meritum, utpote non habens æqualitatem ad præmium; nec innititur justitiæ, sed potiùs liberalitati, & decentiæ: adeo ut cui hoc tantùm meritum inest, non teneatur Deus quidquam rependere, quasi futurus in eum injustus, si non rependeret: sed solùm, quòd sic congruat divinæ bonitati, ei aliquid conferre, non tanquam præmium, aut coronam, sed ex quadam decentia gratitudinis, liberalitatis, vel etiam fidelitatis. Hinc etiam sequitur, quòd meritum de congruo non requirat eam, tùm personæ, tùm operis dignitatem, quam requirit meritum de condigno: debet tamen esse opus bonum ejusdem ordinis cum ea re, ad quam ordinatur, idest supernaturale, si ordinatur ad consecutionem boni supernaturalis. Unde opus bonum ordinis naturalis, nec de congruo mereri potest donum vel minimum ordinis supernaturalis. Et insuper debet fieri in officium, aut obsequium gratum, vel utile illi, apud quem est meritum.

VI. Præterea meritum de cogruo duplex esse potest. Aliud se tenens ex parte merentis: quatenus in merente est quædam decentia movens largitorem, ut suam exerceat liberalitatem. Sic oratio Justi meretur bona supernaturalia proximo: quia condecens est, ut, sicut Justus facit voluntatem Dei; ita & Deus exaudiat volun-

luntatem Justi in utilitatem proximi. Aliud est meritum de congruo, tenens se tantùm ex parte operis fervantis quamdam proportionem, per modum dispositionis: decens enim est, quòd Deus, ubi invenit dispositionem, adjiciat perfectionem. Sic peccator eliciens actum fidei dicitur mereri de congruo augmentum fidei; decentiâ tamen se tenente ex parte Dei, non ex parte hominis. Quod indicavit S. August. *Epist.* 106. modò 186. *c.* 3. dum ait: *Si quis autem dixerit, quòd gratiam benè operandi fides mereatur, negare non possumus; imò verò gratissimè confitemur. Hanc enim fidem volumus habeant, qui impetrant caritatem.*

Ejusmodi meritum, aliis verbis, vocatur meritum impetrationis. In quo sensu S. Thomas 2. 2. *q.* 83. *a.* 16. docet, orationem peccatoris esse aliquando impetratoriam. Verum est enim (ait ibi a. 15. ad 1.) *Oratio sinè gratiâ gratum faciente meritoria non est, sicut nec aliquis actus virtuosus. Et tamen etiam oratio, quæ impetrat gratiam gratum facientem, procedit ex aliqua gratiâ, quasi ex gratuito dono; quia ipsum orare est aliquod Dei, ut August. dicit in lib. de Perseverantia c.* 23. maximè, quando petit necessaria ad salutem. Ut enim docet ibi ad 3. *Oratio innitur principaliter fidei, non quantùm ad efficaciam merendi, quia sic innititur principaliter caritati; sed quantùm ad efficaciam impetrandi: quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ divinæ, & misericordiæ, ex quibus oratio impetrat, quod petit.* Impetrat enim oratio peccatoris, non *ex merito peccatoris* (sic enim oratio non implentis legem dicitur execrabilis, *Prov.* 28. & *Joann.* 9. peccatores Deus non exaudit) *sed interdum impetrat ex misericordia Dei. Vel propter salutem ejus, qui orat, sicut auditus est Publicanus, Lucæ* 18. *Vel etiam propter salutem aliorum, & gloriam Dei.* Ita S. Tho. eâdem 2. 2. *q.* 178. *a.* 2. *ad* 1.

DUBIUM II.

An Homo Justus possit aliquid à Deo Mereri de Condigno?

§. I.

Catholica Veritas contra Sectarios.

I. Hominem coram Deo mereri non posse de condigno, sentiunt omnes nostri temporis Sectarii: inter quos eminet Calvinus, qui lib. 3. Inst. cap. 15. *Bonorum* (inquit) *operum laudem, non ut Sophistæ faciunt, inter Deum, & hominem partimur: sed totam integram, & illibatam Domino salvamus. Tantùm hoc homini assignamus, quòd ea ipsa, quæ bona erant, suâ impuritate polluit, & contaminat: nihil enim ab homine erit, quantumvis perfecto, quod non sit aliquâ maculâ inquinatum. Vocet igitur Dominus in judicio, quæ in humanis operibus optima sunt; suam in illis quidem justitiam agnoscet, hominis verò dedecus, & probrum. Placent itaque Deo bona opera, nec suis auctoribus sunt infructuosa. Quid magis? Amplissima Dei beneficia remunerationis loco statuit, non quia ita merentur; sed quia divina benignitas hoc illis ex se ipsa præmium statuit.* Hæc Calvinus. Qui Sectariorum error radices habet in alio, superiùs, in Tractatu *de Gratia habituali, & de Justificatione*, à nobis impugnato: quòd, scilicet, opera hominis, etiam justi, sint in se ipsis peccata; & solùm ei non imputentur ad culpam, quia justitiâ Dei, & Christi teguntur. Plura de hoc diximus in Vera Ecclesia, *Tom.* 2. *p.* 1. *toto art.* 9. Verùm pro mei Candidati instructione

II. Dico. Opera Justorum sunt verè de condigno meritoria, etiam vitæ æternæ. Hanc veritatem docet, & variis Scripturæ testimoniis confirmat Conc. Trident. *Sess.* 6. *cap.* 16. cujus verba benè notanda refero: *Hæc igitur*

tur ratione (inquit) *justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuò conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba* (1. Cor. 15. v. 58.) *Abundate in omni opere bono, scientes, quòd labor vester non est inanis in Domino* (Hebr. 6. v. 10.) *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* Et (Hebr. 10. v. 35.) *nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Atque ideo benè operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna; & tanquam gratia filiis Dei, per Christum Jesum, misericorditer promissa: & tanquam merces, ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa corona justitiæ, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi esse, ajebat Apostolus* (2. ad Timoth. 4. v. 7. & 8.) *A' justo judice sibi reddendam, non solum autem sibi, sed & omnibus, qui diligunt adventum ejus. Cùm enim ille ipse Christus Jesus* (Joan. 15. & 1. Cor. 11.) *tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur; & sinè quâ nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possunt: nihil ipsis justificatis ampliùs deesse, credendum est, quò minùs plenè illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, verè promeruisse censeantur: cùm Christus Salvator noster dicat* (Joann. 4 v. 13.) *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Hactenus Tridentinum. Cujus verba per extensum ponere placuit: continent enim totam catholicam de merito Justi fidem, Sacræ Scripturæ testimoniis comprobatam.

III. Nec desunt alia testimonia, quibus hæc veritas confirmatur. Primò. Ea sunt, quibus asseritur, Deum bonis Justorum operibus mercedem retribuere; nam merces, & meritum correlativa sunt. Matth. 5. v. 12. *Merces vestra copiosa est in Cœlis.* 1. Cor. 3. v. 8. *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem.* Ubi ly *secundùm* indicat, reddi mercedem propter laborem, tanquam justam retributionem laboris: non verò, quòd præcisè detur post laborem, ut volunt hæretici; cùm *Psal.* 61. *v.* 13. dicatur Deo: *Quia tu reddes unicuique juxta opera sua.* Et *Matth.* 16. *v.* 27. dicat Christus, quòd filius hominis *venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.*

Secundò. Ea sunt, quibus asseritur, Justos facere aliquid dignum apud Deum, mercede scilicet, ac præmio. Ut *Sap.* 3. *v.* 5. ubi de Justis dicitur: *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.* Ad Colofs. 1. v. 10. *Ut ambuletis dignè Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes.* 2. ad Thessal. 1. v. 5. *Ut digni habeamini in Regno Dei, pro quo & patimini.*

IV. Hoc idem testatur Concilium Arausicanum II. *Can.* 18. dicens: *Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fiant.* S. Cyprianus lib. de Unit. Ecclesiæ: *Accipiunt* (inquit) *merita nostra mercedem.* August. Epist. 105. modò 194. ad Sixtum cap. 2. *Nullane igitur sunt merita Justorum? Sunt planè, quia justi sunt. Sed, ut justi fierent, merita non fuerunt.*

V. Quòd verò opera Justorum sint meritoria de condigno etiam vitæ æternæ: (quod Acatholici quidam admittentes in Justo meritum quoad alia, quoad vitam tamen æternam negant) probatur. Tùm ex illo 2. *ad Timoth.* 4. supra à Trident. allato, ubi de se Paulus dicit v. 8. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Domi-*

Digitized by Google

Dominus in illa die justus judex: non solùm autem mihi, sed & his, qui diligunt adventum ejus. Quid est autem id, quod reddet Deus in illo die, nisi vita æterna? Ergo si hæc redditur, ut corona justitiæ, jam redditur ex merito strictè tali. Ad hoc faciunt verba Christi, Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis Regnum .... esurivi enim, & dedistis mihi manducare &c.* Et hæc alia ibidem v. 21. *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Ubi ly *enim*, & ly *quia* faciunt sensum causalem; denotantque, Regnum Cœlorum, & gaudium beatitudinis dari intuitu bonorum operum, & meritorum.

VI. Neque valet responsio Calvini dicentis, ly *enim*, & ly *quia* notam esse ordinis, & consequentiæ, non autem causæ — Quia ibidem Christus eodem modo loquitur de Regno dando bonis, ac de gehenna reddendâ impiis: *Ite maledicti in ignem æternum: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare &c.* At loquendo de gehenna, puto, Calvinus non dicet, ibi non reddi causam, quare impii in gehennam detrudantur, sed solùm ordinem consequentiæ; ergo nec dicat, ibidem non reddi causam, quare bonis non detur Regni possessio, cùm dicatur, dari intuitu bonorum operum.

VII. Respondebit, discrimen inter gehennam, & Regnum tradi ab Apostolo, *Roman.* 16. *v.* 23. qui loquens de morte æternâ dicit, eam esse stipendia peccati: *stipendia enim peccatè mors.* Loquens autem de vita æternâ dicit, eam esse gratiam: *Gratia autem Dei vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.*

VIII. Sed contra. Nam idem Apostolus locis supra citatis vocat gloriam, coronam justitiæ reddendam sibi, & aliis post certamen, cursum, & fidem servatam (2. *ad Tim.* 4. *v.* 8.) Ut autem ibidem *c.* 2. *v.* 5. dixerat: *Qui certat in agone, non coronatur, nisi legitimè certaverit.* Insuper 1. *Cor.* 9. *v.* 24. Vitam æternam assimilat bravio, vocat eam coronam incorruptam; & homines iis, qui in stadio currunt, qui in agone contendunt, ut corruptibilem coronam accipiant.

Cur autem citato loco vitam æternam *gratiam* dixerit, non coronam, aut stipendium; id fuit, inquit Augustinus citatâ *Epist.* 194. aliàs 105. *ad Sixtum c.* 5. non quia non potuisset ita loqui: nam *quis non eum congruentissimè, & consequenter addere judicaret, si diceret, stipendium autem justitiæ vita æterna? & verum est: quia sicut merito peccati, tanquam stipendium, redditur mors: ita merito justitiæ, tanquam stipendium, vita æterna .... Unde etiam merces appellatur plurimis sanctarum Scripturarum locis.* Sed ideo noluit dicere stipendium justitiæ vita æterna, ne se extolleret humana superbia; putans (ut Pelagiani putabant) se habere justitiam suo merito, sicut suo merito habet peccatum: sed sciret, quòd *& ipsa vita æterna, quæ utique in fine sinè fine habebitur, & ideo meritis præcedentibus redditur; tamen quia eadem merita, quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam; etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud, nisi quia gratis datur: nec ideo quia non meritis detur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur.* Ita S. Augustinus.

IX. Vitam æternam pro meritis reddi docuit Concilium Lateranense quartum sub Innoc. III. & refertur *Cap. Firmiter* his verbis: *Per rectam fidem, & operationem bonam placentes Deo ad æternam merentur beatitudinem pervenire.* Florentinum in decreto *Unionis* docens: *Animas purgatas in Cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum, Trinum, & unum, sicuti est;* addit: *Pro meritorum tamen diversitate, unum alio perfectius.* Cœlestinus I. Epist. ad. Episcopos Galliæ c. 12. *Tanta* (inquit) *est erga homines bonitas Dei,*

Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt sua dona: & pro his, quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus.

X. In hanc veritatem conspirant Patres. Chrisost. *Homil.* 4. *de Lazaro*; & *Homil.* 38. *ad Popul. Antioch* August. l. de perfect. Just. c 8. *Post hanc autem vitam merces perficiens redditur, sed eis tantùm, à quibus in hac vitâ ejusdem mercedis meritum comparatur.* Recolantur superiùs ex eodem, laudatâ *Epist.* 105. vel 194. *ad Sixtum*. Ex his omnibus patet, quàm justè Tridentinum, *Sess.* 6. *Can.* 32. statuerit, quòd, *Si quis dixerit, hominis justificati opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita; aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum: anathema sit.*

XI. Advertenda tamen ex hactenus dictis duo sunt. Unum cum D. Tho. hàc *q.* 114. *a.* 1. quòd meritum, & merces faciunt justum, justum autem, seu justitia requirit æqualitatem. Sicut enim justum pretium est, quod ponit æqualitatem cum re accepta; ita justa retributio est, quæ ponit æqualitatem cum labore, seu merito: Ita ut ubi perfecta æqualitas est, ibi sit perfectum justum, seu perfecta justitia; & è contra ubi æqualitas perfecta non est, ibi nec sit perfectum justum, nec perfecta justitia. Inter Deum autem, & hominem non potest esse justitia, secundùm absolutam æqualitatem, sed secundùm proportionem quamdam: quia nimirum homo agit quantum potest, secundùm modum suum, & posse accipit ex divina ordinatione: ita ut homo id consequatur à Deo, quasi mercedem per suam operationem, ad quod Deus illi virtutem deputavit, sicut & aliis rebus. Et quia homo ad illud se movet per liberum arbitrium; ideo sua actio habet rationem meriti.

Alterum advertendum cum eodem S. Tho. ibidem *art.* 3. est: quòd actio hominis considerari potest, & secundum substantiam, quatenus est à libero arbitrio; & secundùm quòd procedit ex gratia Spiritus Sancti. Primo modo nullam habet æqualitatem, nec rationem meriti; bene tamen secundo modo: *Sic enim* (ait S. Tho.) *valor meriti attenditur secundùm virtutem Spiritus Sancti moventis nos in vitam æternam, secundùm illud Joan.* 4. Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. *Attenditur etiam pretium operis secundùm dignitatem gratiæ, per quam homo, consors factus divinæ naturæ, adoptatur in filium Dei, cui debetur hæreditas ex ipso jure adoptionis, secundùm illud Rom.* 8. Si filii, & hæredes.

Ex quibus infertur, quòd opera meritoria, etsi formaliter merita hominis sint, quia ab eo liberè facta; quia tamen ab illo facta per gratiam, ex Dei miseratione illi concessam per Christum, ideo radicaliter dona Dei sunt; & hac ratione vita æterna, quæ est merces, dicitur etiam gratia. Unde August. *lib. de Corrept. & grat. c.* 13. ait: *Sinè ullâ dubitatione confitendum est, ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini.* Et *lib. de Grat. & lib. arb. cap.* 8. ita concludit: *Si vita bona nostra nihil aliud est, quàm Dei gratia; sinè dubio, & vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est: & ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa, cui datur. Sed illa, cui datur, tantummodo gratia est; hæc autem, quæ illi datur, quoniam præmium illius est, gratia est pro gratia, tanquam merces pro justitia; ut verum sit, quoniam verùm est, quia* reddet unicuique *Deus* secundùm opera ejus.

XII. Ex hoc fit etiam, quòd dum exercet justitiam erga hominem, non fit debitor homini, sed potiùs sibi ipsi: quia homo nihil potest dare Deo, quod Deus priùs non dederit homini, juxta illud, Rom. 11. v. 35. *Quis prior dedit*

dit illi, & retribuetur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Et Augustini in Psalm. 109. *Deus fecit se nobis debitorem, non aliquid à nobis accipiendo, sed tanta nobis promittendo*. Unde S. Thomas hâc q. 114. a. 1. ad 3. *Quia* (inquit) *actio nostra non habet rationem meriti, nisi ex præsuppositione divinæ ordinationis; non sequitur, quòd Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi: inquantùm debitum est, ut sua ordinatio impleatur*. Quibus similia habet in 2. *dist.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *ad* 4. Ita explicatum meritum hominis erga Deum, evadit ferè omnes Adversariorum ratiunculas. Attamen

§. II.

Sectariorum Argumenta.

XIII. Objiciunt primò varios Sacræ Scripturæ textus, quibus videtur indicari, in homine erga Deum non dari meritum. Estò enim gloria dicatur corona, non excluditur, quin detur ex misericordia, & ex gratia. Nam *Psalmo* 102. *v.* 4. dicitur: *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*. Et ad Rom. 6. v. 23. *Gratia autem Dei vita æterna*.

XIV. Respondeo ex dictis, vitam æternam dici coronam, & mercedem, & etiam dici gratiam, & misericordiam. Coronam, quia redditur propter merita: gratiam, & misericordiam, quia merita ista radicem habent in gratia Dei, quæ dat homini, unde possit mereri coram Deo. Videantur superiùs dicta, maximè ex SS. Augustino, & Thomâ.

XV. Objiciunt secundò. Quidquid Justi fecerint, sunt servi inutiles, *Lucæ* 17. *v.* 9. & 10. Ubi Christus de servo, qui tota die pro Domino laboravit, dicit: *Numquid* (Dominus) *gratiam habet servo illi, quia fecit, quæ ei imperaverat? Non puto*. Deinde conversus ad discipulos: *Sic* (inquit) *& vos, cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus*. Sicut ergo servus, quantumcumque laboraverit, non habet meritum coram Domino implendo ejus præcepta, quia fecit, quod debuit; ita nec homines implentes mandata Dei: imò debent dicere: *Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*. Qui enim facit, quòd debet, non meretur, præcipuè summum, & maximum præmium.

XVI. Respondeo, variè explicari præfatum textum. Primò: servos inutiles nos esse, si spectetur natura, ut inde extollatur gratia, quæ inutiles servos trrnsfert in liberos, & filios facit. Unde Ambrosius *l.* 8. in Lucam: *Ergo* (inquit) *agnosce te servum plurimis obsequiis defœnoratum, non te præferas, quia filius Dei diceris. Agnoscenda gratia, sed non ignoranda natura*. Voluit ergo Christus, ut discipuli, præ humilitate, servos se inutiles dicerent; non quia per Dei adjutorium nihil sibi utilitatis, & meriti acquirere possent: sed quoniam ex seipsis reverâ sunt inutiles; ut nisi divinâ gratiâ liberarentur, & ad filiationem Dei extollerentur, nihil possent facere, quod eis ad salutem utile esset.

Secundò: dici potest, nos servos dici inutiles, quia nostris, quantumcumque bonis, operibus nil utilitatis Deo adferimus, qui bonorum nostrorum non indiget: sed quidquid boni facimus, nobis solùm utile esse potest. Ita Beda. Tertiò: servi inutiles dicimur, quia etsi omnia mandata servemus, nil tamen facimus ultra id, quod debemus: & nihil justæ mercedis petere possemus, nisi Deus liberali pacto nobiscum convenire voluisset. Ita August. *Serm.* 3. *de Verb. Domini*.

Neque absolutè verum est, quòd qui facit, quod debet, non meretur. Nam, ut ait D. Thom. hâc q. 114. a. 1. ad 1. *Homo inquantùm propriâ voluntate facit illud, quod debet, meretur; alioquin actus justitiæ, quo quis reddit debitum, non esset meritorius*. Et rationem dat in 2. dist. 27. q. 1. a. 3. ad 3. *Quamvis*

vis enim illud, quod reddit, quod debitum est alteri, suum non sit; nihilominus tamen modus operationis, in quo fundatur, & jus merendi, & laus ipsius merentis est, quia voluntariè, & propter bonum justitiæ reddit. Quod eo maximè locum habet, quando id, quod aliàs Dominus exigere à servo potest ut debitum; ex gratuita conventione acceptat, ut spontè, ac voluntariè oblatum. Tunc enim servus, vi pacti, & promissionis, potest suo obsequio coram Domino promereri. Deus autem cum hominibus, quamvis de omnibus suis operibus ei debitoribus, pactus est, ea se acceptare ad meritum, & illis vitam æternam retribuere.

XVII. Objiciunt tertiò: fieri injuriam meritis Christi, si ponantur alia merita, præter ipsius merita.

XVIII. Respondeo, hoc verum fore, si poneremus alia merita, quæ à Christi meritis valorem, & efficaciam non haberent. Sed cùm ponamus, merita nostra suam efficaciam, & valorem habere à meritis Christi, & à gratia per ipsum, majorem gloriam ejus meritis accrescimus: quia facimus, ut non solùm ipse justus sit, ac merens, sed etiam alios justos, ac merentes faciat. Sicut maxima gloria Dei est, quòd non solùm sit maximè perfectus in se, sed etiam perfectiones suas creaturis communicet.

XIX. Objiciunt quartò. Omnia opera hominum, etiam justorum, sunt coram Deo immunditiæ, & peccata; ergo non possunt esse coram ipso meritoria.

XX. Respondeo, neg. ant. Ostendimus enim supra, nos non justificari solâ extrinsecâ imputatione justitiæ Dei, & Christi; sed verâ, ac intrinsecâ justitiâ per Christum à Deo nobis infusâ, faciente nos verè justos, & Deo gratos: ac peccata nostra per justificationem non solùm tegi, & occultari, sed verè deleri.

XXI. Objiciunt quintò. Meritum de condigno dicit æqualitatem inter opus, & mercedem, seu præmium: sed inter opera nostra, & vitam æternam non datur æqualitas; ergo &c. Min. prob. Tùm quia, teste Paulo, Roman. 8. v. 18. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis;* ergo neque opera. — Tùm quia: Deus remunerat Justos supra condignum. — Tùm quia: condignum importat æqualitatem dignitatis: sed actus humanus æquari non potest in dignitate cum præmio vitæ æternæ, quod est infinitum, utpote ipse Deus; ergo &c.

XXII. Respondeo, dist. min. Non datur æqualitas absoluta, & velut arithmetica, con. min. Æqualitas proportionis, habitudinis, & geometrica, nego min. Ad rationem meriti de condigno non requiritur æqualitas absoluta; ita ut opus tantum sit, quantum est præmium: sed sufficit, ut opus habeat proportionem cum præmio, & quòd acceptetur ad præmium. Hoc autem habent opera facta in gratia, quæ est semen vitæ æternæ: adest etiam promissio Dei, talia opera ad finem æternæ gloriæ ordinantis.

Neque inter meritum, & præmium requiritur omnimoda æqualitas: mereri enim proprium est inferioris, qui dat aliquid de suo, quod est minùs perfectum, ut accipiat de alieno, idest, à præmiante aliquid magis perfectum. Quare redditio præmii, ut dicimus, non tribuitur per se justitiæ commutativæ, sed distributivæ; quæ dat secundùm proportionem fundatam in pacto, consuetudine &c.

XXIII. Ad primam min. probat. dico, Paulum velle, passiones, & opera Sanctorum hujus vitæ non esse condigna ad futuram gloriam, quia sunt temporanea, & brevia; gloria autem, æterna. Ita mentem suam interpretatur 2. Cor. 4. v. 17. *Id enim, quod in præsenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Hinc

Ad secundam dico, Deum remunerare Justos supra condignum, non quia

Digitized by Google

quia opera Justorum condignitate careant; sed quia cùm temporalia sint, & levia, ipse reddit æterna: imò ultra præmium, quod ex condigno merentur, ex sua liberalitate alia adjicit, puta, majorem intensionem beatitudinis, etiam supra merita.

Ad tertiam prob. min. dico, quòd sicut beatitudo objectiva, quæ est Deus, est infinita; ita objectum meriti, quod est Deus, est infinitum. Quòd autem meritum formale sit finitum, solùm arguit, beatitudinem formalem, seu actum visionis fore finitum, quamvis de objecto infinito.

XXIV. Objiciunt sextò. Meritum de condigno infert debitum in præmiante: Deus autem, ut dicebamus, nulli est debitor. — Secundò. Nullus meretur præmium ab eo, qui ejus opere nec juvatur, nec juvari potest: cùm ergo Deus sit talis, apud eum nil possumus mereri. Homo non habet per meritum, quod titulo hæreditatis ei debetur: sed Justo, eò quòd est filius Dei, debetur gloria, tanquam hæreditas; ergo &c.

XXV. Respondeo ad primum, Deum nulli absolutè esse debitorem: positâ tamen liberali suâ promissione, benè dicitur debitor sibi de danda gloriâ, quàm bonis operibus promisit, ut ex D. Tho. ostendimus. Et maxime *in 2. dist. 27. qu. 1. a. 3. ad 4.* ubi ait: *Deus non efficitur debitor nobis, nisi fortè ex promisso: quia ipse bona operantibus præmium repromisit: & ideo non est inconveniens, si ab ipso quis mereri possit: ex quo, aliquo modo, debitor est.* Quamvis, ut ibidem subdit, dici possit, quòd in justitia quidem commutativâ ille, apud quem quis meretur, efficitur debitor ei, quod meretur; in justitia tamen distributivâ non requiritur ratio debiti ex parte ejus, qui distribuit: potest enim ex liberalitate aliqua distribuere, maximè si sit supremus dominus, estò in distributione aliquem justitiæ ordinem servare velit.

Ad secundum respondet D. Thom. *in 2. dist. 27. q. 1. a. 3. ad 5.* quòd ant. *illud locum tenet in justitia commutativâ: sed in distributiva non est necessarium.* Ut igitur docet hâc qu. 114. a. 1. ad 2. *Deus ex bonis nostris non quærit utilitatem, sed gloriam, idest, manifestationem suæ bonitatis; quod etiam ex suis operibus quærit. Ex hoc autem, quòd eum colimus, nihil ei accrescit, sed nobis: & ideo meremur aliquid à Deo, non quasi ex nostris operibus aliquid ei accrescat: sed inquantùm propter ejus gloriam operamur.*

Ad tertium negô min. Vita enim æterna rationem habet utriusque, nimirum, & hæreditatis, & mercedis: hæreditatis, inquantum filiis datur, & non aliis: mercedis autem, quatenus bonorum operum meritis acquiritur. Est enim magis honorificum, aliquid habere ex meritis, quàm solo titulo donationis. Undè Christus, quamvis ei, ex quo filius Dei naturalis, deberetur gloria corporis; voluit tamen, suâ passione eam sibi acquirere, ut dicitur 3. *p. qu. 19. art. 3.* & habetur Lucæ 24. v. 6. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Adde: alium, & alium gloriæ gradum consequi eos, qui gloriam habent ex meritis, quàm eos, qui solo filiationis nomine illam obtinent. Ut tamen hucusque dicta clariora fiant, sit

DUBIUM III.

An Retributio Vitæ Æternæ pro Meritis sit Actus Justitiæ, & cujus.

§. I.

Resolutiones Dubii.

I. Triplex veræ Justitiæ species communiter assignari solet. Legalis, quæ respicit bonum commune, & ponit æqualitatem in ordine ad illud. Distributiva, quæ secundùm æqualitatem proportionis ad conditionem, & merita distribuit personis

sonis particularibus bona communia. Et commutativa, quæ ponit æqualitatem rei ad rem inter privatas personas, & regulat emtiones, venditiones, conductiones, aliosque contractus: de quibus in Tract. *de Justitia*, *& Jure* sermo erit. Dubium igitur præsens inquirit: an retributio vitæ æternæ, quam ex meritis dari, ostendimus, ad aliquam ex dictis justitiæ speciebus pertineat, & ad quam.

II. Medina censet, ex nulla justitiæ specie Deum gloriam retribuere, sed solùm ex fidelitate, aut gratitudine: ita ut si eam positis meritis denegaret, foret quidem ingratus, & infidelis, sed non injustus. Ita sentit etiam Vazquez. Suarez verò putat, gloriam, dum ex meritis redditur, ex justitia commutativa retribui. Discipuli autem S. Thomæ communiùs censent, gloriæ retributionem ex meritis esse quidem actum veræ justitiæ, sed distributivæ; quamvis habeat aliquem justitiæ commutativæ modum.

III. Dico ergo primò. Retributio gloriæ ex meritis est actus veræ justitiæ; non puræ fidelitatis, aut gratitudinis. Hoc nimis apertè prædicant testimonia Sacræ Scripturæ, *Dub. præced.* laudata, præsertim ex Paulo, 2. *ad Timoth.* 4. *v.* 8. ubi vocat gloriam coronam justitiæ, quam sibi, & iis, qui diligunt adventum ejus, reddet in illa die Dominus justus Judex. Unde Conc. Trident. *Sess. 6. cap. 16.* ait: *Hæc est enim illa corona justitiæ, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi ajebat Apostolus à justo Judice sibi reddendam, non solùm autem sibi, sed & omnibus, qui diligunt adventum ejus.* Et ex eodem, Hebr. 6. v. 10. *Non est enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri &c.* Quæ autem redditur, ut corona justitiæ, quæ redditur à Domino justo Judice, quam si non redderet, injustus esset, cur ex justitia verè tali non redditur?

IV. Probo insuper hoc discursu. Retributio gloriæ pro meritis non est actus gratitudinis, nec fidelitatis; ergo est actus veræ justitiæ. Antec. pro prima parte probatur. Tum quia: gratitudo in Deo erga homines dari non potest: actus enim gratitudinis est compensatio accepti beneficii respiciens alterum, ut benefactorem, quo modo Deus respicere nequit creaturam: *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* (Rom. 11. v. 35.) Nec creatura meritis suis præstat beneficium Deo, sed obsequium. Tùm quia: quod redditur ex pura gratitudine, non redditur ut corona, & ut merces, quo pacto reddi gloriam, dicit Scriptura; & qui non redderet, esset quidem ingratus, sed non injustus. Imò si quod datur ex gratitudine, daretur ut corona, & ut merces; dici posset, dum munera Deo offerimus in gratiarum actionem, ea nos dare Deo in coronam, mercedem, & præmium.

Eâdem ratione prob. secunda antec. pars. Quod enim ex pura fidelitate redditur, non datur ut corona, ut merces, ac præmium, & propter merita. Aliàs sequeretur, quòd Incarnatio, quæ ex fidelitate divinarum promissionum data fuit, & remissio peccatorum, quæ peccatori contrito ex fidelitate divini promissi, Zachariæ 1. *Convertimini ad me, & convertar ad vos*, unâ cum gratia justificante conceditur, dici possent, illam fuisse datam ut coronam, mercedem, & propter merita SS. Patrum; hanc verò dari propter meritum peccatoris contriti, ut mercedem, & coronam, contra illud Pauli, Roman. 3. v. 24. *Justificati gratis per gratiam ipsius.*

V. Probo secundò ostendendo, justitiam, propriè dictam, in Deo erga creaturam nullam dicere imperfectionem. Quid enim est justitia? Nil aliud, quàm *constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuens.* Constans autem, & perpetua voluntas maximam dicit perfectionem. Tribuere alteri bonum, perfectionem dicit in tribuente. Solùm ergo videri potest imperfectio, quòd creatura habeat jus aliquod erga Deum. Sed & hoc fal-

sum

sum esse, sic ostendo. Quotiescumque enim jus creaturæ ex propriis creaturæ non est, sed ex acceptis gratis, & liberaliter à Deo; tale jus nullam ponit imperfectionem in Deo: sed tale est jus, quod ponimus in creatura, erga Deum, in ordine ad vitam æternam; ergo &c. Min. supponitur certa. Quia jus. quod habet creatura ad gloriam, est fundatum in gratia justificante, quæ gratis, & liberaliter à Deo conceditur. Maj. verò prob. Tum quia: ita salvatur illæsum altum dominium Dei. Sicut, ex quo jus, quod habet Feudatarius in fundum, fit ex acceptis à Rege, non derogatur alto dominio Regis; quamvis Feudatarius habeat jus erga Regem, ut ipsum manuteneat in fundo. Tum etiam: (& ratio est) quia ex quo jus creaturæ fit ex acceptis à Deo, illud jus, estò formaliter in creatura fit, radicatur tamen totum in jure supremo Dei, cujus donum est totum jus, quod in creatura invenitur.

VI. Dico secundò. Redditio gloriæ ut coronæ, & mercedis pro meritis Justorum propriè est actus justitiæ distributivæ; estò aliquem modum habeat justitiæ commutativæ. Probatur. Deus in retributione meritorum, ut vidimus ex D. Paulo 2. *ad Timoth.* 4. se habet ut Justus judex distribuens coronam, & præmium, secundùm æqualitatem proportionis; ita ut plus merenti plus det, minùs merenti minus det: sed judicium justi Judicis, in materia distributionis, pertinet ad justitiam distributivam. Nam Judex in distribuendo servat æqualitatem proportionis, attendendo dignitatem, & qualitatem personarum; non verò puram æqualitatem inter rem, & rem, ut facit justitia commutativa.

VII. Confirm. Compensatio, quæ non servat æqualitatem quantitativam, & arithmeticam inter præmium, & meritum, sed potiùs æqualitatem proportionis, est actus justitiæ, non commutativæ, sed distributivæ, ut docet S. Tho. in 2. *dist.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *in corp.* sed Deus in compensatione meritorum sic se habet; ergo &c. Min. pro prima parte prob. In primis enim in redditione gloriæ pro meritis non est æqualitas arithmetica inter dantem, & recipientem; cùm Deus superior sit creaturâ. Non est præfata æqualitas inter id, quod distribuitur, & id, propter quod distribuitur: *non enim tantum bonum est in quantitate actus virtutis, quantum præmium gloriæ, quod est finis ejus*, ut docet D. Th. in 2. *sent.* loco citato. Neque est æqualitas inter præmium, quod datur uni, & illud, quod datur alteri; quia non omnibus æqualiter datur, sed cuique secundùm suam dignitatem.

Secunda quoque pars prob. Æqualitas enim proportionis attenditur ex hoc, quòd *æqualiter se habet hoc ad illud, sicut alius ad alterum*: hæc autem æqualitas est inter Deum præmiantem, & creaturam. Non enim *majus est Deo, vitam æternam tribuere, quàm nobis actum virtutis exhibere; sed sicut hoc congruit huic, ita illud illi; & ideo quædam proportionis æqualitas invenitur inter Deum præmiantem, & hominem merentem: dum tamen præmium referatur ad idem genus, in quo est meritum: ut si præmium est, quod omnem facultatem humanæ naturæ excedit, sicut vita æterna; meritum etiam sit per talem actum, in quo refulgeat bonum illius habitus, qui divinitus infunditur, Deo nos consignans* Hæc D. Tho. citato loco. Qui tandem concludit: *In redditione autem præmii ad merita magis servatur forma distributionis, cùm ipse unicuique secundùm opera sua reddat; quàm commutationis, cùm Deus à nobis nihil accipiat: quamvis à Sanctis inveniatur quandoque metaphoricè dictum, quòd bonis operibus Regnum Cœlorum emitur, inquantùm Deus accipit opera nostra, ut acceptans ea.*

VIII. Probari ab aliquibus solet, Deum remunarare merita ex justitia distri-

Digitized by Google

distributiva; quia justitia commutativa strictè talis non datur in Deo erga creaturam. Sed hoc, an verum sit, non est hujus loci examinare; cùm ad Tractatum de Justitia spectet.

IX. Quòd tandem Deus in reddendo præmio prò meritis servet aliquem modum justitiæ commutativæ, probari potest. Quia inter Deum dantem, & creaturam recipientem quædam æqualitas dati, & accepti, & commutationis datur: ut nimirum tantum Deus det, quantum dare debet, & tantum creatura recipiat, quantum debet recipere. Et rursus, Deus accipit à creaturis merita, & illis dat gloriam; ergo aliquis commutationis modus reperitur in retributione gloriæ pro meritis. Et hac viâ conciliantur plura S. Thomæ loca, in quibus aliquando videtur, solam justitiam distributivam in Deo præmia reddente statuere; aliquando verò etiam commutativam.

§. II.

Solutio Objectionum.

X. Objicitur primò contra primam Assertionem. Tota ratio meriti fundatur, ex dictis, in gratia gratis à Deo accepta: & jus, quod habet creatura ad gloriam, est à Deo dependens; ergo non salvatur vera ratio justitiæ, quæ requirit diversitatem juris, & quòd ille, qui ratione laboris fit creditor, aliquid de proprio det.

XI. Respondeo, neg. conf. Totum enim optimè salvatur. Quia actiones humanæ, estò habeant meritum ex gratia acceptâ à Deo, sunt tamen sub dominio, & libertate hominis: & jus hominis, estò dependeat à Deo, est tamen proprium hominis, & distinctum à jure Dei, sicut libertas hominis est distincta à libertate Dei. Sicut ergo operationes Christi, estò dependentes à gratia unionis, & auxiliis humanitati ejus concessis, fuerunt tamen nedum meritoriæ, sed & satisfactoriæ de toto rigore justitiæ commutativæ ratione diversi juris, & libertatis: ita multò faciliùs intelligi potest, quòd actiones hominis justi, estò procedentes ex gratia acceptâ à Deo, sint meritoria; eisque, ex justitia distributivâ, debeatur vita æterna: quia ad hanc non requiritur tantus rigor. Et quemadmodum si Princeps daret alicui arma, aliaque necessaria ad prælium; adhuc ex justitia teneretur dare illi præmium, si à certamine victor evasisset, quia proprio valore, & virtute pugnavit: sic si homo propriâ libertate, licèt gratiâ Dei adjutus, & armatus pugnet contra concupiscentias, easque vincat, illi ex justitia corona debebitur.

XII. Objicitur secundò. Si gloria daretur ex justitia, gloria Justis esset debita stricto jure: non ab alio, nisi à Deo; ergo Deus fieret debitor Justis. Hoc autem negant August. *l. 1. Confess. c. 4.* dicens de Deo: *Reddis debita nulli debens.* Et S. Tho. *1. p. q. 21. a. 1.*

XIII. Respondeo, ex jam dictis præcedente Dubio, cum D Tho. *in 2. dist. 27. q. 1. a. 3.* Deum posse dici aliquomodo debitorem erga Justos; non debito orto ex jure Justorum, sed debito orto radicaliter ex sua promissione. Ex quo enim ipse bona operantibus præmium repromisit; fecit se in aliquo sensu debitorem, non simpliciter nobis, sed sibi ipsi: *inquantùm debitum est, ut sua ordinatio impleatur.* Verba sunt S. Tho. hâc *q. 114. a. 1. ad 3.* Audiendus etiam *1. p q. 21. a. 1.* ubi ponit justitiam in Deo distributivam, & rejicit ab eo commutativam. Et formato contra se hoc tertio argumento: *Actus justitia est, reddere debitum: sed Deus nulli est debitor; ergo Deo non competit justitia;* inter alia, sic respondet: *Debitum attendi potest dupliciter in operatione divinâ: aut secundùm quòd aliquid debetur Deo, aut secundùm quòd debetur rei creatæ: & utroque modo Deus debitum reddit. Debitum*

enim

enim est Deo, ut impleatur in rebus id, quod eius sapientia, & voluntas habet, & quod suam bonitatem manifestat: & secundùm hoc justitia Dei respicit decentiam ipsius, secundùm quam reddit sibi, quod sibi debetur. Debitum etiam est alicui rei creatæ, quòd habeat id, quod ad ipsam ordinatur: sicut homini, quòd habeat manus, & quòd ei alia animalia serviant. Et sic etiam Deus operatur justitiam, quando dat unicuique, quod ei debetur, secundùm rationem suæ naturæ, & conditionis. Sed hoc debitum dependet ex primo: quia hoc unicuique debetur, quod est ordinatum ad ipsum, secundùm ordinem suæ sapientiæ. Et licèt Deus hoc modo debitum alicui det, non tamen ipse est debitor; quia ipse ad alia non ordinatur, sed potiùs alia in ipsum. Et ideo justitia quandoque dicitur in Deo condecentia suæ bonitatis: quandoque verò retributio pro meritis. Et utrumque modum tangit Anselmus dicens (Prologii cap. 10.) Cùm punis malos, justum est, quia illorum meritis convenit: cùm verò parcis malis, justum est, quia bonitati tuæ condecens est.

XIV. Dices. In redditione præmii ex justitia strictè tali oritur obligatio reddendi præmium, ex jure alterius; ergo si Deus obligatur ex justitia dare gloriam Justis, non sibi obligatur, sed Justis, ex jure ipsorum.

XV. Respondeo, *dist.* ant. Ex jure alterius gratiosè illi concesso, omitto ant. Aliter, nego ant. Dato ergo, quòd ex jure creaturæ Deus dicatur aliquomodo obligatus dare gloriam; hoc tamen jus gloriam exigendi non ab alio accepit, quàm à Deo, qui ex liberalitate voluit, ipsi dare gratiam dantem jus in actu primo: & insuper suâ divinâ promissione, & pacto voluit, ut etiam in actu secundo tale jus inferret. Ex quo fit, quòd debitum Dei à seipso radicaliter sit; & quòd gloria sit quidem debita, ipse tamen debitor creaturæ non sit.

XVI. Objicitur tertiò. Debitum reddendi gloriam ex justitia, ex quocumque capite oriatur, lædit dominium Dei, quod est facultas utendi re suâ sinè injuriâ alterius; ergo &c.

XVII. Respondeo, *dist.* ant. Re suâ absolutè, conc. ant. Ex suppositione liberæ promissionis, & pacti, nego ant. Ex eo igitur, quòd Deus suæ gloriæ sit Dominus, sequitur quidem, quòd absolutè possit eâ uti, & eam dare, cui placet, absque injuria alterius; possetque hominem, etsi justum, damnare, dicente August. in Psalm. 10. *Si Deus damnaret Justum, quis ei diceret, quid fecisti?* Attamen suppositâ suâ liberali promissione, & pacto dandi eam, ut præmium meritorum; sicut etiam stante suo dominio tenetur, secundùm Adversarios, eam dare ex fidelitate: ita, secundùm nos, tenetur eam ex justitia distributivâ dare: debito tamen orto ex seipso, non ex nobis, ratione scilicet suæ rectitudinis, & æquitatis. Rem exemplo declaro. Ponamus, quòd Dux exercitus spolia inimicorum sibi de jure attinentia velit distribuere inter milites, qui strenuè pugnaverunt, servatâ proportione ad merita ipsorum: suppositâ hac voluntate, spolia, quorum absolutè erat Dominus, ex justitiæ æquitate sibi contraxit debitum, ea secundùm meritorum proportionem distribuere: ita proportione servatâ Deus. Et hoc est, quod dicit Paulus, Hebr. 6. v. 10. & ex eo Trident. Sess. 6. c. 16. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri &c.* Et August. l. de Nat. & grat. cap. 2. *Non enim injustus Deus, ut Justos fraudet mercede justitiæ.*

XVIII. Objicitur quartò. Pensare affectum dantis pertinet ad gratitudinem potiùs, quàm ad justitiam. Ut enim docet D. Thom. 2. 2. q. 106. a. 5. ad 3. *Sicut in justitia ...... attenditur æqualitas rerum: ita in gratitudine attenditur æqualitas voluntatum:* Sed Deus remunerans merita attendit potiùs ad affectum, quàm ad effectum: unde vidua illa, quæ in gazophylacium misit, plus meruit, non quia plus

Digitized by Google

plus misit, sed quia majori affectu misit, ut habetur *Lucæ* 21. *v.* 3.

XIX. Respondeo, dist. maj. Quàm ad justitiam humanam, transeat maj. divinam, nego maj. Dato igitur, justitiam humanam non respicere affectum, quia homines vident solùm ea, quæ foris sunt; & in justitia solùm attendunt commodum, & utilitatem extrinsecam, quam unus reportat de opere alterius, quidquid sit de affectu: Deus tamen, qui intuetur cor, neque attendit ad commodum (quod nullum reportat) ex operibus nostris; sed unicè ad bonitatem, & honestatem operis, quod quis facit in obsequium Dei; suâ justitiâ principaliter affectum respicit, & hunc remunerat. Ideoque Vidua illa plus meruit majori affectu parum mittens, quàm cæteri plus mittentes, sed affectu minori.

XX. Objicitur quintò. Justitia inducit debitum legale, non solùm morale: sed meritum inducit debitum solùm morale, ex libera, & gratiosâ executione, quæ non est pretio æstimabilis; ergo &c.

XXI. Respondeo, neg. min. Nam debitum legale, vel potest dici illud, quod consurgit ex valore civili rei, aut actionis externæ; & hoc non inducit meritum: vel potest sumi pro eo, ad quod reddendum aliquis lege adstringitur; & hoc inducit meritum. Debitum enim est, ut Deus meritis reddat præmium ex lege, non aliquâ civili, sed lege suæ ordinationis, & pacti, quæ lex quædam est, cui Deus debitor sit.

XXII. Ut solvantur ea, quæ objici possent contra secundam Assertionem, sciendum, proprium esse justitiæ commutativæ servare æqualitem rei ad rem arithmeticam, & cum obligatione ortâ ex jure proprietatis. Cumque talis obligatio non possit dari in Deo: ideo non potest remunerare merita Justorum ex justitia commutativâ, sed distributivâ; quæ solum respicit debitum ortum ex dignitate unius operis meritorii, comparativè ad dignitatem alterius: quod debitum non respicit personam præmiantem, sed ipsum præmium, ad quod illud opus habet proportionem. Unde veriùs dicitur, quòd gloria sit debita Justo, quàm, quòd Deus sit debitor gloriæ. Quia tamen unumquemque tantum remunerat, quantum meretur, & quantum ejus operibus debetur; ideo quemdam modum justitiæ commutativæ servare dicimus.

§. III.

Aliqua ex Dictis Colliguntur.

XXIII. Colligitur primò contra Calvinum: fiduciam Sanctorum non ex fide solâ, sed ex bonis meritis per Christum comparatis nasci; ideoque summo studio apud Deum merita comparanda esse, ut apud eum fiduciam habere possimus. Cùm enim Deus promiserit gloriam diligentibus se, & benè operantibus; & adeptio gloriæ ex duobus pendeat, nimirum, ex Dei fidelitate, & ex nostris bonis operibus; ita ut si nos benè operaremur, & Deus fidelis non permaneret; & è contra si Deus fidelis esset, sed nos non benè operaremur, non esset certa nostra spes. Et ideo spes, & fiducia nostra nasci debet, non solum ex Deo promittente, sed etiam ex nostris bonis operibus.

XXIV. Neque dicas, opera nostra esse quidem necessaria ad vitam æternam consequendam; non tamen tanquam merita, sed tanquam conditionem, & viam, per quam currentibus promisit Deus, intuitu meritorum Filii sui, hæreditatem: sicut si quis promitteret alicui vineam, cum hac conditione, quòd ad capiendam ejus possessionem, per talem viam incederet, unde *Psal.* 118. *v.* 32. dicit David: *Viam mandatorum cucurri.*

XXV. Nam contra est. Si opera bona essent pura conditio, & via, per quam quis deberet incedere, ut caperet possessionem gloriæ; jam gloria non dare-

daretur ut merces, ut corona, ut præmium: nec Deus in ea conferendâ se gereret, ut justus Judex. Cùm ergo, ut vidimus, contrarium dicat Scriptura: ideo &c. Promisit ergo Deus gloriam, per viam mandatorum currentibus; sed promisit eam tanquam bravium, ut ait Paulus 1. *Cor.* 9. *v.* 24. Sicut ergo bravium est merces, & præmium, & cursus non est pura conditio, sed meritum, cui correspondet bravium, ut præmium: ita gloria &c.

XXVI. Colligitur secundò: nos non dare homini occasionem de suis bonis meritis superbiendi: sed potiùs se coram Deo humiliandi, & quantum confidit de Dei gratia, tantum diffidendi de seipso. Ut enim ait Tridentinum, Sess. 6. c. 16. *Absit, ut Christianus homo in seipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino, cujus tanta est erga omnes homines bonitas; ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, unusquisque, sicut misericordiam, & bonitatem, ita severitatem, & judicium ante oculos habere debet: neque seipsum aliquis, etiamsi nihil sibi conscius fuerit, judicare: quoniam omnis hominum vita, non humano judicio examinanda, & judicanda est, sed Dei; qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo, qui, ut scriptum est, reddet unicuique secundùm opera sua.*

XXVII. Colligitur tertiò: contra Calvinum, licitum esse, operari bona opera intuitu mercedis æternæ: ita tamen, ut primùm quæratur gloria Dei, & deinde merces felicitatis æternæ. Ita Tridentinum, *Sess. 6. cap.* 11. afferens illud Psalm. 118. v. 112. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem*. Et Pauli, *Hebr.* 11. *v.* 2. ubi de Moyse dicit, quòd omnia contemsit: *Aspiciebat enim in remunerationem*. Hoc motivo Joan. Baptista, *Matth.* 3. *v.* 2. & Christus ipse, *Matth.* 4. *v.* 17. prædicationem suam exorsi sunt: *Pœnitentiam agite: appropinquavit enim Regnum Cœlorum*. Ita hortatur Galatas Paulus *cap. 6. v.* 9. & Colossenses cap. 3. v. 24. *Scientes, quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis*. Et passim in Scripturis. Et meritò. Si enim vita æterna est finis fidei, & operum Justorum: quis inficiabitur, licere, vitam æternam intueri, & ad eam opera nostra dirigere? Si non vitiatur Sacramentorum perceptio, & pœnitentia, cum ista sit causa obtinendæ gratiæ Dei: cur vitiabuntur opera bona, si fiant causâ obtinendæ beatitudinis, quæ est gratia consummata, atque perfecta? Si licet propter metum gehennæ deponere affectum ad malum: cur non magis licebit hoc facere, propter spem felicitatis æternæ? Denique licebit, in operibus temporalibus respicere temporalem finem, sumere pharmacum propter sanitatem, arare, & serere spe frugum: & non licebit in opere spirituali, in cursu hujus vitæ ad bravium supernæ vocationis attendere?

XXVIII. Scio, Christum reprehendere mercenarios; & D. Thomam 2. 2. *q.* 19. *a.* 4. *ad* 3. addere, quòd amor mercenarius contrariatur caritati.

Sed nil contra nos. Mercenarii enim propriè illi sunt, qui mercedem solam, aut præcipuè, intuentur, qui ita affecti sunt, ut si merces non esset, Deo non servirent. Hi sunt qui viso lupo dimittunt oves, & fugiunt, qui non gloriam Dei, aut salutem proximi, sed tantùm propriam utilitatem quærunt. Hos Christus reprehendit: non autem eos, qui in bonis operibus præcipuè Deum, ejusque gloriam, ut ultimum finem spectant; mercedem autem solùm ut finem proximum respiciunt: qui, nempe, Deum videre cupiunt, ut tantò ardentiùs, & securiùs eum diligant. De his nos loquimur. S. Thomas autem damnat amorem mercenarium illum, *qui Deum diligit propter bona temporalia*, servile enim, ac sordidum est, mercedem intueri opere ipso viliorem,

& vitium est, Deum diligere, propter bona temporalia contra caritatem, quæ omnia propter Deum imperat diligenda: attamen in bonis operibus spectare mercedem eminentissimam, qualis est visio Dei, Deum ut possessum includentem; & hanc spectare, ut possit Deum in æternum glorificare: sordidum non est, sed nobile desiderium. Et in hoc sensu locuti sumus.

QUÆSTIO II.

De Conditionibus Requisitis ad Meritum.

Post explicatum meritum Justi quoad essentiam, & comparationem ad gloriam; examinandæ sunt conditiones, quas habere debet meritum: quod in præsenti Quæstione præstabimus.

DUBIUM I.

An Actus Meritorius debeat esse Liber, & quâ Libertate?

§. I.

Resolutio Prior.

I. Sex conditiones requiruntur, ut actus sit meritorius coram Deo vitæ æternæ. Tres ex parte actus meritorii, duæ ex parte hominis merentis, & ultima ex parte Dei præmiantis. Ex parte actus meritorii requiritur, ut sit liber, ut sit bonus, & ut fiat in obsequium, & gloriam Dei. Ex parte hominis merentis requiritur, ut sit viator, & in statu gratiæ. Ex parte Dei, ut acceptet tale opus ad præmium. In præsenti Dubio agemus de prima.

II. Dico ergo primò. Ut actus sit meritorius, debet esse liber libertate indifferentiæ. Probatur primò ex Sacris Litteris. Ecclesiasticus, *cap.* 31. *v.* 10. ubi dixit: *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit*; continuò subjungit v. 11. *Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum.* Quibus significatur, eum talia meruisse, quia liberè, idest, cùm potuisset transgredi, non est transgressus. Item Paulus, 1. Corint. 9. v. 17. *Si enim* (inquit) *volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.*

III. Adest etiam ratio. Primò: quia res multæ, ut Sol, Luna, campi, vineæ &c. nobis multa commoda præstant; & tamen non dicuntur de nobis propriè benè mereri: quia non liberè agunt, nec possunt aliud facere, quàm faciunt. — Secundò: merito debetur merces: debitum autem non oritur, nisi ex eo, quòd damus alteri, quod nostrum est, & cujus liberi, ac domini sumus: si enim alienum, vel id, cujus domini non sumus, daremus, nil nobis deberetur: sed nihil propriè nostrum est, & sub dominio habemus, nisi quod nostro subest arbitrio, ut possimus dare, & non dare; ergo in iis tantùm meremur, quæ nostro subsunt arbitrio. — Tertiò: merito debetur laus, sicut demerito vituperium: sed laus debetur soli actui libero: in eo enim, quod ex necessitate facimus, nec laudandi, nec vituperandi sumus; ergo &c.

IV. Ex hoc infertur, quòd non quæcumque libertas sufficit ad meritum; sed debet esse libertas indifferentiæ, seu à necessitate. Quare Innocentius X. hanc Jansenii propositionem, ordine tertiam, damnavit: *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione;* Quam hæreticam pronuntiaverat S. Tho. *qu. 6. de Malo art. unico* his verbis: *Quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum; nec tamen ponebant, quòd voluntas cogeretur.... Hæc autem opinio est hæretica: tollit enim rationem meriti, & demeriti in huma-*

humanis actibus. *Non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit*. Et prosequitur ostendens, eam opinionem tollere laudem, & vituperium, & totam Philosophiam moralem evertere. Sed hanc quæstionem pro dignitate tractavimus *Tom. 1. in* 1. 2. agentes de Voluntario libero. *Dub.* 2 quæ huc revocanda sunt.

V. Sed dices primò. Meritum dependet ex acceptatione præmiantis, ut dicemus: sed præmians acceptare potest tam actiones liberas, quàm necessarias; sicut ad Martyrii palmam Deus acceptavit mortem SS. Innocentum, quamvis non liberam; ergo &c.

VI. Respondeo, posse quidem præmiantem, acceptare actionem non liberam, non tamen ad meritum; cùm non sit capax, & idonea pro merito. Sic privilegio singulari acceptavit Innocentum mortem ad vitam æternam, & ad gloriam Martyrum; non tamen ad meritum, cujus, quia incapaces libertatis, incapaces erant.

VII. Si instes. Actus liber, & necessarius gaudent eâdem bonitate: cur ergo si liber est capax meriti, actus necessarius capax non erit? — Respondeo, actum liberum, & necessarium, gaudere quidem eâdem bonitate physicâ, & objectivâ, non autem morali: quia dignitas, & laudabilitas moralis in libertate indifferentiæ fundantur, ut dictum est.

VIII. Dices secundò. Christi merita fuerunt maxima: & tamen Christus non liberè, sed necessariò Deum diligebat, quia erat beatus.

Confirmatur. Christus stante impeccabilitate, & præcepto Patris de morte subeundâ, non poterat non mori; & consequenter necessariò, & non liberè libertate indifferentiæ mortuus est: & tamen suâ morte nobis meruit salutem; ergo &c.

IX. Respondeo ex D. Thom. 3. *p. q.* 19. *a.* 3. *ad* 1. quòd Christus simul viator fuit, & Comprehensor; & ideo duplex in eo erat dilectionis actus. Unus regulatus à scientia beata; & hic necessarius erat: alius regulatus à scientia infusa; & hic liber erat, & ex hujus imperio meritum Christi procedebat. Unde concludit D. Tho. *Et ideo, quia nunc non est viator, non est in statu merendi*.

X. Ad Confirmationem dico, Christum non necessariò mortuum esse, sed liberè. Quomodo autem hæc libertas stare potuerit cum ejus impeccabilitate, & præcepto Patris de morte, difficultas est; quæ semper torsit Theologorum ingenia, & in Tractatu de Impeccabilitate Christi discutitur. Nunc dicimus, Christum liberè mortuum fuisse, quia licèt non potuerit non mori in sensu composito, conjungendo nimirum non mori cum existentia præcepti de morte; quia carentia mortis conjungenda cum præcepto de morte esset peccatum: poterat tamen non mori in sensu diviso, idest, carentiâ mortis absolutè, & divisivè à præcepto ponendâ; quia non mori, præcisivè à præcepto de morte, nullum peccatum est.

XI. Dices tertiò. Satisfactio non requirit libertatem: Animæ enim in Purgatorio satisfaciunt pro peccatis præteritis, & tamen non liberè; ergo neque meritum requirit libertatem.

XII. Respondeo, neg. ant. Ut enim docet D. Tho. in 4. dist. 17. q. 2. a. 4. quæst. 3. ad 3. *Pœna illa, quam animæ in Purgatorio sustinent, non potest propriè dici satisfactio, quia satisfactio opus meritorium requirit: sed largo modo dicitur satisfactio pœna debita solutio*.

§. II.

Posteriores Resolutiones.

XIII. Dico secundò. Actus, ut sit meritorius, debet esse actus formalis, & positivus; adeo ut ad meritum non sufficiat pura omissio mali. Prob. Tùm quia: meritum debet esse

eſſe in obſequium præmiantis, ut dicemus: at obſequium requirit actum poſitivum; ergo & meritum. Tùm quia: meritum debet eſſe voluntarium: ſed pura omiſſio mali non eſt voluntaria; ergo &c.

XIV. Sed obſtabis primò. Pura omiſſio in ſententia multorum poteſt eſſe culpabilis, & demeritoria; ergo etiam poteſt eſſe meritoria.

XV. Reſpondeo, omiſſo ant. neg. conſ. Plus enim requiritur ad meritum, quàm ad demeritum: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem ex quocumque defectu. Ita D.Th. 2. 2. *q.* 79. *a.* 3. *ad* 4. Et ratio eſt: quia poſitis his tribus conditionibus, poſſe, teneri, & non facere, imputatur non facere, ratione actus interpretativi: hujuſmodi autem non concurrunt ad puram omiſſionem mali.

XVI. Obſtabis ſecundò. Declinare à malo eſt meritorium: ſed declinare à malo eſt omiſſio mali; ergo &c.

XVII. Reſpondeo, declinare à malo eſſe meritorium, non quatenus dicit puram negationem actus; ſed quatenus dicit actum voluntatis poſitivè repudiantis malum. Si enim quis, urgente tentatione, ſuſpenderet omnem actum etiam internum; talis ſuſpenſio non eſſet laudabilis, ſed periculoſa. Unde debet actu poſitivo malum reprobare.

XVIII. Obſtabis tertiò. Si Deus præciperet alicui, abſtinere ab omni actu, omiſſio omnis actus erit materia obedientiæ; ergo erit meritoria.

XIX. Reſpondeo, tunc omiſſionem quidem omnis actus externi fore meritoriam; non verò omiſſionem omnis actus etiam interni: & hæc nec eſſe poteſt effectus obedientiæ laudabilis, cum non ſit voluntaria.

XX. Obſtabis quartò. Chriſtus, etiam dum dormiebat, merebatur: & tamen tunc nihil operebatur.

XXI. Reſpondeo, neg. min. In Chriſto enim, dum dormiebat, aderat actus ſcientiæ infuſæ, & actualis uſus liberi arbitrii; unde de ſe dicere poterat: *Ego dormio, & cor meum vigilat* (Cant. 5. v. 2.) quod non accidit in nobis. Verum itaque ſemper eſt, quòd *mereri propriè, eſt facere aliquam actionem, unde aliquis juſtè ſibi acquirit mercedem;* ut dicit S. Thom. *Qu. de Virtutibus in communi a.* 1. *ad* 2.

XXII. Dico tertiò. Libertas requiſita ad meritum non debet eſſe contrarietatis, ſcilicet ad bonum, & malum: ſed ſufficit libertas contradictionis, ſcilicet ad facere, & non facere, ad facere hoc, & facere illud. Patet in Chriſto, & in Angelis in primo inſtanti: in quibus certè fuit meritum rigoroſum; & tamen non fuit libertas contrarietatis, quia non poterant peccare. Et ratio eſt: quia libertas ad malum non eſt de eſſentia libertatis, ſed defectus ejus.

DUBIUM II.

An Actus Meritorius debeat eſſe Bonus, & in Obſequium Dei?

§. I.

Reſolvitur Prior Pars.

I. Dico primò. Actus, ut ſit meritorius, debet eſſe bonus, & laudabilis. Probatur. Ut actus ſit meritorus, debet eſſe dignus præmio: ſed actus moraliter malus non eſt dignus præmio, ſed pœnâ: actus verò indifferens in individuo, vel non datur, ut ſupra oſtendimus: vel ſi admittatur, non eſt, cur potiùs præmio, quàm pœnâ dignus ſit; ergo &c.

Confirmatur. Meritum præmii ſupernaturalis, de quo hîc loquimur, debet actu reſpicere Deum, ut ultimum finem: ſed actus, qui non eſt moraliter bonus, cùm ſit peccatum, actu non reſpicit Deum, ut ultimum finem. Nam, vel eſt peccatum mortale; & ſic poſitivè deordinat à Deo ultimo fine. Vel eſt veniale; & ſic, eſtò non deordinet à Deo ultimo fine, ad illum tamen actu non refer-

refertur: unde non potest esse capax meriti, & præmii, sed pœnæ.

II. Dices primò. Peccans venialiter, si in gratia sit, adhuc ordinatur ad vitam æternam; ergo actus venialiter peccaminosus, & non bonus, est meritorius vitæ æternæ.

III. Respondeo, peccantem venialiter ordinari habitu ad vitam æternam, ratione aliorum actuum bonorum, quæ fecit: non autem ratione actus peccaminosi etiam venialiter. Nam hic estò non excludat ab homine existente in gratia meritum personale vitæ æternæ, ratione aliorum actuum bonorum, quæ fecit; suâ tamen malitiâ impedit, ne per ipsum homo actualiter ad vitam æternam ordinetur, & per illum actu mereatur.

IV Dices secundò. Recitatio divini Officii cum evagatione mentis est mala: sed hæc potest esse meritoria: si enim quis ex amore Dei incipiens recitare officium, in progressu evagetur mente; talis evagatio, ex vi illius primæ intentionis, est meritoria præmii supernaturalis.

V. Respondeo, dist. maj. Cum evagatione mentis est mala, si sit voluntaria, con. maiorem, si sit involuntaria, nego maj Voluntaria ergo evagatio mentis in recitatione divini Officii mala est, neque subditur primæ illi intentioni recitandi illud ex amore Dei; sed potiùs interrumpit influxum actus caritatis præcedentis: ideoque non est meritoria præmii supernaturalis. Ita S. Thom. 2. 2. *q.* 83 *a.* 13. *ad* 3. dicens: *Si quis ex proposito in oratione mente evagetur, hoc peccatum est, & impedit orationis fructum ..... Evagatio verò mentis, quæ fit præter propositum, orationis fructum non tollit.*

§. II.

Resolvitur Pars Posterior.

VI. Dico secundò. Actus meritorius præmii supernaturalis debet fieri in obsequium Dei. Probatur. Meritum enim cum respiciat retributionem ab eo, qui præmium redditurus est, debet ad illum dirigi, & ordinari, & in ejus gratiam fieri: opus enim, quod ad præmiantem non dirigitur, quomodo potest, ab illo exigere retributionem? Sed opera nostra meritoria respiciunt retributionem reddendam a Deo; ergo debent dirigi, & fieri in obsequium Dei: aliàs lamentaretur justè, ut olim per Prophetam Isa. 29. v. 13. *Populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longè est à me.*

VII. Nec dicas primò. In humanis potest quis detestari corde præmiantem, sicque opus suum non facere in obsequium ejus: & tamen apud præmiantem mereri; ergo similiter &c.

VIII. Respondeo enim, neg. conf. homo enim non penetrat cor, nec respicit ad intentionem operantis, sed ad ipsum opus: unde si opus ex se, vel exteriùs tendat ad utilitatem præmiantis, etsi intentio aliò ipsum dirigat, homo fit debitor retributionis. Non sic autem apud Deum, qui cùm penetret cor, & ad eum respiciat, non sufficit, ut ei opus exhibeatur; nisi etiam exhibeatur intentio, ut scilicet opus sincero corde propter Deum summè dilectum fiat.

IX. Nec dicas secundò. Homo existens in gratia, & faciens actum spei supernaturalis, meretur præmium supernaturale: sed in exercitio talis actus attendit, non ad Deum, sed ad propriam utilitatem, quia spes respicit bonum divinum, ut bonum nostrum; ergo &c.

X. Nam respondeo, dist. min. Ut bonùm nostrum in ratione objecti, seu finis proximi, con. min. In ratione finis ultimi, nego min. Homo enim existens in gratia respicit Deum, ut ultimum finem suarum actionum: sicque dum exercet actum spei tendentem in propriam utilitatem, hunc actum, & propriam utilitatem in obsequium Dei refundit.

XI. Sed dices tertiò. Ut actus fiat in obse-

in obsequium Dei, requiritur influxus caritatis: sed ad meritum, in probabili sententia, non requiritur influxus caritatis; ergo &c.

XII. Respondeo, quòd, ut infra dicemus, ad meritum esto non requiratur influxus actualis caritatis, virtualis tamen requiritur. — Admissâ tamen, pro casu præsenti, opinione non requirente ad meritum influxum nec virtualem caritatis, dico, requiri saltem habitualem: quatenus persona habitualiter Deo grata omne opus bonum, quod facit, censetur facere in obsequium Dei, & esse opus Deo gratum, & coram ipso meritorium.

DUBIUM III.

An ad Meritum requiratur Status Viæ, & Status Gratiæ?

§. I.

Resolvitur Prima Pars.

I. Dico primò. Ad meritum requiritur, ex parte personæ merentis, status viatoris. Apertè colligitur ex Scripturis: dicitur enim Ecclesiastæ 9. v. 5. *Mortui verò nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem.* Ubi Hieronymus ait: *Mortui nihil valent ad id adjicere, quod semel secum tulerunt de vita, neque expectant aliquam retributionem, atque mercedem*: ultra eam scilicet, quam dum viverent, meruerunt. Et ibid. cap. 11. v. 3. *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Quibus, per casum ligni, mors hominis designatur. Et per ly *ibi erit* indicatur, meritum, vel demeritum hominis in alia vitâ nec augeri posse, nec minui. Unde Paulus, *ad Galat. 6. v. 10.* sic inferebat: *Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Et Christus, *Joan. 9. v. 4.* de seipso dicebat: *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est. Venit nox, quando nemo potest operari.* Ubi per diem tempus præsentis vitæ; per noctem verò statum post mortem Christum indicare voluisse, omnes intelligunt. Quare S. Tho. 2. 2. q. 13. a. 4. ad 2. *Mereri* (inquit) *& demereri pertinent ad statum viæ. Unde bona in viatoribus sunt meritoria, mala verò demeritoria. In Beatis autem bona non sunt meritoria, sed pertinentia ad eorum beatitudinis præmium: & similiter mala in Damnatis non sunt demeritoria, sed pertinentia ad damnationis pœnam.*

II. Ratio quoque consonat. Tùm quia meritum dicit viam, & tendentiam ad præmium, tanquam ad terminum; ergo meritum proprium est eorum, qui sunt in statu viæ. Tùm quia ad divinam providentiam pertinuit, stabilire tempora pro merito, & pro præmio. Cùm igitur non possit esse tempus magis conveniens ad præmium conferendum, quàm tempus alterius vitæ; sequitur, quòd solùm tempus hujus vitæ destinari debuit ad merendum præmium: maximè quia meritum ex natura rei antecedit præmium, & hæc vita antecedit, altera subsequitur.

III. Sed obstare videtur, quòd animæ Justorum in Purgatorio, imò & in Patria, aliquid merentur, saltem de congruo, sive nobis, dum pro nobis orando multa impetrant; sive sibi merendo augmentum suæ beatitudinis, saltem de congruo.

IV. In hac materia sunt qui concedant animabus purgantibus, imò & Beatis aliquod meritum saltem de congruo, respectu aliorum; illudque solùm negant, ad merendam sibi beatitudinem essentialem. Sunt etiam qui dicant, Beatos, non quidem actu beatifico, sed aliis actibus liberis, & bonis posse sibi mereri augmentum beatitudinis, saltem accidentalis. — Probabilius tamen censeo, negandum esse extra statum viæ positis omne meritum etiam de congruo.

Quare distinguendum censeo meritum

tum etiam de congruo à simplici impetratione (quod indicat S. Tho. hâc *q.* 114. *a.* 6. *ad* 3.) quòd simplex impetratio unicè fundatur in pietate, & misericordia concedentis: hac enim ratione etiam oratio peccatoris potest esse impetratoria: unde multò magis impetratoriæ esse poterunt orationes animarum, vel Purgantium, vel Beatorum, absque eo, quòd meritoriæ adhuc de congruo sint in se ipsis. Ut enim superiùs dicebamus ex D. Tho. 2. 2. *q.* 13. *a.* 4. *ad* 3. bona, quæ Deus concedit Beatis sive ipsis, sive pro aliis, pro quibus orant, sunt præmium beatitudinis ipsorum respondens meritis, quæ habuerunt in via; non meritis, quæ addant, dum sunt in Patria. Nam ut docet S. Tho. in 3. *dist.* 18. *q.* 1. *a.* 2. *ad* 2. Beati *non sunt in statu acquirendi secundùm aliquid sui: & ideo nec sibi, nec aliis merentur: quia quod impetrant modò nobis, contingit ex hoc, quòd priùs, dum viverent, meruerunt, ut hoc impetrarent:* quod confirmat de Angelis beatis 1. *p. q.* 62. *a.* 9. *ad* 3. Ubi postquam dixit, gaudium eorum de conversione peccatoris pertinere ad præmium accidentale, quod augeri potest usque ad diem judicii, subjungit: *Unde quidam dicunt, quòd quantùm ad præmium accidentale mereri possunt. Sed melius est, ut dicatur, quòd nullo modo aliquis Beatus mereri potest, nisi sit simul viator, & Comprehensor; ut Christus, qui solus fuit viator, & Comprehensor. Prædictum enim gaudium magis acquirunt ex virtute beatitudinis, quàm illud mereantur.*

§. II.

Resolvitur Secunda Pars.

V. Dico secundò. Ad meritum coram Deo requiritur, quòd persona merens sit in gratia justificante. Hoc supponit Tridentinum. *Sess.* 6. *cap.* 16 & *Can.* 32. ubi agit de merito hominis justificati per gratiam: & colligit ex illo Joan. 15. v. 4. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.* Quæ verba, *cap.* 16. citato, sic exponit: *Cùm enim ille ipse Christus Jesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur: & sinè qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent &c.* Ex quibus dico sic: opera hominis non possunt esse Deo grata, & meritoria, nisi ex influxu Christi, ex quo unicè nostra opera habent valorem meriti vitæ æternæ; ergo sicut palmes non potest ferre fructum vitis, nisi cum vite continuetur, & ab ea recipiat influxum: ita homo non facere fructum, nimirum, opus pertinens ad vitam æternam, nisi conjungatur cum Christo, & ab eo virtutem, & influxum participet per gratiam, quæ est semen vitæ æternæ. Et sicut terra sinè semine non facit fructum, sic nec homo sinè gratiâ, quæ est semen Dei ad vitam æternam, non potest facere fructum ad vitam æternam pertinens.

VI. Hanc veritatem docet S. Tho. hâc *qu.* 114. *a.* 2. & ostendit, hominem sinè gratiâ non posse mereri vitam æternam, nec positum in statu naturæ integræ: Quia *vita æterna est quoddam bonum excedens proportionem naturæ creatæ: quia etiam excedit cognitionem, & desiderium, secundùm illud* 1. *ad Cor.* 2. Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. *Et inde est, quòd nulla natura creata est sufficiens principium actus meritorii vitæ æternæ, nisi superaddatur aliquod supernaturale donum, quod gratia dicitur.*

Nec si ponatur homo, ut modò est, in statu naturæ corruptæ. Nam, præter allatam, adest secunda ratio propter impedimentum peccati. Cùm enim homo sinè gratiâ in statu naturæ corruptæ sit homo in statu peccati, & offensus Deo; & nullus in statu pec-

cati

Digitized by Google

cati existens, & offensus Deo possit apud Deum mereri vitam æternam, nisi priùs reconcilietur Deo, dimisso peccato, quod fit per gratiam; peccatori enim non debetur vita, sed mors, secundùm illud Rom. 6. *Stipendia peccati mors:* ideo &c.

VII. Nec enim, ut opus sit meritorium vitæ æternæ, satis est, ut fiat ex vera obedientia legis, estò non fiat à persona elevatâ ad statum gratiæ, & adoptionis Dei; ut falsò existimavit Michael Bajus, cujus propositio XIII. erat: *Opera bona, à filiis adoptionis facta, non accipiunt rationem meriti ex eo, quòd fiunt per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei: sed tantùm ex eo, quòd sunt conformia legi, quòdque per ea præstatur obedientia legi.* Et XV. *Rationem meriti non consistere in eo, quòd qui benè operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum: sed in eo solùm, quòd obedit divinæ legi.* Quas propositiones, inter alias multas, justè damnarunt S. Pius V. & Gregorius XIII.

VIII. Harum, inquam, damnationem propositionum justam fuisse, colligitur: Primò ex Scriptura, quæ passim vocat gloriam hæreditatem filiorum, Rom. 8. v. 15. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, pater.* Et v. 17. *Si autem filii, & hæredes.* Spiritum autem adoptionis non accipimus, nec filii Dei sumus, nisi per gratiam. Tùm quia, eadem Scriptura testatur, meritum ita fundari in gratia, & amicitiâ Dei; ut si quis peccando mortaliter amittat gratiam, & amicitiam Dei, statim amittat omnia bona merita, quæ fecerat, Ezechiel. 18. v. 24. *Si autem averterit se justus à justitia suâ, & fecerit iniquitatem .... omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur:* atqui si merita non penderent à statu, & qualitate personæ, sed à sola obedientiâ legi, non deberet is, qui Deum offendit, amittere bona merita, per obedientiam legi antea facta. Sicut qui laboravit in vinea alicujus certâ mercede conductus, non perdit mercedem suam, si fortè inimicus fiat Domino vineæ: quia meritum illius, non in gratia. & amicitia Domini, sed in solo labore, & opere fundatur; ergo &c. hoc autem esse falsum, evincitur, quia Scriptura semper promittit vitam æternam diligentibus Deum.

IX. Colligitur secundò. Nam si merita non penderent à statu, & dignitate personæ, sed solùm ab ipso opere, seu obedientiâ legi; certè merita Christi non essent infiniti pretii, imò nec majoris valoris, quàm merita cæterorum hominum; ubi enim solùm spectatur opus, nil interest, an ille, qui operatur, sit Rex, aut miles, sit nobilis, vel plebejus, probus, vel improbus. At certum est, merita Christi ratione dignitatis personæ fuisse dignitatis infinitæ, aut saltem majoris, quàm merita cujusvis puri hominis; ergo &c.

X. Colligitur tertiò. Si ratio meriti vitæ æternæ unicè pensaretur ex opere facto in obedientiam legi, non ex spiritu adoptionis; posset quis nondum regeneratus per gratiam, obediens tamen legi, & ex tali obedientiâ facere aliquod opus meritorium vitæ æternæ; ergo etiam posset facere opus meritorium de condigno gratiæ justificantis: quia qui potest mereri gloriam, quæ est gratia consummata, multò magis potest mereri gratiam, quæ est gloria solùm inchoata. Hoc autem esse falsum, colligitur ex Tridentino, *Sess. 6. cap. 8.* & nos infra ostendemus, gratiam justificationis non cadere sub merito; ergo &c.

§. III.

Rejiciuntur quæ Militant contra Secundam Assertionem.

XI. Objicies primò. Opus malum ex sua natura meretur pœnam; ergo opus bonum ex sua natura meretur præmium, etsi non procedat ab homine existente in gratia.

XII.

XII. Respondeo, neg. conf. Facilius est enim homini peccare, quàm benè agere. Ad peccandum enim sufficit libertas arbitrii: ad bonum autem opus præsertim conducens ad vitam æternam, quæ excedit omnem proportionem naturæ, requiritur supernaturale donum; & in homine corrupto per peccatum, requiritur ulteriùs, ut reconcilietur Deo per gratiam, ut ex D. Tho. dicebamus. Rursus: ut peccato debeatur pœna, nulla conventio, aut promissio necessaria est: qui enim alterum lædit, justitiam violat, & tenetur ex justitia satisfacere, nullo præsupposito pacto. At ut bono operi debeatur merces ex justitia, præsertim vitæ eternæ, promissio, vel conventio necessaria est. Non enim tenetur Deus, hominis obsequium acceptare, ut dicemus, nisi accedente ejus benignâ promissione illud acceptandi: Deus autem vitæ æternæ mercedem non promisit, nisi regeneratis per Christi gratiam, ut passim Scriptura testatur.

XIII. Sed replicabis. Scriptura promittit etiam vitam æternam obedientiæ legi, Matth. 19. v. 17. *Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Non dixit: si vis ad vitam ingredi, cura, ut accipias gratiam. Rursus: Petrus, *Act. r.* 10. *v.* 34. & Paulus, *Roman.* 2. *v.* 11. docent, Deum non esse acceptorem personarum, sed gloriam, & honorem tribuere omni operanti bonum: esset autem acceptor personarum, si attenderet potiùs ad qualitatem personæ, quàm operis.

XIV. Respondeo ad primum, verum esse, quòd vita æterna promittitur servanti totam legem, sed amore justitiæ, non timore pœnæ. *Non enim* (inquit August. l. de Spirit. & litt. c. 14.) *fructus est bonus, qui de caritatis radice non surgit. Porro autem si adsit fides, quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei secundùm interiorem hominem: quæ delectatio non littera, sed spiritus donum est*. Non ergo quis potest servare mandata, nisi Deum diligat, & proximum; in his enim pendet tota lex: hoc autem sinè gratiâ regenerante fieri non posse, supra ostendimus. Alioquin si ad servanda mandata, ut oportet ad vitam, non requiritur gratia; nec requireretur fides, cùm Christus ibi hoc non dixerit.

Ad secundum, neg. min. Acceptor enim personarum ille est, qui attendit ad qualitatem personæ nihil conferentem ad meritum. Cùm verò quòd persona habeat spiritum adoptionis, & habeat fidem, quæ per dilectionem operetur, sit qualitas conducens ad meritum: imò tota ratio meriti vitæ æternæ, ad quam Deus attendit, in conferendo præmium, non erit proinde acceptor personarum. Si enim lex sit, ut soli filii nobilium currant ad bravium à Rege propositum; non erit personarum acceptor judex, si præter celeritatem cursus, nobilitatem currentis ita consideret, ut qui eâ carent, excludat à præmio tanquam incapaces. Sic cùm vita æterna sit bravium promissum solis Justis, & filiis adoptionis per gratiam; non accipit Deus personas, cum in eis qualitatem justitiæ, & adoptionis attendit: acciperet quidem, si consideraret alias, quæ ad meritum nihil conferunt; puta, an qui benè operantur sint Græci, vel Judæi, liberi, vel servi, masculi, vel fœminæ. Et in hoc sensu loquebantur Apostoli.

XV. Objicies secundò. Non plus requiritur ad hoc, ut opera sint meritoria ipsi operanti, quàm ut sint meritoria aliis: sed ut suffragia facta pro mortuis, sint pro illis meritoria, non requiritur, quòd homo ea faciens sit in gratia; ergo &c.

XVI. Respondeo cum D. Tho. in 4. *dist.* 45. *q.* 2. *a.* 1. *qu.* 3. & refertur in Suplem. 3. *p. q.* 71. *a.* 3. dist. min. Ut sint meritoria, prout sunt ejus, non requiritur &c. nego min. Prout sunt alterius, co. min. *In suffragiis* (inquit S. D.) *quæ per malos fiunt, duo possunt considerari. Primò*

 ip-

ipsum opus operatum; sicut sacrificium altaris. Et quia nostra sacramenta ex seipsis efficaciam habent, absque opere operantis, quam æqualiter explent, per quoscumque fiant; quantùm ad hoc suffragia per malos facta defunctis prosunt. Alio modo quantùm ad opus operantis. Et sic distinguendum est. Quia operatio peccatoris suffragia facientis, potest uno modo considerari, prout est ejus: & sic nullo modo potest esse meritoria, nec sibi, nec ali. Alio modo, inquantùm est alterius: Quod dupliciter contingit. Uno modo, inquantùm peccator suffragia faciens gerit personam totius Ecclesiæ, sicut sacerdos, dum dicit in Ecclesia exequias mortuorum. Et quia ille intelligitur facere, cujus nomine, vel vice fit, ut patet per Dionysium lib. de Cœlest. Hierarch. c. 13. inde est, quòd suffragia talis sacerdotis, quamvis sit peccator, defunctis prosunt. Alio modo, quando agit ut instrumentum alterius: opus enim instrumenti est magis principalis agentis. Unde quamvis ille, qui agit ut instrumentum alterius, non sit in statu merendi; actio tamen ejus potest esse meritoria ratione principalis agentis: sicut si servus in peccato existens quodcumque opus misericordiæ facit ex præcepto domini sui caritatem habentis. Unde si quis in caritate decedens præcipiat, sibi suffragia fieri, vel alius præcipiat caritatem habens, illa suffragia valent defuncto, quamvis illi, per quos fiunt, in peccato existant: magis tamen valerent, si essent in caritate; quia tunc ex duabus partibus opera illa meritoria essent. Hæc Sanctus Thomas.

DUBIUM IV.

An Meritum spectet ad Caritatem, & quomodo ad illud debeat Caritas influere?

§. I.

Resolvitur Prima Pars.

I. Dubium istud hìc ponitur tanquam appendix Dubii præcedentis. Cum enim ad meritum requiratur gratia, cujus indivisa comes est caritas, per quàm proximè operatur; ideo rectè quæritur: an caritas concurrat ad meritum, an elicitivè, an imperativè.

II. Dico ergo primò. Meritum non est determinatè actus alicujus virtutis: sed principaliter pertinet ad caritatem, secundariò verò ad alias virtutes, ut imperantur à caritate. Tres habet partes hoc Assertum. Prima prob. Meritum non est determinatè actus fidei, vel spei, vel pœnitentiæ: nam in Christo fuit verum meritum, in quo tamen non fuit fides, nec spes, nec pœnitentia. Non est actus justitiæ, religionis, pietatis, aut alterius à caritate. Tùm quia: actus illarum possunt esse sinè merito, imò compati cum demerito. Tum quia: per actus harum virtutum, etiam sinè gratiâ, & caritate, posset esse meritum vitæ æternæ, contra Apostolum, 1. Cor. c. 13. v. 3. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

III. Sed dices. Satisfactio est quoddam meritum veniæ, & reconciliationis, quia tendit ad ipsam obtinendam: at satisfactio, quæ fit Deo pro offensa, est actus specialis virtutis, nempe justitiæ; ergo &c.

Rursus: meritum æqualitatem dicit, & est ad alterum: cùm nemo mereatur ad se, sicut nemo satisfacit sibi; ergo

ergo est actus justitiæ, sicut est satisfactio.

IV. Rspondeo, neg. maj. Est enim differentia inter meritum, & satisfactionem, quòd satisfactio tendit ad faciendam æqualitatem, & ad inducendam amicitiam: unde non est meritoria veniæ, sed potius activa veniæ, vel formaliter, vel dispositive. Meritum autem supponere debet æqualitatem, reconciliationem, & amicitiam cum Deo, per satisfactionem jam inductam.

Ad secundum dico pariter, meritum non tendere ad faciendam æqualitatem cum Deo; sed eâ per satisfactionem suppositâ, sicut & gratiâ, & caritate, tendere per actus, & objecta omnium virtutum ad operandum in obsequium Dei præmiantis. Quamvis autem inter meritum, & præmium requiratur æqualitas proportionis; hæc non respicitur à merente, sed potiùs ab eo, qui præmium reddit: qui reddendo præmium: actum justitiæ exercet, ut dictum est.

V. Secunda pars Asserti expressè traditur à S. Thoma hâc *q.* 114. *a.* 4. cujus ratio est sub hac forma. Ad eam virtutem principaliter spectat meritum, cujus actus est, ordinare hominem ad Deum, quo fruimur, propter seipsum, & cujus est, omnia in obsequium Dei, & propter Deum facere; cùm meritum sit motus humani arbitrii in divinum bonum, quo fruemur in vita æternâ, propter seipsum: sed hujusmodi motus, seu tendentia in Deum, propter seipsum, seu ut summum bonum, est actus proprius caritatis: licèt enim etiam fides, & spes ferantur in Deum, & faciant, nos inhærere Deo; attamen, ut docet S. Th. 2. 2. *q.* 17. *a.* 6. sola *Caritas facit Deo inhærere, propter seipsum, mentem hominis uniens Deo per affectum amoris. Spes autem, & fides faciunt hominem inhærere Deo, sicut cuidam principio, ex quo aliqua nobis proveniunt. De Deo autem provenit nobis & cognitio veritatis* (& hoc modo fides facit, nos inhærere Deo, ut primo principio cognoscendi veritatem) *& adeptio perfectæ bonitatis* (& hoc modo spes facit, nos inhærere Deo, quatenus *per spem divino auxilio innitimur ad beatitudinem obtinendam*)

VI. Tertia verò pars traditur etiam à D. Thom. hâc *q.* 114. *a.* 4. citato his verbis: *Motus autem humanæ mentis ad fruitionem divini boni est proprius actus caritatis; per quem omnes actus aliarum virtutum ordinantur in hunc finem, secundùm quòd aliæ virtutes imperantur à caritate. Et ideo meritum vitæ æternæ primò pertinet ad caritatem; ad alias autem virtutes secundariò, secundùm quòd earum actus à caritate imperantur:* idest, secundùm quòd caritas efficit, ut cæteræ virtutes eliciant actus suos ex amore Dei, propter Deum, & in obsequium Dei, ut summi boni. Sic fortitudo ex specie suâ eligit tolerare mortem, propter bonum fortitudinis. Si autem adveniat imperium caritatis, jam eligit, tolerare mortem propter Deum, ut summum bonum; sicque elicit actum martyrii — Addo: quòd Scriptura meritum gloriæ tribuit specialiter actibus earum virtutum, quæ caritatem involvunt. Ut Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum... Esurivi enim, & dedistis mihi manducare &c.* Ubi ly *mibi* indicat actum misericordiæ erga pauperes, factum ex amore erga Deum, esse meritum ad Regnum. Et Paulus meritum tribuit actibus beneficentiæ, & pacis, *Hebr.* 13. 16. dicens: *Beneficentiæ, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.*

VII. Rationem autem meriti secundariò esse in actibus aliarum virtutum, ut imperatis tamen à caritate, ostenditur. Nam si soli caritati tribueretur meritum, non verò cæteris virtutibus, ut ejus imperium includentibus; jam non existente formaliter actu caritatis, non existeret formaliter actus meritorius: hoc autem falsum esse, infra ostendemus. Ut enim actus formaliter sit meritorius, sufficit, ut actus

actus caritatis virtualiter existat, estò non formaliter: ex hoc enim ipso, quòd cæteræ virtutes caritati conjunguntur, & ab ea moventur, elevantur ad meritum: quia inferiora ex conjunctione ad superiora elevantur ad perfectionem, quam ex seipsis habere non possent. Sicut cogitativa conjuncta rationi, aliquomodo conferre, & discurrere potest, quod ex seipsa non posset.

VIII. Addo: quòd si meritum in sola caritate consisteret, jam non esset majoris meriti cum æquali caritate dare omnes facultates in eleemosynam pauperibus, etsi maximas; quàm dare unum tantùm obolum; & pati martyrium, quàm pati levissimam persecutionem: quod tamen non est dicendum.

IX. Neque dicas, præmium essentiale vitæ æternæ respondere soli caritati, Joann. 14. v. 21. *Qui autem diligit me .... & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum;* ergo soli caritati respondet meritum — Nam solùm evincit, caritati respondere præmium, & meritum principaliter, & ut imperanti; non verò ut unicæ elicienti meritorium actum. Unde Christus citato loco expoonens, quid sit ipsum diligere, priùs dicit: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.*

§. II.

Ex Dictis Aliqua Inferuntur.

X. INfertur primò. Opera moralia virtutum acquisitarum, etsi facta ab homine justo, & existente in gratia, si tamen non fiant ex imperio caritatis, sed ex motivo, & auxilio merè naturali, non esse meritoria de condigno vitæ æternæ. Ratio est. Quia opera moralia procedentia à virtute acquisitâ, & auxilio naturali sunt purè naturalia, & improportionata prorsus cum præmio supernaturali, qualis est vita æterna,

XI. Neque dici potest, ejusmodi opera accipere dignitatem ordinis supernaturalis ex persona gratiâ sanctificante ornatâ: adeo ut dignitas personæ sanctæ, absque ullo caritatis imperio, refundat in ea opera valorem, & æqualitatem proportionis cum vita æternâ, sicut dignitas Personæ divinæ refundebat dignitatem in opera Christi.

XII. Nam sola coexistentia habitus in subjecto non dignificat operationem, nisi interveniat influxus voluntatis illud applicantis ad usum, juxta illum: *Habitibus utimur, cum volumus;* ergo nisi accedat influxus voluntatis utentis habitu caritatis ad tale opus, & facientis, ut gratia sanctificans influat in illud, non dignificabitur, ut proportionem habeat cum vita æternâ.

Neque valet exemplum Personæ divinæ. Nam hæc utpote substantialiter infinitè digna communicabat suam dignitatem operibus Christi supernaturalibus, per modum formæ, & necessariò; quia scilicet erant operationes Personæ substantialiter infinitè dignæ. At persona creata dignitatem supernaturalem non habet, nisi ratione gratiæ, quæ est habitus accidentaliter ipsi inhærens: & quia habitus non influunt necessariò, sed solùm ex voluntatis imperio: ideo dignitas personæ in gratia constitutæ non refunditur in operationes, nisi accedat imperium, vel ordinatio caritatis.

XIII. Infertur secundò. Neque actus virtutum theologicarum, etsi intrinsecè supernaturales, esse meritorios de condigno vitæ æternæ, per solam coexistentiam gratiæ habitualis; nisi accedat influxus, & imperium caritatis, quo fiant in obsequium Dei summi boni supernaturalis.

Hoc indicavit Paulus, dum ad *Colossr. 3. v. 17.* postquam ad omnia pietatis opera eos fuerat adhortatus, concludit: *Omne, quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi.* Et ad *Gal. 5. v. 6.* dicit, quòd nihil valet, nisi *fides, quæ*

per

per dilectionem operatur. Ratio autem theologica est. Quia fides, & spes ex propria specie, ut superiùs dicebamus, estò respiciant immediatè Deum in ratione objecti, sive nobis dicentis, sive auxiliantis: nisi tamen accedat imperium caritatis, earum actus referentis, non respiciunt Deum, ut summum bonum in se, & ut ultimum finem in ordine supernaturali; quod requiritur, ut actus sit meritorius vitæ æternæ.

§. III.

Quale sit Imperium Caritatis ad Meritum Requisitum.

XIV. Triplex potest distingui imperium, seu ordinatio actuum aliarum virtutum in finem, & objectum caritatis. Prima habitualis, quæ revera in se actu non est; sed solùm habitu in subiecto operante, & actum solummodo materialiter comitatur. Secunda actualis, quæ scilicet actum expressè ordinat in Deum; de quo homo actu cogitat, & facit actum virtutis propter illum. Tertia virtualis, quia scilicet estò homo de Deo actu non cogitet, & proinde expressè non ordinet actum ad ipsum: attamen actus virtutis, quem facit, ordinatur in Deum virtute præcedentis actus, quo decrevit, omnia sua referre in Deum; qui actus virtualiter manet, & participatur in actibus subsequentibus. His stantibus

XV. Dico secundò. Ad meritum non sufficit ordinatio, seu imperium habituale caritatis. Constat ex dictis §. antecedente. Ordinatio enim purè habitualis caritatis in Deum dicit puram coexistentiam, & concomitantiam habitus caritatis in subjecto operante, absque ullo influxu, sive actuali, sive virtuali in actum: sed, ut vidimus, sola concomitantia habitus caritatis non sufficit ad faciendum opus meritorium; ergo &c. Hinc puto à S. Pio V. & Gregorio XIII. damnatam fuisse propositionem 15. Baii, *Dub. præcedente relat. §. 2. num. 7.* quæ dicebat: *Rationem meriti non consistere in eo, quod qui benè operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum, sed in eo solùm, quòd obedit divinæ legi*. Putabat enim Baius, rationem meriti non requirere influxum, sed solam concomitantiam gratiæ, & habitus caritatis in operante.

XVI. Confirmo hanc veritatem à pari. Nam infidelitas, vel status peccati mortalis concomitans bona opera non vitiat illa, neque facit esse demeritoria; nisi aliquomodo ea referat ad finem malum: unde non omnia opera Infidelium, & peccatorum esse peccata, superiùs ostendimus contra Jansenium, & Bajum; ergo neque status gratiæ, & caritatis habitualis merè concomitans omnia opera bona dignificabit & faciet meritoria vitæ æternæ.

XVII. Dico Tertiò. Ad meritum non requiritur actualis ordinatio caritatis. Et ratio est. — Primò: quia ut actus, vel medium ordinetur in finem ex influxu finis, non requiritur actualis intentio finis, sed sufficit virtualis. Causa enim non solùm quando actualiter existit in se, sed etiam quando manet in aliquo à se relicto censetur influere. — Secundò: quia cùm impossibile sit moraliter, hominem, quando bene operatur, semper cogitare de Deo, & actu intendere finem caritatis, homo vix unquam meritoriè operaretur. — Tertiò denique: quia, ut quis apud humanum Regem mereatur, non est necesse, ut semper actu intendat obsequium illius; ergo neque, ut quis mereatur apud Deum. Quod constat etiam in confectione Sacramentorum, & recitatione divini Officii.

XVIII. Ex his sequitur, requiri, & sufficere ad actu merendum, ordinationem virtualem caritatis. Verùm quia ordinatio virtualis caritatis duplex esse potest: una proxima, & est, quando virtute alicuius intentionis proximè, & immediatè præceden-

dentis actus ordinatur in Deum: alia solùm remota, quando scilicet intentio remotè præcessit, vel in principio vitæ, vel justificationis: ideo Dubium est: an ad actu merendum requiratur imperium, & ordinatio caritatis immediatè, vel saltem proximè præcedens: an verò sufficiat remota, & generalis, etsi longo tempore præcesserit; dummodo tamen per peccatum mortale non fuerit interrupta.

XIX. Dico quartò. Quamvis non sit improbabile, ad meritum de condigno vitæ æternæ sufficere ordinationem caritatis ex aliquo antiquo actu caritatis relictam, quoties per peccatum mortale non fuerit retractata: unde si quis in actu suæ justificationis proponat, se velle omnia sua in Deum, ut ultimum finem, referre; omnia opera bona, quæ fecit, quamdiu manet in gratia, censentur meritoria vitæ æternæ, quia in omnibus illis ordinatio illa perseverat: tutius tamen, & fortè probabilius censeo, quòd, ut actus sequentes censeantur virtualiter à caritate procedere, & consequenter esse meritoria, non sufficere, ut ordinationem caritatis quomodocumque, etiam remotè, consequantur; sed requiri, ut aliquam connexionem mediatam, vel immediatam cum primo illo actu caritatis habeant: ita ut primus actus sequens immediatè cum actu caritatis connectatur, ac cæteri inter se.

XX. Hoc declaro exemplo. Si quis statuat ire Romam, censetur hunc finem intendere; & in ipsum omnes actus suos referre, eos nempè, qui ad illum finem conducunt. Unde quando conducit currum, parat sarcinas, & alia itineri inservientia &c. in istis actibus virtualiter manet illa prima intentio. Si verò aliquid aliud agat cum ea non connexum, puta comedere, bibere &c. non censetur, hos actus ex intentione eundi Romam facere. Quia ergo non omnes actus etiam virtuosi hominis justi, hanc connexionem habent cum illo primo actu, quo in principio vitæ, aut justificationis se, & omnia sua retulit in Deum: ideo ille primus actus non sufficit ad imprimendam virtualem ordinationem in Deum in omnibus actibus subsequentibus. Addo: quòd si in omnibus istis perseveraret primus actus caritatis virtualiter; jam homo justus toto tempore, quo existit in gratia, in omni suo opere bono censeretur, Deum diligere, nec teneretur, expressum actum dilectionis facere. Quod tamen damnatum est ab Innocentio XI. 2. *Martii 1679. Propos.* 5. quæ talis erat: *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.* Propos. 6. *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis, per se obligare præceptum caritatis erga Deum.* Et Propos. 7. *Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.*

XXI. Præterea à pari. Quamvis enim Idololatra habuerit actum, quo se, & omnia sua statuit in suum Idolum referre; non sequitur, quòd omnes actus sequentes, etiam post longum tempus, sint ab illo actu imperati, & consequenter demeritorii, & peccata: aliàs omnia opera Infidelium essent peccata; ergo neque in homine justo intentio formalis habita referendi omnia in Deum, imperabit omnes actus sequentes. Dicendum ergo tutiùs videtur; quòd sicut intentio formalis recitandi Officium, & conficiendi Sacramentum facta, puta in principio mensis, non sufficit ad recitandum Officium, & Sacramentum conficiendum in fine mensis; sed requiritur intentio non multùm distans à recitatione &c. ita, ut quis censeatur, omnia opera sua in Deum virtualiter referre, non sufficit intentio longè distans. Quare tutissimum consilium est, hanc intentionem initio, vel cujusque diei, vel negotii repetere.

XXII. Scio, adversæ opinionis Patronos pro se afferre S. Thomam, qui in 2.

in 2. *sent. dist.* 28. *q.* 1. *a.* 1. *ad* 4. ad hoc, ut actio aliqua virtualiter referatur in Deum ex caritate, dicit: *Oportet, quòd priùs fuerit cogitatio de fine, qui est caritas, vel Deus, & quòd ratio actiones sequentes in hunc finem ordinaverit: ita quòd rectitudo illius ordinationis in actionibus sequentibus salvetur, ut patet in exemplo, quod Avicenna ponit de artifice: quòd si dum opus suum exerceret, semper de regula artis cogitaret, multum in opere impediretur; sed sicut prius excogitavit per regulas artis, ita postmodum operatur, & sic in opere ejus rectitudo artis salvatur.*

XXIII. Sed S. Doctor præfatis verbis non aliud intendit, quàm quòd, *ut alicujus actionis finis sit Deus, vel caritas, non oportet, quòd agendo illam actionem, aliquis de Deo, vel caritate cogitet: nec iterum sufficit, quod aliquis in habitu tantùm Deum, vel caritatem habeat; quia sic etiam actum venialis peccati aliquis in Deum ordinaret, quod falsum est.* Post quæ verba subjungit ea, quæ à Contrariis allata sunt. Solùm igitur S. Tho. intendit ad hoc, ut opus caritate ordinetur in Deum, non requiri ordinationem actualem, habitualem non sufficere, sed satis esse virtualem, quâ prior ordinatio censetur manere adhuc in opere sequenti: sed non determinat, quòd maneat semper, & in quolibet bono opere, quousque homo manet in gratia, etiamsi longo tempore præcesserit, nec fuerit iterata. Imo locum timori relinquit, ne quotidianis, & venialibus peccatis, quibus subest homo in hac vita, illa prior ordinatio sensim adeo languescat; ut nisi iteretur, de virtuali transeat in habitualem tantùm, quæ certè non sufficit.

DUBIUM V.

An ad Meritum Hominis coram Deo requiratur Divina Ordinatio, Promissio, & Pactum?

§. I.

Resolutio Dubii.

I. Dico. Communior, & omnino probabilior sententia est, requiri pactum, & promissionem mercedis, ad hoc, ut Justorum opera veram, ac propriè dictam habeant rationem meriti de condigno: non sic tamen, quasi illa opera valorem, & dignitatem suam habeant ex hujusmodi pacto; sed quoniam ultra dignitatem, quam totam ex gratia habent, necessarium sit pactum seu promissio de reddenda mercede, ut illi, qui ex gratia sunt benè operati, jus habeant ad vitam æternam, tanquam ad mercedem, eorumque opera sint strictè talis vitæ meritoria. Assertio ita explicata duas habet partes.

II. Prima, quòd divinum pactum, seu promissio prærequiratur, ut operibus Justorum respondeat vita æterna, tanquam merces merito, videtur certa. Quia meritum obligat præmiantem ad reddendum præmium: Deus autem, ut sæpè diximus cum S. Tho. hac q. 114. a. 1. ad 3. *non efficitur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi, inquantum debitum est, ut sua ordinatio impleatur*: quod dixerat in corpore ejusdem art.

III. Prob. etiam primò ex Parabola, *Matth.* 20. ubi Pater familias, qui Deum significat, conventionem fecisse legitur cum operariis. Et ex Jacobi c. v. 12. *Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Quibus conformiter Paulus, *Hebr.* 6. *v.* 12. eos hortatur, ut sint imitatores eorum, *qui fide, & patientiâ hæreditabunt promissiones.*

nes. Et cap. 6. v. 36. *Ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem*. Idem exprimunt alia Scripturæ loca, quibus vita æterna promittitur mandata servantibus: modò corona justitiæ à Deo justo Judice reddenda, ut 2. *Timoth.* 4. non enim debetur corona justitiæ, nisi fuerit promissa. Quapropter Tridentinum, *Sess. 6. cap. 16.* ait: *Benè operantibus, usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna; & tanquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa; & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda*. Ubi duplicem promissionem cognoscit: unam de danda gloriâ, ut gratiâ per Jesum Christum: alteram de ea reddendâ, ut mercede pro meritis. Hæc tamen secunda includitur in prima.

IV. Probatur secundò. Si bona Justorum opera ex natura suâ, & non ex vi alicujus promissionis, essent apud Deum meritoria de condigno vitæ æternæ; Christus non meruisset nobis vitam æternam directè, sed solùm indirectè, quatenus gratiam, & in ea perseverantiam solùm promeruit: certum est autem, quòd Christus non minùs directè meruit nobis gloriam, quàm gratiam; ut per se patet, & ex Trident. *Sess. 6. Can. 26.* Assumptum prob. Quia si verum foret, quòd opera ex natura, & condignitate ipsorum, absque pacto, vel promissione, quæ propter Christi merita facta sit, gloriam mereantur; jam gloria, secluso Christi merito quoad respectum illius, nihilominus reddenda esset propter naturam, & qualitatem operum, suppositâ gratiâ ea faciendi per ipsum obtentâ.

V. Probatur tertiò. Cùm opera sint pluribus titulis Deo debita, nempe, creationis, conservationis, redemtionis &c. sequitur, quòd per nihil possumus ipsum obligare, nisi velit: quòd velit, non aliter scimus, quàm quia mercedem pro illis promisit. Hinc fit, quòd opera sancta animarum degentium in Purgatorio, & actus liberi Beatorum in caritate perfecti, nihil apud Deum merentur; quia licèt interno valore non careant, ea tamen ad præmium Deus non ordinavit: & merita Christi non merentur de facto Incarnationem æterni Patris, vel salutem Dæmonum, quia ad hæc ordinata non fuerunt.

VI. Confirmantur dicta. Si quis alienum agrum colat, vel alteri obsequium præstet, nullo prorsus interveniente pacto, vel promissione mercedis, alter non tenetur ex justitia mercedem ei dare; ac per consequens ipsam non est ex condigno meritus: præsertim si poneretur, quòd iste operarius totum, quod fecit, aliquo alio titulo facere debuerit, quòdque tùm instrumenta, tùm vires essent in proprietate, & dominio alterius; ergo similiter quamvis Justi opera bona faciant, & quidem talia, quòd secundum quòd fiunt per gratiam, habent condignitatem ad vitam æternam: si tamen nullum præcesserit pactum, aut promissio mercedis. Deus non tenebitur eis dare præmium vitæ æternæ; quia aliis titulis ei debita, & vires, quibus facta sunt, in ejus proprietate, ejusque dona existunt.

VII. Secunda verò pars Asserti, nempe, quòd ejusmodi opera, supposito divino pacto, & promissione, habeant intrinsecam condignitatem cum gloria, videtur certa. Nam promissio, & ordinatio Dei, estò sit quid necessariò præsuppositum, non est tamen ratio formalis constituens opera illa in ratione meritorii, & dans illis condignitatem ad gloriam; sed hanc supponuntur habere à gratia sanctificante, quæ est ejusdem ordinis, & perfectionis cum gloria, eamque per modum seminis, seu radicis continet, juxta illud Pauli, Rom. 6. v. 23. *Gratia Dei vita æterna*. Præterea: si extrinseca Dei ordinatio esset ratio constitutiva meriti de condigno, jam actus virtutum acquisitarum ordinis naturalis, imò & actus indifferentes in

in individuo (quos Scotus in hoc contrarius admittit) possent esse merita verè, & propriè de condigno beatitudinis supernaturalis eodem, modo quo actus supernaturales: posset enim Deus tales actus, pro sua libertate, ordinare ad beatitudinem supernaturalem, eamque promittere tales actus elicientibus: quo posito, illi actus evaderent verè meritorii vitæ æternæ, cùm posità ratione formali constitutivâ meriti, habeatur meritum. Hoc autem magis videtur absurdum, quàm si diceretur, quòd si Rex promitteret filiam suam Regni hæredem ei, qui primò colligeret paleam; rusticus eam primò colligens, filiam Regis, & Regnum ipsum de condigno mereretur: major enim est improportio inter opus naturale, & vitam æternam, quàm inter actum quemcumque vilissimum, & filiæ Regis, Regnique ipsius possessionem.

VIII. Hinc infero, ordinationem Dei extrinsecam in pacto, vel promissione sitam, neque ingredi rationem meriti, ut complementum illius; sed ad illud sufficere ordinationem Dei intrinsecam, inclusam in voluntate dandi gratiam, ut principium merendi: eo enim ipso, quòd Deus vult dare gratiam, ut principium merendi vitam æternam, ordinat opera procedentia ab illa, ut merita, ad vitam æternam, ut mercedem, & constituit se debitorem gloriæ, ut mercedis. Sicut enim Deus dicitur ordinare res naturales ad suos fines naturales, conferendo illis virtutes activas, quibus possint tales fines consequi: ita naturam rationalem ordinat ad merendum de condigno finem supernaturalem vitæ æternæ, conferendo illi virtutem, & principia operandi ad talem finem. Ita S. Tho. hâc q. 114. a. 1. videndus.

§. II.

Solutio Objectionum.

IX. Objiciunt primò contra primam partem Asserti. Valor, seu condignitas operis sufficit ad merendum præmium: sed præcisâ promissione Dei, opera Justorum habent valorem, & condignitatem ad vitam æternam, ex quo sunt ex gratia; ergo &c.

X. Respondeo, majorem esse veram si illa condignitas operum non sit debita præmianti aliis titulis; secus verò, si sit debita, ut in casu. Cùm enim ea posset exigere, ut sibi debita pluribus aliis titulis, ut ostensum est; ideo, ut determinatè sint meritoria præmii, requiritur Dei ordinatio conferentis gratiam, ut principium merendi.

XI. Objiciunt secundò contra eamdem. Peccata mortalia non egent ordinatione divinâ, ut sint meritoria pœnæ eternæ, quia ex seipsis afferunt indignitatem; ergo à pari nec opera Justorum à gratia procedentia, quia ex se ipsis bona, & condignitatem habent, egebunt ordinatione divinâ, ut sint meritoria vitæ æternæ.

XII. Respondeo, neg. conf. Qui enim peccat, ex jure constituit se debitorem luendi pœnam; quia peccata ex natura suâ sinè ullo judicis auxilio, vel ordinatione digna sunt pœnâ. Justus autem faciens bona opera ex gratia, non facit se creditorem vitæ æternæ; quia licèt ex natura suâ proportionem habeant cum re, quæ est vita æterna; quia tamen aliis titulis Deo debita, non proportionantur cum illa, ut meritum cum præmio, nisi ex Dei voluntate ordinantis illa, tanquam meritum, ad gloriam, ut præmium. Ubi noto, hanc propositionem: *Sicut opus malum ex natura suâ est mortis æternæ meritorium: sic bonum opus ex natura suâ est vita æterna meritorium*, esse secundam ex damnatis in Bajo à S. Pio V. & Gregorio XIII.

XIII. Dices. Opus esse meritorium est, illud esse condignum ad mercedem: sed, ut diximus, pactum, & promissio non facit, opus esse condignum ad vitam æternam; ergo ad meritum non requiritur pactum &c.

XIV. Respondeo, neg. maj. Nam mereri propriè, ut docet S. Thomas *Qu. de Virtutibus in communi a. 1. ad 2.* est facere aliquam actionem, unde aliquis sibi justè acquirat mercedem: potest autem actio habere proportionem, imò & condignitatem ad id, quod vocatur merces, etiamsi is, qui actionem illam facit, non acquirat sibi justè illam mercedem: veluti si illa actio fuerit aliis titulis debita, vel non fuerit conductus, neque ulla mercedis promissio præcesserit.

XV. Objiciunt tertiò contra eamdem. Eo ipso, quòd Dominus præcipiat servo laborare in vinea, imò etsi non præcipiat, approbet tamen eius laborem, censetur servus mereri justè mercedem; ergo eo ipso, quòd præceperit Deus homini justo facere opera condigna vitæ æternæ, & iste faciat, censetur &c.

XVI. Respondeo, distinguendo ant. Vel enim Dominus vineæ dirigit præceptum ad eos, qui non sunt servi, tenentur in vinea ejus laborare; & sic nec Dominus vocans eos ad laborem, implicitè paciscitur de mercede, & ex justitia tenetur eam reddere. Vel dirigit præceptum ad servum; & sic non tenetur ei reddere stipendium pro labore, etiamsi illum approbet (fecit enim, quod debuit) quoniam & servus, & servi opera sunt Domini. Cùm ergo omnes simus servi Dei, & ei tanquam Domino omnia opera debeamus; si solùm præciperet, ut in vinea ejus laboraremus, & neque pactum, promissionem, & legem faceret de reddenda mercede; nec ipsâ teneretur eam reddere, nec opera justorum eam de condigno mererentur.

XVII. Objectiones contra secundam partem omitto. Ea enim vel probant, ad actu merendum vitam æternam, requiri pactum, ordinationem, &, si velis, etiam promissionem Dei, quòd libenter concedimus: dummodo non dicantur requiri, ut rationem, sive adæquatam, sive inadæquatam constitutivam operis in ratione meritorii; sed solùm, ut determinationem illorum operum, quæ ex quo sunt à gratia, condignitatem habent ad merendum, ut de facto mereantur, & acceptentur ad tale præmium, & non ob alium titulum: & hanc ordinationem nil aliud esse, quàm voluntatem Dei conferendi gratiam, ut principium merendi vitam æternam, ut dictum est.

QUÆSTIO III.

De his, quæ cadunt sub Merito.

PRæter vitam æternam, quam hactenus vidimus, cadere sub merito de condigno, alia sunt, de quibus dubitari potest. Nempe: an homo possit mereri primam gratiam auxiliantem, vel primam gratiam justificantem, & hoc tàm sibi, quàm aliis: augmentum gratiæ, reparationem post lapsum, perseverantiam finalem &c. de quibus omnibus in præsenti quæstione sermo erit.

DUBIUM I.

An Homo possit mereri Primam Gratiam sive Auxiliantem, sive Justificantem Sibi, vel Aliis.

§. I.

Resolvitur de Gratia Actuali.

I. Dico primò. Nullus homo potest sive de condigno, sive de congruo sibi mereri primam gratiam auxiliantem. Procedit hæc Assertio de prima gratiâ actuali, quæ aliam non supponit. Hoc fusè tractavimus in 1. *par.* contra Pelagium, & in *hâc* 2. 2. *Tract. de necessitate*

ſitate gratia contra eumdem. Alioquin ſequeretur, gratiam ſecundùm merita noſtra dari; & merita quidem ſolis naturæ, & arbitrii viribus facta: quod in horrore habuerunt Concilia Milevitanum, Palæſtinum, & Arauſicanum II. Imò in Palæſtino Pelagius ipſe ejuravit, ne à Judicibus damnaretur, ut teſtatur S. Auguſtinus paſſim.

II. Ratio autem eſt. Quia omnia opera, quæ primam gratiam actualem præcedunt, ſunt opera merè naturalia, & fiunt ab homine in ſtatu peccati mortalis: ſed opera merè naturalia nullam habent adæquationem, vel æqualitatem, etiam proportionis, cum prima gratia actuali, quæ eſt ordinis ſupernaturalis; ergo eam mereri non poſſunt de condigno. Rurſus: homo in ſtatu peccati mortalis non eſt in ſtatu apto ad meritum, ut vidimus; ergo &c.

III. Quòd verò nec de congruo poſſit homo primam gratiam actualem mereri, certum eſt etiam de fide, contra Semipelagianos; qui, ut alibi diximus, Pelagianam hæreſim aliqualiter temperare volentes, aſſerebant, nos quidem non poſſe ſinè gratiâ præveniente aliqua opera bona facere; dicebant tamen, ex parte noſtrâ initia quædam fidei, & bonæ voluntatis præcedere, quorum intuitu movebatur Deus ad dandam primam gratiam actualem, puta vocationis ad fidem: ac ſubinde aliquod meritum, ſaltem de congruo, reſpectu primæ gratiæ admittebant. Hic autem error in variis Conciliis, & tandem à Tridentino excuſſus fuit, *Seſs. 6. cap. 5.* docente: *Exordium in adultis à Dei per Jeſum Chriſtum præveniente gratiâ ſumendum eſſe; hoc eſt, ab ejus vocatione, quâ nullis eorum exiſtentibus meritis vocantur.* Ubi ly *nullis* omne meritum, etiam de congruo, excludit; quod convenit cum dicto Apoſtoli Ephef. 1. v. 11. *In quo etiam & nos ſorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ejus.* Quæ omnia merita, & etiam congruitates excludunt: qui enim ſorte vocatur, & eligitur, & ſecundùm propoſitum, omnem præventionem excludit, ut acutè obſervat D. Tho. ibi *Lect.* 4. ſed de his, & de Pelagianorum, ac Semipelagianorum ratiunculis fusè actum eſt citatis locis.

§. II.

Reſolvitur de Prima Gratia Juſtificante.

IV. Dico ſecundò. Gratiam primò juſtificantem ſibi nullus mereri poteſt de condigno. Colligitur ex illo Roman. 3. v. 24. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius:* & ad Titum 3. v. 5. *Non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti.* Ex quibus patet, quod juſtificatio ſit omnino gratuita. Et licèt per actus fidei, ſpei, pœnitentiæ homo ſe ſe diſponat ad juſtificationis gratiam; eam tamen illis actibus de condigno non meretur: quia opera quidem illa proficiſcuntur à Spiritu Sancto movente, at non à Spiritu Sancto inhabitante, ut docet Tridentinum, *Seſſ.* 14. *c.* 4. ac proinde non ſunt opera filii, & amici Dei, ſed tantùm aſpirantis ad filiationem, & amicitiam Dei: atque ita illis deeſt dignitas operantis.

V. Ratio autem Theologica eſt. Quia, quod eſt principium meriti, non poteſt cadere ſub merito, & eſſe effectus meriti; aliàs ſupponeret ſe ipſum, antequam eſſet: ſed gratia juſtificans eſt principium totius meriti de condigno; ergo &c. — Rurſus: non poteſt homo de condigno mereri, niſi ſit Deo gratus, ipſique amicus: ſed actus præcedentes juſtificationem non ſunt actus hominis Deo grati, & amici; quia homo fit Deo gratus, & amicus per gratiam habitualem, ut fusè oſtendimus.

VI.

VI. Sed dices primò. Si dicamus, hominem per dispositiones supernaturales mereri de condigno gratiam justificantem, non convenimus cum Pelagio, qui afferebat, eam nos promereri solis naturæ viribus: nec contradicimus Paulo, qui negat quidem, justificationem fieri ex operibus naturalibus legis, sed non operibus fidei, qualia sunt opera ad justificationem disponentia.

VII. Respondeo, nos ita loquendo non incidere quidem in errorem Pelagii, sed in alium ab Ecclesia damnatum, præcipue in Tridentino, *Sess. 6. c.* 8. dicente: *Gratis autem justificari, ideo dicamur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratiam promeretur*. Ex quo fit, ut etiam resistamus Apostolo; qui dum dicit, nos justificari gratis, excludit omne meritum de condigno præcedens justificationem: fides autem, quæ eam præcedit, est fides non adhuc formata, seu quæ per dilectionem operatur.

VIII. Dices secundò. Saltem contritioni nihil deficit, ut sit meritoria de condigno gratiæ justificantis: ei enim est annexa gratia justificans, adest quoque pactum, & promissio de ea homini contrito conferendâ, Zachariæ 1. v. 3. *Convertimini ad me .... & convertar ad vos*.

IX. Respondeo, neg. ant. Contritio enim est connexa cum gratia justificante, sicut ultima dispositio cum forma, non sicut meritum cum præmio. Ei enim deficit conditio ad rationem meriti de condigno, quòd, nempe, fiat ab homine grato, & habeat condignitatem personæ: quia procedit, vel à puro auxilio supernaturali, ut diximus: vel si à gratia habituali, ut aliqui volunt, ab ea tamen procedit sub munere auxiliantis, sed non adhuc justificantis.

Deus ergo promisit veniam verè contritis corde, non ut mercedem, & coronam, quomodo promisit gloriam: sed solùm, ut donum liberale, promissione, quâ se obligavit ex sua fidelitate, non ex vera, & strictâ justitiâ.

X. Dices tertiò. Licèt prima gratia justificans sit principium meriti, potest cadere sub merito: sicut Verbi Incarnatio est principium totius meriti tàm de condigno, quàm de congruo: & tamen eam saltem de congruo SS. Patres meruerunt; ergo &c.

XI. Respondeo, neg. ant. Ad id, quod additur, dist. maj. Verbi Incarnatio, ut in intentione, est &c. co. ant. Ut in executione, nego majorem. Et dist. min. Meruerunt eam, ut in executione ponendam, co. min. Ut in intentione, nego min. Incarnatio igitur Verbi sumi potest, ut in intentione; & sic est primum principium meriti in genere causæ finalis, cujus proprium est, in intentione causare: & hoc modo non potest cadere sub merito alicujus. Et sumi potest, ut in executione: & sic non est principium, sed potiùs effectus meriti Sanctorum Patrum, qui illam de congruo meruerunt. Non repugnat autem, quòd Incarnatio, ut in intentione apprehensa per fidem à Patribus, fuerit causa sui ipsius, ut in executiòne ponendæ: sicut sanitas in intentione causat se ipsam in executione. At gratia justificans in re, & in executione est principium meriti: si autem caderet sub merito, esset in eodem ordine executionis causa, & effectus meriti, quod repugnat.

XII. Dico tertiò. Estò in aliquo sensu dici posset, hominem per actus supernaturales, quibus se disponit ad gratiam, mereri de congruo gratiam justificantem: in propria tamen locutione eam neque de congruo meretur. Hanc viam teneo, ut conciliem etiam Nostrates inter se in hoc divisos. Prior ergo pars probatur. Tùm quia: hoc videtur sentire S. Tho. in 2. *dist.* 27. *q.* 1. *a.* 4. *ad* 4. ubi docet, quòd *indignum* sumi potest *negativè tantùm: & sic Deus dat gratiam indignis, quia his, qui non sunt sufficien-*

cienter ad hoc digni ; sed tamen habent aliquam dispositionem ad recipiendum, ex qua dicuntur quodammodo ex congruo gratiam mereri : nec ex hoc sequitur, quòd sit injustus, sed liberalis.

XIII. Suaderi etiam potest. Quia actus fidei spei, pœnitentiæ, & dilectionis, qui fiunt à Fideli, dum incipit à peccato converti ad Deum, sunt legitimæ dispositiones ad gratiam justificationis, & remissionis peccatorum; eos facit Fidelis in obsequium Dei, & gloriam ejus; ergo congruum videtur, quòd Deus tales actus acceptet ad finem, ob quem ab eo fiunt. Congruitate, inquam, non ratione operantis, sed ratione operum; quia ex gratiæ auxilio fiunt, & tendunt cum aliquali proportione velut præparationes ad gratiam justificantem: ideo qui dicunt quamdam congruitatem ex parte operis. Quia videtur congruum, quòd Deus inveniens in homine dispositiones ad gratiam, gratiam ipsam adjiciat.

XIV. Altera verò pars certior videtur. Nam ad meritum de congruo propriè tale debet congruitas se tenere etiam ex parte personæ operantis; quatenus congruum est, ut persona digna exaudiatur, & erga eam Deus exerceat suam liberalitatem: hanc autem congruitatem dispositiones, præcedentes gratiam justificationis, in operante nondum grato Deo, supponere nequeunt; ideoque dicendæ sunt, gratiam impetrare potiùs, quàm etiam de congruo promereri. Et hoc magis cohæret Tridentino citato dicenti, quòd nullus gratiam justificationis promeretur per tales dispositiones: & etiam indicavit S. Thomas citatus in 2. *sent.* dum, età dicat tales actus de congruo mereri gratiam, addit tamen particulam diminuentem *quodammodo*. Et S. Augustinus *lib. de Prædest. SS. cap.* 7. dum ait, quòd fides *ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera*. Et *Epist.* 106. modò 186. *cap.* 3. ait: *Qui ergo habent fidem, qua impetrent justificationem, per Dei gratiam pervenerunt ad legem justitiæ*. Et Epist. 105. modò 194. ad Sixtum cap. 2. *Nec ipsa* (inquit) *remissio peccatorum sinè merito est, si fides hanc impetrat*. Quid autem distet inter meritum, & simplicem impetrationem, diximus supra. Nam impetratio innititur puræ misericordiæ, quam Deus etiam erga hominem sibi non gratum exercet: meritum autem etiam de congruo est quodammodo amicabile supponens personam gratam. Unde D. Tho. 2. 2. q. 83. a. 16. ad 2. *Peccator* (inquit) *non potest piè orare, quasi ejus oratio ex habitu virtutis informetur: potest tamen ejus oratio esse pia, quantùm ad hoc, quòd petit aliquid ad pietatem pertinens: sicut ille, qui non habet habitum justitiæ, potest aliquid justum velle ... Et quamvis ejus oratio non sit meritoria, potest tamen esse impetrativa: quia meritum innititur justitiæ; sed impetratio innititur gratiæ.*

§. III.

Resolvitur de Merito Primæ Gratiæ alteri.

XV. Dico quartò. Homo justus mereri non potest alteri primam gratiam, sive actualem, sive justificantem merito de condigno, benè tamen merito de congruo. Ita D. Tho. hâc *qu.* 114. *art.* 6.

Prima pars ejusdem ratione probatur. Id homo potest de condigno mereri, ad quod divina motio illum movet per gratiam sanctificantem: sed homo per hoc donum gratiæ tantùm movetur, ut perveniat ipse mediante augmento ad vitam æternam: nam per hoc, quòd ipse per augmentum gratiæ perveniat ad vitam æternam, gratia illi data habet suum progressum, & terminum adæquatum, & merita ab ipso comparata adæquatè sunt remunerata; ergo &c.

Confirmatur. Solus Christus hoc habuit, ut tanquam Caput Ecclesiæ aliis gratiam de condigno mereatur: idest

non

non solùm ut ipse perveniret ad gloriam vitæ æternæ; sed etiam, ut alios in eam adduceret, inquantùm est Caput Ecclesiæ, & Auctor salutis humanæ, secundùm illud ad Hebr. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis &c. Unde Joan. 1. v. 16. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Et Act. 4. v. 12. *Non est aliud nomen sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat, nos salvos fieri.*

XVI. Imò: quamvis unus purus homo constitueretur à Deo caput aliorum, eique gratiam excellentissimam ad merendum pro omnibus conferret ad hunc finem; adhuc tamen non posset aliis mereri primam gratiam de condigno, sed solùm de congruo: quia gratia illius hominis intrinsecè non contineret gratiam aliorum hominum, sed solùm extrinsecè ex ordinatione divinâ. Quòd enim gratia Christi gratiam omnibus de condigno promerita sit; hoc habuit, quia infiniti valoris ex infinita dignitate Personæ divinæ merentis, quod non haberet purus homo justus, quantâcumque gratiâ exornatus: ideoque in *Tract. de Incarnat.* dicemus, quòd nec posset de condigno pro offensa aliorum satisfacere. Et quamvis gratia unius hominis æqualitatem, & condignitatem habeat cum gratia alterius in esse entis, & physico; non tamen in esse morali meriti, & præmii: quia nec ex vi propriâ, neque ex dignitate personæ gratiam alterius moraliter contineret.

XVII. Secunda verò pars, quòd unus homo justus possit, alteri primam gratiam mereri de congruo, traditur etiam à S. Thoma hoc art. 6. *Quia cum homo in gratia constitutus implet Dei voluntatem, congruum est, ut Deus impleat hominis voluntatem in salvatione alterius; licèt quandoque possit habere impedimentum ex parte illius, cujus aliquis Sanctus justificationem desiderat.* Et ratio est: quia meritum, maximè de congruo, est quidem sufficiens, non tamen efficax; cùm possit impediri ex parte ejus, cui applicatur. In quo sensu loquebatur Jeremias c. 15. v. 1. *Si steterit Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.*

XVIII. Confirmatur testimoniis S. Scripturæ. Nam Matth. 9. v. 2. *Videns Jesus fidem illorum* (qui offerebant paralyticum) *dixit paralytico: confide fili: remittuntur tibi peccata tua.* Jacobi 5. v. 16. monemur orare invicem, ut salvemur: *Orate pro invicem, ut salvemini.* Et ut intelligeremus, orationem istam esse aliquomodo meritoriam, subjungitur: *Multum enim valet deprecatio justi assidua.* Huc etiam spectat illud 1. Joann. 5. v. 16. *Qui scit, fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem.* Id quoque exempla confirmant. Sauli conversionem impetravit Stephanus, dicente Augustino Serm. 4. de Sanctis, nunc Serm. 382. *Si Martyr Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet:* suamque conversionem, Monicam matrem suam precibus impetrasse, testatur ipse *l. 3. Confess. c. 11.*

DUBIUM II.

An possit Homo sibi Mereri, ut Reparetur post Lapsum?

§. I.

Resolvitur quoad Meritum de Condigno.

Sensus Dubii est: An eo tempore, quo homo est justus, possit à Deo mereri, ut si contingat, ipsum labi in peccatum mortale, donetur ei pœnitentia, & venia; sicque restituatur in statum gratiæ, in quo erat priùs.

I. Dico primò. Homo justus non potest de condigno mereri, ut si in peccatum labatur, detur ei venia, & restituatur in statum gratiæ. Ita S. Th. hâc *q.* 114. *a.* 7. Et probat 1. ex illo

Ezech.

Ezech. 18. v. 24. *Si autem averterit se Justus à justitia suâ, & fecerit iniquitatem.... omnes justitia ejus, quas fecerat, non recordabuntur*. Falsa autem foret hæc sententia, si quo tempore justus est homo, de condigno sibi mereretur reparationem post lapsum: quia sic Deus teneretur dare illi ex justitia gratiam reparatricem, & favorabilem, ac magnam habere operum priùs factorum recordationem.

II. Probat autem S. Doct. hac ratione. Ratio meriti de condigno pendet ex motione divinæ gratiæ: sed ista motio interrumpitur, & amittitur per peccatum mortale sequens; ergo non potest se extendere ad merendam de condigno sui restitutionem post lapsum. Peccatum enim interpositum inter meritum, & præmium destruit in subjecto ordinationem ad præmium; facit enim subjectum transire de grato in ingratum, de digno in indignum: repugnat autem, subjectum indignum esse subjectum capax, & per se ordinari ad præmium. Etenim præmium bonorum operum non debetur homini, nisi quatenus est in statu gratiæ, per quam fit justus, & Dei amicus: atque dum statum illum perdat per peccatum mortale, nihil præmii restat ei debitum.

III. Confirmatur. Nam alioquin sequeretur, omnes, qui semel Justi fuerunt, & benè per longum tempus operati fuissent, etiamsi postea in peccata, etiam enormia, lapsi fuissent; jus habere ad gratiam habitualem sibi restituendam, saltem in fine vitæ: nec ullum eorum moriturum impœnitentem, & fore damnandum. Cùm ergo Concilium Tridentinum ex Scriptura dicat, justificationem impii esse gratuitam; ita ut nihil eorum, quæ ipsam præcedunt, de condigno illam mereatur (*Sess. 6. c. 8.*) dici debet, nullum mereri de condigno, ut si peccaverit, postea iterum justificetur.

IV. Dices. Justus prædestinatus, etsi post meritum sit lapsurus, de condigno meretur gloriam, & adhuc est ordinatus ad illam suo tempore sibi dandam; ergo & Justus in peccatum lapsurus, mereri poterit reparationem post lapsum.

V. Respondeo, neg. cons. Et disparitas duplex est. Prima: quia gloria nunquam datur indigno, sed semper datur digno, per reviviscentiam gratiæ, & meritorum: sicque potest intelligi meritum gloriæ, etsi motio gratiæ interrumpatur. Cæterum reparatio post lapsum danda est indigno: ideoque motio gratiæ ad illam nequit se extendere. — Secunda disparitas est: quòd peccatum subsequens ponit quidem impedimentum actuali consecutioni gloriæ; non tamen destruit ordinem præcedentium meritorum ad gloriam, cum jus meritorium gloriæ maneat in acceptatione divinâ. At peccatum subsequens tollit etiam jus aptitudinale ad gratiam, cùm tollat gratiam: atque adeo tollit omnem rationem meriti ad præmium.

§. II.

Resolvitur de Merito Congrui.

VI. Dico secundò. Nec merito congrui potest homo mereri, ut reparetur post lapsum. Ita S. Thom. citatus, etsi aliqui sentiant oppositum. Id tamen etiam evincit textus Ezechielis laudatus. Si enim post Justi lapsum omnes justitiæ ejus, quas fecerat, apud Deum non recordabuntur; quomodo manere poterunt in ratione meriti, ut congruum sit, hominem, qui ea fecerat, propter ea à lapsu reparari?

VII. Ratio D. Thomæ est. Meritum congrui, quo quis meretur alteri primam gratiam, impeditur, ne sortiatur suum effectum, si ille, cui meretur, obicem ponat; ergo multò magis impedietur, si impedimentum sit, & in eo, cui meretur, & in eo, qui meretur. Si autem quis de congruo mereretur sibi, ut dum lapsus esset in peccatum, repararetur, jam impe-

impedimentum esset in eo, qui meretur, esset enim in peccato; & in eo, cui meretur, cum, ut supponitur, mereretur sibi.

VIII. Confirm. Nemo meretur, ut tunc retributionem accipiat, quando erit indignus retributione; quod etiam de merito congrui verum est, quia fundatur in quadam dignitate personæ: sed cùm Justus in peccatum mortale est lapsus, est indignus retributione; ergo nullo modo meretur, ut sibi in peccatum mortale lapso detur, tanquam retributio quædam gratia, quâ reparetur.

IX. Adverto tamen: quòd cùm, ex sæpè dictis, meritum congrui sumi possit strictè, & propriè; vel lato modo, ac impropriè, prout dicit puram & simplicem impetrationem fundatam in sola munificentiâ, & liberalitate donantis: si hoc, & nihil aliud intendunt Adversarii, libenter eis concedi posset, Justum mereri posse, ut reparetur post lapsum merito congrui, seu veriùs, hoc impetrare à misericordia Dei. Sed si sumant meritum congrui stricto modo, constanter negandum est. Nam hoc fundari debet in aliqua bonâ qualitate operis, habente proportionem congruitatis cum retributione; & insuper debet esse tale opus, ut sit quoddam obsequium ita utile, & gratum ei, apud quem valet; ut si quid intuitu huius operis datur, detur per modum alicujus recompensæ, vel retributionis, saltem gratuitæ, & liberalis: sic, ut Justo in peccatum lapso, per modum aliqualis retributionis, daretur gratia ad pœnitentiam, & tandem justificatio. At opera Justorum, etsi sint bona, & in obsequium Dei facta, non habent tamen proportionem ad aliquam recompensationem tunc recipiendam, quando ipsi fuerint omni retributione prorsus indigni; quales sunt, dum in statu peccati, & damnationis existunt. — Nec valet, quòd eorum bona opera maneant in divina acceptatione: quia enim sunt mortificata, non consequentur mercedem, nisi ipsi ad justitiam reparentur, & sic eorum opera vivificentur. Ut autem reparentur, cadere non potest sub merito.

DUBIUM III.

An Homo Justus possit sibi Mereri Augmentum Gratiæ, & Caritatis; & hoc de Condigno.

§. I.

Resolutio Catholica.

I. Dico. Homo justus per bona opera, & observantiam mandatorum Dei, de condigno meretur augmentum gratiæ, & caritatis. Hoc docuit Tridentinum, *Sess.* 6. *c.* 10. Et *Can.* 32. ubi anathemate feritur, qui dixerit: *Justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum.* Quem Canonem statuit contra Lutherum, qui cùm diceret, omnia opera hominis, etiam justi, esse in se peccata, & solùm justa apparere, quia justitiâ Christi extrinsecùs illis imputatâ vestiuntur; Christi autem justitia incapax augmenti non sit, consequens erat, ut negaret, nedum omne meritum, sed omne gratiæ augmentum. Estò autem Concilium non expressè ibi affirmet, hominem justum mereri augmentum gratiæ de condigno: id tamen se intendere satis indicat. Tùm apponendo ly *verè*. Tùm eodem modo loquendo de merito augmenti gratiæ, ac de merito vitæ æternæ; quod certum est, esse de condigno, juxta mentem Concilii. Tùm quia: meritum de condigno illud erat, quod hæretici negabant.

II. Variis Scripturæ textibus hanc veritatem ostendit Tridentinum, *Sess.* *6. cap.*

Digitized by Google

6. *cap.* 10. Ut illud Apoc. ultimo v. 11. *Qui Justus est, justificetur adhuc*. Et Jacobi 2. v. 21. &c. *Abraham Pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum?* Ubi de augmento justificationis sermo est: Abraham enim antea erat justus per fidem, quâ dicitur, Genes. 15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*. Et Roman. 4. v. 9. *Reputata est Abraha fides ad justitiam*. Unde *v.* 22. Jacobus prosequitur: *Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est?.... Videtis, quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm?* Et Augustin. Epist. 106. modò 186. ad Paulinum cap. 3. *Ipsa* (inquit) *gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici*.

III. Ratio autem S. Thomæ hâc *qu.* 114. *art.* 8. hæc est: Illud cadit sub merito condigni, ad quod motio gratiæ se extendit: sed motio gratiæ se extendit ad augmentum gratiæ; ergo &c. Min. prob. *Motio alicujus moventis non solùm se extendit ad ultimum terminum motus, sed etiam ad totum progressum in motu. Terminus autem motus gratia est vita aterna. Progressus autem in hoc motu est secundùm augmentum caritatis, vel gratia, secundùm illud Proverb.* 4. Justorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem, *qui est dies gloria. Sic igitur augmentum gratia cadit sub merito condigni*. Hæc S. Thom.

§. II.

Objectionum solutio.

IV. Objicies primò. Uni merito non respondet duplex præmium: sed merito gratiæ respondet gloria ut præmium; ergo non potest ei respondere augmentum gratiæ.

V. Respondeo, dist. maj. Quorum utrumque sit terminus meriti, conc. maj. Quorum unum sit medium ad alterum, ut ad terminum, neg. maj. & dist. min. nego conf. *Pramium* (inquit S. Tho. hoc a. 8. ad 1.) *est terminus meriti. Est autem duplex terminus motus, scilicet, ultimus, & medius, qui est & principium, & terminus. Et talis terminus est merces augmenti*. Qui autem meretur augmentum gratiæ, illud ordinat ad augmentum gloriæ, ut ad terminum, & finem.

VI. Secundò respondeo cum eodem S. Tho. *in* 2. *dist.* 27. *q.* 1. *a.* 5. *in c. & ad* 3. quòd duplex est præmium. Unum, quod consequitur, & concomitatur naturam actus meritorii, quæ est, ut sui exercitio augeat, & perficiat habitum. Alterum est, quod exteriùs redditur, secundùm proportionem actus. Hoc secundum excludit aliud præmium, non autem primum. Nam *sicut per hoc, quòd aliquis delectationem ex actu virtutis sentit, non amittit vita aterna pramium, cùm non sit eadem ratio pramii utrobique: ita etiam per hoc, quòd actum meritorium sequitur augmentum gratia, non impeditur remuneratio, qua consistit in adeptione gloria*. Ita D. Tho. citato loco *ad* 5.

VII. Objicies secundò. Gratia prima, & ejus augmentum sunt ejusdem rationis: sed gratiam primam nullus potest mereri de condigno, ut vidimus; ergo nec ejus augmentum.

Confirm. ex iisdem principiis, ex quibus aliquid innascitur, & augmentatur: cùm igitur principium gratiæ sub merito non cadat, videtur, quòd nec augmentum ejus.

VIII. Respondeo, neg. conf. Quamvis enim gratia, & ejus augmentum sint ejusdem rationis, ejusdem tamen rationis, nec est eadem conditio subjecti. Nam is, qui meretur augmentum gratiæ, est Justus, & amicus Dei; ac proinde in statu, in quo mereri possit de condigno. Qui autem ad primam gratiam se dispo-nit, in quantum talis, nondum est Justus, nec Dei amicus; sicque deest illi status, qui ad merendum de condigno est necessarius.

IX. Ad Confirm. eodem modo respondeo ex D. Tho. in 2. dist. 27. q. 1. a. 5. ad 3. *Quòd tàm augmentum gratiæ, quàm etiam ipsius infusio est à Deo. Sed tamen aliter se habent actus nostri ad infusionem gratiæ, & augmentum ipsius. Quia ante infusionem gratiæ homo nondum est particeps divini esse: unde actus sui sunt omnino improportionati ad merendum aliquod divinum, quod facultatem naturæ excedat. Sed per gratiam infusam constituitur in esse divino: unde jam actus sui proportionati efficiuntur ad promerendum augmentum, vel perfectionem gratiæ.* — Non quidem *quasi ipse gratiam sibi augmentet, cùm augmentum gratiæ à Deo sit. Sed quia homo potest per gratiam acceptam augmentum gratiæ mereri, disponendo se, ut majoris gratiæ capacior fiat.* Ita S. Tho. ibi *ad* 4.

X. Objicies tertiò. Radix meriti est gratia, vel caritas: sed efficacia merendi non potest excedere suam radicem; ergo nullus potest majorem gratiam, vel caritatem mereri, quam habeat.

XI. Respondeo primò, dist. min. Excedere in virtute suam radicem, conc. min. in quantitate, nego min. Ut enim docet D. Tho. hâc q. 114. a. 8. ad 2. *Augmentum gratiæ non est supra virtutem præexistentis gratiæ, licèt sit supra quantitatem ipsius: sicut arbor, etsi sit supra quantitatem seminis, non est tamen supra virtutem ipsius.*

XII. Respondeo secundò cum eodem S. Tho. in 2. dist. 27. q. 1. a. 5. ad 1. *Quamvis* enim *præmium, quod quis meretur, sit majus, quàm gratia, quâ meretur; non tamen sequitur, quòd sit major efficacia merendi in actu, quàm exigat gratia informans actum. Constat enim, quòd per actum meritorium caritate informatum meretur quis caritatem perfectam, qualis est caritas Patriæ, quæ longè major est caritate viæ, eliciente actum meritorium. Cùm enim dicitur, quòd efficacia merendi in actu meritorio, respondet quantitati gratiæ; non intelligitur commensuratio quantitatis præmii ad principium merendi secundùm æqualitatem; sed proportionalitas quædam actus meritorii ad principium merendi: quia quantò caritas, & gratia major est, tantò contingit per actum meritorium majus præmium mereri.*

XIII. Nec tamen hinc inferas, cuilibet actui meritorio statim responderè augmentum gratiæ. Nam (ut ait S. Tho. hâc q. 114. a. 8. ad 3.) *Quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ, sicut & gratiæ consummationem, quæ est vita æterna. Sed sicut vita æterna non statim redditur, sed suo tempore: ita nec gratia statim augetur, sed suo tempore, cùm scilicet aliquis fuerit dispositus ad gratiæ augmentum.*

XIV. Neque etiam inferas, quemlibet actum esse de facto meritorium augmenti gratiæ. Nam, ut docet S. Tho. in 2. dist. 27. qu. 1. a. 5. ad 2. *Quando actus meritorius se habet ad præmium, solùm in ratione meriti, tunc verum est: sicut quis per unum actum ejusdem rationis meretur præmium, ita & per alium. Secus autem est, quando actus meritorius se habet ad præmium, non solùm ut meritum, sed quodammodo ut causa: & sic se habet actus meritorius ad augmentum gratiæ. Unde non oportet, quòd quilibet actus meritorius augmentum gratiæ mereatur; quia non in quolibet actu meritorio invenitur illa conditio, per quam ex actu consequitur augmentum habitus: sed solùm in illo actu, quo quis utitur acceptâ gratiâ secundùm proportiones suarum virium, ut in nullo gratia Dei desit per negligentiam.*

§. III.

Duo Quæsita resolvuntur.

XV. Quæritur primò: An quò persona est magis Deo grata, eò, cæteris paribus, majus præmium de condigno mereatur: ita ut, si duo faciant idem opus per

per omnia æquale, unus tamen fit altero dignior, seu sanctior; ille magis mereatur, quia majorem habet dignitatem, seu sanctitatem.

XVI. Respond. sententiam affirmativam videri probabiliorem. Dummodo tamen in opere personæ dignioris concurrant cætera ad meritum requisita, & præcipuè imperium caritatis, non purè habituale, sed vel actuale, vel virtuale: ita ut ex duobus æquali caritatis influxu operantibus, ille, qui habitualiter Deo est magis gratus, & amicus, majus præmium à Deo mereatur, non solùm de congruo, sed etiam de condigno.

XVII. Et quidem personam magis Deo gratam æquali caritatis influxu operante faciliùs impetrare, & magis, saltem de congruo, mereri, patet ex *Gen.* 20. de Abraham. *Exodi* 17. de Moyse, & alibi. *Josue* 10. de ipsomet. 1. *Reg.* 7. de Samuele. *Dan.* 3. de Abraham, Isaac, & Jacob. Et ratio est: quia opera, & obsequia amicorum sunt gratiora, quam aliorum, & magis defertur petitionibus eorum, qui sunt magis intimi.

XVIII. Quòd autem major dignitas personæ conducat etiam ad majus merendum de condigno, æquali opere, probatur. Tùm quia: ex dictis status gratiæ est una ex conditionibus ad meritum de condigno requisitis; cùm dignitas filiorum Dei evehat opera, quæ per gratiam Dei operantur, ad condignitatem vitæ æternæ. Tùm quia: cùm actiones sint suppositorum, idest, non considerentur quasi nudè, & per se, sed ut profecta à suppositis, seu personis; eo ipso, quòd persona aliquam actionem facit in obsequium alterius, non tantùm offert suam actionem, sed & quodammodo seipsam, & sua obsequia dedicat. Qua ratione cùm dignitas Personæ in Christo esset infinita: & hanc in operibus Humanitatis Christus exhiberet Patri, operationes Christi erant dignitatis infinitæ. Si ergo dignitas personæ confert ad dignitatem operis, non video, cur major personæ dignitas non conducat, cæteris paribus, ad majus meritum, etiam de condigno.

XIX. Nec valet opponere, quòd dignitas Personæ in Christo erat substantialis, in nobis est accidentalis — Nam hæc differentia non videtur obstare, servatâ tamen proportione. Quia si dignitas substantialis Personæ influebat in actiones Humanitatis Christi finitas meritum infinitum; ergo dignitas personæ influit ad meritum; ergo quò major erit personæ dignitas, eò majus, cæteris paribus, erit meritum, etsi dignitas sit accidentalis. Regia enim dignitas est quid accidentarium: & tamen nemo dubitat, quin Regis actiones pluris æstimentur, quàm unius de infima plebe.

XX. Neque dicas: si peccatum, quod committitur à persona viliore non meretur ex hoc majus supplicium; ergo nec bonum opus, quod fit à persona digniori, meretur majus præmium. — Nam vilitas personæ non auget peccatum, nam ex hac nullam trahit circumstantiam, quæ illud aggravat: illud tamen auget dignitas personæ peccantis, hæc enim, cæteris paribus, aliquid addit peccatum gravificans. Eâdem ergo ratione dignitas personæ dignificabit bonum opus, ut mereatur majus præmium: quia omnibus pensatis est melius, & gratius.

XXI. Nec obest, Deum reddere unicuique secundùm opera sua — Nam hoc intelligitur de operibus secundùm omnes suas circumstantias, inter quas una est personæ dignitas coram Deo. Hoc enim ipso, quòd Deus promisit præmium iis, qui fuerint in statu gratiæ, & ita condignitatem habeant ad illud; rectè colligitur, promisisse majus præmium habentibus per gratiam excellentiorem majorem condignitatem.

XXII. Quæritur secundò: An opus, quod homo justus facit ex gratia Christi, magis sit meritorium, quàm esset, si æquale opus fieret ex gratia æqualis gradus, sed non datâ ex Christi meritis?

XXIII.

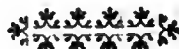
XXIII. Respondeo, probabiliorem esse partem affirmativam. Tum quia: credibile est, Patrem æternum particulariter respicere ad merita Christi; ut ejus intuitu majorem nobis largiatur vim merendi, quàm sinè eo dedisset. Tùm quia: Justi modò operantur tanquam viva membra corporis hujus, cujus caput est Christus; ideoque, ut Christo conjuncti, censentur majorem aliquam dignitatem participare, quàm alioquin non haberent. Unde ait Paulus, *Rom.* 5. *v.* 20. *&* 1. *ad Tim.* 1. *v.* 14. quòd per Jesum Christum *Superabundavit gratia*.

XXIV. An verò dici possit, quòd cum meremur, benè operando, ipse Christus in nobis mereatur, sicut Spiritus Sanctus dicitur loqui in nobis, *Matth.* 10. *v.* 20. & alibi. — Responsio ex modo explicandi pendet. Si enim fiat sensus, Justos non mereri, sed solùm Christum, sensus hæreticus est; quia, ut ostendimus, fidei dogma est, Justos propriè mereri.

Si sensus sit: quòd Christus sit causa principalis nostrorum meritorum, quodque omne nostrum meritum ex ipso sit, neque ullum meritum sinè ejus gratiâ in nobis sit, verissimè dicitur.

Similiter si dicatur, Christus mereri in nobis: quia cum sumus ejus viva membra, actiones membrorum, ut talium, tribuantur ipsi, ut capiti; ab aliquibus admittitur: rectiùs tamen diceretur, nos mereri in Christo.

Si tandem sensus fiat, Christum mereri in nobis, quia ipse, vel sibi, vel nobis per nostras actiones acquirat mercedem (quod est propriè mereri) sic non meretur nobis, cùm sit extra statum merendi.

DUBIUM IV. & Ultimum.

Utrum Homo possit Perseverantiam Mereri.

§. I.

Resolutio Dubii.

I. Sermo est de perseverantia actuali, seu de magno illo perseverantiæ dono, quo homo realiter, & cum effectu in gratia usque ad finem vitæ persistit, seu statum gratiæ cum morte conjungit; de quo in *Tract. de Necessitate Gratiæ*, superiùs actum est. Et sermo est de perseverantia viæ: nam de perseverantia Patriæ docet S. Thom. hâc *q.* 114. *a.* 9. posse hominem eam mereri, etiam de condigno. Nam ultimus terminus divinæ motionis potest cadere sub merito de condigno: sed perseverantia Patriæ ad illum pertinet; cùm de ratione beatitudinis, ac vitæ æternæ, quæ est ultimus terminus motionis divinæ, sit perpetuitas, ut ostendimus *Tom.* 1. *in* 1. 2. *Tract. de Ultimo Fine. Q.* 2. *Dub.* 7. ergo &c. Quare sicut homo potest mereri de condigno vitam æternam, ita mereri potest perseverantiam in illa. De perseverantia ergo viæ

II. Dico. Perseverantiam viæ nullus homo de condigno mereri potest. Ita S. Thom. *a.* 9. citato, & omnes Catholici. Probatur hoc discursu S.Th. Illud non potest cadere sub merito de condigno, quod comparatur ad motum liberi arbitrii, ut à Deo movente directi, tanquam principium; quia principium meriti non cadit sub merito: atqui perseverantia viæ comparata ad motum liberi arbitrii nostri, tenet se ex parte principii: quia perseverare includit continuum Dei auxilium, Justum in justitia conservans, movens, ac dirigens ad continua pietatis opera, & maximè in ultimo vitæ;

tæ; ergo eam mereri non poteſt de condigno.

III. Confirmatur. Id, quod cadit ſub merito, eſt effectus meriti: ſed principium motus liberi arbitrii à Deo directi eſt cauſa meriti; nec poteſt unum, & idem ſimul eſſe cauſam, & effectum ejuſdem meriti.

IV. Probatur ſecundò, ex eodem S. Thom. ibi in *Arg. ſed contra.* Sic. Omne, quod quiſpiam apud Deum meretur de condigno, infallibiliter conſequitur, niſi ponat impedimentum peccati: ſed multi habent opera meritoria, qui non conſequuntur perſeverantiam; ergo &c. *Nec poteſt dici, quod hoc ſit propter impedimentum peccati: quia hoc ipſum, quod eſt peccare, opponitur perſeverantiæ; ita quòd ſi aliquis perſeverantiam mereretur, Deus non permitteret, illum cadere in peccatum.* Cum ergo viri totâ ferè vitâ multa, atque excellentia virtutis opera patrarunt, multaque pro Chriſto ſuſtinuerunt; in fine tamen donum perſeverantiæ non acceperint, ut conſtat in Origene, & aliis: dici debet, donum perſeverantiæ non cadere ſub merito de condigno.

V. Probatur tertiò. Nullus à Deo mercedem meretur de condigno, quam ipſe non promiſit: non invenitur autem, promiſiſſe uſquam, quòd benè operantibus dabit in hoc ſeculo perſeverantiam: quin potiùs monentur omnes: *Servite Domino in timore.* (Pſalm. 2. v. 11.) Et (1. Cor. 10. v. 12.) *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat, ne cadat.* Ad Philipp. 2. v. 12. *Cum metu, & tremore veſtram ſalutem operamini.* Et Chriſtus voluit, ut omnes, nemine excepto, orent, ac petant: *Et ne nos inducas in tentationem;* igitur &c.

VI. An verò poſſit quis donum perſeverantiæ mereri ſaltem de congruo: dico, quòd ſi meritum de congruo ſumatur ſtrictè, non poteſt illud mereri; cum nemo, nec de congruo, poſſit mereri principium meriti, qualia ſunt principia ad actu perſeverandum. Si verò meritum de congruo ſumatur lato modo, pro ſimplici impetratione; ſic orando poteſt Juſtus à Dei miſericordia perſeverantiæ donum impetrare: ſicut ſupra diximus, poſſe hoc modo etiam gratiam juſtificantem à Deo impetrare, quia impetratio in ſola miſericordiâ fundatur.

VII. Adverto tamen: quòd ſi nomine perſeverantiæ ſumatur tota ſeries, & collectio auxiliorum ab initio primæ juſtificationis uſque ad mortem, ſic perſeverantia nequit cadere ſub merito, nec ſub impetratione: quia totum meritum, & impetratio eſt effectus alicujus auxilii in illa collectione contenti, quod eſt principium meriti, vel impetrationis: principium autem meriti, vel impetrationis nequit cadere ſub merito, vel impetratione proveniente à tali principio. Unde in præſenti locuti ſumus de perſeverantia, quatenus præciſè includit conjunctionem gratiæ cum morte; quam ſi non mereri neque de congruo poſſumus, poſſumus tamen, noſtris orationibus impetrare.

§. II.

Objectiones Solvuntur.

VIII. Objicies primò. Juſtus poteſt de condigno mereri vitam æternam; ergo etiam illa, quæ ad eam conſequendam ſunt neceſſaria: inter quæ præcipuum eſt donum perſeverantiæ.

IX. Reſp. diſt. conſ. Etiam illa, quæ ſe tenent ex parte termini motus, con. conſ. Quæ ſe tenent ex parte principii motus, nego conſ. Perſeverantia ergo ſe tenet ex parte principii merendi ut dictum eſt: principium autem merendi nequit eſſe effectus meriti.

Sed præterea obſervo: quòd perſeverantia non eſt neceſſaria ad vitam æternam merendam, ſed tantùm ad vitam æternam conſequendam. Juſti autem, etſi abſolutè mereantur vitam æternam, vitæ tamen æternæ conſecutio-

cutionem non merentur absolutè, sed *si in gratia decesserint*, ut ex Trident. *Sess. 6. c. 16.* & *Can. 32.*

X. Objicies secundò. Potest Justus alteri mereri perseverantiam; ergo & sibi.

Respond. dist. antec. Merito de condigno, & de congruo propriè tali, nego ant. Lato modo, nempe impetrando, conc. antec. & conf. Responsio est D. Thom. hoc *art. 9. ad 1.* his verbis: *Etiam ea, quæ non meremur, orando impetramus. Nam & peccatores Deus audit peccatorum veniam petentes, quam non merentur.... alioquin frustra dixisset Publicanus:* Deus propitius esto mihi peccatori, *ut dicitur Lucæ 18. Et similiter perseverantiæ donum aliquis petendo à Deo impetrat, vel sibi, vel alii, quamvis sub merito non cadat.*

XI. Objicies tertiò. Justus potest sibi mereri de condigno augmentum gratiæ, ut credimus; ergo etiam perseverantiam in gratia.

Respondeo, conc. ant. neg. conseq. Nam augmentum gratiæ, sicut & perpetuitas, quæ est de ratione beatitudinis, habent se ad meritum, ut terminus; ista quidem, ut ultimus, seu ut pertinens ad ultimum, illud autem ut proximus: & ideo possunt cadere sub merito. Donum autem, quo Deus faciat, Justum continuè in bono perseverare, pertinet ad causam, & principium meriti, & non est eius terminus: cùm continuatio motus, & motio moventis, facientis ut motus contineatur, non sit terminus motus, sed ad ejus principium pertineat.

XII. Objicies quartò. Justus per unum, vel plura bona opera, potest mereri unum aliud opus bonum subsequens, seu auxilium efficax ad illud faciendum. Rursus: per illud opus subsequens potest mereri auxilium efficax ad aliud; per illud aliud: & sic usque ad mortem; ergo potest mereri perseverantiam.

XIII. Respondeo, neg. antec. Non enim potest justus per actum præteritum, sive in præsenti factum, de condigno mereri aliquod auxilium efficax, sequenti tempore dandum pro alio actu faciendo. Gratia enim, quam Deus solet in hoc seculo impertiri non habet vires ad merendum id, quod se tenet ex parte principii merendi: nec inter actus priores, ac posteriores, vel inter auxilium priùs datum, & posteriùs dandum, nec per se, nec ex divina promissione datur ordo meriti ad mercedem.

XIV. Objicies quintò. Peccator potest mereri obstinationem in malo; ergo & Justus perseverantiam in bono.

Respondeo, neg. conf. Quamvis enim homo gratiam possit demereri, obstaculum ei ponendo; eam tamen non potest accersere, & mereri: sicut homo potest quidem, à se avertere lumen Solis, illud tamen ad se advocare non potest. Deinde ad ant. dico, nullum in hac vitâ secundùm ordinariam providentiam esse omnino obstinatum, sic ut non possit à peccato recedere; quamvis mereatur, ut Deus illum in peccato relinquat: quia peccatum mortale ex natura suâ dignum est pœnâ æternâ.

XV. Objicies tandem. Justus potest mereri spiritum orandi, sicut oportet, pro perseverantia: sed qui petierit, sicut oportet, infallibiliter consequetur, juxta illud: *Petite, & dabitur vobis*, Matt. 7. v. 7. ergo &c.

XVI. Respond. neg. maj. Non enim apparet, Justum mereri posse de condigno spiritum orandi, sicut oportet, pro perseverantia; cùm ad orandum, sicut oportet, pro perseverantia, necessaria sit oratio perseverans: orationis autem perseverantia non est proposita, ut merces propriè dicta præcedentium orationum, vel operum. Si tamen non sit sermo de merito condigni, sed congrui latè sumpti, seu de simplici impetratione; sic, ut dictum est, Justus impetrare potest bonis operibus spiritum orandi pro perseverantia, & orando perseverantiam ipsam: & in hoc sensu dicit S. Aug. l. de

Digitized by Google

I. de dono Perfever. c. 6. *Hoc Dei donum suppliciter emereri potest*: Imò ad illud obtinendum, totam ferè orationem Dominicam tendere ostenderat capitibus præcedendibus: sed impetrare non est propriè mereri, etiam de congruo, est dictum sæpè. Quapropter incessanter Deus à nobis orandus est, ut & spiritum orandi, sicut oportet, pro perseverantia nobis concedat, & perseverantiam ipsam misericorditer largiri dignetur: ut enim docet Augustinus citatus, cap. 1. *Utrum quisque hoc munus acceperit, quamdiu hanc vitam ducit, incertum est*. His ergo præsenti Tractatui, ac universæ Primæ Secundæ Angelici nostri Doctoris terminum figimus.

Finis Tomi Tertii, & Ultimi in Primam Secundæ, Ordine Noni.

Digitized by Google

INDEX

Eorum, quæ in hoc Tertio Tomo in Primam Secundæ, ordine Nono, visa sunt notatu digna.

Digitized by Google

D

E

F

G

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Præce-

Docet,

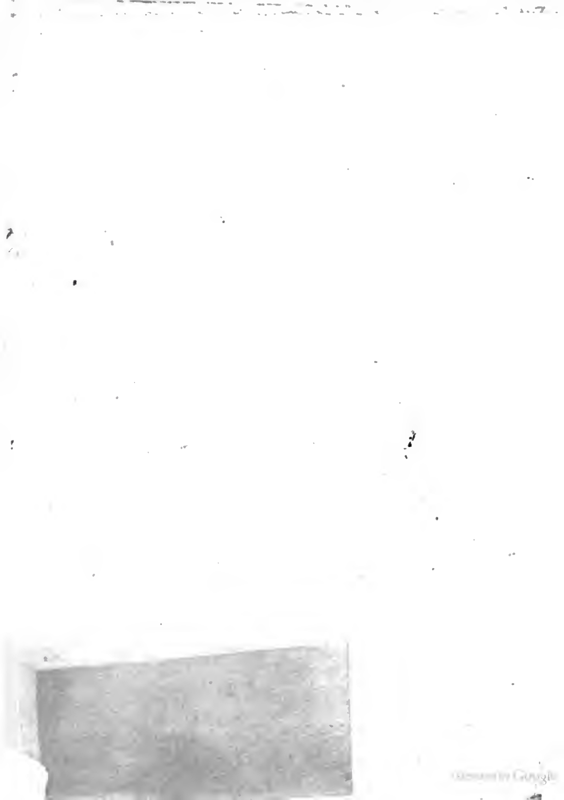
V

Virtus.

LAUS DEO.

Digitized by Google

Digitized by Google

